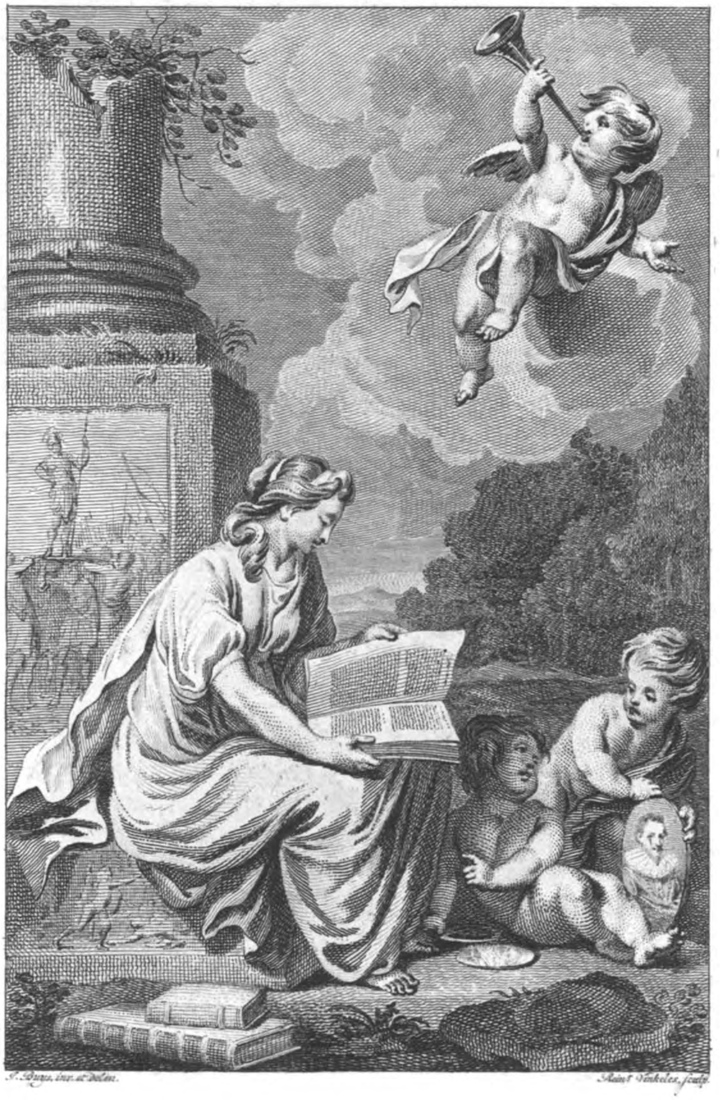

J. Buys, inv. et delin. Reinr Vinkeles, sculp.

J. ALLART Excud.

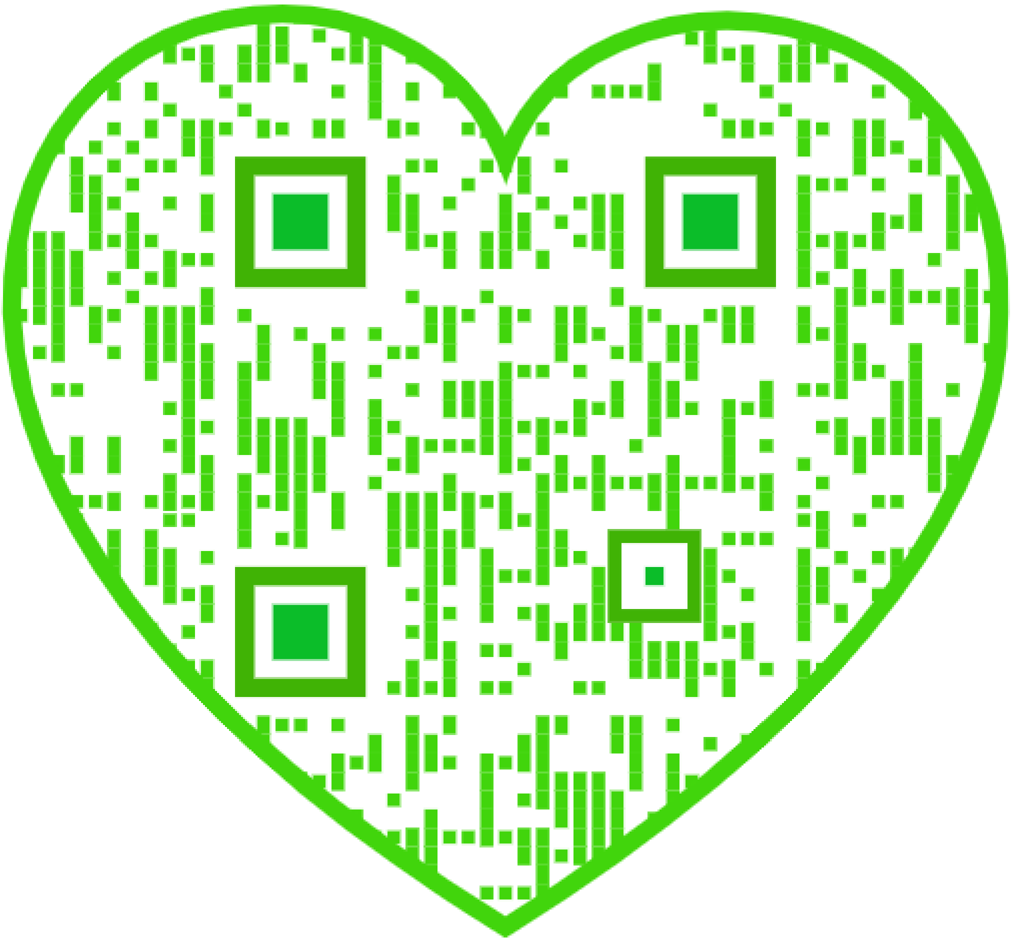

BIOGRAPHISCH
WOORDENBOEK
DER
NEDERLANDEN,

Bevattende de Levensbeſchrijvingen van voorname STAATSMANNEN, KRYGSHELDEN, GELEERDEN *in allerleije vakken van Wetenſchappen*, DIGTERS, SCHILDERS *en andere* KONSTENAREN:

EN VERDER,

Zodanige Perſonen, die door de ene of andere daad, zig beroemd, of aan den Vaderlande verdienſtelijk hebben gemaakt; veelal verzeld van hunne Karakterſchetzen, zeldzame Anekdoten die men elders te vergeefs zal naſporen, onpartijdige beoirdeling hunner Daden, optelling hunner Schriften, en aanwijzing der Schrijvers welke van hun gehandeld hebben.

OPGEMAAKT,

Uit Handſchriften, een groot aantal van de beste Schrijvers in verſcheidene Talen over die onderwerpen handelende, en medegedeelde Berigten.

VAN DE OUDSTE TIJDEN AF TOT HEDEN TOE,

DOOR

J. A. DE CHALMOT.

Met Pourtraitten.

EERSTE DEEL.

TE AMSTERDAM, BIJ
JOHANNES ALLART.

MDCCXCVIII.

dat gene te vervaardigen, het welk 't XI Deel van dit Werk uitmaakt, onder den tijtel van: *Kort begrip, of beredeneerd Register over het gantsche Werk* enz. Ook van dezen lastigen arbeid, genoot ik ene ruime beloning; *eensdeels* door het genoegen met welke het door de bezitters van het Werk wierdt ontvangen; en ten *anderen*, door het allergunstigst bericht, welk 'er in de *Vaderlandse Bibliotheek* over werdt gegeven; en het voor mij al te vleijend oirdeel, welk de Schrijvers der *Boekzaal* van 1796 bl. 272—281 'er over velden; getuigende zij daar van onder anderen:
„ Deze *Bladwijzer* is geen gemene *Bladwijzer*. Hij
„ behelst niet slegts ene korte, zeer gebrekkige,
„ dikwils bijkans onverstaanbare optelling van enige
„ voorname zaken, maar zelvs een kort begrip van
„ het gehele Werk. De idëen in het Werk vervat,
„ zijn 'er niet ten halven, en zo, dat men 'er naar
„ gissen, naar raden moet, in opgegeven, maar zij
„ komen 'er geheel ontwikkeld, duidelijk en ver-
„ staanbaar voorgesteld in voor. Hierom mag deze
„ *Bladwijzer*, zonder enige de minste grootspraak,
„ met alle regt, een *beredeneerd Register over de tien*
„ *Delen van dit Werk* genaamd worden. Het is een
„ *Bladwijzer*, daar men weinige of geen weergae van
„ heeft. Hij kan en mag voortaan billijk, tot een
„ voorbeeld van een goeden en bruikbaren *Bladwij-*
„ *zer* aangeprezen en gebruikt worden. De Opstel-
„ lers, denkelijk dezelven als de Vertalers (*), heb-
„ ben 'er zekerlijk grote moeite en veel tijd aan
„ te koste gelegd, maar zij hebben 'er ook ere van,

„ en

(*) De Boekzaalschrijver dwaalt ten aanzien van deze gissing, doordien niet de Vertaalders (zo als boven reeds is gezegd,) maar de Schrijver dezer *Biographie*, dit Register heeft vervaardigd.

VOORBERIGT

VAN DEN

SCHRIJVER.

De nimmer betwiste waarheid van het gezegde door den Fransen Schrijver GOURCY, in aanmerking nemende, en de mijne makende: *dat*, namelijk, *ieder Burger onwederſprekelijk verpligt is, voor zijn Vaderland werkzaam te zijn, een ieder naar mate van de gaven die hij heeft ontvangen: en zijne voorbeſchikking;* bewoog mij al terſtond, toen ik na enen arbeid van ruim 25 jaren, in 1793 het door mij geheel verbeterd en meer dan twee derde vermeerderd *Algemeen Huishoudelijk Woordenboek van* N. CHOMEL, benevens het *Vervolg* daar van, te ſamen XVI boekdelen in groot 4to. uitmakende, volledig zag; welk werk, het is waar, al mijn ledigen tijd in het genoemde tijdvak heeft weggenomen, doch op ene allezints aangename wijze; want ik heb het genoegen geſmaakt, dat het met genoegzaam algemene goedkeuring is ontvangen; het welk inzonderheid uit het ſterk vertier daar van blijkt, doordien de 7 eerſte Delen, het eigentlijke werk uitmakende, waar op ruim 1500 exemplaren zijn gedrukt, op een niet noemenswaardig getal van enige weinigen, ge-

heel zijn uitverkogt; en, dat offchoon het *Vervolg* uit negen Delen beftaande, in een min gunftiger tijdvak voor het beoeffenen van zodanige konften en wetenfchappen welke daar in worden verhandeld, is uitgekomen; dewijl een ieder weet, dat ons Gemenebest toen door opeengeftapelde fchokken en omwentelingen, zodanig wierdt beroerd, dat het meer dan eens naar zijnen val fcheen te hellen, en dus weinig lust liet om werken van dezen aart te lezen, en de tijd, dien men nog aan de lectuur gunde, verflonden wierdt, met het doorlopen van de menigte fchriften, die 'er over de gebeurtenisfen van het Vaderland in 't licht kwamen; met dit al zeg ik, de tijdsomftandigheden in agt genomen, heeft dit werk een redelijk goed vertier gehad, en wordt om deszelvs belangrijkheid (ingevolge het getuigenis van de Schrijvers der *Algemene Vaderlandfe Letteroeffeningen*, die der *Nederlandfe Bibliotheek* en van de *Boekzaal*, in de veelvuldige uittrekzels, welke die tijdfchrijvers daar van hebben gegeven,) nog dikwils begeerd. Ik was zeg ik al terftond bedagt, om een ander werk op het touw te zetten, ten einde den ledigen tijd, dien mij mijne overige bezigheden gunden, op ene nuttige en teffens voor mij leerzame wijze aan te vullen. Mijne gedagten bepaalden zig toen als het meeste met mijne verkregen kundigheden overeenkomende, op het vak der Gefchiedenisfen, en wel op dat gedeelte daar van, 't welk men *Biographie* gewoon is te noemen, en zodanige Mannen doet kennen, die in welk enen kring ook, nuttig aan de Maatfchappij zijn geweest, of wel in enig bedrijf uitgemunt hebben. Dan daar dit vak in zijn geheel genomen, een onbepaald ruim veld oplevert, beperkte ik mijn voornemen alleen tot dat gedeelte

daar

daar van, het welk de *Nederlanden* in 't algemeen, en wel ons Gemenebest in 't bijzonder betreft; en hier toe bepaalde ik mij zo veel te liever, doordien 'er geen opzettelijk werk, over dit onderwerp, in de nederduitse taal voor handen is. Dit nu heeft aanleiding gegeven, tot het vervaardigen van mijn *Biographisch Woordenboek der Nederlanden*, waar van dit thans in 't licht gegevene Deel, nog door eenigen staat gevolgd te worden, waar van het tweede Deel reeds ter persse is, en de overigen elkanderen zo spoedig ene nauwkeurige uitvoering toelaat, zullen volgen: deze zullen dan te samen, een zo veel mooglijk volledige beschrijving van de levens der voornaamste Staatsmannen, Krijgshelden, Geleerden in allerleije takken van wetenschappen, Konstenaars, Digters enz. die in de *Nederlanden* of geboren zijn, of door inwoning als anderzints betrekking tot deze landen gehad hebben, bevatten; waar bij al veeltijds de karakterschetzen gevoegd staan te worden, benevens de optelling der werken die wij aan hun vernuft of geleerdheid zijn verschuldigd; als mede, de aanwijzing der Schrijvers, die van hun hebben gehandeld.

Dan in de uitvoering van dit ontwerp, wierdt ik vertraagd, door den arbeid welken ik intussen reeds in 1787 hadt ter hand genomen, met het byeenzamelen van een gants magazijn Staats- en andere belangrijke stukken, welke dit zo merkwaardig tijdvak tot op het laatst van 't jaar 1794, voor onze Nederlandse gebeurtenissen opleverde, en het welk onder den tijtel van: *Verzameling van Plakaten, Resolutien en andere authentijke Stukken, betrekking hebbende tot de gewigtige Gebeurtenissen, in de maand September 1787, bevoren en vervolgens in het Gemenebest der Ver-*

enigde Nederlanden voorgevallen, enen bundel van 50 Delen in groot 8vo. bevat, benevens nog drie andere Delen, onder de benaming van *Nieuwe Verzameling enz.*, begrijpende dit laatste, de merkwaardigste stukken gedurende den jongsten oorlog door dit Gemenebest gevoerd, tot genoegzaam op de laatste revolutie toe, in het begin van 1795 voorgevallen: hier op liet ik volgen *zes* Delen Registers, waar van de beide eersten, een alphabetische aanwijzing behelzen, van alle de Personen en Zaken in de 50 Delen van dit Werk voorkomende; en de vier overigen, een beredeneerd Register ingevolge de orde des tijds, zo wel over de 50 Delen van de *Verzameling* als de 3 Delen van de *Nieuwe Verzameling*, makende dus dit Werk in zijn geheel uit 59 Delen. De moeite en onbegrijpelijke arbeid dien mij het bijeendragen van het Werk zelve, doch wel inzonderheid het vervaardigen der Registers heeft veroirzaakt, kan alleen opgewogen worden door de goedkeuring met welke zij zijn ontvangen, en het nut dat daar uit is voortgevloeid, om namentlijk van dit Werk een dienstig gebruik te kunnen maken, dat zonder dit hulpmiddel genoegzaam ondoenlijk was.

Deze taak wederom afgedaan zijnde, wierdt ik op nieuw verhinderd, aan mijn ontworpen plan te beginnen, doordien de kundige Vertalers van het nuttige en door het publijk zo gunstig ontvangene Werk, genaamd: *Natuur- en Zedekundige beschouwing der Aarde en van hare Bewoonders: gevolgd naar het Hoogduits van* J. F. ZÖLLNER *en* J. S. LANGE, het welk zij met keurige aanmerkingen hebben verrijkt, geen lust of tijd hadden, om een zo noodzaaklijk Register daar op te maken; zulks bewoog mij om ook die lastige taak voor mijne rekening te nemen, en

dat

dat gene te vervaardigen, het welk 't XI Deel van dit Werk uitmaakt, onder den tijtel van: *Kort begrip, of beredeneerd Register over het gantsche Werk* enz. Ook van dezen lastigen arbeid, genoot ik ene ruime beloning; *eensdeels* door het genoegen met welke het door de bezitters van het Werk wierdt ontvangen; en ten *anderen*, door het allergunstigst bericht, welk 'er in de *Vaderlandse Bibliotheek* over werdt gegeven; en het voor mij al te vleijend oirdeel, welk de Schrijvers der *Boekzaal* van 1796 bl. 272—281 'er over velden; getuigende zij daar van onder anderen:
„ Deze *Bladwijzer* is geen gemene *Bladwijzer*. Hij
„ behelst niet slegts ene korte, zeer gebrekkige,
„ dikwils bijkans onverstaanbare optelling van enige
„ voorname zaken, maar zelvs een kort begrip van
„ het gehele Werk. De idëen in het Werk vervat,
„ zijn 'er niet ten halven, en zo, dat men 'er naar
„ gisfen, naar raden moet, in opgegeven, maar zij
„ komen 'er geheel ontwikkeld, duidelijk en ver-
„ staanbaar voorgesteld in voor. Hierom mag deze
„ *Bladwijzer*, zonder enige de minste grootspraak,
„ met alle regt, een *beredeneerd Register over de tien*
„ *Delen van dit Werk* genaamd worden. Het is een
„ *Bladwijzer*, daar men weinige of geen weergae van
„ heeft. Hij kan en mag voortaan billijk, tot een
„ voorbeeld van een goeden en bruikbaren *Bladwij-*
„ *zer* aangeprezen en gebruikt worden. De Opstel-
„ lers, denkelijk dezelven als de Vertalers (*), heb-
„ ben 'er zekerlijk grote moeite en veel tijd aan
„ te koste gelegd, maar zij hebben 'er ook ere van,

„ en

(*) De Boekzaalschrijver dwaalt ten aanzien van deze gisfing, doordien niet de Vertaalders (zo als boven reeds is gezegd,) maar de Schrijver dezes *Biographie*, dit Register heeft vervaardigd.

„ en de goedkeuring van alle kundige liefhebbers."
Terwijl de Schrijvers der *Letteroefeningen*, 'er onder anderen van zeggen: „ De vervaardiger (van dit „ Register), heeft een moeijelijk werk verrigt, en „ zig, om in den ftijl van den dag te fchrijven, verdiend gemaakt bij de lezers en gebruikers van dit „ Werk."

Minder gunftig was de beoirdeling der Schrijvers van de *Vaderlandfe Bibliotheek*, over het Werk bij mij en onder mijn opzigt vervolgens gedrukt, voerende tot tijtel: *Land- en Stad-Bibliotheek; beftaande in ene keurige Verzameling van belangrijke Gefchiedenisfen, Karakterfchetzen van voorname en andere Perfonaadjen, fnedige Gezegdens; en wetenswaardige Anekdoten. Door een Gezelfchap, onder de zinfpreuk* UTILE DULCI. Want de Recenfent daar van, zonder de minfte aanhaling tot bewijs van zijne kwaadaartige oirdeelvelling aan te voeren, verwijst het flegts met dit zo beflisfend vonnis: „ als niet waardig om ge„ lezen te worden, en dat hij geen een enkele A„ nekdote daar in heeft gevonden, waardig om den „ lezer mede te delen" enz. Het is hier de plaats niet om aan te tonen, hoe ongegrond en partijdig die Burger ten aanzien van dit Werk hebbe gehandeld, noch welke beweegreden hem hier toe in werking heeft gebragt; het een en ander wordt gefpaart tot de uitgave van het VII Deel dezes Werks, dat binnen kort ftaat in 't licht gegeven te worden. En fchoon het vertier van dit boek door die allezints ongegronde beoirdeling niet weinig is geftremt, vindt het met dit al nog zijne Begunftigers, en 'er is ftoffe ten overvloede voor handen, om nog enige Delen te laten volgen, waar in een goed aantal Anekdoten zullen geplaatst worden, die nimmer het licht hebben

ge-

gezien, en anderen, die niet dan zeer zeldzaam en dikwils zeer gebrekkig zijn verhaald.

Dan wij keren van dezen uitſtap te rug tot onze *Biographie*, over welker behandeling ik mij verpligt rekene, aan mijne lezers dit volgende verſlag te geven.

Tot het ſamenſtellen daar van, zijn twee middelen te baat genomen; gedrukte werken namelijk van velerleije aart, waar van ſtraks nader; en medegedeelde Berigten van de zodanigen, die zig niet onttrekken, om tot uitbreiding van dit zo nuttig en teffens vermakelijk vak der Geſchiedenisſen behulpzaam te zijn, en licht bij te zetten: weinigen, ja zeer weinigen, die ik hier toe bij monde of brieven verzogt hebbe, zijn huiverig geweest om mij de verzogte ophelderingen mede te delen; ja ik heb zelvs het genoegen gehadt, twee door hunne geleerdheid beroemde Mannen te ontmoeten, die mij niet alleen zeer bereidvaardig verſcheidene aanmerkenswaardige Anekdoten hebben medegedeeld, welke een helder licht bijzetten ten aanzien van de karakters van verſcheidene perſonen, maar mij ook teffens hunne aanzienlijke Boekerijen op ene verpligtende wijze ten gebruike hebben aangeboden: alle hulpmiddelen, welke gevoegd, bij die welke ik van de zodanigen verwagte, welke prijs ſtellen om aan nuttige ondernemingen de hand te bieden en geleerdheid te bevorderen, en ik bij dezen op het vriendelijkſte uitnodige, om tot dit belangrijke vak der Geſchiedenis dat gene te willen bijdragen, het welk tot ontdekking der deugden en luister van hunne voorouders of andere naastbeſtaanden kan verſtrekken, of ook tot mededeling van berigten over loffelijke daden van Staatsmannen, Krijgslieden, Geleerden,

Kon-

Konstenaars enz., ten einde door middel van deze *Biographie*, zodanige nuttige wezens te doen kennen, aan de vergetelheid te onttrekken, en hunne gedagtenis tot de late nakomelingschap over te voeren; geeft mij gegronde hoop, om in mijn voorgenomen taak te zullen slagen.

Voorts berigte ik op het voetspoor van den *Leuvensen* Hoogleraar PAQUOT, dat men reeds voor ruim derdehalve euw een begin heeft gemaakt, om de letterkundige geschiedenis van de *Nederlandse Provintien* te beschrijven: GERARD GELDENHAUER, bekend onder den naam van NOVIOMAGUS, gaf immers al in 1533, ene geschiedenis van *Holland* in 't licht, waar in hij het naamregister der Schrijvers van die landstreek heeft ingeweven. In de beschrijving der *Nederlanden* door L. GUICCIARDIN, waar van de eerste druk in 1567 uitkwam, ontmoet men ene korte lofspraak van de geleerde Mannen, welke ieder stad van dit Gemenebest, in het bijzonder heeft voortgebragt. In 1581 gaf KORNELIS CALLIDIUS een naamregister uit, van de voornaamste Schrijvers die *Duitsland* zederd den aanvang van de XVIde euw, tot op zijnen tijd toe verligt hebben, en plaatste onder dat getal zodanige Schrijvers, welke in de *Nederlanden* zijn geboren; dit zelvde heeft TRITHEMIUS voor hem gedaan, en zederd is zulks nog te werk gesteld door MELCHIOR ADAM, wiens werk egter van vrij meer aanbelang is, dan dat van CALLIDIUS. SUFFRIDUS PETRI, deed in 1598 op ene meer bijzondere wijze de *Friesse* Schrijvers kennen, en niettegenstaande zijne dwalingen en vooringenomenheid, ten aanzien van de oudheid der *Friesse* natie, gevoegd bij zijne andere gebreken, kan men hem egter met geen regt den roem ontzeggen, van de

eerſte Schrijver te zijn geweest, welke dit vak met enige nauwkeurigheid behandeld heeft. PANCRATIUS VAN CASTRICOM, gaf in 1601 ene lijst der *Hollandſe* Schrijvers uit, die wel talrijker, maar egter even ſchraal als die van GELDENHAUER is. GOUDHOEVEN heeft iets uitgebreider over de Geſchiedſchrijvers der *Verenigde Nederlanden* gehandeld, in zijne *Kronijk van Holland*, die voor de eerſtemaal in 1620 het licht zag, vervolgens in 1636 met verbeteringen herdrukt is, en nogmaals met aanzienlijke vermeerderingen in 1685, door Mr. SIMON VAN LEEUWEN, onder den tijtel van *Batavia illuſtrata*, ofte Verhandelingen van den oorſprong, voortgang, zeden, eere, ſtaat en godsdienst van Oud-Batavien, enz. is in 't licht gegeven. ALBERT MIRÆUS, beſloeg nog groter veld in zijne loffpraken van 100 nederduitſe Schrijvers, die hij op het voetſpoor van PAULUS JOVIUS ontwierp, en in 1602 der wereld mededeelde. Van weinig belang is de *Bibliotheque ſacrée* van GUILLEAUME GAZET in 1610 gedrukt, zo wel als de naamlijst der Schrijvers van *Artois*, gevoegd bij de *Chronique Belgique* van FERRI DE LOCRE, in 1616 uitgegeven. Ten aanzien van de levens der eerſte Profesſoren van het Hogeſchool te *Leijden*, vindt men vrij nauwkeurige beſchrijvingen in de *Academia Leijdenſis*, welke in 1614 uitkwam, en tot op het jaar 1625, door den beroemden MEURSIUS is vervolgd.

VALERIUS ANDREAS en FRANCISCUS SWEERTIUS, zijn de eerſten, die opzettelijk ondernomen hebben, elk ene volledige Boekzaal der Schrijvers van de zeventien *Nederlandſe Provintien* te vervaardigen. Die van VALERIUS ANDREAS kwam in 1623, en die van SWEERTIUS in 1628 in 't licht; hun ontwerp was vrij

na

na aan elkanderen verwant; ook maakte de tweede gebruik van de nasporingen des eersten, en voegde 'er aanmerkelijk bij; VALERIUS ANDREAS, nam op zijne beurt den arbeid van zijnen mededinger te baat, deedt nieuwe ontdekkingen, vondt hulp in de voorlichtingen van sommige geleerde Mannen, die met enen warmen ijver voor den roem van hunne natie waren bezield; maakte op ene nuttige wijze gebruik van enige boeken, die zederd de uitgave van het werk van SWEERTIUS het licht zagen, en bevondt zig door deze verenigde hulpmiddelen in staat, zijne *Bibliotheca Belgica*, met meer dan twee derde vermeerderd, in 1643, in 4to. op nieuw het licht te doen zien. Dit werk, het uitgebreidste, nauwkeurigste en best in orde geschikte, 't welk tot dien tijd toe te voorschijn is gekomen, verzwolg genoegzaam al het nuttige, 't welk SANDERUS over *Vlaanderen* hadt medegedeeld, insgelijks dat van M. Z. BOXHORN over 't graavschap van *Holland*, en FILIPS LE BRASSEUR over 't gewest van *Henegouwen*; het eerste in 1624, het twede in 1632, en het derde in 1637 en 1640 uitgekomen. VALERIUS ANDREAS gaf nog in 1650 in 't licht, een *Dagregister van het Hogeschool te Leuven*, waar van hij reeds lang te voren, een kort ontwerp hadt medegedeeld. Nog hadt men in dat zelvde jaar aan HENNINIUS, de uitgave van het leven der *Groninger* Professoren te danken, die vrij volledig zijn behandeld, en een tijdvak van 35 jaren beslaan.

In 1701 gaf de *Katwijkse* Kerkleraar ADRIAAN PARS, uit: *Index Batavus* of Naamrol van de Batavise en Hollandse Schrijvers van JULIUS CÆSAR af, tot deze tijden toe. Deze letterarbeid bevat over de 300 Schrijvers, van ieder van welken hij de werken opnoemt,

noemt, en den tijd aanwijst wanneer zij geschreven of gebloeid hebben. Niet zonder nut zullen de liefhebbers der Bataafse letterkunde, dit net geschreven werk raadplegen, en 'er niet zeldzaam bijzonderheden in aantreffen, die zij niet dan na vlijtig opsporen bij andere Schrijvers zouden opdelven.

Zederd dien tijd, met uitzondering egter van enige *Hollandse* tijdschriften, zo als inzonderheid de *Hollandse* en *Europise Mercuriusfen*, en de levens van sommige Geleerden, Staatsmannen, Helden en Konstenaars, gevoegd bij de menigvuldige beschrijvingen die van onze *Nederlandse* en inzonderheid *Hollandse* steden het licht zien, is 'er weinig als niets van aanbelang gedrukt, over de letterkundige geschiedenis van ons vaderland, tot op het jaar 1714, toen VAN HEUSSEN bij zijne *Batavia Sacra*, de verkorte en tevens weinig nauwkeurige levensbeschrijvingen van de Kerkelijke Schrijvers der *Verenigde Nederlanden* voegde. Dit Werk, met uitvoerige aantekeningen vermeerderd door H. VAN RHYN, is in 1726 uit het latijn vertaald, in 6 Delen in folio en in 20 Delen in gr. octavo gedrukt, en uitgegeven onder den tijtel van: **Kerkelijke Historie en Oudheden der zeven Vereenigde Provintien/ behelzende de levens van onze eerste Geloofsverkondigers/ mitsgaders van de Utrechtse Bisschoppen/ en van de voornaamste Personen/ die hier te Lande in geleerdheid of heiligheid hebben uitgemunt enz. door** H. VAN HEUSSEN; **in 't nederduits overgezet en met aantekeningen opgehelderd/ door** H. VAN RHYN; **waar bij nog is gevoegd/ ene verhandeling over het Geld/ zijn oorsprong/ gewigt/ waarde/ grote en gedaante/ door** FRANS VAN MIERIS, enz.

In 1719, plaatste DE JONGHE bij zijn *Belgium Dominicanum*, de levens der Geestelijken van zijne Orden,

den, gevoegd bij die van de provintie, waar in hij was huisvestende. Hij hadt reeds van de *Dominikanen* welke zich in de *Verenigde Nederlanden* bevinden, gewaagd, in de *Desolata Batavia Dominicana*. In 1728 gaf ADRIAAN VAN CATTENBURG, een zeer schraal naamregister uit, van de Schrijvers der *Remonstrantse Geloofsbelijdenis*; voorts deelde PIETER DE LA RUE in 1734 mede: Geletterd Zeeland, behelzende in zig de Schrijvers, Geleerden en Kunstenaars, uit dien staat geboortig, met bijgevoegd levensverhaal onder dezelve; en in 1736: Staatkundig en heldhaftig Zeeland, behelzende in zig de vermaardste Mannen van staat en oorlog, die daar uit voortgesproten zijn. Deze beide boekdelen in 4to., schoon op verre na niet volledig, zijn egter gants niet te verachten, en verdienen in den rang van de nuttige letterkundige schriften van dien aart, ene plaats te bekleden. In 1738 gaf de Heer KASPAR BURMAN uit: *Trajectum eruditum*, het welk alle de Geleerden en Schrijvers bevat, welke in de provintie van *Utrecht* zijn geboren, of 'er in gehuisvest hebben, benevens derzelver levensbeschrijvingen, lotgevallen en schriften; zijnde een verdienstelijk werk, dat aan zijne bedoeling ten groten dele beantwoord. Van den zelvden Schrijver heeft men nog in 't nederduits, in 3 delen in gr. 8vo.: Utrechtse Jaarboeken van de vijftiende eeuw, verhalende het merkwaardige in het Gesticht, en voornamelijk in de stad Utrecht, zedert den jare 1402, en vervolgens voorgevallen. Hier in ontmoet men vele bijzonderheden, die tot opheldering der levens van verscheidene voorname Mannen van dit gewest verstrekken. Schoon van gering belang, dient hier egter niet vergeten, een soort van *Kalendarium* of Almanach door enen PIETER DE SWEERT uitgegeven,

het

het welk, behalven een ſchraal register van omtrent 400 kerkelijke Geſchiedſchrijvers van de *Verenigde Nederlanden*, niets bevat, dat deszelvs aanprijzing waardig maakt.

Van ongemeen meerder nut en waarde dan dit laatſte, is het ſchone werk van J. F. FOPPENS, Aartsdiaken te *Mechelen*, het welk hij in 1739 in twee Delen in gr. 4to. uitgaf, en getijteld is: *Bibliotheca Belgica, ſive virorum in Belgio vita, ſcriptisque illuſtrium catalogus, librorumque nomenclatura* &c. Dit werk bevat eigentlijk ene vernieuwde uitgave van de Bibliotheken van VALERIUS ANDREAS, ALB. MIRÆUS en FRANCISCUS SWEERTIUS, met bijna 500 artikels vermeerderd, en vervolgd tot omtrent het jaar 1680. Behalven deze aanvulling, heeft de Schrijver aanzienlijke verbeteringen en bijdragen gevoegd, tot de artikels bij zijne Schrijvers bevat. Ook plaatſte hij in zijn werk al wat hij bij anderen van zijne gading vondt, en voegde bij dit alles zijne eigene waarnemingen, en die welke hem door enige Geleerden verſchaft wierden; als onder anderen, van de Hr. DANÉS Doktor te *Leuven*, HOYNCK VAN PAPENDRECHT, een geleerd Kanunnik te *Mechelen* en M. SMEYERS, Schilder in die zelvde ſtad. Ook verbeterde hij ſommige fauten door VAL. ANDREAS begaan; dan met dit al, heeft FOPPENS ſomtijds zijn origineel willen verbeteren, daar geen gebreken waren; en daar bij ook een groot aantal artikels weggelaten, die hij 'er hadt dienen bij te voegen, ja hij heeft niet zeldzaam flikkeringen van waarſchijnlijkheid voor geſchiedkundige waarheden aangezien, en ons dikwils zijne gisſingen voor daadzaken in handen geſtopt.

Na het werk van FOPPENS, is 'er mijns wetens niets van belang uitgekomen, betrekkelijk het onderwerp

dat wij behandelen, voor het jaar 1758, toen kwam in 't licht: Vlissingsche Kerkhemel, of levensbeschrijving van alle hervormde Leraren, die zederd den afval van Spanjen 1572, tot op dezen tijd in de nederduitse Kerke van Vlissingen gearbeid hebben enz. door GODEWARDUS VROLYKHART. Dit werk heeft zijne verdiensten, en men ontmoet 'er vrij aartige bijzonderheden in. In dit zelvde jaar kwam nog uit, de *Athenæ Frisiacæ* van den geleerden EMO LUCIUS VRIEMOET, Hoogleraar in de Oosterse talen te *Franeker*. Dit schone Werk, bevat niet alleen de levensbeschrijvingen van de Professoren, maar teffens ook van de Curateuren, benevens ene optelling van de Secretarissen, Bibliothecarissen en Inspectors der Burse aan *Frieslands* Hogeschool, zederd deszelvs stigting in 1584, tot op het jaar 1757 ingesloten. Het is zeer nauwkeurig, en behelst vele zaken die men elders te vergeefs zal zoeken; doch des Schrijvers voornemen schijnt niet geweest te zijn, om bij alle zijne onderwerpen, ene nauwkeurige lijst van derzelver uitgegevene Werken te voegen.

In 1762 tot 1770, kwam opvolgelijk te *Leuven* uit, het werk van PAQUOT, Hoogleraar in de hebreuwse taal en Licentiaat in de Godgeleerdheid aan die Hogeschool, getijteld: *Memoires pour servir à l'Histoire litteraire des XVII Provinces des Pais-Bas, de la Principauté de Liege, & de quelques contrées voisines.* XVIII *Tom. in 8vo.* Dit Werk is onbetwistbaar het volledigste, dat 'er tot nog toe over de algemene letterkundige Geschiedenis van de gezamentlijke *Nederlanden*, is uitgekomen; en bevat voor het grootste gedeelte, al het gene in de *Bibliotheca Belgica* van FOPPENS, en diensvolgens in die van VAL. ANDREAS, SWEERTIUS, MIRÆUS, en genoegzaam van alle die voor hem over dit

dit onderwerp gehandeld hebben, voorkomt; nog vindt men 'er ten groten dele ingevlogten, de werken van HENNINIUS, de *Academia Leijdensis*, VRIEMOET, van P. DE LA RUE *Geletterd Zeeland*, en meer anderen. Aan dezen letterarbeid des geleerden PAQUOT, kan men met regt het getuigenis geven, dat hij vrij nauwkeurig is, vele gebreken van zijne voorgangers aantoond, en die verbeterd; met een woord, het beste is, dat tot nu toe het licht heeft gezien: want behalven, dat hij meestal de tijtels der werken opnoemt van de Geleerden, wier levensbijzonderheden hij mededeeld, met bijvoeging van de plaats waar gedrukt zijn, des Drukkers naam, het jaar dat zij zijn uitgekomen, ja zelvs het getal der bladzijden; voegt hij 'er veeltijds beoirdelingen over die werken bij, die verstand en kundigheid kenschetzen. Jammer is het, dat men hem ten aanzien van zodanige Schrijvers die in geloofsbelijdenis met hem verschillen, niet altoos van eenzijdigheid kan vrijpleiten. Ook meldt hij ten slotte van zijne beschrijvingen, zorgvuldig, de Schrijvers, waar van hij tot zijne opstellen gebruik heeft gemaakt.

Voorts heeft men nog in 't nederduits: Levensbeschrijving van enige voorname meest Nederlandse Mannen en Vrouwen / bevattende in X Delen, 171 levensschetzen van Staatsmannen, Krijgshelden, Geleerden, Konstenaars en enige beroemde Vrouwen, sommigen vrij omstandig, anderen meer bekort, waar in vele wetenswaardige zaken worden gevonden, doch waar van men geene bronnen opgeeft, waar uit dezelve ontleend zijn; staande alleen op den tijtel, *uit egte Stukken opgemaakt*. Ten blijke met welk een genoegen dit werk is ontvangen, strekt, dat 'er korte jaren na den eersten druk, reeds in 1794 van het ge-

hele *Werk* een tweede, en van het *eerste Deel* een derde druk is in 't licht gegeven, die verre de vorige in fraaijheid overtreft.

In 1775 kwam het eerste deel te voorschijn, van het onschatbaar nuttig werk des Utrechtsen Hoogleraar, CHRISTOPHORUS SAXE, tot opschrift hebbende: *Onomasticon literarium, sive Nomenclator historico-criticus præstantissimorum omnis aetatis, populi, cujuscumque formulæ scriptorum. Item, Monumentorum maxime illustrium, ab orbe condito usque ad sæculi, quod vivimus, tempora digestus, et verisimilibus, quantum fieri potuit, annorum notis accommodatus.* Welk *eerste deel* nog door dien kundigen Geleerden met *zes* andere *delen* is agtervolgd, waar van het laatste, waar mede het werk volledig is, in 1790 is uitgekomen, en een geheel opleverd, 't welk met een onvermoeiden arbeid en diepdringende oirdeelkunde is famengesteld. Dit werk baant volkomen den weg, voor den genen die lust en bekwaamheid heeft, om ene *algemene Biographie* famen te stellen. Ook moet ik rondborstig belijden, dat het mij nimmer gelukt zoude zijn, zonder behulp hier van, mijne *Biographie van de Nederlanden* in die vorm te gieten, als ik het *eerste Deel* daar van nu uitgeve. Men ontmoet in het werk van dezen Hoogleraar, een veiligen leidsman, die niet alleen op het regte spoor helpt, de bijwegen doet vermijden, maar teffens ook de beste bronnen aanwijst waar uit men veilig kan scheppen.

Van zeer veel nut is mij ook geweest, de *Dictionaire Historique & Critique*, van den geleerden en vernuftigen P. BAYLE, waar in men ongemeen schone artikels aantreft, die tot de *Biographie der Nederlanden* betrekking hebben: in die van J. G. DE CHAUFEPIÉ, strekkende tot een vervolg van BAYLE in 1750 uit-

uitgegeven, bestaande even als dit IV Delen in folio, vondt ik minder voorraad tot mijn ontwerp; doch egter nog al verscheidene artikels daar ik gebruik van heb kunnen maken; van minder belang was voor mijnen arbeid, de *Dictionaire van* PROSPER MARCHAND; en, deerlijk vondt ik mij misleid, na het doorsnuffelen van de *Encyclopedie, ou Dictionaire universel raisonné des connoissances humaines*, waar uit ik een gantsch schat voor mijn ontwerp dagt op te delven: doordien in dit omslagtige werk, ten minsten in den druk van *Yverdon*, dien ik mij hebbe aangeschaft, en 56 lijvige boekdelen in gr. 4to. beslaat, weinig en dat nog zeer gebrekkig over de *Biographie der Nederlanden* heb aangetroffen. Van meerder nut is mij geweest, de kleine *Dictionaire historique, anecdotes & extraits remarquables des Hommes illustres, Paris* 1769, 3 *tom. in 8vo.*; als mede het schone werk van *Pere* NICERON: *Memoires pour servir à l'Histoire des Hommes illustres dans la Republique des Lettres, avec un Catalogue raisonné de leurs ouvrages*, 43 delen in 8vo.; dat van BAILLET, *Jugemens des savans sur les principaux ouvrages des Autheurs, Nouvelle edition revue, corrigée & augmentée par Mr.* DE LA MONNAYE. *Amst.* 1725. in 8 delen gr. 4to.; *Memoires concernant les vies & les ouvrages de plusieurs Modernes, celebres dans la Republique des Lettres, par Mr.* ANCILLON, *l'un des membres de la Societé Roiale de Berlin. Amst.* 1709. En om hier nog een bij te voegen, de **Boekzaal der geleerde Wereld**; daar ik met veel moeite en zware kosten, een compleet exemplaar van hebbe bekomen, en waar in men, inzonderheid in derzelver XXXII eerste delen, door RABUS, SEWEL en VAN GAVEREN uitgegeven, uitmuntende uittrekzels van de beste werken der Geleerden van hunnen tijd, ont-

moet. In de overige delen van dit uitgebreide werk, vindt men behalven de uittrekzels van Boeken en het dagelijks voorvallend Kerknieuws, een menigte levensbefchrijvingen van Kerkleraren, waar van de meesten behalven dat zij weinig om 't lijf hebben, veeltijds met zulke uitbundige en laffe loftuitingen zijn opgefmukt, en niet zelden ene aaneenfchakeling van nietige bijzonderheden bevatten, dat hoe weinig gebruik ik 'er ook in dit eerfte Deel van hebbe gemaakt, die ten aanzien van de volgende delen nog fpaarzamer door mij zal gebezigd worden; en ik in 't vervolg geheel van geene Predikanten nog Leraars van andere gezindheden gewag zal maken, dan die door 't uitgeven van hunne lettervrugten, of door andere merkwaardige bijzonderheden, aanfpraak hebben, dat hunne namen voor de vergetelheid bewaard blijven.

Behalven deze opgenoemden, heb ik ook van een groot aantal andere Boeken tot het famenftellen van dit werk gebruik gemaakt; die wilde ik 'er alle de tijtels van affchrijven, dit Voorberigt gedeeltelijk in een Catalogus ftond te herfcheppen: ook zou het behalven dat nutteloos werk zijn, doordien ik in navolging van den Hoogleeraar C. SAXE, zorgvuldig in acht genomen hebbe, om aan het flot van ieder Artikel, de Schrijvers niet alleen te melden die ik geraadpleegd hebbe, maar 'er zelvs nog anderen bij te voegen, tot gebruik van weetgierigen, die uitgebreider onderrigt verlangen. Artikels waar bij men geene Schrijvers gemeld vindt, zijn uit Handfchriften of Aantekeningen onder mij berustende, en op welkers egtheid ik volkomen kan betrouwen, of wel uit medegedeelde Berigten van Geleerden en andere Perfonen, die prijs ftellen in het bevorderen van nuttige ondernemingen, vervaardigd.

Niet

Niet alleen zal men in dit *eerste Deel* reeds vele levensschetzen aantreffen, die nimmer in het nederduits zijn gemeen gemaakt, maar zelvs een aantal zodanigen, waar van geen aaneengeschakeld verhaal bij enig ander Schrijver in een vreemde taal, is te vinden. Uit dit gezegde moet men egter niet afleiden, dat ik de zotte verwaandheid koestere, mij te verbeelden, dat ik iets volledigs zoude hebben voortgebragt, of dat dit werk in alle opzigten aan geene verbeteringen, ja zelvs aanzienlijke verbeteringen zoude onderhevig zijn; ik kenne de nietwaardigheid van mijne eigene kragten te wel en daar bij de geringheid van mijne kundigheden, om hier zelvs een ogenblik aan te twijffelen; alleen is mijn oogmerk maar, om hier door aan te duiden, dat ik zonder mij aan grootspraak schuldig te maken, kan zeggen: „ dat ik in „ dit vak van nederduitse letterkunde, een merkelijke stap verder ben gevorderd, dan iemand van „ mijne voorgangers; en dat mijn voorbeeld, bekwamer Mannen tot ene drijfveer kan verstrekken, „ om iets beter en dat meer volledig is, ten aanzien „ van dezen tak der Geschiedenis, aan hunne landgenoten mede te delen."

In vele mijner opstellen zal men bevinden, dat ik doorgaans getragt hebbe na te volgen, de handelwijze die PLUTARCHUS in agt nam, en door zijnen levensbeschrijver ons wordt verhaalt, hier in te hebben bestaan: „ Hij verheft, zo veel hij kan, de uitmuntende daden der grote Mannen: en belangende „ hunne gebreken, gewaagt hij daar van niet, dan „ voor zo verre dit nodig is, om de gelijkenis van „ hun afbeeldzel te bewaren; en hij geeft zig geene „ moeite om daar van in zijn Geschiedverhaal een „ nauwkeurig verslag te doen; des loopt hij 'er ligt-

„ kens over heen, ſparende als het ware, de arme „ menſchelijke nature, uit medelijden met derzelver „ zwakheid, welke hem niet toeliet een geheel vol„ maakt origineel voor den dag te brengen, het geen „ men zou mogen nemen voor een model van vol„ maakte ſchoonheid, deugd en wijsheid." (*)

Ik zoude verſcheidene voorbeelden tot ſtaving dat ik deze guldene les heb zoeken na te volgen, kunnen aanvoeren, doch zal mij enkel bepalen tot dat der levensſchets van den onſterffelijken Hoogleraar Petrus Camper, in een volgend deel van dit werk door mij geplaatst. Hier ſchetze ik met zulke levendtreffende kleuren als mij doenlijk is, de wondervolle begaaftheden en deugden van dien groten Man, zijne menslievendheid, meewaardige deelneming in het lot zijner Natuurgenoten, aan wien de konst hem geene middelen aan de hand gaf om hun leed te verzagten, of hunne ſmerten te lenigen: een Man, onaangeroerd zijne grote kunde en ervarendheid in alle de delen der Genees-, Ontleed-, Heel- en Vroedkunde; die zig meest door eigen oeffening, behalven dat, heeft bekwaam gemaakt, in het uitoeffenen van velerleije konſten en handwerken: want hij was een vernuftig Timmerman, Konstdraijer, Boetſeerder, Steen- en Beeldhouwer, ſchilderde en tekende meesterlijk, in een woord, daar was genoegzaam geene mechaniſe wetenſchap, of hij was 'er in bedreven enz. Met dezes groten Mans levensſchets gevorderd zijnde tot aan deszelvs Staatkundige loopbaan, ontſnapt hij mij als 't ware en raakt uit mijn gezigt; mijne pen verſneden om 's Mans wel verdienden lof en uitmuntende deug-

(*) *De levens der Doorl. Grieken en Romeinen onderling vergeleken door* Plutarchus, I. D. bl. 46, 47. de ſchone druk bij J. Allart te *Amſteldam*.

deugden te fchrijven, weigert om zo te fpreken daden te vermelden, waar toe hij niet berekend fcheen, en die ten bewijze ftrekken, dat de braafste, deugdzaamste en kundigste wezens, hunne zwakke zijde hebben, en niet ophouden menfchen te zijn.

Si vitam infpicias, hominum fi denique mores:
Cum culpant alios, nemo fine crimine vivit.

Doordien nu de voorraad tot dit Werk in gereedheid liggende, meestal op mijn klein, doch voor mij aangenaam buitenverblijf, in het eenzame *Camperveen* gelegen, is beoeffend en famengefteld; en indien de aanbiddenswaardige Voorzienigheid goedkeurt, mij daar toe onderfteuning in mijne klimmende jaren te vergunnen, mijn voornemen insgelijks is, aldaar in het rustige ftille, verwijderd van de woelingen der ftad, het overige te bewerken; zo komt het mij niet oneigen voor, deze franfe digtregels onder het Afbeeldzel van den Hr. BAILLET ftaande, met verandering van flegts drie woorden, mij toe te eigenen.

Dans une douce folitude,
A l'abri du menfonge & de la vanité,
J'ai parcouru l'hiftoire, & j'en fis mon étude
Pour decouvrir la verité. (*)

Hier mede mijn Voorberigt befluitende, voege ik hier enkel nog bij, enige weinige aanvullingen, en verbeteringen van ingeflopen grove drukveilen.

(*) De derde regel van het originele is dus:
J'adoptai la Critique, & j'en fis mon étude.

VERMEERDERINGEN.

Bl. 85. AGILEUS (HENDRIK). Voeg hier bij: beter AGYLEUS, is als Geleerde en Schrijver ook bekend. —— Zie van hem, C. BURM. *Traj. erud.* p. 6, 7. SCHOOCK, *de Canonicis Traject.* p. 451. ZEPERNICK, *de Novellis Leonis*, p. 339; en *Præfat. ad delect. Scriptor. Novellas Justiniani illustrantium*, p. 25. sqq. GERDES, *Hist. Reform.* T. III. p. 81. C. SAXI, *Onom. litt.* P. III. p. 388, 648. OUDENHOVEN, *Beschr. van 's Bosch*, bl. 156. WAGEN., *Beschr. van Amsteldam*, IV. D. bl. 56.

Bl. 87. AGRICOLA (RUDOLPHUS). De naam van dezen Geleerden, was HUISMAN; zijn vader was genaamd, JOHANNES HUISMAN; ook zijn broeder, die Rigter en Regtsgeleerde in *Oostfriesland* geweest is. —— CONRING., *de Orig. Jur. Germ.* C. 32. p. 203. UB. EMMII, *Rer. Fris.* Lib. XXIX. p. 457. & Lib. XLII. p. 661. MATTH. V. WICHT, Das Ostfriesische Landrecht / bl. 567.

Bl. 93. AITZEMA (FOPPE VAN). Was zoon van SCHELTO, broeder van LIEUWE en van MEINARD, den vader van LIEUWE, den historieschrijver. In 1607, heeft hij latijnse gedigten uitgegeven, welke zeldzaam voorkomen. Hij was geacht bij KIRCHMANNUS, GRUTERUS, CASAUBONUS. In het zelvde jaar, gaf hij te *Helmstad* uit: *Dissertationum ex Jure Civili, libr. II.*, welke de Pensionaris MEERMAN heeft laten herdrukken in het VI. Deel van zijnen *Thesaurus Novus Juris Civilis & Ecclesiastici.* —— GUDII, *Epist.* p. 209. CASAUBONI, Epist. 13. 373. 375. 414. 418. 434. 449. MEERMAN, *Præf.* Tom. VI. *Thes. Jur.* p. 3. D. GERDES, *Flor. Libr. rar.* p. 8, 9. C. SAXI, *Onomast.* Pars IV. p. 183.

Bl. 99. AITZEMA (LIEUWE VAN). Het grafschrift van dezen beroemden Historieschrijver, is te lezen, in BENTHEMS, Holl. Kirch. und Schulenstaat / II. th. bl. 607, 608.

Bl. 148. ALEWYN (ZACHARIAS HENDRIK), Heer van *Mijnden* en beide *Loosdregten*, Schepen en Raad te *Amsteldam*, ervaren in de godgeleerdheid, regtsgeleerdheid, latijnse en nederduitse digt- en taalkunde. Hij studeerde te *Amsteldam*, onder PETRUS BURMANNUS *secundus*; en te *Utrecht*, onder WESSELING en RUCKER, en werdt gepromoveerd in het jaar 1763. Daar na oeffende hij zig in *'s Hage*, in de praktijk der regten; en liet te *Utrecht* drukken *Conamina Poëtica* in 8vo. Hij was een deugdzaam man, waardig en werkzaam lid van het *Utrechts* Genootschap *Dulces ante omnia Musæ*, en van de *Leijdse* Maatschappij van Letterkunde; in welker *Werken* en in de *Tweede Proeve* van het *Utrechts* Genootschap, verhandelingen van hem te vinden zijn, gelijk mede in de *Nieuwe Bijdragen*. Naderhand schreef hij, ene *Handvol aanmerkingen* en *dertien Brieven aan een Vriend*, tegen den Hoogleraar VAN HEMERT. Bij uiterften wil, vermaakte hij vele oude nederduitse boeken en handschriften, grotendeels gekogt uit de verzameling van BALTH. HUYDECOPER, aan de *Leijdse* Maatschappij. Hij stierf in 1787, oud 45 jaar. —— BOLT, *Silva poëtica. Haarlem* 1766. p. 24–26.

Bl. 153. ALKMAAR (HENDRIK VAN), wordt door sommigen gehouden, voor den Schrijver van den bekenden Fabel van *Reineke de Vos*. Zie SAXI, *Onom.* Pars III. p. 355; doch te onregte, dewijl H. VAN ALKMAAR geleefd en geschreven heeft in het jaar 1498, en 'er reeds ouder nederduitse uitgaven van die Fabel voor handen zijn; als te *Gouda* in 1479, en te *Delft* in 1485.

Bl. 170. ALPHEN (HERMAN VAN), heeft ene dogter nagelaten, welke getrouwd geweest is, met een zoon van den gewezen Lijfmedicus van WILLEM DEN IV, den Professor WINTER.

Bl. 171. ALPHEN (HIERONYMUS SIMONS VAN). Deze Hoogleraar heeft een' zoon nagelaten, welke Raad in

de

de Vroedschap te *Gouda* geweest is. Een zoon van dezen is de thans levende HIERONYMUS VAN ALPHEN, gewezen Thesaurier Generaal der Unie. Deze is te voren Procureur Generaal te *Utrecht*, en daar na Pensionaris te *Leiden* geweest.

DRUKFEILEN.

Bladz. 24. reg. 31. staat *der Prinse*, lees des Prinse. Bl. 27. r. 27. *deze zijn*, l. dezes zijn. Bl. 29. r. 11. *zodanig*, l. zo als. r. 27. CHAUSEPIED, l. CHAUFEPIED. Bl. 31. r. 29. *naar*, l. na. Bl. 33. r. 11. *derzelver*, l. zijne. Bl. 34. r. 11. *zijnen loopbane*, l. zijn loopbaan. Bl. 35. r. 2. *hominum*, l. hominem. r. 3. *dixerem*, l. dixerim. Bl. 37. r. 20. *beoeffenende*, l. beoeffende. Bl. 41. r. 11. *bij wien*, l. bij welke. Bl. 43. JOH. ACRONIUS, gestorven. 1563. — SUFFR. PETRI, *Script. Frif. Dec.* XII. 1. VRIEMOET, *Athen. Frif.* p. 180. C. SAXI, *Onom. liter.* P. III. p. 631. Bl. 44. r. 16. *Schellenhout*, l. Schellinkhout. Bl. 47. r. 3. *voldoenende*, l. voldoende. Bl. 52. r. 16. *Fuldo*, l. Fulda. r. 19. *'t welke*, l. welke. Bl. 56. Over de Gelderse ADELHEIDEN, zie BONDAM Voorrede van het *Charterboek van Gelderland.* Bl. 59. r. 20. *den trap zijner toorn*, l. de trap zijnes toorns. Bl. 61. r. 4. *bij wien*, l. welke. r. 18. *wiens*, l. wier. Bl. 62. r. 13. *den genen*, l. de geen. Bl. 65. r. 9, 10. *Graav* HOORN, l. Graav VAN HOORN. Bl. 69. r. 12. *tet*, l. tot. r. 25. 1527, moet zijn 1522. Bl. 74. r. 22. *schaamsteloze*, l. schaamtelooste. Bl. 75. r. 10. *overschreed*, l. overschreden. Bl. 80. r. 35. DE VOLLER, l. DE VOLDER. Bl. 90. r. 15. SOCRATES *en*, l. ISOCRATES *ad.* r. 32. SCHOEFTGEN., l. SCHOETTGEN. Bl. 155. r. 7. l. *et ortum et incrementa.* r. 9. *putavat*, l. putavit. r. 14. *hæc*, l. hac. r. 32. *Poeta*, l. Poëtæ. Bl. 156. r. 18. l. VALLAN. Bl. 157. r. 6. *Misselk.* l. *Miscell.*

BERIGT VOOR DEN BINDER,

De PLAATEN te plaatzen in 't I. DEEL.

I. Algemene Tijtelplaat, agter den Franſen Tijtel.

II.	Pourtrait van C. C. H. VAN DER AA.	Bladz.	2.
III.	——— van FILIPS VAN DER AA.	——	6.
IV.	——— van ALENCON. . .	——	140.
V.	——— van AMELIA VAN SOLMS.	——	212.
VI.	——— van ANNA VAN SAXEN.	——	284.
VII.	——— van JAC. ARMINIUS. . .	——	324.
VIII.	——— van C. DE ASSONVILLE.	——	368.

BIOGRAPHISCH
WOORDENBOEK
DER
NEDERLANDEN.

AA.

AA (ADOLF VAN DER), gesproten uit een overoud adelijk Geslagt in *Braband*, zoon van JOHAN, Schildknaap en Schout te *Mechelen*, gehuwd aan SOPHIA VAN NISPEN; was een der tekenaaren van het *Verbond der Edelen*, op den 5 van Grasmaand des jaars 1566 aan MARGARETHA VAN PARMA, Landvoogdesse der *Nederlanden* te *Brussel* overhandigd; ook beloofde hij 400 brabandsche guldens tot goedmaking der kosten daar van, te zullen bijdragen. WAGEN. *Vad. Hist.* VI. 125, 255. In 't jaar 1567, werd hij door den Hertog van ALVA gebannen, ter oirzake dat hij had samengespannen in een aanslag op *Walcheren*, om welke te begunstigen, hij krijgsvolk te *Antwerpen* had geworven; doch welke aanslag verijdeld wierdt, doordien de regering van die Stad 'er de lugt van kreeg. Vervolgens werdt hij ingedaagt, doch niet verschijnende, verklaart lijf en goed verbeurd te hebben. —— VAN MET. *Ned. Hist.* fol. 54. verso. Hij sneuvelde op den 21 junij 1568 in den slag van *Jemmingen*. —— J. W. TE WATER, *Hist. van 't Verbond der Ed.* II. D. bl. 135.

AA (ADRIAAN VAN DER), van *Keulen* geboortig, is Pastoor geweest te *Noordwijk*, stierf aldaar den 11 aug. 1640,

en heeft de roem nagelaten, dat hij een braaf man was, en kundig in zijn beroep. —— *Oudh. van Rhijnland*, bl. 206.

AA (ADRIAAN AERTZ. VAN DER), bekleedde, na eenige jaren Schepen in *'s Gravenhage* te zijn geweest, in 1563 het Schout-ambt, aldaar. —— J. DE RIEMER, *Beschrijving van 's Gravenhage*, II. D. bl. 61.

AA (ALFER VAN DER), was in de jaren 1403, 1405 en 1407, Ouderman van het Botterluden Gilde te *Utrecht*; in 1403, Hoofdman te velde *van der derder batalie*; in 1408, 1411, 1413 Schepen; in 1415 Burgemeester, en zweert in die hoedanigheid, geen ballingen te zullen begunstigen. —— K. BURMAN, *Utrechtsche Jaarboeken*, I. D. bl. 36, 40, 52, 72, 90, 105, 118, 162, 172.

AA (CHRISTIANUS CAROLUS HENRICUS VAN DER), Leeraar der Luthersche Gemeente te *Haarlem*, Lid en Secretaris van de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen en derzelver Oeconomischen Tak enz., is op den 25 augustus 1718 te *Zwolle* geboren. Hij vertrok nog zeer jong zijnde met zijnen grootvader naar *Leijden*, alwaar hij in zijn zevende jaar op de latijnse schoolen geplaatst wierdt, en de zes bijzondere klassen daar van, in het tijdperk van zeven jaren, met de werkzaamste vlijt doorliep; zo dat hij reeds in zijn veertiende jaar als Student werdt opgetekend. Aan *Leijdens* Hoogeschool, genoot hij het onderwijs in de Oosterse talen van den groten ALB. SCHULTENS, teffens met vlijt de Wiskundige lessen van den beroemden 's GRAVESANDE horende, en vooral ook gebruik makende van de onderwijzingen van PETRUS BURMAN in de fraije Letteren; en in de Godgeleerdheid, dat zijn voorname doel was, wierdt hij onderwezen, door TACO HAIJO VAN DEN HONERT. Zijn akademischen loop hier met roem voleind hebbende, ging hij in 1737 de Hogeschool van *Jena* bezoeken, na kort te voren op den 15 februarij namelijk, zijne predikgaven in de nieuwe Luthersche Kerk te *Amsteldam* voor een menigte toehoorers, die door de reeds verkregen roem van den Jongeling

wier-

Dl. Vrydag. sculp.

wierden uitgelokt, te hebben doen horen. Te *Jena* nam hij ook zijnen tijd allernaarstigst in acht, en genoot het onderwijs van de Professoren JOH. GOTH. TYMPIERS, G. C. STELWAGEN en J. E. PFEIFFER tot in 't laatst van 1738, toen hij in zijn vaderland te rug kwam, en wel dra te *Alkmaar*, in het begin namelijk van 1739, tot Predikant in de Luthersche Gemeente wierdt beroepen. In 1741 en in 't begin van 1742, deedt de Gemeente van *Gouda* herhaalde pogingen om hem tot haren Leraar te bekomen, zij boden hem het beroep tot twemalen aan, voor 't welk hij egter niettegenstaande den sterken aandrang, bij herhaling bedankte. Het scheen evenwel zijn lot te zijn, de leerstoel te *Alkmaar* nog dit zelvde jaar te moeten verlaaten, om voor die van *Haarlem* te verwisselen, want aldaar in meij tot Predikant aangesteld zijnde, nam hij dit beroep aan, en heeft tot zijn einde toe die gewigtige taak met eenen voorbeeldigen iever, en onder eene algemene achting en liefde zijner Gemeente waargenomen, en zulks gedurende het uitgebreide tijdvak van ruim 51 jaaren, predikende meestal voor eene talrijke schaar van toehoorderen, onder welken ook doorgaans leden waren van andere Gezintheden, uitgelokt door zijne ongemene talenten en preekgaven; ja 's mans roem was zelvs over zee gevlogen tot in het verafgelegen *Oosten*; want hem wierdt het beroep van *Batavia* op de allervoordeeligste voorwaarden aangeboden, voor 't welk hij egter, zo wel als in het jaar 1755 voor dat van *'s Hage*, bedankte.

Laat ons nu tragten een flauwe schets aan onze lezers mede te delen van de ziels- en gemoedshoedanigheden van den in alle opzigten groten VAN DER AA, van wien men met regt kan zeggen, 't gene NEPOS eertijds van DION getuigde: „ dat hij veele goederen der natuur bezat, en on„ der deze, een leerzamen en vriendelijken aart, geschikt „ tot alle edele konsten, en een aangenaam deftig voorko„ men, het welk niet weinig ingang heeft."

Dan ter zake: In een schoon wel geëvenredigd lighaam,

gepaard bij een gelaat daar de vriendelijke opregtheid, gulle innemendheid en inwendig vergenoegen, treffend geschetst stonden, woonde bij onzen VAN DER AA een alleredelste ziel. Hij was een man van een scherp doorzigt, schrander oirdeel en uitgebreide kundigheden; inzonderheid, was hij zeer bedreven in de Wijsbegeerte, vooral in de Bovennatuurkunde, en in de stellige en zedekundige Godgeleerdheid. Waarheid gold bij hem boven alles, en deze zugt deedt hem verscheidene leerstellingen der scholen, met vrijmoedigheid onderzoeken, en zijne gedagten daar over even vrijmoedig voorstellen. Intusschen was en bleef hij altoos een getrouw aanhanger en ijverig voorstander van den christelijken Godsdienst, zonder eenig deel te nemen in de pogingen der zogenaamde nieuwe Reformatoren, die van het Christendom niets dan de bloote naam schijnen te willen overlaten. *GOD is de liefde*, was zijne geliefkoosde stelling; en hij heeft eene reeks van Predikatien gedaan, waar in hij verscheidene leerstellingen aan deze waarheid toetst, en naar deze regel uitlegt; trouwens, dit getuigen ook de veelvuldige werken die van hem het licht zien, ja daar op bouwde hij alle zijne overdenkingen, en openbare en bijzondere onderrigtingen; uit dat oogpunt beschouwde en vertoonde hij, aan zijne Gemeente, alle GODS besluiten, beschikkingen en daden, om haar daar door tot eene dankbare en vurige wederliefde tot GOD te ontsteken, en dus ook verdraagzaam en vriendelijk jegens hare medemenschen te maken, daar GOD hen zo lief hadt; dat vuur zogt hij gedurig in hen aan te wakkeren en kragtdadig werkzaam te houden. IJverig was hij, en arbeidzaam van aart; zeer vriendelijk in den omgang, deelende gaarne zijne gedagten en kundigheden mede, en zig met niets liever dan met gesprekken over geleerde onderwerpen bezig houdende. Ook bepaalde zig zijn' werkzame geest, niet enkel tot de beoeffening van den arbeid en pligten aan zijn ambt verknogt, maar strekte zig tevens uit tot die der wetenschappen in 't algemeen, waar

van

van hij een vurig liefhebber en voorftander was. De *Hollandfche Maatfchappij der Wetenfchappen*, in 1752 te *Haarlem* opgerigt, zal eene duurzame verpligting aan hem behouden, niet alleen uit hoofde der getrouwe waarneming van zijnen post als haren Secretaris, maar ook zelvs wegens het deel, 't welk hij in haren oirfprong, opkomst en verderen bloeij hadde; zijnde een der eerfte oprigters geweest van dit eerfte geleerd Genootfchap in ons Vaderland; gelijk ook vervolgens niet weinig heeft toegebragt, tot de invoering van deszelvs *Oeconomifchen Tak* in 1778, waar van hij ook de werkzame post van Secretaris heeft waargenomen.

Na ruim twee jaren voor zijn' dood, een ligten aanval van beroerte doorgeftaan en gelukkig te boven gekomen te zijn, behield hij, tot aan zijn laatfte ongefteldheid, een ongemeene mate van ziels- en lighaamskragten; en, gedurende de elf weeken, waar in eene ftaag toenemende verzwakking van levensgeesten, en verfterving der uiterlijke delen, de wisfe voorboden waren van eene kort naderende dood, verftrekte hij tot een voorbeeld van grootheid en fterkte van geest en bedaardheid van gemoed, zo wel als van christelijke gelatenheid en onderwerping aan zijn lot, nevens een helder uitzigt op het toekomende, tot op het tijdftip van den nagt tusfchen den 22 en 23 September 1793, wanneer hij in den ouderdom van ruim 75 jaren overleed.

Weinig Leraren beleven het genoegen, dat hij ruim een jaar voor zijn afftervén genoot; hij vierde namelijk op eene plegtige wijze den 12 aug. 1792, zijnen vijftigjarigen predikdienst bij de Gemeente van *Haarlem*, door eene welgepaste Leerrede; welke fonderlinge gebeurtenis, ook is vereeuwigd door den groten kunftenaar J. G. HOLTZHEY, op eene Medailje ter eere en gedagtenis van dezen in alle opzigten beminnenswaardigen Leraar, geftempelt, en waar van men de befchrijving vindt in de *Konst- en Letterbode*, X. Deel, bl. 14 en 15.

AA (FILIPS VAN DER), een broeder van ADOLF, drukte de zelvde voetstappen, was mede een der tekenaaren van 't *Verbond*, en wordt gevonden onder 't getal der genen, met wien de Prins van *Oranje*, WILLEM DEN I. gedurende zijne eerste krijgstogten geheim verstand hieldt, latende mids zijn afwezen, veele zaken van gewigt door hem uitvoeren. VAN METEREN *Ned. Hist.* fol. 66. In 1570 en 1572 heeft hij ook de wapens tot redding van zijn Vaderland opgevat, en toen *Noordholland* zich tegens den Spanjaart verklaarde, wierdt hij aan DIRK SONOY Stadhouder van dat gewest, als Raadsheer toegevoegd, in welk bewind hij zich met veel moed kweet. In 1575 wierd hij Bailjuw te *Gorkum*, en stilde in 1579 eenen opstand te *Bommel* door de Roomschgezinden veroirzaakt. Hij huwde in 't jaar 1541 met CLARA DES BARRIES. Men vindt een Penningplaat van hem bij VAN LOON, *Ned. Historip.* I. D. bl. 114, en zijn afbeeldzel door den meesterlijken hand van VINKELES gegraveerd, is hier bijgevoegd.

AA (FLORIS VAN DER), was een van de drie Edelen, welke in het jaar 1415 heer JAN VAN ARKEL, na dat hij uit *Gelderland* was geweken, op de grenzen van *Braband* betrapte en naar *'s Hage* voerde, alwaar hij op de voorpoort gevangen werd gezet. Hij genoot zo wel als zijn beide makkers, voor deze vangst een goede somme gelds. —— WAGEN., *Vad. Hist.* III. D. bl. 389.

AA (GERARD VAN DER), mede een der tekenaars van het *Verbond der Edelen*, huwde aan PETRONELLA VAN DER LAAN, bij wien hij twee dogters verwekte, de oudste MARIA, en de andere ANNA genaamd; deze laatste trouwde met den heer VAN OBDAM, uit welk huwelijk gebooren wierdt NIKLAAS VAN DER AA, Kollonel in dienst van WILLEM DEN I., die ten echtgenoote gehad heeft MARGRIET HOEFFMAN, vrouwe in *Kleidaal*, *Artslaar*, *Stovers* en *Kouwenstein*; een zoon was de vrugt van dit huwelijk; deze ook GERARD ge-

hee-

FILIPS VAN DER AA.

hee en, was heer van *Zevender* en *Stoenwinkel*, trouwde met THEODORA VAN DUIVENVOORDE, en was de laatste van deze stam, doordien hij in 1632 kinderloos overleed. Zijn grootvader GERARD dien wij hier bedoelen, was een ijverig voorstander der Vrijheid, en overleed in het jaar 1604. —— S. VAN LEEUWEN, *Batav. ill.* III. B. bl. 1157.

AA (GERARD RENESSE VAN DER), wierdt in den jaare 1609 door de Staten van *Utrecht* in de plaats van NIKLAAS BERK naar *Antwerpen* als Gevolmagtigde gezonden, om het *Bestand* te helpen sluiten. —— WAGEN., *Vad. Hist.* IX. D. bl. 435.

AA (GERRIT VAN DER), verkogt in het jaar 1452 zijnen watergang van der A, aan Dijkgraav en Heemraaden van de *Langevliet*, om die te mogen diepen, graven en schouwen. —— K. BURMAN, *Utrechtsche Jaarboeken*, II. D. bl. 222.

AA (GERRIT MAXIMILIAAN PYNSSEN VAN DER), Heer van *Deijl*, Decan van *St. Jan*, en geëligeerde Staat 's Lands van *Utrecht*, overleden den 20 Januarij 1733; was 't laatste mans oir van dit Geslagt, en is in den Dom met 't wapen in 't graf begraven. Hij was voor 't eerst getrouwt geweest met JOHANNA ANTHONIA VAN LYNDEN, dogter van STEVEN, heer van *Hoevelaken*, en van JACOBA MARIA VAN REEDE; na het overlijden van deze vrouwe, hertrouwde hij met ANNA MARIA DE MAREES, dogter van SAMUEL, heer van *Maasbergen*, en van MARGARETHA TRIP. Hij heeft bij elke vrouw eene dogter verwekt. —— ABR. FERWERDA, *Ned. Gesl. Stam- en Wapenboek, druk van* 1785. I. Deel.

AA (HENDRIK VAN DER), een broeder van GERRIT, ontmoet men als Schepen te *Utrecht* in 1467, vervolgens als Raad in 1470, 1472, 1474 en 1476; voorts wederom als Schepen, in 1478 en 1480. —— K. BURMAN, *Utrechtsche Jaarboeken*, II. D. bl. 496. III. D. bl. 2, 72, 104, 143, 211, 431.

AA (WILLEM VAN DER), was in het zo noodlottige jaar voor de Republijk der *Verenigde Nederlanden* 1672, Burge-

meester en Vroedfchap der Stad *Rotterdam*, en de antiftadhouderiaanfche partij toegedaan; dit was genoeg om argwaan tegens hem op te vatten, zo wel als tegen zijne medeeraadsvrienden JOAN PESSER en ADRIAAN VROEZEN en den Penfionaris DE GROOT, benevens eenige anderen, die hunne partij aankleefden, en waar van fommigen op ftraat aangerand, gefcholden, en gedreigd werden. Hij fchijnt van het cordaate begrip van DE GROOT geweest te zijn, dat om de oproerigheid te ftillen, men flegts twee of drie van de belhamers bij de kop moest vatten en naar verdienfte ftraffen; doch deze heilzame raad vondt geen ingang, en de regering had geen herts genoeg om daar toe te befluiten; geen wonder ook; doordien 'er in de Vroedfchap verfcheidene fchurken zaten, die om hunne eigen grootheid te bevorderen, naar de verandering fnakten, welke uit de oproerigheid te gemoet gezien werdt. Deze onrust duurde dan tot den 28ften junij, toen het gemeen op den 29 aan hopen te famen fchoolde, daar den Predikant JACOBUS BORSTIUS de vredelievende lesfen van zijnen Goddelijken meester in vergetelheid ftellende, het vuur des oproers aanftookte, en aan de onftuimige gemeente vroeg: „ of zij niet begeerden, dat de Prins *Stadhouder* ge„ maakt werdt? of men het *eeuwig Edict* niet behoorde te „ vernietigen? of men de Prins niet behoorde te *ontflaan van* „ *den eed*, bij 't aanvaarden van 't Kapitein-Generaalfchap „ gedaan?" En toen alle deze vragen met een genoegzaam algemene kreet van *ja* beantwoord waren, ijlde men naar 't ftadhuis, plantte het oranje-vaandel op den toren, en dwong de Vroedfchap tot een befluit overeenkomftig hunne begeerte; dit bleef 'er nog niet bij, maar de Vroedfchap wierd nog daarenboven gedrongen om dien zelvden nagt het befluit, om den Prins Stadhouder te doen verklaren, te ondertekenen, en van de puije te doen afkondigen, hebbende fommige burgers gezworen, allen, die niet tekenden, den hals te breken, en de huizen van die genen, welke ter Stad uitweken, te zullen plunderen. Intusfchen vlood VAN DER AA uit *Rotterdam*, daar zijn huis wel dra ingevolge de gedane be-

bedreiging, voor een gedeelte wierdt geplunderd. Hij begaf zich naar *'s Hage*, daar hij fpoedig in 't oog liep; en zo als den fchelmfchen VERHOEF naderhand verhaald heeft, even als het braave broederpaar DE WITTEN zoude zijn gehandeld geworden, was hij niet fchielijk uit hun gezigt geraakt. —— WAGEN., *Vad. Hift.* XIV. D. bl. 77, 114, 176.

AA (YSBRAND VAN DER), was in de jaren 1402, 1404, 1406 en 1410, Schepen der Stad *Utrecht;* in 1403, Hoofdman te velde van het twede Batailjon, het welk tegens Heer JAN VAN ARKEL uittoog; in 1408, Ouderman van het Korenkopers Gilde; en in 1412, Burgemeester. Hij komt voor als een wargeest te zijn geweest, en was een der ftigters van het oproer, dat in 1413 zo geweldig binnen de Stad en Provintie woedde; werdt in 1415 ontburgerd, en ten eeuwigen dage uit de Stad *Utrecht*, en uit allen landen en paalen van *Holland* gebannen, bij verbeurte van het lijf. —— K. BURMAN, *Utrechtfche Jaarboeken*, I. D. bl. 2, 39, 42, 63, 79, 98, 110, 130, 170, 179.

AAGT (JAFIES) is de naam van een vrouwsperzoon, welke omtrent 't midden der zestiende eeuwe leefde, en zig door hare goddeloze practijken om menfchen ongelukkig te doen worden, heeft berugt gemaakt. Aanleiding tot het plegen van hare fchelmftukken, gaf het volgende: de Wethouderfchap van *Haarlem* in welke ftad zij huisveste, had het heil van hunne Burgers op 't oog houdende, altoos gezorgd, dat het fchoutsambt door mannen van eer en kunde, bekleed werdt; maar het gezag en de invloed welke de Kettermeesters overal hadden, was oirzaak, dat deze gewigtige bediening aan zekeren JACOB FOPPENS werdt opgedragen, die hoe ondeugend ook, egter om zijne haat tegens andere gezinten, door de Roomschgezinden als een halve heilige werdt aangemerkt. Naauwlijks was deze knaap in zijn ambt bevestigd, of hij nam alle middelen te baat, hoe ondeugend ook, om zijn ledige beurs te vullen; onder andere even fchelmfche praktijken, gebruikte hij lieden die even ondeugend waren als hij, welke

zich bij de gegoedſte Burgers wisten in te dringen en in geſtadige vrees te houden, met hun uit eene geveinsde vriendſchap te waarſchouwen, dat zij bij den Schout waren aangeklaagd als ketters of vijanden van Filips of Alva, en gevaar liepen om wel dra gevangen genomen te worden; zich dan teffens aanbiedende, om bij den Schout hunne tusſchenſpraak te zijn, en hem door middel van eene ſomme gelds te bevredigen.

Onze Aagt bekleedde eene der voornaamſte rollen, onder dit ſchandelijk geſpuis; zij was 'er ook volkomen toe geſchikt, want op 't uitwendig vertoon was zij zeer vroom, en zoude om niets ter wereld eene mis verzuimd hebben, ook ging zij alle maanden ter biegt en communie. Op voorſpraak van een geestelijke, had zij de bediening van haar man die poortier was geweest, behouden. Doortrapt was zij in het uithoren van de dienstboden en kinderen der gegoedſte Burgers, ten einde gewaar te worden, wat 'er in 't binnenſte der huizen gezegd of gedaan werdt; ontdekte zij dan iets daar de minſte vat op ſcheen, werdt zulks aan den Schout medegedeeld, en de ongelukkige ſlagtoffers van zijne ſchraapzugt, onder de hand door den een of ander van zijne ſpionnen gewaarſchouwd van het hun nakende onheil, die zig dan als door menschlievendheid bezield, lieten overhalen, om Foppens te bewegen zig door een ruim geſchenk, te vrede te ſtellen.

Gebeurde het dat men iemand aantrof, die deze raadgevingen in den wind ſloeg, en van geen geſchenken wilde horen, wel dra werdt hij het ongelukkig ſlagtoffer van deze ſchraapzieke vervolgers; zo als onder anderen blijkt, uit het geval van zekere Tanneken Ogiers, bekend voor eene godvrugtige en welgegoedde vrouwe, doch die nooit ter misſe ging; dit berigt was voor Aagt voldoende, om hare gangen van nabij te beſpieden, en zij werdt uit de dienstmaagd gewaar, dat Tanneken 's morgens en 's avonds, op een klein kamertje in den Bijbel las, en vervolgens op haare knieën een gebed deed. Aagt ging hier op haar waarſchouwen, dat zij bij den Schout was aangeklaagd. Doch deze vrouw in plaats van dit

vrouw-

vrouwmensch of FOPPENS de handen te vullen, erkende dat zij van de roomfche dwalingen afkerig was, waar op zij door den Schout uit haar huis werdt gehaald, en de gezegde Bijbel voor haar gedragen wordende, van de buuren gevraagd zijnde, wat zij gedaan hadt? ten antwoord gaf: „ de fchijn„ heilige AAGT heeft mij verraden, en aan den Schout aan„ gebragt, om dat ik beftaan heb in Gods woord te lezen; „ dat ik voor een ieder beken de waarheid te zijn; willende „ ik liever het leven verliezen, dan deze troost derven." Bij deze belijdenis volhardende, werdt zij in 't *Spaarne* verdronken, en hare goederen door den Schout aangeflagen.

Na het plegen van nog veele fchelmftukken, waar onder zelvs moord en brandftichting, heeft AAGT ten laatften het loon van haare misdaaden genoten, en is na volledige eigen bekentenis, op de gewone ftrafplaats te *Haarlem* levendig verbrand. —— J. KOK, *Vaderl. Woordenb.* I. D. bl. 10--15. daar men wijdloopiger bericht van deze booswigte kan lezen.

AALBERT, zie AELBERT.

AALHUISEN, zie AELHUISEN.

AALST (FILIP VAN), was een der genen die het *Verbond der Edelen* ondertekende, hij moest zulks met zijn hals boeten, want op last van ALVA gevangen genomen zijnde, liet dezen wreden Landvoogd, na hem een geruimen tijd in den kerker te hebben laten zugten, op den 1 junij 1568, benevens zijnen broeder PIETER en verfcheidene andere Edelen, opentlijk te *Brusfel* op een fchavot den kop affiaan. —— VAN METEREN, *Ned. Gefchied.* III. B. bl. 57. *in folio.*

AALST (GERARD VAN), ftierf na een kortftondige ziekte te *Westzaandam* den 29 juni 1759, na ruim 50 jaren als nederduits Gereformeerd en zeer geacht Leraar in den wijngaard des Heren gearbeid te hebben; namelijk te *Vuren* en *Dalem* omtrent 2, te *Sommelsdijk* 9, en *Westzaandam* nabij de 40 jaren. Dat nu VAN AALST godvrugtig was en werkzaam, getuigen zijne *Geestelijke Mengelfloffen* 2. *Delen in* 8vo. en andere uitgegevene boekskens, waar van men de optelling in

het *Naamregister* van J. ABKOUDE *bl.* 1. kan vinden. —— *Boeks.* 1759. *b.* bl. 127.

AALST (JOHAN VAN), was de eerste Roomsch-priester die na de hervorming het Pausdom afgezworen hebbende, de hervormde gemeentens van *Vleuten*, *Hermelen*, *Spangen* en omliggende Dorpen, als Predikant heeft bediend. Hij stierf in een' hogen ouderdom te *Utrecht*, in het jaar 1673. —— *Kerkl. Oudh. van Utr.* II. D. bl. 347.

AALST (JOOST MATTHEUS VAN), in zijn leven een vermaard Ingenieur, van *Bloksijl* geboortig, vindt men van aangetekend: dat zich door Graav LODEWIJK VAN NASSAU liet gebruiken, om, met groot gevaar van zijn leven, *Steenwijk*, dat men voornemens was in 1572 te belegeren, te gaan bespieden; hij volvoerde zulks, dan egter mislukte deze onderneming. —— VAN CENTEN, *Hist. van Enkh.* bl. 263.

AALST (PAULUS VAN), die in de 16 eeuw leefde, een Konstschilder, kopieerde voort effelijk de stukken van JOAN DE MABUZE, en schilderde zeer net en zuiver glaasjes met bloemen. Hij woonde en stierf te *Antwerpen*. —— K. v. MANDER, *Leven der Schilders.* I. D. bl. 108.

AALST (PIETER VAN), een broeder van FILIP hier boven gemeld, onderging om de eigenste reden, het zelvde lot. —— v. METEREN, *Ned. Hist.* III. B. bl. 57. *in folio.*

AALST, zie AELST.

AALTJE WOUTERS, geboortig van *Asperen*, verliet het Roomsche geloof, en deed belijdenis van dat der Wederdopers; hier over te *Amsteldam* gevangen genomen, en in de bij haar aangenomene leer volhardende, werdt zij door beuls handen in het water gesmoord, op den 15 meij 1535. —— BEEKMAN, *beschrijving van Asperen*, bl. 371.

AAM VAN DER BURG, was een welgesteld Bouwman, door wiens zonderling geval het *Woud* in *Delfland* gelegen, de naam van 't *Hooge* of *Rijke Woud* heeft bekomen; dit *Woud*

Woud is een dorp ruim een half uur ten zuidwesten van de ſtad *Delft* gelegen, en wat verder ten noordwesten van 't dorp *Schipluiden*. AAM een inwooner van dit gehugt reed, met twaalf zijner zonen, allen wel uitgedoscht, te paard, eenen der Hollandſe Graven te gemoet, en bood hem zijne zonen aan. De Graav wierdt door dit onverwagt gezigt getroffen, en vroeg hem, welk voorregt hij ten nutte van zijn dorp verlangde? „ Geen ander," was het antwoord van den ouden AAM, „ dan dat wij ons eigen Pastoor vrij en „ zonder beſpiering mogen verkiezen." De Graav ſtond hem zulks geredelijk toe; en het is uit kragte van deze vergunning, dat nog heden ten dage, de Predikant van 't *Woud* door alle de mans ledematen wordt beroepen, zonder dat zij aan het vragen van eenige handopening of goedkeuring verbonden zijn. —— *Tegenw. Staat der Vereen. Nederl.* VI. D. bl. 524.

AARE (DIRK VAN DER), de 32ſte Bisſchop welke den kerkzetel van *Utrecht* beklom, was een verſtandig doch teſſens hooghartig man, uit een aanzienlijk geſlagt geſproten.

Hij was Proost te *Maastricht*, toen de Bisſchoppelijke zetel van *Utrecht* een geweldige ſchok onderging, door de verkiezing van twee Bisſchoppen teſſens, AARNOUT VAN ISENBURG namelijk en DIRK DE HOLLANDER; de eerstgenoemde werdt door Graav DIRK DEN VII; en, HOLLANDER door Graav OTTO VAN GELDER, ondersteund. Gedurende dit geſchil ſtierf ISENBURG, en in deszelvs plaats werdt onzen DIRK tot Bisſchop van *Utrecht* verkoren. Hij bevondt zig als toen in *Italie*; doch van zijne verkiezing berigt bekomen hebbende, ſnelde hij ras naar *Utrecht*, en vondt het Bisdom aldaar met zware ſchulden beladen; ten einde het daar van te ontheffen, zogt hij van zijne magt gebruik te maken, doch vondt in het uitoeffenen daar van, een groten tegenſtrever in WILLEM Graav van *Holland*; hier uit ontſtond een geweldigen oorlog, tusſchen gemelden Graav en den Bisſchop. Deez' laatſte begaf zich met toeſtemming van zijn Kapittel naar *Friesland*, op hoop van aldaar eenig geld, bij wijze van bede te

be-

bekomen. WILLEM, die zijn broeder Graav DIRK, *Friesland* voorheen geweldadig hadt afgenomen, en in 1205, zelv' in zijn' plaats Graav van *Holland* werdt, wilde niet dulden, dat zijne onderdanen met belastingen bezwaard wierden, noch dat men geld uit zijn land voerde. Hij rustte zig dus tegens den Bisschop uit, overviel hem op eene geweldige wijze te *Stavoren*, nam hem aldaar in *St. Odolfus* klooster gevangen, en tragtte hem naar het klooster te *Oosterzee* te voeren, doch de Monniken geholpen door veele godsdienstige Friesen, die den bisschoppelijken ban vreesden, schoten ter zijner hulpe en verlosten hem uit handen van den vergramden Graav. De Bisschop naar *Utrecht* te rug gekeerd, verkropte gedurende eenigen tijd zijn leed, geenzints uit christelijke zagtmoedigheid, maar bij mangel van magt. Intusschen verbond zich WILLEM met Graav OTTO VAN GELDER, nam gantsch *Overijssel* weg en leide bezetting in *Deventer*. De Bisschop verzamelde hier op een magtig leger, en trok tegens hem te velde. De Graav verzeld van OTTO, verwoestte intusschen met zijne hollandsche benden, al wat aan deze zijde van den *Yssel* lag, en sloeg zelvs het beleg voor *Utrecht*. Middelerwijl werdt OTTO door HENDRIK, Hertog van *Braband* gevangen genomen. Graav WILLEM zulks horende, brak van voor *Utrecht* op, om zijnen schoonvader te verlossen, veroverde met geweld *'s Hertogenbosch*, en nam de beide broeders van den Hertog van *Braband* gevangen. HENDRIK zulks ter oren komende, trok de met buit beladen Hollanders na, en vondt hen onbezorgd, als geenen vijand verwagtende bij *Heusden*, viel hen aldaar, zo onvoorziens en vinnig op 't lijf, dat de gantsche legerplaats werdt ingenomen, en de Graav zelve gevangen. De Bisschop deze blijde mare gehoord hebbende, maakte zich zulks te nutte, en roofde op verscheidene plaatzen in *Holland*, waar na hij zich naar de *Veluwe* begaf, *Zutphen* en *Deventer* innam, en grote buit maakte. Tusschen den Hertog van *Braband* en den gevangen Graav van *Holland* werd middelerwijl een verdrag gesloten, waar bij de laatste een goed stuiver losgeld moest betalen, 't welk door sommigen

op

op 2000 mark zilver wordt begroot. Eenigen tijd hier na, wierdt 'er een vredeverbond tusſchen den Bisſchop en den Graav geſloten.

Geen minder aandeel had deze zelvde Bisſchop aan den oorlog, welke daar na ontſtond door het gekoppelde huwelijk van de Gravinne ADA met den Grave VAN LOON, die, als verre beneden haar in rang, onder anderen ook hierom, door den broeder van den overledenen Graav DIRK, en dus den oom van ADA, verdreven werdt. De Graav VAN LOON zag overal om hulp uit, ja zelvs bij Bisſchop DIRK, die hij ook in zijne belangen wist over te halen, door de belofte van aan hem een geſchenk van 1000 mark zilver te doen, en overwinnaar blijvende, het graavſchap *Holland* van hem ter *leen* te zullen ontvangen. Bisſchop DIRK de hoop kittelende om hier door meester van *Holland* te worden, viel aan 't hoofd van een leger in die landſtreek, zelv' eer de Graav VAN LOON nog te velde was; hij nam de burgt te *Leijden* in, vermeesterde binnen korten tijd genoegzaam gantsch *Holland*, en keerde voorts naar *Utrecht* te rug. Doch de vreugde over deze overwinning was van korten duur, want Graav WILLEM heroverde ſpoedig al het verlorene. De Graav VAN LOON, ADA en haare moeder werden, niet zonder lijfsgevaar, door behulp van GYSBRECHT VAN AMSTEL, binnen *Utrecht* gebragt. Ook waagden de Utrechtenaars met eenige gevlugte Hollanders verſterkt, nog eenen kans, en begaven zig te ſcheep onder geleide van den Bisſchop, namen bij verrasſing *Dordrecht* in, en na die Stad geplunderd te hebben, ſtaken zij ze in brand. De Graav VAN LOON, zo wel als Bisſchop DIRK met dit al geen kans ziende om Graav WILLEM te overmeesteren, ſloot de Bisſchop met den Graav eene voor hem weinig voordelige vrede.

Met dit al, heeft de Bisſchop zig door de veelvuldige oorlogen dien hij gevoerd heeft, in geenen dele verarmd, maar wel in tegendeel voor zo verre verrijkt, dat hij de landen en kastelen, die hij bij zijne komst op den bisſchoppelijken zetel

ver-

verpand vondt, heeft gelost, de agterstallen aan het hof van *Rome* verschuldigd, betaald, en alle zijne vestingen verbeterd, en van genoegzaame levensmiddelen en ammunitie voorzien.

Bisschop DIRK VAN DER AARE, heeft 14 jaaren geregeerd, is in 't jaar 1212 te *Deventer* gestorven, en in de Domkerk te *Utrecht* begraven. —— J. KOK, *Vad. Woordenb.* en de door hem aangehaalde Schrijvers.

AARNSMA, is de naam van een oud adelijk Geslagt in *Friesland*, doch voor lang uitgestorven.

AARSCHOT (FILIPS VAN CROY, Hertog van), is gesproten uit een voornaam *Nederlandsch*, of liever *Brabandsch* Geslagt; zijn vader mede FILIPS genaamd, huwde ANNA eene dogter van KAREL Prins VAN CHIMAY, bij wien hij drie zonen verwekte, waar van onzen FILIPS de middelste, zijn vader in 't jaar 1549 in alle deszelvs erf-waardigheden opvolgde. In 1556 wierdt hij door Koning FILIPS met de ridderorden van het *Gulden-vlies* vereerd, en in 1559 aan hem het bevel over eenig krijgsvolk toevertrouwd; ook wierd hij naderhand tot lid van den *Raad van State* verheven. Schoon hij geen groot vriend van GRANVELLE was, verklaarde hij egter volmondig aan den Graave VAN EGMOND, dat hij niets tegens hem hadt, en weigerde diensvolgens ook in het *Verbond der Edelen* deel te nemen; ja in tegendeel, beloofde hij in 1567 aan de Landvoogdesse, het doen der nieuwen eed tot handhaving van 't Roomsche geloof, waar aan hij ook getrouw bleef, en in alle zijne daden en handelingen blijken gaf, dat het bewaren en herstellen van die Godsdienst, hem nauw aan 't harte lag; zulks gaf zelvs gelegenheid tot het munten van eenige Gedenkpenningen ter zijner eere, die men bij G. VAN LOON *Ned. Historip.* I. D. afgebeeld en beschreven vindt. Om met nadruk te doen blijken, dat hij een tegenstrever van de *verbonden Edelen* was, liet hij in tegenoverstelling van hun bekende *Geuzennapje*, eenige *Lievevrouwen*

beeldt-

beeldtjes naar die van *Hal* gemaakt, op zilveren plaatjes geſtempeld, vervaardigen, en droeg die zo wel als alle zijne huisbedienden aan den hoedband, ten teken, dat zij zich aan de Roomſche Kerk verbonden hielden. Met dit teken te *Bruſſel* verſchijnende, kreeg hij wel dra een menigte navolgers. Ook behaagde dit zo zeer aan de Hertoginne VAN PARMA, dat zij 'er terſtond Paus PIUS DEN V. van verwittigde, die hier van vreugde over juichende, dezelve deed wijden, en aan die genen die ze droegen, verſcheide aflaten verleende.

AARSCHOT wierdt min of meer afkerig van de Spanjaarden, toen hem in 't jaar 1576 door ROORDA, te laste werdt gelegd, dat hij de oirzaak was van 't gevangennemen van den *Raad van State* te *Bruſſel*; doch de Staten het gedrag van ROORDA afkeurende, droegen aan AARSCHOT het opperbewind der zaken, inzonderheid van den oorlog op. Don JAN VAN OOSTENRYK als algemene Landvoogd in de *Nederlanden* gekomen, ſtelde onzen AARSCHOT in 1577 aan, tot Burggraav van *Antwerpen*; ook verſcheen hij kort hier na als afgezant te *Geertruidenberg*, ten einde zoeken te bewerken, dat het *euwig Edikt* in *Holland* en *Zeland* mogt worden afgekondigd; doch het gelukte hem niet, om WILLEM VAN ORANJE en anderen, tot de tekening daar van, over te halen. Tegen zijnen wil, viel ook na den dood van Don JAN de keuze tot Landvoogd, op den Aartshertog MATHIAS, ſchoon hij te voren door den *Raad van State* reeds tot Stadhouder van *Flaanderen* was aangeſteld; ja zijnen drift tegens den nieuwen Landvoogd was zo vurig, dat hij als het hoofd genoemd wordt, die het ontwerp ſmeedde, om MATTHIAS, met behulp van het leger te *Wavere*, in zijn geweld te krijgen; welke aanſlag egter, door de legerhoofden, die genoegzaam alle ORANJE toegedaan waren, verijdeld wierdt; en ten gevolge hadt, dat den Aartshertog meer verkleefd wierdt aan Prins WILLEM, dan aan AARSCHOT.

Veel opziens baarde de gevangenneming van den Hertog VAN AARSCHOT in *Gent*, waar toe het volgende aanleiding gaf: hij hadt, toen hij als ſtadhouder van *Flaanderen*, te *Gend* ingehaald werdt, onder anderen te kennen gegeven, dat hij kwam,

om de oude gerechtigheden te herstellen; dit zeggen, verwekte agterdogt bij verscheidene aanzienlijke vrienden, welke de Prins VAN ORANJE in die stad hadt, met name FRANS VAN RETHULLE, heer *van Rijhoven*, Jr. JAN VAN IMBIZE, KROIVELD en anderen, die den lugt weg hebbende van den toeleg om den Prins te vernederen, en in aanmerking nemende, met welk een' breden last de Hertog VAN AARSCHOT door den regerenden Raad voorzien was, begonnen te dugten, dat men hun bij ene merkelijke omkering der dingen, rekenschap mogt afvorderen van bedrijven, die zij niet dan voor gunstiger regters zagen te verantwoorden. 't Gebeurde zelvs, dat RYHOVE in gesprek geraakt met de heren van CHAMPAGNEI en SWEVICHEN, die den Hertoge VAN AARSCHOT waren toegevoegd, zo nadelig van den Prins hoorden gewagen, dat hij zich gedwongen gevoelde, het zijne 'er tegen te zeggen; waar door hij, en allen, die met hem den Prinse en den onroomschen Godsdienst, enigzints aanhingen, gemijd en verdagt gehouden werden. Hier kwam nog bij, dat enigen tijd daar na, IMBIZE den Hertog VAN AARSCHOT op straat ontmoetende, hem aansprak, en aandrong op de beloofde verkondiging van herstelling in de oude voorregten. AARSCHOT hier op toornig wordende, hadt de onvoorzigtigheid, van te zeggen: „ dat men die muiters, die vrijheidkraijers wel zou „ doen zwijgen, met een strop om den hals, al waren ze nog „ zo zeer opgestookt door den Prins VAN ORANJE." Op dit zeggen, vatte IMBIZE en veele der omstanderen vuur; men loopt te wapen; de burgers kiezen partij, deez' voor AARSCHOT en die voor IMBIZE; de beweging egter duurde niet lang; doch was maar pas gestild, toen RYHOVE ter stad inkwam, en vernemende, wat 'er gebeurd was, 't spel op nieuw aan den gang hielp, drijvende dat men gevaar liep van 't bedde gelegt te worden, zo men 'er nu op slapen bleef. Zijne aanhangers, behalven IMBIZE, die zich buiten schoots hield, volgden hem naar 't Prinsenhof, en naar 's Gravenslot, prikkelende, onder weg de gemeente aan, met begeerte naar vrijheid en eere, zonder egter merkelijken aanhang mede te

stee-

fleepen. Ryhove, toen bezeffende, hoe gevaarlijk hij ftond, en wat hem een kort en moedig befluit waardig zou zijn, fpoedde zich naar 't huis van den Hertog van Aarschot, doet zig openen, neemt den Hertog gevangen, en voorts nog verfcheidene anderen. Toen was hij meester van *Gend*, daar hij zig fterkte met 300 foldaaten, en de burger-vendels, bij voorraad, aan hem deed zweeren, tot dat 'er nader last van de algemene Staten en den Prins komen zou. —— De Staten en de Prins toonden zig intusfchen zeer misnoegd over deze ftoute onderneming, die fommigen evenwel willen dat met overleg van Oranje gefchied was; hoe 't ook zij, de Hertog van Aarschot wierdt fpoedig op vrije voeten gefteld, en hij verfcheen eerlang als hoofd der afgezonderde Nederlanders op de vrugteloze vredehandeling te *Keulen*.

Antwerpen in 't jaar 1585 aan Parma zijnde overgegaan, befloten de *Spanjaarden* en *Italianen*, op den brug, die over de *Schelde* geflagen was, ter eere van den overwinnaar een plegtige ftaatfie aan te rechten. Parma over de vinding van hunne erekronen, wonder in zijnen fchik, befloot den volgenden dag, door het aanregten van enen maaltijd hunne blijdfchap te vermeerderen. Het leger deed zijn avondmaal op gemelden brug, waar bij Aarschot benevens veel andere heren het eten voordienden en de post van fchenkers waarnamen. Aarschot, die zederd de overgave van *Brugge*, tot ftadhouder aldaar was aangefteld, werdt in 't jaar 1588 tot den rijksdag naar *Duitschland* afgevaardigd. Toen 'er in 't jaar 1595, weder ene raadspleging over de vrede was aangevangen, betuigde Aarschot dat 'er na zijn inzien geen vrede te wagten was, zo lang 't uitheemsch krijgsvolk in 't land bleef, en men aan de *Spanjaarden* 't voornaam bewind der regering liet. De Staatsieden hoorden met verwondering en genoegen, deze rondborftige verklaring; doch hij voegde 'er terftond bij, dat men hier niets op befluiten konde, zonder de toeftemming des Konings, die men zulks ernftig moest aanraden.

Op 't laatst, de moeijelijkheden van zijnen rang, en de haat der Grooten daar hij geftadig mede hadt te worftelen,

moede geworden zijnde; onttrok hij zich de *Nederlanden* en begaf zich naar *Venetie*, daar 't hem, zo hij zeide, ten minsten geoirloofd zou zijn, vrij te sterven. Kort na zijn verblijf aldaar, overleed hij op den 11 novemb. 1595, ten huize van zekeren KAREL HELMAN. Bij zijne gemalin, JOHANNA VAN HALEWIJN verwekte hij drie kinderen. —— WAGEN. *Vaderl. Hist.* VI. D. bl. 6, 7. 45. 86 en 212. VII. D. 107. 145. 148. 157. 172, 173. 175, 176. 178, 179. 181. 278 en 315. VIII. D. 407 en 410. Voorts de meeste Schrijvers welke over de *Nederlandse beroerten* handelen.

AARSSEN (VAN), is de naam van een voornaam adelijk geslagt, 't welk men wil, dat uit *Braband* zoude afkomstig zijn; het heeft zig omtrent 't midden der zestiende eeuwe in ons Gemenebest gevestigd, zig aldaar zeer vermaard gemaakt, en zig met de eerste en aanzienlijkste Hollandse familien vermaagschapt. De eerste die ons in dit geslagt voorkomt, droeg de naam van KORNELIS, was gehuwt met PETRONELLA BEECKMANS, en hier van is nagebleven een zoon.

JAN VAN AARSSEN, ten vrouwe gehad hebbende REGIERA, dogter van den bekenden LODEWIJK VAN LEEFDAEL, Heer van *Laer*, en van ELIZABETH VAN VLIERSBEEK. Deze liet insgelijks een zoon na, met name KORNELIS, die met ADRIANA VAN DER SCHELLACH in den egt trad, in den ouderdom van 23 jaren overleed, en eenen zoon mede KORNELIS genaamd, naliet, die ter vrouwe gehad heeft N. LIESSELINGEN, welke 24 jaren bereikt hebbende, zijne vrouwe weduwe liet, en moeder van twee zoonen, waar van de jongste JOHAN in *Italie* overleed; en de oudste KORNELIS VAN AARSSEN, Here *van Spijck*, te *Antwerpen* in 1543 werdt geboren. Dit was een kundig Staatsman, die in 1574 tot Secretaris, en in 1584 tot Pensionaris te *Brussel* wierdt aangesteld; in het zelvde jaar werdt hem het gewigtig ambt van Griffier opgedragen, dat hij met alle beleid en omzigtigheid in zulk een netelig tijdvak waarnam tot in het jaar 1621, wanneer hij ter oirzake van zijn hogen ouderdom ontslag van zijn ambt verzogt, of dat 'er iemand hem tot zijne hulpe mogt worden

toe-

toegevoegd, zulks geschiedde, en hij nam nog een groot gedeelte van zijnen zwaarwigtigen post waar, tot op den 6 october 1623, wanneer hem zijn volkomen ontslag wierdt gegund, met behoud egter van zijne wedde, als mede zijnen rang en zitting in de vergadering. Een onuitwischbaren vlak taant het karakter van dezen Staatsman, in zijne behandeling ten aanzien van den braven grijsaard OLDENBARNEVELD, want na met dezen samengespannen te hebben, om tot heil des Lands, het bestand tegens alle de aangevoerde tegenkantingen van Prins MAURITS te bewerken, verliet hij de zijde van den ouden man, maakte zijn hof bij den Vorst, en wierd een der hevigste vervolgers van den raadpensionaris. Hij is getrouwd geweest met EMMERENTIA, dogter van JAQUES DE REGENIERS en van AGNES DE TEMSICQUE, die beide in 1627 zijn overleden, en in de grote kerk in *'s Hage* begraven. Uit dit huwelijk zijn vier kinderen gesproten, als 1. FRANCOIS. —— 2. JACQUES VAN AARSSEN, heer van *Triangel*, gehuwd met MARIA dogter van JOHAN VAN DER VEEKEN, die in 1628, President was van den Raad van *Braband*; hij overleed in 1660, nalatende drie kinderen. —— 3. JOHAN heer *van Wernhout* enz. deze hadt zijn broeders vrouwen zuster ten huwelijk, bij welke hij een zoon verwekte KORNELIS genaamd, die de dogter van den vermaarden Raadpensionaris JACOB CATS ten huwelijk hadt, en bij haar vier kinderen verwekte. Door 't huwelijk van deszelvs jongste dogter ANNA, werdt het geslagt van AARSSENS vermaagschapt met dat van WASSENAAR. —— 4. KORNELIS, die te *Brussel* ongehuwd overleed.

FRANCOIS de oudste zoon, wierdt geboren in 't jaar 1572, en van velen gehouden, voor een der bekwaamste Staatsmannen, die immer in dienst der Republijk zijn geweest; daar anderen bijvoegen, dat hij de gevaarlijkste man was welke immer in het bewind is geweest. In zijne jeugd geraakte hij in het gevolg van den beroemden DU PLESSIS DE MORNAIJ, waar door hij met de Fransche taal en zeden bekend raakte. In 1598 werdt hij als Agent der algemene Staaten, bij 't hof

van

van *Frankrijk* aangefteld. Hij was mede een ijveraar voor 't fluiten van 't beftand, en toen dit op den 9 april 1609 gefloten was, wierd AARSSENS tot Ambasfadeur aan 't *Franfe* hof geplaatst, van welken post hij den 13 november 1616 wierdt ontflagen. Hij werdt voor een groot vijand van BARNEVELD gehouden, en heeft veel toegebragt, om den grijsaart op 't fchavot te doen fneven. In 't jaar 1624 wierdt hij benevens anderen naar *Engeland* gezonden, tot het fluiten van een wederzijds verbond van befcherming; en, in 't volgende jaar begaf hij zich naar *Frankrijk*, om aldaar een gelijk verbond tot ftand te brengen. In 't jaar 1640 wierd AARSSENS naar *Engeland* afgevaardigd, om MARIA dogter van den Engelfchen Koning, voor Prins WILLEM II. ten huwelijk te verzoeken. In 1640 wierd hij uit de Hollandfe Ridderfchap, als lid van Hun Hoog Mogenden vergadering afgevaardigd; en overleed den 27 december 1641, in den ouderdom van 69 jaren, werdende op zijne heerlijkheid van *Sommelsdijk* begraven. Hij was getrouwd met PETRONELLA VAN BORRE, wier moeder tot het geflagt van TELBOUT behoorde, en liet bij haar vier kinderen na; een zoon en drie dogters.

KORNELIS VAN AARSSEN, de eenigfte zoon van FRANÇOIS, werdt in het jaar 1602 geboren; in 't jaar 1642 vindt men hem befchreven in de Ridderfchap van *Holland*. Hij was heer van *Sommelsdijk* en *Spijck*, en werdt gehouden, voor den rijkften ingezeten van gantsch *Holland*. Men vindt dat hij Gouverneur van *Nijmegen*, en in 1650 Kollonel van een regiment kavallerij in dienst van den Staat was. Wegens zijne krijgsambten, had hij, door Prins WILLEM II. zich mede laten gebruiken tot den zo veel gerugtmakenden aanflag op *Amfteldam*, 't gene hem, zo wel als anderen, welke met die onderneming belast geweest waren, veel onaangenaamheden veroirzaakte; de haat van die van *Holland* was inzonderheid op hem gevestigd, om reden, dat hij tevens lid van de Hollandfe Ridderfchap was. Hij overleed in 't jaar 1662; uit zijn huwelijk met LUCIA, dogter van PIETER VAN WALTA en IDA DONIA VAN HARINXMA, agt kinderen nalatende.

KOR-

Kornelis van Aarssen, welken door den dood van zijn ouder broeder François, die na het doen van ene agtjarige reize door *Europa* in den bloei zijnes levens, op een togt van *Engeland* naar *Holland*, in 't jaar 1659 ongelukkig omkwam, de voornaamste erfgenaam wierdt van de grote rijkdommen zijn's vaders, heeft in huwelijk gehad de oudste dogter van den Markgraav van St. André Montbrun, een man die zich door de berugte bescherming van *Kandia*, vermaard gemaakt heeft. ——— In 1683 kogt dezen heer van *Sommelsdijk*, benevens de stad *Amsteldam*, elk een derde gedeelte van *Surinamen*; kort daar na trok hij 'er ook naar toe, en aanvaardde de landvoogdije over die volkplanting, ook bouwde hij 'er twe sterktens, die hij van behoorlijke bezetting en oorlogsbehoeftens voorzag; doch enige jaren na zijn verblijf aldaar, ontstond 'er enige klagte over zijn bestier; 't welk gelegenheid gaf, dat hij op den 19 julij 1688, door zijn eigen soldaten, op ene jammerlijke wijze werdt vermoord. Hij was gehuwd met Margretha du Puijs, bij wien hij drie zoons en eene dogter verwekte.

François van Aarssen, zoon van den laatstgemelden Kornelis, en bekend onder den naam van de heer van *Chatillon*, was in 't jaar 1689 Luitenant ter Zee, en kreeg verlof een keer naar *Surinamen* te doen, ten einde de nalatenschap van zijnen vader bijeen te zamelen. Hier trof hem een ongeluk, dat nogthans op zijn best uitviel; het gebied over eene batterij voerende, laadde hij in zijnen ijver zelv' het geschut, doch zo als hij 'er ten twedenmale mede bezig was, sprong het stuk los, en kwetste hem deerlijk, waar van hij egter gelukkig genas. Naderhand bekleedde hij den rang van Vice-Admiraal. In 't jaar 1712, huwde hij met zijn' nigt Maria van Aarssen *van Werenhout*, en verwekte bij haar twee zoons en drie dogters. —— Zie breder over het geslagt van Aarssens, het *Vaderl. Woordenboek* van J. Kok, en de bij hem aangetogen Schrijvers.

AARSING (ALBERT), Predikant te *Hellendoorn*, een dorp in de Provintie van *Overijssel*, stierf na ene kortstondige ziekte,

te, den 13 april 1795, in den ouderdom van 62 jaren. —— *Boekzaal*. 1795. *a*. bl. 558.

AARTSBERGEN (WILLEM VAN NYVELT VAN), was in 't jaar 1566 Drosfaart van *Kuilenborg*, en maakte zig ten dien tijde als een ijverig voorftander van den algemenen Beeldenftorm, zeer berugt. Men vindt in de *Sententien van* ALVA, dat hij befchuldigd wordt: „ zig nevens andere fectarisfen be-„ vonden te hebben, in den tuin van eenen FRANS VAN NESCH „ buiten de ftad *Schoonhoven*, en daar zijn kind heeft doen do-„ pen, pfalmen in de kerk gezongen, en aalmoefen in de „ kerk vergaderd." Alle zaken, bij dien Tijran ten hoogften ftrafbaar; die hem ook vervolgens met den tijtel beftempeld: „ van een groot fectaris, van 't getal der verbonden Edelen, „ die hun verderffelijk en oproerig verbond getekend hebben, „ en ook oirzaak geweest zijn van 't breken der beelden, in „ de fteden *Utrecht*, *Culemburg*, *Vianen* en *Asperen* voorgeval-„ len, en zelvs de brekers in de gemelde fteden aangevoert, „ en in 't klooster der predikheeren te *Utrecht*, gedurende het „ breken, grote fmaad aangedaan heeft, en zelvs de overfte „ van 't klooster gedreigd, indien hij zijn valfe lere niet „ wilde herroepen, dat men hun alle zoude doodflaan. Dat „ hij van *Delf* op zijnen wagen, een predikant tot *Schoonho-„ ven* gebragt heeft; de kapel bij zijne voorvaderen te *Aarts-„ bergen* geftigt, heeft doen afbreken &c." Om alle welke feiten hij op den 8 januari 1568, voor euwig wierdt gebannen en alle zijne goederen verbeurd. Hij ontfnapte egter de bloeddorftige klauwen van zijnen wreden vervolger; en, men vindt hem onder 't getal der genen, welke in 't jaar 1572 door WILLEM DE I, naar *Engeland* zijn gezonden, om ware 't mooglijk ELIZABETH over te haalen, om de belangens van de Staten en die der Prince, te begunftigen. —— *Vad. Hift*. VI. D. bl. 187 en 466. *Sententien van* ALVA, bl. 151. 153, 154.

AARTSBERGEN, zie CAPELLE.

AARTSEN (ANTHONY), Predikant te *Zunderdorp* in *Noord-hol-*

Holland, is te *Campen* geboren, uit een braaf, godvrugtig en aanzienlijk geslagt. Hij wordt geroemt een man geweest te zijn, die in de geleerde talen grondig was geoeffend, daar bij een groot Godgeleerde, lieffelijk welfprekend, en zodanig vlug, dat hij alle de leerredenen op eenige weinige na, gedurende de tijd van zijne werkzaamheid in de wijngaard des Heeren, zonder die te schrijven, heeft gepredikt. Hij stierf in 1776 den 6 februarij, aan de zelvde plaats daar hij gedurende 25 jaren het leraarsambt had uitgeoeffend. —— *Boekz.* 1776. *a.* bl. 214.

AARTSEN (PIETER), een treffelijk Konstschilder, om zijne lange en rijzige gestalte, doorgaans LANGE PIER genaamd, werdt geboren te *Amsteldam* in 1507, van ouders die uit de *Purmer* herkomstig waren. Zijn vader een kousfewever, wilde PIETER in dat beroep opbrengen; dan de moeder kantte zig hier tegen, en begeerde dat de lust en neiging van haren zoon tot de schilderkunst, niet uitgedoofd zoude worden. Des werdt PIETER bij eenen ALLARD KLAASSEN besteld, ten dien tijde een der beste schilders van *Amsteldam*. PIETER gewendde zig van jongs af aan eene vaste en stoute behandeling, en om alles kloek aan te tasten, waar door hij een grote roem in de konst verkreeg. Zeventien jaren oud zijnde, vertrok hij met een aanbevelingsbrief van den Schout van *Amsteldam* voorzien, naar het huis te *Bosfu* in *Henegouwen*, om 'er de voortreffelijke schilderijen van verscheiden' meesters te zien; van daar verhuisde hij naar *Antwerpen*, en vervoegde zig bij een *waal*, JAN MANDYN genaamd, die in de manier van JERONIMUS BOS zeer grappige voorwerpen geschilderd heeft. Hij huwde in de gemelde stad, en kwam 'er in 1533 in 't schilders-gild. Zijne verkiezing bepaalde zig inzonderheid, tot het schilderen van keukens en allerleie keukenbehoeftens en spijzen, die hij zo kunstig en in derzelver eigenaartige kleuren naar het leven wist af te beelden, dat de voorwerpen natuurlijk scheenen; door 't welk gestadig te oeffenen, hij in het mengen en tempe.en der verwen de kundigste meester werdt, die 'er immer gevonden is. Ook heeft hij

verscheidene autaarstukken zo te *Amsteldam*, *Delft*, *Leuven*, *Diest* en elders geschilderd, welke tot getuigen van zijn konstvermogen ten huidigen dage nog zouden kunnen verstrekken, waren die niet door het doldriftig grauw, ten tijde der beeldstorming in 1566 vernield geworden. In kleine beelden was onzen schilder min uitmuntend dan in grote voorwerpen, waar in de kragt der kunst gelegen is, en hier in betoonde hij een voortreffelijk meester te zijn. De bouwkunde en het perspectief verstond hij mede zeer wel, bragt in zijne taferelen niet zelden dieren en andere voorwerpen te pas, en kleedde zijne beelden zeer vreemd en op eene grappige wijze. Voor zijne stukken begeerde hij slegts een' geringen loon, en was niet zelden mistroostig, dat zijne werken, die hij der wereld ter zijner gedagtenisse meende na te laten, zo als boven gezegd is, vernield werden, waar over hij wel eens tot zijn eigen gevaar met alzulke kunstvijanden in hooge woorden geraakte; voorts was AARTSEN een nedrig man, die geen groots denkbeeld van zig zelven voedde, en 'er zeer eenvoudig uitzag, zo dat hij geen aanzien zou verworven hebben, ware het niet dat zijne verhevene kunst en heerlijke werken, hem naar waarde hadden doen achtten. Hij overleed te *Amsteldam* den 2 junij 1573 in den ouderdom van 66 jaren, en is in de oude-kerk, bezijden het koor begraven; liggende op zijn graf twee zarken, waar in de volgende woorden gebeiteld zijn:

De meester schilder LANGE PIER,
Met beij zijn zonen schilders hier,
Begraven lang en oud bejaard,
Blijven nog al in konst vermaard. 1573.

Onzen PIETER AARTSEN heeft drie zoons nagelaten, naamlijk PIETER PIETERSZ., AART PIETERSZ. en DIRK PIETERSZ., die mede de kunst geoeffend hebben. PIETER PIETERSZ. die niet alleen een zeer goed meester, maar teffens een welsprekend, schrander en geleerd man was, is in 1603 te *Amsteldam* in den ouderdom van 62 jaren overleden, een zoon nalatende, die zijn vaders voetstappen in de kunst mannelijk

heeft

heeft nagetreden; in den beginne volgde hij de trant van zijn vader en leermeester op, doch begaf zig zedert, vermits ten zijnen tijde weinig grote werken beſteed werden, aan het portrait-ſchilderen. Aart Pietersz. is mede van jongs af zeer vlug en naarſtig in het beoeffenen van de kunst geweest, doch zo wel als zijn broeder door het portrait-ſchilderen waar in hij heeft uitgemunt, afgetrokken van het malen van historien en ordonnantien, tot welke zijn geest altoos ongemeen bekwaam is geweest en zijne geneigtheid zig uitſtrekte. Dirk Pietersz. agt jaren jonger dan zijn' broeder Aart, was mede een ſchilder en discipel van zijnen vader, en heeft zig naar *Fontainebleau* in *Frankrijk* begeven, alwaar hij ongelukkig aan zijn einde is geraakt. —— K. v. Mander, *Leven der Schilders*, I. D. bl. 235.

AARTZ (RYKAART), een konstſchilder, geboren te *Wijk op Zee* in 1482, was de zoon van enen visſer Aart genaamd. Ryk tot de kostwinning van zijnen vader voorbeſchikt, brandde nog jong zijnde deerlijk zijn been, waarom hij ter helinge naar *Haarlem* vervoerd werdt, daar men dat been naderhand als verdorven moest afzetten. De jongeling die veeltijds bij 't vuur zat, door de natuur tot de tekenkunst gedreven, krabde geſtadig op den haard en den witten muur enige figuren, 't welk aanleiding gaf om hem te vragen, of hij genegen was om te leren ſchilderen? dat met een gretig *ja* door Ryk beantwoord zijnde, men hem tot het leren der ſchilderkonst bij Jan Mostert een vrij goed konſtenaar, beſteedde; onder het genot van deze zijn onderwijs, bevlijtigde hij zig zo ijverig, dat hij binnen korte jaren een goed meester werdt. Op de deuren van het altaarſtuk voor het Dragers-gild, 't welk door Jakob van Haarlem den leermeester van Jan Mostert geſchilderd was, heeft Ryk de geſchiedenis van Joseph afgemaald, die als een Koning in grote heerlijkheid gezeten, zig voor zijne broeders, welken in *Egypte* gekomen waren om koorn te kopen, bedekt houdt, en meer andere gebeurtenisſen. Aartz was een ſtil, hups, vreedzaam en vroom man, die de gewijdde ſchriften en de

nust

rust der ziele ongemeen beminde; zig in zijne klimmende jaren me 'er woon naar *Antwerpen* begeven hebbende, leefde hij aldaar ftil en gerust, zonder iets anders dan de naakten in de ftukken van verfcheiden konstoeffenaars voor een gewone beloning te fchilderen. Geenen zijner kinderen bragt hij in de kunst op. Toen in zijn hoge ouderdom zijn gezigt zo zeer verzwakt was, dat hij nauwlijks meer zien konde, lei hij de verwen zo dik op de panne'en, dat men 'er die dikwerf moest affchrapen, 't welk te wege bragt, dat niemand meer behagen in zijn werk fchepte, en hij zig daarom niet zelden gemelijk maakte. 't Was in het jaar 1520, dat hij te *Antwerpen* in het Schilders-gild wierdt aangenomen, van de Kamer, de *Violiere-boom* geheten, onder de zinfpreuk: uit jonsten versaemt/ welke kamer in 1400 is geftigt. FRANS FLORIS heeft onzen RYK geportraiteerd als een ST. LUKAS die de maagd MARIA fchildert, in een ftuk, 't welk op de fchilderskamer te *Antwerpen* is geplaatst. Voorts was hij om zijn goedaartigen inborst en doorgaande vrolijkheid, ongemeen bemind; altoos wel te vrede, zeide hij dikwils, op zijnen naam zinfpelende: *ik ben rijk en wel gefteld.* Hij had een fchoon wezen, daar de gulheid en het vergenoegen op gefchilderd ftondt. Hij overleed te *Antwerpen* in meij 1577, en dus een half jaar na de plundering en ontmenschte wreedheden binnen die ftad door de *Spanjaarden* gepleegd, in den ouderdom van 95 jaren. —— K. v. MANDER, *Leven der Schilders*, I. D. bl. 258.

ABBADIE (JACOBUS), beroemd gereformeerd Godgeleerde, wierdt in *Frankrijk* in de ftad *Naï* geboren in 1654. Na dat hij onder den beroemden LA PLACETTE zijnen klasfieken loop had volbragt, beoeffende hij de wijsbegeerte en godgeleerdheid op de drie onderfcheidene Hogefchoolen van *Sedan*, *Puijlaurens* en *Saumur*. Van daar ging hij naar *Holland*, verbleef aldaar een geruimen tijd, en toog toen naar *Duitsland*, daar hij ook tot meester in de godgeleerdheid wierdt aangefteld, en vervolgens tot Predikant in de Franfe gemeente te *Berlijn*. Hij liet dit beroep in 1690 varen, kwam in *Engeland*, en nam gedurende enigen tijd het leraarsambt te

Lon-

Londen in de Franse kerk waar; zeer weinig tijd daar na, wierdt hij tot Deken van *Killalow* in *Ierland* verkoren, welke waardigheid hij tot zijnen dood toe heeft bekleed. Hij deedt een twede reis naar *Holland*, om 'er een van zijne werken te doen drukken, en bleef gedurende drie volle jaren te *Amsteldam*. Weinig tijds na dat hij te *Londen* was te rug gekeerd, wierdt hij krank, en stierf aan die ziekte, te *St. Marie la Bonne*, nabij *Londen*, op den 25 september 1727, in den ouderdom van bijna 73 jaren. ABBADIE was een ieverig verdediger van de oude en regtzinnige leere der Gereformeerde kerk, zodanig uit zijne werken blijkt, die in vrij groot aantal voorhanden zijn. Behalven dat hij op eene volledige wijze de geleerde talen en de klasseke Schrijvers verstond, was hij buitengemeen ervaren, zo wel in de kerkelijke als wereldlijke Geschiedenissen; en nog behalven dat alles, heeft hij enen roemrijken naam verworven, door de verhevenheid van zijn vernuft, zijne fijne doordringenheid van geest, en mannelijke welsprekenheid. Onder zijne menigvuldige uitgegeven werken, die alle den toets van gezonde oirdeelkunde en op vaste en redelijke gronden gevestigde godsvrugt, kunnen doorstaan, munt inzonderheid uit, het boek getijteld: *Triumpheerende Godsdienst*, 2 Delen in 4to. te *Amsteldam* in 1726, zo wel in het frans als nederduits gedrukt. —— G. STOLLE *ad* HEUMANNUM, p. 424, 425. C. SAXI, *Onomast. literar.* pars V. *Analect.* p. 637. NICERON, *Mem. des Hommes illustres.* Tom. 33. pag. 381 & suiv. J. G. DE CHAUSEPIÉ, *Dict. hist. & crit.* Tom. I. p. 16, 17.

ABBE (SYMEN) PIETERSZ., was in 't jaar 1371 Schepen van *Amsteldam*, en hij besprak met zijn wijf KATRYN aan het Heiligen Geest gasthuis binnen die stad, een half huis en erve, waar van aan de Karthuizers de wederhelft behoorde, en 't welk gelegen was aan het gasthuis bij de *Plaats*, dat is aan den *Dam*, allernaast WILLEM NOIRTS. —— WAGEN. *Beschrijving van Amsteldam*, in 8vo. I. St. bl. 95 en 96.

ABBEKERK (Mr. FLORIS VAN), in leven oud president, Burgemeester en Raad in de vroedschap te *Hoorn*, voorts Kommissaris der pilotagie, en lid van Gecommitteerde Raaden in het *Noorderkwartier*, stierf te *Hoorn*, den 15 januarij 1748, bijna 73 jaren oud zijnde. —— Dit is al wat wij van de man weten, uit KOK, *Vad. Woordenb.* I. D. bl. 126.

ABBEMA (YDE), uit een adelijk doch voor lang uitgestorven Geslagt in *Friesland*, gesproten, was de zoon van SYPKE ABBEMA, verwekt bij RINCK BARINGA. Onzen YDE trouwde met EEDWER POPMA, en was, in 't jaar 1566 Burgemeester te *Sneek*. Hij behoorde tot het verbond der Edelen; en was in zodanig groot vertrouwen bij zijne landgenoten, dat POPKE ROORDA hem de sleutels van *Sneek* ter hand stelde. Ook was hij gehaat bij ALVA, dat hem waakzaam op zijne hoede deed zijn en besluiten in *Friesland* te blijven, zonder aan de indaging des Hertogs, om te *Antwerpen* te verschijnen, gehoor te geven &c. —— KOK, *Vaderl. Woordenb.* I. D. bl. 126.

ABBENBROEK (JAN VAN), dus genaamd naar eene hoge Heerlijkheid in den Lande van *Voorn*, vindt men van gemeld, dat hij in het jaar 1235 op een steekspel geweest is, door Grave FLORIS DEN IV., te *Haarlem* aangerigt. De alleroudste volgreeks der heren van ABBENBROEK klimt egter niet hoger dan tot eenen anderen JAN VAN ABBENBROEK, die in het jaar 1350 leefde, wiens agter-klein-dogter KATHARINA de Heerlijkheid overbragt, aan BOUDEWYN HART VAN DER WEERT, in het jaar 1442. Hij was Schout van *Delft* en Hoogheemraad van *Delfland*. Zijne nazaten namen den naam van *Abbenbroek* aan. Het blijkt egter, dat zijn zoon de Heerlijkheid maar voor een vierde gedeelte bezeten heeft. Deze was GERRIT VAN ABBENBROEK, Bailjuw van *Voorn* en *Putten* en naderhand Hoogheemraad van *Delfland*. Hij volgde in den twespalt van *Hoeks* en *Kabbeljauws*, de zijde der laatsten, werdt, in het jaar 1481 met zijnen zwager WILLEM VAN VALKESTEIN, door de *Hoekfen* in een gevegt aan de *Vaart* niet ver-

verre van *Utrecht*, gevangen genomen, ten einde de overeenkomst in het jaar 1489, met de Rotterdamsche *Hoekſen* wegens de brandſchattingen van den *Hage* gemaakt, en overleed in 1494. De andere drie vierde delen van deze Heerlijkheid, zijn gekomen aan de huizen van MONTFOORT, BORSSELEN, MERODE, en laatst in die van HALEWYN. Nog vindt men gemeld, van eenen GERRIT VAN ABBENBROEK, die zes kinderen bij twee vrouwen verwekte en in 1551 overleed. Zijn zoon KLAAS VAN ABBENBROEK, huwde met MARIA, dogter van KORN. VAN DER NYENBURG, ſtierf in 1607, en liet ook een zoon na, insgelijks KLAAS genaamd; met welke laatſte zeer waarſchijnlijk, dit Geſlagt is uitgeſtorven. —— VAN LEEUWEN, *Batav. illustr. Teg. Staat der Ver. Nederl.* VII. D. bl. 115--117.

ABBES (SYTTIE), van *Leeuwarden* geboortig, was eerst Pastoor te *Oldenhove* in die ſtad, doch verliet in het jaar 1566 den Roomſchen Godsdienst, om die der Hervormden te aanvaarden. Op den 2 october 1567, verbond hij zich te *Embden* als krankbezoeker, en wierd op den 12 januarij 1568, tot gewoon leraar aldaar bevestigd; nog in dit zelvde jaar, namelijk op den 13 ſeptember ſtierf hij aan de pest. —— MEINERS, *Oostfr. Kerk. Geſchied.* I. D. bl. 457. *Kerk. Oudh. van Friesland.* I. D. bl. 355.

ABCOUDE (DIRK VAN) een Stichtenaar, Vicaris van St. Pieters kerk te *Utrecht*, bevorderde in 't jaar 1566 door zijne ſchriften, grotelijks de reformatie; dan dit bekwam hem kwalijk, doordien hij hier over in 's Bisſchops gevangenis geraakte, daar een geruimen tijd verbleef, en niet weder zijne vrijheid bekwam, dan naar eene afgeperste herroeping van zijne gevoelens te hebben gedaan. Onder voorwendzel van lighamelijke gebreken, mijdde hij egter zo veel hem doenlijk was, het bijwonen der Misſe. Zijne ſchriften dragen het getuigenis dat zij zeer bondig waren, en voor iedere afdeling daar van, las men zijne gewone zinſpreuk: *zijt zonder gal, godvrugtig.* —— BRAND, *Hiſtorie der Reformatie.* I. D. bl. 301.

AB-

ABCOUDE (HENDRIK VAN), vindt men op de regeringslijsten der stad *Utrecht*, van 't jaar 1440 tot 1467 ingesloten, als Raad gemeld. In dat jaar, werdt hij om welke redenen vindt men niet gemeld, gebannen, 't welk tot 1470 duurde, wanneer hem benevens anderen, wederom toegestaan wierdt in de Stad te komen. —— GOUDHOEVEN, *Kronijk.* bl. 525.

ABCOUDE (HENDRIK VAN), was een aanzienlijk man te *Utrecht*, alwaar men hem verscheidene malen als Ouderman of Deken gemeld vindt. Benevens een menigte anderen, werdt hij in 1481 als deelgenoot van het oproer door Bisschop DAVID VAN BOURGONDIEN verwekt, genoodzaakt de Stad te ruimen. —— GOUDHOEVEN, *Kron.* bl. 525.

ABCOUDE (JAN VAN), was een van die genen, welke in 1419 of 1420, gedurende den *Hoekschen* en *Kabbeljauwschen* twist wierdt gevangen genomen op het huis te *Poelgeest*; en, door die van *Leijden*, niettegenstaande het ernstig verzoek om hem te lossen, op bevel van Hertog AELBRECHT VAN BEYEREN het hoofd wierd afgeslagen, waar tegen die van *Utrecht* het zogenaamde regt van wedervergelding uitoeffenden. —— J. KOK, *Vaderl. Woordenb.* bl. 140.

ABDAGUS, was een dapper veldheer, en een van die genen, welke door de Opperheren of Graven was aangesteld, om de landzaten tegens de verwoestingen der Noordsche volkeren te beschermen. Hij was het die in het jaar 873, met een groot aantal Friesen, den fieren Deen RUDOLF tegen trok, in een bloedig gevegt aan 't oosteinde van 't *Flie* met hem geraakte, daar RUDOLF reeds in 't begin van den strijd sneuvelde, waar na de Friesen een volkomen zegepraal bevogten, en de Deenen noodzaakten het land te ruimen. —— FOEKE SJOERDS, *Fries. Jaarb.* II. D. bl. 64.

ABEELE (VAN DEN), een oud adelijk Geslagt, afkomstig uit *Henegouwen*, dat zijnen naam ontleend heeft van de Heerlijkheid op het eiland *Walcheren* in *Zeeland*, tusschen *Middelburg* en

en *Vlisfingen*. Men vindt van het zelve gemeld in SMALLEGANGE, *Kronijk van Zeeland*, op bl. 525; daar gezegt wordt, dat hetzelve in 1401 een Burgemeester van *Zierikzee* heeft uitgeleverd, HENDRIK VAN DEN ABEELE genoemd, en getrouwd geweest met HEILWICH VAN CATS. Het laatfte mannelijk oir van dit Geflagt is geweest JACOB VAN DEN ABEELE, die in 1577, ftierf. —— ABR. FERWERDA, *Ned. Geflagtboek &c.* druk van 1785. I. D.

ABELAAR (GEORGIUS), geboren te *Groningen* den 16 februarij 1679 uit fatzoenlijke burgerlieden, zijnde zijn moeder geweest ABELIA ROSINGA, volbragt derzelver ftudien in zijn vaderftad, onder geleide van de Hoogleraren BRAUNIUS, BERNOULLI en LAMMERS; wierdt den 9 april 1710 als Predikant bevestigd in de gecombineerde gemeentens van *Oostwold*, *Lege- en Hoge-Meden*, verkondigde hier het woord des Heren tot in 1733, ter tijd toe dat eene lieffelijke roepftemme zig uit *Aduard* liet horen en zo verlokkend in ABELAAR zijne ooren klonk, dat hij geen vrijheid vondt die te wederftaan, maar die opvolgde; aan welke plaatze hij het leraarsambt, met alle iever, liefde en vlijt heeft waargenomen tot op den 24 meij 1743, wanneer hij door de dood van deze zwaarwigtige post wierdt afgelost, en als weduwe naliet EBELIA TEN HOORN, bij wien hij zes kinderen heeft geteeld; hebbende tot een eerfte vrouw gehadt HENDRIKA HOMMENS, die den 24 meij 1712 is geftorven, na dat onzen Dominé 'er drie kinderen bij hadt verwekt. —— *Boekz.* 1743. *a.* 722. *b.* 132.

ABELI (SIBRANDUS), wierdt in 1580 van *St. Maerten en Valkoog*, tot Predikant te *Harlingen* beroepen, alwaar hij met alle de getrouwheid een bedienaar des Euangeliums betamende, gedurende het tijdvak van 35 jaren het woord der waarheid heeft verkondigd. —— *Boekz.* 1730. *b.* 509.

ABELS (JOHANNES), Predikant te *Aagtekerke* in *Zeeland*, reisde na *Kleef* om de bronkuur te ondergaan, doch deze wateren waren bitterder voor hem dan die van *Mara*, dewijl hij onder 't gebruik daar van, op den 24 junij 1753 overleedt. —— *Boekz.* 1753. *b.* 112.

ABERSON (WILHELMUS), Predikant te *Ruurlo*, afkomstig van een *Schots* Geslagt, hadt tot ouders L. ABERSON die Rigter van het ambt dezes naams is geweest, en Mejuff. A. MARTENS. Na zijnen klassieken loop te *Zutphen* voleindigd te hebben, beoeffende hij de theologie te *Franeker* door het onderwijs van de Hoogleraren ANDALA en VENEMA; wierdt Proponent, en vervolgens op den 1 april 1731 Predikant te *Oldenkeppel* en *Keppel binnen*; voorts den 8 november 1733 op zijne geboorteplaats, daar hij met onvermoeiden ijver en lust, als een gaarn getrouw verkondiger van de middelen die tot bereiking van een eeuwigén gelukstaat verstrekken, zijnen loopbane heeft uitgewandelt, en den weg van alle vleesch gegaan op den 25 julij 1774, in den ouderdom van ruim 71 jaren. Zijne echtgenoote J. COLSON die reeds in 1763 is overleden, liet hem vier zonen na.

ABGILLUS (JAN), de zoon van enen Koning der *Friesen*, was van zulk een voorbeeldig levensgedrag, dat men hem den bijnaam van *Priester* of PAAP-JAN gegeven heeft; hij verzelde benevens den Deenschen Koning OTGERUS, KAREL DEN GROOTEN op de togt naar *Palestina*; dan in plaats van naar *Europa* te rug te keeren, zo als KAREL deedt, toen *Jerusalem* was ingenomen, drong hij met OTGER, ADEL of ADELING, en anderen, tot in de *Indiën* door, behaalde grote overwinningen, en rigtte aldaar het rijk der *Abisssijners* op, dat naar zijnen naam, *'t gebied van Paap-Jan* genoemd werdt. ABGILLUS heeft twee Geschiedenissen geschreven, waar van de ene de reis van KAREL DEN GROOTEN naar 't *Heilige Land* vervat; en de andere, den togt dien hij zelve naar de *Indiën* gedaan heeft. Dit laatste werk, bevat de beschrijving van het land, en die der verscheidene volken welke het zelve bewonen. Indien SUFFRIDUS PETRI met goede ernst in de waan heeft kunnen zijn, dat deze Geschiedenissen onder ene andere klasse behoorden, dan die der beuzelagtige romans; welke men in de eeuwen der onwetendheid samengeflanst heeft, en daar men KAREL DEN GROOTEN, met zulk een dapperen moed bezielt invoerde, als of hij een der ingebeelde helden, OURSON

of

of VALENTYN ware geweest; zo heeft hij te rechte de gisping van VOSSIUS verdiend, die van hem zegt: *O Hominum valde simplicem, ac propè dixerem insipientem! qui vanis adeo ac stultis commentis habuerit fidem.* Dat wil zeggen: „ O al te onno- „ zel, ja ik hadt bijkans gezegd, al te onwijs mensch! die „ aan zulke ijdele en zotte verdigtzelen geloof geslagen heeft. Want wat kan men fabelagtiger verzinnen, dan de overwinning van *Jerusalem* door KAREL DEN GROOTEN? —— SUFFR. PETRI, *de Scriptor. Frisiæ.* VOSSIUS, *de Histor. Lat.*

ABRAHAMI (ANNIUS), Predikant te *Kollum*, is geboren te *Grouw* in julij 1695; en heeft na de lage scholen doorloopen te hebben, het onderwijs in de bijzondere wetenschappen genoten, aan *Frieslands* Hogeschool, van de Professoren ANDALA, VITRINGA en SCHULTENS. In 1717 wierdt hij Kandidaad, en twee jaren later te *Ængwirden* beroepen; vervolgens in 1729 te *Kollum*, alwaar hij met alle getrouwheid, het hem aanbevolene dienstwerk heeft uitgeoeffend, gedurende het ruime tijdvak van 62 jaren, zijnde in 't geheel 67 jaren dienstdoenend Predikant geweest, doordien nog ruim een week voor zijn dood de leraars stoel heeft beklommen, en aan zijne gemeente het woord der waarheid verkondigd. Hij overleed na een zeer kortstondige ziekte, in den ouderdom van 91 jaren en ruim 6 maanden. Tweemalen is ABRAHAMI getrouwd geweest; zijn eerste vrouw GRIETJE JANS, heeft hij vijf kinderen bij verwekt, welken alle vroegtijdig zijn overleden; bij de andere LOLKJEN EGBERTS, een zoon en ene dogter, welke benevens 8 kindskinderen, bij dode van grootvader, nog alle springlevend waren. —— *Boekz.* 1787. *a.* 215. 471.

ABRAHAMS (GALENUS), wierdt uit eerlijke ouders te *Zierikzee* geboren, op den 8 november 1622; na in de geleerde talen onderwezen te zijn, en reeds vroegtijdig blijken van zijn vernuftigen geest en bekwaamheid gegeven te hebben, bezogt hij het Hogeschool te *Leijden*, studeerde aldaar gedurende twee jaren met veel ijver, en werdt in 1645 tot

Doktor in de Medecijnen bevorderd; zette zig 't volgende jaar te *Amsteldam* neder, en trouwde aldaar in 1646 met eene dogter van ABRAHAM DIRKZ. BIERENS, 'als toen vermaard Leraar onder de Doopsgezinden in die stad; hebbende met deze huisvrouwe gedurende 56 jaren in ene gezegende egt geleefd. In het jaar 1648, werdt hij tot mede-leraar van de zelvde gezindheid gekozen, en hij aanvaardde zijnen predikdienst, met groten ijver en zonderlingen ernst.

GALENUS hadt reeds vroeger, door de verkering met ADAM BOREEL, zoon van JOHAN BOREEL, Heere van *Duinbeeke*, uit een deftig geslagt in *Zeeland* gesproten; zekeren DANIEL DE BREEN en anderen, gedagten begonnen te vormen, over den staat der zigtbare Kerke, en over eenige leerstukken die geoirdeeld werden, af te wijken van de begrippen, welken tot dien tijd toe bij zijne gezindheid den meesten ingang gevonden hadden. Hier over was geschil ontstaan, tusschen hem en eenige andere Leraars; welk op 't hevigst uitborst, in 1644, ter gelegenheid dat SAMUEL APOSTOOL, die in maart des gemelden jaars, slegts 24 jaren oud tot Leraar aangenomen was, den 15 october daar na, des voordemiddags ene predikatie gedaan hadt, welke door GALENUS, des nademiddags, vlak uit tegengesproken en wederlegd werdt. Van toen af sloeg de vlam van den broedertwist, ten dake uit. GALENUS werdt beschuldigd van wangevoelens, waar van 't verspreiden, zelvs bij 's Lands plakaten verboden was. De beschuldigingen werden voor het *Hof van Holland* gebragt, daar GALENUS gehoord, en vrij verklaart werdt, bij eene uitspraak van den 14 september 1663. De twist zo hoog gerezen, stondt geschapen, uit te lopen op een' volslagen' scheuring, die Burgemeesteren, welke ook met deze onlusten gemoeid werden, zogten te voorkomen; bevelende op den 10 januarij 1664, alle diepzinnige geschilstukken, van den predikstoel te houden; doch zulks kost niets baten, want de tweespalt liep eindelijk zo hoog, dat het tot een openbare scheuring kwam, waar van de gevolgen waren, dat de gemeente in twee partijen wierdt verdeeld, die elk hare bijzondere Leraars

hadden. Hij fchijnt anderzints van een vreedzaam karakter geweest te zijn; ook was hij gewillig op de aanmaning der regering van *Amftelдam*, om tot een onderling verdrag te komen, maar APOSTOOL was zo gedwee niet, want deze betuigde, dat hij zig onmooglijk met GALENUS en zijnen aanhang konde verdragen.

Voorts hadt hij ene aan hem eigenaartige fpreekftijl, die gantsch niet gevormd was naar den hedendaagfchen trant; zijn' taal was niet opgefmukt, met uitgezogte woorden noch ongewone fpreekwoorden, geene gemaakte hoogdravendheid noch poëtifche fpelingen, hoorde men in zijne redevoeringen; maar alle zijne uitdrukkingen waren natuurlijk, en met den aart der verhandelde zaken overeenkomende; voorts verzeld met lieffijkheid, daar het mannelijke en grootfe dooreengemengd, zo wel het hart als het oor wist te treffen. Zijn lust tot onderzoeken van Gods woord, maakte hem ook fteeds onledig. Befchouwende kennis was hem aangenaam, doch die tot het wélleven behoorde, nam bij hem de eerfte plaats in. Hij voedde de grootfte eerbied en achting voor de gantfche H. Schrift, doch las en beoeffenende dagelijks de boeken des Nieuwen Testaments; betuigende menigmaal, dat hem telkens daar in aanmerkelijke zaken, tot opheldering van den godsdienst en opwekking zijnes gemoeds, voorkwamen. Zijn' ernst in de openbare gebeden, doorgaans verzeld gaande met enen overvloed van tranen, bleef hem tot zijn laatfte toe bij. Wat zijnen omgang met een ieder, van wat ftaat of ftand ook, betreft, die was allezints deftig, doch teffens ook vriendelijk en gemeenzaam. Ten aanzien van wereldfe zaken, was hij onervaren; om welke reden hij, als in zulke dingen raad nodig was, zig gemeenlijk ftil hield, als zijnde buiten zijn boekje. Schoon dat hij niet ruim met tijdelijke middelen bedeeld was, was hij egter gewoon met een onbekrompene hand milddadig te geven; en daar hij zulks niet door zig zelven vermogt, wist hij zulks door middel van anderen ter uitvoer te brengen; zijnde dus teffens een' helper en voorftander der armen. Wegens alle gemelde loffelijke

lijke hoedanigheden, heeft men hem de welverdiende roem gegund, als een mensch die met alle recht een' plaats onder de grote mannen der Doopsgezinden verdiende.

Zestien maanden lang voor zijne dood, zonder ziekte genoegzaam, doch waarschijnlijk wegens zwakheid des ouderdoms, was hij bedlegerig; en merkte dien tijd aan, als het beginzel zijner ruste; wie hem kwam bezoeken, ontving nutte lessen en vermaningen naar ieders stand geschikt; eindelijk overleed hij des morgens omtrent 11 uren op den 19 april 1706, zijnen geest zagtelijk uitblazende, in den ouderdom van 83 jaren, 5 maanden en 8 dagen. —— WAGEN. *Beschr. van Amsteldam.* VIII. St. bl. 43. 78. 81.

ABRAHAMSEN (ISAAK), den 15 augustus 1663 te *Vlissingen* geboren, heeft aldaar de post van Krankbezoeker waargenomen, en stierf den 4 october 1714. Hij heeft zig door verscheidene zijner schriften, bij veele vroome luidjes en stijve orthodoxen, enen naam gemaakt; doch schoon gantsch niet onkundig, is egter zijn stijl eenvoudig en weinig beschaafd. Onder anderen heeft hij een Kerk- en Wereldlijke geschiedenis geschreven, waar in men verscheidene wetenswaardige zaken, ons gemeenebest en bijzonder *Zeeland* rakende ontmoet, die men elders zeldzaam zal aantreffen. —— LA RUE, *geletterd Zeeland*, bl. 113.

ABRESCH (FREDERIK LODEWYK), geboren te *Hessen-Homburg* in 1699, wierdt den 7 maart 1731 tot Lector in de geschiedenissen en welsprekendheid te *Middelburg* aangesteld, in welke stad hij toen ter tijd reeds Rector van de latijnse scholen was; hier verbleef hij tot in 't laatst van 1741, toen hij in de plaats van den overledenen WOLTERUS KETEL tot Rector en Hoogleraar in de geschiedenissen en welsprekendheid te *Zwolle* werdt beroepen; zijnde gestorven in 1782, na den hogen ouderdom van 83 jaren bereikt te hebben. ABRESCH is een geleerd man geweest, ervaren in de oude Geschiedenissen, en inzonderheid zeer geroemd wegens zijne bedrevenheid in de Grieksche taal, over welker Schrijvers hij ook veele oir-

deel-

deelkundige ophelderingen heeft medegedeeld. —— Eene optelling van 's mans fchriften, vindt men bij C. SAX, *Onomast. liter.* pars VII. p. 59 Zie ook G. C. HAMBERGERI, *Germania erudita*, p. 1. *edit. tertiae*. *Boekzaal*, 1731. *a.* bl. 483. 1741. *b.* bl. 712.

ABSALONS (HUBERT), Predikant te *Hulst*, wierdt geboren te *Goes* den 24 april 1698, uit brave ouders, die hem in zijn tederfte jeugd ontvielen, en hij daar door onder opzigt geraakte van zijnen oom en voogd HUBERT PIEROOM, Predikant ter dezer plaatze; die hem ene opvoeding gaf, overeenkomftig de gewigtige post, waar toe hij was voorbefchikt. Na grondig in de geleerde talen te zijn onderwezen, volvoerde hij te *Utrecht* zijne ftudien, en kwam eerlang met zijnen opgedanen fchat van kundigheden, in zijne geboorteftad te rug, daar hij den 9 feptember 1721 tot Proponent wierdt aangenomen, en niet lang ledig op de markt ftondt, maar door den Here des oogftes op den 20 october 1722 in zijn wijngaard te *Kleverskerk* werdt uitgeftoten; hier ruim zes jaren het Euangelie bediend hebbende, werdt hij te *Hulst* begeerd den 5 meij 1730, dan doordien 'er voor de weduwe van den vorigen Predikant DIDERIX een jaar moest gepredikt worden, wierdt hij 'er niet voor den 7 januarij 1731 door zijnen ambtgenoot P. M. GARGON bevestigd; deze gemeente heeft hij gedurende den tijdkring van bijna 21 jaren met alle liefde en ene nauwgezette waarneming van zijnen pligt, bediend; ter tijd toe dat hij na zijne vaderftad gereisd zijnde, om bij zijne naastbeftaanden een bezoek af te leggen, hij aldaar zijn graf vondt; want hier overviel hem ene borstkwaal, waar aan hij reeds 's anderen daags, den 21 feptember 1751, in den ouderdom van ruim 53 jaren overleed; zijnde nimmer gehuwd geweest. —— *Boekz.*, 1751. *a.* bl. 454--457.

ABSELIUS (WILLEM), geboortig van *Breda*, was een geleerd Karthuizer Monnik, en Prior van het klooster die orden te *Brusfel*, en daar na te *Brugge*; hij overleed in 't jaar 1471; en is zo wel door zijne aanzienlijke geboorte als zijne

nagelatene ſchriften, zeer beroemd. —— VAL. ANDR. *Bibliotheca Belgica.* v. GOOR, *Beſchr. van Breda.* bl. 304.

ACCAMA (N. en B.), twee Frieſche Konstſchilders, waar van N. de oudſte, geen onverdienſtig Historieſchilder is geweest, ook een reis door *Italien* heeft gedaan, en zig enigen tijd tot beoeffening der konst in *Rome* heeft opgehouden, verkoos na dode van zijnen broeder, die ongetrouwd in het jaar 1766 of 1767 ſtierf, zijne vaste woonplaats in des overledenens huis op de gragtswal te *Leeuwarden* te nemen, en heeft verſcheidene dogters en enen zoon nagelaten. De jongſte B., heeft altoos te *Leeuwarden* gewoond, en een grote menigte pourtraiten van Frieſen en anderen geſchilderd. Hij ſlaagde inzonderheid wel in het treffen, en ſchilderde de ſtoffen en klederen allerkunſtigst.

ACHELEN (ANTONIE VAN), geſproten uit een adelijk *Brabands* Geſlagt, is Schepen geweest van *'s Hertogenbosch*, getrouwt aan ALIDA VOGELS, en is geſtorven den 27 julij 1534. —— ABR. FERWERDA, *Geneal. en Wapenboek*, 1785. I. D.

ACHELEN (FOLKERT VAN), is in 1587 Raadsheer geweest in 't Hof van *Braband*, gehuwd aan ANNA DE BEYENS, dogter van GOSWIN, Schildknaap, en van AGNES EYCKMANS. —— *Ib.*

ACHELEN (FOLKERT VAN), een broeders zoon van den voorgaanden, was in 't jaar 1624 Raadsheer van den geheimen Raad; hij is gehuwt geweest met MARIA MARGARETA, dogter van JACOB BOGAERT, Ridder, Preſident in den Raad van *Flaanderen.* Hij ſtierf in 't jaar 1631. —— *Ib.*

ACHELEN (IGRAM VAN), vader van den laatſten FOLKERT, is eerst geweest Raadsheer, en vervolgens Preſident in 't Hof van *Friesland*, en daar na Preſident van den groten Raad te *Mechelen*; hij was in 1561 gehuwd aan CLEMENTIA, dogter van GELLIUS HOYTEMA en MITZIA AYTA. Hij ſtierf den 18 october 1604, en legt in de *St. Rombouts kerk* te *Mechelen* begraven. —— *Ib.*

ACHE-

ACHELEN (ROELAND VAN), wierdt in 1572 den 14 October, Grietman van *Dantumadeel*, in plaats van den rebelleerenden AUGUSTINUS OEDTZMA, lei den 29 dito den eed af in handen van zijnen neef de Prefident IGRAM VAN ACHELEN, als van 't Hof daar toe gecommitteerd. Deedt in 't jaar 1576 afftand van deze Grietenije, en wierdt nog in dat zelvde jaar Grietman van *Hennaarderadeel*, door vrijwillige afftand van OENE WYTSMA, doch welke post hij niet langer dan een jaar bekleed hebbende, daar insgelijks afftand van deedt. Hij is getrouwd geweest met WOMCK, dogter van JUW MOCKEMA en LISCH HERINGA, bij wien hij ene dogter heeft geteeld, met name ALEGONDA, welke in 1607 huwde, met KAREL VAN UNIA, Hoveling in *Wirdum* en *Ferwert*. —— *Ib.*

ACHTSCHELLINGS (LUKAS), van *Brusfel* geboortig, is een konftig Landfchapsfchilder geweest, die LODEWYK DE VODDER tot leermeester heeft gehadt. Die LUKAS, wist vaardig en in een losfe ongedwongen trant, het penceel te beftieren, bijzonderlijk in zijn boomen, en op zijn voorgronden, zijnde de eerften natuurlijk getekend, en de bladen en takken op ene kunftige wijze door malkanderen gewerkt, en de laatften gloeijend gekleurd en meesterlijk behandeld. WEYERMAN getuigd, zeer veele heerlijke fchilderftukken van hem, zo te *Brusfel* als elders, gezien te hebben. —— WEYERM. *Leven der Schilders*, II. D. bl. 5.

ACKER (JACOBUS OP DEN), Predikant op *Batavia*, is uit *Nederlandfe* ouders voortgefproten, geboren te *Meurs* den 6 december 1649. Na hier te lande zijne ftudien volvoert te hebben, vertrok hij in 1678 van *Amfteldam* als Predikant naar *Ceijlon*, alwaar hij in 1679 aanlandde, en aldaar gedurende ruim agt jaren het leraarsambt uitoeffende; zijnde in 1688 van daar vertrokken naar *Batavia*, om in die hoofdftad van *Neerlands-Indie*, het Euangelium in de portugeefe fpraak te verkondigen, 't welk hij ook een groot aantal jaren heeft verrigt; hebbende in 't geheel den predikdienst met de uiterfte lof en roem 52 jaren lang waargenomen, onder een deugdelijken,

onbesproken en voorbeeldigen wandel; zijnde overleden op *Batavia* den 6 april 1731, in den hogen ouderdom van ruim 83 jaren. ACKER was een kundig man; hij heeft de Bijbel in de *portugese* spraak overgezet, en die nog bij zijn leven aan den Batavisen Kerkenraad overhandigd. Nog op *Ceijlon* zijnde, huwde hij DINA AGOTHA, oudste dogter van den Predikant NIKLAAS AGOTHA en SARA VISVLIET, beide van *Amstel-dam* geboortig, waar mede hij genoegzaam 51 jaren in een aangenaam gezellig leven heeft gesleten, en bij haar 11 kinderen verwekt, waar van een zoon in dienst van de Kompagnie is geweest, en twee dogters aan voorname ambtenaren daar van, zijn uitgetrouwd. —— *Boekz.*, 1732. *b.* bl. 120, 121.

ACKERSLOOT (IZAAK), een deftig Burger van de Doopsgezinde Gemeente te *Amsteldam*, beschonk benevens zijne huisvrouwe, MARGARETHA VAN DER KINDERT, het oude Vrouwenhuis van hunne gezindte ter gemelder stede, met 20,000 guldens; dit gevoegd bij andere aanzienlijke giften, stelde de Regenten van dat Godshuis, dat te klein was en daar bij bouwvallig, in staat, om in den jare 1759, een veel ruimer en aanzienlijker gebouw, tot het zelvde einde voorbeschikt, regt agter het oude te doen stigten. —— WAGEN. *Beschr. van Amst.* VIII. St. bl. 545.

ACOSTA (GABRIEL D'), een Portugees van geboorte, die egter, zulk een geruimen tijd in ons land heeft gewoond, en zulk een zonderling wezen is geweest, dat hij met regt aanspraak op ene plaats in dit werk heeft. Eerst was hij een Christen, daar na een Jood, en vervolgens niemendal. Gedurende zijn verblijf te *Amsteldam*, werd hij tot zodanig verregaanden trap van wraakzugt vervoerd, dat hij eerst zogt zijnen broeder of neef, en daar na zig zelven van 't leven te beroven. Op dezen, terwijl hij voorbij zijn huis ging, loste hij een pistool; doch, het geweer weigerende, en zig ontdekt ziende, stoot hij verbaasd de deur, en benam met een ander pistool zig zelven het leven. In zijne woning vond men

men een latijnsch gefchrift, waar in hij de gevallen van zijn leven en wederwaardigheden beknopt had opgefteld. —— Kok, *Vad. Woord.* I. D. bl. 199.

ACRONIUS (DANIEL), een *Nederlander*, was in zijn leven een geleerd man, en gaf de Gefchiedenis van vele Steden in 't licht, welk werk in 1651 te *Frankfort* is gedrukt. —— Koning, *Bibliot. vet. & nov.*

ACRONIUS (DAVID), is geweest Predikant te *Hempens* in *Friesland*, en overleed aldaar den 31 december 1738, in het 54fte jaar zijnes ouderdoms, waar van hij omtrent 34 jaren in dienst der genoemde Gemeente heeft gefleten. —— *Boekz.*, 1739. *a.* bl. 139.

ACRONIUS (GELLIUS), is Predikant, meen ik te *Leeuwarden* geweest, een groot ijveraar, en wiens naam men mede onder den berugten brief van de Friesfe Predikanten, in 1587 aan de Koningin van *Engeland* gezonden, geplaatst vindt. —— Brand, *Hift. der Reform.* I. D. bl. 723.

ACRONIUS (JOHANNES), geboren in het Friesfe dorp *Ackrum*, ftierf te *Bazel* in den bloei van zijn' jaren in 1563, in welke Stad, hij met zeer veel roem de wis- en geneeskonst heeft onderwezen, ook verfcheidene werken over de eerstgenoemde wetenfchap, heeft in 't licht gegeven. —— Foppens, *Bibliotheca Belgica.* pag. 559.

ACRONIUS (JOHANNES), wierdt in 1621 als Predikant te *Velp* en *Roozendaal* beroepen, in 1627 te *Wageningen*, alwaar hij gedurende 21 jaren het Leraarsambt met veel lof uitoeffende, en is aldaar in 1648 overleden. —— Soermans *Kerkelijk Register.*

ACRONIUS (JOHANNES), een Fries van geboorte, was eerst Predikant te *Wezel*, vervolgens te *Haarlem*, alwaar hij in 1627 ftierf. Hij wordt befchreven als een geleerd man, doch van een' woeligen en onrustigen geest, daar bij een driftig ijveraar tegens de aanhangers van Arminius, voorts die door zijn oproerig en bedillend karakter vrij wat twe-

fpalt

ſpa't veroirzaakte. —— SCHREVELIUS en AMPZING, *Beſchr. van Haarlem.*

ACRONIUS (RUARDUS), een broeder van den laatſten JOHANNES, insgelijks een Fries, was zeer ervaren in de Godgeleerdheid en taalkunde, maar teffens een groot ijveraar tegens de Remonſtranten, en daar bij van een woelzieken en driftigen aart. Hij heeft zig onder anderen beroemd gemaakt, en zijn oploopend karakter ten toon geſteld, in zijn openbaar gevoerd twistgeding te *Leeuwarden* in de Galiléer Kerk gehouden, met PIETER VAN CEULEN een ijverig Doopsgezinde. In 1601, was hij Predikant te *Schiedam;* en, in 1611 vindt men hem opgetekend als lid der *Haagſche Conferentie.*

ACRONIUS (RUARDUS), ook RUARDUS AMBROSIUS LUCASZOON genaamd, mede een Fries van geboorte, werdt in 1644 Predikant aan de *Koog*, in 1649 te *Bergen*, en in 1659 te *Schellenhout*, alwaar hij in 1669 is geſtorven. —— SOERMANS, *Kerk. Regist.*

ACRONIUS (WESSEL), was in 1650 Predikant te *Harlingen*, en wijdde in dat zelvde jaar op den 13 november, in die ſtad, de nieuwgebouwde Westerkerk in. —— *Boekz.*, 1730. *b.* bl. 509.

ADA, de dogter van HENDRIK eenigen zoon van DAVID, Koning van *Schotland*, werdt in 1162, de egtgenoote van Graav FLORIS DEN III. van dien naam, aan wien zij verſcheidene kinderen baarde; zij legt te *Middelburg* begraven. —— SMALLEGANGE, *Kron. van Zeeland.*

ADA, Gravin van *Holland*, dogter van Graav DIRK DEN VII. van dien naam, en den XV. in den rang der Hollandſe Graven, wierdt door beleid van haren moeder ALEID, een heerszugtig wijf, in den prillen ouderdom van nog geen zeventien jaren, enkel uit ſtaatszugt en om de regering zelve in handen te houden, in het jaar 1203, aan WILLEM Graave VAN LOON, verre in rang beneden zijne bruid, uitgehuwlijkt. Volgens getuigenis van alle de Geſchiedſchrijvers van haaren tijd,

tijd, was Ada een allerschoonste meid, wiens bevalligheden uitlokkend waren. Dit jeugdige slagtoffer wierdt in den egt verbonden, voor dat haar vaders lijk ter aarde was besteld; ja dat bleef onbegraven staan, in 't zelvde huis, daar de huwelijksplegtigheden verrigt wierden, naar welkers voltrekking, het naar *Egmond* werd gevoerd, en aldaar ter aarde besteld. Treurige ongevallen verzelden genoegzaam de gantsche levensloop van deze Gravinne; want slegts agttien dagen na haar huwelijk, wierd zij genoodzaakt door een vloekverbond van veele misnoegde Hollandse Edelen, aan wier hoofd zig Graav Willem broeder van haren vader bevond, naar de burgt van *Leijden* te vlugten; alwaar zij schielijk belegerd, en genoodzaakt wierdt, schoon alle de bewooners der *Rijnlandse* dorpen op de been kwamen, om den burgt te ontzetten, door gebrek aan mondkost, zig op voorwaarden over te geven. De ongelukkige Ada werdt door hare veroveraars gesteld in handen van haren bloedverwant Willem van Teilingen, die haar met alle heuschheid deed bewaren; doch haar oom Graav Willem, vervolgens in *Holland* gekomen, en door de *Kennemers* voor Graav erkend zijnde, deed haar naar 't eiland *Texel* brengen, alwaar zij een kort verblijf gehouden hebbende, naar *Engeland* wierdt overgevoerd, en aldaar enige jaren vertoefde. Schoon haar sterfuur door de oude Schrijvers zeer verschillende wordt opgegeven, is het egter meer dan waarschijnlijk, dat zij in het jaar 1208 is overleden. ——— Zie eene uitvoerige beschrijving van deze ongelukkige Gravin, in Kok, *Vaderl. Woordenboek*, die de meeste Schrijvers aanhaalt, welke van haar gewaagd hebben. Met regt kan men ook ter lezing aanprijzen, de levenschets van deze vorstin, te vinden in de *Levensbeschrijving van Nederl. Mannen en Vrouwen.* V. D. bl. 281. enz.

ADA, eene dogter van Graav Willem den I., vindt men opgetekend, als zijnde geweest de agtste Abtdis van *Rijnsburg*; zij stierf in 1257 of 1258, en wierdt voor 't hoge altaar aldaar begraven. ——— Pars, *Katw. Oudheden*, bl. 348 en 382.

ADAL-

ADALGARDA, was de naam eener vrouwe, vermeld als de grootmoeder van den vermaarden LUDGERUS, een der eerste verkondigers van het christen geloof in *Friesland;* zij nam met haaren egtgenoot WRISUNG of USING, ten einde de lagen van den wreeden RADBOUD te ontgaan, de wijk naar *Frankrijk.* ——— FOEKE SJOERDS, *O. en N. Friesl.* I. D. bl. 620.

ADAM (L'ISLE), een bedreven krijgsoverste, welke in de ongelukkige tweespalt der *Hoekschen* en *Kabbeljaauwschen*, het met de Hertog VAN BOURGONJE hield, en dus de laatstgemelde partij was toegedaan. Toen vrouwe JACOBA in het jaar 1426, de *Kabbeljaauwschen* zo deerlijk had geteisterd, en tot voor de poorten van *Leijden* vervolgt, liepen de *Kennemerlanders* hier door aangemoedigd, geheel *Westfriesland* af, en bragten de steden onder de gehoorzaamheid van de Gravin, tot dat de stad *Hoorn*, die geheel de zijde van den Hertog hield, hen, zelv' na een ongelukkige ontmoeting, zo lang weerstond, tot 'er kloeke manschap verzeld van eenige stedelingen van *Amsteldam* en *Haarlem*, te water binnen raakten. Deze zijn onder het bevel van onzen ADAM, zo heftig op de beleggers uitgevallen, dat zij na een stijfzinnigen wederstand geboden te hebben, gedwongen wierden te wijken, en dus ongelukkig her- en derwaarts omstoven. ——— MIERIS, *Nederl. Vorsten.* I. D. bl. 39.

ADAMA (AUGUSTINUS LOLLIUS), Hoogleraar in de Geneeskunde te *Franeker*, een zoon van LOLLIUS, wierdt na de lage scholen doorlopen te hebben, tot de Geneeskunde opgeleid, en studeerde in die tak onder ALLARDUS AULETIUS, doen ter tijd geen onvermaarde leermeester aan *Frieslands* Hogeschool. Tot Doktor in de wijsbegeerte en geneeskonst bevorderd zijnde, werdt hij in 1605 geroepen tot Rector der latijnsche scholen te *Kampen;* hier verbleef hij tot in het jaar 1608, wanneer hij den 27 meij tot Profesfor in de medicijnen te *Franeker* wierdt aangesteld, in plaats van den overledenen Hoogleraar RAPHAËL CLINGBYL. In december

1615,

1615, terwijl hij het Rectoraat van de Academie waarnam, wierdt hij van zijnen post als Professor ontzet, doch om welke reden, is met geene voldoenende zekerheid te melden. Dit ongeval overleefde hij niet lang, maar stierf reeds in 1616. —— E. L. VRIEMOET, *Athen. Fris. pag.* 139.

ADAMA (HENRICUS), Predikant te *Zwolle*, is geboren te *Pingjum* in *Friesland*, in het jaar 1729. Na zijne letteroeffeningen te hebben volbragt, wierdt hij met alle lof tot Proponent verkoren, en kort daar na tot Konrector der latijnsche scholen te *Franeker* aangesteld, alwaar hij met veel vlijt de aan hem vertrouwde jeugd, in de letteroeffeningen onderwees, tot in 1753, wanneer hij als Predikant te *Huisum* in de nabuurschap van *Leeuwarden*, wierdt beroepen. Hier stond hij tot in het jaar 1762, als wanneer de roepstemme volgende, hij in de bloeijende gemeente van *Zwolle* wierdt verplaatst; daar hij als verdienstig leraar en herder, de kudde hem toevertrouwd, met alle liefde en zorgvuldige waakzaamheid heeft bestierd, tot op den 7 julij 1797, als wanneer hij van eene slaapziekte aangetast, door de dood van zijnen zwaarwigtigen post wierdt afgelost, in den ouderdom van bijna 68 jaren, tot grote droefheid van zijne agtergeblevene weduwe HERMYNA VOS, zijne kinderen, gantsche gemeente, en allen die genen welke 's mans beminnelijk en vredelievend karakter, van nabij gekend hebben. Men heeft van hem in druk: *De heilzaamste en beste Raad in tijd van gevaar*, uit JER. VI. *vs.* 8., uitgesproken in eene Bedestond, ter gelegenheid van den hogen watervloed in 1784.

ADAMA (LOLLIUS), Professor in de wijsbegeerte te *Franeker*, vader van AUGUSTINUS, denkelijk te *Sneek* in 1544 geboren, is na zijne studien te *Groningen* volbragt te hebben, geweest Rector der latijnsche scholen te *Dordrecht*, van waar hij in het jaar 1585 tot Hoogleraar in de wijsbegeerte aan de nieuw opgerigte Hogeschool te *Franeker* is beroepen; welke post hij met veel roem heeft waargenomen, tot aan zijn dood toe, welke voorviel in 1609, het 65ste zijnes ouderdoms.

Hij

Hij heeft verfcheidene verhandelingen over de *Logica*, *Phijfica* en *Metaphijfica* gefchreven, ook zijn 'er drie Oratien van hem in druk. ——— E. L. VRIEMOET, *Ath. Frif. pag.* 65.

ADAMA (PIERIUS), Predikant te *Boxum* en *Blesfum*, een broeder van HENRICUS hier bovengemeld, is geboren te *Pingjum* den 24 november 1726. Zijne Grootouders van 's vaders zijde waren, PETRUS ADAMA, eerst Predikant te *Arum*, en vervolgens te *Sneek*, alwaar in 1693 is overleden, en ANNA FABER, die een twede huwelijk aanging met TJALLING NAUTA, Secretaris van *Ferwerderadeel*; zijn vader was GODEFRIDUS ADAMA, Predikant te *Pingjum*, die aldaar in 1733 overleed, en zijne moeder DIRKJE ALTENA, dogter van den Ontvanger ALTENA, die na haar mans dood zig met 'er woon naar *Franeker* begaf. Hier wierdt PIERIUS op de latijnfe fchool befteld, daar hij door zijn vlug begrip, gezond oirdeel, en inzonderheid ftalen geheugen, grote vorderingen maakte, en de meeste zijner medeleerlingen voorbij ftreefde. De fcholen doorgelopen zijnde, beletteden hem tusfchenkomende omftandigheden, zijne aangevangene letteroeffeningen voort te zetten, en hij begaf zig tot een ander beroep; dan de lust tot ftudie en inzonderheid die der theologie, deedt hem in een gevorderder ouderdom befluiten, naar *Amfteldam* te gaan, hier bevlijtigde hij zig zo ijverig in het verkrijgen van kundigheden in de godgeleerdheid, dat hij de aandagt en gunst van Amftels Leraren tot zig trok, en op hunne aanbeveling, gaf hij onderwijs in de waarheden aan de voornaamfte huizen van die grote koopftad. Dit beroep eenigen tijd waargenomen hebbende, ging hij de Hogefchool te *Lingen* bezoeken; ftudeerde daar vlijtig onder Profesfor SAMUËL MEILING, en wierdt den 10 julij 1766 met alle ruimte tot Proponent verklaart; waar na hem in 1767 het beroep van *Sleen* in *Drenthe* werdt opgedragen, daar hij des Heren woord omtrent 10 jaren verkondigd hebbende, in 1777 te *Staphorst* en *Rooveen* werdt beroepen; hier verbeidde hij korten tijd, doordien men hem in 't laatst van 1778, de post van herder en leraar in de gemeente van *Boxum* en *Blesfum* opdroeg; in

in deze ſtandplaats is hij verbleven tot dat de dood hem daar van afloste, welke voorviel op den 8 maart 1792, in den ouderdom van ruim 67 jaren. Aan PIERIUS ADAMA wordt het getuigenis gegeven, dat hij zig in zijne verkering tot ene wet ſtelde, om wel te doen; voorts, dat hij gulhartig en leerzaam was; dat zijne leerredenen wel niet naar een kiesſchen ſmaak geſchikt waren, doch egter getrouw, waarſchouwende, op geloof en bekering aandringende, gemoedelijk, troostvol; doorzigt, oirdeelkunde en bondigheid zou 'er in uitgeblonken hebben, en ene doordringende ſtem, zette daar geen geringe kragt bij. Op den 16 april 1744, was onzen Leraar reeds in den echt getreden met RLURDJE TIENSMA, uit brave burgerouders te *Franeker* afkomſtig; bij deze vrouw heeft hij zes kinderen verwekt, waar van ſlegts ene dogter WILHELMINA genaamd, hem heeft overleefd, die gehuwd is aan HETTO REINALDA, Boekverkoper te *Leeuwarden.* ——— *Boekz.*, 1792. *a.* bl. 418. 497.

ADAMI (GASPAR), geboren te *Schoonhoven*, een geleerd man en Doktor in de Theologie; was eerst Pastoor in zijne geboorteſtad, en naderhand te *Utrecht*, alwaar hij den 2 ſeptember 1639 ſtierf. ——— *Hiſt. van 't Bisdom van Utr.* I. D. bl. 308.

ADAMI (HENDRIK), geboren te *Appingadam* in 1703, is geweest Predikant te *Bierum* in de Provintie van *Stad en Lande;* hij ſtierf na een langdurige ziekte, den 18 junij 1747, in het 44ſte jaar zijnes ouderdoms. ——— *Boekz.*, 1747. *b.* bl. 247.

ADAMI (KORNELIS), vader van HENDRIK, wierdt in 1698, tot Predikant en teffens Rector der latijnſe ſcholen te *Appingadam*, aangeſteld; hij overleed aldaar den 8 november 1721. ——— *Boekz.*, 1731. *b.* bl. 121.

ADEL, is volgens verhaal der oude Friesſche Schrijvers, de vader van FRISO geweest, die voor den ſtamvader der volkeren van dat gewest wordt gehouden. Deze ADEL zou het

gebied gevoerd hebben, in zeker landschap, dat de naam van *Benedicta Frisia* voerde. Ook wil men, dat deze ADEL door den tiran AGRAMMES, uit zijn rijk zou zijn verstoten, en met zijne drie zonen, FRISO, SAXO en BRUNO, naar *Athene* in ballingschap vertrokken zijn, alwaar zijn zoon SAXO, eene wijl tijds bij PLATO zou hebben school gelegen; doch zijn zoon FRISO heeft het leger gevolgd, eerst van FILIPPUS en daar na van ALEXANDER DEN GROOTEN, en zoude eindelijk in het jaar 313 voor CHRISTUS geboorte, met zijne vloot in *Friesland* zijn aangeland. —— S. PETRI, *Hist. Fris.* —— SCHARLENSIS, *Kronijk van Friesland &c.*

ADEL, de oudste zoon van FRISO, en derhalven de kleinzoon van den bovengemelden, is zijnen vader in 't rijk opgevolgd, en had tot een huwelijks gezellin ZWOBBINA, die voor eene dogter van eenen der *Swabische* Koningen, opgegeven wordt. Sommigen willen, dat hij 94, anderen dat hij 78 jaren heeft geregeerd; wat hier ook van mag zijn, zeker is het nogthans, dat alle daar in overeenkomen, dat hij een zedig, deugdlievend en eerbaar vorst is geweest, die zijn volk door goede wetten beschaafd, en met zijne naburen, in vrede en goed verstand heeft geleefd. —— WINSEMIUS, *Kronijk van Friesland*, bl. 12.

ADELA, is de naam van eene der dogters van Graav WIGMAN DEN V, heer van *Nordingerland*, *Urk* en een gedeelte van 't graavschap *Hameland.* Zij had eene zuster LUITGARD genaamd. Zeldzaam, zijn twee verschillender karakters als deze beide zusters, uit dezelvde ouders voortgekomen. LUITGARD was zodanig beroemd wegens hare deugd en godsvrugt, dat haar vader voor haar de abtdije en het nonnenklooster op den *Elterenberg* deed stigten, en haar daar over als de eerste Abtdisse aanstelde; welke abtdije door Keizer OTTO DEN II, in 968, met aanzienlijke goederen en voorregten wierdt beschonken, waar van de giftbrief is te vinden, bij A. MATTH. *Analect.* Tom. VI. pag. 43. Onze ADELA, in tegendeel, was wraakzugtig, hoogmoedig, wulps, en tot alles wat slegts begeer-

geerten en lusten kan voeden, ongemeen genegen; ja om in 't kort alles te zeggen, 'er was geen de minste sprank van deugd in haar te vinden; zij trouwde met IMED, Graav van *Renkom* nabij *Wageningen* gelegen. Na veele godloosheden gepleegd te hebben, als het doen vermoorden van haren zoon, het voornemen om hare zuster door vergif om te brengen, en meer andere boosheden, waar van de natuur moet sidderen; stierf dit ondeugende wijf in 1018. —— Zie een omstandig verhaal vån deze ADELA, in KOK, *Vaderl. Woordenb.* I. D. bl. 268--276.

ADELA, ene dogter van de bovengemelde, was benevens haren broeder MEINWERK, Bisschop van *Paderborn*, erfgenaame van de nagelatene goederen van haarlieder ontaarte moeder; zij bespraken dezelve aan de abtdije te *Elten*, waar in deze ADELA, reeds onder het bestier van hare moeije LUITGARD, het geestelijk gewaad had aangenomen, en ook aldaar haar leven eindigde. —— KOK, *Vad. Woord.* I. D. bl. 276.

ADELAIDE, zie ADELHEID.

ADELARD, in 't jaar 753 geboren, was een *Nederlander* en kleinzoon van KAREL MARTEL; hij wierd, in den beginne opgevoed aan 't hof van zijnen oom PEPYN, en begaf zig van daar naar de abtdije van *Corbie*; doch hij toefde hier niet lang, want de begeerte tot groter afzondering, voerde hem naar 't klooster *Mont Cassin*, van waar hem KAREL DE GROOTE in 777, deed te rug komen, en hem in 796 tot eersten staatsminister van zijnen zoon PEPYN Koning van *Italie*, aanstelde. In 809 werdt hij met enige Prelaten naar *Rome* gezonden, om het zo gerugtmakend geschil over de onmiddelijke invloed van den Geest, te beslissen. Na dode van KAREL DEN GROOTEN, wierdt hij door deszelvs zoon LODEWYK, in de abtdije van *Heze* gebannen, en verbleef aldaar drie volle jaren; van waar hij naar *Corbie* te rug keerde, en aldaar 73 jaar oud zijnde, in 821 overleed. —— DU PIN, *Bibl. Ecclesiast.* Tom. 8.

ADELBERT is geweest Aartsdiaken van de Hoofd- of *St. Martens kerk te Utrecht*. Nevens anderen zou hij als een medgezel

van WILLEBRORD, uit *Engeland* naar *Friesland* gezonden zijn, om aan de daar zijnde Heidensche volkeren 't Euangelium te verkondigen, en, na veele van dezen tot het Kristendom gebragt te hebben, gestorven en te *Egmond* begraven zijn. —— Zie uitgebreider hier over, J. KOK, *Vad. Woordenb.* I. 277.

ADELBERT, een *Frank*, Bisschop in zijne geboorteplaats, geraakte nevens CLAUDIUS CLEMENT, een *Schot* in twist met BONIFACIUS; zij beweerden, dat deze van den Paus gezonden was, om *Duitschland* te reformeeren; niet om het geloof in CHRISTUS, maar den Antichrist te prediken. Schoon dit geene eigentlijke ketterij behelsde, was het egter deerlijk op het zeer getast, en reden genoeg, om BONIFACIUS en alle de afhangelingen van *Rome*, tegen hen in 't harnas te jagen. Beiden zijn zij vervolgd en door Paus ZACHARIAS afgezet. ADELBERT raakte vervolgens in de gevangenis te *Fuldo*, alwaar hij is omgekomen. —— WAG. *Vaderl. Hist.* I. D. bl. 392 enz.

ADELBOLD, was de zoon van ASCONIUS, den tweeden Hertog van *Friesland*. Hem wordt een tegengesteld karakter als dat van zijnen vader toegeschreven, 't welk een vredelievend man was; hij in tegendeel een woelgeest, onrustig en krijgzugtig, zig gestadig bezig houdende, met onder zijne naburen twist te stoken, oproer te zaijen en oorlogen te berokkenen; hij rigtte ook krijgscholen aan, in welke de *Friesen* in het behandelen der wapenen wierden onderwezen. Onder zijn bestier, viel een woesten hoop *Wenden* of *Gothen* uit het noorden in *Friesland*, verwoestende alles daar zij indrongen; doch de dappere ADELBOLD, geholpen door zijnen strijdbaren bastaard-broeder, TITUS BOJACULUS, verjoegen hen met bebloede koppen. Eenigen tijd daar na, wierdt ADELBOLD door ene hevige ziekte aangevallen, waar op hij de voornaamsten des lands tot zig deed komen, hun TITUS voordroeg, en denzelven aanprees tot Hertog; deze verkiezing vondt plaats, want TITUS wierd ongeacht zijne tegenkanting, tot die waardigheid verheven. Tegens alle verwagting herstelde ADELBOLD van zijne krankheid, waar op TITUS hem aanbood, het bestier we-

der

ter in handen te ftellen; doch ADELBOLD, die met zijne ziekte van zijnen ftaatszugt genezen was, weigerde dien last weder te aanvaarden; hij leefde voorts nog een geruimen tijd als een ftil burger, zonder zig enigzints met de regering te bemoeijen. Men verzekerd, dat hij in zijn vroege jeugd, de *Tongeren* tegens de *Romeinen*, en de *Romeinen* tegens de *Mahometanen*, in 't harnas gejaagt heeft. In 't jaar 173 aanvaardde hij de regering, ftond daar van af in 185, ftierf in 208, en werdt te *Stavoren* begraven. —— WINSEMIUS, *Kronijk van Friesl.* fol. 28--31. en F. SJOERDS, *Friesfche Jaarb.* I. D. bl. 202--204.

ADELBOLD, een *Friesch* edelman van geboorte, was de XIX Bisfchop van *Utrecht*; hij ftond voor zeer geleerd te boek, en was een geliefde Raad van Keizer HENDRIK DEN II, die hem tot deze waardigheid verhief; doch ongelukkig ontvonkte die bevordering zijne aangeborene heerszugt, welke, door een onverwinnelijken drift, hem tot een oorlogzugtig Vorst maakte. Hij vorderde van Graav DIRK, de *Merwe*, een eiland tusfchen *Maas* en *Waal* gelegen; en, gehoord over deszelvs weigering, plunderde en mishandelde hij in veele *Hollandfe* dorpen, tot dat de overwinning den Grave begunftigde. Dan geweld te vergeefs beproefd hebbende, nam hij zijn' toevlugt tot list; hij ftookte namelijk des Keizers haat tegens DIRK; verkreeg de hulp des Hertogs van LOTTHARINGEN, benevens die der Bisfchoppen van KEULEN en KAMERYK, waar uit ten laatften een der bloedigfte oorlogen ontftond, die misfchien zedert de tijd van KAREL DEN GROOTEN, gevoerd is. Hoewel, in deze tijden, de wereldlijke magt door bijgeloof, onder de geestelijke heerfchappij veelal moest bukken, werdt egter Bisfchop ADELBOLD gedrongen om vrede te vragen; dan zijne eerzugt nu enen anderen uitweg zoekende, bepaalde hij zig tot het ftigten van voortreffelijke gebouwen. Onder anderen, liet hij een werk, dat BALDRICUS in *Utrecht* had begonnen, afbreken, en, in zeer korten tijd, een veel pragtiger kerk in de plaats ftellen, waar van heden nog een gedeelte in wezen is. Dit godshuis, wierdt in tegenswoordigheid van Keizer HENDRIK door twaalf Bisfchoppen, ter eere van den heiligen MARTINUS ingewijd,

wijd. Het onrustig kerkbestier van Bisschop ADELBOLD eindigde met zijn dood, die in november 1207 voorviel. Uit hoofde van zijnen ijver tot vermeerdering van de geestelijke goederen, is hij na zijnen dood onder de Heiligen opgenomen. —— WAG. *Vad. Hist.* II. D. bl. 142, 143. 146. 148. SCHOTANUS, *Kerk. en Wer. Gesch. van Friesland*, bl. 80, 81 &c.

ADELBRICUS, die men ook AELBERICUS en ALBERIK, bij de schrijvers gespeld vindt, was de vierde Bisschop van *Utrecht*, en een *Engelsman* van geboorte; reeds in zijn vroegste jeugd tot Kanunnik aangesteld, werdt hij geliefd, om zijne bijzondere goede hoedanigheden, en is door godsdienstigen ijver tot voortplanting van het Christendom, herwaards gekomen. Toen zijn' voorganger, de medelijdende GREGORIUS, door ene beroerte aangetast, tot een kwijnend leven verviel, benoemde deze hem niet alleen tot Vicaris, maar begeerde ook, dat hij hem in de bisschoppelijke waardigheid zou opvolgen. ADELBRICUS steeds bedagt op het heilig werk hem aanbevolen, zond den Munstersen Bisschop, LUTGERUS, naar het afgodisch volk in *Friesland*, om hen te bekeeren, en de vervolgingen tegens de Christenen te doen staken, waar toe zij door WITTEKIND Hertog van *Saxen* waren aangezet. Geduurende deze onlusten, stierf hij na een kort regeringsbestier van slegts tien jaren, waarschijnlijk in 788. —— A. MATH. *Vet. ævi Anal.* Tom. II. *Batavia Sacra*, II. D. bl. 484.

ADELBRICUS DEN II, ook ALBRIK of ALFRIK genoemd, was in rang de negende Bisschop van *Utrecht*, een friesch edelman van geboorte, en een broeder van zijn voorzaat in die waardigheid, den godsdienstigen Bisschop FREDERIK. Hij zelve was een man van uitmuntende verdiensten, wiens zielshoedanigheden zo veel te voortreffelijker waren, als zijn ligchaamsgestalte mismaakt was. Door het beleid van ODULPH, Kanunnik van *St. Salvator* te *Utrecht*, in het jaar 838 tot deze waardigheid gekommen zijnde, moest hij met de Christen kerk, verregaande vervolgingen verduren, van de wreede en alles vernielende *Noormannen*, *Gothen*, *Zweeden* en *Wandalen*,

die

die vele gehugten en dorpen langs den *Rijnstroom* en *Maas*, verwoesteden. Hij verzette zig met allen ijver tegens de *Arianen*; deed ten dien einde verzeld van den geleerden ODULPH, ene reize naar het noordelijk gedeelte van *Friesland*; stierf in het midden der negende eeuwe, na een regerings-bestier van korte jaren, en na alvorens de kerk van *Utrecht*, met de meeste zijner goederen te hebben beschonken. —— NEANDER, *de antiq. Germ.* HALMA, *Toneel der Ver. Nederl.*

ADELBRICUS ADELEN, derde Potestaat van *Friesland*, leefde ten tijde van ADELBRICUS DEN II, Bisschop van *Utrecht*, omtrent het jaar 850. Hij verdreef de verwoestende *Noormannen* uit *Friesland*, na dat dezen, langs den *Lauwerstroom* een deerlijk toneel van rampen hadden aangerigt. —— HALMA, *Toneel*. F. SJOERDS, *Friessche Jaarb.* II. D. bl. 20.

ADELEN (BAUK VAN), de zuster van KLAAS, is geboren den 10 october 1529, en in het jaar 1547 getrouwt met JACOB VAN KRONENBURG, gesproten uit een adelijke *Hollandse* familie, zij was de laatste van haar geslagt, woonde te *Pietersbierum* op het huis *Kronenburg*, door haren man gebouwt; en was ene zeer godvrezende, deugdzame en zagtmoedige vrouwe, nedrig en edel van ziel. Zij stierf zeer christelijk op haren huize *Kronenburg*, op den 26 april 1603, in den ouderdom van ruim 73 jaren, en legt begraven te *Harlingen* in den dom van *Almenum* bij hare egtgenoot. —— ABR. FERWERDA, *Geneal. Wapenboek*, 1785. I. Deel.

ADELEN (KLAAS VAN), is de laatste geweest van het mannelijk oir van dit overoude Friessche aanzienlijk geslagt, waar van men den oirsprong doet opklimmen tot het jaar 730, wanneer de stamvader daar van met name ADELRICUS, in *Friesland* te *Sexbierum*, een dorp niet verre van *Franeker* gelegen, zoude gewoond hebben; ingevolge het getuigenis van den Kronijkschrijver OCKO SCHARLENSIS, lib. 1. Onze KLAAS die in alle eenzaamheid en ruste op zijn vaderlijk erfgoed het slot te *Sexbierum*, leefde, bemoeide hem weinig met de wereld of wereldse zaken. Hij stierf op den 4 april 1567, en wierdt in

in de kerk te *Sexbierum*, bij zijne voorouders begraven. —— *Ib.*

ADELHEID, Abtdisse van het klooster *Villich*, tot het Aartsbisdom *Keulen* behorende, was ene dogter van WICHARD VAN PONT, eerste Voogd van *Gelderland*, door hem verwekt bij zijn twede vrouw, ene dogter van HERMAN, Graav van *Zutphen*. —— KOK, *Vaderl. Woordenb.* I. D. bl. 286.

ADELHEID, door WICHARD DEN III, bij MARGARETHA, dogter van den Grave VAN LOON geteeld, volgde haren vader in de regering op; zij trouwde in 1061; aan OTTO, Graav van *Nassau;* die uit zijn eerste huwelijk, met SOPHIA Gravin van *Zutphen*, reeds een zoon, GERLACH genaamd, had verwekt. Deze, omtrent 36 jaren oud, bij *Tsjelmonde* gesneuveld zijnde, had zijnen vader erfgenaam gemaakt van het Graavschap *Zutphen*, het welk op deze wijze, door dit tweede huwelijk, met *Gelderland* vereenigd wierdt. Uit het huwelijk van Graav OTTO en ADELHEID, sproten drie zoons; de oudste GERARD, volgde zijnen vader in beide Graavschappen op; de twede HENDRIK, was Graav van *'s Heerenberg*, en ALBERT, de jongste, Proost van *Utrecht*. Vrouw ADELHEID stierf in 't jaar 1085. —— SLIGTENHORST, *Geldersche Geschied.* V en VI Boek.

ADELHEID, ook ADELAIDE genaamd, was ene dogter van ROBBERT *den Fries*, en van GEERTRUID *van Saxen;* zij trouwde eerst met CANUT Koning van *Denemarken*, en vervolgens met ROGIER, Hertog van *Kalabrien*. Uit haar eerste huwelijk, sproot KAREL DEN GOEDEN Grave van *Flaanderen*, die in het jaar 1277, te *Brugge* wierdt doodgestoken. —— KOK, *Vaderl. Woordenb.* I. D. bl. 287.

ADELHEID, de enigste dogter van OTTO DEN II, Grave van *Gelder* en *Zutphen*, huwde aan WILLEM DEN I, Graav van *Holland* en *Zeeland;* de trouwplegtigheid geschiedde te *Stavoren*, en 'er wierd vrolijk bruiloft gehouden. Door dit egtverbond, wierdt het Gelderſche met het Friesſche volk verzoend; ook gaf hetzelve aanleiding tot nog ene andere verbind-

bindtenis, tusſchen Graav OTTO's zoon namelijk, HENDRIK, en ADA zuster van WILLEM, doch dit liep in duigen, doordien HENDRIK voor de voltrekking van 't huwelijk ſtierf, en ADA wierdt enige tijd daar na de rampſpoedige huisvrouw van den Grave VAN LOON. De luister van vrouw ADELHEID rees tot aan den wimpel, na de dood van Gravinne ADA; doordien zij als toen het Graavlijk bewind met haren man in handen kreeg. Zij ſtierf omtrent het jaar 1220, verſcheidene kinderen nalatende. —— SCHRIVERIUS, *Graven van Holland.* SLIGTENHORST, *Geld. Geſchiedenisſen.*

ADELHEID, ALYT, ALIDA, dogter van DIDERIK Graav van *Kleef*, getrouwd met DIRK DEN VII, Graav van *Holland* en *Zeeland*, was ingevolge het getuigenis der Historieſchrijvers, een kloekmoedige heldin, die veldſlagen met het beste beleid wist te beſtieren, en met een gelukkig gevolg uit te voeren. Dan met dat al, was het een zeer ondeugend wijf, die niets ſchroomde wat vuile laster en kwaadaartigheid haar maar inboezemden, indien ſlegts hare eergierigheid en ſtaatszugt daar door kosten bevorderd worden, ten uitvoer te brengen. Door dezen prikkel aangeſpoord, ondernam zij veel kwaads, en berokkende den lande menig onheil, ontziende zelvs niet haar eigen dogter tot een ellendig ſlagtoffer te maken. Zie ADA en DIRK DEN VII. —— WAG. *Vaderl. Hiſt.* II. D. bl. 299, 300 &c.

ADELHEID, ALYD, ALYT, was een kindskind van HENDRIK, Hertog van *Lotharingen*, bij zijne dogter MAGTELD, door Graav FLORIS DEN IV haren egtgenoot, geteeld. JAN VAN AVENNES, trouwde met ADELHEID, ten einde een ſteun te bekomen, tegens de onregtvaardigheid van zijne moeder, die op de kinderen van haren tweeden man DAMPIER, het erfregt zogt over te brengen. Hij bouwde hier op grotelijks, doordien vrouw ADELHEID, de naaste bloedverwante was van den Roomsch Koning WILLEM. Na dat Graav FLORIS, in 1258, op een ongelukkige wijze, door een' wonde op een gehouden tournoijſpel te *Antwerpen* bekomen, was overleden, werdt zij

voogdesſe over haren minderjarigen neef, Graav FLORIS DEN V. De *Zeeuwen* erkenden haar in die waardigheid; doch die van *Holland*, geene vrouwelijke heerſchappij willende gedogen, verzetteden zig hier tegen, en verleenden dit bewind aan Graav OTTO VAN GELDER, afkomſtig uit den huize van NASSAU. Deze daad gaf gelegenheid tot veelregaande twisten, en verwekte die dolzinnige opvattingen der *Kennemers*, „ om „ alle de Edelen te moeten uitroeijen." 'Er ontſtond een bloedig gevegt tusſchen beide partijen, in *Zuidbeveland*; doch het lot der wapenen was voor ADELHEID even ongelukkig, als de winter van haren leeftijd rampzalig; want na dat de jonge Graav FLORIS, met de *Flamingen* een verbond had geſloten, en Graav OTTO met toeſtemming der Staten, van zijne voogdije was ontſlagen, werd ALEID in den beginne wel op nieuw het regeringsbeſtier opgedragen, doch na verloop van enigen tijd, met ſmaad uit het bewind gezet, ja zelvs verpligt in het jaar 1275, *Holland* te ontruimen. —— ALTING, *Notit. rerum Germ.* WAG. *Vaderl. Hist.* III. D. bl. 6. 8. 10. 18.

ADELHEID, of ALEID, ALYT, bijgenaamd *van Poelgeest*, naar den vermaarden ſtam der Hollandſe Edelen, waar uit zij is geſproten. Ingevolge het getuigenis van de Geſchiedſchrijvers, moet zij een allerſchoonst en aanlokkelijk vrouwsperſoon geweest zijn; geen wonder dan ook, dat Hertog ALBRECHT VAN BEYEREN ſmoorlijk op haar verliefde, en ze tot zijne bijzit nam. Met alle hare bekoorlijkheden, was ALEID egter niet minder wulps, ligtvaardig en aan de wellust overgegeven, en bezat een fier en hoogmoedig karakter, inzonderheid toen zij tot enen verhevenen ſtaat geklommen was. Zij was de *Kabeljauwſe* partij toegedaan, en hitste ingevolge daar van, ALBRECHT tegen de *Hoekſen* op; het vernielend vuur van tweeſpalt, 't welk nu ſmeulende was, werdt hier door van nieuws in ligte vlammen ontſtoken. Het gedrag van ALBRECHT ten aanzien van ADELHEID, mishaagde zijnen zoon WILLEM niet weinig; met verontwaardiging zag hij, hoe veel de vleijerijen van ene trotſe ontugtige vrouw vermogten op het hart van zijnen vader. Het verdroot hem, ene

ene hoere meer te moeten ontzien, dan ene eigen moeder. Niet min ergerde 's Graven gedrag de *Hoeksgezinden*, wier zijde hij voorheen gehouden hadt, als wezende door hen bevorderd tot Ruwaard over *Holland* en *Zeeland*, gedurende de krankzinnigheid van deszelvs broeder, doch die nu door hem verdrukt werden. Zij konden niet dulden, dat hij door ene bijzit zig zodanig liet bestieren, dat zij, in plaats van den Graav en 's lands Staten, ene hoere moesten eerbiedigen en gehoorzamen; dat zonder haar geene ambten begeven, geen gehoor, noch recht kon verkregen worden; dat zij uit hunne bedieningen schopte, allen die haar niet naar de ogen zagen. De Edelen van die partij, bemerkende den afkeer, welke tegen haar bij WILLEM VAN OOSTERVANT 's Graven oudste zoon, plaats had, vermeenden hem geen ondienst te doen, door haar van kant te helpen. Enigen van hun saamgespannen zijnde, drongen bij nagt in 's Graven hof, vielen met ontbloot geweer in 't vertrek van ADELHEID, en bragten haar in het jaar 1392, met vele wonden om 't leven.

Naar mate van de hevigheid der liefde, die Graav ALBRECHT voor ALEID had gevoed, even hevig was den trap zijner toorn tegens de daders, die op zulk ene wrede wijze hem van dit lieve schepzel hadden beroofd; dan hij wist de drift zijner gramschap beter te ontveinzen, dan die van zijne liefde. De bestookers, die veelen in getal en groot in aanzien waren, naar hunne kastelen geweken zijnde, werdt de Graav, door den *Kabeljauwsen* aanhang, tot wraak aangevuurd, en inzonderheid, door Heer JAN VAN ARKEL, die, met EGMOND 't hoofd van dien aanhang was. De *Hoeksen* werden dan voor 't Hof gedaagd, doch weigerden voor enen Vorst te verschijnen, die ene ziedende gramschap tegens hun voedde; hier op werden zij gebannen, en hunne goederen verbeurd verklaart: de voornaamsten over wien dit vonnis werdt uitgesproken, waren PHILIPS, Burgraav van *Leijden*; DIRK VAN ASPEREN benevens zijnen zoon; de beide gebroeders VAN DER LEK; HENDRIK VAN MONTFOORT; JAN VAN HEEMSTEDE; JAN VAN VLIET; FILIPS VAN POLAANEN; DUIVENVOORDE enz. Met zeer veel ijver,

ijver, smeekte WILLEM zijnen vader om vergiffenis voor hen; doch het kost niet baten; en hij vernam zelvs, dat hij verdagt gehouden werdt, als deel te hebben gehad in dien verfoeijelijken moord, of 'er ten minsten zijne toestemming aan te hebben gegeven, waarom hij nevens anderen geraden vondt, de vlugt uit *'s Gravenhage* naar het kasteel *Altena*, bij *Woudrichem*, te nemen. —— WAG. *Vaderl. Hist.* III. D. bl. 321.

ADELRICUS, zie ADELEN.

ADELUS, was volgens SUFFRIDUS PETRI, en andere oude Friesse Historie-schrijvers, de oudste zoon van FRISO, die voor de Stichter van *Friesland* bij sommigen wordt gehouden. —— Zie ADEL.

ADEMA (BARO), in 1683 te *Sneek* van fatzoenlijke burgerouders geboren, is geweest Predikant in de gecombineerde gemeentens van *Oldeschoot*, *Mildam*, *Nijeschoot*, *Rottum* en *Katlijk*, in de provintie van *Friesland*. Hij stierf te *Leeuwarden*, aan ene opstopping van water, den 30 julij 1745, in den ouderdom van 62 jaren. —— *Boekz.*, 1745. *b.* bl. 251.

ADEMA (DOEKLE), Predikant te *Nijkerk* in *Friesland*, is in 1687 te *Metslawier* geboren; zijn vader was JAN DOEKLES ADEMA, Bijzitter of Mederigter van *Oostdongeradeel*, en zijne moeder LIEFKE FRYENBURG. Zijnen klassieken loop volbragt hij, onder leiding van JOH. HILARIDES, toen Conrector te *Dokkum*, en van IZAAK VALCKENAAR, Rector te *Leeuwarden*; vervolgens te *Franeker* als student opgetekend zijnde, genoot hij het onderwijs van de vermaarde Hoogleraren RHENFERD en BOS, in de talen; ANDALA, in de wijsbegeerte, en van VITRINGA de vader en V. D. WAAIJEN de zoon, in de godgeleertheid. Met lof vijf jaren te *Franeker* doorgebragt hebbende, daar hij in 1711 bijzondere blijken van zijne bekwaamheid hadt gegeven, door het verdedigen van ene Disfertatie, *de vera Substantiæ notione*, begaf hij zig nog een jaar naar *Utrecht*, om de lessen van Professor H. A. ROËL te horen; waar na hij tot Kandidaat wierdt verkoren. In 1716 beriep men

hem

hem tot Predikant in de gecombineerde gemeentens van *Hornhuizen* en *Kloosterburen* in *Groningerland*; en het was hier, dat hij zig in den egt begaf, met zijne nigte Martje Doekles Syoenstra; bij wien hij een zoon en ene dogter heeft verwekt. Vijf jaren hier met alle getrouwheid en ijver zijnen dienst als Leraar uitgeoeffend hebbende, wierdt hij te *Nijkerk* in *Friesland*, nabij zijne geboorteplaats beroepen, in welke gemeente hij nog ijverig, als getrouw wagter de muren van dat Sion, 15 jaren lang heeft bewaakt, doch van welke post hij door een fchielijke dood wierdt afgelost, die op den 20 meij 1736 voorviel. —— *Boekz.*, 1736. *a.* bl. 716, 717.

ADEMA (TJALLING), Predikant te *Lange-* en *Kortezwaag* in *Friesland*, een broeder van Baro hier boven gemeld, wierdt mede te *Sneek* geboren, in 1671. Hij beoeffende de eerfte gronden der letterkunde in zijnen vaderftad; begaf zig in 1688 als Student naar *Franeker*, en verkoor aldaar tot zijne Gamaliels, de Hoogleraren van der Waaijen, Roël en Vitringa, van wiens lesfen hij zig met vrugt gedurende zes jaren bediende, waar na hij door de klasfis van *Sneek* in 1694, met volle ruimte en glans, onder het getal der Proponenten wierdt opgenomen. Niettegenftaande zijne erkende bekwaamheid, ftond hij egter verfcheidene jaren bedrijveloos aan den markt, tot dat eindelijk den Heere des oogftes, goedvond om hem in zijnen wijngaard werk te verfchaffen, door hem in 't jaar 1706, door zijn Goddelijk albeftier, het beroep van *Donkerbroek* en *Hauwe* te doen opdragen; in dit akkerwerk des Heren arbeidde hij zorgvuldig een jaar lang, en wiedde 'er zo veel onkruid als in zijn vermogen was; na verloop van dezen tijd, werdt hij verplaatst naar *Lange-* en *Kortezwaag*; en het is hier, dat hij gedurende een tijdvak van 34 jaren getrouw en met een naarftigen ijver, het werk van enen Euangeliedienaar heeft waargenomen. In 1741, werdt hij van huis zijnde krank, en van een gevaarlijke kwale aangetast, die een dodelijk gevolg hadt, want hij overleed 14 dagen daar na, op den 5 october, in het 71fte jaar zijnes ouderdoms, ene bedrukte weduwe doch zonder kinderen nalatende. Tjalling

Adema wordt van getuigd, dat hij een uitmuntend karakter bezat, zeer vriendelijk was, opregt en zagtmoedig; en, om zijne gul- en gastvrijheid, zeer gezien bij de klasſis-broederen. —— *Boekz.*, 1741. *b.* bl. 495, 496.

ADGILLUS, is de naam van de eerſte Christen Koning, die *Friesland* heeft beſtierd; hij wierd in het jaar 631, door Clotarius Koning der *Franken*, die dit gewest overheerd hadt, tot die waardigheid aangeſteld. Adgillus was, van zijne vroege jeugd af aan, zagtzinnig en vredelievend van aart, zijn bewind oeffende hij gedurende zijne minderjarigheid, onder het opzigt van vier voogden. Hij was het, die de christelijke godsdienst in *Friesland*, hoe langs hoe meer vestigde, en zelvs in de naburige gewesten uitbreidde. Ook was hij den genen, die de eerſte uitvinder was, om de lage landſtreken waar over hij het bevel voerde, ten einde voor waterſtromen te beveiligen, door dijken de woede der zee te beteugelen; insgelijks liet hij hoge *Terpen* aanleggen, waar van nog veele hedendaags in *Friesland* gevonden worden, ten einde in geval van doorbraak dier dijken, menſchen en vee eene veilige wijkplaats voor het rijzende water te bezorgen. —— Ub. Emmii, *Rerum Frisic. Hiſt.* P. Winsemius, *Kron. van Friesl.* bl. 56. C. Schotanus, *Kerk. en Wer. Geſch. van Friesland*, bl. 55.

ADGILLUS de II., ook wel ADELGILD en ALDEGILD of GILDUS, volgde zijn vader Radboud in het regeringsbeſtier van *Friesland* op, in den jare 710. Hij hadt een opzettelijken haat tegens den Christen Godsdienst opgevat, en het reeds ontluikende zaad, 't welk door de eerſte Geloofverkondigers, onder het beſtier van Adgillus den I., geſtrooid was, ten groten deele uitgeroeid; ja hij woedde met zodanig geweld daar tegen, dat 'er ſlegts weinig overblijfzels van in wezen bleven. Dezen Adgillus, die luttel goeds heeft uitgevoerd, ſtierf in het jaar 737, twee zonen en twee dogters nalatende. —— C. Schotanus, *Kerk. en Wer. Geſch. van Friesland.* Wag. *Vaderl. Hiſt.* I. D. bl. 352.

ADINGEN (JAN van), een voornaam Edelman, wierdt op

op bevel van Hertog ALBERT VAN BEYEREN, toen Ruward en naderhand Graav van *Holland*, te *Quesnoi* in *Henegouwen* onthoofd, en zulks om dat hij een vermoeden tegens hem had opgevat, als of hij verftandhouding hield met de vrienden en aanhangers van den krankzinnigen Graav WILLEM, ten einde denzelven te verlosfen, en in enige zijner landen en vorftendommen te herftellen; of, volgens het getuigenis van een geloofwaardig Schrijver, om dat hij nieuwigheden, ten voordele van de *Flamingers* in het hoofd had, verandering in den Staat zogt te bewerken, en, ten dien einde wapenen en andere gereedfchappen te zamen bragt. Wat 'er ook van mag zijn, den ongelukkigen heer JAN, werdt met zulk ene onbedagte verhaasting te regt gefteldt, dat hij nauwlijks gevangen was, of de doodftraf volgde. Dit wierd zo euvel opgenomen, bij de zes broeders van den onthoofden here VAN ADINGEN, die alle ridders en dappere mannen waren, dat dezen benevens vele van hunne vrienden, door wraakzugt aangevuurd, alomme in *Henegouwen* alles wat hun voorkwam, te vuur en te zwaard vernielden; zulks de Hertog genoodzaakt werdt, een heirvaart in *Holland* uit te fchrijven, en 't flot *Adingen* te belegeren; maar door des Graven van *Vlaanderen* zijne tusfchenkomst, wierdt de zaak ten voordele der broederen bijgelegd, onder voorwaarden, dat ALBERT zelvs de vrede moest verzoeken, voorts een grote geldfomme opfchieten, en in *'s Hage* een Kapittel voor dertien Kanunnikken ftigten, voor de ziel van den onfchuldig gedoodden heer VAN ADINGEN. Aan het gemelde Kapittel heeft ALBERT, in 't jaar 1372, verfcheidere goederen en voorregten gefchonken, en, die ftigting is naderhand door Paus GREGORIUS DEN XI, goedgekeurd. —— ALKEMADE, *Munten der Graven van Holland. Druk van* 1700. bl. 90, 91.

ADMINIUS, zoon van CINOBELLINUS, ene der Koningen van *Britanje*, van zijnen vader uit het rijk gejaagd zijnde, nam met enen kleinen aanhang, zijnen toevlugt tot KALIGULA, toen deze Keizer in het jaar 40, verzeld van enen dartelen hoop fchermers, dansfers en vrouwvolk, omtrent den *Rijn* aan den

ze-

zekant, en dus waarſchijnlijk in het eiland der *Batavieren* aanlandde, voorgevende de *Germanen* te willen beoorlogen. Kaligula nam deze jongeling terſtond in zijne beſcherming, en ſchreef weidſche brieven naar *Rome*, als of men hem het gantſche eiland was komen opdragen. Men wil, dat Kaligula dezen Adminius, en zijnen bijhebbenden Britten, het hof van Agrippina, 't welk aan de uitwatering des *Rijns* bij *Katwijk* gebouwd was, tot hun verblijf zou afgeſtaan hebben, en dat het, naar hen, zedert het *Huis te Britten* zou zijn genoemd geworden. Het gene veel waarſchijnlijkheid aan dit gevoelen bijzet, is, dat men onder de overblijfzels van het *Huis te Britten*, een geldſtuk heeft gevonden, op het welk men de vier eerſte letteren van den naam Cinobellinus, en van de ſtad *Camulodunum*, nu *Walden* geheten, ſpelt. —— G. v. Loon, *aloude Holl. Hiſt.* I. D. bl. 67. Wag. *Vad. Hiſt.* I. D. bl. 85.

ADO, was de grootvader van St. Ludgerus, een uitſtekend godvrugtig mensch, welke ten tijde van Radboud, Koning van *Friesland* leefde. Hij ſtelde alle pogingen te werk, om zijn vaderland van dezen dwingeland te verlosſen; doch dezen toeleg ontdekt zijnde, liep hij gevaar om door Radboud vermoord te worden. Om zulks te ontwijken, vlugtte hij met zijne huisvrouw naar *Frankrijk*, alwaar hij in het Christen geloof onderwezen werdt, daar van belijdenis deedt, en den doop ontving. Hij vertoefde in dit rijk, tot na den dood van Radboud, wanneer hij naar *Friesland* te rug keerde, en, door Karel Martel, kort daar na, met eenige landen in den omtrek van *Utrecht*, beſchonken werdt. —— Winsemius, *Kron. van Friesland.*

ADOLF, Graav van *Meurs*, *Nieuwenaar*, *Alpen* enz, is geweest Stadhouder of Gouverneur van *Gelderland*, *Utrecht* en *Overijsſel*. Hij zogt, doch vrugteloos, door zijn goed beleid te beſchikken, dat *Nijmegen* niet aan de zijde der *Spanjaarden* overging; dan hij ſlaagde gelukkiger in 1585 te *Utrecht*, in het ſtillen van een hevig oproer, tusſchen de burgerij aldaar ontſtaan. Rampſpoedig was het einde van dezen braven veldheer;

heer; want toen hij op den 5 october 1589, te *Arnhem* enige nieuwe uitvindingen van vuurwerken bezigtigde, viel de vonk van enen toorts in het buskruid, waar door twee nieuwe-ings uitgevonden' fchietgereedfchappen los fprongen, en hem dodelijk kwetften, zo dat hij reeds den tweden dag na dit deerlijk ongeluk overleed. Men vindt vrij algemeen van hem getuigd, dat hij een dapper, vroom en goedaardig man was, onberispelijk van zeden. Hij ftierf kinderloos, en ftelde zijne gemalin, voorheen de ongelukkige weduwe van den onthoofden Graav HOORN, tot zijne erfgename. —— HALMA, *Toneel der Ver. Nederl.* WAGEN. *Vaderl. Hift.* VIII. D. bl. 309.

ADOLF VAN BOURGONDIE, zie BOURGONDIE.

ADOLF VAN DEN BERG, was de opvolger van REINARD DEN V, Hertog van *Gelder;* hij hadt het middel gevonden, om bij Keizer SIGISMOND door de kunstgreep van deszelvs gierigheid te voeden, gevoegd bij de welwillendheid die veele Gelderfe fteden hem toedroegen, zo verre in zijne gunst te dringen, dat genoemden Keizer hem in het jaar 1425, met de Hertogdommen *Gelder* en *Luik* beleende. Hij voerde zware oorlogen, die grote ellenden veroirzaakten, hem in zware fchulden ftak, en van zijne onderdanen ongehoorde belastingen afperste, waar van ook het uitwerkzel was, dat veele inwoonders zijner onderhorige landen, in de uiterfte armoede wierden gedompeld. Zig zelven en ene menigte anderen, zou hij nog meerdere onberekenbare fchaden hebben toegebragt, indien de dood nog niet tijdig een fpaak in het wiel hadt gestoken, maar dezen gelaste de fchikgodin in het jaar 1437, zijnen levensdraad af te knippen. Hij ftierf te *Keulen*, en befchikte zijn's broeders GERAARDS zoon, tot erfgenaam. Eenparig werdt 'er van hem getuigd, dat hij buitengemeen onbefchaamd was, daar bij van een oplopend en onftuimig karakter; en wat nog erger is, dat men op zijn woord en gedane belofte in het geheel niet aan konde, en hij zijne gemaakte verbindtenisfen verbrak, zo dra zulks in zijnen kraam te pasfe kwam. —— HALMA, *Toneel der Ver. Nederl.* SLIGTENHORST, *Gefchied. van Gelderland*, fol. 209. 211 en 212.

ADOLF VAN GELDER, enigen zoon van ARNOUD, Hertog van *Gelder*, uit den ſtam van *Egmond* geſproten, wierdt geboren in 't jaar 1438, gedroeg zig reeds in 't prilſte van zijn jeugd zeer ontaard tegens zijnen vader; het zij dat zulks uit zijn eigen bozen aart voortkwam, of wel door de ophitzing van zijne moeder KATHARINA VAN BOURBON, een boos wijf, die niet alleen de bedrijven van haren zoon goed keurde, en de wederſpannigheid tegens zijnen vader door hare godloze raadgevingen aanvuurde, maar daar te boven, ook nog haren man ſchendig hoonde; zo dat hij haar ten laatſten verſtiet, doch de onvoorzigtigheid hadt, om ze op het ſmeken van hare vrienden, weder tot zig te nemen, niet gedenkende aan de les van den wijsten der Koningen: *Het is beter te wonen op de tinne des daks, als met ene kijfagtige Huisvrouwe.* De voornaamſte ſteden, als *Nijmegen*, *Arnhem* en *Zutphen* waren ook op hem onvergenoegd; men beſchuldigde hem, van verwaarlozing van 's lands regeringe. ADOLF die groten aanhang gemaakt hadt, en door zijne moeder al langs hoe meer opgeſtookt werdt, nam eindelijk in 1464 het ontaartte beſluit, om zijnen vader in hegtenis, en zelv' 't bewind der regeringe in handen te nemen. Dit wreed bedrijf werdt, in 't begin van januarij des jaars 1465 ter uitvoer gebragt. ARNOUD werdt, te *Grave* van 't bed geligt, in zijn nagtgewaad over 't ijs naar 't huis te *Lobed*, en van daar naar 't ſlot te *Buuren* gevoerd, alwaar hij tot in 't jaar 1470, gevangen bleef. Middelerwijl, rukte JAN, Hertog van *Kleef*, die altoos de belangen van ARNOUD was toegedaan geweest in *Gelderland*, en behaalde enige voordelen op ADOLF; zulks hadt ten gevolge, dat 'er in 't jaar 1469, door bemiddeling van Hertog KAREL VAN BOURGONDIE, zwager van ADOLF, ene peis te *Gent* wierdt getroffen, voor welker onderhouding KAREL zig verbond; en dezen drong ADOLF zo ſterk tot het ſlaken van den ouden Hertog aan, dat hij zulks ten laatſten beloofde; ook wil men dat zijn zwager hem zo lang in zijne magt zou gehouden hebben, tot dat hij zijn' va'er in vrijheid zou hebben geſteld. In december, kwam Hertog ARNOUD, door HENRIK Heer van *Perwijs*,

wijs, en FILIPS VAN WASSENAAR, uit de gevangenis verlost, te *Hesdin*. Vader en zoon verdedigden zig toen, meer dan eens voor Hertog KAREL, met veel hevigheid. ADOLF wilde in 't geheel na geene voorwaarden luisteren, maar eischte, dat ARNOUD niet alleen afſtand van de regering, maar zelvs, niet langer de tijtel van Hertog zou voeren; doch KAREL verwierp dezen eisch, als onredelijk. ADOLF wierdt intusſchen ongerust, dat men hem aan 't *Bourgondisch* hof zo lang ophield; en, voor erger bedugt, pakte hij zig in ſtilte en vermomd, weg; dan zulks baatte hem niet, want hij werdt te *Namen* ontdekt en vastgehouden; van waar hij op bevel van Hertog KAREL, naar 't ſlot te *Vilvoorden* wierdt vervoert; alwaar hij, tot na 's Hertogen dood in de gevangenis is gebleven. Na nog veele ontmoetingen gehadt en veele rampen berokkend te hebben, ſneuvelde hij in ene ſchermutzeling voor *Doornik*, zijnde ſlegts tot den ouderdom van nog geen 39 jaren geklommen, op den 22 julij 1477. Zijn lijk werdt binnen *Doornik* in de *St. Maria* kerk begraven. Hij liet bij zijne gemalin een zoon en ene dogter na. ADOLF voerde tot zinnebeeld, een Arend rustende op enen wereldkloot, met het bijſchrift: *Ik tragt naar hoger.* —— PONTANUS, *Hiſt. Gelr.* Libr. IX. p. 529, 534. WAG. *Vad. Hiſt.* IV. D. bl. 132–138. 178 en 179.

ADOLF VAN NASSAU, zie NASSAU.

ADRIAAN, volgde in het jaar 120 van onze tijdrekening, TRAJAAN in het Romeinſe Keizerrijk op. Onder zijne regering, vindt men de Bataafſe ruiterij wederom in de legers der *Romeinen*; ook verzelde zij den Keizer in zijne reistogten naar het *Oosten*. Men vindt in 't bijzonder aangetekend, dat ADRIAAN, omtrent den *Donauw*, zijnen bijhebbenden Bataafſen ruiterbenden beval, de rivier gewapend en te paarde over te zwemmen; 't welk zo vaardiglijk verrigt werdt, dat 'er de woeste inwoners dier gewesten zelven over verbaasd ſtonden. ADRIAAN, zedert *Germanie* bezoekende, heeft zig zeer waarſchijnlijk, ook enigen tijd, in het eiland der *Batavieren* opgehou-

houden; en alzo hier de koophandel reeds merkelijk aan 't bloeien was, is 't niet ongegrond te denken, dat hij om de handelaren te begunstigen, ten dezen tijde, in dit eiland ene ruime markt gestigt heeft. Immers men vindt in de oude reiskaarten van PEUTINGER, ene *Markt van* ADRIANUS (*Forum Adriani*) gesteld, niet verre van de plaats, alwaar thans het dorp *Voorburg* is. Onder hem, en zijne opvolgers MARKUS AURELIUS en LUCIUS VERUS, schijnen 'er ook openbare wegen hier te lande aangelegd te zijn geweest. Immers men heeft, omtrent den aanvang der zestiende eeuwe, in een moeras, bij het dorp *Naaldwijk*, ingevolge het getuigenis van HEDA, *Hist. Ultraj*, p. 13, enen mijl- of grenspaal gevonden, in welks opschrift, van de beide laatstgemelde Keizers gewaagd wordt, ten blijke, dat dezelven voor de openbare wegen zorg gedragen hebben. —— WAG. *Vad. Hist.* I. D. bl. 190--192.

ADRIAAN FLORISZOON, geboren te *Utrecht* den 28 februarij, of zo enigen willen den 2 maart 1459; is de enigste *Nederlander* geweest, die immer den Pausselijken zetel heeft beklommen. Waarschijnelijk was hij een schuitemakers kind, die door spaarzaamheid zo veel bezuinigde, dat hij zijn zoon naar *Leuven* ter school-kost zenden. ADRIAAN bevlijtigde zig met zo veel ijver, dat ras zijne geleertheid roem begost te verwerven, en hij tot Deken van de *Leuvense* hoofdkerk werdt bevorderd, welke hij daar na voor de aanzienlijker post van Vicekancelier van de *Leuvense* Univerfiteit verwisselde; hij is ook Proost te *Utrecht* geweest, en gedurende zijn verblijf in *Spanje*, werdt hem het bisdom van *Tortoze* opgedragen. Daar ging zulk een groten naam van hem uit, dat MAXIMILIAAN hem in 't jaar 1515 tot leermeester van zijnen kleinzoon KAREL verkoos, en dezen post baande hem den weg tot de hoogste kerkelijke waardigheid. KAREL, naderhand bekend onder den naam, van Keizer KAREL DEN V, betoonde zo veel genegentheid voor zijnen leermeester, na dat hij eerst Koning van *Spanje* en daar na Keizer was geworden, dat hij hem naar *Spanje* zondt, om het gezag van Regent bij het afsterven van zijnen grootvader aan te nemen; maar de *Spanjaarden*

den hadden zulk een afkeer van het bewind van enen vreemden, dat de eisschen van ADRIAAN op staande voet verworpen zouden zijn geworden, indien de Kardinaal XIMENES, enen tagtigjarigen grijsaard, doch doorslepen in staatkunde, niet uit achting voor zijnen nieuwen meester, gestemd hadt, ADRIAAN tot Regent te erkennen, en met hem het bewind te delen; daar deze egter enkel den tijtel van hadt, want XIMENES schoon hij hem met de grootste bescheidenheid en zelv' met eerbied behandelde, hieldt de toom van het bestier alleen in handen. KAREL in *Spanje* gekomen zijnde, stelde bij zijn vertrek naar *Duitschland*, ADRIAAN aan tot Onderkoning van *Kastilie*, die intusschen door Paus LEO DEN X tot Kardinaal was verheven; doch deze keus boezemde de *Kastiliaanen* een nieuwe haat in tegen de vreemdelingen; en de Edelen zelvs, die zo vele andere overheringen van meerder gewigt verdragen hadden, waren zeer verontwaardigd wegens den hoon, welke door des Kardinaals verheffing, hunne orden werdt aangedaan, zij verzetteden zig tegen die keus, welke zij voorgaven onwettig te zijn; doch zulks kost niet baten, de Keizer geen tegenspreken gewoon, volhardde voor die tijd in zijn besluit, niettegenstaande zulks de grootste onheilen voor hem te wege bragt.

Gedurende dit regeringsbestier van ADRIAAN in *Spanje*, heerste in het Konklave, het welk na het overlijden van LEO DEN X, in 1527 gehouden werdt, ene grote verdeeldheid; alle de kunststreken, welke uit te denken waren, door lieden grijs geworden in loosheden en kuiperijen, werden bij het dingen naar ene bediening van zo veel waarde, in 't werk gesteld. De Kardinaal JULIUS DE MEDICIS, enen neef van LEO, de aanzienlijkste van alle de leden van het heilig Kollegie, zo door zijne bekwaamheden, rijkdommen als ervarentheid in zaken van gewigt, had zig reeds vijftien stemmen verzekerd, een getal, 't gene volgens de wijze van 't Konklave genoegzaam was om enig ander Kandidaat uit te sluiten, doch het welk niet helpen konde, om de verkiezing op hem te doen vallen. Alle de oude Kardinalen verbonden zig tegen hem.

zonder zig ter begunstiging van iemand anders te verenigen. Terwijl deze aanhangen alles in 't werk stelden om elkanderen te winnen, om te kopen of uit te fluiten, begaven Medicis en deszelvs aanhang, op zekeren morgen, zig naar de bus, daar volgens gewoonte elken dag de stemmen in geworpen werden, en stemden voor den Kardinaal Adriaan van *Utrecht*. Zij bedoelden hier niets anders mede, dan tijd te winnen; maar de tegenpartij zig bij hen gevoegd hebbende, zagen zij tot hunne grote verwondering en tot die van gantsch *Europa*, enen vreemdeling, die in *Italie*, of bij hun die voor hem stemden, niet bekend was, en die geen de minste kundigheid hadt van de zeden van 't volk, of van 't belang van den Staat, waar van zij hem de regering opdroegen, eenstemmelijk tot den Pausfelijken zetel verheven, in een allermoeijelijkste en zwaarwigtige tijdsomstandigheid, welk alle de schranderheid en ervarenheid, van de bekwaamste Prelaten van 't gewijd Kollegie vorderde. De Kardinalen onbekwaam om zelvs reden van deze vreemde keuze te geven, welke toen zij in ommegang uit het Konklave trokken, hen allerlei hoon en vervloekingen van 't volk op den hals haalde, eigende de verkiezing toe aan de onmiddelijke bestiering van den Heiligen Geest; doch dezelve is met meer zekerheid toe te schrijven, aan den invloed van Don Jan Manuel, 's Keizers afgezant, die door zijne bekwaamheid en loze streken, de verheffing gemaklijk maakte van enen man, uit dankbaarheid, uit belang en uit genegenheid den dienst zijn's meester's toegewijd. Behalven het aanzien dat Karel door Adriaan's verheffing verkreeg, verspreidde dezelve enen nieuwen luister over zijn bewind; zijnen leermeester zo heerlijk te belonen, en op den Pausfelijken stoel een man te plaatzen, dien hij zelv' hadt groot gemaakt, waren daden van ongemene grootheid en magt.

Adriaan zijne verkiezing vernomen hebbende, begaf zig wel dra op reis naar *Italie*, om aldaar van zijne nieuwe waardigheid, onder de naam van Adrianus den VI, bezit te nemen. Het Roomse volk verlangde ook met ongeduld zijnen

aan-

aankomst; maar toen zij hunnen nieuwen Oppervorst zagen, konden zij hunne verbaasdheid en misnoegen niet verbergen. Gewoon aan de vorstelijke pragt van JULIUS, en den heerlijken luister van LEO, zagen zij met verachting op enen grijsaart, nedrig en eenvoudig in zijn voorkomen, streng van zeden, een vijand van praal, zonder smaak voor de konsten, en die niets van die uiterlijke begaafthederi bezat, welke het gemeen verlangt in lieden, die tot hoge posten verheven zijn. Zijne staatkundige inzigten en stelregels, kwamen zijne Ministers niet minder vreemd voor. Hij erkende en betreurde de ondeugden, welke in de kerk en in het hof van *Rome* ingeslopen waren, en bereidde zig om die te hervormen. Hij toonde geene begeerte altoos, om zijne familie te verheffen, zelv' maakte hij zwarigheid die landstreken te blijven bezitten, welken door enigen zijner voorzaten, eerder op ene bedriegelijke en geweldadige wijze, dan door een wettig regt verkregen waren. Lieden, zo weinig gewoon Vorsten derzelver gedrag te zien regelen naar zedekundige voorschriften, of naar de gronden van billijkheid, moesten noodwendig de daden van den nieuwen Paus, als onbetwistbare blijken van zijne zwakheid en onervarenheid, beschouwen. ADRIAAN volstrekt onkundig van het uitgestrekte en samengevoegde samenstel van der *Italianen* staatkunde, en die geen vertrouwen kon stellen in lieden, wier doorslepe loosheid in staatszaken zo strijdig met zijne denkbeelden waren, vondt zig dikwils verlegen en besluiteloos in de raadplegingen; het gevoelen van zijne onbekwaamheid nam dagelijks toe, en zijn persoon zo wel als zijn staatkundig gedrag, werden welhaast het onderwerp waar mede zijne onderdanen den spot dreven. Hij overleed den 30 september 1523, na ene kortstondige ziekte, en zijn dood verschafte ongemeen veel genoegen aan het volk van *Rome*, wiens haat en verachting voor den Opperpriester, van dag tot dag zodanig toenam, dat zij den volgenden nagt na zijn overlijden, de huisdeur van zijnen eersten Geneesheer met bloemkransen versierden, en 'er dit opschrift bijvoegden: *Aan den Verlosser zijn's Lands.* Hij werdt in de *St. Pieters* kapel te *Rome* be-

begraven; en WILLEM VAN ENCKEFORT, een *Brabander*, de enigste Kardinaal dien hij ooit gemaakt heeft, deedt in 't vervolg een uitmuntend praalgraf voor hem vervaardigen, in de kerk van *St. Maria del anima;* en liet zijne overblijfzels derwaarts brengen. Zijne vaderstad *Utrecht* is door hem met een treffelijk gebouw versierd, heden nog overgebleven, en het *Pausen-huis* genaamd. Voorts vindt men tot zijn' lof vermeldt, dat hij te midden der grootheid, zijne oude *Nederlandse* vrienden niet vergeten heeft: het was immers op zijne voorspraak, dat FLORIS OEM VAN WYNGAARDEN, Pensionaris van *Dordrecht*, in zijne eer hersteld wierdt; ook is 'er nog een brief, geboekt bij BEVERWYK, *beschr. van Dordr.* bl. 329, waar bij hij FLORIS kennis geeft van zijne verheffing tot de Pauselijke waardigheid, die hij betuigd, voor zijne oude Proostdije te *Utrecht*, wel te willen afstaan. Met ERASMUS heeft hij, ook gedurende zijn regeringsbestuur als Paus, vele gemeenzame brieven gewisselt, bijzonderlijk over de hervorming der kerke, die hij dienstig oirdeelde, doch allengs te werk gesteld wilde hebben. Tegen LUTHER en de *Luthersen*, was hij egter zeer ingenomen, dringende in november 1522, op enen rijksdag te *Neuremberg*, sterk op het gebruiken van harde middelen tegen hen, wanneer zagten niet hielpen.

Uit al het gene wij van dezen Paus vinden opgetekend, komt het ons voor, vrijelijk te mogen besluiten: dat hij van een zagtaartig en deugdzaam karakter was, voorts nedrig, een vijand van ontugt, matig in eten en drinken, spaarzaam en godvrugtig; in de schoolgeleerdheid grondig onderwezen, doch vervreemd van de kennis der ware wijsbegeerte; geheel geen Staatsman, en, vooral niet berekend, om de teugels van het Pauselijk bewind naar behoren te bestieren. —— P. JOVII, *Vit. Adr.* p. 118. BURM. *Vita Hadr. VI.* F. G. FREYTAG, *Analecta litter.* p. 412. S. REVII, *Daventria illustr.* Lib. II. p. 131, 132. FABRICII, *Bibl. lat. med.* Tom. III. p. 536-538. D. GERDES, *Flor. Librorum rar. Catal. Bibl.* BUNAV. Tom. III. p. 462. C. SAXI, *Onomast. lit.* Pars III. p. 95. *Analect.* p. 593. 658. P. BAYLE, *Dict. ed. de* 1730. Tom. II. p. 671-677.

WA-

WAGEN. *Vad. Hist.* IV. D. bl. 339. 415. 440. HALMA, *Toneel der Ver. Nederl.* ROBERTSON, *Hist. van Keizer* KAREL DEN V, III. D. bl. 33. 42. 103. 295. 310 &c. *Levens der Nederl. Mannen en Vrouwen*, I. D. bl. 198--212.

ADRIAAN JANZ. VAN BERGEN, schoon slegts een turfschipper, verdient egter door zijne onvertzaagde dapperheid, ene vereerende plaats op de naamlijst van Helden. Hij was naamlijk de man, die in het jaar 1590 het turfschip bestierde, waar mede *Breda* door de Staatsen op de *Spanjaarden* werdt hernomen. Het was een onvertzaagd mensch, en zou zig voor de goede zaak hebben laten doden; van 't een en ander, hadt hij reeds in 't jaar 1573 blijken gegeven, ter gelegenheid van een aanslag op *Geertruidenberg*, die hij door zijn beleid grotelijks bevorderde; ook werdt hem door de algemene Staten in aanmerking van de grote diensten aan den lande bewezen, een jaarlijkse lijfrente van 500 guldens, en daar te boven 1500 guldens voor eens, toegelegd; en zijne neven, WILLEM en ADR. JOOSTZ. VAN BERGEN, die als knegts op het vaartuig dienden, wierden ook niet vergeten, maar ieder met 200 guldens in gereed geld, en ene lijfrente van 150 's jaars hun leven lang beschonken. ADRIAAN stierf in het jaar 1601 te *Dordrecht*, aan ene besmettelijke ziekte. —— G. v. LOON, *Ned. Historiep.* I. D. bl. 409. WAGEN. *Vad. Hist.* VIII. D. bl. 342. M. BALEN, *Beschr. van Dordrecht.* bl. 868.

ADRIAAN SIMONZOON, wierdt, om dat hij de *Remonstrantsche* gevoelens was toegedaan, in 1618 als Predikant te *Charlois* ontzet, en naderhand om het bijwonen der Kerkelijke vergadering van dien aanhang te *Rotterdam*, uit den lande gebannen, en met anderen naar *Waalwijk* gevoerd; dan het zwervend leven hem vervelende, verzogt hij bij request aan Gecommitteerde Raden van *Holland*, om vrij te mogen wederkeren, welk verzoek hem ook wierdt ingewilligd, mits de *acte van stilstand* tekenende; zulks deed hij, en week hoe langs hoe meer van de *Remonstranten* af, ging ten

laatsten tot de *Contra-Remonstranten* over, en ondertekende hunne belijdenis enz. —— BRAND, *Hist. der Reform.* II. D. bl. 344. enz. III. D. bl. 463. enz.

ADRIAAN WILLEMZOON, was een der Admiraalen, beroemd om zijne dapperheid, betoond in het ontzet van 't belegerde *Leijden*, in 1574. —— WAGEN. *Vad. Hist.* VI. D. bl. 487.

ADRIAANS (KORNELIS), beter bekend onder den naam van *Broer* KORNELIS VAN BRUGGE, doordien hij in de stad van die naam, gedurende dertig jaren als Franciskaner Monnik en Gardiaan van die orden, met groten ijver heeft gepredikt. Hij is in 1521, te *Dordrecht* geboren, bemoeide zig maar al te veel met staatszaken, 't welk spaarzaam voor een Euangelie-Leraar betaamd; hing de huik naar den wind, houdende het altoos met de bovendrijvende partij. Indien de predikatien, welke op zijnen naam uitgaan, wezentlijk van hem zijn, daar genoegzaam niet aan is te twijffelen, was het een slegt keerl, want dezelve zijn opgevuld, niet alleen met triviaale uitdrukkingen, maar men ontmoet genoegzaam op iedere bladzijde, onbehoorlijke en tegens de goede zeden aandruisschende spreekwijzen en oneerbare uitdrukkingen, die het schaamsteloze mensch moet doen blozen; geen wonder dan ook, dat hem in 1576 het prediken wierdt verboden; hij leefde nog enigen tijd hier na, maar ellendig kwijnende, en met vele ziektens, de vrugten van zijn ongebonden leven worstelende, tot dat de dood medelijden met hem kreeg, en hem op den 14 julij 1581, in den ouderdom van 60 jaren wegrukte. —— HALMA, *Toneel der Ver. Nederl.*

ADRIAANS (MATTHEUS), een bekeerde Jood, zijnde een *Spanjaart* van geboorte, en Med. Doktor van beroep, werdt op aanbeveling van den groten ERASMUS, toen het Collegie der drie Talen door JERONIMUS BUSLEIDEN in het jaar 1517 te *Leuven* wierdt gestigt, tot Hoogleraar daar van in de hebreeuwse taal aangesteld; hij nam dit beroep aan, kwam ten dien einde uit *Duitschland* over, en hieldt zijn eerste

open-

openbare les op den 1 december 1518. —— MIRÆUS, *de Scriptor. Sæc.* XVI. pag. 10 en 29.

ADRIAANSZEN (ALEXANDER), van *Antwerpen* geboortig, is een braaf Schilder geweest in ſtille levens, vrugten en bloemen. —— WEYERMAN, *Leven der Schilders.* II. D. bl. 216.

ADRIAANTJE, een oude vrijſter, waar van de melding hier weinig te pas zoude komen, ware het niet, dat zij de gewone leeftijd der menſchen, door den Koninglijken Propheet op 70 à 80 jaren bepaald, verre hadt overſchreed, want zij ſtierf te *Zutphen*, 104 jaren oud zijnde. —— HALMA, *Toneel.*

ADRIAANZ (JASPER), vindt men onder het getal van die genen opgetekend, welke door den Hertog VAN ALVA tegen den 20 maij 1568 wierden ingedaagd, om in *'s Hage* voor den Bloedraad te verſchijnen, ten einde zig te verantwoorden tegens de beſchuldigingen van den Bailjuw, daar in beſtaande: van de nieuwe lere te zijn toegedaan, Predikanten van dien aanhang te hebben gehuisvest enz. Dan hij verſcheen niet, en was te wijs om zig aan de wrede barmhartigheid van den ontmenschten ALVA te vertrouwen; veel liever verkoos hij, als balling zijnes vaderlands herom te zwerven; 't welk ten gevolge hadt, dat hij wierdt gebannen en zijne goederen verbeurd verklaard. —— MARCUS, *Sent.* bl. 55.

ADRIANI (ADRIANUS), een Jeſuit van *Antwerpen* geboortig, ging in 1544 naar *Leuven*, alwaar hij gedurende verſcheidene jaren de broeders van die orden beſtierde, alvorens 'er zelvs nog een collegie van in die ſtad was opgerigt. In 1551 deedt hij plegtige profesſie van de vier Geloften, in handen van den berugten RUARDUS TAPPER. Na de dood van ST. IGNATIUS, werdt hij naar *Rome* ontboden, om bij de algemene Congregatie tegenswoordig te zijn, die de tweede Generaal van het Genootſchap moeste kiezen. Hier vondt hij zig zonder het te weten in handelingen gewikkelt, die regt-

regtstreeks tegens zijne instelling aandruischten, en veel onrust zoude hebben kunnen verwekken; maar zo dra hij bemerkte dat men misbruik van zijne eenvoudigheid had gemaakt, keerde hij naar *Flaanderen* te rug, alwaar hij zig aanhoudend toeleide, om zijn' naasten met veel ijver en stigting te dienen. Hij stierf te *Leuven* op den 18 october 1580; heeft vele verhandelingen geschreven, die alle te *Leuven* gedrukt zijn; onder anderen ook, over de Uitlazing of inwendige taal van God; dit werkje is naderhand in 't latijn vertaald, door G. BRUNESIUS, en in 1601 te *Keulen* gedrukt. —— SOTWEL, *de Script. Societatis Jesu.*

ADRICHEM, is de naam van een adelijk en van ouds vermaard geslagt in *Holland*, door huwelijken vermaagschapt aan die van VAN DER DUSSEN, VAN LEYDEN en MEERMAN. —— HALMA, *Tooneel.*

ADRICHEM (CHRISTIAAN VAN), geboren te *Delft* den 14 februarij 1533, een zoon van ADRIAAN CLAASZ. VAN ADRICHEM, Burgemeester der gemelde stad, wierdt op den 7 maart 1566, tot Priester gewijd, en vervolgens tot Overste van *Barbaraas Klooster.* In de eerste drift van vervolging tegens de Roomschgezinden, werdt hij uit *Holland* verdreven, verborg zig eerst te *Mechelen*, vervolgens te *Utrecht*, en daar na te *Keulen.* Dus als een balling, zijn leven tot op den ouderdom van 52 jaren gesleten hebbende, overleed hij den 20 julij 1585. Hij heeft verscheidene boeken geschreven, en de roem verkregen van een geleerd man te zijn geweest. —— VAL. ANDR., *Bibl. Belg.*

ADRICHEM (THOMAS VAN), Predikant te *Westzaandam*, hadt net 45 jaren, 9 maanden, drie weken en drie dagen geleeft, toen op den 17 februarij 1753, zijn levensdraad door de dood werdt afgesneden. —— *Boekz.*, 1753. *a.* 220.

AEBINGA, een adelijk geslagt in *Friesland*, geheel uitgestorven, doch zeer bekend wegens de geweldige partijschappen der *Schieringers* en *Vetkoopers.* De laatste van dit geslagt

waar

waar van men gewaagd vindt, was TJEMK VAN AEBINGA, huisvrouw van TJALLING VAN CAMSTRA, welke in 1614 overleed; ingevolge haar grafschrift, nog ten huidigen dage te *Sexbierum* voor handen. —— WINSEM. *Kronijk van Friesland.*

AEDGERUS (KORNELIS), ook bekend bij de naam van EDGERUS VAN ENGENHUIS, was een *Leeuwarder* van geboorte. Zonder in geleerde talen geoeffend te zijn, maar enkel door aanhoudenden ijver, vlijtige oeffening en oplettende verkering met voorname wiskonstenaars, bragt dit schrander vernuft het zo verre, dat hij een zeer ervaren Landmeter wierdt, en van veel nut geweest is. Na dat hij met den aanvang der *Nederlandse beroerten*, naar *Keulen* was vertrokken, vervaardigde hij aldaar een buitengemeen naauwkeurige Kaart van het *Keulse* gebied, die in 1583 in 't licht werdt gegeven. —— SUFFR. PETRI, *de Script. Fris.*

AEGIDIUS, denklijk naar zijne geboorteplaats *Ruremundanus* gebijnaamd, wierdt in het jaar 1585 tot Rector der latijnse scholen te *Deventer* aangesteld. Daar wordt van hem getuigd, dat hij een zeer geleerd man was. —— G. DUMBAR, *Kerk. en Wer. Deventer.* I. D. bl. 307.

AEGIDIUS, een *Delvenaar* van geboorte, een zeer geleerd man en Professor in de Godgeleerdheid, teffens een vleijende Dichter, bloeide in 't laatst der vijftiende eeuw; hij was een vriend van den groten ERASMUS, die een allerloffelijkst getuigenis van hem geeft. —— SWEERT., *Ath. Belg.* p. 106. BLEYSWYCK, *Beschr. van Delft.* bl. 755.

AEGIDIUS (WILLEM), geboren te *Wissekerk* in *Zeeland*, was een vermaard Wiskonstenaar, die omtrent 't midden der vijftiende eeuw leefde. Hij is beroemd geworden, door ene latijnse verhandeling over de Sterrekunde. —— FR. SWEERTII, *Ath. Belg.* p. 305.

AELHUISEN (JOAN VAN), is in de 17de eeuw Rector der latijnse scholen te *Tiel* geweest; een kundig, arbeidzaam mensch. Hij heeft ene uitlegging over de *Redenkunde van* RA-

RAMUS in 't licht gegeven, welke in 1664 te *Tiel* is gedrukt; verders, *Flosculi incorruptæ Latinitatis, in 12mo. Tielæ* 1672; ten laatsten vervaardigde hij, eene latijnse overzetting van DAVIDS *Psalmen* in vaarsen, geschikt om bij het doen van Predikatien in die taal aan de Hoogescholen te kunnen werden gezongen, waarom die ook met muzijknoten, in 8vo. te *Leijden*, in 1683, ten gebruike der studeerende jeugd, zijn gedrukt. ——— KOENIG., *Biblioth. vetus & nova.*

AELST (EVERT VAN), geboren te *Delft*, in het jaar 1602, was een braaf Schilder, in allerhande soorten van stilstaande leven, bij voorbeeld, in dode vogels, kruiden, fruiten, ijzere harnassen, stormmutsen en alle soort van glanssige metalen, die hij haren behoorlijken glans en weerschijn, wonderlijk naar vereisch wist te geven. Hij stierf 56 jaar oud zijnde, in 1658. ——— WEYERMAN, *Leven der Schilders.* II. D. bl. 17.

AELST (WILLEM VAN), insgelijks een *Delvenaar*, een broederszoon van EVERT, bij wien hij zig ook eerst in het schilderen heeft geoeffend, was inderdaad een groot kunstenaar, die de bloemen en vrugten zo natuurlijk wist te verbeelden, dat zij weinig aan het leven behoefden toe te geven. In zijn vroege jeugd reisde hij naar *Frankrijk*, en oeffende zig aldaar vier jaren in de schilderkonst; waar na hij *Italien* bezogt, en aldaar vele jaren meest te *Rome* doorbragt, zijnde zeer wel gezien bij de Vorsten, Kardinalen en andere voorname personaadjen. In 1656 keerde hij naar zijn vaderland te rug, begaf zig eerst met 'er woon naar *Delft*, vervolgens naar *Amsteldam*, in welke wereldstad zijn lieffelijke konsttaferelen naar waarde wierden beloond en geprezen, en nog ten huidigen dage door de liefhebbers en kenners hoog geschat worden. Dan doordien de verhevenste verstanden niet zeldzaam door gebreken worden beneveld, zo was onzen VAN AELST onder anderen ook een hoofdige en daar bij driftige knaap, die ligt geraakt werdt, en dan geen mensch ontzag. Men verhaalt, dat hij voor een Burgemeester van

Am-

Amsteldam het zeil niet willende ftrijken, in een zaak waar in hij vermeende gelijk te hebben, opftoof, zijn bovenkleed losrukte, en op zijn borst den gouden penning en keten, toonde, waar mede hij door den Groot Hertog *van Toskaanen* was befchonken, teffens den Burgemeester toeduwende: „ *Gij zijt met een geldzak om uw hals geboren, en dat is 't al;* „ *maar dat ik ben, ben ik door verdienfte.*" Doch hoe grootmoedig en kirrelig van inborst hij ook was, wist Cupido hem egter door middel van een dikke moffin die bij hem als dienstmaagd woonde, zodanig te treffen, dat hij fmoorlijk op haar verliefde, bij haar koide en 'er zijn echte wijf van maakte, bij wien hij drie fchone kinderen teelde. In dien tijd woonde hij op de Princegragt bij het waale weeshuis, alwaar hij in het jaar 1679 ook overleden is. Niet lang na zijn dood, hoepelde de weduwe met hare kinderen en een klein kapitaaltje, na haar geboorteland te rug, daar een brouwer op de fchijven verlokt die zij mede bragt, haar trouwde; en niet lang hier na viel haar oudfte kind een welgemaakt jongetje, in de brouwketel en verbrandde. —— *Befchr. der Stad Delft, in folio.* bl. 785 en 786.

AEMILIUS (ANTHONIUS), een *Akenaar* van geboorte, is geweest Hoogleraar in de Gefchiedenisfen te *Utrecht.* Hij wierdt den 20 december 1589 geboren, zijnde zijn' vader een voornaam Koopman, die eerst te *Antwerpen*, en daar na te *Rome* handel dreef; doch de leere van het Pausdom wars, en den Gereformeerden Godsdienst aanklevende, vertrok hij van daar, begaf zig eerst na *Aken*, en vervolgens naar *Dordrecht.* Aemilius na zo te *Aken* als te *Dordrecht* en te *Leijden*, onder de beroemdfte mannen van dien tijd geftudeerd te hebben, volgde 26 jaar oud zijnde, Vossius in het Rectoraat te *Dord* op, wierdt ruim drie jaren daar na, met die post te *Utrecht* begiftigd, welke hij wel dra met die van Hoogleraar verwisfelde; vervolgens werdt hij te *Leijden* beroepen, om zijnen leermeester Vossius op te volgen; doch zijne wedde te *Utrecht* vermeerderd zijnde, bleef hij aldaar tot zijn dood toe, die op den 10 november 1660 plaats vondt. Hij heeft eni-

enige latijnse Redevoeringen in digtmaat uitgegeven, en is een geleerd man geweest. ——— KÖNIGII, *Bibl. vet. & nov.* J. F. REITZII, *Oratio de origine Gijmnasii Hieronijmiani*, pag. 25 en 26. GASP. BURMANNI, *Trajectum eruditum.* p. 3--6. *Catal. Bibl.* BUNAV. Tom. I. Vol. II. p. 1009. C. SAXI, *Onomast. liter.* Pars IV. p. 405.

AEMILIUS (GERARD), Predikant te *Zwammerdam*, is geboren te *Leijden* den 15 junij 1692; zijn vader was ROBBERT AEMILIUS, Predikant en Regent van 't Staten-kollegie in *Hollands* akademie-stad, en zijne moeder JOHANNA MARIA HASIUS, ene deftige matrone. GERARD huwde den 26 junij 1721, met ELIZABETH ANTHONIA VAN DER MEULEN, bij wien hij een zoon heeft verwekt, die vroegtijdig is overleden; hij zelve stierf den 8 januarij 1757; en dit is al 't merkwaardige dat wij in staat zijn, aan onze lezers, van dezen Heilgezant te berigten. ——— *Boekz.* 1757. *a.* 84.

AEMILIUS (KORNELIS), Predikant te *Haestrecht*, broeder van GERARD, weten wij niet anders van, als dat hij Emeritus zijnde, te *Amsteldam* is overleden, den 15 april 1764. ——— *Boekz.* 1764. *a.* 482. 489.

AEMILIUS (ROBBERT), vader van GERARD en KORNELIS, is geboren in *Oud-Beijerland*, daar zijn vader GERARD AEMILIUS, de beide professien van geestelijke en lighamelijke Medicijnmeester uitoeffende, dat is, hij was teffens Predikant en Doktor; iets zeldzaams, doch egter zo vreemd niet als in onze dagen, daar men MOSES en AÄRON, veelvuldig in een en denzelvden persoon verenigd ziet.

Dan om tot onzen ROBBERT weder te keren, hij genoot in zijn eerste jeugd, het onderwijs van zijnen vader, niet alleen in de gronden van den godsdienst, maar ook in de beginzelen der latijnse en andere geleerde talen; vervolgens liep hij met veel naarstigheid de klassieke scholen te *Dordrecht* door; en ging in 1683 naar *Leijdens* Akademie, alwaar hij zig in de talen en wijsbegeerte oeffende, onder toezigt van de heren GRONOVIUS, DE VOLLER en SCHAEF, en vervolgens in de theologie,

logie, het onderwijs genoot, van Professor WITTICHIUS; omtrent vier jaren hier mede onledig zijnde geweest, wierdt hij met algemene toejuiching door de Klassis van *Zuidholland*, op het register der Proponenten aangetekend. In september 1688, werdt hem het beroep van *Nieuw-Beijerland* opgedragen, in welke gemeente hij op den volgenden 21 november door zijnen vader als Leraar wierdt bevestigd. Hier verbeide hij, het woord des Heren met alle vrijmoedigheid en vrugt verkondigende, tot op den 21 februarij 1700, wanneer ene roepstemme hem naar *Delfshaven* lokte, daar hij insgelijks door zijnen vader wierdt bevestigd; doch hier was zijne werkzaamheid van korten duur, want ruim een jaar verlopen zijnde, werdt hem het beroep in de bloeijende gemeente van *Leijden* opgedragen, 't welk hij in de vreze des Heren met ruimte aannam; zijne genoegens ter dezer plaatze, wierden ook niet weinig vermeerderd, toen men hem den 24 maart 1707 tot Onderregent van het Staten-kollegie aanstelde, en twee jaren later, namelijk den 19 maart 1709, met het Opperregentschap daar van, begunstigde.

Ruim veertig jaren heeft ROBBERT in het werk des Heren gezwoegd, en niet alleen zijne gemeente als een zorgvuldig en waakzaam Herder bestierd, en den weg die na het euwige leven leid aangewezen; maar behalven dat, is zijne pen werkzaam geweest, tot stigting der gelovigen van ons gantse gemenebest; dit getuigen zijne uitgegevene boeken, en inzonderheid zijn Licht der Waarheid / 4 Delen in 8vo. / dat in 1750 reeds driemalen was gedrukt. Hij stierf in het begin van maart 1729, in het 66ste jaar zijnes ouderdoms.

Onzen AEMILIUS heeft ook het gebod gehoorzaamt, door den Schepper van het Gants-al, aan onzer aller stamvader, (GENESIS I. *vs.* 28.) gegeven; want zijne Eerwaarde huwde driemalen, en trouwde in november 1688 met JOHANNA MARIA HASIUS, dogter van JOHANNES HASIUS, Med. Doktor te *Leijden*; hier verwekte hij vele kinderen bij, waar van hem vijf overleefd hebben. Deze vrouw den 9 maart 1711 overleden zijnde; hertrouwde hij den 13 december van 't zelvde jaar,

met MARIA VAN ROUVEROY, die hem op den 26 februarij 1729 door de dood ontrukt wierdt, zonder kinderen na te laten; waar na onze Leraar zig op den 21 november 1721, voor de derdemaal in het huwelijk begaf, met MARIA DE HENNION, weduwe van den heer PIETER VAN DER MEULEN, welke zijn Wel Eerw. de ogen heeft gesloten. ——— *Boekz.*, 1729. *a.* 490--493.

AERTGENS, een Schilder die naam gemaakt heeft, kwam in het jaar 1498 te *Leijden* ter wereld, zijn vader dat een Wollekaarder was, trok zijn zoon in het zelvde handwerk op; doch agttien jaren bereikt hebbende, hadt deez' jongeling reeds zo veelvuldige proeven gegeven, dat de natuur hem voor het beoeffenen der tekenkonst beschikt hadt, dat men AERTGENS het behandelen der kaarden voor dat van de tekenpen en het penseel liet verwisselen; hij werdt dan door zijne ouders bij KORNELIS ENGELBRECHTS besteedt, onder wiens bestiering de schranderheid van zijn vernuft een ruime vlugt nam, en hem snelle vorderingen in de schilderkunst deed maken. AERTGENS was grotelijks geacht van de Schilders zijner tijd, en inzonderheid van den beroemden FRANS FLORIS, die opzettelijk een reis naar *Leijden* deedt om een bezoek bij hem af te leggen, doch zeer verwonderd stond, van hem zo sober gehuisd te vinden, want zijn gantsche woning bestond uit een klein vervallen kamertje, aan de wal, op het afzienlijkste oord van de stad gelegen. Doch onze Schilder dat een vrolijke knaap en teffens een nathals was, stoorde zig hier weinig aan. Hij werkte ook nimmer op maandag, dit weeklijks tijdvak hadt hij volkomen aan de ligtmisserij gewijdt, die dag doorgaans met zijne leerlingen in de herberg doorbrengende. Ook hadt hij de sonderlinge liefhebberij, om gedurende het holste van den nagt langs straat te lopen, al neurende op een fluitje; doch deze nagtwandelingen bekwamen hem als de hond de worst, want in ene derzelver, wierdt hem zijn bakkes opgeveegd, terwijl hij bij de laatste zijner togten in 't water viel, verdronk, en dus zijn leven in den ouderdom van 66 jaren eindigde. ——— BALDINUCCI, *Notizie &c. Flor.* 1728. Tom. I. pag. 349.

AES-

AESGO, geboren te *Winsum*, werdt in 1284 tot Abt van *Lidlum* verkoren, zijnde de XIX in rangopvolging; hij stierf in het jaar 1386. —— *Register der Abtten van Lidlum.*

AESGO DE II, werdt in 1470, de XXVI Abt te *Lidlum*, in welken post hij van 't geslagt van ROORDA veel leeds moest verduren, 't welk zo verre ging, dat zij hem zelvs gevangen namen; doch door WYBO VAN GROVESTINS verlost zijnde, stierf hij in 1480 in rust. —— *Register ut supra.*

AESWYN, zie ALEWYN.

AFFERDEN, zie APHERDIANUS.

AFHAKKER (ÆGIDIUS of JILLIS), en zo als sommigen schrijven HAFHAKKER, is geboren te *Vreeswijk* of aan *de Vaart*, een dorp in het bovenkwartier van de provintie *Utrecht*, en een oude heerlijkheid aan de stad *Utrecht* toebehorende. Hij wierdt Professor in de Godgeleerdheid te *Keulen*, en heeft onder den naam van SALOMON THEODOTUS, *Student in de Godgeleerdheid*, aldaar in 1618 een boekje uitgegeven in 8vo. gedrukt, tot tijtel voerende: ENOTIKON *disjecti Belgii*; behelzende een gefchiedkundig verhaal over den oirsprong en voortgang der geschillen, welke de *Remonstranten* en *Contra-Remonstranten* der *Verenigde Nederlanden*, enige jaren herwaarts tegens malkanderen in het harnas heeft gejaagd. —— FRANC. SWEERT. *Athen. Belg.* J. F. FOPPENS *Bibl. Belg.* pag. 25.

AGEMA (PETRUS), Predikant te *Wons* en *Engwier* in *Friesland*, zoon van A. H. AGEMA, Burgemeester te *Bolsward*, zag in die stad het eerste levenslicht in november 1719. Na zijne studien volbragt te hebben, wierdt hij in october 1747 onder het getal der Kandidaten opgenomen, en in 1752 tot Rector in zijn vaderstad aangesteld; welk schoolonderwijs hij met lof en ijver aan de jeugd heeft toegediend, tot den 9 junij 1771, op welke tijdstip hij als Herder en Leraar in de gecombineerde gemeentens van *Wons* en *Engwier* wierdt bevestigd; zijnde zijnen arbeid aldaar, egter van korten duur geweest, dewijl hij door toenemende zwakheden, zig verpligt vondt om daar reeds op den volgenden 3 september *salvo honore* ontslag van te verzoeken; 't welk hem gegund zijnde, hij zedert die

tijd zijne woning te *Bolsward* heeft gevestigd, tot op den 14 april 1789, toen hem een zagte dood naar de euwigheid voerde, wordende door zijne nagelatene weduwe Grietje Marey, en alle die gemeenzaam met hem verkeerd hebben, om zijn goed karakter en gezelligheid betreurd. —— *Boekz.*, 1789. *a.* 626, 627.

AGGE, was de zoon van Pieter, Pastoor te *Wijkel*, een knap aanzienlijk man in *Friesland*, die alvorens hij zig tot den geestelijken ſtaat begaf, getrouwd was geweest. Hij leefde in 1421, een tijdvak waar in dat landſchap zo knellend gedrukt werdt, door de hevige twisten tusſchen de *Schieringers* en *Vetkoopers*; de eerstgenoemden waren, in alle gevallen, de onverzettelijkſten en hevigſten. Enigen van hen, waar onder Wybe Minnema en Beinte Rommerts, begaven zig onverhoeds naar 't dorp *Wijkel* in *Gaasterland*, alwaar zij heer Pieter met geweld uit de pastorij rukten, en vele dodelijke wonden toebragten. Dus zieltogende, voerden zij hem naar *Sondel*, voor het ſtins van zijnen zoon Agge, en dreigden deze dat indien hij zig niet wilde overgeven, zij zijnen vader voor zijne ogen zouden vermoorden; doch de oude man riep hem met alle zijne magt toe, zulks niet te doen, doordien hij toch ſterven moest; waar op die wreedaarts hem ogenblikkelijk den doodſteek gaven. Agge woedende van gramſchap, en hijgende om den dood zijn's vaders te wreken, vertrok buiten lands, en bragt in 't volgend jaar, terwijl het water de meeste velden in *Friesland* overſtroomde, enige benden vreemde knegten daar binnen, waar mede hij op Wybe Minnema aanviel, hem het leven benam, en zijn volk verjoeg. Hier op werdt hij door de *Schieringers* op zijn ſtins te *Sondel* belegerd; dan deez' onvertzaagden edelman, deedt zulk een geweldigen uitval, dat hij zijne vijanden voor een groot gedeelte verſloeg en de overigen verſtrooide. Doch hier mede was de haat nog niet verzoend, want in 1442 belegerden zij het huis van Agge op nieuw, en hij zelv' na een langdurig en dapper gevegt werdt overwonnen, en zodanig gewond dat hij voor dood bleef leggen. Na den aftogt des vijands, vonden Agge's vrienden hem,

zwem-

zwemmende in zijn bloed; hij bekwam egter en beterde. Doch Rommert Gabbinga, en zijn zoon Sytze, de mare horende dat hij nog leefde, huurden enen booswigt, die hem op zijn bedde vermoordde. —— Schotanus, *Friesſche Hiſt.* bl. 297 tot 309. F. Sjoerds, *Friesſche Jaarb.* V. D. bl. 297–309.

AGGE, Abt van *Hemelum* en teſſens in 1480 van het klooster te *Stavoren*, hadt een zwaar geſchil met Ige en zijne broeders Douwe en Hartman. De grond van dezen twist beſtond, dat Ige, als voorſtander van de *Schieringers*, het convent van *Hemelum* vele landen en renten hadt ontweldigd, en die vele jaren onder zig gehouden. Abt Agge wel wetende, dat hij met wereldlijke wapenen niet tegens hun beſtand was, nam toevlugt tot de geestelijke, en ſprak den vloekban tegens hen uit, doch zij ſtoorden zig daar luttel aan, en maakten gebruik van het zwaard. De Abt hier door in 't nauw gebragt, wierdt in zijn ſpijker belegerd, en ſchoon 'er enige *Schieringers* ter zijner hulpe toeſchoten, werdt het belnagtigd en tot den grond toe geſlegt. Deze Agge wordt beſchreven als een trots en opgeblazene kerkvoogd, die daar door in den haat der Monnikken was gevallen, en zig buiten noodzaaklijkheid in den twist der landzaten gemengd heeft. —— Gabbema, *Beſchrijving van Leeuwarden.*

AGGEMA (ALEF), is oirſpronkelijk uit een adelijk *Friesch* geſlagt herkomſtig, dat, in vervolg van tijd verbonden is geweest, met de aanzienlijke huizen van Aylva, Burmania, Goslinga, Harinxma, Starkenborg en anderen, doch waar van in deze eeuw het mannelijke oir is uitgeſtorven. Alef behoorde tot het getal dier Edelen, welke het Verbond tekenden, waarom hij ook op den 10 ſeptember 1568, door den Hertog van Alva uit den lande werdt gebannen, en zijne goederen verbeurd verklaart. —— Marcus, *Sent. van* Alva, bl. 72. 127.

AGILEUS (Mr. HENDRIK) *in den Hoorn*, genaamd, uit *'s Hertogenbosch* van geboorte, en Medicijne Doktor van beroep, was een ſterke aanhanger van Leicester, en door deszelvs beleid in 1586, tot Raad en Prokureur Generaal te *Utrecht*

recht aangesteld. Het is over bekend, welke onenigheden alomme de *Leicestersche factie* veroirzaakt heeft, bijzonder te *Utrecht*, alwaar de edelen bij aanhoudenheid, zig beklaagden over de verandering in de regering gemaakt; deze klagten hielden nog aan, zelvs na het vertrek en den dood van LEICESTER. De edelen vorderden ene grote verandering in de *Utrechtsche* wethouderschap; waar toe egter de regering der stad niet verstaan kon. In julij 1588, leverden zij een nieuw verzoekschrift over aan de algemene Staten, die LEONINUS en VALKE naar *Utrecht* zonden, om met den Grave VAN NIEUWENAAR, middelen te beramen tot het beslisfen der zwevende geschillen, onder de leden der Staten. Doch dit aanhouden bij de algemene Staten, werdt den misnoegden edelen, door de overige leden der *Stigtse* regeringe, zo euvel genomen, dat zij den Prokureur Generaal AGILEUS, last gaven, om hen deswege voor 't hof te dagvaarden, gelijk hij deedt. De edelen verzogten uitstel; doch eer dit geding vervolgd werdt, vondt AGILEUS goed zijne brieven te pakken, en week naar *Engeland*; ook werdt de regering te *Utrecht* veranderd. —— WAGEN. *Vad. Hist.* VIII. D. bl. 168. 296. J. H. VAN HEURN, *Beschr. van 's Hertogenbosch.* II. D. bl. 119.

AGNIS VAN DOERNINCK, is geweest Abtdisse van een klooster der *Cistercienfen Orden*, gelegen nabij *Deventer*, aan een kleine beek de *Hunnep* of *Hoenep*, waar van het deszelvs naam heeft ontleend. — Dit klooster wierdt gestigt in 't jaar 1225, en ingewijdt door den Utrechtsen Bisschop HENDRIK VAN VIANDEN, welke 'er bij die gelegenheid aan schonk de goederen *Sumersvord* met den molen aldaar. Genoemde Abtdisse stierf in het jaar 1430. In 1578 wierdt dit klooster door een felle brand in assche gelegd, en de Nonnen begaven zig met 'er woon naar *Deventer*. —— G. DUMBAR, *Kerk. en Wer. Deventer.* I. D. bl. 463 &c.

AGRICOLA (JULIUS), schoon een *Romein*, behoort egter de korte levensschets van dezen dapperen man ene plaats in dit werk te vullen, doordien hij het bevel over de *Bataafse* keurbenden heeft gevoerd; ook werd hij om zijne uitmuntende

ver-

verdienften tot de voornaamfte Staatsambten gebruikt, en bijzonder in den krijg. Zijn vader was JULIUS GRÆCINUS, een man van raadsheerlijk gezag, en zijne moeder JULIA PROCILLA, beroemd om hare ongemene kuischheid. TACITUS tekent, op 't 79fte jaar van onze tijdrekening aan, dat hij, met het puik van onze *Batavife* keurbenden, eerst *Mona* en daar na *Britannia* overmeesterde, en dat de gemelde Batavieren, onder zijne aanvoering, in het volgende jaar, de *Britten* die met veel hevigheid op 't leger van AGRICOLA waren aangevallen, een volkomen nederlaag toegebragt hadt. Bij de aanval hadt de veldheer drie benden Batavieren en twee der Jongere afgezonden, om hun het hoofd te bieden en den veldflag te beginnen; naar 't gebruik dier tijden, waren deze in de konst des oorlogs fonderling geoeffend; de vijanden daarentegen, zo door onwetenheid als flegte wapenen, voerende kleine fchilden en grote zwaarden zonder punt, waren onbekwaam om tegen hun in een gedrongen gevegt te ftrijden. De Batavieren vongen dan, met hunnen gewonen ijver, den ftrijd aan, ftieten met leuwenmoed, met hunne fchildpennen, de Britten in 't aangezigt; voor 't naderen van den nagt, welke hunne overwinning bepaalde, waren reeds van de *Britten* 10,000 verflagen, daar 'er van de *Romeinen* en derzelver medehelpers, flegts 340 gebleven waren. Hier voor werdt AGRICOLA, een overheerlijke zegepraal en triumphftatie toebereid, dan zijne zedigheid gedoogde ze niet, en om die te ontwijken, kwam hij des nagts binnen *Rome*. Doch hoe bemind en geagt hij ook ware bij GALBA en VESPASIANUS, en welke waardigheden hij ook met roem bekleedde, kon hij egter, den haat van DOMITIAAN niet ontgaan, die zo hoog ten top fteeg, dat het zeer waarfchijnlijk is, dat hij den dood van dien braven man berokkende. —— TACITUS, *de morib. Germanorum.* Lib. 17. 18. 30. 36. 37.

AGRICOLA (RUDOLPHUS), de bloem der Geleerden van de XVde eeuw, zag in 't jaar 1442 het eerfte levenslicht, te *Baflo*, een dorp gelegen in de *Groninger-Ommelanden.* Van zijne prilfte jeugd af aan, gaf hij reeds blijken, dat hij

de loopbane der geleerdheid voornemens was in te rennen. Boeken, in de plaats van kinderspeeltuig, verstrekte hem tot uitspanning, en reeds vroeg openbaarde zig bij hem, een schrander vernuft en stalen geheugen. Op de scholen streefde hij alle zijne medeleerlingen voorbij, en wierdt door zijne meesters, als een uitmuntend en waardig voorwerp ter naarvolging, aangeprezen. *Leuven* was de Hoogeschool, bestemd, om dit schander vernuft verder in de wetenschappen aan te kweken. Hier besteedde hij zijn tijd vlijtig, en hij liet zig daar wel dra met glans kennen. De snippeluren welke hem van het beoeffenen van ARISTOTELES overschoot, besteedde hij zorgvuldig met het lezen der werken van CICERO en QUINTILIAAN; dit waren zijne geliefde schrijvers, daar hij ook schrandere aanmerkingen op heeft gemaakt. Inzonderheid muntte hij ook uit in filosophische zintwistingen; de tegenwerpingen onderzogt hij met de ingespannenste aandagt, stelde die in orde voor, en drong zijne bewijzen met zodanige kragt aan, dat zij tot overtuiging strekten; dit kost niet missen, of moest hem tot den trap van Meester in de vrije konsten bevorderen, dien hij ook met roem verwierf. Hij sprak de franse taal lieffelijk, en hadt ene zonderlinge genegenheid voor de zangkunst; voeg hier bij, dat hij buitengemeen fraaij schreef, aartig schilderde, vriendelijk, beleefd en op zijn tijd vrolijk was, en dan zal het niemand verwonderen, dat hij de wellust der samenleving bevorderde, en in de beste gezelschappen met ongemene vriendelijkheid niet alleen, maar met gretigheid wierdt ontvangen. GUICCIARDYN, zegt van hem en van zijnen vriend en tijdgenoot WESSELUS GANSFORTIUS, dat zij de twee sterren van *Groningen* waren, waar door *Hoog-* en *Neder-Duitschland* beide, zijn verlicht geworden. Ter bevordering van zijne beoeffening in de welsprekendheid en wijsbegeerte, reisde hij naar *Frankrijk*, en aldaar enigen tijd getoefd hebbende, stak hij over naar *Italie*, alwaar hij een bijzonder heusch onthaal genoot, van den Hertog HERCULES D'ESTE, te *Ferrare*. Offchoon AGRICOLA meermalen voortreffelijke eerambten wierden aangeboden, wees hij die egter altoos

toos van de hand, ten einde zijnen letterkundigen loop zonder hindernis te volbrengen, en zulks was ook de reden, dat hij zeldzaam lang op ene plaats toefde, maar van de ene ſtad naar de andere reisde; en, altoos enige boeken met zig voerde, of die van zijne vrienden leende. Dan dit zwervend leven moede geworden, zette hij zig in den *Paltz* neder, hieldt zig ſomtijds te *Worms* op, doch meest te *Heidelberg*. De ſtuderende jeugd van dien tijd, zig veelal met ijdel zintwisten onledig houdende, werdt door hem op fraaije en grondig bewerkte redevoeringen vergast. Ook leidde hij zig met veel ijver tóe, in het beoeffenen der H. Schrift; en doordien hij bemerkte, dat de kennis der hebreeuwſe taal behoefd wierdt, om van vele plaatzen een juist denkbeeld te bekomen, leidde hij zig met de borst daar op tóe, en maakte 'er ook ſpoedige vorderingen in, met behulp van enen geleerden Jood. Van dien tijd af aan was het, als of AGRICOLA met handen omgekeerd was, hij dagt op niets, dan op den gekruisten JESUS; zijne tong ſprak, en zijne hand ſchreef van niets dan van den Verlosſer; en buiten dien begeerde hij, met PAULUS, niets te weten, dan CHRISTUS, die hem ook in 't kort tot zig nam; want van ene koorts aangetast, overleed hij den 28 october 1485 te *Heidelberg*, in den ouderdom van 42 jaren en 2 maanden. Daar is een in het koper gegraveerd portrait van hem, waar onder men ſlegts alleen deze woorden leest: RUDOLFUS AGRICOLA, *Baſlo Omlandus, in Academia Heidelbergenſi Profesſor.* Het grafſchrift, door HERMOLAUS BARBARUS, geleerd Patriarch te *Venetien*, ter zijner eere vervaardigd, en door bezorging van den beroemden VIGLIUS ZWICHEMIUS AB AYTA, toen deze *Heidelberg* doorreisde, in een uitmuntende zark op zijn graf gebeiteld, is van dezen inhoud:

Invida clauſerunt hoc marmore fata RUDOLPHUM
AGRICOLAM, *Phriſii ſpemque de cusque ſoli.*
Scilicet hoc uno meruit Germania laudis,
Quicquid habet Latium, Græcia quicquid habet.

In zijne jeugd was AGRICOLA zinrijk en boertig; zijne zeden waren wel niet boersch, doch egter ook niet van de hoffe-

lijkfte; zo dat hij, bij anderen ter maaltijd zittende, in gedagten geraakt, wel eens met de ellebogen op de tafel ging leunen en op zijne nagels knauwde; ook was hij vrij flordig in zijn opfchik, en droeg veelal de gemeenfte foort van kleding. Schoon hij in zijn tijd wel een mooije meid mogt lijden, huwde hij egter nimmer, uit vreze dat zijn lighaamsgefteltenis, de bezwaarnisfen van dien ftaat niet wel zouden kunnen uitftaan, en daar bij zijne ftudien daar te zeer door verhinderd worden. Ook zogt hij met zijne fchriften geen roem te behalen, hebbende weinig gefchreven en nog minder doen drukken; het gene 'er van hem nagebleven is, heeft ALARDUS VAN AMSTELDAM bijeen verzameld, en is in twee ftukken te *Keulen* in 1539 uitgegeven, en naderhand te *Groningen* herdrukt. Men vindt daar in, behalven zijne brieven, redevoeringen en gedagten, ene latijnfe vertaling van SOCRATES en DEMONICUM, en van enige famenfpraken van LUCIANUS. ERASMUS getuigd van hem, dat men aan deze zijde der *Alpifche* gebergten, in geleerdheid, nimmer vermaarder man gevonden had; zijnde zeer ervaren in 't *Grieks* en *Latijn*; ongemeen geoeffend in de *digtkonst*, als een tweede VIRGILIUS; in ongebonden ftijl, als een andere POLITIANUS; een zeer welfprekend *Redenaar*; een verheven en fcherpzinnig *Wijsgeer*; een goed *Mufikant* en treffelijk *Schrijver*. ——— DES. ERASM. *in Adagiis*. p. 172. P. JOVIUS *in Elogiis*, n. XXXII. p. 76, 77. J. BRUCKERI, *Hift. Crit. Philof.* Tom. IV. pag. 35--39. Tom. VI. pag. 683--685.' JO. FRID. SCHOEPPERLINI, *Epistola de* RUDOLPHI AGRICOLAE, *Frifii in elegantiores literas promeritis*, *Jenæ* 1754. 4to. FR. SWEERTII, *Athen. Belg.* p. 663, 664. HENR. WHARTON. *ad* GUIL. CAVE, *Hift. lit.* Vol. II. p. 188, 189. HEUMANNI, *Via ad Hift. litterar.* c. IV. §. XLVIII. p. 149. SCHOETTGEN. *ad* FABRICII, *Bibl. lat. med.* Tom. VI. p. 359--363. *Catal. Bibl.* BUNAV. Tom. I. Vol. II. p. 1012. C. SAXI, *Onomast. lit.* Pars. II. p. 470, 471. P. BAYLE, *Dictionaire*, *ed. de* 1730. Tom. I. p. 101--103. GUICCIARD., *Befchr. der Nederl.* bl. 172. HALMA, *Toneel der Ver. Nederl.* *Levensbefch. van enige voorname meest Ned. Mannen* c. VI. D. bl. 41--51.

AGRIPPINA, de gemalin van GERMANIKUS, was ene vrouwe van ongemeen veel moed en dapperheid, die zelve meer dan eens, als krijgsheld aan 't hoofd der benden op het slagveld verscheen. Bekend is het, dat men onder de oude gebouwen hier te lande, een heeft gehadt naar deze Vorstin genoemd, *Prætorium Agrippinæ*, of *het Hof van Agrippina*. Daar zijn 'er nogthans ook, die dit gebouw aan AGRIPPINA, de gemalin van CLAUDIUS, toeschrijven; en, wederom anderen, die zeggen, dat de vrouw van NERO, welke dien zelvden naam voerdê, het zou gestigt hebben. Niet min verschillende zijn de gedagten, over de plaats, daar dit gebouw gestaan heeft; 't gemene gevoelen stelt het te *Roomburg* bij *Leijden*, alwaar men in 't omspitten der grond, gedenktekenen der *Romeinen* gevonden heeft; doch sommigen hebben onlangs, met vrij schijnbare redenen, beweerd, dat het *Huis te Britten*, van welk men de overblijfzels nu en dan, bij laag water, ten noordwesten van *Katwijk*, diep in zee, beschouwd heeft, voor het *Hof van Agrippina* moet gehouden worden. —— CLUVERIUS, *de tribus Rheni alveis*. Cap. XVI. M. ALTING, *Germaniæ infer*. Pars I. p. 111. WAGEN., *Vad. Hist.* I. D. bl. 69, 70.

AHUIS (HENDRIK), geboren in 1369, was eerst Vikaris van de Hoofdkerk te *Munster*, en begaf zig naderhand in 't jaar 1400 namelijk, onder 't bestier van enen AEMILIUS, den tweeden regent van 't Fraterhuis te *Deventer*; doch in 't volgende jaar werdt hij, door denzelven, weder naar *Munster* gezonden, alwaar hij, op zijn eigen landgoed een Broeder-Convent stigtte, onder den naam van de *Springbron*. Hij voorzag het met grote inkomsten, en bestierde het in persoon, tot het jaar 1439, wanneer hij in den ouderdom van 70 jaren overleed. —— *Oudh. van Deventer*. I. D. bl. 242.

AILARDUS (FOCCO), voorheen Abt des Kloosters van den *H. Petrus en Paulus*, onder 't Bisdom van *Munster*, werdt in 't jaar 1408, op de algemene klagten, wegens het onbehoorlijk gedrag der Nonnen van de zwarte orden van St. BE-

NEDIKTUS, onder *Groningen* behorende, volgens de in 't openbaar uitgegevene Bulle van Paus GREGORIUS, voor den tijd van vijf jaren aangesteld, tot bezigtiger van alle de Benediktijner Kloosters in *Friesland*. In gemelde Bulle werdt onder anderen gezegd: „ Dat het den Paus ter oren gekomen is, dat „ 'er in de oorden van *Friesland* 22 Kloosters van *St. Benediktus* orden staan, die ten dele onder 't Bisdom van *Bremen*, „ en ten dele onder dat van *Utrecht* behoren; in welke Kloos„ ters, als zij eerst gestigt waren, en ook langen tijd daar na, „ alleenlijk Nonnen van de gemelde orden plegen te wonen; „ maar dat het door 't verloop van tijden gebeurd is, dat 'er „ ook mansperfonen van dezelvde orden, bij de Nonnen van „ gemelde Kloosters, in groot getal gewoond hebben, en nog „ wonen; zo dat elf van die Kloosters geregeerd worden door „ Abtten, twee door Priors, en negen door Paters. In welke „ Kloosters alle godsdienstigheid, midsgaders de onderhouding „ van den regel, en de vreze voor GOD, schier gantsch en „ al te niet gegaan is, de onkuischheid en bedorvenheid „ des vleesches tusschen gemelde Mansperfonen en Nonnen, „ buiten vele andere ongeregeldheden en fouten, die 't schan„ de zou zijn te noemen, overal de overhand genomen heb„ ben, en van dag tot dag meer aangroeijen." —— Verder: „ Dat vele van de Nonnen, met hare Prelaten, en met „ Monniken converferen, hoereren, en in de gemelde Kloos„ ters, verscheidene kinderen baren, welke naderhand tot „ Monniken en Nonnen van deze Kloosters worden aangeno„ men; ja, dat nog schandelijker is, sommige van die Non„ nen, alle moederlijke liefde vergetende, stapelen het ene „ kwaad op het andere, en brengen somwijlen hare vrugt om „ 't leven, of doden de kinderen, zo ras zij geboren zijn, als „ hebbende alle vreze GODS ter zijde gesteld; zodanig, dat „ zulke Nonnen, indien zij wereldlijke perfonen waren, door „ den wereldlijken Rechter, om hare misdaden, tot ene „ wrede en verdiende doodstraffe zouden verwezen worden. „ Daarenboven, schier alle Nonnen, als of ieder van haar de „ dienstmaagd of huisvrouw der gemelde Mansperfonen was,

„ ma-

„ maken hunne bedden, wasfchen hunne hoofden en klede-
„ ren, koken lekkere fpijzen voor hen, en brengen den mees-
„ ten tijd dag en nagt in flemperijen en dronkenfchappen over,
„ waar door de onkuischheid en vuile begeerte des vleefches,
„ des te vieriger wordt enz." —— Ik hebbe tegens mijnen voorgenomen taak, een gedeelte dezer Bulle geplaatst, enkel om aan de zodanigen, die niet bekend zijn met de Kerkelijke Gefchiedenisfen van dien tijd, een onwraakbaar bewijs te leveren, hoe eerloos, en ze enbedervende, 'er in deze zogenaamde Godsdienftige Geftigten, eertijds werdt huisgehouden. —— *Oudh. en Geftigt. van Gron. in de aant.* bl. 175--181. daar men de geheele Bulle geplaatst vindt.

AILVA, zie AYLVA,

AITONA (*Markgraav van*), voerde onder het opperbewind van St. Croix, het bevel over het *Spaanfe* leger, terwijl Prins Frederik Hendrik, in 1633, den *Spanjaarden Rijnberk*, als de enigfte en laatfte ftad, die zij aan den *Rhijn* nog bezet hielden, ontnam. Na dode van de Infante Izabella Klara Eugenia, was Aitona een der genen, die door Filips den IV, als Regenten tot het beftier der *Nederlanden* benoemd waren. In 1635 namen de *Spanjaarden* het huis te *Bijland* in, en het gros van hun leger floeg zig bij *Udem* neder, alwaar de Markgraav van Aitona, die 't bevel voerde binnen *Schenkenfchans*, krank werdt en overleedt. —— *Leven van* Fredrik Hendrik, II. D. Wag. *Vad. Hift.* XI. D. bl. 206.

AITZEMA (FOPPE van), een man van edelen geboorte, oom van den beroemden Lieuwe van Aitzema, was Refident wegens dit Gemenebest te *Hamburg*, toen hij in het jaar 1630 door de algemene Staten, aan den Hertoge van Fridland en aan den Grave van Tilly, werdt gezonden, om een verdrag van wederzijdfche onzijdigheid, met dezelven te fluiten. De Heer van Vosbergen toog, om gelijke oirzaak naar *Keulen*. Fridland hadt zig, reeds voor een geruimen tijd, genegen getoond, om met de Staten in vriendfchap te leven; doch nu verklaarde hij, het leger, welk hij op de been gebragt hadt,

hadt, niet te kunnen afdanken. Bij TILLY en te *Keulen*, werdt ook vrugteloos gehandeld. Men bevroedde ongetwijffeld in *Duitschland*, dat de Staten met deze handeling, *Zweden* en zig zelven den meesten dienst zogten te doen; waarom ook hunne Gezanten op ene beleefde wijze wierden afgewezen; maar met *Zweden* ftondt de handeling wel dra, op enen goeden voet. In dit zelvde jaar nog, werdt AITZEMA naar *Denemarken* gezonden, om den Koning te bewegen tot het affchaffen van den nieuw opgerichten tol, die hij te *Glukftad* deedt vorderen, en de *Hamburgers* inzonderheid drukte; doch deze bezending liep vrugteloos af, doordien de Koning gezet was op 't behouden van dien tol. In 1636 werdt hij naar *Wenen* gezonden, om den Keizer tot het bewaren ener ftipte onzijdigheid te bewegen, waar toe zij zig van hunnen kant insgelijks verbinden wilden. De Koningin van *Boheme* hadt AITZEMA ook gelast, hare zaken in 't Rijk zoeken te bevorderen. Ook moest hij, behalven dat, nog van wegen den Prins VAN ORANJE onderftaan, of de Keizer dien Vorst met het Graavfchap *Meurs* zou willen belenen, en voorts verlof geven, om zijne goederen, onder 't Rijk gelegen, zijnen vrouwelijken beide en mannelijken erfgenamen, bij uiterften wil, te mogen nalaten. AITZEMA fcheen, in 't eerst wel te zullen flagen, in zijne handeling. De onzijdigheid werdt hem genoegzaam met vollen monde beloofd. Ook fprak men van *Meurs* tot een Vorftendom te willen verheffen, ten behoeve van FREDRIK HENDRIK, die 'er zig mede vereerd hieldt; hoewel fommigen hier te lande meenden, dat hij geene gunften behoorde te ontvangen van den huize van *Oostenrijk*. Doch de Spaanfen wisten een fpaak in 't wiel te fteken, ten Keizerlijken Hove De Franfe Gezant CHARNACÉ toonde zig, ook hier, misnoegd over de handeling met den Keizer. AITZEMA keerde dan te rug, zonder iets gefloten te hebben. Daar zijn 'er die zeggen, dat zijne reize nog een verder oogmerk hadt, dan om het Hof van *Wenen* te polzen; hoe het ook mag zijn, gedurende zijn verblijf aldaar, werdt hij, uit aanmerking van de dienften, door zijne voorzaten aan 't Rijk be-

bewezen, van den Keizer tot Vrijheer van 't Rijk gekozen. Deze zijne reize, en de daar op volgende ontvangene gunstbewijzingen, gaven aan *Frankrijk* grote ergernis; te meer, daar de Staten, bij het laatst geſloten verbond, beloofd hadden, met *Oostenrijk* te zullen breken. De Staten, maakten gebruik van dezen argwaan, om AITZEMA in 1637, te rug te ontbieden, onder voorwendzel, dat hij zig van de beſchuldiging, ten zijnen laste, zoude verantwoorden. Doch het ware oogmerk was, om van de geſteldheid van het Hof onderrigt te zijn, en om de zaak meerder ſchijn te geven, benoemde men Commisſarisſen om hem te ondervragen. Het verſlag daar van behelsde, dat aan Commisſarissen gebleken was, hoe de geruchten ten zijnen nadele verſpreid, waren voorgekomen, van enen MENZELUS, Keizerlijken Commisſaris te *Hamburg*; waar op bij de Staten verſtaan werdt, de verdediging van AITZEMA aan te nemen, met begeerte dat hij in zijne posten getrouw zoude volharden. Even te voren, was bij de Staten beſloten, ene bezending te doen aan de vergadering van den *Nederſaxiſchen* Kreits, en met een goedgevonden, onzen AITZEMA daar toe af te zenden, om ware 't moogelijk, de leden van die vergadering tot eensgezindheid te bewegen. Door AITZEMA onderhielden de Staten een heimelijk verſtand met de Keizerlijken, om daar door tot ene afzonderlijke onderhandeling met *Spanje* te komen; ſommigen zelvs wilden hem gedurig aan dit Hof houden. Ook werdt hij in den zelvden zomer, met een geheime boodſchap aan den Zweedſen Kancelier, die zig te *Maagdenburg* bevond, gezonden. Hoe veel belangs men dus in zijnen dienst ſcheen te ſtellen, was hij egter, bij velen gehaat. De Prins VAN ORANJE, die hem beſchouwde als oirzaak, dat zijne geheime zaken rugtbaar geworden, en daar door verijdeld waren, tragtte al het kwaad daar van aan hem te wijten. De Franſen, die alle de gangen der Zweden naſpoorden, beſchuldigden hem, dat hij den Keizer en *Spanje* meerder dienst deedt, dan den Staat. AITZEMA, hadt nevens anderen, en daar onder twee Heren uit de Regering van *Holland*, het eiland *Ameland* van den Kei-

Keizer ter leen ontvangen; dit werdt met den naam van omkoping bestempeld; en de gemelde Heren geraakten daar door in groten haat van 't gemeen. AITZEMA, kreeg hier van, door brieven, te *Hamburg* kennis; hij schreef daar op, den 26 maart aan de Staten, dat hij *Hamburg*, bij zijne komst, vervuld hadt gevonden, met zeer kwade betigtingen tegen zijn persoon; dat hij zig den 19 maart 1637, op weg hadt begeven, om aan Hun Hoog Mogenden van zijne verrigtingen mondeling verslag te doen; dat hij te *Oldenburg* zijnde, als door een mirakel, was onderrigt, dat zijn logement was gereed gemaakt, op de voorpoort in den *Haag*; dat men zeide, dat hij in twintig of dertig pointen den dood verdiend hadt; dat zijne zagtste straffe zoude zijn, in vier kwartieren gelegd te worden; verzoekende verders vrij geleide, en wegens zijne onpasselijkheid, enig uitstel. De zaak van *Ameland*, die zo veel gerugt maakte, werdt onderzogt, en daar in niets gevonden, dat met de eerlijkheid van een getrouw onderdaan streedt; en ook niets van dien aart van de Heren BEAUMONT en van WAVEREN, die te gelijk met hem betigd waren; deze werden dus mede vrij gesproken. De Staten besloten den 15 april, Commissarissen naar *Hamburg* te zenden, met last om aan AITZEMA enen brief van Hun Hoog Mogenden over te leveren, behelzende ene vermaning en uitnodiging om in den *Haag* te komen, en na de lezing hem te verzekeren van de achting die Hun Hoog Mogenden voor hem hadden, en dat zij Commissarissen gekomen waren tot zijne gerustftelling, met verzoek, dat hij ten spoedigsten met hen naar *Holland* wilde vertrekken; doch indien dit niet gelukte, dat zij als dan aan de Regering van *Hamburg* zig zouden vervoegen, en verzoeken, dat AITZEMA gevat, en nevens zijne papieren, aan hen zoude worden overgeleverd; en indien de persoon mogt worden geweigerd, dan te zien meester te worden van de papieren. AITZEMA van deze bezending tijdig de lugt gekregen hebbende, nam de vlugt naar *Praag*, daar hem zijn grote ijver voor de neutraliteit, verweten werdt; men zeide, dat hij zijn loon kreeg. Dus kon hij bijna nergens veilig zijn; in

in *Frankrijk*, *Spanje*, *Wenen* en *Engeland*, was men op hem vergramd. De Koning van *Denemarken* hield hem voor den drijver van 't affchaffen van den *Glukſtadſchen Tol*; om 't welk te bewerken, hij door de Staten gelast geweest was. Die vorst gaf hem, in een brief aan de Staten, den fiekelenden tijtel van *Baron van Ameland*. Zijne landgenoten de Friezen, waren het fterkfte op hem gebeten; fchrijvende de Staten van die provintie aan Hun Hoog Mogenden, dat men hun de pointen van zijne befchuldiging zoude toezenden; zij zouden intusfchen op zijne goederen procederen, bijaldien zijn perfoon afwezig bleef. Men was hun hier in te wille, en zond die ftukken naar *Friesland* over; doch zij riepen telkens om anderen, en om dat 'er niets met zekerheid in de bezwaren gevonden werdt, deden zij ook niets. AITZEMA, dus zwervende, vlugtte van *Praag* naar *Wenen*, alwaar hij kort daar na overleed, en in de kerk der Predikheren, dewijl hij, zo men zeide, den Roomfchen godsdienst hadt aangenomen, begraven werdt. —— L. VAN AITZEMA, *Zaken van Staat en Oorlog*. II. Deel, druk in folio. WAG. *Vad. Hiſt.* XI. D. bl. 121. 129. 240 en 241.

AITZEMA (HESSEL VAN), Prefident van 't Hof van *Friesland*, was een van de Gezanten, die in den benauwden toeftand waar in dit Gemenebest zig in den jare 1584 bevondt, benoemd was, om ingevolge het genoegzaam eenparig genomen befluit, de oppermagt daar van aan den Koning van *Frankrijk* op te dragen. Deze handel door de weigering des Konings te niet gelopen zijnde, vonden de Staten goed, op nieuws, over het zelvde onderwerp, met de Koninginne van *Engeland* in onderhandeling te treden; ten welken einde, na genomen befluit, in 't volgend' jaar, onze AITZEMA, onder anderen, naar *Engeland* werdt afgezonden. Die Vorftin mede hare reden hebbende, om het aanvaarden der opperheerfchappij van de hand te wijzen, zo wel als de altoosdurende befcherming, werden egter met deze bezending, enige voorwaarden tot ftand gebragt, wegens 't verlenen van bijftand, welken de Engelfchen zig, ingevolge hunne gewoonte, duur

genoeg wist te doen betalen. AITZEMA was, nevens NOORDWYK, VALKE en BUIS te *Londen* gebleven, en wisten de Koningin, na het overgaan van *Antwerpen*, tot de vermeerdering van onderstand te bewegen. AITZEMA nevens eenige anderen, de partij van LEICESTER te gunstig toegedaan, werden uit den Raad van Staten geweerd. Intusschen hadden de misnoegde Friesen bestaan, op eigen gezag, de opperheerschappij andermaal aan Koningin ELIZABETH aan te bieden, van welke misnoegden HESSEL VAN AITZEMA, nevens zijnen broeder en behuwd-broeder, als menschen die meer haakten naar eene Koninglijke dan vrije Staatsregering, om, door die weg, zig in 't beleid der Friesse landzaken wederom als voorheen gesteld te zien, als de voornaamste aanleiders en hoofden beschouwt moeten worden. Deze zaak, hoe gunstig bij de Koninginne aangemerkt, hadt voor hen een gantsch anderen keer, ten aanzien van der Staten zijde. Want voor eerst erkenden de Staten van *Friesland* hen niet als gemagtigde Afgezanten, en weigerden daarom den brief, door de Koninginne dezelve medegegeven, op den vollen Landdag te doen lezen; doch na dat LEICESTER weder te rug gekomen was, meenden AITZEMA en de zijnen, zeker spel te hebben; en om hun doel te treffen, hadden zij LEICESTER, de reize naar *Friesland* in persoon te versterken aangeraden. Deze dan, om hun aan de hand te gaan en teffens zijn eigen doel te bevorderen, hadt, met voorbijgaan van den Stadhouder en Gedeputeerde Staten, aan de Geregten van Grietenijen en Steden, uit *Medenblik* geschreven, dat zij enen dagvaart beschrijven zouden, waar op hij wilde verschijnen. Doch, eer deze brief van uitwerking konde zijn, hadden de Gedeputeerde Staten van *Friesland* den President AITZEMA, eerst in zijn huis in bewaring gesteld en naderhand van zijn ambt ontzet; en zonden verder enen brief aan LEICESTER, waar bij hem vertoond werdt, hoe 't alleen aan hun stond, enen Landdag te beschrijven, dien zij thans voor ondienstig oirdeelden; verzoekende dus aan hem, die reize te staken; dewijl daar uit niet dan onrust te voorzien was. De allezints verstandige en voorzigtige bestiering

in

in het beleid dezer zaak, gaf een verderen krak aan het dalend gezag van LEICESTER. Het schijnt egter, dat AITZEMA naderhand wederom in het bewind hersteld is; want TE WATER meld, dat hij op een reize, tot de Staatsvergadering te *Breda*, overleden en aldaar begraven is. —— WINSEM. *Kron. van Friesland*, bl. 650--744. GABBEMA, *Verhaal van Leeuwarden*, bl. 583-587. WAG. *Vad. Hist.* VIII. D. bl. 56. 90. 97. 203. 212. 249.

AITZEMA (LIEUWE VAN), mede een Friesch edelman, geboren te *Dokkum*, in het jaar 1600, uit het huwelijk van MEINARDUS AITZEMA, Burgemeester aldaar en teffens Secretaris van de Admiraliteit, en KATHARINA EPO VAN JUKKEMA tot *Sexbierum*, wiens vader de post van Burgemeester te *Franeker* bekleedde. LIEUWE was van zijne vroegste jeugd af een schrander vernuft, want toen hij nauwlijks 16 jaren oud was, kwam reeds van hem in 't licht zijne *Poemata juvenalia*. Tot meerdere jaren gevorderd, werdt hij Raad van de *Hanseste-den*, en Resident van dezelve in *'s Hage*; zijn oom FOPPE VAN AITZEMA, boven gemeld, hadt hem deze waardigheid bezorgd. Ook heeft hij twemalen ten behoeve van de *Hansesteden*, ene reize naar *Engeland* gedaan. Groter en beroemder naam heeft hij verworven, door zijn boek, genaamd *Zaken van Staat en Oorlog*, beginnende met het jaar 1621, en eindigende met 1668. De eerste uitgave van dit werk, is gedrukt in 14 stukken, en met den *Vredehandel* en *Herstelde Leeuw*, tot 16 delen in 4to. uitgedijd. PARS in zijnen *Naamrol der Batavise Schrijvers*, zegt, dat deze druk van de liefhebbers meer begeerd wordt dan die in *folio*; om reden, dat in dien tweden druk, vele aanmerkelijke zaken zouden zijn uitgelaten of veranderd, vermids hij het dienstig oirdeelde, zig naar den tijd te schikken; doch na ene nauwkeurige vergelijking heeft men bevonden, dat de voornaamste verandering bestaat, in de berugte zaak der *Utrechtse* Predikanten, die in 't jaar 1660, op bevel van de Staten dier provintie en de Regering dier stad, dezelve moesten ruimen, namelijk ABRAHAM VAN DER VELDE en JOHANNES TEELING; waar van de eerste kort

 daar

daar na te *Middelburg*, en de andere te *Kampen* beroepen werden, alwaar zij beiden hun leven en dienst geëindigd hebben. Van deze twee spreekt AITZEMA zeer voordelig in den *eersten druk*, en niet zeer gunstig van de *Utrechtse* Regenten, maar in den *tweeden druk*, is hij merkelijk van taal veranderd; en heeft de partij van de laatste gekozen. Ook zijn de proeven van den *eersten druk*, niet met de behoorlijke oplettenheid nagezien, waar door 'er vele fouten en gebreken zijn ingeslopen, terwijl de *twede druk* in folio, ten enemaal daar van is gezuiverd, en dus bij de liefhebbers in groter achting is. Daarenboven heeft men in de laatste uitgave, tot groot gemak van den lezer, den korten inhoud der verhandelde zaken, meestal op den kant geplaatst, met een volledig register, 't welk met den *Vredehandel* en *Herstelde Leeuw*, het *zevende deel* in folio uitmaakt. Naderhand is 'er een vervolg op dit werk uitgegeven, in vier delen in folio, lopende van 1669 tot 1688, onder den versierden naam van SYLVIUS.

AITZAMA hadt, uit hoofde van zijne ambten, toegang bij de voornaamste Staatsbestierders van dien tijd, en kon dus kennis van zaken krijgen, die anderen moesten derven. Hier kwam bij, dat hij door zijn' aangeborene vlugheid en werkzamen geest, vele geheime schriften wist te bekomen, en zig meester te maken, van Acten, Resolutien, Beraadslagingen, zo van de *Staten Generaal*, als van de *Staten van Holland*, en die der overige provintien, die genoegzaam niemant anders onder 't oog kregen, dan die de griffien bedienden. Het zou ook zeer bezwaarlijk vallen, hem van de beschuldiging vrij te pleiten, dat hij somtijds onbehoorlijke middelen heeft te werk gesteld, om sommige stukken magtig te worden; en wat meer is de geschiedenissen van zijnen tijd, leveren ook de onwraakbaarste bewijzen op, dat hij zig zelvs niet ontzien heeft, om 'er dikwils een zeer slegt gebruik van te maken; zijnde hij openlijk beschuldigd, door enen in zijn dienst geweest zijnden ABRAHAM KEIZER, toen deze in het jaar 1670 benevens verscheidene anderen, over verboden verstandhouding in *'s Hage* gestraft werden, „ dat hij AITZEMA gewoon ware,
„ brief-

„ briefwisseling en verstand te houden, met buitenlandse Hoven, zelvs met *Engeland* en den *Bisschop van Munster*, met de Gezanten van *Spanje*, *Zweden* en *Brandenburg*, enz.," en dat hij zelvs met *Engeland* ten tijde van KROMWEL zijn bestier, briefwisseling heeft gehouden, blijkt ten volle [illegible] uit THURLOE's *Papers*, aangehaald bij WAGENAAR in zijne *Vaderlandse Historie*.

Met minder grond en zonder bewijs, is de beschuldiging die men AITZEMA heeft aangetijgd, dat hij een Man geheel van godsdienst ontbloot zoude geweest zijn, willende sommige meer heethoofdige dan oirdeelkundige beoirdelaars zulks besluiten, om dat hij nu en dan niet spaarzaam is geweest, in sommige Leraars der vastgestelde kerk, braaf over den hekel te halen en hevig door te strijken; doch indien zulks tot een bewijs van zijne ongodsdienstigheid zou verstrekken, diende vooraf bewezen te worden, dat zij zulks niet verdienden; want zonder een menigte brave en deftige Mannen, tot die orden behorende, welke de voetstappen van hunnen Godlijken Meester beide in leer en wandel drukken, te beledigen, kan men met waarheid zeggen, en zulks wordt bevestigd door de geschiedenis van alle tijden, dat 'er weinig beroertens of omwentelingen zijn voorgevallen, of de geestelijkheid heeft 'er niet alleen deel in gehad, maar zijn zelvs somtijds daar van de bestokers en voornaamste aanvoerders geweest; en dat zulks ook wel degelijk in ons gemenebest heeft plaats gevonden, getuigd de Vaderlandsche Historie op ieder zodanig tijdvak, dat iets van dien aart is voorgevallen; en wat behoeft men verder te gaan als onzen jongsten leeftijd, daar wij ene menigte Leraars van alle Gezindheden, de raadzaal veelvuldiger dan den predikstoel zien optreden. Ook zal het nimmer waarheid worden, dat een Historieschrijver, de gebreken van eenigen uit die orden voorstellende, daarom een Ongodist, of een Man zonder godsdienst zal zijn. Dat egter AITZEMA, aan zijne pen misschien wat al te vrijen loop gegeven heeft, kan waar zijn, want hij schijnt 'er zelve op zijn doodbedde berouw van gehadt te hebben, zodanig als blijkt uit een ge-

loefwaardig getuigenis van zijn karakter, op 't einde zijn's levens, in de woorden van een brief door den *Haagsen* Predikant S. SIMONIDES, aan den heer KAREL ROORDA geschreven, waar in gezegd wordt: „ Het is zeker dat grote mannen, die „ zig door hunne schriften vermaard maken, aan vele oirde„ len onderworpen zijn, en hunne gebreken 't luitst uitge„ schreeuwt worden; even gelijk de eclipsen der hemelse lig„ hamen van ieder worden waargenomen; en de misslagen „ ener klok in de hoogte gehangen, van ieder gehoord wor„ den. Even zo min is het te verwonderen, dat zodanige „ trekken, die enige van mijne orden, in 't werk van den „ heer Resident, in geen al te gunstig licht plaatzen, niet „ weinig aanstoot gegeven hebben, en oirzaak zijn, dat na „ zijnen dood niet al te gunstig van hem door vele gedagt „ wordt. Dan mij, na door ene ziekte te zijn aangetast, ont„ boden hebbende, na dat wij weinige weken te voren kennis „ hadden gemaakt, zo onderhield ik hem, met kragt van re„ denen naar tijdsomstandigheid. Hij betoonde mij, een ver„ brijzeld gemoed, met verzaking van al 't aardsche, ja zelvs „ van zijne schriften, die hij voorheen, zo u bekend is, zijne „ kinderen pleeg te noemen, noemende die nu *(opera putida „ & fœtida)*, stinkende schriften, zig beklagende den tijd, „ daar aan te kosten gelegd. Ik melde dit niet om dezelve in „ verdenking te brengen, maar om aan te tonen, het berouw „ dat hij hadt, over het gene 'er in hem mishaagde."

Het zij hier mede gelegen zo 't wil, niemand egter, die de zaken en geschriften van ons vaderland maar enigzints kundig is, kan ontkennen, of AITZEMA heeft door dezelve aan zijne landgenoten, zo in 't geschiedkundige als in het staatsrecht, den grootsten dienst gedaan; want hij heeft ons daar door in staat gesteld, om over vele zaken te kunnen oirdelen, daar wij buiten zijnen arbeid onkundig van zouden gebleven zijn. Zijn karakter vindt men beschreven, als oprecht, vriendelijk, minzaam, gedienstig en milddadig; voorts, dat hij geleerd was in verscheidene talen en wetenschappen, en inzonderheid ene schrandere staatkunde bezat. Hij stierf in '*s Hage*, zijn gewo-

ne

ne verblijfplaats, op den 23 februarij 1669, in den ouderdom van 69 jaren, waar van hij bijna 40 in het ambt van Resident heeft doorgebragt. —— MORHOF. *Polijh.* L. III. §. 3. p. 506. Tom. II. DAN. GERDES, *Florileg. libr. rar.* p. 9. F. G. FREYTAG. *Anal. litter.*, p. 12. C. SAXI, *Onomast. litter.* Pars IV. p. 265, 266. P. BAYLE, *Diction. ed. de* 1730. Tom. I. p. 120, 121. DAV. CLEMENT, *Biblioth. curieuse*, Tom. I. p. 104--109. *Holl. Mercur.* 1670. bl. 41--43. WAG. *Vad. Hist.* XIII. D. bl. 357. PARS, *Naamrol van Bat. Schrijvers*, bl. 113-118. 324. 416, 417.

AITSMA (RINK of RIENK), Burgemeester der stad *Leeuwarden*, en wegens *Friesland* Gecommitteerde ter Vergadering van Hun Hoog Mogenden, was een der 24 regters van OLDENBARNEVELD, HOGERBEETS en DE GROOT. —— WAGEN. *Vad. Hist.* X. D. bl. 341.

AKELAKEN (Mr. BARTHOLD VAN), geboren te *Dordrecht*, Raadsheer van Graav LODEWYK VAN EGMOND, maakte zig zeer vermaard, door zijne grote kennis in de geslagtrekenkunde, bijzonder die der *Nederlanders*. Door hem is geschreven, ene verhandeling over het recht der Graven VAN EGMOND op *Gelderland*. Hij stierf in 1646. —— M. v. BALEN, *Beschr. van Dordrecht*, bl. 215.

AKEN (HANS VAN), een Konstschilder, geboren te *Keulen* in 1556, uit deugdzame en eerlijke ouders, wezende zijn vader een treffelijk en ernsthaftig man uit *Aken* herkomstig, van welke stad hij aan zijnen zoon den toenaam heeft gegeven. De natuur, die milde moeder verkoos reeds van de kindsheid af aan, den jongen HANS tot de schilderkonst, want 10 à 12 jaren oud, en zig ter school in 't lezen en schrijven oeffenende, bekaddelde hij doorgaans zijn papier, met afbeeldingen van menschen, beesten, bomen en andere onderwerpen. De ouders de geneigtheid van HANS tot de tekenkunst ziende, bestelden hem bij een gemeen schilder, daar hij naauwlijks een jaar toefde, en wel vermerkende, dat 'er voor hem bij zijnen baas niet veel te leren viel, begaf hij zig bij een ander schilder in die zelvde stad, zijnde een *Waal*, GEORGE

of JERRIG genaamd, die een uitmuntende meester in 't portrait schilderen was; hier vorderde HANS buitengemeen, zo dat hij na verloop van zes jaren, dat zijn nieuwen meester hem door de dood ontviel, een goed en trefiijk portraitschilder was, en reeds een groot aantal heerlijke tronien hadt geschilderd; hij begaf zig ter dezer tijd ook vlijtig aan het tekenen, meestal in zijne schetzen de geestige manier van SPRANGER volgende. Omtrent 22 jaren bereikt hebbende, sloeg hij den weg op naar *Italie*, kwam te *Venetie*, en kreeg daar toegang bij zeker *Nederlandsen* schilder GASPAR REMS genaamd; doch deze in plaats van te beproeven, waar toe hij bekwaam was, vergenoegde zig met hem te vragen, waar hij van daan was? horende dat hij van *Keulen* kwam, was zijn antwoordt: „ zo zijt gij een mof, die verstaan 'er doorgaans „ niet veel van;" en zonder langer marren, bestelde hij hem bij een slegt *Italiaans* schilder, MORETTI geheten, die gewoon was, aan reizende gezellen werk te geven, en met deze hunnen konst-arbeid handel te drijven; deze liet HANS enige fraaije stukken, die aldaar in de kerken gevonden worden copieren, daar hij wonder wel in slaagde. Intusschen schilderde hij ook zijn eigen portrait uit den spiegel met ene lachgende tronie, uitnemend gewerkt en konstig geschilderd, dit bragt hij aan GASPAR RENS, die het ziende, van verwondering wierdt opgetogen, HANS van dat ogenblik af aan hoogachte, het zelve zo lang hij leefde in grote waarde hieldt, en het aan een ieder als een meesterstuk roemde; hij ging verder, en verwaardigde zig zelfs om voor hem doeken te bereiden en te plumuren, en zogt hem in alle opzigten voort te helpen en te begunstigen. VAN AKEN reisde kort hier op naar *Rome*, en schilderde onder vele andere stukken, een autaartafel voor de Jesuiten, welk stuk hem een ongemenen naam verwierf. Na *Florence* bezogt te hebben, alwaar hij na vele portraiten van voorname persoonen, en zelvs dat van den Hertog te hebben geschilderd, naar *Venetie* te rug keerde, schilderde hij aldaar verscheidene heerlijke stukken voor een Nederlands koopman uit *Maastricht*. Dit verrigt zijnde, kwam hij

hij weder in zijne geboorteſtad *Keulen;* heeft vervolgens nog veel in *Duitschland* en elders gereisd, oneindige ſchone ſtukken geſchilderd, en ten laatſten als Kamerſchilder bij den Keizer zijnen verderen loopbaan afgerend, zijnde ons niet gebleken, op welk een tijd de dood hem belet heeft, verder gebruik van zijne penſeelen te maken. —— K. v. MANDER, *Leven der Schilders.* II. D. bl. 132 enz.

AKEN (JAN VAN), een welgegoed en liefdadig man te *Amſteldam*, die den 29 julij 1718 overleedt; hij liet bij erfenis zo veel aan de Gereformeerde Diakonie van die ſtad, dat de opzienders daar van, in ſtaat geſteld wierden, om het oude Vrouwenhuis aanzienlijk te vergroten, en 'er ene woning voor oude Mannen bij te voegen. De ziekekamer werdt, naar den tuin toe, merkelijk uitgezet, en onder dezelve enige verblijfplaatzen getimmerd, en allengskens vermeerderd, zo dat ze al zedert vele jaren gediend hebben, tot huisvesting voor ruim 100 oude Mannen, waar door het huis een *Diakonie-oude- Vrouwen- en Mannen-huis* geworden is. —— WAGEN., *Beſch. van Amſt.* VI. D. bl. 270. VIII. D. bl. 480. 483. 496.

AKEN (KORNELIS VAN), een zeer verdienſtelijk man, was Predikant te *Delft*, en werdt in 1679, te *Amſteldam* beroepen. —— CROESE, *Naamr. der Predik.*

AKER (LAMBERT KLAASZ.), geboren te *Hoorn* in het jaar 1616, is gedurende den tijd van 40 jaren Leraar der *oude Frieſche Mennoniten* geweest, eerst op zijne geboorteplaats, en naderhand te *Harlingen*, alwaar hij ook in 1690 is overleden, in den ouderdom van 74 jaren. —— H. SCHYN, *Hiſt. der Mennoniten*, II. D. bl. 432.

AKEREN (GISBERTUS VAN), is Conrector geweest te *Gouda*, en ſtierf zeer onverwagt, na een kortſtondige ziekte, den 5 januari 1779. —— *Boekz.* 1779. *a.* bl. 64.

AKERSLOOT (THEODORUS), wierdt in 1706 als Predikant te *Alphen* bevestigd, en ſtierf aldaar in 1721. Of het deze Leraar is, dan ene van zijne voorzaten, die over

 de

de *Brieven van* PAULUS *aan de Corinthers*, *Galaters*, *Kolosfensers* en *Hebreërs* geschreven heeft, kan ik bij mangel van onderrigt, niet met voldoenende zekerheid bepalen. —— *Boekz.* 1730. *a.* bl. 495.

AKKERMAN (HENRIK JANSZOON), oud Schepen te *Amsteldam*, was in het jaar 1474 Hoofdman der Amsteldamsche Poorters, toen dezen onder zijn bevel, benevens die van andere Hollandse steden uittogen, om in 't beleg van *Nuis* te dienen. Zij betoonden alle veel dapperheids, ter gelegenheid van enen uitval der belegerden. 't Beleg werdt egter vrugteloos opgebroken. —— WAGEN. *Besch. van Amst.* II. D. bl. 269.

ALARDUS VAN AMSTELDAM, zie AMSTELDAM.

ALARDYN (KASPARUS), geboren te *Bremen*, wierdt van der jeugd af aan, door zijne ouders tot den predikdienst voorbeschikt; studeerde tot dien einde eerst in de stad zijner geboorte, en vervolgens in de *Nederlanden*. In den ouderdom van 23 jaren, werdt hij tot Predikant beroepen te *Sluis in Flaanderen*; van hier vertrok hij naar *Wezel*, om aldaar in 't nederduits te prediken. In 't jaar 1688, werdt hij begeerd in 's Heren wijngaard te *Arnhem*, welke roepstem hij ook opvolgde, en daar hij in 1692 overleed. Zijn karakter wordt beschreven als vriendelijk, zagtmoedig, medelijdend; gepaard met een zeer geoeffend verstand, en grote belezenheid; zijne leerredenen waren treffende, overtuigend en hartinnemende. Hij heeft drie zonen nagelaten, waar van 'er een Predikant te *Haarlem* is geweest. Daar is van hem in druk, ene verklaring over *Psalm* I. onder den tijtel van **Weg der Rechtveerdigen**; voorts ene **Verhandeling over het Geestelijk Ehegebruik**/ enz.

ALBA, zie ALVA.

ALBADA (AGGÆUS, of AGGE). De zetel van dit geslagt is geweest in *Friesland*, in *Westergo*, in *Wijmbritseradeel*, in 't dorp *Goinge*. 'Er zijn twee mannen van dezen tak uit

dien

dien ſtam bekend, vader en zoon. De vader was de zoon van *Æsco* Agge, op Albada State: hij was eerst Raadsheer van den Koning, in *Friesland;* in het jaar 1553 tot 1555, daar na, Bijzitter van de Keizerlijke Kamer, te *Spiers;* eindlijk, Raad van den Bisſchop van *Wurtzburg* en Hertog van *Franken.* Hij hadt ter vrouw Jetse Aytta, dogter van Seerp (Serapio) Aytta, die broeder was van den vermaarden Viglius van Zwichem. Hij hadt, bij haar, agt kinderen, waar van alleen zijne ouderen overleefde Aggæus Albada, Regtsgeleerde, die in 't jaar 1579, te *Keulen* woonde, en één was van de Staatſche Gemagtigden tot den vredehandel, welke, aldaar, in dat jaar gehouden, doch niet tot ſtand gekomen is. Hij werdt door zijne medegezanten tot hun ſprekêr gekozen, om, mondelijk of ſchriftelijk, voor te dragen, wat 'er te verhandelen was; en heeft zig loflijk van dien last gekweten. Na 't afbreken der onderhandeling, bleef hij, nevens Bernard van Merode, Heer van *Rumen,* nog gevolmagtigd, om dezelve aan te houden. Egter liep alles vrugteloos af; de Keizerlijke Gezanten vertrokken, zonder der Staten antwoord af te wagten, en gaven den Staten de ſchuld, om dat zij te ſterk op de vrije oeffening van Godsdienst gedrongen hadden. Dit berigtte Willem de IV, Landgraav van *Hesſen,* in een latijnſen brief, aan Franciscus Hotomanus, den 6 december 1579. Onze Albada beſchreef al het verhandelde, in het latijn, en in het nederduits; en deze beſchrijving werdt, op last der Staten van *Holland,* door den drukker der *Leijdſe* Hogeſchool; gedrukt en uitgegeven. Anderen hebben, te onregt, dezen vredehandel toegeſchreven aan Adolf van Meetkerke, of aan Dirk Volkerts Coornhert. Thans komt dit boek zeldzaam voor, doch is zeer lezenswaardig. Voor, en na, dezen tijd, heeft hij zig te *Spiers* opgehouden; regtsgeleerde advijzen gegeven, en was ook Raadsheer van het Rijks-Kamer-Gerigt. Hij was getrouwd met Katharina Potgiesser, dogter van een' Raadsheer aldaar, en leefde nog omtrent het jaar 1593. *Albada-State* ſchijnt al, in 1578, in handen van A. Herckama geweest te zijn.

zijn. 'Er zijn vele latijnse brieven van hem, aan ADRIAAN VAN DER MYLE; en aan PHILIP VAN MARNIX, en twee van dezen aan ALBADA, elders uitgegeven. ALBADA was een liefhebber zijns Vaderlands, en van den Godsdienst; doch gevoelde, met CASPAR SCHWENKFELD, dat CHRISTUS een hemelsch lighaam hadt omgedragen. Deze dwaling wordt door MARNIX, in de beide gezegde brieven, uitvoerig wederlegd. —— WINSEM. *Rer. Frisic.* L. V. p. 383. 397. 398. 404. 413. 418. 419. 421. 423. 430. en L. VI. p. 438 488. SUFFRIDI PETRI, *de Script. Fris.* dec. XII. C. 10. p. 351. D. GERDES, *Florileg. Libr. rar.* p. 4--6.. *Hist. Reform.* Tom. III. p. 160. C. H. TROTZ, *Theses Jur. Publ.* p. 314. *Illustr. & Clar. Viror. Epistolæ selectiores. Lugd.* 1617. 8*vo.* D. HEINSII, *Epist. ad* CORN. VAN DER MYLE, p. 10. &c. PAQUOT, *Memoires litter.* Tom. XVIII. p. 252. P. BOR, *Nederl. Hist.* II. D. bl. 52. 60. 108. HOOFT, *Ned. Hist.* XV. Boek, bl. 593. 630. BRANDT, *Hist. der Reformatie*, D. III. bl. 160. WAG., *Vaderl. Hist.* VII. D. bl. 279. 315, 316.

ALBADA, de naam van een adelijk geslagt in *Friesland*, waar van de eerste SICCE ALBADA genaamd, reeds in 1407, bekend was. Door huwelijken heeft zig dit geslagt aan vele andere Friese adelijke familien vermaagschapt, doch is thans ten enenmalen uitgestorven. —— A. FERWERDA, *Gen. Wapenb.* 1785. I. D.

ALBADA *van Poppingawier*, een adelijk geslagt in *Friesland*, dat eigenlijk zijnen oirsprong trekt, uit dat van GALAMA *van Koudum*; door aangeërfde goederen nam het eerst den naam van HESLINGA aan, en naderhand dien van ALBADA, zijnde door huwelijken daar aan vermaagschapt, gelijk het ook grote goederen daar door bekomen heeft. De eerste die men daar van vermeld vindt, was GALE HESLINGA VAN GALAMA, die in 't jaar 1380 te *Poppingawier* leefde, en met JELDU BEINARDA trouwde; deszelvs nazaten hebben dit geslagt niet alleen voortgeplant, maar het ook met anderen verbonden. Het laatste mannelijk oir van dit geslagt hier te lan-

de,

ſte, was PHILIPPUS, PAULUS, ANDRIES VAN ALBADA, die in den ouderdom van 29 jaren in 1747, gedurende het beleg van *Bergenopzoom* is geſneuvelt. —— A. FERWERDA, *Gen. Wapenb.* 1785. I. D.

ALBANIE (Prins VAN), zie ZANNOWICH.

ALBERS (JAN COENRAAD), Predikant op *Batavia*, is in 1686 in 't Graavſchap *van der Lippe*, uit godvrugtige ouders geboren. Na de triviale ſcholen doorlopen te zijn, volbragt hij zijne akademiſche ſtudien te *Harderwijk*, inzonderheid, onder opzigt van zijnen landgenoot, JOHANNES MEYER, Hoogleraar in de Godgeleertheid en Oosterſe talen aan die Akademie. Hier na werdt hij te *Amſteldam* in 1713 Proponent, en vertrok in 1714 als beroepen Predikant naar de *Indiën*, aldaar aangeland zijnde, is hij in 1716 op *Ternate* als Leraar bevestigd; en aan welke plaats hij, onder het rommelend geraas van derzelver rokende en vlammende berg, met alle getrouwheid het Euangelie heeft verkondigd, tot op den 5 julij 1726, wanneer hij naar *Batavia* zeilde, en aldaar ruim twee jaren den dienst als buiten Predikant waarnam; vervolgens zijn ontſlag op gedaan verzoek bekomen hebbende, voer hij naar de wijze der repatrieerende Oosterlingen van een zoet ſtuivertje voorzien naar *Holland* te rug, en vestigde zig met 'er woon te *Utrecht*, van waar hij naar een verblijf van verſcheidene jaren, zig naar het vermakelijk *Gelderſe* dorp *Twello* begaf, en eindelijk zijne woonplaats in het naburig *Deventer* vestigde, daar hij verbleven is, tot dat de dood hem op den 4 augustus 1781 een duurzamer woonplaats bezorgde, na dat hij een uitgeſtrekte wandeling van 94 jaren en 9 maanden in verſchillende oorden van deze beneden-wereld hadt afgelegd.

Niet alleen op den leerſtoel, maar ook door zijne pen, heeft den Eerw. ALBERS de Christenen zoeken te ſtigten; hij heeft twee Verhandelingen door den druk gemeen gemaakt, de eerſte getijteld: **Over den Sabbath**; en de andere **over Gods aenwezen / de onſterflykheid der ziele / en de Godlykheid**

heid van de H. Schrift / te *Deventer* in 1762 gedrukt, in 8vo.

De Boekzaalschrijver vertrouwd, dat onzen ALBERS bij zijn afscheiden de eeuwige vreugde is ingegaan, gevende voor geloofsgronden hier toe op; dat zijn Eerwaarde onder de opregten en vreedzamen in den lande heeft behoort, dat zijn handel en wandel in alle opzigten stigtelijk en voorbeeldig was, dat hij het lot der blindheid met alle gelatenheid droeg, terwijl hij, gewoon aan godvrugtige overdenkingen, meermalen betuigde, dat de tijd hem nimmer lang viel; dat hij steeds in heilige en gelovige werkzaamheden omtrent zijnen Bondgod in CHRISTUS bezig was; zo dat hij den roem des geloofs, en de volle verzekerdheid der hope, heeft mogen volharden tot den einde toe. —— *Boekz.*, 1781. *b.* 368–371.

ALBERT Hertog van *Saxen*, was een streng en dapper Veldoverste, eerst in dienst van den Roomsch Keizer FREDERIK III, en zijnen zoon MAXIMILIAAN I, in hunne oorlogen tegens de *Flamingen*, en werdt tot een geesfel der inwoners, naderhand aangesteld tot Gouverneur of Stadhouder van *Holland*. Gedurende de binnenlandse beroerten, bekend onder den naam van *Kaas- en Brood-spel*, kwam Hertog ALBERT, met een deel plunderend krijgsvolk, derwaarts, onder voorgeven van de kwaadwilligen te zullen straffen; schoon naderhand bleek, dat het meest te doen was om zijne beurs te maken; doende zijne soldaten nog erger handelen, dan de boeren voorheen gedaan hadden. Hij liet hun *Noordwijk*, *Zandvoort*, *Velzen* en andere dorpen deerlijk uitplunderen, en onder dat roven, plunderen, vrouwenschenden, en andere godloze bedrijven meer, voerde hen de Hertog tot voor de poorten van *Haarlem*. Dit begon in het jaar 1492, na dat het *Kaas- en Broods-volk* eens geslagen was, te verflauwen. Het vermelden der verdere bedrijven van Hertog ALBERT, zo in *Holland*, *Groningen*, *Friesland*, als elders, en zijn overdragt van het laatstgenoemde gewest aan Hertog FILIPS VAN BOURGONDIEN, onzen voorgenomen taak overschredende, wijzen wij onze lezers na de volgende Schrijvers; enkel zullen wij nog aantekenen, dat Hertog ALBERT te

Ap-

Appingadam krank geworden zijnde, zig naar *Embden* liet voeren, en aldaar op den 12 september 1500 overleedt. —— GOUDHOEVEN, *Kronijk*, bl. 550, 551. HEEMSK. *Batav. Arkadia*, bl. 270. BRANDT *Hist. van Enkhuizen*, bl. 38. WINSEM. *Chronique van Friesl.* bl. 345. 354. SCHOTANUS *Kerk. en Wer. Gesch. van Friesland*, bl. 338. 435. 470. GABBEMA, *Verhaal van Leeuwarden*, bl. 129-244. WAGEN. *Vad. Hist.* IV. 259. 266. 281. 282--288. 290, 291. 310, 311. 317, 318.

ALBERT Hertog van *Beijeren*, was een broeder van WILLEM DEN V, Grave van *Holland* en *Zeeland* enz. Na dat WILLEM krankzinnig was geworden, en terwijl hij bijna 20, of zo als anderen willen, 30 jaren opgesloten werdt gehouden, tot zijnen dood toe, bestierde ALBERT deze landen, door aandrijving der *Hoeksen*, en met tegenzin der *Kabeljauwsen* als Voogd, Ruwaard of Stadhouder, van *Holland, Zeeland* en *Friesland.* Hij voerde onder anderen een langen krijg met den Heer VAN ARKEL, waar van hij het einde niet mogt beleven; want na dat het Land eerst gedurende 46 jaren lang door hem als Ruwaard en naderhand als Graav geregeerd was, overleed hij in *'s Hage*, op den 12 december 1404, in het 67ste jaar zijnes ouderdoms.

Bij zijne eerste vrouw, MARGAREET, dogter van Hertog LODEWYK VAN BRIEG in *Silezien*, hadt hij verwekt drie zonen, WILLEM VAN OOSTERVAND, die hem in het regeringsbestier opvolgde; ALBERT, aan wien hij enige zijner *Duitse* Staten naliet; en JAN, verkoren Bisschop van *Luik;* en vier dogters, KATHARINA, die met twee Hertogen van *Gelderland* was gehuwd geweest, schoon het met den eersten, EDUARD, bij den ondertrouw gebleven was, door den verraderlijken moord van de *Gulikkers;* en daar na met WILLEM, Hertog *van Gelder;* MARGREET, die met JAN, Hertog van *Bourgondien* is gehuwd geweest; en twee JOHANNA's, waar van de ene ook IDA bijgenaamd werdt. De eerste werdt de Gemalin van WENCESLAUS, Koning van *Bohemen*, en Roomsch Keizer; de tweede of IDA, trouwde met Hertog ALBERT VAN OOSTENRYK. Bij zijne tweede vrouw MARGRETA, de oudste dogter

van

van ADOLPH, Graav van *Kleef*, die hij op een tamelijken ouderdom trouwde, verwekte hij geene kinderen. Men wil, dat hij haar in 't jaar 1394, een treflijk huis stigtte, buiten *Haarlem*, en naar haren naam noemde, het *Huis te Kleef*, alwaar zij zig, na zijn afsterven, onthield. Hij liet, behalven deze, verscheiden natuurlijke kinderen na; onder anderen, WILLEM DEN I, Heer van *Schagen*, en Jonkheer ADRIAAN, welken door HALMA onder de Baljuwen van *Zuid-Holland* geplaatst werdt.

Wat het karakter van ALBERT betreft, sommigen roemen zijne godsvrugt, bescheidenheid en regtvaardigheid, zeer hoog; doch wanneer men zijn gedrag onpartijdig nagaat, loopt, ten aanzien van het eerste, zijne levenswijze met ALEID VAN POELGEEST zeer in 't oog, en niet minder de onregtvaardige wraakoeffening over haren dood. Zijne kloekmoedigheid kan ook de regte proef in genen dele doorstaan; meer dan een bewijs van lafhartigheid, zoude daar tegen kunnen werden aangevoerd. Want zijne heldhaftige bedrijven, bestonden voornamentlijk in de belegering van *Delft* en die van enige *Sloten*. Wat den oorlog tegen die van 't *Stigt* betreft, hij was blijde dat die zo spoedig eindigde, aangezien hij dezelve onregtvaardig had aangevangen. Den Friesschen oorlog, zoude hij buiten zijnen zoon, niet hebben begonnen; en die van ARKEL, viel bijkans geheel ten zijnen nadele uit. Den loop der regtspleging tegens de moorders van ALEID stremde hij, door zijnen wraaklust onbezonnen den teugel te vieren. Hij gedoogde, dat OTTO VAN ARKEL hem gewapend om vergiffenis vraagde. De steden waren meester over hem, alzo dezelve zig zijne verlegenheid, door opschot van penningen, altoos wisten tot nut te maken. En, voorwaar, zijne lafhartigheid wordt aangemerkt, als de voornaamste oirzaak van den reddelozen staat zijn's boedels bij zijn afsterven; zo dat zijne weduwe zig genoodzaakt vondt, denzelven met den voet te schoppen. —— HALMA, *Toneel.* GOUDHOEVEN, *Kronijk*, bl. 396. 398. 400, 401 en 417. SCHOTANUS, *Gesch. van Friesland* bl. 195. 218. WINSEMIUS, *Chronique*, bl. 200. 218. WAG. *Vad. Hist.*

Hist. III. bl. 292--297. 301. 309. 313. 319. 321. 323. 330. 332. 336. 339. 341. 345. 348. 352, 353, 354. 356. 359.

ALBERT, de eerste van dien naam uit het huis van *Oostenrijk*, en oudste zoon van Keizer RUDOLPH DEN I, beklom na ene menigte moeijelijkheden, en bijzonder met Keizer ADOLPH VAN NASSAU, na deszelvs ombrenging, den Roomsen rijkszetel. Nauwlijks was hij op den troon van zijnen vader gevestigd, of 'er ontstonden, meest door zijn eigen toedoen, vele onlusten in *Duitschland;* 't welk zo verre liep, dat de Keurvorsten in overweging namen, om hem af te zetten. Gedurende deze twespalt, stierf in 't jaar 1299, Graav JAN *van Holland*, terwijl hij zig in *Zeeland* bevondt, in de kragt zijn's levens, niet zonder verdenking van door vergift van kant geholpen te zijn. Doordien hij geene kinderen naliet, moesten zijne landen, naar opvolgingsregt, komen aan zijnen oom, Graav JAN *van Henegouwen*, en zulks uit kragt zijner geboorte, dewijl hij de zoon was van Gravin ADELHEIDE. Doch toen Graav JAN het bezit van de beide Graavschappen wilde aanvaarden, matigde zig de Keizer het regt daar van toe, en gebood aan gemelden Grave, zulks te ontruimen en aan hem over te geven. Men stondt verbaast over deze zo ongegronde en stoute onderneming van den Keizer; te meer, als hij scheen 'er zig met geweld van te willen meester maken, en ten dien einde, met een leger te *Keulen* verscheen. Maar de gezamentlijke Keurvorsten sloegen de handen in een, en verschaften hem zo veel werks, dat hij genoodzaakt werdt, van zijne onbillijke eisschen af te zien. —— WAG., *Vaderl. Hist.* III. D. bl. 140--146.

ALBERT, Graav *van Nassau*, zoon van GEORG en van ANNA AMELIA VAN SAARBRUK, in 1596 te *Dillenburg* geboren, wierdt in den jare 1626, in dienst der Republijk zijnde, door een musket-kogel gedood. —— KOK, *Vad. Woordenb.*

ALBERT, zoon van FILIPS, Grave *van Weilburg*, en van ANNA, dogter van Grave ALBERT VAN MANSVELT, zuster van WILLEM DEN I, Prince van *Oranje*, verenigde de Heerlijkheid

van *Saarbruk* met die van *Weilburg*, en overleed in *1616*, een groot aantal kinderen nalatende. —— HOFMANNI, *Lexicon universale*.

ALBERT BEILING, zie BEILING.

ALBERT of ALBERTUS, in de Nederlandſe Geſchiedeniſſen bekend, bij den naam van ALBERTUS VAN OOSTENRYK, was een zusters zoon van Keizer MAXIMILIAAN DEN II, en werdt te *Nieuwſtad* in *Oostenrijk*, den 13 november 1559 geboren. In 1570 werdt hij naar *Spanje* gezonden, alwaar hij, uit hoofde van zijn gedrag, bij Koning FILIPS zeer geliefd was. Tot den geestelijken ſtaat opgevoed, maakte de Paus hem, in 1577 Kardinaal; en in 1584, werdt hij Onderkoning van *Portugal*, welke post hij bekleedde tot in 1595, zijnde het jaar te voren aangeſteld tot Aartsbisſchop van *Toledo*. Gedurende zijne landvoogdije in *Portugal*, hadt hij zo veel genoegen gegeven, dat Koning FILIPS hem bekwaam keurde, tot het beſtier der *Nederlanden*, werwaards hij met 3000 Spanjaarden vertrok, die om de kosten van nieuwe Bevelhebberen uit te winnen, gedeeltelijk onder oude Regimenten geſtoken werden; ook voerde hij een ruime ſlomp ongemunt zilver herwaards, om de ſchade te ontwijken, die op het overmaken der penningen door wisſels, gelopen zou hebben. Op den 11 februarij 1596, deed hij zijn intrede te *Brusſel*, alwaar de Staten hem, als Landvoogd aannamen. Hij bereikte ten dezen tijde, omtrent 36 jaren, en de meesten dagten, dat de Spanjaards nu hun gezag in de *Nederlanden* zouden kwijt zijn. Doch 't ontſchoot hen wel degelijk; want ſchoon FUENTES en IBARRA te rug ontboden werden, zag men eerlang, het opperbeleid des oorlogs opdragen aan Don FRANCISCO DE MENDOZA, Admirant van *Arragon*, en verſcheidene andere Spanjaarden, voorzien met hogere ambten; waar uit, met reden beſloten werdt, dat de nieuwe Regering, de oude kwalen niet verdrijven zou. Intusſchen hielden de Staten een wakend oog op den Aartshertog; hij hadt zig reeds voor enigen tijd, bemind zoeken te maken bij de *Hollanders* en *Zeeuwen*, te wege brengende, dat

een groot getal van fchepen, in de Spaanfe en Portugefe havens in beflag genomen, wederom ontflagen werden. Daarenboven bragt hij met zig herwaards FILIPS WILLEM, oudfte zoon van wijlen WILLEM DEN I, die nu omtrent 28 jaren in *Spanje* gevangen gezeten hebbende, geflaakt was, op dat hij, of tot een werktuig zou ftrekken tot bevordering van de vrede, of wel tweedragt verwekken onder de verenigde Staten; doch zij bereikten hun oogmerk in geene dezer hunner pogingen, want die Prins bemoeide zig nergens mede, en leidde een bedrijveloos leven.

De Aartshertog hadt nu een leger van 15000 mannen bijeen, en dagt in ftaat te zijn, om iet van gewigt te kunnen ondernemen, doch zijne pogingen daar toe, wierden al meest door het fchrander beleid van Prins MAURITS verijdeld. De tegenfpoed van wapenen die de Spanjaarden ondervonden, noodzaakte hen, list in de plaats van geweld ter hand te nemen; want alle voorflagen van vrede van de hand gewezen zijnde, dagt men ene nadere vinding uit, om ware zulks mooglijk, de *Nederlanders* een nieuw net over 't hoofd te halen; men ontving hier namelijk berigt, dat FILIPS zijne oudfte dogter IZABELLA KLARA EUGENIA verloofd hadt aan den Aartshertog ALBERT, die den geestelijken ftaat zou afleggen, en *Bourgondien* met de *Nederlanden* tot ene huwelijksgift ontvangen. Hier door dagt men, den haat tegen de heerfchappij van *Spanje* af te weren; doch de fchrandere Nederlandfe Staatsmannen, waren zo gemakkelijk niet te verfchalken; zij begrepen ras, dat 'er een adder onder het gras te fchuil lag, en zulks bewaarheidde zig vervolgens ook volkomen. Hierom befloten zij den oorlog aan te houden, en zonden ter aanmaning van dien, met den aanvang van 1598, hunne Gezanten naar *Frankrijk* en *Engeland*. 't Enigfte voordeel, dat *Spanje* met deze list behaalde, was, de vrede met *Frankrijk*, welke te *Vervins* gefloten werdt; de Staten, daarentegen, floten een nieuw verbond met *Engeland*. Kort na 't afkondigen der vrede te *Vervins* in de *Spaanfe Nederlanden*, gaf men aldaar de brieven in 't licht, waar bij FILIPS de heerfchappij over de *Nederlanden*, en over de Graaf-

schappen van *Bourgondie* en *Charolois*, aan zijne dogter IZABELLA KLARA EUGENIA afftondt. Die brieven waren den 6 meij 1598 te *Madrid* gedagtekend, en ten zelvden dage bevestigd, door 's Konings minderjarigen zoon. 's Konings besluit om zijne dogter uit te trouwen aan den Aartshertoge ALBERTUS, die, door den Paus ontslagen van zijne geestelijke waardigheid, den Kardinaals hoed, reeds in 't voorjaar naar *Rome* te rug gezonden hadt, werdt 'er ook in verklaard. De voornaamste reden van deze overdragt was, naar de tale des Konings: „ dat „ de *Nederlanders*, tot wel waarnemen der tegenwoordige Re- „ geringe, of tot bevordering der vrede, hunnen Vorst bij „ zig behoorden te hebben. Zo 'er wijders, iet in deze brie- „ ven gesteld ware, welk naar 's Lands wetten, niet bestaan „ mogt, zulks belastte de Koning, volgens zijne hoogste en „ koninglijke magt:" waar uit men ziet, welke begrippen, hij zig van de *Nederlandse* Regering vormde. Bijzonder aanmerkelijk was ook de zorg, welke hij bij deze brieven gedragen hadt, om de Landen zo veel mooglijk ware, aan de kroon van *Spanje* gehegt te houden. „ Aan deze Kroon moesten „ ze vervallen, indien de gehuwden geene kinderen verwek- „ ten, of zo 'er, 't enigen tijde, mannelijke en vrouwelijke „ nazaten ontbraken. ALBERTUS zou egter Landvoogd blij- „ ven, zo IZABELLA voor hem overleedt. De *Nederlanden* mog- „ ten, buiten bewilliging der Koningen van *Spanje*, nimmer „ verdeeld noch vervreemd worden. Zo enige vrouw in 't „ bezit dier Landen kwame, zou men haar aan den Koning „ van *Spanjé*, of zijne erfgenaam ten huwelijk besteden. De „ *Nederlandse* Vorsten zouden hunne kinderen niet mogen uit- „ huwelijken, dan met goedvinden des gemelden Konings. Zij „ en de hunnen, zouden zig van den handel op de *Oost-* en „ *Westindiën* onthouden; en deze punten en den Roomschen „ Godsdienst, bij 't aanvaarden der Regeringe bezweren. Zo „ 'er tegen dezelven iet misdaan werdt, zou het regt over de „ *Nederlanden* wederom aan *Spanje* vervallen."

Middelerwijl zondt IZABELLE volmagt aan den Aartshertog, om de heerschapplj in haren naam te aanvaarden. ALBERTUS vondt

vondt raadzaam, geene volle vergadering, maar alleenlijk afgezondenen der Staten tegens den 1 augustus te beschrijven, te *Brussel*, welke stad hij opgepropt hadt met krijgsvolk, uit vreze voor enige onderneming der misnoegden. In ene aanspraak, die RICHARDOT deedt, uit den naam des Aartshertogs, werden alle de onheilen den *Nederlanden* overgekomen, aan het afzijn des Vorsten geweten. De gemagtigden der Staten, voor wien, de Raadsheer MAAS het woord voerde, deden hem hulde, onder beding: „ dat aan de Staten, binnen den „ tijd van drie maanden, bewijs zou worden gegeven, van „ de voltrekking zijns huwelijks; dat hij zelv', voor de maand „ meij van het volgende jaar, uit *Spanje* zou te rug komen; „ dat gedurende zijne afwezigheid, de Stadhouders en Krijgs„ oversten, niets nieuws zouden mogen ondernemen, en dat „ intusschen het bewind der Regeringe, aan enen Landvoogd „ hem in den bloede bestaande, zou in handen gesteld wor„ den;" voorts zou men eerst na de te rug komst van ALBERTUS en IZABELLE, de wederzijdsche eeden doen, in ene vergadering der Staten van alle de Gewesten. Het plegtig huldigen van den Aartshertog, in den naam zijner Gemalinne, geschiedde in 't Hof te *Brussel*, met veel uiterlijk bewijs van vreugde, op den 15 augustus. Nog in 't zelvde jaar, gaf de Aartshertog door brieven aan de Staten van *Holland*, *Zeland* en derzelver Bondgenoten, kennis van zijn huwelijk, en dat het regt op de *Nederlanden* zijner Gemalinne was afgestaan; verklarende voorts, zijne geneigdheid tot vrede, waar toe hij hen insgelijks vermaande, met bijvoeging van den last, dien hij tot de handeling daar over hadt afgevaardigd, welke nogthans om wettige redenen, werden van de hand gewezen. Inmiddels hadt de Aartshertog zijnen oom, den Kardinaal ANDREAS, uit den *Elzas* ontboden, en aan hem gedurende zijn afwezen, de regering der *Nederlanden* opgedragen; waar op hij zelv' naar *Spanje* reisde. In augustus van 't volgende jaar 1599, keerde hij met zijne Gemalinne IZABELLA te rug, en vondt toen het Land in slegter staat als hij het gelaten hadt. Hij bespeurde met leedweze, „ dat zijn oom en den

den Admirant van *Arragon* onenig waren; elk van hen de voordelen in dezen jare behaald, zig zelven; de schade bij verscheiden gelegenheden geleden, elkanderen toeschrijvende; de soldaten riepen om geld, de *Spaanse Nederlanden* waren verarmd, 's Konings middelen uitgeput; en de Aartshertog verre van in staat te zijn deze ongemakken te konnen herstellen, bragt nieuwe stof tot ongenoegen mede uit *Spanje*; Spaanse ambtenaars, zeden, taal, kleding, en ene koninglijke pragt in hofhouding, die in een kostbaren oorlogstijd, dubbel lastig valt. Te midden van deze verwarringen, verliet de Kardinaal ANDREAS deze landen, en kwam in 't volgende jaar te *Rome*, daar hij den 12 november overleed. Het duurde nu niet lang, of de Staten der bijzondere Gewesten, werden zware beden afgevorderd, onder het schoonschijnend voorwendzel, dat zij niet minder doen moesten, om hunne trouw den Vorsten te bewijzen, dan de weerspannelingen deden, om dezelven te beoorlogen. 't Huldigen der Aartshertogen werdt lang verschoven, dringende *Braband* sterk, op het verzenden van 't uitheemsch krijgsvolk, het slegten der kastelen, en andere dingen te voren beloofd, door ALBERTUS; maar IZABELLE verklaarde, dat zulks buiten hare kennis geschied was, en nam euvel, dat men 'er op staan durfde; dus werdt aan deze en nog andere verzoeken, weinig gehoor gegeven. Eindelijk geschiedde de inhuldiging; de egtgenoten werden voor Hertogen, Graven en Heren der bijzondere Gewesten aangenomen, in het einde van 't jaar 1599, en begin van 1600. In dit zelvde jaar, liet den Aartshertog de Staten zijner *Nederlanden* te *Brussel* beschrijven, om hen tot opbrengen van zwarer beden, over te halen. Hij verklaarde hun bij deze gelegenheid: „ dat hij naar vrede verlangde, doch „ dat men zo de vijand hier toe niet te brengen ware, zig in „ staat moest stellen, om den oorlog met nadruk voort te zet- „ ten." De Staten enige penningen hebbende ingewilligd, tot voldoening van 't krijgsvolk, merkten aan: „ dat de ver- „ enigde Staten, niet zonder reden de vredehandelingen mis- „ trouwden, alzo de kastelen nog ongeslegt, de vreemdelingen

„ in

„ in 't bezit van de voornaamste ambten bleven, en andere „ dingen gedoogd werden, die tegen 's lands voorregten aan„ druisten. Zelvs werdt de godsdienst nog bedwongen, en „ de *Indiën* voor de Nederlanders gesloten. Zo Koning Fi„ lips alle deze zwarigheden uit den weg wilde ruimen, en „ hun met bewilliging der Aartshertogen toeliet, met de andere „ partije in onderhandeling te treden, twijffelden zij niet, of „ de *Nederlanden* zouden zig allen wel drâ, onder ene heer„ schappij begeven." De Aartshertog stondt hier op toe, dat 'er enigen aan de Verenigde gewesten werden afgezonden, om uit den naam zijner Staten, de gemoederen te ondertasten. De samenkomst geschiedde te *Bergenopzoom*, doch alzo de onzen, bij monde van Oldenbarneveld, duidelijk te verstaan gaven: „ dat 'er geene vrede te maken ware, zo 't uitheemsch krijgs„ volk niet eerst vertrok, en den Koning van *Spanje* allen ge„ zag over de *Nederlanden* benomen werdt," scheidde men naar gewoonte vrugteloos. Na nog vele oorlogsverrigtingen, waar in Albertus somtijds enige voordelen behaalde, doch al meesttijds het fortuin hem ongunstig was, snelde hij zijne krijgsmans loopbaan ten einde, met het bemagtigen van *Oostende*, welk tot in 't vierde jaar belegerd geweest zijnde, eindelijk bezweek, en op den 2 september 1604, bij verdrag aan hem werdt ingeruimd. De grote schatten en de menigte volks, met dit langdurig beleg verspild, verzwakte den Aartshertog zodanig, dat hij daar na niets van gewigt meer konde ondernemen, maar een twaalfjarig Bestand nodig hadt, om enigzints adem te halen; ja hij werdt tot zo verre vernederd, dat hij benevens de Spanjaarden, de *Verenigde Nederlanden* voor een vrijen Staat moest erkennen. Van toen af aan, bragt Albertus zijn leven in stilte en rust door; want alhoewel 'er over verscheiden artikels van het Bestand, nog enige twijffelingen ontstonden, werden die egter volkomen onderhouden. Na dat hetzelve een einde hadt genomen, en toen de Staten, hoe gaarne de Aartshertog zulks begeerde, in den vrede niet konden bewilligen, rustte hij zig wel sterk ten oorlog toe, doch de dood stak een spaak in 't wiel, want hij

ſtierf, zonder kinderen na te laten, op den 13 julij 1621. Van hem wordt getuigd, dat hij verſtandig, waakzaam en godvrugtig was. —— VAN METEREN, en de meeste andere *Nederlandſe Historieſchrijvers.* —— WAG. *Vad. Hiſt.* VIII. D. bl. 426–430. 505. 507. IX. D. bl. 10, 11. 16. 64, 65. 78–85. 107–109. 162, 163. 169–172. X. D. bl. 421.

ALBERT (JANSONIUS), was een Karmeliter Monnik, geboortig van *Haarlem*, en naar de onkunde welke in die tijd heerschte, een tamelijk geleerd man. Hij ſchreef verſcheiden verhandelingen, onder anderen enige bijzonderheden ove. PETRUS LOMBARDUS, en ſtierf te *Leuven* in 't jaar 1496. —— HALMA, *Toneel der Ver. Nederl.*

ALBERTINA AGNES, was ene dogter van Prins FREDRIK HENDRIK *van Oranje*, Stadhouder van *Holland* enz., en van AMELIA VAN SOLMS; zij wierdt geboren in *'s Hage* den 26 april 1634, was uit dit huwelijk de derde dogter en het vijfde kind; even als alle hare broeders en zusters, door hare brave moeder, in alle christelijke deugden onderwezen en opgekweekt, droeg zij in rijpere jaren, den roem weg, van ene verſtandige en deugdzame Vorſtin te zijn. Bij deze zielshoedanigheden, paarde zig een ſchoon lighaam, benevens een minzame en deftige houding. In den ouderdom van 13 jaren verloor zij haren vader, die in 1647 ſtierf, en in 1650 haren enigen broeder WILLEM DEN II. Stadhouder van *Holland* enz. Op den 2 meij 1652, wierdt zij te *Kleve* in het huwelijk verbonden, met haren neef WILLEM FREDERIK Grave *van Naſſauw*, Stadhouder van *Friesland*, met welke zij gedurende ruim twaalf jaren een allergenoeglijkſte ſamenleving doorbragt, wanneer dezelve door ene ongelukkige gebeurtenis allerjammerlijkst werdt verbroken, want haar gemaal een pistool willende beproeven, ſprong het ongelukkig los, en de kogel trof hem van onderen in de kin, boven bij de neus wederom uitkomende; de kin en beide de kaakebenen gebroken zijnde door den ſchoot, werdt hem 't ſpreken en zwelgen onmooglijk gemaakt, en hij ſtierf te *Leeuwarden* zeven dagen na dit ramp-

ſpoe-

ſpoedig geval op den 21 october 1664. De Princesſe bleef dus in 't best van haren leeftijd weduwe met drie kinderen, twee dogters, en enen zoon HENDRIK CASIMIR genaamd, die zijnen vader in het Stadhouderſchap opvolgde. Zij beſteedde al haren vlijt tot de opvoeding van hare ſpruiten, die zij egter de ſmert hadt alle voor haar ten grave te zien dalen; zij zelve ſtierf den 28 junij 1696 op het *Oranjewoud*, in den ouderdom van 62 jaren, en wierdt te *Leeuwarden*, in de *Jacobijner* kerk in de grafkelder van hare voorzaten, zonder enige pragt bijgezet; alwaar hare ſterfelijke overblijfzelen vredig in rust zijn verbleven, tot in het jaar 1795, wanneer een te ver gedreven, ja laat ik het bij zijn naam noemen, hersſenſchimmig denkbeeld van *Gelijkheid*, een bedrijf deed plegen, waar over ongetwijffeld de nakomelingſchap zal blozen, om namelijk, zo verzekerd wordt, hare beenderen, zo wel als die van alle de andere Vorſtelijke lijken welke in die grafkelder en aanhorige kapelle ter bewaring geplaatst waren, te ontkisten en te ſamen in een graf te delven; ja wat meer is, de fierlijke uit toetſteen en wit marmer gebeitelde graftombe, van Graav WILLEM LODEWYK en zijne gemalinne ANNA, tot gruis te verbrijzelen; een voorval, 't welk een ieder die enig gevoel heeft aandoet, en ons zo te recht de verſchrikkelijke gebeurtenis van de Beeldſtorming in 1566 aangevangen, met aandoenlijke ſmerte herinnert. —— Uit aantekeningen van mijne vaderlijke grootmoeder, ANGELIQUE DE CHALMOT, onder mij berustende, die enige jaren deze brave Vorſtin tot aan haar dood toe, als Staatjuffer heeft gediend, wordt het getuigenis volkomen bewaarheid: dat ALBERTINA AGNES ene Vorſtinne is geweest, begaafd met vele beminnelijke ziels- en lighaamshoedanigheden; zij was teder godvrugtig zonder fijmelarij, nemende den huisgodsdienst dagelijks met zeer veel ijver waar, en daar toe ook hare huisgenoten verpligtende; in hare verkering was zij vriendelijk en minzaam, doch als de omſtandigheden zulks eischten, deftig en ernſtig; zeer mededogend van aart, ſchonk zij rijkelijk aan den armen; voorts was zij zindelijk en bovenal op orde geſteld, voorbeeldelijk vlijtig en

werkzaam; veel lezende, en kundig in de geschiedenissen, inzonderheid die van haar vaderland. —— Zie ook H. A. STEENBERGEN, *Lijkreden op* ALBERTINA AGNES.

ALBERTHOMA (ALBERT), Predikant te *Groningen*, is in het jaar 1687 in genoemde stad geboren, uit een aaneengeschakelde reije van priesterlijke voorouders, die gedurende een tijdvak van meer dan 150 jaren in GRUNO's hoofdstad, den dienst des Heren hebben waargenomen; want van vaders zijde was THOMAS ALBERTI, zoon van een Secretaris te *Jevern*, die geweest is Predikant te *Dantumwoude* in *Friesland*, naderhand te *Grotegast* in *Groningerland*, de overgrootvader van ALBERT, en de vader van deszelvs grootvader ALBERT THOMÆ, zedert 1635 tot 1660, en deszelvs vader PIETER ALBERTHOMA, nevens zijne twee broeders THOMAS en ALBERT ALBERTHOMA, zedert 1661 tot 1720 Predikanten in de genoemde gemeente; wanneer in 1721 de zoon van PETRUS, namentlijk ROBBERT ALBERTHOMA, zijn vader is opgevolgd, en vervolgens onzen ALBERT in 't jaar 1737, mede tot ambtgenoot van zijnen jongsten broeder ROBBERT, in gemelde gemeente tot Predikant is aangesteld. Van moeders zijde, heeft deszelvs overgrootvader PIETER KEUCHENIUS, van 1629 tot 1644, en ROBBERT KEUCHENIUS van 1664 tot 1680, ook de *Groninger* gemeente gehoed.

Dan om tot onzen ALBERT weder te keren. Op *Groningen* en *Leijdens* Hogescholen wel toegerust, en in 1710 beproeft gevonden om 't Euangelie te prediken; kreeg zijn Eerw. na bijna drie jaren op de markt ledig gestaan te hebben, op het onverwagtste een bons die hem in des Heren oogst uitstiet, om de gemeente te *Midwolde* en de *Leek* te weiden; 't welk hij als een getrouwen Herder waarnam, tot in 1728, dat hij naar *Embden* wierdt verplaatst; hier vijf jaren geleraart hebbende, wierdt hij te *Leeuwarden* beroepen, daar hij slegts vier jaren in den dienst des Heren verbeidde, doordien de begeerte der gemeente van zijnen vaderstad, hem tot hunnen Predikant verlangde. In alle deze plaatzen, heeft zijn Eerw. gedurende een tijdvak van 45 jaren, de pligt van een waakzaam Leraar die

die nimmer ſlapende op zijn post werdt gevonden, met veel lust, ijver, wakkerheid, en trouwe verrigt, en bij den uitkomst, is ook veeltijds zijn dienstwerk met lieffelijke en geurige vrugten bekroond geworden. Ook heeft hij, inzonderheid ten dienſte van zijne Kategiſanten, in 't licht gegeven, eene **Uitbreiding van de Lere der Waarheid.**

ALBERT was wel van tenger, doch doorgaans gezonde ligbaamsgeſteltheid, ook in zijne klimmende jaren; maar wat man leeft 'er die den dood niet zien zal? op den 2 meij 1758 met een flauwte bevangen, van koortzen agtervolgd, is dezen braven Herder allengskens verzwakt, binnen tien dagen bezweken, en op den 11 meij in den ouderdom van bijna 71 jaren door een zagte dood, in de vreugde zijn's Heeren overgegaan, zeer betreurd, niet alleen door zijne familie en maagſchap, maar ook door alle zijne bekenden, die wijsheid, geleertheid, waarheid en ongeveinsde godvrugt, op hunne regte waarde weten te ſchatten. —— *Boekz.*, 1758. *a.* bl. 608--610.

ALBERTHOMA (ALBERTUS), werdt te *Groningen* in het jaar 1644 op den 23 november geboren. Hij oeffende zig van der jeugd af aan in de Godgeleerdheid, zijnde door zijne ouders tot Predikant voorbeſchikt. Zijn eerſte ſtandplaats was te *Appingadam*, van waar de roepſtemme hem in 1683 naar *Embden* lokte, en van daar naar *Groningen* wierdt verplaatst, alwaar hij het Leraars ambt met getrouwheid tot aan zijn dood toe, welke in 1720 voorviel, heeft waargenomen. —— *Boekz.*, 1731. *b.* bl. 120.

ALBERTHOMA (ENGELBERT), Predikant te *Appingadam*, ook al van 't zelvde geſlagt, wierdt den 3 julij 1652 Kandidaat te *Breda*, vervolgens in 1655 beroepen als Predikant te *Menſingeweer*, en van daar in 1655 naar *Appingadam* verplaatst; alwaar hij het woord der waarheid tot aan zijn dood toe heeft verkondigd, welke in october 1671 voorviel. Hij is gehuwd geweest aan ANNA CHRISTOPHORI, bij wie hij verſcheidene kinderen heeft verwekt, waar van alleen drie zoons hem overleefd hebben. —— *Boekz.*, 1731. *b.* bl. 120. 1739. *b.* bl. 701.

AL-

ALBERTHOMA (ENGELBERT), Predikant te *Marum* in *Groningerland*, een broeders zoon van den vorigen, zijnde zijn vader JOHANNES, een beroemd Chirurgijn te *Appingadam* geweest, vindt ik verder niets van opgetekend, dan dat hij na een langdurige zukkeling den 21 augustus 1740, zeer schielijk in een flauwte is overleden. —— *Boekz.*, 1740. *a.* bl. 368.

ALBERTHOMA (GERHARD), Predikant te *Appingadam*, wierdt aldaar geboren den 29 meij 1669, zijn vader was ENGELBERT ALBERTHOMA en zijne moeder ANNA CHRISTOPHORI, uit een eerbaar geslagt te *Tekelenburg* gesproten. De triviale scholen in zijn vaderstad doorgelopen hebbende, bezogt hij de Hogeschool te *Groningen*, alwaar hij het onderwijs van J. MENSINGA en J. BRAUNIUS benevens meer andere beroemde mannen genoot. Een genoegzamen voorraad kundigheden opgedaan hebbende, wierdt hij den 27 junij 1693 tot Kandidaat aangenomen; en na omtrent vijf jaren aan de markt gestaan te hebben, te *Appingadam* beroepen, alwaar hij tot zijn einde toe met veel vlijt het dienstwerk van zijnen Goddelijken Meester heeft uitgeoeffend, zijnde overleden den 17 october 1739 in den ouderdom van ruim 70 jaren. Hij is gehuwd geweest aan G. C. BALDRINGA, uit een zeer geagt geslagt in *Appingadam* gesproten, waar bij hij agt kinderen heeft verwekt, dien hij alle heeft overleefd.

Men vindt van GERHARD getuigd, dat hij in de dagelijksche verkering, zeer vriendelijk, beleefd en gemeenzaam was; in den H. dienst, zeer ijverig, ernstig en onvermoeid, zo in prediken, gewone en buitengewone huisbezoekingen, als in kategiseren, hebbende tot op 't laatste van zijn leven nog vijf huiskategisatien in de week gehouden, zo dat geen wonder is, dat zijn overlijden met een treurig aandenken wordt gedagt. —— *Boekz.*, 1739. *b.* bl. 699--704.

ALBERTHOMA (ROBBERT), Predikant te *Groningen*, een broeder van ALBERT, is in 1691 in gemelde stad geboren. Hij is na zijnen akademischen loop voleindigt te hebben, eerst vijf jaren Predikant geweest te *Eelde* in het landschap

Dren-

Drenthe, en heeft vervolgens 49 jaren in zijn vaderlijke ftad, het Euangelie met ongemenen lof en tot merkelijken zegen verkondigd; als toen twee jaren rust genoten hebbende, is hij na een kortftondige ziekte en langzaam verval van kragten, op den 12 januarij 1772, in den hogen ouderdom van ruim 81 jaren, den weg van alle vleefche gegaan. Het is gemakkelijk te begrijpen, dat de dood van deze brave Leraar met hete tranen werdt befchreid; want hij heeft door zijn eerlijk karakter, vriendelijke en gezellige verkering, liefdadigheid, en nauwkeurige waarneming van de onderfcheidene pligten tot zijn dienstwerk behorende, niet alleen de harten van groot en klein, rijk en arm tot zig gelokt; maar daar te boven, onderzoekende en weetgrage Bijbeloeffenaars ten duurften aan zig verpligt, door het uitgeven van zijne **Verklaring over de beide Propheten** Elia **en** Eliza, en nog meer andere werken, welke zijnen naam in zegening tot het nageflagt zullen overbrengen. —— *Boekz.*, 1779. *a.* bl. 123, 124.

ALBERTHOMA (SICCO GERHARD), Predikant te *Luttelbert* in *Groningerland*, een zoon van Albert, is geboren in 1690, hij heeft gedurende 28 jaren, vlijtig en getrouw het Euangelie bij genoemde gemeente bediend; waar na hij op den 26 meij 1746, in den ouderdom van ruim 56 jaren is overleden. —— *Boekz.*, 1746. *b.* bl. 253.

ALBERTI (JOHANNES), geboren in 1698 te *Asfen* in *Drenthe*, is Hoogleraar in de Godgeleertheid en Griekfche taal geweest te *Leijden*. Hij was een zeer geleerd man, en heeft in 't licht gegeven, *Obfervationes facras in Novum Testamentum*, *Leidæ* 8vo. Ook Hesychii *Lexicon Græcum*, met zijne aantekeningen, 't welk in groot folio gedrukt, het I. Deel in 1746 te *Leijden* is uitgegeven; doch het II. Deel, bij des Hoogleraars dood welke in 1762 voorviel, niet afgewerkt zijnde, is vervolgens in 1766, door den geleerden Dav. Rhunkenius in 't licht gegeven. —— G. Stolle *ad* Heumannum, pag. 530. *Nova erudita Europa*, Part. XIV. p. 281–289. & Part. XVIII. p. 477–479. David Rhunkenius *V. C. in Præfatione*

ad

ad Tomum II. Hesijchii. p. I. C. SAXI, *Onomast. litter.* Pars VI. p. 387. *Analect.* p. 722.

ALBERTUS (Mr. ADRIANUS), wierdt in het jaar 1474 Deken van de Hofkapelle in *'s Hage*, ingevolge getuigenis van HEIMRICHIUS, die hem noemt *Decanus Hagensis*, en zijnen lof grotelijks uitbazuint, hem als bijzonder kundig in de geestelijke rechten, aanprijzende. —— G. DUMBAR, *Analecta.* Tom. I. pag. 428.

ALBINUS (BERNARD), was een der beroemdste mannen van zijnen tijd die de Geneeskunde uitoeffende, en vermaard onder de Hoogleraren van de *Leijdse* Hogeschool. Hij zag het eerste levenslicht te *Desfau* op den 7 januarij 1653, in welke stad zijn vader CHRISTOPHORUS ALBINUS Burgemeester was. Zo zwak als in zijne eerste jeugd zijn lighaamsgestalte was, zo verheven waren zijne zielsvermogens. Zijn vader besloot hierom, door bekwame mannen, hem in zijn huis te doen onderwijzen, en, tot meerder kragten gekomen, naar de school te *Desfau* te zenden. Van daar volgde hij zijnen leermeester HENDRIK ALLERS naar *Bremen*, alwaar hij zig in de wijsbegeerte en natuurkunde oeffende. Van *Bremen* vertrok hij naar *Leijden*, en genoot aldaar het geneeskundig onderwijs van DRELINCOURT, KRANEN en SCHAGT, wien hij vervolgens in grootheid evenaarde. In 1676 keerde hij naar *Desfau* te rug, en deed vervolgens ene reize door de *Nederlanden*, *Braband* en *Frankrijk*, alwaar hij een' groten schat van geleerdheid opzamelde, en over *Lotharingen* in *Duitschland* te rug keerde. In 1680 werdt hij te *Frankfort* aan den *Oder*, tot Hoogleraar in de Geneeskunde beroepen, in het volgende jaar aldaar tot stads Doktor aangesteld, en vervolgens tot Lijfarts en Geheimraad van den Keurvorst van *Brandenburg*. Dit ambt tot in 1688, wanneer die Vorst stierf, bekleed hebbende, aanvaardde hij op nieuw de Hoogleraars stoel te *Frankfort*. In 1694, werdt hem door de Bestierers van *Groningens* Akademie, de waardigheid van provintie-Doktor en Hoogleraar in de Geneeskonst, aangeboden op ene jaarlijkse wedde van 1200 gul-

dens;

dens; doch, op aanhoudend verzoek des toenmaligen Keurvorst van *Brandenburg*, floeg hij dit aanbod af, en werdt daar voor, van den Keurvorst, vervolgens Koning van *Pruisfen*, rijkelijk befchonken. Naderhand egter, behaagde het dien Vorst, op het ernftig verzoek van den Grave VAN WASSENAAR, als Curator van *Leijdens* Hogefchool, ALBINUS vrijheid te geven, om benevens zijn huisgezin naar *Holland* te vertrekken, befchenkende hem bij die gelegenheid, met een gouden penning, verfierd met 's Konings beeldtenis. In het jaar 1702 aanvaardde hij te *Leijden*, met ene openbare redevoering zijnen post, welken hij aldaar, gedurende den tijd van 19 jaren, met allen lof bekleed heeft. In 1696, hadt hij zig in den egt begeven met SUSANNA KATHARINA, dogter van THOMAS SIGFRIED RINGS, Hoogleraar in de Rechten te *Frankfort* aan den *Oder*. Dit huwelijk wierdt gezegend, met elf kinderen, vier zonen en zeven dogters. Een zijner zonen was BERNARD SIGFRIED ALBINUS, mede gewoon Hoogleraar in de Geneeskonst te *Leijden*, en een andere zoon, buitengewoon Hoogleraar in die zelvde wetenfchap te *Utrecht*. Hij ftierf op den 7 feptember 1721, oud zijnde 68 jaren en 8 maanden. Onder 's mans fchriften munten uit: *de Corpusculis in fanguine contentis; de Tarantulæ mira; de Sacro Freifenwaldenfium fonte.* —— HERM. BOERH, *Oratio Acad. de vita & obitu* B. ALBINI.

ALBINUS (BERNARD SIGEFRIED), Hoogleraar in de Genees- en Ontleedkunde te *Leijden*, zoon van den voorgaanden, is in het jaar 1697 te *Frankfort aan den Oder* geboren; heeft te *Leijden*, onder zijnen vader, en andere voorname Hoogleraren zig met ene onbegrijpelijke vlijt in allerleije konften en wetenfchappen, die maar enigzints betrekking tot de medecijnen hebben, geoeffend, en is ook in zijne profesfie een der grootfte mannen van zijnen tijd geworden; muntende inzonderheid uit, in de ontleedkunde. In 1719, nog flegts 22 jaren oud, aanvaarde hij het Profesforaat in de medecijnen en anatomie, aan de Hogefchool te *Leijden*, met ene Oratie, *de Anatome comparata*; en gantsch *Europa* weet, tot welk een hogen roem, zijnen naam gefteigert is. Wat hij verder heeft ge-

geschreven, en welke aanzienlijke fomme hij heeft besteed, tot het famenstellen, tekenen en in plaat brengen van zijne *Anatomische Tafelen*, die overheerlijk zijn uitgevoerd, is ten overvloede genoeg bekend. Hij is te *Leijden* overleden, den 9 feptember 1770. Ook heeft men een fchoon portrait van hem, door A. HOUBRAAKEN vervaardigd. De uitmuntende verzameling der ontleedkundige bereidze's van dezen wijdvermaarden Hoogleraar, die in dit vak met zo veel lofs de voetstappen van den konstrijken FRED. RUISCH drukte, en verder tradt, is bij openbare veiling, voor een hogen prijs aangekogt door de bezorgers der *Leijdsche* Hogefchool, thans verstrekkende om de gedagtenis diens ontleedkundigen op de beste wijze levendig te houden, en tot een best ndig nut te verstrekken aan de beoeffenaren dezer zo verre gebragte wetenfchap. ——— C. SAXI, *Onom. litter.* Pars VI. p. 306. *Vad. Hist* XXIV. D. bl. 243. *N. Nederl. Jaarb.* 1770. bl. 123. 1771. bl. 1129.

ALBINUS, zie ALCUINUS.

ALBLAS (JOHAN VAN), uit een oud adelijk Nederlands geflagt gesproten, leefde in 1273; want men vindt opgetekend, dat in genoemden jaar, JOHAN VAN ALDENBURG en GERRIT VAN DER MERWEDE, zijnen oom; en in 1279, enen EVERDYK, Voogden over hem waren. In 1288 ontving hij van 't Kapittel van *St. Marie* te *Utrecht*, de tienden in *Alblas*, die zijn' vader mede hadt bezeten. In 1311, noemt hij GYSBERT VAN NYENRODE, knape, zijnen zwager, en zegelt met denzelven. Bij zijne ongenoemde vrouw, liet hij twee kinderen na. ——— ABR. FERWERDA, *Gen. Wapenboek*, 1785. I. Deel.

ALBLAS JANSZ. (WILLEM VAN), Ambagtsheer van de *Mijl*, *Dubbeldam* en *St. Anthonis-polder*; was in 't jaar 1484 Schepen te *Dordrecht*, en in 1494, Burgemeester der Gemeente van genoemde ftad; en toen hij in 1502 voor de tweedemaal met die waardigheid wierdt bekleed, is hij kort na zijne aanstelling door N. VAN DER DOES, Priester, op ftraat nabij *St. Jacobs* Gasthuis, doorfteken. Deze gaf voor, dat de Bur-

gemeester hem een rechtsvordering had doen verliezen ; en dat die ook tragtte ten Hove, daar het gebragt was, het zelvde te wege te brengen. Hier over gevangen en ontordend zijnde, werdt hij voor 't Stadhuis met den zwaarde geregt. Deze WILLEM VAN ALBLAS, was gehuwd aan MARIA, Here WILLEM VAN DRENKWAARTS dogter, bij wien hij twaalf kinderen verwekte. —— M. BALEN, *Beschr. van Dordrecht.* bl. 805.

ALBRUG (KRISPINUS VAN), vindt men gemeld op de lijst der ondertekenaars van het *Verbond der Edelen*, en dat hij 200 Guldens met zijn persoon, tot voorstand daar van heeft beloofd. —— WAG. *Vad. Hist.* VI. D. bl. 255.

ALCKEMADE, zie ALKEMADE.

ALCMAIR (Mr. HENRICK VAN), was in het jaar 1477 Raad van DAVID VAN BOURGONDIEN, Bisschop van *Utrecht*, zo als blijkt uit een Plakaat-cedulle van dien Kerkvoogd, van den 28 julij deszelven jaars, waar bij hij, benevens zeven andere Raden gelast werdt, buiten de stad *Utrecht* te blijven, ter tijd toe, dat de Bisschop de zaak zou hebben onderzogt; hunne ballingschap duurde tot in 1481, als wanneer zij alle, uitgezonderd zekeren WILLEM DE VOS, vrijheid bekwamen, om weder in de stad te komen. —— K. BURMAN, *Utr. Jaarb.* III. D. bl. 184. 474.

ALCUINUS (FLACCUS) of ALBINUS, een *Brit* van geboorte, leefde omtrent 't jaar 769, was de leermeester van KAREL DEN GROOTEN, en om zijne braafheid en christelijke deugden, in grote achting ten Hove. Onder anderen gaf hij hier van geen onduidelijke blijken, toen hij aan enen Bisschop schreef, die onder de *Saxers* of *Friezen*, of andere nieuwbekeerden, ging prediken: „ Zijt een Leraar des geloofs, geen „ afperser van tienden; wat behoeft men, den onwetenden „ een juk op te leggen, welk' noch wij, noch onze broeders „ hebben kunnen dragen?" ALCUINI *Epist. VII. apud* MABILLON. *Vet. Anal.* pag. 400. Van nog harteliiker taal maakt hij gebruik, in enen brief aan Koning KAREL zelven, niet lang

na de bekeringe der *Saxers* geschreven: „ Uwe godsvrugt o-
„ verlegge wijslijk," fchrijft hij, „ of men dezen woesten vol-
„ ken, in het begin hun's geloofs, de last der tienden behore
„ op te leggen, dezelven van huis tot huis invorderende. Heb-
„ ben de Apostelen ooit tienden gevorderd? — 't is waar,
„ daar komt vrugt van de tienden; maar is 't niet beter, die
„ vrugt dan het geloof te verliezen? Wij, die in den chris-
„ telijken godsdienst geboren en opgevoed zijn, gedogen nauw-
„ lijks, dat ons goed vertiend worde. Hoe veel bezwaarlijker
„ moet het dan dezen zwakgelovigen, kinderlijken en vasthou-
„ denden luiden vallen? als hun geloof wat fterker is, moet
„ men hun eerst zulke lastige geboden opleggen." ALBINI *feu* ALCUINI, *Epift. I. apud* DU CHESNE, Tom. II. pag. 668. Doch 't is niet waarfchijnlijk, dat deze vertogen veel ten nutte zullen uitgewerkt hebben. Immers hadt PIPYN reeds voorheen al, bij zekere gelegenheid, aan LULLUS, Bisfchop van *Mentz*, geschreven: „ beveel uit onzen naam, dat elk wie „ hij zij, willig of onwillig, tienden geve." *Epift.* PIPPINI, *inter* BONIFAC. XCVI. pag. 131. Deze ALCUINUS is een geleerd man geweest, ervaren in de theologie, wijsbegeerte en redeneerkunde, hij ftierf in het jaar 804. —— C. FABRICII, *Bibl. Lad. Med. aet.* Tom. I. p. 133--138. LEYSERI, *Hift. Poetar. Med. ævi.* p. 214--218. J. G. HAGENBUCHII, *Oratio Carolina I. Turici* 1763. 4*to*. p. 9--12. Jo. GUIL. BERGERUS, *de eruditione Saxonis Carolini. Witeberg.* 1741. §. V. p. 6. C. SAXI, *Onomast. literar.* Pars II. p. 88--90.

ALDEGONDE (*Sint*), is de naam van ene Maagd in *Henegouwen*, welke in de zevende eeuw leefde, en naderhand als ene Heilige in de *Roomfe* kerk is gevierd. Zij was de dogter van WALDERT, een Vorst vermaagfchapt aan de *Frankife* Koningen, en hare moeder was BARTILDA genaamd. Zij werdt in 't jaar 630 in *Henegouwen* geboren; afkerig van het huwelijk, nam zij in 661 het geestelijk gewaad aan, uit handen van AMAND Bisfchop van *Maastricht*. Naderhand reisde zij naar *Maubeuge*, ftigtte aldaar een klooster, waar in zij vele Nonnen verzamelde, en ftierf in een fleur van heiligheid, den

30

30 januarij 684, welke dag, tot har nagedagtenis nog gevierd wordt. —— Heugebaud, *Leven van Sint* Aldegonde.

ALDEGONDE (St.), is de naam van een zeer oud en luisterrijk geslagt van Graavlijken stand, te *St. Omer* in *Artois*, welk graavschap een gedeelte van die stad met de burggraavschappen van *Wisque* en *Acquin*, daar bij gelegen, nevens de burggraavschappen en baronnijen van *Noirkarmes*, *Trindasque* en andere dorpen in zig bevat. De Heren uit dit Geslagt hebben de luisterrijkste ambten in *Nederland* bekleed, en zig aldaar aan de aanzienlijkste familien vermaagschapt. Ons bestek niet toelaterde om 'er meer van te zeggen, wijzen wij den weetgierigen lezer, naar het *Vaderlandsch Woordenboek* van J. Kok, daar men ene vrij volledige beschrijving, van deze aanzienlijke familie zal aantreffen.

ALDEGONDE (JAN van St.), Heer van *Tholouse*, oudste broeder van Filips, was mede een ondertekenaar van het *Verbond der Edelen*, in 1565. —— Wagen. *Vad. Hist.* VI. D. bl. 125.

ALDEGONDE (FILIP van MARNIX, Heer van St.), als ook van *Westsouburg* en *Touwinck* in *Zeeland*; werdt geboren te *Brussel*, in 1538. Zijn vader was Jacob van Marnix, Heer van *Thoulouse*, *Budigen* en *St. Aldegonde*, en ook een *Nederlander*; doch zijne moeder, Margareta van Emmericourt, was uit *Hoog-Bourgondie*, immers ten aanziene van haren vader oirsprongkelijk; want betreffende hare moeder, deze hadt hare afkomst uit het adelijk *Hollandse* geslagt van Spangen, reeds als zodanig bekend ten jare 1190. Zijne geleerdheid strekt ten waarborge, dat hij zig van der jeugd af aan, zeer vlijtig op de beoeffening der talen en wetenschappen heeft toegelegd, en wel inzonderheid op de regtskunde. Ook was bij hem al vroegtijdig den grond gelegd tot de kennis der Godgeleerdheid, met aankleving van den hervormden godsdienst, zijnde hij zelvs te *Geneve* door den groten Calvyn daar in onderwezen. De loop van zijne letteroeffeningen voleindigd hebbende, schijnt bij omtrent zijn 22ste jaar

van de Geneevſe Hogeſchool, en dus in 1560 bij de zijnen te rug gekomen te zijn, en al aanſtonds met ene bijzondere opleatendheid, verkeerd te hebben, omtrent de aangelegenheden van Kerk en Staat. Al vroeg toch ſtraalde in hem door, ene ongeveinsde liefde voor- en aankleving aan het belang der Kerke, blijkens zijnen opwekkenden brief in den jare 1561, uit *Antwerpen* aan Petrus Delenus, Leraar der hervormde nederduitſe gemeente te *Londen* geſchreven. Deze edele gezindheid, maakte hem wel dra bekend bij de welmenenden, zo dat hij vervolgens hoe jong ook van jaren, werdt toegelaten tot hunne geheimſte raadplegingen; uit dien hoofde woonde hij de Kerkelijke vergadering bij, die in 't begin van meij 1566, te *Antwerpen* in ſtilte gehouden werdt, waar in men overleg maakte en dadelijk beſloot, om de predikatien niet meer in 't heimelijk, gelijk tot nog toe geſchiedt was, maar in 't openbaar te verrigten. De eerſte naamkundige en meer openbare daad egter, welke wij van Marnix ontmoeten, was het opſtellen en tekenen van het *Compromis*, of het *Verbond der Nederlandſe Edelen*, in de herfst van het evenvoorgaande jaar van 1565. Men behoeft zig dus niet te verwonderen, dat hij een onderwerp werdt van de hevige vervolgingen door de Spaanſe Inquiſitie aangeregt tegens de belijders van enen Godsdienst, waar van hij een ſterk ijveraar en voorſtander was, en daar te boven, nog de burgerlijke vrijheid met al zijn magt beſchermde; doch dit maakte het voor hem en vele anderen noodzakelijk, zijn vaderland voor enigen tijd te verlaten, en ene wijkplaats te zoeken daar hij veilig koste wonen, zonder gevaar te lopen, in de handen van die bloeddorſtige ijveraars te vervallen. Hij koos hier toe in den beginne met regt de *Palts*, daar hij niet alleen de verlangde beſcherming vondt, maar ook zijne bekwaamheid, hem den aanzienlijken tijtel van Kerkelijken Geheimraad verwierf.

Van den jare 1567 tot 1571, is de geſchiedenis van Marnix zijn leven het allerduisterſte, en geen wonder; thans elders verkerende en van plaats tot plaats omzwervende, moesten

ten zijn perfoon en bedrijven min bekend zijn in zijn vaderland zelve. In genoemden tusfentijd toch, was hij dan eens met andere ballingen te *Embden*, en onderfteunde de verftrooijelingen aldaar met raad en daad; reisde in 1568 naar *Wezel*, ter bijwoning van de vergadering der Kerken die onder 't kruis zaten, zo in als buiten *Nederland*, en ondertekende met nog ruim 50 andere leden, derzelver handelingen en befluiten; dan weder bevond hij zig te *Keulen*, uit welke laatfte plaats hij in 1569, een uitnemenden liefdebrief fchreef aan de gemeente te *Embden*, waar van de gedagtenis in zijn geheel bewaard is, door E. MEINERS, in zijn *Oostfr. Kerkel. Gefchiedenis*, I D. bl. 420.

Het duurde egter niet lang, of ALDEGONDE verfcheen weder op het Staatstoneel; op de eerfte vergadering namelijk der Staten van *Holland*, uit de afgevallene fteden, te *Dordrecht* den 15 augustus 1572 bijeen gekomen, werdt hij met behoorlijke geloofsbrieven van 's Prinfen wege afgezonden, en deedt daar in deszelvs naam zulk een kragtig voorftel omtrent de tegenwoordige belangen van het Land, dat dezen daar op aanftonds, en wel eenparig, den Prins voor Gouverneur Generaal en Stadhouder des Konings, over *Holland*, *Zeeland*, *Westfriesland* en *Utrecht* erkenden, bij handtasting aan ALDEGONDE belovende, den voorfchr. Prins als zodanig getrouwelijk te zullen bijftaan, verbindende deze zig ook door ALDEGONDE met eede tot dien gewigtigen post. Kort daar op, den 8fte namelijk van december, begaf hij zig ook binnen *Haarlem*, even voor deszelvs belegering, huisvestte aldaar bij den vermaarden Burgemeester PIETER KIES, en verzogt van wegen de Staten en den Prins aan de leden der ftad en fchutterij, om uit hoofde van den aanftaanden nood, de Wet te veranderen, gelijk ook tot groot genoegen van het weldenkendfte gedeelte der burgerij, op den 12 daar aan volgende gebeurde.

In het zelvde jaar nog, werdt hij door den Prins tot Bevelhebber over *Delft*, *Rotterdam* en *Schiedam* aangefteld. In het behartigen van dezen post, had hij ene ontmoeting die alle

weldenkenden in den lande deed treuren, en den Prins wiens lieveling hij was, inzonderheid ter harte ging; hij viel namelijk bij de verdediging van de sterke schans te *Maasland-sluis*, die hij ingenomen hadt, in handen der Spanjaarden, die hem als hunne gevangene naar *Utrecht* op het kasteel *Vredenburg*, voerden. ORANJE gaf spoedig blijken van het belang dat hij in hem stelde, met aan SONOI te schrijven, dat hij eveneens met den gevangenen Grave VAN BOSSU moest handelen, als de vijand met ST. ALDEGONDE. Hij zat een geruimen tijd te *Utrecht*, tot dat in 't jaar 1574, de overgave van *Middelburg* en het edelmoedig gedrag van den braven MANDRAGON, hem tot middelen van ontslaking uit zijne gevangenis verstrekte. In 't voorjaar van 1575, deed hij ene reize naar *Heidelberg* en elders in *Duitschland*, om aldaar Bedienaars des woords en Hoogleraars der goede kunsten, op te zoeken. Dus was hij telkens en aan alle kanten nuttig, voor Staat en voor Kerk, door een toeleg op de bezorging van de eerste Hogeschool die 'er in ons vaderland opgerigt werdt, en bij 't afrollen der jaren, zo vele deftige mannen voor den Godsdienst en den Burgerstaat uitgeleverd heeft.

De afgebrokene Vredehandel werdt ook in dit jaar 1575 te *Breda* hervat, en ALDEGONDE bevondt zig wegens 's lands Edelen, onder de Gemagtigden daar toe, doch daar deze onderneming ook vrugteloos afliep, wierden de Staten in die benauwde tijden genooddrongen, om van alle kanten hulp te zoeken. Tot bereiking van dat doel, zondt de Prins JUNIUS en ALDEGONDE naar *Frankrijk*, ten einde te beproeven, of men daar enigen hulp zou kunnen verwerven. Schoon dit oogmerk niet bereikt werdt, was de reize egter van die uitwerking, dat de Engelsche Koningin daar door tot andere gedagten werdt gebragt, en de handeling in haar rijk op nieuw deedt aanvangen; ALDEGONDE werdt wederom tot hoofd van het gezantschap benoemd, die aan ELISABETH, mids eenen kragtdadigen bijstand verlenende, onder voorwaarden nader te beramen, de opperheerschappij aanbood. Maar dit werdt van de hand gewezen, en dus wendden de Staten andermaal het

oog

oog naar *Frankrijk*. ALDEGONDE in 1576 in *Holland* te rug gekeerd, bevondt zig in het volgende jaar met RYHOVEN in de *Gendsche* onlusten. Meer eere behaalde hij in 1578, door zijn gezantschap op den rijksdag te *Worms*; als hoofd van deze bezending, die ondernomen was om de genegenheid der *Duitsche* Vorsten te winnen, deedt hij aldaar op den 7 meij ene allervoortreffelijke redevoering in de latijnsche taal, waar in hij met levendige verwen, de ellenden afmaalde, welke de *Nederlanders*, onder het drukkend bestier van ALVA, REQUESENS en Don JAN geleden hadden. Doch dit verkreeg geen ander gevolg, dan dat de Stenden een besluit namen, om hunnen vlijt ter bemiddeling van den vrede, op nieuw te besteden; en dat zijne Redevoering in 't licht gegeven, en door den Nederlandschen digter BAPTISTA HOWERT, in digtmaat gebragt, en gedrukt werdt. Strekte hem dit tot eere, niet minder verdiende hij lof, wegens zijne gematigde begrippen, in het stuk van den Godsdienst. Elk kundig lezer, is het onderscheid der staatkundige en godsdienstige begrippen van WILLEM DEN I, bekend, en hoe lofwaardig die Vorst, ten aanzien van de laatste, omtrent de Doopsgezinden gedagt en gehandeld heeft; niet minder is het bekend, dat ALDEGONDE's gevoelen met dat van ORANJE volkomen gestrookt heeft, en dat hij dien Prins den woeligen aart van sommige Geestelijken, in een lang gesprek, heeft voorgehouden en aangedrongen; ja uit een' brief over dat onderwerp geschreven, aan CASPARUS HEIDANUS, blijkt, hoe verre ORANJE's en ALDEGONDE's verdraagzame begrippen van de hunne verschilden. Met dit al, was hij daarom niet minder getrouw aan de belangen van den Staat en van den Godsdienst; waar van hij onder anderen blijken gaf, met den spoed dien hij maakte, om op zijne reizen de Staten te berigten, wegens de ontdekking, die hij gedaan hadt, met opzigt tot den aanslag die Don JAN voor hadt, om zig van *Amsteldam* meester te maken.

Na dat 's lands Vaderen het besluit hadden genomen, om den Koning van *Spanje* af te zweren, en aan ALENÇON Hertog van *Anjou* de bescherming der landen op te dragen, was

Marnix wederom een der voornaamsten, aan wien de uitvoering van dit besluit, in 1580 wierdt toevertrouwd. Tien jaren later, namelijk in 1590, bekleedde hij op nieuw de waardigheid van Gezant der algemene Staten, aan 't *Fransche* Hof; en, bij zijne te rugkomst van daar, werden hem 800 ponden toegelegd, voor het gene hij wegens de agterstallen van zijne wedde, tot den jare 1582 te vorderen hadt. In 1594 werdt hij, door de algemene Staten, op ene wedde van 2400 Guldens en 300 Guldens voor huishuur, aangesteld, om den Bijbel uit het hebreeuwsch op nieuw te vertalen; doch met zijnen dood, die te *Leijden*, alwaar hij zig met 'er woon gevestigd hadt, voorviel op den 15 december van het jaar 1598, is deze arbeid blijven steken, daar hij reeds een geruimen tijd aan gespild hadt.

Met alle regt, wordt Aldegonde voor een der grootste mannen en verhevenste verstanden gehouden, welke de zestiende eeuw voortbragt. Vele mannen van een uitstekend vernuft, waren zijne vrienden; doch de nijd, die doorgaans de beste en deugdzaamste menschen aangrijnst, hadt hem ook vele vijanden verwekt; dan de gruwelijke lasteringen door sommigen dezer, hem even snood als onverdiend aangetijgd, inzonderheid in een vuil naamloos geschrift, waar in hij op ene godtergende wijze wordt uitgemaakt en als enen snoodaard afgeschilderd, heeft hij mannelijk en op ene gantsch voldoende wijze wederlegd, in ene verhandeling ten tijtel voerende: **ontschuldinghe / gestelt antwoordischer wijze / door** Philips van Marnix, **Here van** St. Aldegonde, **op ene Schimpschrift / uitgegeven in zijn afwezen / zonder name des** Autheurs **ende** Drukkers, **door een zeker Vrijgeest / sig gevende den naam van** een Duitsch Edelman, **en noemende sijn voorzeid Boeeken** Preservatief **of** Tegengift, enz. **in 't welk de eere der Dienaren / ende des ampt des Goddelyken Woords / schandelyk wordt gesmadet; toegeschreven aan de Heren Staten Generael / enz. uit het fransch overgezet / door R. C. B. / gedrukt te Leyden** bij Jan Paedts, Ao. 1597. in 8vo., groot 139 bladz. Van dit werkje, 't welk buitengemeen zeldzaam is, vindt men een

een aldervoldoenendst uittrekzel, in het *Vaderlandsch Woordenboek* van JAC. KOK, II. D. bl. 532-545. Omtrent ter zelver tijd, dat hij zo onverdiend in zijn eer en goeden naam werdt aangetast, hadt hij het verdriet zijne huisvrouw te verliezen; 't welk hij in een brief, aan een' zijner goede vrienden van den 4 april 1586 aanmerkte, „ *als het allerzwaarfte* „ *kruis en fmerte van allen;*" „ niettemin (fchreef hij) hebbe „ ik geleerd, mij in GODS handen en in zijnen vaderlijken „ wille over te geven, verwag ende met geduld en lankmoe„ digheid, dat het Hem gelieve, mij ook van dezen band des „ zondigen lighaams te ontbinden, en de vrugt zijner beloefte„ nisfen te doen genieten."

Ons beftek laat niet toe, een menigte andere gebeurtenisfen, waar in zijn vaderlandsijver en godsvrugt zo luisterrijk uitblonken, te plaatzen; alleen zullen wij ten flotte van dit Artikel, nog een bekorte fchets van 's mans karakter en zielshoedanigheden mededeelen. Hij was godvrugtig, en ijverig in zijne aangenomene godsdienftige gevoelens, doch teffens verdraagzaam ten aanzien van die genen, welke daar in met hem verfchilden; mededogend van aart, helde hij over, tot het plegen van liefdedaden; nedrig was hij in voorfpoed, met geduld en gelatendheid wist hij rampen te verduren; zijne dienften aan het vaderland bewezen, in de bijzondere betrekkingen waar in hij als Krijgsoverfte en Gezant is geplaatst geweest, ftrekken tot waarborge, dat hij dapper was, en een fijn vernuft en oirdeel bezat. Om kort te gaan; hij was een braaf, deugdzaam mensch; een wel onderlegd Staatsman; een bedreven en fchrander Rechtsgeleerde; een ervaren Theologant; een groot Taalkundige, en in dien tijd geen ongelukkigen Dichter, ja fomtijds zelvs zeer geestig. Om gene optelling te doen van zijne Godgeleerde Schriften, waar in ene verhevene en gegronde zedekunde doorftraalt, behoeft men flegts ten proeve aan te voeren zijne berijming van de *Pfalmen*, door hem uit het hebreeuwsch vertaald; en zijn Roomfche Byen-korf / bewijst zijne bekwaamheid in de konst van geestig fchertzen. Dit werkje gaf hij uit in 1571, en droeg het op, aan

Franciscus Sonnius, Bisfchop van *'s Hertogenbosch*, een der voornaamfte Inquifiteuren in de *Nederlanden;* ook nog een ander werkje getijteld: Tafereel der Religions verschillen; het welk, om de vrolijke en grappige vertellingen, waar mede het opgevuld is, van het gemene volk met gretigheid wierdt ontvangen en gelezen; ook wil men, dat de zaak der *Roomschgezinden* daar door geen geringe afbreuk leedt. Men getuigd verders van hem, dat hij groot vermaak vondt in het dansfen, en zig gaarne met die uitfpanning verlustigde; ook heeft hij getragt deze lighaamsoeffening, als niet onbeftaanbaar met de pligten van een goed Christen, te verdedigen. —— Scaliger, *in Scaligeranis fecundis*, *voc. Marnix.* Tob. Magiri, *Eponimol. voc. Phil. Marnixius.* Crenii, *Animadverf. Philol.* Part. VIII. p. 136--138. J. F. Foppens, *Bibl. Belg.* p. 1036--1038. C. Saxi, *Onomast. literar.* Pars III. p. 466, 467. P. Bayle, *Diction. ed. de* 1730. T. III. *Art.* Marnix. Van Meteren, *Ned. Hift.* in fol. bl. 86--93 en 240. Hooft, *Nederl. Hift.* bl. 340. Bor, XXXVI. Boek, fol. 60--63. Wag. *Vad. Hift.* VI. D. bl. 123. 125. 377--379. 412. 451. 462. 469. 498. VII. D. bl. 10. 29. 82. 83. 177. 203. 204. 398. 472. 509. VIII. D. bl. 14. 15. 181. 182. 183. 354. IX. D. bl. 16--36. J. Prins, *Leven van* Phil. van Marnix, *in 't Leven der Nederl. Dichteren &c.* I. D. bl. 3. &c. Jona Willem te Water, *Hift. van 't Verbond der Edelen.* I. D. bl. 56--58. *Levensbefchr. van voorname Nederl. Mannen en Vrouwen.* IV. D. bl. 128--136.

ALDEGRAAF (HENDRIK), een Schilder en konftig Plaatfnijder, geboren te *Westphalen* in het jaar 1502. Hij is een leerling geweest van den vermaarden Albert Durer; en heeft een' geruimen tijd, ook zijne laatfte levensjaren gefleten in de grote ftad *Soest*, agt mijlen van *Munfter* gelegen; ook worden nog in de kerken dier ftad, vele zijner kunftige werken en fchilderijen gezien, inzonderheid in de oude kerk, in welke onder anderen een zeer fraaij gefchilderd autaarftuk wordt gevonden, verbeeldende een kersnagt. Niet weinige zijner prenten zijn 'er in zwang, en worden bij de liefhebbers bewaard;

waard; want hij was ook een kunſtig Plaatſnijder, die met het graveerijzer de portraiten van grote Vorſten, geleerde Mannen en anderen, in 't koper gebragt heeft; ook twemalen zijn eigen afbeeldzel, 't een 1530 en 't ander 1537 gejaarmerkt; dat van JAN VAN LEYDEN, kortſtondigen en onwettigen Koning van *Munſter* en van KNIPPERDOLLING, zeer fraaij en aartig bearbeid; en behalven dezen, nog een menigte anderen. Door de kunſtige tekening zijner prenten, en het wel behandelen van de naakten, vreemde kledingen en zuivere ſnede, verkreeg ALDEGRAAF veel achting; ook was hij onnavolgbaar in zijne ſchikkingen of ordinantien. De Sweedſe Gezant SPIERING in *'s Hage*, kogt tot een hogen prijs een boekje of verzameling van 100 of daar omtrent blaadjens, in 't welk deze vermaarde meester zo vele tekeningen van zijne hand gemaakt hadt. In een woord, onzen ALDEGRAAF verdiend onder de klasſe van voorname Schilders en Plaatſnijders ene rang te bekleden, en in ene loſlijke en ſteeds durende gedagtenis te verblijven. Hij overleed binnen *Soest*, en is aldaar op een ſobere en geringe wijze begraven; doch een Schilder van *Munſter*, voormaals veel met hem gereisd en verkeerd hebbende, die hem ook nu nog levend dagt te vinden en een vriendelijk bezoek bij hem af te leggen, heeft op zijn graf een zark doen plaatzen, met deszelvs naam en het teken, 't welk hij gewoon was op zijne prenten te merken. —— SANDRART, *Acad. Pict.* P. II. l. 1. K. v. MANDER, *Leven der Schilders*, I. D. bl. 150.

ALEID, zie ADELHEID.

ALEMANS (NIKLAAS), een geboren *Brusſelaar*, was een meesterlijk Miniatuurſchilder, afkomſtig van zeer geringe ouders, die dagelijks zo onenig leefden, vogten en tierden, dat de jonge knaap zulks moede, op zijn twaalfde of dertiende jaar het hazenpad koos, en in *Italien* belandde, alwaar hij te *Florence* het geluk hadt, bij een braaf olieverfſchilder te geraken, die hem uit mededogen in huis nam, en hem vaderlijk in de teken- en ſchilderkonst onderwees. Hier oeffende hij

zig met aanhoudende vlijt, twaalf jaren lang; nemende als toen affcheid van zijn' weldoender, om elders zijn fortuin door het voortzetten van de konst, te gaan beproeven. Te *Rome* geraakte hij bij toeval in kennis met een overtreffelijk Miniatuurfchilder, die hem wist over te halen, om aan de beoeffening van de fchilderkonst in olieverf vaarwel te zeggen, ten einde zig met zijn gantfche borst op het miniatuurfchilderen toe te leggen, waar in hij ook een groot meester is geworden. Hij was een tijdgenoot van den beroemden JACOB CAMPO WEYERMAN, welke verhaalt, te *Brusfel* naast zijn deur gewoond, en in gemeenzame verkering met hem geleefd te hebben; ook heeft deze vele bijzonderheden betrekkelijk dezen fchilder, opgetekend, in zijn *Levensbefchrijvingen der Nederl. Konstfchilders &c.* II. D. bl. 317–327.

ALEN (JAN VAN), waarfchijnelijk te *Amfteldam* geboren, ten minsten heeft hij van zijn vroege jeugd af, tot aan zijnen dood toe, welke in 't jaar 1698 voorviel, in die ftad gewoond; was een vaardig fchilder van hanen, hennen en ander gevogelte, waar in hij de fchilderwijze van MELCHIOR HONDEKOETER, zo geestig en net, wist naar te bootfen, dat zijne ftukken dikwils voor HONDEKOETER's werden aangezien. ——— WAGEN. *Befchrijving van Amfteldam.* XI. St. bl. 429, 430. A. HOUBRAKEN, *Schouwb. der Schilders &c.* III. D. bl. 320.

ALEN (Mr. P. VAN), heeft uitgegeven, ene Befchrijving van de ftad en landen van *Kuik*, in gefchrift nagelaten door D. PARENGET, in 4 Delen in 4to. gedrukt te *Amfteldam* in 1752.

ALENCON (FRANCOIS DE VALOIS, Hertog VAN), ook Hertog van *Anjou*, en broeder van HENDRIK DEN III, Koning van *Frankrijk*, heeft een al te aanzienlijke rol op *Neerlands* Staatstoneel gefpeeld, om hier niet aan enige zijner voornaamfte handelingen die betrekking op onze Gemenebest hebben, te denken, en vervolgens korteijk zijn karakter te fchetzen.

Toen de verfchillende pogingen in het jaar 1576, en vervolgens, om vrede met den *Spanjaard* te maken, mislukten,

F. DE VALOIS,
Hertog van Alençon.

zag men met aandrang naar buitenlandse hulp om; deze werdt te vergeefs in *Engeland* gezogt, men nam toen op nieuw zijn toevlugt bij *Frankrijk*, en het gelukte, om den 13 augustus 1578 een verdrag met den Hertog van ALENÇON te sluiten, waar bij onder meer andere voorwaarden, bepaald werdt: „ dat hij voor *Beschermer der Nederlandse Vrijheid* zou uitgeroe- „ pen worden, mids op zijne kosten den Staten bijstaande, „ met 10000 krijgsknegten en 2000 paarden, drie maanden „ lang; en zo de vrede dan nog niet gesloten ware, alleen- „ lijk met 3000 knegten en 500 ruiters." Hier op verklaarde den Hertog op den 9 september den oorlog aan Don JAN, en veroverde enige steden; doch ongenoegen opgevat hebbende, dankte hij zijn leger af, en keerde naar *Frankrijk* te rug. Omtrent twee jaren later, namentlijk op den 19 september 1580, werdt 'er op nieuw een verdrag met hem aangegaan, waar bij hij tot Landsheer werdt aangesteld, en den 13 januari 1581 hem een Raad uit een-en-dertig personen, alle uit inboorlingen bestaande, werdt toegevoegd. Om aan de hem opgelegde voorwaarden te voldoen, kwam ALENÇON den 16 augustus op de *Nederlandse* grenzen, verzeld van een leger uit 10000 knegten en 4000 ruiters bestaande, behalven nog enige benden, die in 's Konings soldije stonden. Hij opende zijne krijgsbedrijven met het ontzet van *Kamerijk*, welke stad door PARMA, nu omtrent een jaar belegerd gehouden, door hongersnood, op het uiterste was gebragt. ALENÇON noodzaakte hem wel dra het beleg op te breken, en hij deedt toen zijne intrede in de stad, die, schoon onder 't Keizerrijk behorende, hem als haren Here hulde deedt, en zijnen eed ontving. Weinige dagen daar na, dwong hij *Chateau in Cambresis* tot de overgave. De Staten en de Prins VAN ORANJE, maanden hem op 't zeerst aan, om zijne overwinningen voort te zetten, en het land van *Artois* in te rukken; doch het was moeite te vergeefs gespild, doordien een ontijdig geschil onder de Fransche Legerhoofden, die de een na den anderen, weigerden, tegen den aannaderenden winter, dieper in 't land te trekken, hem noodzaakte, zijn leger uit een te doen gaan, de vrijwilligen naar huis,

huis, en de bezoldelingen, over *Calais*, langs de zeestrand, naar *Flaanderen* zendende.

Intusschen hadt ALENÇON, terstond na 't scheiden van zijn leger, zig naar *Engeland* begeven, om zijn' aangevangene vrijagie met ELIZABETH voort te zetten, en de banden van zijn huwelijk met die Koninginne, in persoon aan te binden. Zo ver was hij hier in gevorderd, dat de Koningin hem, zo hij naderhand verzekerde, in hare brieven *Mon cœur*, in plaats van *Monsieur*, dat is *Mijn hart*, voor *Mijnheer* noemde. De huwelijksvoorwaarden zelven, waren reeds sedert enigen tijd ontworpen geweest. Ook werdt de Hertog, die van verscheiden' *Nederlanders*, en onder anderen van JUSTINUS VAN NASSAU, natuurlijken zoon van Prins WILLEM DEN I, en van MARNIX VAN ST. ALDEGONDE verzeld, op den 1 november in *Engeland* aangekomen was, met groot bewijs van hoogachting, ten Hove ontvangen, zo dat velen het huwelijk als voltrokken aanmerkten. Hier te lande twijffelde men 'er niet aan, zedert dat ALDEGONDE aan den Prince, en deze wederom aan de bijzondere Staten, onder anderen aan die van *Holland*, schriftelijk berigt hadt, hoe het huwelijk tusschen de Koningin en den Hertoge, eindelijk op den 22 november gesloten was, hebbende ELIZABETH aan ALENÇON, ten zelvden dage, enen kostbaren ring op trouwe gegeven. De Staten van *Holland* stelden zelvs, op aanschrijving van den Prinse VAN ORANJE, enen openbaren dank- en vreugdedag in over dit huwelijk, tegen den 13 december. Evenwel wisten enige *Engelse* Groten, met name de Graav VAN LEICESTER, die de juffer schap op zijne hand hadt, door middel derzelve, het huwelijk te breken, kort na dat het gemaakt scheen. Zij viel nog dien zelvden dag, der Koninginne aan met schreijen en jammeren, als of het met hare Majesteit, het rijk en den godsdienst omgekomen ware, zo deze egt voortging: de Koningin scheen hier door bewogen, en trok des anderendaags, in een geheim gesprek met ALENÇON, haar gegeven woord te rug. Sommigen willen, dat het huwelijk haar nimmer ernst geweest zij, en dat zij den handel alleenlijk zo ver had laten

komen, om *Frankrijk* met *Spanje* in oorlog te helpen, en ALENÇON in de *Nederlanden*, met te beteren fchijn te konnen onderfteunen. Ook is men van gedagten, dat de Koning van *Frankrijk* het huwelijk zijn's broeders niet fterk gezogt hadt, hebbende hij gevorderd, dat het voltrokken werdt, eer hij een aanvallend en verdedigend verbond wilde fluiten met ELIZABETH; doch naar welke voorwaarde de Koninginne geene oren hadt. ALENÇON was dan veelligt, de enigfte die zijne verwagting te leur gefteld zag. De Hertog hieldt zig egter na deze teleurftelling nog in *Engeland* op, tot den eerften februarij 1582, wanneer hij de reis van daar aanving, door de Koninginne bijgeleid tot *Kantorberri* toe, die hem verders van enen aanzienlijken fleep *Engelfe* Groten, in 15 oorlogfchepen; verzellen deedt. Op den tienden, tradt hij te *Vlisfingen* aan land, daar hem de Prins VAN ORANJE en vele andere *Nederlandfe* Heren, met uitbundige tekenen van blijdfchap en eerbiedenis, verwelkomden. Des anderendaags deedt hij zijne intrede te *Middelburg*, bezag voorts de andere fteden van *Walcheren*, en vertrok den 17den, met zijn talrijk gezelfchap in 54 fchepen naar *Antwerpen;* alwaar hij twee dagen later, op 't pragtigst ingehaald, en tot Hertoge van *Braband* en Markgrave des *Heil. Roomfen Rijks* gehuldigd werdt; wordende hem bij deze plegtigheid, door de Prins VAN ORANJE den Hertogelijken mantel omhangen, en met den Hertogelijken hoed gedekt. Vervolgens deedt de nieuwe Hertog zijne intrede in de ftad, aan welke hij op den 22ften, nog enen bijzonderen eed deedt. De Gemagtigden der andere Gewesten, die van tijd tot tijd te *Antwerpen* kwamen, werden vervolgens aangezogt om den Hertoge hulde te doen. Ook namen die van *Gelderland*, fchoon zij te voren niet in den handel met hem hadden willen bewilligen, hem op den 3 april, tot Hertoge van *Gelder* en Grave van *Zutphen* aan. De *Groninger-Ommelanden* huldigden hem, kort daar na, ook als hunnen Heer, en verwierven hier van Brieven die op den 12 julij getekend waren. Tot Grave van *Flaanderen* werdt hij niet voor den 23 augustus te *Gent*, ingehuldigd. Doch den titel van dit

Graav-

Graavschap hadt hij, zo wel als dien van Hertoge van *Lotharingen*, *Braband*, *Limburg* en *Gelder*, van Grave van *Holland*, *Zeeland* en *Zutphen*, van Markgrave des *Heiligen Rijks*, en van He e van *Friesland* en *Mechelen*, veel vroeger aangenomen. De Gemagtigden van *Holland*, *Zeeland* en *Utrecht*, hadden den Hertoge egter geene hulde gedaan; 't was hun wel, kort na zijne aankomst te *Antwerpen*, gevergd; doch zij hadden 'er zwarigheid in gevonden, verklarende daar toe geenen last te hebben van hunne meesteren. De Hertog VAN ALENÇON, zig nu beginnende te schikken tot de regeringe, hadt van de Prinsen VAN ORANJE en ESPINOI en andere leden des Raads van State, opening verzogt van den staat des lands; waar op hem deze Heren bij geschrifte daar van volkomen opening gaven.

De *Roomsgezinden* te *Antwerpen*, hebbende nu aan ALENÇON enen Heer van hunnen godsdienst, hadden vrije oeffening van denzelven verzogt, die hun zedert agt maanden ontzegd geweest was. Zij hadden gezien, dat de opzieners der *Hervormde* kerken, ter gehoor geleid door den Prinse VAN ORANJE, terstond na de aankomst des Hertogs, zig zijner bescherming aanbevolen en gunstig antwoord bekomen hadden, en zij meenden niet minder te mogen verwagten. Ook bragt de Hertog te wege, dat de Wethouderschap hun de vrije godsdienstoeffening toestondt in *St. Michiels* klooster, welk zijner Hoogheid geopend was, mids doende vooraf, den eed aan den Hertoge en aan de stad, met afzweringe des Konings van *Spanje*. Te *Brussel* hadden de *Roomsgezinden*, den Hertog ook om vrije godsdienstoeffening verzogt, waar over zij van de *Onroomschen* gedreigd waren; hier op beval de Hertog aan dezen, op den 8 junij, de kerk van *Kouwdenberg* binnen 't Hof te ruimen, alzo hij aldaar haast zijnen intrek dagt te nemen; doch men sloeg zijn gebod in den wind. Intusschen gebeurde het in 1583, dat de Hertog zig met geweld meester tragtte te maken van verscheidene *Nederlandse steden*, ten einde de Staten daar door te dwingen tot het inwilligen van al het gene hij hun zoude voorschrijven, dan dezen aanslag misluk-

te

te hem; en te *Antwerpen* daar hij het reeds dagt gewonnen te hebben, trok hij deerlijk de pot; want de burgerij aldaar, van der *Franſen* dertelheid, geen minde, onheil ſpellende, dan zij van der *Spaanſe* wreedheid geleden hadt, vatte eenparig de wapenen op, en joeg ALENÇON met alle zijne *Franſen* uit de ſtad, waar van meer dan 1500 ſneuvelden, onder welke zeer vele voorname edelen waren. Toen 't gevaar voorbij was, vlogen de burgers, van blijdſchap elkanderen om den hals, en wenschten zig wederzijds geluk, over de behoudenis van leven, have, vrouwen, kinderen en vrienden. Men kan gemakkelijk begrijpen, hoe euvel deze ſchendaad van den Hertog, bij alle weldenkenden in den lande werdt opgenomen; en ſchoon de Staten op aandrang van den Koning van *Frankrijk*, zig tot het aangaan van een verdrag met ALENÇON inlieten, ging het egter vrij huiverig in zijn werk, en zelvs ſommigen, zo als onder anderen *Flaanderen*, wilden in 't geheel van geen verdrag met hem horen. Wat 'er verders van gekomen zoude zijn is onbekend, maar zijne dood brak alle verdere onderhandeling af.

Toen hij, na de mislukking van zijnen toeleg, zig uit *Antwerpen* weg pakte, en zijn leger aan alles gebrek leed, moest hij over de rivier de *Dijle* trekken, en bij gebrek van ſchepen, te voet daar door waden, doordien hij zijn paard niet betrouwde, en zeer nabij hem, de Hertog VAN MONTPENSIER van het zijne geworpen werdt; hier door wil men, dat hij zig ene ongezondheid op den hals haalde, die hem altoos bijbleef; zeker is het, dat hij op den 1 meij 1584, overvallen werdt van ene zware kwale van bloedvloeijing uit alle de openingen des lighaams, en hier paarde zig een gebrek aan eetlust bij; door het een en ander verzwakte hij zodanig, dat hij na zes weken gezukkeld te hebben, op den 10 junij, in den aanvang van het 31ſte jaar zijn's ouderdoms, te *Chateau-Thierrij* overleedt. In 't hart des Hertogs, hadt men enige plekken van knaging beſpeurd, zo dat 'er bedenking rees, of hij ook mogt vergiftigd zijn, en ſommigen hielden de *Spanjaards* verdagt van deze ondaad; MEZERAY zegt van hem: „ dat velen zig verbeeldden

„ dat zijn dood niet natuurlijk was; dat zijn godvrugtig en „ christelijk uiteinde, den laster uitwiste van ongestadigheid, „ en die van geenen godsdienst te hebben, waar mede hij „ onregtvaardig betigt was; dat hij met zig in 't graf de tra„ nen der ongelukkigen voerde, die hem in den oorlog der „ *Nederlanden* hadden bijgestaan; want hij storf met 300000 „ rijksdaalders schuld, en de Koning wilde 'er liever 200000, „ aan zijnen uitvaart verkwisten, dan één voor zijn schul„ den betalen." Wat zijne gestalte betreft, hij was kort, doch gezet, bruin van hair en ogen; een aangezigt dat bol, opgezwollen en bijna mismaakt was, zo door de veelheid van diepe pokputten, als door de wanschapene grootte van zijnen neus. Zo men zijn karakter door zijne daden beoirdeeld, levert het geen zeer gunstig tafereel op; ook vindt men hem beschreven, als veranderlijk van aart; nu te streng, dan te medelijdend; grootmoedig, en tessens lafhartig; zeer schaamagtig in gevalle zijne misdaden ontdekt werden, die hij zonder overleg en met grote drift beging; voorts welsprekend, staatszugtig en onrustig. ——— THUANI, *Hist. sui temp.* Lib. LXIX. p. 273. MEZERAY, *Hist. de France.* Tom. III. BOR, METEREN, GROTIUS, HOOFT &c. *Nederl. Geschiedenissen.* WAG. *Vad. Hist.* VI. en VII. Deel.

ALENDORP (ADOLF VAN), gesproten uit een aanzienlijk *Utrechts* geslagt, was in 1595, Proost van *St. Pieters* kerk te *Utrecht*, daar na Overste Luitenant in dienst van den Staat en Gouverneur van *Schenkenschans*; hij hadt tot vrouwe ELIZABETH PITHAN, bij wien hij vijf kinderen verwekte, en stierf in 1628. ——— A. FERWERDA, *Gesl. en Wapenboek*, 1785. I. D.

ALENDORP (EGBERT VAN), vindt men in het jaar 1443, als Schepen van *Utrecht* op de lijst aangetekend. ——— K. BURMAN, *Utr. Jaarb.* II. Deel, bl. 24.

ALENDORP (HENDRIK VAN), is de eerste die men van dit geslagt vermeld vindt, op het jaar 1321. Hij droeg, met zijne huisvrouw ELIZABETH, in 1327 aan den Proost van *Oudmunster* te *Utrecht*, de helft van zijne Koorn-tienden op. ——— A. FERWERDA, *Gesl. en Wapenboek*, 1785. I. D.

ALEN-

ALENDORP (HENDRIK VAN), is in 1481 Schepen der ſtad *Utrecht* geweest, en ter oirzaak der beroerte, welke 'er in dat zelvde jaar in genoemde ſtad voorviel, is hij daar benevens vele aanzienlijke edellieden en voorname burgers uitgeweken. —— K. BURMAN, *Utr. Jaarb.* III. D. bl. 468. 510.

ALENDORP (HENDRIK WILLEMSZ. VAN), is geweest Drosſaard van *Buren*; hadt tot egtgenote WALBURG, Gravinne van *Nieuwenaar*; hij ſtierf als Overſte, in dienst van Koning HENDRIK DEN IV van *Frankrijk*, in 1583, vele kinderen nalatende. —— A. FERWERDA, *Geſl. en Wapenboek*, 1785. I. D.

ALENDORP (JOHAN VAN), is mede Drosſaard van *Buren* geweest, benevens Raad en Hofmeester van WILLEM DEN I. Prins *van Oranje*, met wien hij in 1567 naar *Duitschland* trok. Hij trouwde MARGARETHA, Gravinne van *Heinin van Wombregies*, en liet haar in 1569, weduwe met vier kinderen. *Ut ſupra.*

ALENDORP (LUBBERT VAN), Heer van *Blijenburg* en *Abelſchoten*, in het jaar 1434, vermeld als Kalenderbroeder, is in 1441 en 1455, Raad, en in 1446, 1451 en 1453 Schepen der ſtad *Utrecht* geweest; in 1455 werdt hij benevens enige andere burgers, om dat zij met ſtads baniere gewapend op de plaatze waren gekomen, ten einde de gemene ſtads gilden en weiden in 1433 verkogt, weder tot haar te nemen, ontburgerd; in 1457 werdt zijn wijf GEERTRUYT GRAWERT, met verſcheidene anderen uit de ſtad gezet, zijnde hen voor het gaan uit de ſtad opgelegd *oirvede* te doen, en te beloven niet gedurende hun afwezen met ſtads ballingen te ſpreken, of te *Amersfoort* of te *Rhenen* te komen, zullende hen, indien zij de *oirvede* nakwamen, en zig wijsfelijk droegen, toegelaten worden, na het verloop van een half jaar wederom in te komen. Waar in hunne misdaad beſtaan heeft, wordt niet gemeld, alleenlijk ſtaat 'er, zulks *om besten wil* geſchiedt te zijn. Uit zijn eerſte huwelijk met ELIZABETH FREIS VAN DOLRE, liet hij bij zijn overlijden, in het jaar 1468, drie zonen en ene dog-

ter na. —— K. BURMAN, *Utr. Jaarb.* II. D. bl. 2. 97. 116. 184. 223. 264. 291. 348.

ALENDORP (LUBBERT VAN), Heer van *Blijenburg* en *Abelschoten*, zoon van WILLEM, beschreven onder de ridderschap en edelen van *Utrecht*, hadt in zijn eerste huwelijk tot vrouwe JOHANNA DE GRUITER, en daar na HADEWICH VAN HUCHTENBROEK, bij welke hij ene dogter naliet, HILLEGONDA, die in huwelijk trad met JOHAN VAN ABCOUDE VAN WYK. —— A. FERWERDA, *Gesl. en Wapenboek*, 1785. I. D.

ALENDORP (WILLEM VAN), die Heer van *Blijenburg* en *Abelschoten*, en tevens Kastelein te *Duurstede* was, trouwde met HILLEGOND VAN BAARN, stierf in het jaar 1460, en liet een zoon na, LUBBERT genaamd. —— *Ut supra.*

ALENSON (HANS), is Leraar onder de Mennoniten geweest, eerst te *Delft*, en vervolgens te *Haarlem*; men vindt de tijd van zijne geboorte noch sterven aangewezen. Enige van zijne schriften, meest in twistredenen bestaande, zijn in het tijdvak van 1626 tot 1630, gedrukt, —— H. SCHYN, *Hist. der Mennoniten.* III. D. bl. 129.

ALEYD, is de naam van een vrouwspersoon, die even als HEROSTRATES door het in brand steken van DIANA's tempel te *Ephesen*, door hare pogingen om in 1588, te *Enkhuizen*, 's lands schepen door vuur te vernielen, haren naam heeft vereuwigd. Hare voorgenomen wandaad, wierdt gelukkig tijdig genoeg ontdekt, om die te verhinderen. Na in hegtenis genomen te zijn en het feit beleden te hebben, werdt zij verwezen, om door stads dienaars, met een schip op de borst, de stad te worden rondgeleid, en voor den tijd van twaalf jaren gebannen; welk vonnis zij op den 6 julij van 1588 onderging. —— BRANDT en CENTEN, *Hist. van Enkhuizen*, I. D. bl. 250.

ALEYD LEYSTINGH, zie LEYSTINGH.

ALFEN, zie ALPHEN.

ALFEN (KORS JANSZOON VAN), Haringkoper te *Rot-*

ter-

terdam, was een der faamgezworen met WILLEM VAN OLDENBARNEVELD, Heer van *Stoutenburg*, jongften zoon des Advokaats, die om het grievend leed, zijnen braven grijzen vader aangedaan, te wreken, in het jaar 1622 de fnode onvoorzigtigheid hadt, van enen aanflag op het leven van Prins MAURITS te fmeedden. Ik vinde ook nog als een medepligtige van dezen aanflag vermeld, KLAAS JANSZOON VAN ALFEN gewezen Schout van *Zevenhuizen*, die geld tot de uitvoering van dit heilloos bedrijf zoude verfchaft hebben, of nu deze een broeder of naastbeftaande van KORS geweest zij, is mij niet gebleken. —— WAG., *Vad. Hift.* X. D. bl. 451.

ALKEMADE, is de naam van een oud adelijk ridderlijk geflagt in *Holland*, waar van het Stamhuis of Kasteel, zo vermaard in 's Lands Gefchiedenisfen, in 't oosteinde van het dorp *Warmond*, in *Rhijnland*, niet verre van *Leijden* is gelegen; de tijd van deszelvs ftigting is onzeker, doch het blijkt, dat 't lang voor het jaar 1320 in wezen is geweest. Het oude gebouw, waar van dit geflagt zijnen naam ontleend, reeds voor lang verwoest zijnde, is 'er een ander op deszelvs puinhopen geftigt, liggende rondsom in gragten, met een fraaije valbrug, een ruim voorhof, en twee zeskante torentjes op de hoeken. Lang is dit huis bezeten door de afftammelingen van dit geflagt; in 1725, behoorde het nog aan FLORIS VAN ALKEMADE, Here van *Maneger* en *oud Alkemade*. —— Ons beftek laat niet toe, hier omftandiger over te handelen; weetgierige lezers, zullen zig ten dezen aanziene kunnen voldoen, met het *Vaderlandsch Woordenboek* van J. KOK te raadplegen, alwaar in het II. Deel, bladz. 603 enz., naauwkeurige tafels van dit zo beroemd geflagt zijn te vinden.

ALKEMADE (KORNELIS VAN), was in 't jaar 1562 Penfionaris van *Dordrecht*, en twee jaren later van *Haarlem*. Hij behoorde mede onder de tekenaars van het *Verbond der Edelen*, in 1565. —— WAG., *Vaderl. Hift.* VI. D. bl. 126.

ALKEMADE (KORNELIS VAN), werdt op den 11 meij

van 't jaar 1654 geboren, en was een der oudheidkundigste onderzoekers en der ijverigste naspoorders van de *Nederlandsche* Geschiedenissen en Oudheden, wiens lettervrugten ook bij de nakomelingschap, zijnen naam altoos met eerbied en dankbaarheid zal doen gedenken. Te midden van het waarnemen een's ambt, welkers beoeffening vrij wat tijd spilde, besteedde hij zijne snippeluren, om uit bijkans vergetene schuilhoeken, den schat van Bataafsche Oudheden op te sporen, dien hij ons heeft nagelaten. De werkzame post van eerste Kommis der Convoijen en Licenten te *Rotterdam*, verhinderde hem niet, om in 't jaar 1699, zijne **Verhandeling over 't Kamprecht**/ in 't licht te geven; behelzende de aloude en opperste regtsvergadering voor den *Hove van Holland*, onder de eerste Graven, midsgaders den oirsprong, voortgang, en 't einde van 't kampen en duëlleren; zijnde dit laatste, als een noodwendig bijvoegzel van het eerste, door deszelvs schoonzoon, Mr. P. VAN DER SCHELLING, bij de derde uitgave in 1740, 'er bijgevoegd; en deze laatste druk, die na des schrijvers dood is uitgegeven, heeft men meer als een derde vermeerderd.

Bijna ter zelver tijd, in 1699 namelijk, kwam door zijne bezorging in 't licht, de *Rijm-Kronijk van den alouden* MELIS STOKE, onder den tijtel, van **Hollandsche Jaarboeken of Rijm-Kronijk van** MELIS STOKE, behelzende de *Geschiedenissen des Lands onder de Prinsen van 't eerste Huis, tot den jare* 1337. Dit werk is voorzien, met de afbeeldingen van alle de Hollandsche Graven, geschetst naar de aloude schilderijen der Karmeliten te *Haarlem*, nevens verscheidene egte Bijlagen, betreffende den waren toestand der geschillen tusschen Graav FLORIS DEN V, en de Hollandsche Edelen; midsgaders de beeldtenisse van GERARD VAN VELSEN; en andere oude fraaijigheden, nimmer te voren in 't licht gebragt; alles met nodige uitleggingen opgehelderd door onze ALKEMADE. Het is te *Leijden* gedrukt in het jaar 1699, in klein folio. Schoon nu MELIS STOKE naderhand met een schat van taal- en oudheidkundige aanmerkingen, door den Heer B. HUYDE-

CO-

KOPER, tot dienst der beoeffenaars van de vaderlandfche geschiedenisfen, is in 't licht gegeven; zal egter de druk van ALKEMADE altoos hare waarde behouden, door de fraaije en egte afbeeldzels van de Graven, daar het mede opgefiert is.

Een jaar later, dus in 1700, gaf dien arbeidzamen geest in het licht, de **Muntſpiegel der Graven van Holland &c.**, in klein folio, te *Delft* gedrukt; en doordien dit werk in zig bevat ene korte befchrijving der Prinfelijke levensbedrijven, van den eerften tot den laatften Graav toe, kan men het te regt den naam geven, van ene *Gefchiedenis der Hollandfche Graven*, waar bij de afbeeldzels van alle de Gravelijke Munten zijn gevoegd, van FLORIS DEN III. af, tot aan FILIPS DEN II. ingefloten. Ook maakt de fchrijver in het voorberigt van dit werk, gewag, van het regt en de voorregten, door de Hollandfche Graven, ten aanzien van de Munten verkregen; egter met die voorwaarde, dat de bepaling van 't gehalt en den lopenden prijs, verbleef aan het gezag en de goedkeuring der Staten, bij wien dit als een deel der opperfte magt berustte, en door hen, zelvs onder de heerszugtigfte Vorften, altoos is vast gehouden.

Hier op volgde in 1713 een boek van minder vertoning, doch van geen geringer nuttigheid, ten tijtel voerende: **Inleiding tot het ceremonieel der Begraafnisſen en der Wapenkunde / uit desſelvs oirſpronkelykheid aangewesen en opgeheldert** / in 8vo., te *Delft* gedrukt. Volgens getuigenis van den fchrijver, in zijn voorberigt, ftrekt dit werk alleen tot ene inleidinge of fchets, voor hun die meerder tijd en lust hebben, om uit het overfchot der vaderlandfche oudheden, den landgenoot meerder lichts wegens de plegtigheden en gebruiken te verfchaffen; doordien zij, die de kennis van gebruiken en plegtigheden der voorouderen van klein gewigt achten, grovelijk misfen, en tonen van hun eigen vaderland te ontaarten.

In het jaar 1732, kwamen de **Nederlandsche Displechtigheden** uit, beftaande 3 Delen in 8vo., en verrijkt met velerleije afbeeldingen, inzonderheid van drinkhorens, bekers, pokalen

en glazen, die om derzelver oudheid, en opheldering die zij aan de geschiedenis van ons land bijzetten, zeer merkwaardig zijn. Dit werk bevat teffens een keurige beschrijving, van de plegtigheden, die bij geboorte-, doop-, begraaffenis, en andere maaltijden in ons land plegen in gebruik te zijn; zijnde daar teffens bijgevoegd, de plakaten en reglementen door 's lands Vaderen genomen, om de ongeregeldheden en verregaande flemperijen, die daar bij niet zeldzaam in zwang gingen, te beteugelen. Dit leerzame boek, waar van ALKEMADE weinig meer dan de fchets heeft vervaardigd, is vervolgens door deszelvs fchoonzoon, Mr. P. VAN DER SCHELLING, uitgewerkt en voltooid.

In rang volgt hier op, zijn werkje in 8vo. gedrukt, getijteld: **Jonker Fransen oorlog/ of Rotterdamsche Heldendaden/ onder de Stadvoogdy van Jonker** FRANS VAN BREDERODE, met egte meest ongedrukte bewijzen bekragtigd. In dit boekje vindt men een verhaal, van het gene gedurende de jaren 1488 en 1489, in den zo beroerenden twist der *Hoeksen* en *Kabbeljauwsen*, in en omtrent *Rotterdam* is voorgevallen. In deze voor den lande zo langdurige als fchadelijke verdeeldheid, vondt hij in 't gemelde tijdvak, ruime ftoffe, zijne lezers met wetenswaardige zaken bezig te houden, voorgevallen, in die ten dien tijde onbemantelde ftad. Dit verhaal betuigd hij, famengefteld te hebben, uit de aantekeningen en handfchriften, van een toenmaals levenden naauwkeurigen aantekenaar. Zie SLUIS (WILLEM VAN DER).

Nu zijn wij gevorderd tot de laatfte lettervrugten van onzen ALKEMADE, die in zijn klimmende ouderdom, een nog uitgebreider werk ondernam, als alle de vorigen, die wij aan zijne pen hebben te danken; ik bedoele zijne **Beschryving van de Stad Briele en den Lande van Voorn** / een werk bij alle oudheidminnaars en onderzoekers van 's lands gefchiedenisfen in grote achting; hetzelve is gedrukt in folio, te *Rotterdam* in 1729, en met enige hoofdelen, bijvoegzels en aantekeningen, van zijn meergemelden fchoonzoon P. VAN DER SCHELLING, vermeerderd.

Schoon

Schoon geen werk van hem zelv' zijnde, kunnen wij egter niet voorbij te gewagen, hoe veel nuts deze ijverige schrijver, aan de tweede en derde veel verbeterde uitgaven van A. PARS, *Katwijkse Oudheden* heeft bijgedragen; men ontwaart zulks in de voorreden van dat boek en in het werk zelve; ook blijkt zulks uit aangehaalde brieven, tusschen ALKEMADE en PARS daar over gewisseld; en inzonderheid is voor hem lofwaardig, het getuigenis dat PARS 'er zelve van geeft, hier in bestaande: „ de Heer KORNELIS VAN ALKEMADE, voornaam verzame„ laar van alles wat tot de liefhebberij der *Nederlandse* Oud„ heden behoord, gemeenzaam eertijds met den Heer JOACHIM „ OUDAAN; naarstig onderzoeker in 't bijzonder van de oude „ lands handvesten, brieven der Graven; opzoeker, uitleg„ ger, en konstig aftekenaar met de pen van de Hollandse „ Gravelijke Munten, die wij uit de Boekzaal (*Naamrol van* „ *Batavische Schrijvers)*, eerst hebbende leren kennen, zedert „ op de ernstigste manier, met onvermoeide brieven te wis„ selen en boeken toe te zenden, heeft gelieven voort te drij„ ven enz." Doch te midden van dezen arbeid, bezweek onze ALKEMADE, en wêrdt op den 12 meij 1737, door de dood van zijnen werkzamen post afgelost, in den ouderdom van 83 jaren en een dag. —— BURMANNI, *Trajectum eruditum.* pag. 363. C. SAXI, *Onomast. literar.* Pars V. p. 511. A. PARS, *Naamrol der Bat. en Hollandse Schrijvers*, bl. 456, 457.

ALLARDUS, zoude in rangschikking geweest zijn, de derde Heer van *Voorn*, en geregeerd hebben, van 't jaar 1179 tot 1203, dus 23 jaren het bestier over die landstreek in handen gehadt hebben. —— K. V. ALKEMADE, *Beschr. van den Briel* &c. I. D. bl. 195. *aant.* I.

ALLART (HENDRIK), een hups man uit den eersten Burgerstand, is in het jaar 1560 of daaromtrent, Schepen te *Leeuwarden* geweest. Doordien hij de hervorming was toegedaan, en de burgerlijke vrijheid met al zijn vermogen beschermde, welke deugden in die beroerde tijden voor majesteitsschennis werdt gehouden, wierdt hij genoodzaakt, ten einde groter on-

heilen te vermijden, zijn vaderſtad te verlaten, en ene veiliger verblijfplaats te zoeken. Zeer waarſchijnlijk voegde hij zig toen, bij vele andere zijner verdrukte lotgenoten, die de wijk naar *Groningen* namen, met den toeleg, om zig van die ſtad meester te maken. ——— *Aantek. van den oud Raadsheer* MARIUS VAN BURMANIA.

ALLEMAN (JOHANNES NIKLAAS SEBASTIAAN), in leven Hoogleraar in de Wijsbegeerte en Wiskunde te *Leijden*, is te *Lauſanne* geboren, alwaar hij ook heeft geſtudeerd, en als Proponent in de Theologie aangenomen. Zijnen akademiſchen loop met roem in zijn vaderſtad volbragt hebbende, begaf hij zig naar *Leijden*, en geraakte bij den groten Wijsgeer 's GRAVESANDE in huis, om tot Mentor en Onderwijzer van zijn' beide zoons te verſtrekken. Onder het getrouw waarnemen van de pligten, die zulk een zwaarwigtigen post van hem vorderde, bevlijtigde hij zig met ijver in de beoefening van alle de delen der wijsbegeerte, inzonderheid wat de *proefondervindelijke Natuurkunde* betreft, waar toe hij niet weinig wierdt geholpen, door de ſchat van natuurkundige werktuigen die zijn' MECENAS bezat, en waar van hij ook het openbaar en bijzonder onderwijs zig met alle vlijt te nutte maakte. Op den 3 maart 1747, wierdt ALLEMAN door *Frieslands* Staten beroepen, als Hoogleraar in de Wijsbegeerte, te *Franeker*, in plaats van GODEFRIDUS DU BOIS; welke post hij egter maar twee jaren heeft bekleed, wordende in 1749 in die zelvde hoedanigheid, aangeſteld op *Leijdens* Hogeſchool, daar hij tot zijn dood toe verbleven is. Onze Hoogleraar was inzonderheid ook een groot beoeffenaar der Natuurkunde, waar van hij merkbare blijken heeft gegeven, door zijne aantekeningen, gevoegd bij de *Natuurlijke Hiſtorie van* BUFFON. Hij hadt ook een Kabinet van natuurlijke zeldzaamheden, voor zig afzonderlijk verzameld, 't gene verder door hem ten gemenen nutte, reeds zedert een' geruimen tijd, in ene zaal, agter het Akademie-Gebouw en daar aan behorende, geplaatst was. Dit Kabinet is na 's mans overlijden, door deszelvs nagelatene weduwe, vrouwe MAGDALENA CROMMELIN, in het

jaar 1788 geheel in eigendom aan de Hogefchool afgeftaan. Van welk een en ander, Curatoren ene dankbare geheugenis, bij de Nakomelingfchap hebben willen bewaren, door het doen plaatzen van de volgende infcriptie, met vergulde letteren in opgemelde Kabinet-Kamer:

HIC NATURÆ THESAURUS

Et orti & incrementi debet viro Clarisfimo Profesfori J. N. S. ALLAMAND, *Phil. & Mathef. in hac Academia, qui fuum in eo amplificando ftudium non putavat rectius posfe declarari, quam, luculentis ejusdem generis copiis, quas fibimet ipfe privatim collegerat, liberaliter in commune conferendis, quam donationem Matrona nobilisfima* MAGD. CROMMELYN *post mortem mariti confummavit. Hoc Curatores & Urbis Confules hæc Tabula ad posteros testatum esfe voluerunt.* —— E. L. VRIEMOET, *Ath. Frifiac.* p. 863. *Boekz.*, 1747. *a.* bl. 333. *Konst- en Letterbode*, I. D. bl. 13.

ALLERTZ (ANDRIES), een braaf vaderlander, die zijn leven aan het befchermen daar van opofferde. Hij bekleedde gedurende het beleg van *Leijden*, door de bloeddorftige *Spanjaarden* in 1574, de gewigtige post van Kollonel en Kapitein van de Burgerij, en fneuvelde bij ene uitval, dapper voor de vrijheid ftrijdende. —— BOR, *Ned. Oorlogen*, VII. Boek, fol. 22.

ALMA (EILARD VAN), een *Fries* van geboorte, werdt zonder enig ander onderwijs als eigen oeffening, zeer bedreven in de griekfe en latijnfe talen; en hadt teffens de roem gekregen, van een bekwaam Digter te zijn, waar van zijn digtftuk den Reuzenftrijt genaamd, in 1587 zijnde een jaar na zijn overlijden, in 4to. onder den tijtel: *Bellum Gigantum* enz. is gedrukt. Zijn' dood werdt met een lijkdigt vereerd, door LUDOLF VAN DEVENTER, 't welk tot opfchrift voert: *Memoriæ & honori præstantisfimi Poeta* EILARDI AB ALMA. —— SUFFR. PETRI, *Defcript. Frifiæ.*

ALMAREZ (JODOCUS VAN), geboren in het *Brabandfe* dorp *Londerzeel*, was zulk een ijverig voorftander van het

kloos-

kloosterleven, dat hij zijne aanzienelijke tijdelijke waardigheden en grote goederen, vaarwel zeide, om den monnikskap in het klooster der *Franciskanen* op te zetten. Vervolgens werdt hij Priester, en bediende de kerk te *Zepteren*, in die hoedanigheid; eindelijk verkreeg hij de waardigheid als Biegtvader, van 't Nonnenklooster te *Steijnart*. De tijd die hem van 't waarnemen zijner bediening overschoot, besteedde hij in 't beoeffenen der Godgeleerdheid, en schreef veelvuldige Boeken. ——— F. SWEERTII, *Athenæ Belgicæ.*

ALMELOVEEN (THEODORUS JANSSONIUS VAN), werdt geboren te *Meijdrecht* in het Stigt van *Utrecht*, den 24 julij 1657, toen zijn vader als Predikant te *Zegveld* en *Meijdrecht* stondt; zijne moeder was MARIA JANSSONIUS. Na dat THEODORUS door bekwame meesters in de beginzelen der wetenschappen was onderwezen, vertrok hij naar de Hogeschool van *Utrecht*, alwaar hij zig ongemeen vlijtig oeffende, en het onderwijs genoot van de vermaarde Hoogleraren GRAVIUS, DE VRIES, LEUSDEN, VALLAU en MUNNIKS. Na alhier gedurende vier jaren met een onafgebroken vlijt, in velerleije wetenschappen inzonderheid in de Griekse taal en de Geneeskunde gestudeerd te hebben, werdt hem in 1680, de waardigheid van Doktor in de Medecijnen opgedragen, en hij zette zig toen te *Amsteldam* neder, ter uitoeffening van die wetenschap. In 1687 trouwde hij met ALETTA KATHARINA IMMERZEEL, wiens vader de Burgemeesterlijke waardigheid te *Gouda* bekleedde, werwaards hij zig ook toen met 'er woon begaf, makende aldaar enen groten naam, door het uitgeven van verscheidene boeken, die bij de liefhebbers van studie nog in achting worden gehouden. In 1697 werdt hij tot Hoogleraar in de Griekse taal en Geschiedenissen aan de *Gelderse* Akademie te *Harderwijk* beroepen; en in 1702 in de Geneeskonst; met welke waardigheid bekleed, hij in het jaar 1712 te *Amsteldam* overleed, nalatende ene schone verzameling van handschriften. Onder anderen bezat hij ook alle de uitgaven van QUINCTILIANUS, waar van men de lijst vindt in de *Histoire Critique de la Republique des Lettres de* JEAN MASSON, Tom. V.

Art.

Art. XI. dien hij bij uiterfte wille aan de Hogefchool van *Utrecht* verfprak, en zijne andere Boeken, die groot in aantal en keurig verzameld waren, legateerde hij, aan Heer HENDRIK VAN SYPESTEIN. —— JOH. FABRICII, *Hift. Biblioth.*, Part. II. p. 268. SINCERUS HOLLANDUS, (*h. e.* PETRUS BURMANNUS, *major) in Misfellan. Obferv.*, Vol. V. Tom. III. p. 138, 139. C. BURMANNI, *Trajectum eruditum*, p. 7-10. C. SAXI, *Onomast. literar.*, Pars V. p. 299, 300. DAV. CLEMENT, *Bibliot. curieufe*, Tom. I. pag. 202-204. PAQUOT, *Memoires literaires*, Tom. I. p. 94-103. bij wien men ene volledige optelling van zijne menigvuldige uitgegevene fchriften aantreft. L. VAN BENTHEIM, *Ned. School- en Kerkftaat*, II. D. bl. 444 en 445.

ALMONDE, is de naam van een aloud adelijk geflagt in *Holland*, 't welk is gefproten uit den huize der oude Baanderheren van STRYEN, en van het Ambagt van ALMONDE, 't welk pleeg te leggen in de verdronken Weert van *Zuidholland*, in 't oosten van *Hoekenesfen* &c. Verfcheidene voorname mannen heeft dit geflagt, wiens oirfprong men tot in 't jaar 1380 doet opklimmen, voortgebragt, waar van wij hier de voornaamfte zullen melden.

ALMONDE (ABRAHAM VAN), werdt op zijn vaderlijk flot *Altona*, nabij *Delft* geboren. Zijn vader was JOHANNES VAN ALMONDE, gehuwd aan PETRONELLA VAN DER WERVEN, afkomftig uit het edel geflagt van dien naam. Onze ABRAHAM zijne letteroeffeningen voleindigd hebbende, werdt tot verfcheidene aanzienlijke ambten geroepen; ook ontmoet men dikmaals zijn naam op de lijst der Burgemeesteren van *Delft*, als mede op die der Hoogheemraden van *Delfland*; veelmalen was hij lid van de Statenvergadering van *Holland*, ook Raad van de Admiraliteit te *Rotterdam*, eindelijk Curator der *Leijdfe* Akademie. Om zijne Hollandfche zedigheid, gulle vriendelijkheid, en brave opregtheid, werdt hij van een ieder bemind, en daaalde in 't jaar 1594 met dien roem ten grave. —— VAN LEEUWEN, *Bat. illuftr.* bl. 845.

ALMONDE (FILIPS VAN), Lt. Admiraal van *Holland*,

werdt

werdt in 1646 in *den Briel* geboren; de Vice-Admiraal WITTE WITTEZOON, in 't jaar 1658 in den *Zond* gesneuveld, was zijn' oom. In 't jaar 1665 werdt ALMONDE, na alvorens vier jaren de zee bebouwd, en verscheidene proeven van dapperheid en bekwaamheid gegeven te hebben, tot Luitenant bevorderd op het schip van Kapitein KLEIDYK, dat mede een oom van hem was, en een man wiens nagedagtenis lof verdiend, doordien hij daar anderen hunnen pligt schandelijk verwaarloosden, zig als een man van eer en moed gedroeg, wiens voetstappen ook door ALMONDE gedrukt wierden. Kort hier op werdt hij tot Kapitein bevorderd, en voerde in den berugten zeeslag die op den 11 junij 1668 en drie volgende dagen, voorviel, bevel over het schip *Dordrecht*, onder het eerste eskader van den Lt. Admiraal M. DE RUITER. Grotelijks deelde ALMONDE in den lof daar bij behaald, zo wel als in de andere zeeslagen, in dat zelvde jaar voorgevallen, waar in hij zig zelven altoos gelijk bleef, zo wel ten aanzien van bedaard beleid, als onverschrokkene dapperheid, ter behoudenis van zijn vaderland; en offchoon niet alle ondernemingen even gelukkig slaagden, werden die egter in 't volgende jaar ruimschoots vergoed, door den zegenrijken togt en landing op *Chattam*, waar door *Engeland* als benard, genoodzaakt werdt de vrede te *Breda* te sluiten. In het noodlottige jaar 1672, vondt ALMONDE wederom ruime stof om nieuwe lauwrieren te plukken; want in den vermaarden zeeslag welke op den 7den junij voorviel, verloste hij den Admiraal DE RUITER van twee branders die op hem aanhielden, en zijn schip dreigden te vernielen. In september 1673, werdt hij Kommandeur van ene vloot, voor *Goeree* leggende, en in october Schout bij Nagt, voor 't kollegie van *Rotterdam*. Na dat in 1676 de Admiraal DE RUITER, omtrent *Palermo* gesneuveld was, ontving ALMONDE bevel van den Staat, om over land naar *Napels* te reizen, werwaards de vloot met het lijk van den Admiraal, gekeerd was, en het bevel daar over te aanvaarden; na de baaij van *Kadix* aangedaan te hebben, keerde hij met de vloot naar het vaderland te rug. In 1677, bragt

AL-

ALMONDE niet weinig toe tot de zege, door KORN. TROMP, op de Zweedse zeemagt behaald, waar door Denemarken buiten gevaar wierdt gesteld. Groter roem nog behaalde hij in 1692, toen hij tegens den Franschen vlootvoogd TOURVILLE, op de hoogte van kaap la Hogue sloeg, en een' volkomen overwinning op hem behaalde, wordende de gelukkige uitkomst daar van, aan ALMONDE's goed beleid toegeschreven. Niet minder lof en eer, heeft dien zeeheld behaald, in de zo beroemde togten naar de Franse en Spaanse kusten, inzonderheid in de verovering en vernieling van de Spaanse Westindische vloot, te Vigos; want schoon den Engelsen Admiraal ROOCKE, benevens de meeste vlagofficieren van de beide vloten, op het gevaar aandrongen, om op die gevreesde kust, doordien het saisoen te verre verlopen was, de Spaanse en Franse vloten aan te tasten; wist egter de Admiraal ALMONDE hen in zijn gevoelen over te halen, met de mooglijkheid der onderneming te betogen; eene gelukkige uitkomst bekroonde ook zijne raadgeving, en verstrekte hem tot geen geringe eer, doordien zijn naam zedert dien tijd, door gantsch Europa is beroemd geworden.

Men verzekerd dat onze ALMONDE door het gebulder van 't geschut, in een der zeegevegten dien hij bijwoonde, tot zulk een' trap het gehoor hadt verloren, dat hij daar van doof wierdt, 't welk hem tot zijn' dood toe zoude zijn bijgebleven. Voorts wordt hij geschetst, als beleefd en minzaam van aart, eerlijk en manhaftig, doch teffens bezadigd van gemoed; dat hij ook nog groter blijken van zijne dapperheid zoude gegeven hebben, ten minsten gedurende het tijdperk dat hij Lt. Admiraal was, hadt men hem vergund met sterker vloten in zee te verschijnen; dan de staatkunde van die tijd scheen het veiliger te achten, met kleine smaldeelen malkanderen afbreuk te doen, dan met grotere vloten de gantse zeemagt op de bruisende wateren te wagen. Zijn leven waar aan altoos met eerbied en dankbaarheid voor de diensten aan den vaderlande bewezen, zal gedagt worden, heeft hij die zo menigmalen aan doodsgevaren is blootgesteld geweest, vreedzaam op de bed-

spon-

ſponde geëindigd, den 6 januarij 1711, op zijne hofſtede *Haaswijk* bij *Oestgeest*, in den ouderdom van 66 jaren en 10 dagen; en is vervolgens in de *Katrina* kerk van *den Briel* begraven, alwaar hem naderhand door zijne beide neven, zoons van zijnen broeder JACOB VAN ALMONDE, eene heerlijke graftombe is opgerigt, met een ijzeren hek afgeſcheiden. —— ALKEMADE, *Beſchr. van den Briel*, I. D. bl. 54. 55. 104. BRANDT, *Leven van* DE RUITER, op verſcheidene plaatzen. WAG. *Vad. Hiſt.* XIV. D. bl. 25. XV. 381. XVI. 152. 169. 172. XVII. 170. 196. 267.

ALMONDE (JACOB VAN), was de grootvader van ABRAHAM, Hoogheemraad van *Delfland*, Stadhouder der Lenen van *Lek* en *Polanen*, bezat in eigendom de hofſtede *Wena* in *Maasland*, en van het ſlot *Altona* buiten *Delft*; zijne vrouwe was KATRINA EVERSDYK. Men vindt hem opgetekend als Raad in den Hove van *Holland*, zedert het jaar 1478 tot in 1504, wanneer hij overleed, nalatende 7 kinderen. —— A. FERWERDA, *Nederl. Geſl. en Wapenb.*, 1785. I. D.

ALNOSIUS (JOHANNES), geboortig van *Brugge* in *Vlaanderen*, bloeide omtrent het jaar 1558. Hij was een groot kenner der Griekſe en Romeinſe Oudheden, blijkende zulks uit zijne in druk gegevene verhandeling: *De antiquis Nummis & Marmoreis inſcriptionibus.* —— G. M. KONIG, *Biblioth. vet. & nov.*

ALOUD of ALAND, bekleedde ingevolge de lijst der Baijuwen van *Zuidholland*, geboekt bij P. BALEN, *Beſch. van Dordrecht*, bl. 7. dit ambt in 1299; het gedrag dat WOLFERD VAN BORSSELEN voerde met Graav JAN DE II, was oirzaak van zijn ongelukkig einde, en teffens van dat van Baljuw ALOUD. Zie hier hoedanig het geval, ingevolge 's lands geſchiedenisſen van die tijd, zig heeft toegedragen: *Dordrecht* hadt, zo wel als andere ſteden, bij brieven van Koning WILLEM, Grave van *Holland*, het voorregt bekomen, „ dat de „ misdaden aldaar begaan, nergens anders, en door niemand „ dan door Schepenen der ſtad, beregt mogten worden." Dit vindt

vindt men bij BEVERWYK, *Befchr. van Dordrecht*, bl. 303, doch ook nergens anders; ook wordt 'er in ene Handvest, door denzelvden Koning WILLEM, in 't jaar 1252 verleend, geene andere dan Schepenen genaamd, om *zelvs zonder hoger beroep vonnis te vellen*. Hier te boven nog werdt 'er duidelijk in verklaard, „ dat Schepenen blijven zouden in het regt, waar in „ hunne voorzaten plagten te zijn :" welk regt, naar alle waarfchijnlijkheid, geen ander geweest is, dan het regt, om misdaden te *Dordrecht* begaan, ook alleen aldaar, door Schepenen te doen beregten. ALOUD, aangezet door WOLFERD, ondernam in 't jaar 1299, enig inbreuk op dit voorregt te doen. Men hadt te *Dordrecht* enige misdadigen in hegtenis, over welke de Baljuw *eene ftille waarheid* gelijk men toen fprak, *bezitten* wilde. De Schepens van begrip, dat hun dit regt alleen toekwam, wilden 'er zig ook van bedienen; gelijk zij deden. Terwijl dezen met de regtsvordering bezig waren, kwam WOLFERD VAN BORSSELEN, van den Grave verzeld, te *Dordrecht*. Hij eischte terftond, dat hem de ftukken van 't geding overhandigd werden, voorwendende dat de zaak tot 's Graven regtbank behoorde. Waar in de misdaad der gevangenen beftaan hebbe blijkt niet klaar, zeker is 't, dat Schepenen de ftukken weigerden over te geven, ernftiglijk beweerende, dat zulks met hunne voorregten ftreedt. WOLFERD, hier over geftoord, dreigde de Schepens met de gijzeling, en beval enigen van hen den Grave te volgen, die terftond hier op, over *Delft* naar *'s Hage* vertrok. Die Schepens, welken WOLFERD geboden hadt, te *Delft* te komen, liepen om het voorftaan hunner voorregten, meest bij hem in 't oog; men was hierom te *Dordrecht* van begrip, dat zij niet onverzeld moesten vertrekken; hen werden derhalven een goed getal van Gemagtigden uit de Wethouderfchap toegevoegd, zo dat zij in 't geheel tien of twaalf fterk waren. JAN DE MOLENAAR en PIETER Heren TIELEMANS zoon, zijn de enigften dezer Gemagtigden, welken men met naam en bijnaam genoemd vindt. Nog drie anderen, JACOB, HEIN en PAUWELS, worden naar het eenvoudig gebruik dier tijden, alleenlijk bij

hunne voornamen befchreven; van welken drie de twee laatften meest tot befcherming van de voorregten geijverd hadden; ook bleven zij te *Delft*, terwijl enigen der anderen den Grave in *'s Hage* kwamen fpreken. Na dat zij enigen tijd vertoefd hadden, alzo Graav JAN buiten WOLFERD, die eerst niet ten Hove was, geen befluit kon nemen, vroeg men hen, naar de andere Afgevaardigden, in 't bijzonder naar HEIN en PAUWELS, die nog te *Delft* waren. Dit deedt hen vermoeden, dat men iets args met deze twee voor hadt, die hier van gewaarfchouwd, terftond naar huis keerden. De Graav en WOLFERD begaven zig ook kort hier op, naar *Delft*, waarfchijnlijk met oogmerk om de twee ijveraars te doen vatten. Doch toen men vernam dat zij vertrokken waren, werdt 'er voor de *Delftfche* Wethouderfchap, over 't gefchil gehandeld, niet zonder veel hevigheid van wederzijden. De Baljuw ALOUD boodt aan, in een kampgevegt te willen treden, tegen elk die 't met de Schepens hield; doch die van *Delft* oirdeelden, dat men der *fteden voorregten*, aan den uitflag van een kampgevegt, niet behoorde te wagen; dit niet lukkende, wendde men het over een andere boeg. HEIN en PAUWELS werden in 't ongelijk gefteld, om dat zij den Grave niet hadden durven afwagten; men kreet dit voor wederfpannigheid uit, en nam het zo euvel, dat de Graav de ftad *Dordrecht* met zijne hoogfte ongenade dreigde, en verftoord naar *'s Hage* keerde.

De Afgevaardigden van *Dordrecht* wederom t'huis gekomen zijnde, en verflag gedaan hebbende van 's Graven bedreigingen, nam men dezelven zo zeer ter harte, dat men befloot zig in ftaat van tegenweer te ftellen, en men nam alle zodanige maatregelen bij der hand, die dienftig geoirdeeld werden om zig tegens den Grave, of liever tegen Here WOLFERD en de Baljuw ALOUD, fterk te maken. 't Leedt ook niet lang, of de ftad werdt belegerd; en ALOUD, wien 't huis *Kraaijeftein*, te *Slijdrecht* boven *Dordrecht* gelegen, aanbevolen was, hadt den ftroom met paalwerk belemmerd. Ene enkele kogge onder zijn bevel ftaande, bij nagt ondernomen hebbende de ftad te naderen, verwekte zo veel opfchudding on-

onder de burgerije, dat elk te wapen liep, en zo wel te water als te lande, ter ſtad uit, naar *Kraaijeſtein* toog, het welk zij niet vermeesterden, maar egter verſcheidene aan de zijde van ALOUD deden ſneuvelen. WOLFERD hier van door ALOUD kennis gekregen hebbende, beſloot deze, met den Grave naar *Zeeland* te vertrekken, en aldaar heirvaart tegen *Dordrecht* te beſchrijven. Hij ſtelde zulks ook te werk, doch het vervoeren des Graven was zo dra niet rugtbaar geworden, of alles geraakte in *'s Hage* op de been; men vervolgde en agterhaalde hen; en de Graav was ras te bewegen om te rug te keren, doch WOLFERD die bij hem was moest zig gevangen geven, en werdt naar *Delft* gevoerd, en op 't *Steenhuis* gebragt. Intusſchen was de *Delfſche* gemeente, die met enen bitteren haat tegens hem was ingenomen, op de been geraakt, en voor 't *Steenhuis* ſamen geſchoold; ook duurde het niet lang, of 'er ging een kreet op: *levert ons den Verrader, of wij ſteken 't Steenhuis in den brand.* Die van binnen, 't zij zij zo wel als 't volk, WOLFERD's dood zogten, of gelijk zij voorgaven, voor 's volks woede bedugt waren, beſloten hem ontharnast, ter deure uit te ſtoten, daar hij voor de razernij der verbitterde menigte bloot geſteld, in een' ogenblik door duizend wonden van 't leven werdt beroofd; dit viel voor op den 1 augustus 1299, en Baljuw ALOUD trof eerlang het zelvde lot. Die van *Dordrecht* namelijk, het omkomen van Heer WOLFERD vernomen hebbende, trokken voor het huis *Kraaijeſtein*, dat zig wel haast op genade en ongenade, overgeven moest. ALOUD en enigen der zijnen, gevangelijk naar *Dordrecht* gevoerd wordende, werden door de gemeente, pas voor de ſtads-poort, tot zes in getale, dood geſlagen. —— P. BALEN, *Beſchr. van Dordrecht*, bl. 7. 125. WAG., *Vad. Hiſt.* III. D. bl. 115. 124--127.

ALPHEN, is de naam van een aanzienlijk geſlagt, dat in oude tijden, zo in *Braband* en *Gelderland* als wel inzonderheid in *Holland*, is bekend geweest; zulks wordt niet alleen door de oude Geſchiedboeken en Kronijken bewezen, maar ook door de originele Charters en Brieven, van de Hertogen en Graven

 dier

dier Landen uitgegeven, en in derzelver Staatsregisters opgetekend. En doordien 'er nog velen van dit aanzienlijk geflagt in wezen zijn, zullen wij van de voornaamften derzelven, die enige aanmerking verdienen, ene alphabetifche befchrijving aan onze lezers mededelen. Men vindt bij J. KOK, *Vaderl. Woordenboek*, een volledige genealogifche befchrijving van dit gantfche geflagt, waar van de onbetwistbare egtheid wordt beweerd.

ALPHEN (ABRAHAM VAN), is geweest Raad in de Vroedfchap, vervolgens Schepen, daar na Burgemeester en ook Hoofd-Officier der ftad *Leijden*; hij is getrouwd geweest met zijn volle nigt MARIA VAN ALPHEN; en ftierf den 27 october 1721, zonder kinderen na te laten.

ALPHEN (CORSTIAAN VAN), vindt men reeds in 's lands Gefchiedboeken, op den jare 1430 van vermeld; zijnde getrouwd geweest met LUTGARD VAN SWIETEN, bij wien hij een zoon heeft geteeld.

ALPHEN (DAMAS VAN), vader van CORSTIAAN, hadt ten wijve JACQUELINA VAN MONTFOORT. Men vindt al voor en in den jare 1420 in 's lands Kronijken van hem gemeld, als behorende tot de *Hoeksgezinden*; en is ook in genoemde jaar, bij den aanvang der tegen de *Kabbeljauwsgezinden* ondernomene vijandelijkheden, in de bloei zijnes levens gefneuveld, nalatende twee zonen.

ALPHEN (DANIEL VAN), was een der 56 *Hollandfe Edelen*, welke benevens de Gedeputeerden der fteden op den 21 julij 1468, KAREL VAN BOURGONDIEN, als Graav van *Holland*, in *'s Hage* ontvangen en gehuldigd hebben; ook vindt men hem vermeld als Meesterknaap der Houtvesterij van *Holland*, in de jaren 1468 en 1489. Hij hadt tot huisvrouwe ADELHEIDE VAN SWIETEN, bij wien hij drie zonen heeft verwekt.

ALPHEN (DANIEL VAN), is eerst geweest Secretaris van den Banne van *Stompwijk*, *Wilsveen*, *Tedingerbroek* en den *Leijdfendam*; daar na Secretaris van de Weeskamer te *Leijden*, vervolgens Raad in de Vroedfchap, wijders Schepen en ten

laat-

laatsten Burgemeester van die stad. Tweemalen is hij getrouwd: zijnde zijn eerste vrouwe geweest, KORNELIA VAN SYP, en de tweede TANNEKE DERRAMOUT. Bij zijn overlijden 't welk op den 31 julij 1673 voorviel, heeft hij drie zoons nagelaten.

ALPHEN (DANIEL VAN), is geweest Raad in de Vroedschap, vervolgens Schepen en daar na Burgemeester der stad *Leijden*, en tevens Ontvanger van de gemene Landsmiddelen over *Leijden* en *Rhijnland*. Hij hadt ten vrouwe, MARIA VAN HOOGEVEEN; is op den 11 october 1692 overleden, nalatende vijf zoons.

ALPHEN (DANIEL VAN), heeft opvolgelijk de drie waardigheden van Raad in de Vroedschap, Schepen en Burgemeester der stad *Leijden* met zeer veel roem bekleed. Hij trouwde de zijne nigte GEERTRUYD VAN DER MAARSCHE, dogter der Griffier van de stad *Leijden*, bij wien hij vijf zonen gewon. Hij was een geleerd man, ervaren niet alleen in de griekse en latijnse talen, maar ook in derzelver oudheden en geschiedenisfen, als mede die van andere volkeren; daar bij een groot regtsgeleerde zo wel in het *Romeinse* als *Vaderlandse* vak; en voegde bij zijn ongemene kunde in de oude en latere geschiedenisfen dezer Landen, en in de wettige voorregten en geregtigheden des vrijen volks en der steden, ook ene uitmuntende vrijheids- en vaderlandsliefde, gepaard met een fijn en schrander oirdeel, minzame nederigheid, en vriendelijke deftigheid; zo dat hij onder de niet weinige sieraden der Magistraatspersonen, op welke de stad *Leijden* steeds heeft mogen roemen, te regt mag worden geteld. Niet zeldzaam heeft hij ook de regten des volks, des gehelen vaderlands, en die in 't bijzonder van de stad *Leijden*, gedurende den tijd van 52 jaren, in dewelken hij is geweest lid der Vroedschap van die stad, manmoedig en met klem van redenen, tegen allen onwettigen aanval, zo bij monde als bij geschrifte verdedigd; waarom ook de Regering dier stad hem in den jare 1706, toen hij met de waardigheid van President-Schepen was bekleed,

ten blijke van hare erkentenis, voor zijne der ſtad beweze-ne uitnemende dienſten, heeft vereerd met een bijzonder ge-ſchenk, zijnde een zilver vergulde Pocaal met zijn dekzel, fraai gewerkt en pronkende met het gekroonde wapenſchild der ſtad, ten wederzijden gehouden wordende door twee ſtaan-de leeuwen, nevens een gelijke zilver-vergulde Soucoupe, waar op geplaatst is deze volgende inſcriptie:

Do. D. v. Alphen, D. F.
Qui populi leges, & jura tuere Senatus,
Dum fluit ingenua pagina ſcripta manu,
Munera tu Batava, judex licet, accipe dextra,
Quæ dedit hæc, dedit plus tua Leijda, tibi.

Welk digtſtukje, op last der ten dien tijde regerende Burge-meesteren dier ſtad, door hunnen Secretaris, Mr. Johan van Groenendyk is vervaardigd; en wordt dit geſchenk nog ten huidigen dage, als een waardig en dierbaar *Monumentum Fa-miliæ*, onder dezes braven Mans nakomelingen zorgvuldig bewaard. Hij ſtierf te *Leijden* in het 83ſte jaar zijn's ouder-doms, op den 10 julij 1733.

ALPHEN (DANIEL van), is Raad in de Vroedſchap, ver-volgens Schepen, en daar na Burgemeester der ſtad *Leijden* geweest, alwaar hij ook tweemaal de driejarige commisſie van Hoofd-Officier heeft bekleed; hij hadt ten vrouwe Geertruid Trigland, en ſtierf zonder mannelijk oir na te laten, den 21 junij 1711, in den ouderdom van 73 jaren.

ALPHEN (DANIEL van), is geweest Secretaris der Vier-ſchaar van de Hogeſchool te *Leijden*, en tevens Ontvanger van den reëlen honderdſten penning, vervolgens Secretaris van de Rekenkamer, en daar na Griffier dier ſtad. Hij huwde met Sara van Banchem, die hem vier zonen heeft geſchonken, waar van 'er nog twee in leven waren, toen hij op den 25 april 1727 overleed.

ALPHEN (DANIEL van), Griffier der ſtad *Leijden*, is ge-boren den 7 november 1713, en getrouwd den 19 november 1742, met Eleonora Bonenfant, geboren den 24 maart

1721. In 't jaar 1734, werdt hij aangesteld tot Commissaris van de Huwelijkszaken der stad *Leijden*; in 1742, tot Raad in de Vroedschap; in 1747, tot Weesmeester; en in 1748, tot Schepen van dezelvde stad; in 't jaar 1749, afstand doende van zijn Raads- en Schepens-plaats, werdt hij tot Griffier dier stad aangesteld; van welken dienst hij egter, op zijn verzoek, bij resolutie der grote Vroedschap op den 9 november 1778, behoudens den eertijtel, is ontslagen. Hij is een man van grote kundigheid en onvermoeiden arbeid geweest, lid van verscheidene geleerde Genootschappen. Onder anderen, is hij schrijver van de verhandeling tot tijtel voerende: **Het recht der Overheden omtrent kerkelijke bedieningen**; ook heeft hij de **Beschrijving der Stad Leijden**/ waar van het 1ste deel uit de onvermoeide hand, van den Heer FRANS VAN MIERIS in 1762 te voorschijn kwam, en de uitgave van het 2de deel geheel agterbleef, vermits MIERIS hetzelve nog niet hebbende afgewerkt, in het volgende jaar overleed, verder voltooid, en 'er vervolgens in 1784 nog een 3de deel bijgevoegd, waar in vele aanmerkelijke bijzonderheden worden gevonden. Hij overleed aan de gevolgen ener beroerte, den 16 julij 1797, in den ouderdom van ruim 83 jaren, geene kinderen bij zijne huisvrouw nalatende.

ALPHEN (DANIEL VAN), is geweest Kommis ter Secretarije van *Holland* in *'s Hage*, en aldaar getrouwd met MARIA MAGTILDA SELHOFF; hij overleed op den 18 maart 1760, twee zoons nalatende.

ALPHEN (DIRK VAN), is ongehuwd gestorven, behoorde in 1423 onder de welgeboren Mannen van *Lisse*, ingevolge de daar van nog voor handen zijnde bescheiden, van den 15 meij des gezegden jaars.

ALPHEN (DIRK VAN), die te *Leijden* heeft gewoond, en aldaar getrouwd is met ANNA PAIDSE, heeft bij haar nagelaten een' zoon, insgelijks DIRK genaamd, welke is geweest Veertig Raad der stad *Leijden* van 1481 tot 1501; meermalen heeft hij ook aldaar het Schepensambt bediend, en is in 1501 kinderloos in gemelde stad overleden.

ALPHEN (DIRK VAN), die in de 15de eeuw leefde, is een boefemvriend geweest van Heer REINOUD VAN BREDERODE, die in 1473 ftierf. Hij heeft ter vrouwe gehadt JOLANDA TEN NORTICH; en is bij de noodlottige burgerkrijg en beroertens, die het Land tot op derzelver grondzuilen deed daveren, benevens enige andere Edelen, te *Vianen* in 1477 in hegtenis geraakt, zijnde enige jaren daar na in de gevangenis geftorven, enen zoon nalatende.

ALPHEN (DIRK VAN), is gedurende 20 jaren lang, geweest Hoofdman of Kapitein van de fchutterij te *Leijden*, benevens Schout van den Banne van *Stompwijk*, *Wilsveen*, *Tedingerbroek* en den *Leijdfendam*; hij is op den 12 november 1701, ongehuwd overleden.

ALPHEN (ELBERT VAN), die zonder mannelijk oir overleedt, is geweest Vrijheer van *Hoenpell* en Geheimraad van ARNOLD VAN EGMOND, Hertog van *Gelre* en *Gulik*, Graav van *Zutphen*, zo als blijkt uit een' brief van den 3 maart 1443.

ALPHEN (FLORIS VAN), was in dienst van Graav WILLEM DEN IV, en fneuvelde benevens vele andere Edelen en den Graav zelve, wanneer deze met een aanzienlijk leger in feptember 1345, nabij *Staveren* in *Friesland* was geland, en zijn leger, door de *Friezen* geheel en al wierdt verflagen en totaal geruineerd.

ALPHEN (FLORIS VAN), zoon van den vorigen, was in het jaar 1363 Hoogheemraad van *Rhijnland*. Hij moet in of nabij *Leijden* gewoond hebben, naardien de burgers van die ftad, wanneer in 1381 tusfchen enige *Hollandfe* Edelen gefchil was ontftaan, onder hunnen banier zijnde opgetrokken, het huis van dezen FLORIS VAN ALPHEN hebben beftormd, om in hetzelve enige Edelen, waar onder ook DIRK VAN ALPHEN neef van FLORIS, dewelken zij meenden zig aldaar te hebben verborgen, op te zoeken en uit het huis te halen, ten einde dezelven aan hunne woede op te offeren.

ALPHEN (FRANS VAN), werdt geboren den 9 maart 1718; is geweest een voornaam Koopman te *Frankfort aan den Main*, al-

alwaar hij in januarij 1746 trouwde, met KATHARINA SOPHIA GOUTARD, bij dewelke hij geen kroost heeft geteeld, en is dus kinderloos, in 1770 overleden.

ALPHEN (GERRIT VAN), was eerst Secretaris van de Rekenkamer, en vervolgens Griffier der ſtad *Leijden*; is getrouwd geweest met MARIA VAN DORP, bij dewelke hij drie zonen heeft verwekt, waar van 'er twee, beide KORNELIS genaamd, in hunne eerſte jeugd zijn overleden. De derde die bij zijn ſterven, 't welk in het jaar 1655 voorviel, overbleef, was ABRAHAM geheten; en deze is geweest Raad in de Vroedſchap te *Leijden*, vervolgens Schepen, daar na Burgemeester en ook Hoofd-Officier van die ſtad; hij is getrouwd geweest met zijne volle nigte MARIA VAN ALPHEN, en is geſtorven den 27 october 1721, zonder kinderen na te laten.

ALPHEN (GERRIT VAN), is geweest Schout van *Zoeterwoude*; en op den 24 november 1769, ongehuwd te *Leijden* overleden.

ALPHEN (HENDRIK VAN), werdt geboren den 21 april 1708; heeft te *Amſteldam* koophandel gedreven, en is aldaar getrouwd met MARGARETHA KORNELIA VAN PETERSON, waar bij hij drie zonen heeft verwekt, van dewelke twee in hun eerſte jeugd zijn geſtorven, en de derde JOHAN VAN ALPHEN genaamd, thans nog in leven is.

ALPHEN (HENDRIK SIMONS VAN), werdt geboren den 27 december 1671, en is geweest een voornaam koopman in zijne vaderſtad *Hanau*, ook Raad en Burgemeester aldaar, benevens Kollonel van de Burgerij, 't welk een aanzienlijke post is in die ſtad. Hij is tweemalen getrouwd geweest; eerst met SUSANNA VAN ASTEN, welke hem vijf zonen heeft gebaard, doch van de laatſte in het kraambedde ſtierf, en alle deze vijf kinderen maar kortſtondig na hunne geboorte hebben geleefd. Op den 30 junij 1707, hertrouwde hij met SARA JACOBA VAN DE WALL, eene dogter van HENDRIK VAN DE WALL, Raad en Burgemeester van *Hanau*, die hem zeven

zonen baarde, waar van nog zes bij zijn overlijden, 't welk op den 12 februarij 1740 voorviel, in leven waren.

ALPHEN (HERMAN VAN), werdt geboren den 22 julij 1712. Hij is geweest Predikant, eerst te *Ottoland* en *Nederblokland*, daar na te *Asperen*, vervolgens te *Montfoort*, en laatstelijk Hoogleraar in de Godgeleerdheid enz. te *Hanau*. Op den 28 october 1748. is hij getrouwd met MARIA VAN MUSSCHENBROEK, dogter van den beroemden *Leijdsen* Hoogleraar PIETER VAN MUSSCHENBROEK, bij wien hij maar een zoon, HENDRIK genaamd, heeft verwekt; doch deze is in zijn tederste jeugd reeds overleden. Men heeft van hem ene ontledende verklaring over *Spreuken* VIII. Hij stierf den 25 januarij 1767 te *Hanau*, zonder mannelijk oir na te laten.

ALPHEN (HIERONYMUS VAN), werdt geboren den 9 meij 1700; en is geweest een getrouw en veel geacht Euangeliedienaar te *Nieuw-Loosdrecht*, vervolgens te *Leeuwarden* en laatstelijk te *Amsteldam*. Gedurende zijn verblijf te *Leeuwarden*, trouwde hij met JUDITH ANNA HUBER, ene kleindogter van den groten Rechtsgeleerden ULRICUS HUBER; doch heeft geene kinderen bij haar verwekt. Behalven ene latijnse verhandeling, *de Terra Chadrach & Damasco*, heeft hij nog ene **Verklaring over Matth.** XXIV en XXV. door den druk gemeen gemaakt, in dewelke 's Mans oirdeelkundige geleerdheid allezins doorstraalt. Waarschijnlijk zou hij nog meerder vrugten van zijnen vlijt ten nutte der Christen Kerk hebben voortgebragt, indien hij niet gedurende enige jaren voor zijnen dood, ware bezogt geworden met zware ziekten en ongemakken, en daar uit gevolgde lammigheid en velerhande het lighaam en den geest verterende kwalen, waar aan hij een geruimen tijd heeft gekwijnd, tot dat eindelijk de dood van zijn ellendig aardsche leven op den 20 april 1758 een einde maakte, en hem in de gewesten der zaligheid overvoerde.

ALPHEN (HIERONYMUS VAN), werdt geboren den 8 julij 1714 in de stad *Hanau*, alwaar hij koophandel dreef; en

op

op den 20 november 1738 met SUSANNA VAN DER LAHR trouwde, waar bij hij drie zoons verwekte, doch die alle voor hem kinderloos zijn gestorven; hij is dus, zonder mannelijk oir na te laten, in het jaar 1777 te *Hanau* overleden.

ALPHEN (HIERONYMUS SIMONS VAN), werdt te *Keulen* in 1595 geboren, en is te *Hanau* een braaf en zeer geacht Koopman geweest, hij trouwde met IDA COURHASE, geboortig van *Worms*, bij wien hij twee zonen heeft verwekt; en stierf te *Hanau* op den 26 november 1641.

ALPHEN (HIERONYMUS SIMONS VAN), zoon van den voorgaanden, is den 17 junij 1632 te *Hanau* geboren, en heeft aldaar ook zijne vaders voetstappen drukkende, met veel ijver en braafheid koophandel gedreven. Hij huwde met KATHARINA VAN DER CRUYCE, gesproten uit een in *Vlaanderen* aanzienlijk geslagt, en overleed den 15 september 1692, nalatende drie zonen, bij zijne genoemde huisvrouwe verwekt.

ALPHEN (HIERONYMUS SIMONS VAN), werdt te *Hanau* geboren, op den 23 meij 1665. Hij is geweest een zeer waardig Euangeliedienaar, eerst op het vermakelijke dorp *Warmond* nabij *Leijden* gelegen, vervolgens te *Zutphen*, en hier na te *Amsteldam*, van waar hij tot Hoogleraar in de Godgeleerdheid aan *Utrechts* Hogeschool wierdt bevorderd; aan dewelke hij ook, zo door zijne grote geleerdheid, als voortreffelijke gaven en uitmuntende deugden, geen geringe luister heeft bijgezet. Hij heeft drie vrouwen gehadt, dien hij alle overleefd heeft. De eerste was JUDITH VAN DER MAARSCHE, ene nigte van hem, welke hij op den 19 meij 1696 in het kraambedde verloor, stervende ook teffens het kind kort na de geboorte; hier op huwde hij voor de tweedemaal den 18 maart 1698, met MARTINA BILER, die hem vier zonen baarde, waar van twee hem hebben overleefd; deze vrouw verloor hij op het alleronverwagtste, want met haar op de te rugreize van zijn vaderstad *Hanau*, daar hij zijn enigsten broeder en verdere familie was gaan bezoeken, reeds tot *Keulen* gevorderd zijnde, wierdt zij aldaar door ene schielijke dood weggerukt, op den

den 10 ſeptember 1719. Tot zijn derde vrouw nam hij in het jaar 1721, KORNELIA VAN DER TOGT, weduwe van den Heer CASPAR VAN ROYEN, in leven Vroedſchap en Burgemeester der ſtad *Utrecht*, welke hem na een negenjarige egtverbintenis, insgelijks door den dood op den 9 augustus 1730 werdt ontrukt. Na dit voor hem zo treurig voorval, leefde hij nog ruim twaalf jaren ongehuwd, en ontſliep als toen zagtelijk te *Utrecht* op den 7 november 1742, in het 78ſte jaar zijnes ouderdoms. De Hoogleraar ARN. DRAKENBORCH heeft ene *Oratio funebris* over hem uitgeſproken, die ook in druk uitgaat; en waar in onze VAN ALPHEN wordt geſchetst, als een man van ware godsvrugt, treffelijke hoedanigheden, ſchrander oirdeel, grote geleerdheid, en in een woord verſiert met alle christelijke deugden. Veelvuldig zijn de Werken, dien hij heeft geſchreven en door den druk gemeen gemaakt; men vindt 'er ene lijst van in J. KOK, *Vad. Woordenb.* II. D. bl. 704 en 705. —— *Nova acta Erudit.* 1744. *Febr.* p. 54--64. & *Martii*, Parte II. p. 152--160. C. SAXI, *Onomast. literar.* Pars VI. p. 261. & *Anal.* 679.

ALPHEN (JAN VAN), vindt men van aangetekend, dat hij in het jaar 1405 en vervolgens, Hertog WILLEM VAN BEYEREN, in den oorlog tegens JAN VAN ARKEL heeft gediend. Hij is gehuwd geweest aan LYSBETH VAN TEYLINGEN, en heeft zes zonen nagelaten.

ALPHEN (JAN VAN), heeft in 't jaar 1482 Hertog MAXIMILIAAN VAN OOSTENRYK, als Kapitein aan *de Vaart* tegens die van *Utrecht* gediend. Hij is getrouwd geweest met JOSINA VAN NYVELT, en in den jare 1485 in *'s Hage* gevangen gehouden wordende, zonder mannelijk oir na te laten, in den kerker overleden.

ALPHEN (JAN VAN), is getrouwd geweest met GEERTRUID BUIS, heeft te *Leijden* gewoond, en is na den zo hoog gevorderden ouderdom van circa 100 jaren bereikt te hebben, in 1678 in die ſtad overleden, nalatende vijf zonen.

ALPHEN (JAN VAN), een zoon van den bovenſtaanden, is

is geweest Opperkoopman in dienst van de *Oostindische Compagnie* op *Amboina*; hij hadt tot vrouwe EVA GREVERAETS, en heeft bij zijn overlijden een zoon nagelaten.

ALPHEN (JAN VAN), een zoon van den laatsten, is geweest Sollicitear Militair in *'s Hage*, en getrouwd met ELIZABETH TEN HAIN; en heeft bij zijn overlijden, dat in october 1684 voorviel, den volgenden zoon nagelaten.

ALPHEN (JAN VAN), is even als zijn' vader geweest Sollicitear Militair in *'s Hage*, en heeft bij zijn eerste vrouw ADRIANA PETRONELLA BOLLANDT, drie zonen geteeld; en bij zijne tweede vrouw MARIA VAN DER HAAR, een zoon, hij stierf op den 14 april 1759 te *Leijden*, in den ouderdom van 83 jaren.

ALPHEN (JAN VAN), deze is getrouwd geweest met ANNA SWANEVELT, weduwe van Mr. CORNELIS VAN DER MEER. Hij was Hoofdman of Kapitein van de Schutterij der stad *Leijden*, alwaar hij in het jaar 1680, kinderloos is overleden.

ALPHEN (JAN VAN), is geweest een zeer kundig en geacht Regtsgeleerde, en praktiserend Advokaat voor de Hoven van Justitie in *Holland*. Hij trouwde in *'s Hage*, alwaar hij zijne woonplaats hadt gevestigd, met WILHELMINA BORT, oudste dogter van den beroemden Regtsgeleerden Mr. PIETER BORT, wiens Werken bijeen verzameld, hij in het jaar 1681 in een Deel in folio heeft uitgegeven; en die door onze VAN ALPHEN verrijkt is, met een nauwkeurig uitgewerkte, geleerde, en in allen opzigte ware en zuivere vrijheids- en vaderlandslievende voorrede. Hij overleed in *'s Hage*, den 6 maart 1709, nalatende twee zonen.

ALPHEN (JAN DANIEL VAN), is geweest Klerk ter Finantie van *Holland*; en overleed in *'s Hage*, zonder gehuwd geweest te zijn, den 28 junij 1775.

ALPHEN (JOHAN VAN), werdt geboren den 24 maart 1710; en is geweest Raad in de Vroedschap en Schepen der stad

ſtad *Gouda.* Op den 19 october 1745, trouwde hij met zijne nigte WILHELMINA LUCIA VAN ALPHEN, bij wien hij drie zonen verwekte, waar van de beide jongſten vroegtijdig zijn overleden, doch de oudſte HIERONYMUS VAN ALPHEN, zo wij niet beter weten thans nog in leven is, en de post van Prokureur-Generaal bij den *Hove van Utrecht* bekleed. Hij ſtierf den 17 januarij 1750.

ALPHEN (JOHANNES VAN), is Kommis geweest van de gemene Landsmiddelen over *Leijden* en *Rhijnland.* Hij trouwde met KATHARINA CROMMELIN; en is te *Leijden* in 't jaar 1655, zeer onverwagt aan een hete koorts overleden, nalatende een' zoon.

ALPHEN (KORNELIS VAN), is getrouwd geweest met JOHANNA MAXAART, heeft enigen tijd te *Bremen*, vervolgens te *Keulen*, naderhand te *Frankfort aan den Main*, en laatſtelijk zijn vaste woonplaats te *Hanau* genomen, alwaar hij in 1632, in den gevorderden ouderdom van bijna 84 jaren is overleden, nalatende twee zoons.

ALPHEN (NIKLAAS VAN), werdt geboren den 21 meij. 1716, en trouwde den 23 october 1753 met JOHANNA BONENFANT, geboren den 30 december 1725. Hij werdt in 1748 aangeſteld tot Regent van het Weeshuis te *Leijden*, in 1749 verkoren tot Raad in de Vroedſchap; in 1757 tot Schepen, en vervolgens in 1767 tot Burgemeester; ook heeft hij tweemalen de driejarige bediening van Hoofd-Officier in die ſtad waargenomen. Het was op den 12 januarij 1784, dat hij zonder kinderen bij zijne huisvrouw te hebben verwekt, zeer ſchielijk in een moment des tijds, door den dood wierdt weggerukt.

ALPHEN (PAULUS VAN), heeft te *Leijden* gewoond, en is aldaar getrouwd met MARIA CONSTANT, welke te ſamen geen kinderen hebben geteeld, zijnde ook beide aldaar geſtorven.

ALPHEN (PIETER VAN), een voornaam Koopman te *Amſteldam*, trouwde aldaar met SARA MARIA VAN DE CAPELLE,

hij

bij welke hij vijf zonen verwekte, waar van drie vroegtijdig zijn overleden. Hij ſtierf den 6 ſeptember 1773, in het 81ſte jaar zijnes ouderdoms, nalatende twee zonen, DANIEL en ABRAHAM VAN ALPHEN.

ALPHEN (PIETER SIMONSZOON VAN), is een niet onaanzienlijk Koopman te *Antwerpen* geweest; hij was te *Keulen* geboren, en hadt daar reeds met zijn' vader SIMON enigen handel gedreven; dan vermids hij begreep, dat tot het uitbreiden daar van, zig veel beter gelegenheid te *Antwerpen* voordeed, welke plaats in die dagen de voornaamſte koopſtad der *Nederlanden* was, vestigde hij zig met 'er woon te *Antwerpen*, in welke aanzienlijke ſtad, ook geen onvoordelige handel, gedurende verſcheidene jaren door hem werdt gedreven; en zulks ter tijd toe, dat hij in november 1576, wanneer het muitende *Spaanſe* krijgsvolk die ſtad hadt bemagtigd, en aldaar met roven, moorden en branden, de allerverſchrikkelijkſte verwoesting aanrigtte, zig ook door de roofzieke klauwen der woedende ſoldaten, van alle zijne bezittingen zag ontzet, zo dat hem genoegzaam niets zijnde overgebleven, dan zijn eerlijk en deugdzaam hart, hij met zijne huisvrouwe ANNA HAUWAERT, benevens twee zonen, die zij hem hadt gebaard, de wijk naar *Holland* heeft genomen, en zig met 'er woon naar *Leijden* begeven; alwaar vervolgens zijne vrouw is geſtorven en begraven; na hare dood ging hij te *Rotterdam* wonen, en is aldaar in enen zeer hogen ouderdom geſtorven.

ALPHEN (SIMON VAN), woonde in de 16de eeuw te *Keulen*, en dreef aldaar enige koophandel; hij trouwde met KATHARINA METSCHAERDT, die hem een zoon baarde, doch welke geboorte haar het leven koste.

ALPHEN (SIMON VAN), is getrouwd geweest met ELISABETH MANAART, tweede dogter van HIERONYMUS MANAART, een zeer geacht Koopman te *Antwerpen*. Hij heeft gewoond en koophandel gedreven te *Leijden*, en is ook aldaar op den 10 junij 1592 overleden, nalatende twee zonen.

ALPHEN (SIMON VAN), is geweest Veertig in Rade der ſtad

ſtad *Leijden*, midsgaders Ontvanger van de Gemene Landsmiddelen over *Leijden* en *Rhijnland*. Hij heeft twee vrouwen gehadt, de eerſte was SUSANNA VAN CEULEN, die hem een zoon baarde; doch hare verlosſing met de dood moest boeten; uit de tweede MAGDELENA DE HERTOG VAN ORSMAEL, heeft hij nog vier zoons bekomen; en is geſtorven op den 23 october 1669.

ALPHEN (SIMON VAN), is eerst geweest Secretaris van *Zoeterwoude*, en daar na van de Weeskamer te *Leijden*, van welke bediening hij om zijne hoge jaren, in 1733 afſtand deedt; hij trouwde met ANNA DE MOOR, bij wien hij een' zoon heeft verwekt DANIEL genaamd, en hij ſtierf op den 12 november 1736, in den hoog gevorderden ouderdom van ruim 82 jaren.

ALPHEN (SIMON SIMONSZOON VAN), is in 1593 te *Keulen* geboren; en trouwde voor de eerſtemaal met SUSANNA BOEK, bij wien hij drie zonen gewon. Zijne tweede vrouw was ELIZABETH NOZEMANS, welkers ſchoot hem geen mannelijk oir verſchafte; deze overleden zijnde, trouwde hij voor de derdemaal met ELIZABETH RHODIN, bij wien hij geen kinderen heeft verwekt, en die hem enige jaren heeft overleeft. Hij is gedurende het tijdvak van 32 jaren Raad der ſtad *Hanau* geweest, en overleed aldaar in het 80ſte jaar zijn's levens; alleen nalatende zijn eerstgeboren zoon, KORNELIS SIMONS VAN ALPHEN, die geweest is Raad en Burgemeester der ſtad *Hanau*, getrouwd met MARIA GRAAUW, en wijders aldaar in den ouderdom van 70 jaren kinderloos ſtierf.

ALPHEN (WILLEM VAN), Ridder, wordt in ene oude tot nog toe ongedrukte *Hollandſe Kronijk*, op het jaar 1473, met roem van geſproken; hij is getrouwd geweest met SYBILLA VAN VLIET, en ſtierf in 1494, zonder mannelijk oir na te laten.

ALPHEN (WILLEM VAN), geboren te *Leijden* in 1608, wierdt den 20 ſeptember 1631 nog maar 23 jaren oud zijnde,

Se-

Secretaris van het *Hof van Holland* in *'s Hage*, in plaats van Mr. PIETER HOFLANDT; welk ambt hij gedurende een reeks van 53 jaren met veel achting en lof bediend hebbende, daar van op den 27 september 1684 afstand heeft gedaan, ten behoeve van zijnen schoonzoon, Mr. PIETER VAN HURK, die met zijne dogter ANGELA VAN ALPHEN was getrouwd. Hij heeft twee vrouwen gehadt, de eerste KATRINA DOUBLET, baarde hem een zoon, waar van zij in het kraambedde stierf, en het kind ook kort daar aan overleedt; de tweede JUDITH VAN CLEVESTEIN, bragt twee zonen ter wereld, waar van de oudste JAN ARNOLD genaamd, op den 13 junij 1665 in een zeeslag tegens de *Engelschen*, zijn jeugdige leven dat nog niet hoger dan tot 22 jaren geklommen was, roemrijk voor het vaderland opofferde. Hij stierf zonder enig mannelijk oir na te laten, in junij 1691, in den ouderdom van bijna 83 jaren. Dat hij doorkundig en ervaren in de praktijk van regten is geweest, bewijst zijn uitgegeven **Papegaay of Formulier-Boeck**/ waar van ten minsten zes drukken geteld worden, zijnde de laatste van het jaar 1720, in twee delen in 4to.

ALPHEN (WILLEM BAREND VAN), trouwde met PETRONELLA MONTAUBAN, dogter van Mr. NIKLAAS MONTAUBAN, Raad en Pensionaris der stad *Rotterdam*, bij welke hij geen kinderen heeft verwekt. Hij is geweest Kollonel van de Infanterije in dienst van den Staat der *Verenigde Nederlanden*, midsgaders lid van den Hogen Krijgsraad toen ter tijd in *'s Hage* hare zittingen houdende; en overleedt in die hofplaats, den 26 junij 1782.

ALSTEDIUS (JOHAN HENDRIK), zag in het jaar 1588 het eerste levenslicht, hij was Hoogleeraar in de Godgeleerdheid en Wijsbegeerte te *Herborn*, en naderhand te *Alba Juliæ*, alwaar hij ook in 1638 stierf, in den ouderdom van 50 jaren. Hij werdt benevens JOHAN BYSTERVELD Hofprediker te *Ziegen*, in naam der *Wetterause* en *Nassause* Godgeleerden op de *Dordrechtse* Kerkvergadering gezonden, alwaar hij benevens zijn ambtgenoot, op den 17 januarij 1619, in de 34ste zitting

ontvangen, en tusschen die van *Geneve* en *Zwitzerland* geplaatst werdt. JOH. HALES zegt in zijn 39ste brief, op den 29 januarij aan DUDLY CARLETON geschreven: „ In de avondsessie „ wierdt het point van de *Verwerping*, op ene schoolse en „ geleerde wijze verhandeld, door ALSTEDIUS, een van de „ Professoren uit de *Palts*; zijne redenen waren de bekwaam- „ ste van alle die ge.e, welke ik nog gehoord heb." Uit andere schriften van dien tijd, is blijkbaar bekend, welk een hevig voorstander hij was van de *onweerstaanbare Genade*. In de 85ste sessie van gemelde sijnode, deedt hij zig op den zelvden dag, op welken de Remonstranten hunne verklaring van het 3, 4 en 5 artikel overgaven, door een breedvoerig vertoog, uitmunten, bestedende al zijn' vlijt om de gronden der *Contra-Remonstranten*, in de tien bewijsredenen op de *Haagse conferentie* ingebragt, vast te maken, tegen alle de tegenwerpingen der *Remonstranten*, welke hij als een ware *Dordse* vader, gulhartig voor *Pelagianen* en *Godslasteraars* scholdt; onder anderen zeggende: „ dat het woord *wederstaanbaar*, door men- „ schen was uitgevonden die een naam begeerden te maken." ALSTEDIUS is een onvermoeid schrijver geweest, en een der vrugtbaarste pennen van de 17de eeuw; het was ook onmooglijk, dat hij zulk een groot aantal boeken uitgaf, zonder van een ander zijn' arbeid gebruik te maken; maar hij bediende 'er zig al te veelvuldig van, schreef zonder de minste schroom andere schrijvers letterlijk uit, en raapte van alle kanten. JAN HIMMELIUS, Luthersch Predikant en Hoogleraar in de Godgeleerdheid te *Jena*, is een van zijne tegenschrijvers geweest, zijn werk is getijteld: *Anti-Alstedius*, *sive examen Theologiæ Polemicæ* JOANNIS HENRICI ALSTEDII. Hij heeft niet vele menschen overtuigd van de stelling, dien hij in zijn *Triumphus Biblicus* heeft zoeken te bepalen: dat namelijk, in de H. Schrift de beginzels en bouwstoffen, van alle konsten en wetenschappen moeten gezogt worden. In 1627 gaf hij ene verhandeling de *mille Annis* in 't licht, waar in hij zegt, dat de Gelovigen met CHRISTUS 1000 jaren op aarde zullen regeren; waar na de opstanding van alle vleesch en het laatste oirdeel zou-

zoude volgen. Hij beuzelde, dat dit rijk met het jaar 1694 een aanvang zoude nemen; de ondervinding heeft ons zeer zeker doen zien, dat hij zig ten aanzien van het laatste vergist heeft. —— F. G. FREYTAG, *Adparatus litterar.* Tom. III. p. 146. G. KRANTZIUS *ad* CONRINGIUM p. 191. J. M. GESNERI, *Proem. Isagoges.* Tom. I. p. 42. §. 28. CRENII, *Animadv. Phil.* Part. X. p. 200. Jo. FABRICII, *Hist. Bibl.* Part. II. p. 205, 206. Part. IV. p. 84. C. SAXI, *Onom. liter.* Pars IV. p. 212, 213. P. BAYLE, *Dictionaire ed. de* 1730. Tom. I. p. 165, 166. HALES, *Brieven*, bl. 117 en 231.

ALSTEIN (JOHAN GOZEWYN EBERHARD), een Predikants zoon, oeffende ook die loffelijke bediening, eerst in *Brandenburg*, en naderhand te *Amsteldam*, alwaar hij in 1719 werdt beroepen in de plaats van C. STRESO. Hij bekleedde die post tot op den 25 meij 1740, wanneer hij stierf, nalatende zijne weduwe HENRIETTA CHARLOTTA PHEIFFERIN, die haren man ruim 17 jaren overleefde, en op den 4 december 1757 overleed in de armen van haar enigste dogter. Onzen ALSTEIN heeft de bekende **Liederen van** NEANDER met ene **Voorreden** en enige **Gezangen** verrijkt; ook vindt men van hem een aanprijzend *Voorberigt* voor P. JANSEN's werk, getijteld: **De rykdom van Gods goedertierenheid.** —— H. CROESE, *Kerk. Reg. der Predikanten van Amsteldam.*

ALTERAS (LAURENS JACOBUS), Vice-Admiraal voor het Kollegie van *Zeeland*, diende in die hoedanigheid op de vloot, welke in 't jaar 1607, onder bevel van den *Hollandsen* Admiraal JACOB VAN HEEMSKERK, in den vermaarden slag voor *Gibraltar*, tegens de *Spanjaarden* zulk ene roemrijke overwinning behaalde. ALTERAS voerde het schip *de Rode Leeuw*, en hij hadt last van den Admiraal, om den Vice-Admiraal der *Spaanjsen* aan te tasten; doch de wind hem belettende om denzelven aan boord te kunnen komen, gebruikte hij zijne magt tegens een ander gedeelte van de vijandelijke vloot, schoot twee Gallioenen geheel reddeloos, en ontramponeerde verscheidene anderen. Intusschen sneuvelde den dapperen HEEMSKERK,

MERK, en ALTERAS wierdt door de fchepelingen in deszelfs plaats tot Admiraal aangefteld, en ging op die zijn fchip over, na dat den kapitein PIETER WILLEMZ. VERHOEF in de hoedanigheid van Vice-Admiraal, op het zijne was geplaatst. Vervolgens maakten zij de behoorlijke fchikking, om den vijand alle mooglijke afbreuk te doen; het minder gedeelte der vloot zeilde tot dien einde onder VERHOEF, naar de *Vlaamse eilanden*; doch ALTERAS ging met het ander fmaldeel, naar de kusten van *Portugal*, daar hij met geen gering voordeel kruiste, ter tijd toe dat naar 't vaderland wierdt opontboden. 's Mans wel verdiende lof betrekkelijk de bovengemelde gebeurtenis, vindt men herdagt in zekere Deductie van de Staten van *Zeeland*, nopens den rang der Vlag-officieren, in 1666 aan die van *Holland* toegezonden. Om de waarde der *Zeeuwse* zeehelden te betogen, merkten de Staten aan, hoe ALTERAS als de twede van rang in de vloot, den gefneuvelden Admiraal in 't opperbevel was opgevolgd, onder zijn bevel de aangevangen onderneming op *Gibraltar* benevens den zeeflag, loffelijk volvoerd, en de vloot zegepralende in het vaderland hadt te rug gebragt. Offchoon nu aan ALTERAS, door de vlotelingen het opperbevel als Admiraal was opgedragen, fchijnt hij nogthans geenen hogeren rang van den Staat verkregen te hebben, doordien men hem naderhand nog, als Vice-Admiraal, onder den *Hollandfchen* Admiraal SWARTENHOND, tegens de *Spaanfchen* in de *Middelandfche zee* heeft gezonden; bij welke gelegenheid hij, midden in 't gevegt, agter op de campanje ftaande, kloekmoedig ftrijdende, omtrent Kaap *Molle*, op den 16 october 1622, uit het fchip van den *Spaanfchen* Schout bij Nagt, met twee kogels zodanig werdt getroffen, dat hij dood ter neder viel. —— E. v. METEREN, *Nederl. Hift.* fol. 564. P. DE LA RUE, *Heldh. Zeeland*, bl. 119, 120. WAG., *Vad. Hift.* IX. D. bl. 253–255.

ALTHUISEN (JOHANNES), is geboren te *Franeker* in 1715. Na met veel ijver zijne ftudien in zijn vaderftad volbragt te hebben, wierdt hij in 1748 met alle lof Proponent, en in 1750 tot Predikant in de gecombineerde gemeentens

van

van *Jouwre* en *Bornwert* aangesteld; daar hij het werk des Heren, met onvermoeide vlijt heeft verrigt, tot kort voor zijn dood, welke op den 9 augustus 1763 voorviel, in den ouderdom van 47 jaren en 8 maanden, tot grote droefheid van zijne gemeente, weduwe en ouden vader van 84 jaren, welke bij hem inwoonde.

Althuisen is een man geweest die veel liefhebberij voor de studien hadt, daar bij een goed digter; die zig inzonderheid hadt toegelegd op de kennis van de *oude Friesse* of *boere landtaal*. Van zijne ervarenheid hier in, heeft hij meermalen doorslaande blijken getoond, en wel vooral door het uitgeven van een werk onder de tijtel van **Friesche Rijmlerije / Louw,** 1755. in 4to.; hier vindt men in die oude landtaal alle de Psalmen, welke door zijn voorganger Gysbert Japiks niet zijn berijmt, benevens nog andere digtstukken, alle in het friesse boers. —— *Boekz.*, 1763. *b.* bl. 244.

ALTING, is de naam van een oud vermaard geslagt, oirspronkelijk uit het Landschap *Drenthe* herkomstig, dat vele beroemde Mannen heeft voortgebragt; waar van wij de voornaamsten hier laten volgen.

ALTING (BASILIUS), Raadsheer te *Embden* en Afgezant bij de Staten; hadt een zoon, Gerardus genaamd, die Hoofdrigter in *Oostfriesland* was; deze liet mede een' zoon na, na zijn grootvader Basilius genaamd; welke de waardigheden van Agent bij de Staten, en Ambtman van de *Embder* heerlijkheid *groot* en *klein Borsum* bekleedde; hij overleed in 1622.

ALTING (DANIEL), was eerst Secretaris, en daar na Burgemeester te *Embden*, Agent bij de Staten en ondertekenaar van het *Oosthuizer Verdrag* in 1611; hij overleed in 1618.

ALTING (HENDRIK), derde zoon van den beroemden Menso Alting, geboren te *Embden* den 17 februarij 1583. Van de wieg af aan wierdt hij tot den Predikdienst voorbeschikt, een beroep daar zijn vader ook grotelijks in hadt uitgemunt; hij werdt dus vroeg ter school gezonden. In 1602 en

1603 onthield hij zig te *Herborn*, alwaar hij zo veel opgang maakte onder de beroemde Hoogleraars PISCATOR, MARTINIUS en ZEPPERUS, dat hij vrijheid bekwam, om onderwijs te geven in de Wijsbegeerte en Godgeleerdheid. Hij ſtondt op de ſprong om naar *Zwitzerland* en *Frankrijk* te reizen, toen hij tot leermeester van drie jonge Graven wierdt aangeſteld, die benevens den Keurprins van de *Paltz* te *Sedan* ſtudeerden; ook aanvaardde hij deze bediening in 't begin van ſeptember 1605. Het onweder waar mede den Hertog VAN BOUILLON wegens Koning HENDRIK DEN IV. gedreigd werdt, was oirzaak, dat de Keurprins en de drie jonge Heren *Sedan* verlieten, en zig naar *Heidelberg* begaven, werwaarts ALTING hen verzelde, en alwaar hem vrijheid werdt gegeven, behalven het opgedragen onderwijs, enige lesſen in de Historien en Geographie aan den Keurprins te geven, wiens leermeester hij in 1608 werdt; en dezen in 1612 naar *Engeland* verzelde, alwaar onze ALTING zig bij de Geleerden bekend maakte, en zelvs de eer hadt met Koning JACOBUS te ſpreken. Na de huwelijksvoltrekking van den Keurvorst met de Princesſe van *Engeland*, vertrok ALTING in 1613, met zijnen ouden leerling, naar *Heidelberg*; in dat zelvde jaar, werdt hij aldaar Doktor en Hoogleraar in de Godgeleerdheid. Hij gaf uitnemende blijken van kundigheid op het ſijnode van *Dordrecht*, alwaar hij met andere Godgeleerden uit de *Paltz* wierdt gezonden. Het doktoraat in de Godgeleerdheid, dat men in die twistzieke tijden, te *Leijden* hadt laten uitſterven, werdt daar weder herſteld; ALTING maakte Profesſor POLYANDER op ene plegtige wijze tot Licentiaat, en SCHULTETUS promoveerde hem tot Doktor, waar door hij ook het regt verkreeg, om deze waardigheid aan anderen te verlenen. Intusſchen ontving ALTING veel hoop op bevordering bij zijne terugkomst te *Heidelberg*, doordien de *Boheemſe* onlusten de kroon van dat rijk op het hoofd van den Keurvorst hadt gezet; maar dit blijde vooruitzigt duurde niet lang, en werdt van deerlijke rampen gevolgd, doordien *Heidelberg* door den Grave van TILLY in ſeptember 1622, ſtormenderhand werdt ingenomen; die aldaar de gruwelijkſte wreed-

wreedheden liet bedrijven welke te verzinnen zijn; al wat ene verkeerde godsdienstijver den losbandigen soldaat kan inboezemen, wierdt aldaar gepleegd. ALTING die al 't gene hij daar hadt kwijt raakte, ontkwam hunne woede, als door een wonderwerk. Hij begaf zig naar zijn huisgezin; dat door hem reeds enigen tijd te voren naar *Heilbron* was gezonden; en zig nu te *Schondorf* bevondt; doch hij verduurde daar een kommerlijk verblijf enige maanden lang, doordien de Luthersche Predikanten, het leerstuk der onverdraagzaamheid tegens hem uitoeffenden. In 1623 week hij met zijn huisgezin naar *Embden*, en ging een uitstap naar *'s Hage* doen, om den ongelukkigen Koning van *Bohemen* te begroeten; dan deze Vorst hield hem bij zig, ten einde zijnen oudsten zoon te onderwijzen, willende niet dulden, dat hij zig aan *Embden* als Predikant, noch aan *Franeker* als Hoogleraar, verbond; en 't was niet zonder grote moeite, dat hij hem in 't jaar 1626 toestond, het Hoogleraarambt te *Groningen* aan te nemen; waar van hij bezit nam op den 16 junij 1627, en 't welk hij tot op zijn dood bekleedde. In 1633 wierdt hij naar *Leijden* beroepen, daar hij ook grote lust toe hadt, doch de Staten van *Stad en Lande* wisten hem te bewegen, om daar voor te bedanken. Nog is het waar, dat hij gretige oren hadt geleend aan de voorstellen, die Prins LODEWYK PHILIPPUS hem hadt gedaan, om de Hogeschool van *Heidelberg*, en de Kerken van den *Paltz* te herstellen, en ten dien einde, was hij onder 't doorstaan van een menigte gevaren, tot *Frankfort* gekomen; maar de veldslag bij *Norlingen*, door de *Keizersen* gewonnen, deedt die onderneming mislukken, en hij moest door verscheidene omwegen, naar *Groningen* te rug keren. Nauwlijks was hij hier in rust hersteld, of hij werdt door zware ziektens gefolterd, en bijzonder door ene bijna onoverwinnelijke droefgeestigheid, hem bijgebleven zederd de dood van zijne dogter, die in 1639 overleed. Kort hier na wierdt hij aangetast door een hardnekkige derdendaagsche koorts, die met het jaar 1641 in een slaapzugt verwisselde; en nauwlijks was hij dit te boven gekomen, of hij verloor in 1643, zijne huisvrouwe SUSANNA BE-

LIER; welke ſlag hem zodanig trof, dat hij op den 5 augustus 1644, op ene allezints godvrugtige wijze, zijne ziel aan zijnen Schepper en Verloſſer aanbevelende, den laatſten ſnik gaf en mede ten grave daalde. ALTING was een man van grote vérdienſten; de Boeken dien hij heeft zamengeſteld, verſtrekken tot getuigen van zijn verſtand en werkzaamheid, en behalven dat, bemoeide hij zig grotelijks met zaken, die tot zijn's naasten nut konden verſtrekken. Jaarlijks ging hij den Koning van *Bohemen* bezoeken, en onderzogt als dan de letteroeffeningen zijner kinderen; ook was hij bijzonder ijverig, in 't verzamelen van liefdepenningen voor de verdrukte Kerken in *Duitschland*, en bijzonder voor die van den *Paltz*. Hij was een der drie beſtierderen van de kollecten in *Engeland*, en was eerſte opzigter over de aalmoesſen van LODEWYK DE GEER. Ik zoude verre mijne taak voorbij ſchreden, indien ik omſtandig wilde gewagen van twee commisſien die hem wierden opgedragen, waar van de ene betreft de overziening van den Bijbel in 't nederduitsch, 't welk te *Leijden* geſchiedde, en de andere betrekkelijk het beteugelen van het *Socianismus*, en het in geregelde orde brengen van de Kerken in 't Graavſchap *Steinfurt*. ALTING getuigd men, was geen twistgierig Godgeleerde, hij hieldt zig geheel niet op met de beuzelarij der valſche beſchroomdheden; hij was geen liefhebber van nieuwigheden, maar een ijveraar voor de bepaalde geloofsbelijdenis; een geſlagen vijand van de fijn uitgedagte ſchoolvosſerijen, en hij hield de H. Schrift voor de enige en ware bron, waar in waarheid gezogt en gevonden moet worden. Buitengemeen geregeld, was hij in het beſtier van zijne huishoudelijke zaken; en de algemene kreet verkondigde, dat daar alles in de volkomenſte orde wierdt gevonden. In het jaar 1614 was hij te *Heidelberg* getrouwd, en hij heeft zeven kinderen bij zijne vrouwe verwekt, waar van drie hem overleefd hebben, ene dogter namelijk en twee zoons; den oudſten hier van, is geweest Hoogleraar in de Rechten te *Deventer*, en den tweeden, zal 't onderwerp van 't volgende Artikel uitmaken. —— JO. FABRICII, *Hiſtor. Bibliothecæ*, Part. IV. p. 386, 387.

387. CRENII, *Animadv. Philolog.* Part. XII. p. 162, 163. & Part. XIII. p. 159, 160. P. FREHERI, *Theatrum.* Part. I. p. 512--514. KONIGII, *Biblioth. vetus & nova.* C. SAXI, *Onomast. liter.* Pars IV. p. 287. *Analect.* p. 591. P. BAYLE, *Dictionaire*, *ed. de* 1730. Tom. I. p. 168--170.

ALTING (JACOB), zoon van den voorschrevenen, is Hoogleraar in de Godgeleerdheid te *Groningen* geweest. Hij werdt te *Heidelberg* op den 27 september 1618 geboren, terwijl zijn vader naar het sijnode van *Dordrecht* was afgezonden. Uit het voorgaande verhaal valt gemakkelijk op te maken, dat de jeugdige loopbaan van onzen ALTING, met grote zorg en moeite verzeld ging; en tot geene bedaarde rust kwam, voor dat zijn' vader het Hoogleraarschap te *Groningen* hadt aanvaard, op welk tijdstip hij den ouderdom van negen jaren bereikte. Met vrugt vorderde hij in zijne letteroeffeningen aldaar; en tot voldoening van zijnen groten zugt voor de kennis der Oostersche talen, begaf hij zig in 1638 naar *Embden*, om aldaar het onderwijs van den toen vermaarden Rabbi GUMPHERT BEN ABRAHAM te genieten. In 't jaar 1643 reisde hij naar *Engeland*, en geraakte aldaar in kennis met de grootste mannen en verhevenste verstanden van dat Rijk, hij predikte 'er, en werdt 'er als Priester in de *Anglicaansche Kerk*, door den vermaarden PRIDEAUX Bisschop van *Worcester*, aangenomen. In zijn besluit om aldaar zijn levensloop te eindigen, kwam verandering, door het beroep op hem gevallen, als Hoogleraar in de Hebreeuwse taal te *Groningen*, waar in hij op den 13 januarij 1643, en dus nog gedurende het leven van zijnen vader bevestigd werdt; te gelijk met SAMUEL MARESIUS of DESMARETS, Hoogleraar in de Godgeleerdheid, mede ter plaatsvervulling van den afgestorvenen GOMARUS, die deze beide posten bekleed hadt. De tijtels en ambtsbedieningen van ALTING, vermeerderden door den tijd; want in 1645, werdt hij Doktor in de Philosophie; in 1647, Akademie-Prediker; en in 1667, Doktor en Professor in de Theologie. Hij hadt twee reizen naar *Heidelberg* gedaan, de ene in 1651, en de andere in 1662, en aldaar van den *Paltzijschen* Keur-

vorst KAREL LODEWYK, een menigte blijken van toegenegenheid en achting ontvangen, en die hem ook verscheidene malen hadt aangezogt, om aldaar de plaats van Hoogleraar in de Godgeleerdheid te aanvaarden. Hij geraakte met MARESIUS, zijnen ambtgenoot te *Groningen* in verschil, en het zou te verwonderen geweest zijn, indien zulks niet was gebeurt; dewijl hunne leerwijzen grotelijks verschilde, en dat zij ten aanzien van verscheidene grondregelen, het gants niet eens waren. ALTING hieldt zig volgens zijn vaders leertrant, aan de Schriftuur, zonder enig inmengzel van schoolsche Godgeleerdheid; hij rende de loopbaan der eere in, en spoedde zig om 'er vorderingen in te maken; het ontbrak hem ook noch aan verstand, noch aan geleerdheid, om zijn' gevoelens met klem te verdedigen en staande te houden. De eerste lessen die hij over den katechismus hieldt, hadden zo veel toeloop, dat zijne kamer te klein zijnde, hij zig van de akademische gehoorplaats moest bedienen; ook waren de meeste vreemde Studenten aan hem verknogt. Zijn ambtgenoot integendeel, was gewoon zig van onderscheidingen en van de leerwijze der Schoolgeleerden gebruik te maken; zijn naam hadt reeds veel gerugt gemaakt, hij gaf een menigte Boeken in 't licht, hij bezat een vurig vernuft, en veel kundigheid; genoegzaam alle Proponenten kleefden hem aan, als de veiligste weg om een beroep te bekomen; want alle de Kerken werden door Predikanten bediend, die ingevolge MARESIUS zijne leerwijze, gestudeerd hadden. Dus waren 'er middelen ten overvloede, om het vuur van tweedragt aan te stoken, en te doen voortduren; offchoon hunne onderscheidene gemoedsgesteldheid daar toe al niet mogte medewerken. ALTING hadt magtige hinderpalen te bestrijden; de meerderheid van stemmen, en het gezag der jaren waren aan de zijde van zijnen tegenstrever; voeg hier bij, dat deze ene konstgreep te werk stelde, zeer geschikt om een ieder tegens hem in te nemen, en de eerbiedenswaardigste vooroirdelen tegens hem te verwekken; zulks bestond, om ALTING te beschuldigen, dat hij een uitvinder van nieuwigheden was, een man die de gewijde palen deed waggelen, welke

ke door onze voorvaders, even voorzigtig als verftandig, op de grensfcheidingen van waarheid en leugen waren gevestigd; kortom, hij wierdt de openbare aanklager van ALTING, en ontwierp niet minder dan 31 dwaalftellingen, welke hij deze brave man te last leide. De Curatoren van *Groningens* Hogefchool, zonden, zonder 'er de partijen van te verwittigen, het gefchrift van den befchuldiger, benevens het antwoord van den befchuldigden, aan de Theologifche Faculteit te *Leijden*, met verzoek, van derzelver uitfpraak ter beflisfing; deze velde een aanmerkenswaardig oirdeel: „ ALTING wierdt van ket„ terij vrijgefproken, doch enkel over zijne onvoorzigtigheid „ gelaakt, in het fmeden van nieuwe onderftellingen; doch „ dat aan de andere zijde MARESIUS zeer nalatig was geweest, „ in het uitoeffenen der pligten van zedigheid en broederlief„ de." Dan wel verre dat den laatstgenoemden het bij deze uitfpraak wilde laten berusten, wees hij het aanbod van ftilzwijgen van de hand, en vorderde, dat het gefchil door Kerkenraden, Klasfen en Sijnoden zou onderzogt en beoirdeeld worden, doch de Overigheid ftak voorzigtig een fpaak in dit twistwiel, en gaf een fcherp verbod, om noch voor, noch tegen het oirdeel der *Leijdfche Faculteit* te fchrijven; waar door dan ook MARESIUS gedrongen wierdt, zijne pen ten aanzien van dit gefchil, neder te leggen; ook wierdt zijn werk, getijteld: *Audi & alteram partem* op hoog bevel ingetrokken. Deze twist maakte een groot gerugt, en hadt noodlottiger gevolgen kunnen hebben, door het beroepen van MARESIUS naar de Hogefchool te *Leijden;* dan de dood kwam tusfchen beide, en verhinderde hem om 'er naar toe te gaan. Op zijn fterfbedde vondt 'er een foort van verzoening plaats, doch die weinig om 't lijf hadt; men zie ALTING, *Opera.* Tom. V. *Mantisfa.* pag. 425. ALTING wierdt intusfchen genoodzaakt zig te beklagen, dat men hem misleid hadt, en genoot geen rust, zelvs na van zulk een verfchrikkelijken en hardnekkigen tegenftrever verlost te zijn; de Kerkelijken morden geftadig tegens hem, over het gene zij nieuwigheden noemden; dan den wereldlijken arm, belette door hare voorzigtige maatregelen,

die

die fijnodale of confiftoriale onweersbuijen, en dreigde die genen met opfchorting van dienst, welke in enige Kerkelijke bijeenkomst, het gefchil van deze beide worftelaars mogte opperen. ALTING genoot weinig gezondheid, gedurende de drie laatfte jaren van zijn leven; en eindelijk wierdt hij, door een aanhoudende koorts, die flegts negen dagen duurde, op den 20 augustus 1679 weggerukt; hij ftierf zeer godvrugtig, en met gepaste nedrigheid hem onderwerpende aan GODS befluiten; meermalen aan zijnen neve MENSO ALTING, die Burgemeester te *Groningen* was, met aandrang verzoekende, de uitgave van zijne Werken te bevorderen; enige jaren daar na heeft men aan deze begeerte voldaan, toen dezelve onder het opzigt van Dr. BALTH. BEKKER, te *Amfteldam*, dat zijnen leerling en bijzonderen vriend was geweest, in vijf Delen in folio in 1687, heeft doen drukken en uitgeven. ALTING is genoegzaam tot de dertig jaren toe ongehuwd gebleven; doch als toen verdroot hem het ongezellige leven, en hij zogt ene huisvrouw, bij wien hij agt kinderen heeft verwekt, doch die op drie na alle voor hem zijn geftorven; een van die overgeblevene was Med. Doktor, de tweede Advokaat, en de derde hadt zig in den krijgsdienst begeven. Indien ALTING nog enigen tijd hadt geleefd, zoude hij twee Werken, een in het latijn, en het andere in 't nederduitsch hebben gefchreven; het eerfte zou ene *Verantwoording van zijne leerftellingen* ten onderwerpe gehadt hebben, en het tweede, ene *Levensbefchrijving van hem zelve*, zedert het aanvaarden van het hem opgedragen Profesforaat; en door dit middel, zou men de onregtvaardigheid ontwaar zijn geworden, die men hem heeft aangedaan, met hem in enen langen keten uit verdrietverwekkende fchakels gefmeed, te kluisteren. Hij was de leerftellingen van COCCEJUS ijverig toegedaan, en daarom gehaat bij de meeste Godgeleerden en Predikanten, waar onder men tot fchande van die anders zo eerbiedenswaardige orden, ZELOTEN vondt, die niet fchroomden hem met den laster te bekladden, dat hij een halve Jood was, die bijna niets van een Jood verfchilde, dan door den voorhuid; ten laatften enen man, die zig veelvuldig beklaagde,

van

van niet besneden te zijn, en aan wien de voorhuid tot enen last verstrekte. Dan het gelust ons niet langer in den zwadder van deze lasteringen te wroeten, en besluiten liever het Artikel van onzen braven ALTING, met aan onze lezers te berigten, dat hij meesterlijk in drie talen predikte, namentlijk, in 't hoog- zo wel als 't nederduitsch, en in 't engelsch. ——— KONIGII, *Biblioth. vet. & nov.* FOPPENS, *Bibli. Belg.* p. 498. G. STOLLIUS *ad* HEUMANNI, *Conspectum.* p. 320. *Catal. Bibl.* BUNAV. Tom. I. Vol. II. p. 1577. C. SAXI, *Onomast. liter.* Pars V. *Append.* 564. P. BAYLE, *Diction. ed. de* 1730. Tom. I. p. 171, 172.

ALTING (JOACHIMUS), stondt te boek voor een zeer geleerd man; hij was Burgemeester te *Groningen*, toen de *Spanjaarden* van voor die stad weggejaagd werden, en overleed kinderloos in 1625. Zijn lof is op welluidende tonen uitgesproken, door den Hoogleraar MAKDOWELL, in ene lijkreden.

ALTING (MENSO), geboren in 1325, overleden in hogen ouderdom op zijn' hoeve in het Landschap *Drenthe*, was Geheimraad van REINOLD DEN III, Hertog van *Gelder*, en liet een zoon na.

ALTING (MENSO), werdt geboren in 1476, en is als een dapper man onder de zijnen geroemd. In 1520 werdt hij door de *Drentenaars*, tot Gijzelaar aan Hertog KAREL *van Gelder* gegeven, en overleed den 6 meij 1526, nalatende twee zoons.

ALTING (MENSO), Hoogleraar te *Heidelberg*, en naderhand Predikant te *Embden*, is geboren te *Eelde* in het Landschap *Drenthe*, den 9 november 1541. Hij wierdt op de scholen te *Groningen* in de eerste gronden der wetenschappen onderwezen, studeerde vervolgens omtrent drie jaren te *Keulen*; vertrok van daar in 1565 naar *Heidelberg*, onder het regeringsbestier van den Keurvorst FREDRIK III. ALTING gaf aldaar zulke treffelijke blijken van zijne geleerdheid, dat hij reeds in 't jaar 1566 bekwaam wierdt gekeurd om het Euangelium te verkondigen. Den 13 junij 1571, trouwde hij met MARIA

EITS-

EPISCOPIA, ene dogter van aanzienlijke ouders, die den hervormden Godsdienst waren toegedaan. Hier na werdt hij door die van *Amberg* aangezogt, doch op aandrang van URSINUS, TOSSANUS en anderen, in de plaats van GEBINGERUS, tot Hoogleraar te *Heidelberg* beroepen. Na verloop van twee jaren, beving hem de lust, zijn vaderland te gaan zien; hij nam zijnen weg op *Embden*, om die ſchuilplaats van zo vele vlugtelingen, en moeder van zo vele kerken, te bezoeken. Tweemalen hier gepredikt hebbende, maakte hij door zijne geleertheid en gaven, alle gemoederen zo begerig naar zijn onderwijs, dat zij zig geen rust gaven, voor en al eer hij een eerlijk ontſlag van den Keurvorst bekomen hebbende, in plaats van den overleden ALB. HARDENBERG, in october 1575, zig aldaar als Predikant liet bevestigen. Na dat Prins MAURITS en Graav WILLEM, in den jare 1594, *Groningen* bemagtigd hadden, werdt ALTING verzogt, den Godsdienst der Hervormden aldaar te helpen bevorderen; hij deedt 'er den 17 julij de eerſte predikatie, SIBRANDUS LUBBERTUS en MARTINUS LYDIUS de twee volgenden. Hoe groot een dienst ALTING hier mede verrigtte, behaalde hij 'er egter groten ondank mede; want Graav EDZARD III, die de *Lutherſchen* ſterk was toegedaan, wilde ALTING van zijnen dienst ontzetten, om dat hij buiten zijne toeſtemming, naar *Groningen* was gegaan; doch die van *Embden* weigerden, hier aan te gehoorzamen. Onder de regering van Graav ENNO DEN III, werdt onze ALTING veel moeite verſchaft, bijzonder door den Kanſelier THOMAS FRANZIUS, tegen wien hij egter de lere der *Hervormden* manmoedig handhaafde, tot aan zijn dood toe, welke voorviel op den 7 october 1612, wanneer hij bijna den ouderdom van 71 jaren hadt bereikt. ——— CRENII, *Animadv. Phil.* Part. XI. p. 126. *Catal. Bibl.* BUNAV. Tom. I. Vol. II. p. 1020. C. SAXI, *Onomast. liter.* Pars V. *Append.* 541, 542.

ALTING (MENSO), is Burgemeester geweest te *Groningen*, en een man van veel kunde en bekwaamheid; hij overleed aldaar den 2 augustus 1712, in den ouderdom van 76 jaren. Men heeft van hem ene *Heilige Tijdrekenkunde*, en enen

enen *Wegwijzer*, bekend onder den naam van de Tafel of Reiskaart van PEUTINGER; teffens ook ene uitnemende befchrijving van de *Nederlanden*, onder den tijtel van *Notitia Germaniæ inferioris*, vertoond in vijf kaarten, en aantekeningen over alle de plaatzen in dezelve, zo wel in griekfe als latijnfe fchrift vermeld, te *Amfteldam* in 't jaar 1697 in folio, bij de WETSTEINS gedrukt. Een arbeid waarlijk, die door niemand konde worden uitgevoerd, dan door een' man, die zo als hij in de kennis der Aardrijksbefchrijvinge, en de Gefchiedenisfen der Grieken en Romeinen, doorleerd was. —— C. SAXI, *Onomast. literar.* Pars V. p. 495. A. PARS, *Naamrol der Bat. en Holl. Schrijvers*, bl. 454-456.

ALVA of ALBA (FERDINAND ALVAREZ DE TOLEDO, *Hertog* VAN), werdt in 't jaar 1508 geboren, mag men zeggen tot een geesfel van 't menschdom in 't algemeen, en in 't bijzonder voor de *Nederlanders*, van GARSIAS *Hertog* VAN ALVA en BEATRIX PIMENTEL. Na dode van zijnen vader, die hij twee jaren oud zijnde verloor, werdt FERDINAND onder het opzigt van zijnen grootvader, de Graav VAN BENEVENTE gefteld; deze fpaarde niets tot volmaking van zijne opvoeding. Reeds van de tederfte jeugd af aan, gaf ALVA blijken van zijne genegenheid voor de wapenen, en hij vermaakte zig nog maar een kind zijnde, met de verhalen van de bloedigfte oorlogen, zonder dat hem de gevaren verfchrikten. Zestien jaren oud zijnde, deedt hij zijn eerfte veldtogt tegens de *Franfen*. In 1527 verloor hij zijnen opvoeder, en in 't volgende jaar, begaf hij zig in huwelijk met MARIA HENRIQUEZ, dogter van den Grave ALBA D'ALISTO. In 1531 volgde hij Keizer KAREL DEN V, naar *Hongarijen*; en in 1542 werdt hij tot Veldheer aangefteld, over de benden die tegen de *Franfen* gefchikt waren. Toen hij in 1547 benevens dien vorst door *Thuringen* trok, hadt de Gravinne weduwe KATRINA VAN SCHWARSBURG, een fauvegardebrief van den Keizer weten te verkrijgen; daarentegen verbond zij zig brood, bier en andere benodigdheden, tegens ene redelijke betaling te zullen bezorgen;

gen; doch zij gebruikte de voorzigtigheid, om de brug daar het krijgsvolk moest overtrekken, en digt bij de ſtad was, in allerijl te laten afbreken, en op een zeer verren afſtand over het water te laten ſlaan, op dat de al te grote nabijheid van de ſtad, hare roofzugtige gasten niet in verzoeking mogt brengen. Te gelijk wierdt aan alle de inwoonders der naburige plaatzen, door welke de troepen trekken moesten, vergund, om met hun beste huisraad op het ſlot te *Rudolſtad* te komen wijken. De Hertog niet ver van het kasteel af zijnde, zond een bode aan de Gravin, waar door hij zig zelven nodigde op een morgen-ontbijt. Een zo beſcheiden verzoek aan het hoofd van een leger gedaan, kon niet wel afgeſlagen worden, en de Hertog benevens zijn bijhebbend gezelſchap, wierdt bij zijne komst op het ſlot, minzaam ontvangen, aan een welvoorziene tafel; doch nauwlijks was men gaan zitten, of 'er kwam een bode in allerijl binnen, die de Gravin buiten de zaal riep, en de tijding bragt, dat in enige dorpen, de *Spaanſche* ſoldaten onderweg geweld gebruikt, en het vee van de boeren weggedreven hadden; KATRINA was ene moeder des volks, wat den armſten harer onderdaan wedervoer, trok zij zig zelven aan; dus ten uiterſten gebelgd over dit woordbreken, doch egter van haar tegenwoordigheid van geest niet verlaten, beveelt zij alle hare dienaren, zig met de uiterſte ſpoed en ſtilte te wapenen, en de poorten van het ſlot wel te ſluiten; zij zelve begaf zig weder naar de zaal, alwaar de borſten nog aan tafel zaten; hier beklaagde zij zig bij hen in de beweeglijkſte uitdrukkingen, over het gene haar zo even was aangebragt, en hoe ſlegt men het gegeven keizerlijk woord gehouden hadt; men beantwoordde haar al lagchende, dat dit ſlegts een krijgsgebruik was, en dat men bij een doortogt van ſoldaten, dergelijke kleine ongevallen niet verhoeden kon. „ Dat zullen wij eens zien! antwoordde zij „ vertoornd; mijne arme onderdanen moet het hunne weer- „ gegeven worden, of bij GOD!" (terwijl zij dreigend hare ſtem verhefte) „ *Vorſtenbloed voor Osſenbloed!*" met deze korte doch bondige verklaring, verliet zij de kamer, die in weinige

ogen-

ogenblikken met gewapende lieden vervuld was, welke met het zwaard in de hand, doch egter met allen eerbied, zig agter de ftoelen der doorlugtige perfonaadjen plaatften, en het ontbijt bedienden. Bij het inkomen van deze ftrijdbare fchare, veranderde de Hertog VAN ALVA van kleur; ftom en bedremmeld, zagen zij elkanderen aan; van het leger afgefneden en van een overmagtige handvaardige menigte omringd, bleef hen niets overig, dan het zig te laten welgevallen, en de vertoornde dame op de best mooglijke wijze te verzoenen. Hertog HENDRIK VAN BRUNSWYK die mede van de partij was, herftelde zig het eerst, en brak in een fchaterende lagh uit; hij bediende zig van die vernuftige zet, om het gantfche voorval een grappige keer te doen nemen, en prees de Gravin uitermate over hare landmoederlijke zorg en mannelijken moed; voorts verzogt hij de Gravin zig verder niet ongerust te maken, en nam op zig den Hertog VAN ALVA, tot al wat billijk was, te bewegen; ook bragt hij het bij den laatften in de daad daar heen, dat hij terftond bevel aan het leger afvaardigde, om het geroofde vee zonder uitftel aan de eigenaars weer te geven. Zo ras nu de Gravin van de teruggave verzekerd was, verontfchuldigde zij zig op de hoffelijkfte wijze bij hare gasten, die zeer beleefd affcheid van haar namen.

In 1567 hitfte den Hertog VAN ALVA, tegens het gevoelen van anderen in 's Konings Raad, FILIPS aan, tot het oeffenen ener ftrenge wraak, over de *Nederlandfe* Ketters en Muitelingen, zodanig hij die noemde; ook hieldt zig de Koning aan zijnen raad, hem daarenboven, 't opperbevel opdragende over 't leger dat naar de *Nederlanden* gefchikt was, en reeds in feptember 1566, was begonnen verzameld te worden. Dan de Landvoogdes MARGAREET, verwittigd van de toebereidzels, die men in *Spanje* maakte, en bedugt, dat een ander gewapend herwaarts komende, den roem wegdragen mogt, dien zij door het ftillen der beroerten meende te hebben ingelegd; zogt den Koning door brieven en boden te bewegen, tot het te rughouden der krijgsmagt die herwaarts gefchikt was. Zij vertoonde hem, „ dat zo zware kosten vergeefs

„ zouden gespild worden; alzo de rust hier te lande herfteld,
„ de misdadigen geftraft, de onderzaten van nieuws, onder
„ 's Konings eed gebragt waren, en een leger van *Spanjaarden*
„ gefchapen ftondt, gelijk voormaals, ongenoegen te zullen
„ verwekken onder de gemeente." Anderen fchreven ook van hier naar *Spanje*, „ dat de Hertog VAN ALVA weinig be-
„ mind was, hier te lande, en geheel geen nut doen zou zo
„ de Koning niet mede kwam; dat 's Konings komst alleen,
„ meer dan een leger van 50000 man te wege brengen zou,
„ dat elk fchrikte voor 't *Spaanfche* krijgsvolk enz." Dan alle deze vertogen mogten niets baten; de Koning hadt zijn befluit genomen, waar in hij door ALVA verfterkt wierdt. Deze kwam na vele zwarigheden op zijnen togt herwaards ontmoet te hebben, die hij alle manmoedig te boven ftreefde, met zijn leger in de *Nederlanden*, en deedt zijne intrede nog voor 't einde van augustus te *Brusfel*. Bij zijnen lastbrief, die hij der landvoogdesfe terftond vertoonde, en behalven welke hij geen bijzondere inftructie fchijnt gehadt te hebben, was hem 't opperbewind over 't volk van oorloge, als Kapitein-Generaal der *Nederlanden* opgedragen, blijvende de overige zaken, 't bewind der Landvoogdesfe aanbevolen. Voorts betuigde de Koning te vertrouwen: „ dat de Hertog 's Konings vasfallen en onderdanen
„ zou handelen met alle zoetigheid en goedertierenheid, en
„ zo veel mooglijk ware, genade gebruiken voor ftrengheid."
Doch ALVA verklaarde, behalven dezen algemenen last, nog vele bijzondere bevelen te hebben, waar van hij ten bekwamen tijde opening doen zou. De Landvoogdes befpeurde hier uit ligtelijk, dat ook de klem der regeringe uit hare handen gewrongen, voortaan zou zijn bij ALVA, wien de Koning de wapenen in handen gefteld, en van zo vele bijzondere bevelen voorzien hadt; doch zig niet gezind vindende om hem voor fchaduwe te dienen, klaagde zij in hare brieven aan den Koning, over de brede magt, die hij den Hertoge gegeven hadt, en verzogt op ene ernftige wijze van de landvoogdije ontflagen te worden. Middelerwijl wisten de Hovelingen nauwelijks, hoe zij zig omtrent den Hertoge en de Hertogin-

ne,

ne, gedragen zouden, „ konnende zij," gelijkze zig zelven uitdrukten, „ de opgaande zon, dat is ALVA zo niet aanbid-
„ den, dat zij de ondergaande, dat is, MARGAREET, klein-
„ achting betoonden; waarom zij reikhalsden naar 's Konings
„ last, bij welken de Hertog, in 't opperbewind over alles
„ gesteld werdt, alzo de tegenwoordige tusschenregering, of
„ liever regering van tweeën, aan menigvuldige zwarigheden
„ onderheven was." Doch ALVA behoefde geenen nieuwen last, om elk te tonen, wien men voortaan meest naar de ogen zou moeten zien. Zonder de landvoogdesse te kennen, gaf hij op ene verraderlijke wijze last, tot het vangen der Graven EGMOND en HOORNE; zulks wierdt uitgevoerd op den 9 september, terwijl zij bij hem ter maaltijd waren, en met hunne personen hadt men zig te gelijk van hunne papieren verzekerd; ook werden, terstond hier na, verscheiden aanzienlijke lieden in hegtenis genomen. 't Vangen van zo vele personen van den hoogsten rang, joeg ene gehele menigte ingezetenen ten lande uit, wel tot 2000 in getale, boven nog omtrent 100000, die naar 't schrijven der Landvoogdesse, reeds te voren geweken waren. Ook waren zij gelukkig die bij tijds vlugten, doordien ALVA nog voor 't einde van september, een nieuw Geregtshof instelde, onder den naam van *Raad der Beroerten*, voor welken alles wat enige betrekking hadt tot de tegenwoordige of voorgaande beroerten, gebragt en afgedaan moest worden. Nauwlijks hadt deze Raad zitting genomen, of elk die zig min of meer gemengd hadt in de jongste beroerten, werdt 'er voor gedagvaard. Die niet verscheen, gelijk bijna niemant deedt, werdt met verbeurdverklaring zijner goederen, die terstond aangeslagen en van 's Konings wege bestierd werden, en met ballingschap gestraft; die men betrappen kon, werden meest allen ter dood gebragt. Invoege thans de galgen gerist hingen, de raders, staken en bomen overladen stonden, en als verzugten onder den last der gemartelde lijken; zo dat 'er weinig huizen waren, die niet de dood van hunne omgebragte bloedverwanten beweenden, ja zelvs gehele landstreken door 't bannen

en geweldig woeden des *Bloedraads*, of door 't vlugten der inwoonderen, ontvolkt wierden. Velen zagen met de gevonniste ouderen zig van hunne enigste broodwinners beroofd; anderen, wien het verbeurdmaken hunner goederen het weinige, dat zo nog bezaten, ontnam, vonden zig tot den bedelzak gebragt; en 'er was schier geene schuld zo gering, die men geene lijfstraffe waardig keurde. De *Raad der Beroerte* hieldt de onroomsche Leeraars en Kerkendienaars, en zulken, die de wapenen tegen den Koning hadden opgevat, niet alleen voor doodschuldig; maar rekende ook onder de halsstrafbaare misdaden, het inleveren en toestaan van allerlei smeekschriften tegens de Inquisitie, Plakaten en nieuwe Bisschoppen, 't gehengen der preke, 't niet wederstaan der Kerkplunderingen, het zeggen of beweren, dat de *Raad der Beroerten* zig naar handvesten of vrijheden te regelen hadt; voorts het huisvesten van onroomsche Leraren, het maken en zingen van geuzenliedekens, 't bijwonen van Kalvinische begraaffenissen, het zeggen, dat de nieuwe Godsdienst ook binnen kort in *Spanje* opgang maken zou, en dat men GODE meer dan den menschen gehoorzamen moest, met andere diergelijke uitdrukkingen. De ongehoorde wijze van regtsplegen, welke men in deze ondeugende regtbank volgde, gaf aanleiding, dat de *Raad der Beroerte*, bij 't gemeen, wel dra den naam van *Bloedraad* kreeg. De Hertog VAN ALVA na het ontslag van MARGAREET, tot de opperlandvoogdije verheven, stelde terstond zijn voornemen, om de voornaamste steden van kastelen te voorzien, aan *Antwerpen* te werk; *Amsteldam* kogt zulks af voor 200000 guldens, te gelijk bedingende vrij te moeten blijven van *Spaansche* bezetting. Intusschen hadt den Hertog den 24 januarij 1568, de Prins VAN ORANJE, de Heer VAN BREDERODE, en de Graven VAN NASSAU, VAN DEN BERGE, VAN HOOGSTRATEN en VAN KUILENBURG ingedaagd. De Prins werdt beschuldigd als 't hoofd der oproerigen, en den anderen dat zij hem hadden aangehangen. Ook liet hij omtrent gelijktijdig, FILIPS WILLEM oudsten zoon van den Prins, met geweld van de Hogeschool te *Leuven* ligten en te scheep naar *Spanje* voeren,

ren, daar hij 28 jaren gevangen gehouden werdt. De Advokaat VAN DEN ENDE, bij den Grave VAN BOSSU in *'s Hage* ten avondmaaltijd genodigd zijnde, werdt na den eten vastgehouden, en eerlang naar *Wilvoorden* en van daar naar *Brussel* gevoerd, alwaar hij op *Treurenburg* gevangen gezet werdt, en aldaar op den 12 maart 1569 overleedt. 't Vangen en vervolgen op bevel van ALVA en zijnen *Bloedraad*, hield het gantsche voorjaar sterk aan, zelvs hadt hij een ontwerp gesmeed, om de Onroomschen, 's nagts voor asschen-woensdag, aan vele oorden tevens, te verrassen; doch sommige Schouten waarschuwden de lieden tegen deze lage; waar door velen 't gevaar ontkwamen. Een menigte egter werden gevangen genomen, onder welken verscheiden', zelvs lieden van aanzien zwaar gepijnigd werden, om uit hen te halen 't gene zij wisten en niet wisten; ja de *Spaansche Inquisitie*, verklaarde den 16 februarij 1568, „ alle de *Nederlanders*, enige weinigen „ uitgenomen, voor ketters of kettergunstig, en uit dien „ hoofde schuldig aan Majesteitsschennis:" welk ontmenst vonnis door FILIPS op den 26sten bevestigd werdt; die daar te boven beval, om zonder enige gunst, genade of aanzien van geslagt, ouderdom of staat, ja zonder uitvlugt van beroep tot hoger vierschaar of nader overzigt, hetzelve ter uitvoer te brengen, ingevolge gegeven last aan de Fiskalen in *Nederland*. Niet min tegens regt en regel, ging het in 't aanstellen der Overheden en het begeven der ambten, ziende de burgers en landzaten zig daar van versteken, of die den zodanigen opdragen, welke breed in tijtel, doch schraal in middelen, hen noodzaakten het hunne daar bij in te schieten, om den moedigen gegoeden, hier door uitgemergeld, dus alle gedagten en magt van tegenstand te benemen, en den verarmden lafhartigen, door hope van vergeldinge ter slavernije te gewennen. Kortöm, de *geregtigheid* scheen thans geheel dood, en de *waarheid* in stervens nood door de geboorte der *bedriegerije*, van welke velen zig in deze tijd bedienden, en onder schijn van vrijheid van geweten te zoeken, zig voor hunne schuldeisers, die zij geen kans zagen te voldoen, te zoek

maakten; terwijl anderen, zig naar den tijd voegende, met valfche getuigfchriften van altijd in het *Roomfe* geloof geleefd te hebben, dagelijks vlijtig ter misfe gingen, daar ze in jaar en dag niet geweest waren; zo dat ook de onderlinge trouw ver te zoeken, ja gansch verloren was bij de zulke, die hunne medgezellen, met welke zij voorheen ijverig plagten ter preke te lopen, nu zelvs gingen aanbrengen. Nog dient aangemerkt, dat onder allen de zulken wel 't meest ftrafbaar wierden geacht, welke beftonden zig op de oude voorregten en privilegien des lands te beroepen; in welk geval den berugten VARGAS, dat weerdige lid van den godlozen *Bloedraad*, op zeker vertoog, waar in die wierden aangevoerd en ingeroepen, zoude geantwoord hebben in dit Spaanfe latijn: NON CURAMUS VESTROS PRIVILEGIOS; *wij vragen naar uwe voorregten niet;* ja 't reppen van dezelve, was ene doodftrafwaardige misdaad, doordien bij 't voorgemelde vonnis der Inquifitie, alle voorregten en vrijdommen des lands waren vernietigd; des wee hem! die zig tegens de bevelen des *Spaanfen* Koning, of van zijnen Landvoogd ALVA durfde verzetten; en hadt FILIPS zig laten ontvallen, dat hij liever zijne landen onbewoond zag, dan daar enen ketter in te gedogen. De landzaten dan ziende, dat het de *Spanjaarden* te doen was om hen geheellijk te onderdrukken, floegen tot wanhoop over; want een hoop volks in *Westvlaanderen* famengefchoold, zig vindende beroofd van huis en have, viel in de kloosters, plunderde de Geestelijkheid, en fneedt fommigen uit dolle wraaklust, neus en oren af. Men gaf dezen hoop de naam van *wilde Geuzen*, die egter door ALVA wel haast verftrooid werden.

Op den 28 meij 1568, werdt op 's Hertogs naam, door den *Raad der Beroerte* de doodvonnisfen uitgefproken over GYSBRECHT en JAN VAN BATENBURG, JACOB VAN ILPENDAM, JAN VAN BLOIS VAN TRESLONG, MAXIMILIAAN VAN BLOIS, en de twee Friefen SJOERT BEIMA en HARTMAN GALAMA. De Heren VAN VILLERS en HUY moesten den 2den junij het moordfchavot beklimmen, en drie dagen later de Graven VAN EGMOND en HOORNE. In augustus daar op volgende, wierden Burgemeester

AN-

ANTONI VAN STRAALENBURG en de Heer VAN BAKKERZEEL gevonnisd om onthalst te worden, een gelijk lot aan dezen, moesten nog een menigte anderen ondergaan. Het huis van den Grave VAN KUILEMBURG te *Brusfel*, alwaar 't *Verbond der Edelen* eerst ontworpen was, werdt op 't bevel van ALVA ten gronde toe afgebroken; en in derzelver plaats een ftenen gedenkzuil opgeregt; waar op de tijd en oirzaak der vernielinge, in vier talen gelezen kon worden. Voorts liet den Hertoge, om de verbonden Edelen die nog in 't land waren, te ontdekken, hun bij brieven, gerigt aan de Raden der bijzondere landfchappen, vergiffenis beloven; mits zij zig binnen 30 dagen, voor hem of zijnen Raad kwamen vertonen; doch niemand was dwaas genoeg, om op deze nodiging te verfchijnen. ALVA wierdt ook zo trots op zijnen voorfpoed, dat hij een zegepralende intrede deedt in *Brusfel*, op den 22 december. Ketters uit te roeijen, die te vuur en te zwaard te verdelgen, en de menfchelijkheid ten aanzien van zijne medechristenen, door het plengen van gehele ftromen bloed, te vertreden; was zo behaaglijk, zo godvrugtig in de ogen van Paus PIUS DEN V, dat hij den Held daar van, eerlang, met enen hoed en zwaard, rijk van goud en gefteenten, befchonk. ALVA's hoogmoed en verwaantheid kende perk noch paal meer; want hij liet zig federt, van het gefchut bij *Jemmingen* veroverd, een metalen ftandbeeld gieten, welk in 1571, in het kasteel te *Antwerpen* geplaatst werdt, met een latijnsch opfchrift, waar bij hem „ het ftillen der beroerten, 't verja-
„ gen der muitelingen, 't bezorgen van den godsdienst, het
„ handhaven der geregtigheid, en 't bevredigen der landfchap-
„ pen," toegefchreven werdt. Doch dezen trots ftak den *Nederlandfen* adel zo zeer in 't oog, dat de meesten, die hem uiterlijk fchenen aan te hangen, de walg van hem ftaken, en in hun hart allengskens afkeriger van hem werden. Ook was het afwerpen van dit praalbeeld het eerfte werk, dat zijn opvolger in de landvoogdije, LOUIS DE REQUESENS in den aanvang des jaars 1574 ondernam. In 1569 begost het vervolgen, veroirdelen en ftraffen wederom geweldig aan te wakke-

ren; doch te gelijk ook het vlugten van vele ingezetenen, willende men dat omtrent dezen tijd, ene grote menigte van wollewevers uit *Flaanderen* geweken is, die 's lands bloeijende handwerken, naar *Duitschland* en vooral naar *Engeland* hebben overgebragt. Het getal der uitgewekenen kan men enigermate peil op trekken, uit het getal der genen die door den *Raad der Beroerten*, geregtelijk ingedaagd zijnde, gebannen werden, belopende die in november van dit jaar meer dan 8000. ALVA zig ook belemmerd vindende door de bijzondere voorregten der ſteden, die hem gedurig werden tegengeworpen, om de verbeurtverklaring van alle de verwezenen te ontgaan, gebood dat elk zijne privilegien in geſchrift ſtellen en aan hem overleveren zou; voorts gaf hij in 1570, twee algemene ordonnantien op de criminele regtsoeffening uit, die men houdt verſtandelijk te zijn ingeſteld. 't Voornaamſte egter, dat den Hertoge in 't jaar 1569 bezig hieldt, was het ontwerp om ene nieuwe en zware belasting te leggen op alle de *Nederlanden*, 't kwam 'er maar op aan om ze den Staten ſmakelijk te maken; ten dien einde raadpleegde hij hier vooraf over met enige leden der drie Raden, en onder anderen met den Preſident VIGLIUS, die hem het heffen van een *Xden Penning* van alle roerende goederen door den verkoper te betalen, als allerſchadelijkst, ja bijna onmooglijk om in te voeren, afſchetſte; en niet dan met zware kosten zou te heffen zijn, en tot veel bedrog aanleiding geven. Dan zijn redenen deden ALVA niet van gedagten veranderen; hij beſchreef de Staten tegens den 20 maart te *Bruſſel*, alwaar hij door den Raadsheer DE BRUXELLES, den *Cſten*, *XXſten* en *Xden Penning* eiſchen deedt; doch het was niet dan na vele aangewende middelen en bedreigingen, waar door hij de bewilliging van zijne eiſchen verkreeg; dan hij bemerkte ras, dat de *Cſte Penning* de meesten niet geviel; ook vreesde hij kort hier na, dat de bewilliging in den *Xden Penning* wederom zou ingetrokken worden, alwaarom hij van gedagten veranderde, en beſloot den *Xden Penning* voor zekere ſomme en tijd te laten afkopen, aanbiedende zulks voor de *Nederlanden* in 't algemeen, voor twee mil-

millioenen, en van *Holland* in 't bijzonder, voor 271000 guldens 's jaars voor den tijd van zes jaren, boven enen tweden *Cften Penning* in denzelvden tijd; doch de Staten van *Holland* zijne ftreken kennende, floegen den eisch des Hertogs in den beginne af; enige anderen egter bewilligden in den uitkoop voor twee jaren; doch alzo ALVA gaarne ene eenparige bewilliging gezien hadt, die nogthans bezwaarlijk te bekomen was, moest hij zijn geliefd ontwerp 't ftuk des *Xden Pennings*, enige maanden laten berusten. Ik zal hier niet dan in 't voorbijgaan gewagen, van de onlusten tusfchen *Engeland* en deze Landen gedurende dit tijdvak gerezen, waar bij de *Nederlanders* elf tonnen gouds aan geld, of aan goederen, door de *Engelfen* verkogt, en nog zo veel aan 't gene bedorven of verduisterd was, verloren. In *Engeland* hadt men den ingezeten, wier goederen, hier te Lande aangeflagen waren, vergoeding gedaan uit de *Nederlandfe* goederen in *Engeland* bekommerd; doch ALVA ftreek hier alles wat van de aangeflagen *Engelfe* goederen kwam, ten behoeve van FILIPS in zijn laadje. Deze onlusten met *Engeland*, welke op zijn hoogfte waren, toen de *Xde Penning* gevorderd werdt, maakten de gemeente alomme gaande; 't klagen over ALVA's ftrenge regering werdt algemeen, en hij zelv' bleef 'er niet onkundig van, dewijl hij enige lieden aanhieldt, bij 't gemeen *zeven ftuivers lieden* genoemd, om dat ze zo veel 's daags verdienden, welke hem gedurig berigt gaven, van 't gene 'er onder 't volk gefproken werdt. Op den 16 augustus, deedt ALVA te *Antwerpen* een algemene vergiffenis afkondigen, voor alle berouwhebbende ketters; doch doordien de Leraars, Ouderlingen en Diakenen der Onroomfchen, zulken die Leraars hadden geherbergd; die welke de wapenen hadden opgevat tegen hun vaderland; die daar toe penningen hadden verzameld of opgebragt; die enig geweld aan geestelijke goederen en perfonen hadden gepleegd; de Verbondtekenaars en inleveraars van 't verzoekfchrift aan MARGREET; alle Regenten, Overften van plaatzen en Ambtenaars, die zig in den oproer gemengd hadden, en verfcheiden anderen van de vergiffenis waren uitgefloten;

ten ware zij, binnen zes maanden, welke tijd naderhand verlengd werdt, in perfoon of door gemagtigden, voor den Hertoge verfchenen; vondt men nauwelijks iemand die zig op deze vergiffenis verlaten durfde; want, zij begrepen: *Fistula dulce canit, volucrem dum decipit auceps.* In 1571 zogt ALVA wederom den *Xden Penning* in te voeren, en de afkoping die door enigen voor twee jaren, ingewilligd was, welke met augustus ten einde liepen, niet langer te gedogen. In junij tragtte hij zulks tegen 't gevoelen des Raads met geweld door te drijven, fchoon dezen verklaarden, dat zulk ene foort van belasting te willen heffen zo veel was, als tegens den ftroom te willen aanroeijen; het plakaat tot invoering daar van, werdt egter op den 31 augustus getekend, en federt alomme afgekondigd; dan de uitvoering ging niet gemakkelijk in zijn werk, en ontmoette van alle kanten tegenftand. Hij zelvs begon eerlang zo grote zwarigheden te zien, in 't heffen dezer belasting, dat hij een ontwerp van matiging beramen deedt; toen dit in den Raad kwam, vondt men 't ftuk nog al netelig en verward; 't ontwerp werdt dan nog eens veranderd, en de *Xde Penning* eindelijk gelegd op een verkoop alleen van zulke waren, die geen verandering meer behoefden te ondergaan, eer ze gebruikt konden worden. Doch 't geviel egter den Staten niet, die voor een gedeelte in december te *Brusfel* gekomen waren. ALVA ziedende van gramfchap, om dat men 't dus met hem uithield, liet zig verluiden: „ dat hij zig van 't krijgsvolk zou bedienen, om den *Xden Penning* te doen opbrengen, en zo de landzaten hem niet voor „ Ontvangers dienen wilden, dat hij 'er *Italianen* en *Spanjaards* „ toe gebruiken zou." Elk zidderde toen voor den fchok, die den ftaat des lands dreigde. Enigen hadden zig laten ontvallen, dat ALVA zelv' enen aanvang behoorde te maken, met het heffen des *Xden Pennings* te *Brusfel*; wanneer de bijzondere Stadhouders, veelligt zijn voorbeeld volgen zouden; dit zeggen geviel den Hertog. Na dat men dan, in 't voorjaar van 1572, hier te lande tijding gekregen hadt, dat de Koning zelv' den *Xden Penning* wilde opgebragt hebben, belast hij der Wet-

hou-

houderſchap van *Bruſſel* die te doen heffen, en zij bedugt voor ALVA's ongenade, begint hand aan 't werk te ſlaan; maar vleeschhouwers, bakkers en brouwers ſluiten hier op hunne winkels, zeggende niets te koop te hebben; toen ging 'er een algemene kreet door de ſtad, dat men 't op 's lands ondergang gemunt hadt, en elk geraakte op de been; dan ALVA nog niet gezind om 't ſtuk op te geven, beſluit enige winkeliers te doen vatten, en in hunne eigen' deuren te laten ophangen, van begrip zijnde, dat de ſchrik voor zulk een lot, de anderen gedwee maken zou; en wil men dat de Beul reeds last hadt, om 17 ſtroppen en ladders van 10 of 12 voeten gereed te maken, ja dat de bezetting in de wapenen, en zijnen zoon Don FREDERIK, bezig was de vonnisſen te ſtellen, toen de tijding dat de *Watergeuzen* den *Briel* ingenomen hadden, den Hertog van beſluit deedt veranderen, en 't heffen des *Xden Pennings* ſtaken. Toen nu door FILIPS de Hertog VAN MEDINA CELI tot Landvoogd in ALVA's plaats benoemd was, boodt ALVA om als 't ware, de gunst van de landzaten voor zijn vertrek te herwinnen, nog voor 't einde van junij aan, den *Xden Penning* gantſchelijk te willen afſchaffen, mids men de twee millioenen, te voren voor dit lopende jaar beloofd, opbragt; doch dit aanbod hadt de gewenſte uitwerking niet. 't Verdriet dat ALVA hier over gevoelde, werdt vermeerderd door de ſpijtige tijding, die hij een weinig later uit *Duitschland* ontving; dat namelijk 50000 ponden buskruid, welken hij van daar verwagtte, op bevel der Hertogen JOAN KAZIMIR en KRISTOFFEL, zonen van den Paltzgraav, FREDERIK DEN III, die met den Prins VAN ORANJE verbonden was, op de heide ontladen, en in brand geſteken ware. Zulk een opſtapeling van rampen, kost het trotſe hart van ALVA niet verzwelgen, maakten hem ten laatſten wars van 't bewind; en deden hem, onder voorwendzel van zwakheid en hogen ouderdom, aanhouden om zijn ontſlag. FILIPS vatte hem bij zijn woord, en deedt Don LOUIS DE REQUESENS, als zijnen opvolger in allerijl naar *Nederland* vertrekken. Deze Landvoogd kwam op den

17

17 november 1573 te *Brusfel*, alwaar hij met groot betoog van blijdfchap werdt ingehaald. De Hertog VAN ALVA, die zijnen opvolger op de grenzen was gaan ontmoeten, maakte terftond zijn werk, om 's lands zaken, zo als hij ze inzag, voor hem open te leggen; hem zoekende te bewegen, om in dezelvde maatregelen te treden, die men tot hier toe gevolgd hadt; en hij droeg wel zorg, dat nauwlijks iemand gelegenheid hadt, om den nieuwen Landvoogd te onderhouden. Men gaf hem, in verfcheiden heimelijke gefprekken, ene hatelijke befchrijving van 's Konings Ambtenaren in *Nederland*; wier fommigen van onervarenheid, anderen van ontrouw verdagt gemaakt werden; 't volk in 't algemeen werdt hem als ketters of wederfpannig afgemaald. En nademaal de Hertog van begrip was, dat de oorlog die 'er thans plaats vondt, door 't vorderen des *Xden Pennings* veroirzaakt was, deedt hij zijn best om REQUESENS in te boezemen, dat de Staten allen in deze belasting bewilligd hadden; waar uit voortvloeide, dat zij zelven, niet de Hertog, de fchuld hadden van de beroerten die 'er uit waren ontftaan. Voorts gaf hij zijnen opvolger te kennen, dat hij bij 't aanvaarden der Landvoogdije, grote gebreken in de regtsoeffening befpeurd hebbende, en dezelven niet wetende te herftellen door de *Nederlandfche* Regters, hij genoodzaakt was geworden, zig van *Spanjaarden* te bedienen; 't welk hem ten onregte, bij 't volk in haat hadt gebragt. Intusfchen verfchoof ALVA, het overdragen der Landvoogdije van dag tot dag, 't welk fommigen bijna deedt vrezen, dat hij met dezen Landvoogd eveneens handelen zou, als met den Hertoge VAN MEDINA CELI, die hij uit den weg hadt weten te ruimen; doch eindelijk droeg hij evenwel op den 29 november 1673, 't bewind van Krijgs- en Regeringszaken aan REQUESENS over. Hij bleef egter nog te *Brusfel*, tot over 't midden van december, niet zonder misnoegen des nieuwen Landvoogds, begevende in dien tusfchentijd, verfcheiden' openftaande ambten, de dagtekening der lastbrieven tot dezelven vervroegende, tot voor den tijd dat hij 't bewind hadt af-

afgeftaan. Men dagt voorzeker, dat den *Raad der Beroerten* nu ook zou afgefchaft zijn geworden, doch ALVA wist zijnen opvolger te overreden, om die in ftand te houden.

ALVA verreisde dan tot groot genoegen van de *Nederlanders*, op den 18 december 1573, vergezeld van een goed aantal paardevolk, en nam zijnen weg te lande, tot op *Genua*, van waar hij te water in *Spanje* kwam; hij wierdt bij zijne komst zeer vriendelijk door FILIPS ontvangen, die hem over zijne gruwzame handelwijze in 't minst niet beftrafte, ten bewijze dat alles met 's Konings bewilliging gefchiedt was; en fchoon hij eerlang in zijne ongenade verviel, ter oirzake van een huwelijk, door zijnen zoon Don FREDERIK, op zijnen raad, tegens den zin van FILIPS aangegaan, en te *Uzeda* gevangen gezet werdt, ftelde FILIPS hem na de dood des Konings van *Portugal*, niet flegts in vrijheid, maar gaf hem 't bewind over 't leger dat naar *Portugal* gezonden werdt, om FILIPS de kroon van dat rijk te verzekeren, waar toe de Hertog veel geholpen heeft. Hij is in 't jaar 1582, den 12 december, in den ouderdom van 74 jaren aan een hete koorts overleden. Zijne tijdgenoten befchrijven hem, als rijzig van postuur, met een lang uitgerekt aangezigt, anders vrij wel gemaakt, fchoon niet bevallig, holögig en ftraf van gelaat. Voorts getuigen zijne vrienden en vijanden, dat hij een doorflepen en geoeffend krijgsman geweest is, doch meer met loosheid dan dapperheid en voorzigtigheid handelende, zonder wederga wreed en bloeddorftig, doorkneed in hooffe ftreken en listen; eergierig en loos van aart, een gezworen vijand der Onroomfchen, en van allen die hem tegenftond; en dat zijne trotsheid en kleinachting voor anderen, en zijne mateloze ftrengheid, die niet zeldzaam naar verwoedheid zweemde, den Koning wiens gezag hij hier te lande, in top zogt te vijzelen, meer fchade dan voordeel gedaan heeft. Men geeft hem op goede gronden na, dat hij zig op de reize uit *Nederland*, bij Grave LODEWYK VAN KONIGSTEIN, WILLEM VAN ORANJE'S oom van moeders zijde, beroemd zou hebben, van gedurende zijn bewind over deze landen, welk maar ruim zes jaren

ge-

geduurd hadt, 18600 menſchen, om 't geloof en wederſpannigheid, door Beulshanden te hebben doen ombrengen. —— *Res in Eccleſia & Politica gesta, ab an.* 1500 *ad an.* 1600. *Aut.* J. SOFFING, *Rudolſt.* 1676. De meeste *Nederlandſe Hiſtorieſchrijvers*, als BOR, VAN METEREN, HOOFD enz. WAG., *Vad. Hiſt.* VI. Deel.

ALVA (PIETER VAN), heeft zig in de *Spaanſe* bezittingen van *Amerika* zeer berugt gemaakt, door vervolgingen uit verkeerd begrepene grondbeginzelen van den Godsdienst, voortſpruitende. Hij keerde ten laatſten naar *Europa* te rug, en onthield zig een geruimen tijd in de *Nederlanden*, daar hij in 1566 ook is overleden. Hij heeft verſcheidene Boeken ten dienſte der Roomſche Kerk geſchreven. —— ANTON., *Bibl. Hisp.*

ALVERINGEN (JOSUA VAN), Heer *van Hofwegen*, Rekenmeester in *'s Hage*, was een groot voorſtander der vrijheid, waar van hij blijken gaf, zo door 't aanvaarden en tekenen van 't *Verbond der Edelen*, als door de middelen, die hij ter voortzetting van 't zelve, te *St. Truijen* hielp bekragtigen, en verder door de ondertekening van 't ſmeekſchrift aan den Koning, met belofte van 500 kronen, waar toe hij teffens ook anderen in *'s Hage* en elders aanmoedigde; ook gaf men hem na, dat hij zig beroemd zou hebben, de *Haagſe* Beeldſtormers, met 600 Edelen te zullen beſchermen, zo iemand ondernam hun tegenſtand te bieden. Dit een en ander was genoeg, om hem het banvonnis van ALVA op den hals te halen, 't welk op den 17 meij 1568, tegen hem werdt verleend met verbeurdverklaring van alle zijne goederen; doch zulks verkoelde in genen dele zijnen ijver voor de edele zaak der vrijheid. In 1572 werdt hij tot bevelhebber van *Hoorn* aangeſteld, 't welk hem des te meer gehaat bij de vervolgers maakte. In 1574 onthield zig deze edele banneling in 't geheim te *Antwerpen*, in 't huis van den Griffier MARTINI, met oogmerk om den aanſlag op die ſtad voor ORANJE te begunſtigen; dan op dit pas werdt 'er op bevel van den Landvoogd ene huis-

zoe-

zoeking gedaan; de Griffier ſpoedde zig naar huis, toen het bevel gegeven werdt, en gaf 'er kennis van aan zijne egtgenote. Deze vrouwe gehard in tegenſpoeden, verbergt den Heer VAN HOFWEGEN in een tafelkas; hij ontkwam het, en begaf zig ſpoedig weer naar *Hoorn*, daar hij in 1576 zonder kinderen na te laten, overleed. ——— TE WATER, *Verb. der Edelen*, II. D. bl. 152. WAG., *Vad. Hiſt*, VI. D. bl. 127. 174. 185, 186. 204. 364.

ALVERINGEN (SAMUEL), een broeder van JOSUA, is geweest Schout van *Mechelen*, en hadt ter vrouwe MARIA VAN DER AA.

ALWA (SIEVERT), een Fries Edelman, verdronk op ene ongelukkige wijze, in den zo geweldigen ſtorm van den 26 ſeptember 1509, die inzonderheid *Friesland* zo deerlijk teisterde; want de meeste zeedijken braken door, en het water vloog met zulk een ijsſelijk geweld daar over, dat men begost te vrezen, dat gantsch *Friesland* door het ſchuimend pekelnat zoude verzwolgen worden. Daar verdronken ook een groot aantal menſchen en vee; een menigte huisraad, kasten en kisten, ja zelvs gehele huizen met al wat 'er in was, dreef weg; en het hardvogtigſte hart moest breken, op het zien van die ellenden. De ſchade die hier door wierdt geleden, is naauwlijks te begroten. Het was gedurende deze ſtorm, dat SIEVERT ALWA zijne bedienden hebbende uitgezonden, om zijn beesten op te halen, hij zelve ook kort daar na toeſchoot om hen te hulp te komen; dan hier mede bezig zijnde, klom het water eensklaps tot zulk ene hoogte, dat SIEVERT met vier van zijn knegts verdronk. Het komt mij niet onwaarſchijnlijk voor, dat men hier in plaats van ALWA, moet lezen AYLVA. ——— WORP VAN THABOR, *Geſchreven Kronijk*.

AMAMA (JOACHIM VAN), Generaal-Major van het voetvolk, Kolonel in dienst van den Staat, Kommandeur van *Hulst* en deszelvs Forten, werdt geboren den 14 november 1657 in het Fort *de Bourtange*. Zijn vader was GERRIT AMAMA, een man van edele afkomst, Kolonel van een Fries Re-

gi-

giment, en vervolgens Kommandeur van *Embden.* Zijne moeder BERNUNDINA VAN VIERSSEN, was ene dogter van den Generaal Muntmeester van *Friesland.* JOACHIM, de enigste van hunne overgebleven kinderen, genoot de tederste zorg hunner welbestierde opvoeding; en nauwlijks hadt hij twaalf jaren bereikt, of hij verkreeg een Faandel onder de Compagnie van zijnen vader. In het jaar 1681 werdt hij tot Kapitein aangesteld; en in het volgende jaar trouwde hij met de dogter van een Burgemeester te *Hulst*, PETRONELLA DE VRIEZE genaamd. In het jaar 1689 bekwam hij de rang als Major, in 1690 als Kolonel, in 1703 als Brigadier, in 1709 als Generaal-Major; en na de batailje van *Malplaquet*, waar in hij zo als in andere voorvallen, zig met roem gekweten hadt, werdt hij in 1713 tot Kommandeur van *Hulst* aangesteld. Hij verloor zijne huisvrouw in 1684, en hertrouwde in 1693, met de dogter van FILIPS VAN HUMALDA, Raadsheer in 't Hof van *Friesland.* Hoe vele wreedheden en losbandigheid, hij in den oorlog ook hadt bijgewoond, werdt egter zijn minzaam, bedaard en eerlijk karakter daar door niet verbasterd; hij bleef altoos de menschenvriend; de christen en de krijgsman schenen in hem verenigd; hij oeffende pligten als soldaat en gebood als officier; vergetende ook nimmer, 't gene hij aan GOD, aan den Staat en aan zijne Medemenschen verschuldigd was. Dus den ouderdom van 63 jaren bereikt hebbende, stierf hij, in het bijwezen van zijne kinderen en kindskinderen, den 3 julij 1720. —— JAN HUYBERT JUNGIUS, *Lijkreden op* AMAMA, *Rotterd.* 1720 in 4to.

AMAMA (NIKLAAS), een zoon van SIXTINUS AMAMA, volbragt naar alle waarschijnlijkheid den gantschen loop zijner letteroeffeningen, te *Franeker.* In 1645, hadt hij reeds tot zijnen meester in de Wijsbegeerte, JOH. PHOCILIDES, in wiens vrije redeneertrant hij bijzonder behagen schepte; zonder zig ook door ARISTOTELES aan banden te laten leggen, bragt hij die van zijnen meester in oeffening, in de bijzondere lessen dien hij zedert over de verschillende delen der Wijsbegeerte hield. Dan die vrijheid en enige andere oirzaken van verschil-

ſchillende aart, verwekten hem onaangenaamheden van ſommige Hoogleraren, en waren ook hinderlijk tot het bekomen van enigen post aan die Akademie. Hij hadt nauwelijks 28 jaren bereikt, toen in 1656 de dood hem in 't graf rukte. Men heeft van hem in druk: *Disſertationum Marinarum decas; in qua præter Marina problemata, varia pasſim fundamentalia, è ſolidioris Philoſophiæ principiis deducta, dogmata discutiuntur. Franeq.* 1651. 8vo. Deze verhandelingen, kondigen zeer veel belezenheid aan; en de Schrijver zonder zig aan de nieuwe wijsbegeerte te verbinden, verwijderd zig verre van de oude. J. F. FOPPENS ſlaat ten enemalen den bal mis, daar hij hem in zijne *Bibliotheca Belgica*, pag. 899. als Profesſor in de Regten doet voorkomen, doordien hij nimmer enige akademiſe waardigheid heeft bekleed. —— E. L. VRIEMOET, *Athen. Friſ.* pag. 172, 173. 176, 177. *& in Addend.* p. 4. PAQUOT, *Mem. pour ſervir a l'Hiſtoire litter.* Tom. IX. p. 138, 139.

AMAMA (SIXTINUS), is Hoogleraar geweest aan de Hogeſchool te *Franeker*, en een man die in zijnen tijd den naam hadt, van zeer ervaren te zijn. Hij werdt geboren den 13 october 1593 te *Franeker*, uit JAN AMAMA en zijn tweede huisvrouw IMKIE. Zijn vader was de zoon van HERNIUS, kleinzoon van SYTSE, en agter-kleinzoon van TJERK AMAMA, die twemalen Burgemeester te *Franeker* is geweest, en lid van het Kollegie der Gedeputeerde Staten van *Friesland*. SIXTINUS was een geliefd leerling van den geleerden JOH. DRUSIUS, onder wien hij zig met veel ijver op de oosterſe talen toelei, en daar zulk een voortgang in maakte, dat hij griekſe en hebreeuwſe digtſtukken vervaardigde. In 't laatst van julij 1614, ging hij naar *Leijden*, om inzonderheid het arabisch, onder den geleerden TH. ERPENIUS te beoeffenen. Vervolgens reisde hij nog in dat zelvde jaar naar *Engeland*, en kwam den 8 december te *Londen*; den 5 januarij van 't volgende jaar, begaf hij zig naar *Oxford*, alwaar hij door den Hoogleraar JOH. PRIDEAUX en enen Duitſcher, FREDERIK D'ORVILLE genaamd, in het Kollegie van *Exeter* wierdt aangenomen. De bezigheden die hij aan deze

Hogeschool waarnam, besteden in de beoeffening der oosterse talen, de Godgeleerdheid, en het geven van lessen in de hebreeuwse taal. Gedurende die tijd, maakte hij kennis met Arthur Lake, Bestierder van *St. Marij's Hall*, met Willem Langton, Opperste van het Kollegie van *Magdalena*, en met Jan Budden, Hoogleeraar in de Regten. Terwijl dat Amama anderen onderwees, vorderde hij zelven in de kennis der oosterse talen en Godgeleerdheid. Intusschen op den 16 maart 1616, de mare van Drusius zijn onverwagt overlijden vernomen hebbende, en dat die Hoogleraar hem een aanzienlijk legaat hadt besproken, benevens de vrijheid om van zijne handschriften en hebreeuwse boeken gebruik te mogen maken, spoedde hij zig naar *Friesland*, en kwam in 't laatst van genoemde maand in *Franeker*, om de leerstoel van zijnen meester te verzoeken. Dan hij ontmoette hier omtrent meerder tegenkanting, als hij hadt verwagt, want Sibr. Lubberti en Joh. Bogerman, hielden hem van Arminianerij verdagt, zo als zij ook reeds Drusius gedaan hadden; doch door de gunst van de Curateuren der Akademie, en die van den Friesen Stadhouder Graav Willem Lodewyk, zeilde hij het hoekje te boven, zuiverde zig van de hem aangewreven blaam, en wierdt Hoogleraar in Drusius zijn plaats. Den 16 januarij 1626 voegde men bij het Professoraat, die van Bibliothekaris der Universiteit, op ene behoorlijke wedde. Die van *Leijden* zogten hem met aandrang tot haar te lokken, om de plaats van den beroemden Erpenius te vervullen; dan de Bestierders van *Frieslands* Hogeschool, zijne verdiensten kennende, verhoogden zo aanzienlijk zijne wedde, dat hij niet in bedenking nam, om *Franeker* voor *Leijden* te verwisselen. Dus bragt hij 't overige van zijne dagen te *Franeker* door, en hij stierf 'er den 9 november 1629, ter naauwer nood in het 37ste jaar van zijnen leeftijd getreden zijnde.

Amama was in julij 1617 getrouwd, met ene zijner nigten, Meinarda van Adelen van Kronenburg genaamd, dogter van Niklaas en van Maria van Wytjama, zijnde deze Niklaas, een zoon van Jacobus van Kronenburg, een oud ade-

adelijk geflagt in *Holland.* Hij heeft drie kinderen bij deze vrouw nagelaten: 1. JOHANNES AMAMA, eerst Faandrik, vervolgens Convoimeester van de Admiraliteit te *Makkum*, welke ten vrouwe heeft gehadt, MARIA HUBER, ene zuster van den groten Regtsgeleerden ULRIK HUBER: 2. GELLIUS AMAMA, Rector der latijnse scholen te *Dokkum:* 3. NIKLAAS AMAMA, waar van hier boven is gesproken.

Onze Hoogleraar was van een driftig en oplopend karakter, en verre vervreemd van die zagtaartigheid, welke zo grotelijks aan zijnen meester DRUSIUS tot cieraad verstrekte: voor 't overige was zijn gedrag zeer regelmatig en gestreng; wat zijn vernuft betreft, hij was geen schrandere van geest, maar een buitengemeen werkzaam mensch, die door veel te blokken, oneindige kundigheden hadt verkregen.

AMAMA heeft zeer veel geschreven; het eerste werk dat hij in 't licht gaf, verstrekte ten proeve van een zeer nuttig ontwerp dat hij gevormd hadt, om namelijk aanmerkingen te maken, op de gemene latijnse vertaling van den Bijbel, die op het Consilie van *Trente* was goedgekeurd; met dezen arbeid maakte hij een aanvang in 1620, door de uitgave van zijne *Censura Vulgatæ &c.;* doch intusschen ander werk ter hand nemende, waar van zijne Bijbelsche Conferentie nog voorhanden is, die in 1623 het licht zag; hervatte hij eerst een geruimen tijd daar na, zijnen vorigen taak. Aan de Hogeschool verdiende hij den roem, van vele ongeregeldheden te hebben te keer gegaan; de gunst die hij zig daar door, en door andere bekwaamheden verworven heeft, is na zijnen dood, met volle luister, tot op zijne kinderen staande gebleven. Men vindt ene volledige optelling van zijne uitgegevene schriften, met bijgevoegde aanmerkingen in PAQUOT, *Memoires pour servir a l'Histoire litteraire* &c. Tom. IX. pag. 118–137. ——— J. VRIEMOET, *Athenæ Frif.* pag. 166–179. FOPPENS, *Bibl. Belg.* pag. 1104, 1105. F. G. FREYTAG, *Analecta litteraria.* p. 21, 22. JO. FABRICII, *Hist. Bibl.* Part. I. p. 325. & Part. IV. p. 86. 88. CRENII, *Animadv. Philol.* Part. III. p. 83, 84. C. SAXI, *Onomast. literar.* Pars. IV. p. 274. BAYLE, *Dictionaire,*

ed. de 1730. Tom. I. p. 173. D. CLEMENT, *Biblioth. curieuse* Tom. I. p. 250, 251.

AMANDUS, Bisschop van *Worms*, heeft in een gedeelte van de *Nederlanden* den Christelijken Godsdienst voortgeplant. Na dat hij verscheidene Kerken bediend hadt, begaf hij zig naar *Doornik*, alwaar hij de Abtdij die zijnen naam draagt, zoude gestigt hebben; hoewel sommigen beweren, dat zulks door een anderen AMANDUS zoude geschiedt zijn. Hij is omtrent 't jaar 669, in het 90ste van zijnen ouderdom gestorven. —— GAZEL, *Hist. Eccles. des Pais-bas.*

AMANDUS ZIERIKZEUS, dus genaamd naar de plaats zijner geboorte, was Minderbroeder en Voorlezer in de Godgeleerdheid te *Leuven.* Als Provintiaal bevlijtigde hij zig met eenen voorbeeldigen ijver, om de gebreken der Geestelijken, die aan zijn' opzigt waren toevertrouwd, te hervormen en te verbeteren. De tijd bepaald tot het waarnemen van dit ambt hebbende uitgediend, heeft hij dat van voorlezer weder hervat, en gedurende het overige van zijnen leeftijd waargenomen. Hij heeft de roem verworven, van in verscheidene wetenschappen ervaren te zijn geweest, en vrij wel bedreven in de talen, want hij verstond de grieksche, hebreeuwsche en chaldeeuwsche, toen nauwlijks hare boekstaven nog in *Nederland* bekend waren. Volgens geloofwaardige Schrijvers, heeft hij met eene geleerde beknoptheid en zeer zinrijk, een Kronijk geschreven, van het begin der wereld af tot op 1534. Deze Kronijk is in VI Boeken verdeeld, en voert ten tijtel: *Scrutinium sive venatio veritatis Historica*, in 1534 in 8vo. gedrukt, bij eenen SIMON COCUS. In de voorrede geeft FRANC. TITELMANNUS, eene levenschets van AMANDUS, benevens eene opgave van zijne andere veelvuldige schriften. Hij stierf te *Leuven*, den 8 junij 1534. —— *Kerk. Oudheden van Zeeland*, II. D. bl. 51. LA RUE, *Geletterd Zeeland*, bl. 205.

AMELIA, Gravinne *van Solms*, dogter van JOAN ALBERT, Grave *van Solms*, die in 't gezelschap der Koninginne van *Bohemen*, in *Holland* was gekomen, werdt in 't jaar 1625 op raad

AMELIA VAN SOLMS.

en aandrang van Prinse MAURITS, met deszelvs broeder FREDERIK HENDRIK, in den egt verbonden. Het huwelijk werdt zeer haastig in 't begin van april voltrokken; hebbende Gecommitteerde Raden den ondertrouwden ontslag van de gewone huwelijks-geboden verleend, welk naderhand door de Staten, ten overvloede bekragtigd werdt. Prins HENDRIK hadt zo men verzekert, kleine genegenheid getoond tot deze verbindtenis. Maar MAURITS was 'er zeer op gezet geweest; en zo sommigen verzekeren, zijnen broeder gedreigd, zo hij 't weigerde, zelve zekere adelijke jonkvrouwe, bij welke hij enige natuurlijke kinderen hadt, te zullen trouwen; waar door deze kinderen gewettigd, en Prins HENDRIK van zijn broeders erffenis versteken zou zijn geworden. Kort na het voltrekken van het huwelijk, vertrok haar Gemaal naar 't Staten leger. De Staten van Holland besloten nog in dat zelvde jaar, aan de Princesse een geschenk van 20000 guld. voor een huwelijksgave te doen. Op den 27 meij 1626 beviel zij van enen zoon, WILLEM genaamd, die zijnen vader naderhand, onder den naam van WILLEM DEN II, opgevolgd is; zij bragt vervolgens nog vier dogters en enen zoon ter wereld, welke zoon maar kort geleefd heeft.

Na dat deze vorstin, eerst haren gemaal, op den 14 maart 1647, en daar na haren zoon, op den 6 november 1650, met veel smerte hadt zien sterven, scheen en alle hare zorgen en staatzugt, zig te bepalen tot haren kleinzoon, die agt dagen na 's vaders overlijden ter wereld kwam. In het volgende jaar, ontstondt 'er tusschen de beide vorstinnen weduwen, groot verschil, over de voogdijschap van den jonggeboren Prins WILLEM DEN III, 't welk na veel haspelens, door de Staten van *Holland* wierdt bemiddelt, die de Koninglijke Prinses in de voogdij, die zij reeds aanvaard hadt, handhaafden; wordende de Keurvorst van *Brandenburg* haar toegevoegd als medevoogd, en de Princesse AMELIA als toeziende voogdesse.

Deze Prinses heeft zekerlijk tegens vele wederwaardigheden moeten aanworstelen, daar het Oranjehuis, in deszelvs

aanzienlijken ſtaat, ten tijde van haren gemaal ten hoogſten geëerbiedigd, doch na het overlijden van haren zoon, alomme gehaat, en gedurende de minderjarigheid van haren kleinzoon, met de hoogſte veragting behandeld, doch ook eindelijk het hoofd weder heeft boven geſloken. Zij ſtierf in *'s Hage*, op den 8 augustus 1675, in den ouderdom van 73 jaren. „ Zij „ was" ſchrijft TEMPLE, „ ene vrouw van zulk een groot „ verſtand, als ik 'er immer ene gekend heb." Ook roemt hij haar over hare ſpaarzame en deftige hofhouding. Doch zij is door alle hare tijdgenoten, zo gunſtig niet beoirdeeld. Iemand, die naar zijn eigen getuigenis een vriend en dienaar van het Oranjehuis was, heeft zelvs geſchreven: „ dat deze „ vorſtelijke weduwe van zulk enen werkzamen aart was, dat „ zij liever kwaad gedaan zou hebben, dan ledig geweest zijn, „ en dat als zij maar meesteres blijven kon, het haar om 't „ even was, wie 'er door verongelijkt wierdt." ——— *De Schrijvers van dien tijd.* Voorts, WAG., *Vad. Hiſt.* X. D. bl. 498. XI. D. bl. 3. 44. 233. XII. D. bl. 131. 138--143. 171. 327. 443. XIII. D. bl. 5, 6. 43. 166. 197. XIV. D. bl. 378. TEMPLE, *Tweej. Geſch.* bl. 714. TEMPLE, *Memor.* bl. 398. *Memoir de* GUICHE, Livr. II. p. 206.

AMELIA VAN ANHALT, was de Gemalin van HENDRIK CASIMIR, Erfſtadhouder van *Friesland*, en moeder van JAN WILLEM FRISO. Zij trad in het huwelijk met dien vorst op den 16 november 1675, toen hij nog maar 18 jaren hadt bereikt. Van haar wordt getuigd, dat zij ſchoon en bevallig van lighaam was; oneindig veel geest en vernuft bezat, doch dat de zugt tot pragt en een weidſen zwier, na dode van haren Gemaal, hare geldmiddelen vrij wat belemmerden, ook dat 'er een ongeregelde wijze van beſtier aan haar hof plaats vondt.

AMELING (GERRIT), is Boekverkoper op de zaal van 't hof in *'s Hage* geweest, en Faandrik van de Schutterij; heeft zig verdienſtig gemaakt, met te tragten den braven Raadpenſionaris JAN DE WIT, in 1672, de Gevangenpoort te doen uitgaan, en hem uit de handen van zijne bloeddorſtige moor-

de-

Renaars te verlossen. ——— WAG., *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 163.

AMERONGEN (TAETS VAN), is de naam van een adelijk geslagt in de provintie van *Utrecht*, het welk sedert 't jaar 1160 met luister is bekend geweest, en zig zo door huwelijken met de eerste en voornaamste familien van den lande, als door het voortbrengen van kundige Staatsmannen heeft beroemd gemaakt. Wij zullen ons vergenoegen met enige der voornaamste Mannen uit dit geslagt, aan onze lezers te doen kennen. De zodanigen die 'er meerder van begeren te weten, verwijzen wij naar het *Geslagt- en Wapenboek* van ABRAHAM FERWERDA, 1785. I. Deel, daar men ook berigt over de volgende Artikels van dezen naam zal vinden.

AMERONGEN (ANTONY TAETS VAN), Ridder van *Jerusalem*, werdt Kanunnik van *St. Marie* te *Utrecht*, den 23 december 1523; vervolgens van den *Dom*, op den 24 februarij 1524. Hij is Kamerling van Paus ADRIAAN DEN VI. geweest, en overleed den 20 october 1555. ——— K. BURMAN, *Utr. Jaarb.* III. D. bl. 432.

AMERONGEN (ARENT TAETS VAN), vindt men meermalen op de regeringslijsten van *Utrecht*, van de jaren 1415 tot 1449 ingesloten, als Raad, Schepen of Burgemeester. In het jaar 1426, gedurende de twisten tusschen de Bisschoppen ZWEDER VAN CULENBORG en ROELOF VAN DIEPHOLT, werdt hij benevens DIRK GROWERT, door den Raad aangesteld, om de palen van het *Stigt* te vrijen en te beschermen; zeer zeker met oogmerk, om ware het mooglijk, *Amersfoort* weder tot het *Stigt* te brengen. In het volgende jaar, na dat hij Burgemeester was geworden, werdt hij teveus tot een der Bevelhebbers of Hoofdmannen van *Utrecht* aangesteld. In 1449 hieldt de Raad zo oude als nieuwe, zig standvastig tegen den Bisschop R. VAN DIEPHOLT, en deedt om alle voorzorg te gebruiken, bij klokkengelui ene bekendmaking afkondigen, behelzende hoofdzaaklijk: „ dat de Raad zig eendragtelijk met alle de „ Gildens hadt verbonden, om het begonnen kapittel op

„ hunnen Heer van *Utrecht*, betrekkelijk de gebreken, die zo „ op 't gemene land, als in de ſtad *Utrecht* aanwezig waren, „ en inzonderheid van de Heerlijkheid *Montfoort*, vervolgen „ zouden, naar 's lands regten; en dat zij zulks met de Raad „ en Gilden, trouwelijk zouden ter uitvoer brengen. En ten „ einde de ſtad in goede eendragt mogte blijven, verbood de „ Raad, dat niemand enige brieven of boodſchappen zou zen- „ den, aan of ontvangen van hunnen Heer van *Utrecht*, of „ die bij hem zijn, bij pœne van een bannisſement van tien „ jaren uit de ſtad, behalven andere ſtraffen, geregeld na den „ inhoud van die brieven of boodſchappen, ingevolge des „ Raads goedvinden." Dan desniettegenſtaande deze voorzorg, volgde kort daar op ene ſpoedige verandering, doordien de Bisſchop middel vondt, de ſtad te overrompelen, waar door Arent van Amerongen, benevens enige anderen gevangen geraakte, en kort daar na onthoofd werdt. —— K. Burman, *Utr. Jaarb.* I. D. bl. 162. 200. 225. 321. 332. 340. 398. 426. 447. 494. II. D. bl. 12. 97. 116. 130. 143.

AMERONGEN (DIRK TAETS van), was in het jaar 1408 en verſcheidene volgende jaren, Schepen te *Utrecht*, en in het jaar 1406, getrouwd met Hadewig, dogter van Hendrik Walvisch. —— *Ib.* I. D. bl. 119. 163. 201.

AMERONGEN (ERNST TAETS van), was in 1518 en 1524, Schepen en Burgemeester te *Utrecht*, en als zodanig nam hij het ambt van Hoofdſchout, op dien tijd onvervuld, waar. In 1526 was hij Marſchalk des *Overſtigts*, en werdt door Bisſchop Hendrik van Beyeren, tot enen van zijne Stedehouders aangeſteld. Twee jaren later, heeft hij het huis *ter Horst* nabij *Rhenen*, dat hem als Marſchalk ter bewaring was aanbevolen, aan den Hertog van Gelder overgeleverd, die het liet afbreken, en met derzelver ſtenen, de muren van *Rhenen* herſtellen. Tweemalen is onze Ernst getrouwd geweest; tot zijn eerſte vrouw hadt hij, Mabelia de Ridder, welke op den 31 meij 1540 overleedt; en in 1545 vervangen wierdt door Agnes van Abcoude, weduwe van Gerrit

Eck.

ECK. Hij ſtierf in 1562, en zij bleef weduwe tot in 1582, toen de dood ook een einde van haar leven maakte. —— *Ib.* III. D. bl. 45. 143.

AMERONGEN (GERARD GODARD TAETS VAN), werdt geboren den 16 julij 1679; zijn vader was JOOST VAN AMERONGEN, en zijne moeder EMERENTIA GEERTRUID VAN ZUILEN. Als Ridder in de *Duitſche Orden* in de Balij te *Utrecht*, werdt hij in 1723 Kommandeur van *Doesburg*; en reeds een geruimen tijd te voren, namelijk den 5 ſeptember 1708, tot Houtvester van den lande van *Utrecht* aangeſteld; vervolgens den 29 julij tot Kanunnik van *St. Jan* te *Utrecht* verkoren, en den 12 ſeptember daar op volgende tot Geëligeerde Raad, in het eerſte lid der Staatsvergadering te *Utrecht*, en federt dien tijd afgezonden in de vergadering van Hun Hoog Mogenden. Hij ſtierf ongehuwd den 12 junij 1730.

AMERONGEN (JACOB TAETS VAN), vindt men op de regeringslijsten te *Utrecht* gemeld van 1420 tot 1449, als Raad, Schepen of Burgemeester. In het vonnis door den Biſſchop van *Utrecht* in 1449, uitgeſproken over hen, die deel hadden in den opſtand tegens hem, en waar bij aan elk en een iegelijk verboden werdt, de vlugtenden te herbergen, vindt men ook dezes mans naam gemeld. Met meer anderen egter, werdt hij in 't jaar 1455, van dit vonnis van ballingſchap ontheven, en het verlorene burgerſchap hem niet alleen wedergeſchonken, maar hij zelvs langzamerhand tot zijn vorigen ſtaat herſteld; wordende in 1460 tot overſte Ouderman, ter bede van den Domproost, en van den Heer VAN BREDERODE, Raad Burgemeester; welke aanzienlijke waardigheid, hij ook bekleedde in 1068. —— K. BURMAN, *Utr. Jaarb.* I. D. bl. 234. 286. 438. 459. 480. II. D. bl. 1. 56. 107. 131. 295. 399. 425. 450. 452. 481. 512. III. D. bl. 1. 71. 127.

AMERONGEN (JACOB TAETS VAN), was gedurende de Leicesterſche factie in 1586 Raad, in 1587 Schepen der ſtad *Utrecht*. Hij is tweemaal gehuwd geweest, eerst in 1576 met ALEID VAN ZUILEN VAN NIEVELT, en daarna met KRIS-

TINA VAN BLOIS VAN TRESLONG. Hij overleed op zijn huis te *Ruischdaal* in 't *Gooiland*, in april 1619; zijn tweede vrouw, in november 1620. De kinderen uit zijn eerste huwelijk verwekt, zijn alle jong gestorven; uit het tweede, heeft hij een' zoon en ene dogter nagelaten.

AMERONGEN (JACOB TAETS VAN), werdt Kanunnik van *St. Marie* te *Utrecht* den 1 februarij 1582, doch gaf zijne prebende weder over, den 12 december 1600. Na dode van zijnen ouder broeder ERNST, werdt hij op den 30 julij 1658 beleend, met de Ridderhofstad *Groenewoude*. Hij huwde in 1601, met KORNELIA DRENKWAARD, dogter van WILLEM VAN GIESSENBURG, zijnde de huwelijksvoorwaarden gesloten den 7 januarij van dat jaar. Door dit huwelijk, schreef hij zig Vrijheer van *Giessenburg*, Heer van *Giessen Nieuwkerk*, *Natres*, *Natsdaal*, *Hoogelande*, *Groenewoude* &c. Hij stierf den 28 september 1622, en zijne weduwe den 2 december 1632, nalatende verscheidene kinderen.

AMERONGEN (JACOB TAETS VAN), werdt den 6 april aangesteld tot Raad en Vroedschap der stad *Utrecht*, en heeft aldaar in de jaren 1675 en 1676, 1683 en 1684, het ambt van Schepen bekleed. Hij trouwde den 26 april 1648, met ANNA VAN RYSSENDOORN, die den 23 januarij 1660 overleed. Den 18 september 1661, hertrouwde hij met LUCIA RUISCH TOT DEN ENG. Hij stierf den 12 junij 1686, nalatende twee zoons en ene dogter.

AMERONGEN (JAN TAETS VAN), ontmoet men in de jaren 1423, 1425, 1427 en 1433 als Schepen te *Utrecht*, en 1435 als Raad; 1437 als Ouderman, en 1443 wederom als Schepen; op welk jaar hij om enig verschil met Burgemeesteren, voor de tijd van twee jaren uit den Raad gezet werdt. Ook moet hij gemengd zijn geweest in de onlusten van het jaar 1449; want op het jaar 1455, vindt men hem onder 't getal dier genen, aan wien het burgerrecht werdt wedergegeven; zijnde hij in 1457 op nieuw tot Ouderman aangesteld. In het volgende jaar, waar in de bastaard ANTONI VAN

BOUR-

BOURGONDIEN zijnen broeder DAVID den oorlog aanzeide, en met 1000 paarden voor *Utrecht* kwam, werdt hij tot Schatmeester aangesteld; welk ambt bestondt, in het schatten en op prijs stellen van die genen, welke de *Utrechtenaars* gevangen kregen, en die hunne vrijheid begeerden. In 1459, vindt men hem wederom als Ouderman genoemd, en in 1461 als Raad en Burgemeester, welke gewigtige post hij ook in 1465 bekleedde; en in 't jaar 1468, regeerde hij als Schout te *Utrecht*. In 1470 werdt hij door den Bisschop gevangen genomen, en allerwredelijkst gepijnigd; vervolgens werdt hij over *Bergenopzoom* naar *Kortrijk* gebragt, van waar hij vermits Hertog KAREL in 't veld was tegens den Koning van *Frankrijk*, op het slot *Rupelmonde* is vervoerd, in 't welk hij omtrent een jaar is gevangen gehouden, en is naderhand onschuldig verklaart, en op nieuw tot Schout van *Utrecht* aangesteld. Doordien hij dikwerf verzuimde te regt te komen, door welk wangedrag, verscheidene zaken niet konden werden afgedaan, hernieuwde de Raad een zeer oude voordragt van den jare 1310; waar bij werdt bepaalt: „ dat ingevalle de Schout, 's mor„ gens te 9 en 's avonds te 3 uren, niet ten regte en komt, „ dat als dan de oudste Schepen, Schout zal wezen, en daar „ van dubbelde *hoge* of salaris trekken, enz." In 1481, was JAN VAN AMERONGEN Raad van den Bisschop, en wierdt benevens anderen, door hem, aan den Aartshertog MAXIMILIAAN gezonden, om van vrede te handelen. —— K. BURMAN, *Utr. Jaarb.* I. D. bl. 269. 301. 334. 421. 437. 459. 481. II. D. bl. 24. 295. 342. 390. 410. 439. 460. 515. III. D. bl. 14. 17. 24, 25. 428. 519.

AMERONGEN (JOHAN TAETS VAN), werdt in 1551, Heemraad van den *Lekkendijk* bovendams, en was van 1556 tot 1566 verscheidenmalen Schepen der stad *Utrecht*. Zedert die tijd tot op 1577, in het hevigste der *Nederlandse* beroerten, heeft hij meermalen het ambt, zo van Schepen, Burgemeester, als Raad bekleed; zelvs geraakte hij door den moedwil der *Spanjaarden* in gevaar, om zijn leven ongelukkig te eindigen. In 1576 werdt hij mede als Gelastigde ter handeling

ove-

over de *Geldfe* bevrediging gezonden. In 1538 trad hij in het huwelijk met JOHANNA VAN GAASBEEK, weduwe van JACOB SCHIMMELPENNING. Zij overleed den 26 februarij 1578, en hij zelv, den 18 januarij 1589, nalatende zes kinderen.

AMERONGEN (THOMAS TAETS VAN), werdt den 13 october 1574 geboren, en op den 17 meij 1594 tot Kanunnik van de Domkerk te *Utrecht* aangesteld, van welk Kanunnikaat na het 61 jaren bezeten te hebben, hij affland heeft gedaan op den 12 julij 1655. In het zelvde jaar en maand, na den ouderdom van 81 jaren bereikt te hebben, trouwde hij met FREDERIKA VAN ZUILEN VAN NIEVELT, een meisje van 15 jaren. Hij overleed den 5 augustus 1657, in den ouderdom van 84 jaren, zonder kinderen bij zijn jong wijfje verwekt te hebben.

AMERONGEN (WILLEM TAETS VAN), is in de jaren 1492, 1493, 1495, 1497, 1499 en 1501, Schepen der ftad *Utrecht* geweest, en gehuwd met MAGDALENA VAN MEAUX VORSELAAR. Toen hij op den 1 augustus in 1503, als Heemraad op de fchouw van den *Lekkendijk* bovendams tegenswoordig was, werdt hij onvoorziens door de *Gelderfchen*, niettegenftaande men toen in vrede met hun leefde, gevangen genomen, en naar het flot te *Hattem* gevoerd; alwaar hij na verloop van een maand, in geftadige krankheid doorgebragt te hebben, op den 1 feptember overleed.

AMERONGEN (WILLEM TAETS VAN), werdt door afftand van zijnen vader, Heer van *Groenendaal*, met die hofftad beleend, den 29 april 1566. Hij was Kapitein in dienst van FILIPS DEN II. Koning van *Spanje*, en flierf in 't leger voor *Haarlem*, wanneer die ftad door de *Spanjaarden* belegerd was. Zijne weduwe die hem 51 jaren heeft overleefd, is geftorven den 24 augustus 1627, oud bijna 84 jaren. Zij hebben te famen vijf kinderen verwekt. —— Zie over fommige dezer Artikels VAN AMERONGEN, J. KOK, *Vaderl. Woord.* III. D.

AMESIUS (WILLEM), Hoogleraar in de Godgeleerdheid te *Franeker*, was een *Engelschman* of *Schot* van geboorte; hij heeft

heeft te *Cambridge* gestudeerd, en woonde aldaar in het *Kollegie van Christus*. Zijn voornaamste onderwijzer in de Godgeleerdheid, is geweest WILLEM PERKINS. Hij was de *Puriteinen* zeer sterk toegedaan, en verfoeide de plegtigheden bij de Episcopale Kerk in gebruik; dit bragt te wege, dat geen opgang in *Engeland* kunnende maken, hij in 1613 naar *Holland* overstak. In het berugte sijnode van *Dordrecht* in 1618 en 1619, verstrekte hij den President BOGERMANN tot raadsman, doordien hij inzonderheid wat tot de Controvers betrekking hadt, buitengemeen veel ervarenheid bezat, en daar bij fijn van oirdeel was. In 't jaar 1622, wierdt hij tot Hoogleraar in de Godgeleerdheid te *Franeker* aangesteld. Hij bemoeide zig grotelijks met de twisten der *Arminianen*, en schreef verscheidene boeken tegens hen. Te voren namelijk in 1610, gaf hij een werk in 't licht tegens de *Episcopalen*, waar in hij zoekt te betogen, dat 'er geen andere brave lieden in *Engeland* waren, dan alleen de *Puriteinen*; „ dat dezen zig deden kennen, door hunnen „ afkeer tegens de komedien, het vloeken, het dansen, het „ spel enz." Alle de overigen waren geene anderen „ dan „ speelders, vloekers, kinderen van Belial; daar was geen „ midden tusschen deze twee uitersten, of de Bisschoppelijke „ Kerk moest vernietigd worden, of men moest het Roomsche „ geloof uit de hel te rug roepen." Voorts was hij een van die Gereformeerde Theologanten, welke met de meeste nauwkeurigheid en ene gevolgde leerwijze, de *Gewetensgevallen* behandeld heeft. Het is bijna overtollig aan te merken, dat hij tegens BELLARMIN schreef; want het is aan niemand genoegzaam onbekend, dat in die tijd de werken van dezen Jesuit, de algemene steen des aanstoots van de Protestantsche Controversisten was. AMESIUS vervaardigde een werkje dat hij *Medulla Theologiæ* noemde; hij schreef ook ene **Verhandeling tegens de Socinianen** en de **Metaphysica**. Ik zegge niets van zijne **Lessen over de Psalmen** / noch van zijne **Verklaring over de Brieven van** PETRUS. Het is zo niet, dat hij in het jaar 1639 stierf, zo als door HENNING WITTE in zijn *Diarium Biographicum* wordt verzekerd; de opdragtsbrief voor zijne

Les-

Lessen over de Psalmen geplaatst, bewijst dat hij in 1635 reeds overleden was. Men wordt uit die zelvde brief ontwaar, dat hij na 12 jaren Profesfor te *Franeker* te zijn geweest, zijn affcheid heeft bekomen, om te *Rotterdam* die zelvde waardigheid uit te oeffenen. —— Zie ene optelling van alle zijne uitgegevene werken, bij E. L. VRIEMOET, *Athenæ Frisiac.*, pag. 212. Verders P. BAYLE, *Diction. ed. de* 1730. Tom. I. p. 179.

AMPZING (SAMUEL), was in 1628 Predikant te *Haarlem*, toen hij zijne Beschrijving ende lof van de Stad in 4to. gedrukt, het licht deedt zien. Hij is digter, en een groot liefhebber en kenner van de Nederduitfe taal geweest. Aan het hoofd van gemelde befchrijving, vindt men ene verhandeling, tot tijtel voerende: Nederlandsch Taal-Bericht / waar in hij inzonderheid handelt over de spelling / de geslagten / het onderscheiden gebruik van de ij / en y / van de kapitaal- of hoofdletteren / van de euphonia of zoetvloeiendheid enz.; gewagende hier voorts met lof, van de Spraakkonst door KRISTIAAN VAN HEULE gefchreven. Verfcheidene andere werkjes zo in digt als ondigt, die in druk zijn uitgekomen, heeft men aan de pen van dezen vlijtigen man te danken; vindende men alle deze lettervrugten opgeteld, bij A. PARS, *Naamrol van de Batavife en Hollandfe Schrijvers*, bl. 153--155. 352, 353.

AMSTEL, is de naam van een zeer oud en vermaard geflagt, van ouds genaamd AEMSTEL, VAN AMSTELLE en ook VAN AMSTELLA, volgens de uitfpraak der oude Kronijkfchrijvers. Onder deze Stigtfe Edelen, vindt men in Brieven van het jaar 1105 en 1126, gewag gemaakt, van enen WOLFGER VAN AMSTEL als Schout van *Anftelle*, zonder meer. Wij zullen de befchrijving van enige der voornaamfte Mannen uit dit geflagt, aan onze lezers mededelen.

AMSTEL (ARENT VAN), is de oudfte broeder van GYSBRECHT DEN III. geweest, hebbende tot vrouwe ene dogter van den Heer VAN HEUKELOM, bij wien hij vier zonen heeft geteeld. Van 's moeders zijde, was hij erfgenaam van de goede-

deren van *Yſelſtein*, waar van hij ook van jongs af aan, altoos de naam en 't wapen voerde. In 1279 geraakte hij benevens zijnen broeder GYSBRECHT gevangen, en werdt naar *Zeeland* gezonden, daar hij naar zeven jaren in den kerker doorgebragt te hebben, ten laatſten zijnen zoen met den Graav ſloot. Men vindt niet dat hij zig met het eedgeſpan tegens Graav FLORIS DEN V. bemoeid heeft. Hij ſtierf in 1298.

AMSTEL (EGBERT VAN), wordt gehouden voor den eerſten bekenden Heer *van Amſtel*, wiens geboorte men zou mogen ſtellen, op het jaar 1110. Met hem namen ook de geſchillen een begin, die zulk een langen reeks van tijd, tusſchen de Bisſchoppen van *Utrecht* en de Heeren *van Amſtel* hebben plaats gevonden, en waar van WAGENAAR ons de volgende oirſprong opgeeft. GODEFRID Bisſchop van *Utrecht*, was van eenen dapperen en grootmoedigen aart, en zo zeer gezet op de bevestiging en uitbreiding zijn's wereldlijken gebieds, dat hij zig in een zijner Brieven beroemt: „ dat hij geen gevaar „ ontzag, en zelvs niet ſchroomde ten ſtrijde te trekken, ter „ verdediging der Heilige Kerke." Met dezen naam, werdt thans het beſchermen der tijdelijke inkomſten eens Bisdoms verglimpt. De Stigtſe Edelen goederen bezittende, welke de Bisſchop oirdeelde der Kerke toe te behoren, lagen gedurig met hem overhoop. EGBERT VAN AMSTEL, een der voornaamſte Stigtſe Edelen, hadt boven anderen, al met Bisſchop HERBERT geſchil gehadt, 't welk wederom bijgelegd was. Doch met GODEFRID op nieuws in moeite geraakt zijnde, moest FILIPS, Aartsbisſchop van *Keulen*, tusſchen beide komen, om den twist bij te leggen. De Bisſchop beſchuldigde EGBERT, dat hij alle de inkomſten, die der *Utrechtſe* Kerke, uit *Amſtel* en het omleggende land toekwamen, aan zig getrokken hadt. Hier over was hij, eerst door den Bisſchop gedagvaard; doch niet verſchijnende, ten Keizerlijken hove aangeklaagd; zedert werdt hij in den Rijksban gedaan. De Aartsbisſchop van *Keulen* bewerkte eindelijk, een nadelig verdrag tusſchen hem en den *Utrechtſen* Bisſchop, van welk nog een gebrekkelijk afſchrift

ſchrift voorhanden is, en waar uit de Heer WAGENAAR de volgende bijzonderheden ontleend heeft. „ De Heer VAN AMSTEL, bij eede afſtand hebbende gedaan, van al wat hij te voren in *Amſtel* en daar omtrent, ter leen bezeten hadt, beloofde hetzelve voortaan als Stedehouder des Bisſchops te zullen houden, onder die voorwaarden, dat alleen een zijner zonen GYSBRECHT genoemd, het zelvde ambt na zijnen dood, van de hand des Bisſchops zou kunnen verkrijgen, mids dat hij den H. MAARTEN, dat is het Bisdom van *Utrecht*, zou blijven dienen. EGBERT moest wijders de moeras *Bendelmerbroek*, ſedert acht ik, de *Bijlemermeer* genoemd, met het gene 'er toe behoorde, en de helft van de tienden in *Weesp* die hij in zijn bezit genomen hadt, geheellijk en voor altoos, aan de *Utrechtſe* Kerk afſtaan." Men weet niet, wanneer dit verdrag getroffen werdt; doch indien Bisſchop GODEFROI in meij 1177 overleden is, moet het voor dien tijd geplaatst worden. Men ziet 'er den grond in der hevige geſchillen, die in later tijd tusſchen de Heren VAN AMSTEL en de Bisſchoppen van *Utrecht*, ontſtaan zijn. De nakomelingen van EGBERT hebben ook zo veel deel gehadt in de zaken van *Holland*, dat wij liever hier een weinig uitvoeriger van hem geſproken hebben, dan zelvs in de beſchrijvingen van *Amſtelland* geſchiedt. —— WAG., *Vad. Hiſt.* II. D. bl. 264--266.

AMSTEL (GOZEWYN VAN), kleinzoon van GYSBERT DEN I, was eerst Proost van *Utrecht*, en wierdt in 1249, met eenparige ſtemmen gekoren tot Bisſchop, zijnde de 37ſte in 't getal dier Kerkvoogden. GOZEWYN, die een man was, welke beter den bijbel wist te handelen dan het zwaard, een onnodig vereischte in die tijd, verkreeg daar door den naam van zagtzinnig, eenvoudig en ſimpel te zijn. Men beſchuldigde hem, dat hij in de tijd van een jaar, alle de zaken des Bisdoms hadt laten vlotten en drijven, waar door die deerlijk in verval geraakt waren. Dit bragt ook te wege, dat hij in tegenwoordigheid van Koning WILLEM, van den Kardinaal PE-

TRUS CAPUTIUS en van den Bisſchop van *Keulen*, door het gantſche Kapittel onbekwaam werdt geoirdeeld, om de zaken naar behoren te beſtieren. GOZEWYN was egter zo eenvoudig niet, of hij vermerkte wel, dat Koning WILLEM hem gaarne van den zetel gebonsd zag; om reden, dat die vorst vreesde, dat onder zijn beſtier, het geſlagt van AMSTEL hem te magtig zoude worden; hij beſloot dan ook liever vrijwillig afſtand daar van te doen, dan bedankt te worden, en gaf den *Utrechtſen* herderſtaf over, in handen van HENDRIK VAN VIANDEN, Domproost te *Keulen*, die in zijne plaats verkoren werdt.

AMSTEL (GYSBRECHT VAN), de *eerſte* van die naam, en zoon van ECBERT, vindt men in 's lands geſchiedenisſen niet eerder van gemeld, dan tusſchen de jaren 1174 en 1176, wanneer hij tegenswoordig was, bij 't maken van den zoen van zijnen vader met den Bisſchop van *Utrecht* GODEFRIED, op bevel van den Keizer, zo als wij hier boven zagen. Beroemder werdt hij, door zijne verleende hulp aan de ongelukkige Gravin ADA en de Graav VAN LOON haren gemaal, met die van *Haarlem* naar *Utrecht* te doen vlugten. En ſchoon GYSBRECHT hier niet anders deedt, dan waar toe hij als Stadhouder en Leenman van den Bisſchop verpligt was, zo kwam hem dit egter zeer duur te ſtaan, wijl de *Kennemers* en *Frieſen*, uit wraak het ſlot of kasteel van hem, in 't jaar 1204 in brand ſtaken, en door het vuur ten enemalen vernielden, den *dam* in den *Amſtel* doorſtaken, en gantsch *Amſtelland* afliepen. Hij die voor een dapper doch ongelukkig krijgsman bekend ſtaat, werdt ten dienſte van den Bisſchop, andermaal in 't jaar 1227, in den oorlog tegens den Kastelein van *Koeverden* gewikkeld; de eerſtemaal kostte het hem zijn goed, en ditmaal bijna zijn leven. ROELOF de Kastelein, lokte den Bisſchop en die met hem waren, in enen moerasſigen oord, en verſloeg hen geheel en al; velen waar onder zelv' de Bisſchop, ſchootten 'er het leven bij in. Onder de gevangenen bevondt zig GYSBRECHT, die deerlijk gewond was. 'Er wordt verhaald, dat de Graav van *Gelder* en GYSBRECHT van hunnen

Overwinnaar verlof verkregen, om in 't Kapittel tegenwoordig te zijn, bij de verkiezing van enen nieuwen Bisſchop; dat zij ter oirzake van hunne wonden op bedden in de Vergadering gedragen wierden, aldaar een ieder door hun geklag tot medelijden bewogen, en ſmeekten, dat de Kerk tot wier dienſte zij geſtreden hadden, hun ontſlag bewerken zoude; dat de Vergadering terſtond overging tot het verkiezen van WILLEBRAND, een wijs en verſtandig man, die dapper en in ſtaat was om wraak te oefenen; dat de Vergadering bij de komst van den nieuwen Bisſchop uit *Italien*, beſloot, dat de gevangenen van hun woord om te rug te komen, zouden ontſlagen zijn; alzo de Kastelein niet alleen een Onderdaan maar een Verbannene was, en niet hoger dan als een oproermaker gehouden werdt; welk beſluit den nieuw gekoren Bisſchop bevestigde. Men vindt weinig meer van dezen GYSBRECHT, dat toen reeds een bedaagd man moet geweest zijn, gemeld, als dat hij in 1233 tegenswoordig was in ene onderhandeling met Graav WILLEM, over enige goederen in *Benſchop*; waar uit tevens blijkt, dat hij zig toen al met den Graav, over de zaak van ADA en den Grave VAN LOON, moet verzoend hebben. Twee jaren te voren, leest men, dat hij zijn ſtenen huis te *Utrecht*, aan Grave FLORIS hadt opgedragen, en weder van hem ter leen ontvangen, en daar voor hulde en manſchap verpligt was. In 1225 was hem, door Bisſchop OTTO, zo als enige melden, 't gerecht van *Muijden*, *Weesp* en *Diemen* alleen opgedragen. Hij liet drie zoons na, EGBERT, WILLEM en DIRK, zijnde de laatſte volgens VAN LEEUWEN die gene, waar uit het geſlagt van BEVEREN is voortgekomen.

AMSTEL (GYSBRECHT VAN), de *twede* van dien naam, de oudſte zoon van EGBERT, wordt genaamd *Stedehouder van Amſtelland*. Hij heeft in 't jaar 1225 geleefd, wanneer hij tot ſcheidsman gekoren werdt, in een geſchil tusſchen den Bisſchop van *Utrecht* en den Graav van *Gelder*. In dat zelvde jaar, ſtondt hij als getuige in een ander geval, tusſchen Bisſchop OTTO en Graav FLORIS DEN IV. Zo ook vindt men hem genoemd

noemd in een Brief van 't jaar 1228, in welk tijdvak ook zijn dood bepaald wordt. Hij hadt ter vrouwe BERTRAND VAN YSSELSTEIN, Heer JAN's erfdogter, bij wien hij vier zonen teelde, namelijk GYSBRECHT DEN III, ARENT, WILLEM en OTTO. Door genoemde huwelijk, zijn de goederen van *Ysselstein*, aan 't geslagt van AMSTEL gekomen.

AMSTEL (GYSBRECHT VAN), de *derde* van dien naam en oudste zoon van GYSBRECHT DEN II; was zeer onvergenoegd, om den afstand die zijn neef GOZEWYN van den Bisschoppelijken zetel hadt moeten doen, doordien zijn oogmerk was, de magt van zijn geslagt daar verder door uit te breiden; ja hij nam zulks zo zeer ter harte, dat hij benevens enige anderen, HENRIK VAN VIANDEN, die na hem tot de Bisschoppelijke waardigheid verheven was, terstond den oorlog verklaarden. OTTO DE III, Graav van *Gelder*, hadt zig met hen verbonden; en 't *Stigt* werdt dus van verscheiden kanten met enen inval bedreigd. Koning WILLEM die toen in *Duitschland* was, begaf zig met een leger herwaarts, voorgevende den Bisschop met zijne vijanden te willen bevredigen; doch pas voor dat hij binnen *Utrecht* kwam, was de Bisschop met zijn volk ter stad uit, en den vijand te gemoet getrokken. Digt onder de stad viel een gevegt voor, in welk de Bisschop de overwinning behaalde. De Heren VAN AMSTEL en VAN WOERDEN werden gevangelijk binnen *Utrecht* gebragt; zijnde strengelijk gebonden, elk aan ene zijde van het paard des Bisschops; doch geslaakt ter bede van Koning WILLEM, die kort hier op naar *Holland* verreisde. Dit ontslag geschiedde egter niet zonder harde voorwaarden te ondergaan, en zij moesten met goede ogen aanzien, dat Bisschop HENDRIK, alle zijne wraak op OTTO VAN GELDER verhaalde; want hij viel in de *Veluwe*, en behaalde daar zo groot een buit, dat hij uit denzelven sedert, voor een gedeelte ten minsten, het slot *Vreeland* aan *de Vegt* stigtte; waar door zijn Bisdom tegen de invallen der *Amstellandse* opgezetenen beveiligd werdt. De zoen die ter dezer gelegenheid tusschen den Bisschop en GYS-

BRECHT VAN AMSTEL getroffen werdt, bestond hier in: „ GYS„ BRECHT, moest met zijne aanhangers tot 500 in getal, on„ der welken GYSBRECHT VAN GOOIJEN was, blootsvoets en „ in wollen kledingen, den Bisschop in de Domkerke, op de „ knieën, vergiffenis verzoeken, en hem voorts als zijnen „ Leenheer trouwe zweren." De Bisschop verzoende zig waarschijnlijk ook met den Grave van *Gelder;* en 't *Stigt* genoot, gedurende het leven van Bisschop HENDRIK, ene tamelijke rust.

Enige jaren hier na, werdt GYSBRECHT veldheer van de oproerige *Kennemers.* Dezen bedienden zig in 1268 of volgens anderen in 1272, van de minderjarigheid van Graav FLORIS, en bij de afwezigheid van deszelvs voogd, OTTO VAN GELDER, om enen opstand tegen den Adel te beginnen, door wien zij naar hun denkbeeld te veel gedrukt werden. Hun oogmerk was, hen allen uit *Holland* en 't *Stigt* te verdrijven; ten dien einde begonnen zij met het plunderen der adelijke huizen en sloten, en noodzaakten de Edelen, binnen *Haarlem* te wijken; daar na vielen zij in *Amstelland*, en dwongen Heer GYSBRECHT zig aan hun hoofd te plaatzen. Deze hoe ongaarne ook dit bevelend verzoek aannemende, alleen om *Amstelland* en *Holland* voor hunne woede te beveiligen, voerde dien dollen hoop naar het *Stigt*, welke hij ter oirzake van enige Edelen en voorgaande vernederinge, geen gunstig hart toedroeg. Na het verwoesten van enige sloten, bestormde hij 't slot *Vreland*, doch dit niet spoedig genoeg na zijn zin bukkende, trok hij naar *Utrecht*, welke stad hij door de verbaasdheid der burgers, waar onder 'er verscheiden waren, die een kwaad denkbeeld van hunne regering hadden, innam; de Magistraat en Edelen werden gebannen, en ene nieuwe regeringe aangesteld. Na het maken van een verbond met de *Kennemers*, toog hij naar *Amersfoort*, dat hem spoedig in handen viel.

GYSBRECHT geen kans ziende, om met de woeste hoop die hem verzelde, iets van belang te kunnen uitvoeren; schoof zig door zagte woorden, deze muitemakers van den hals; en door een wel verzonnen list van Heer JAN VAN PERSYN, braken

ken zij 't beleg van voor *Haarlem* op, waar na de Bisschop *Utrecht* en *Amersfoort* weder bemagtigde, en de afgezette regenten aldaar herstelde. Het was ook omtrent dezen tijd, dat den *Utrechtschen* Kerkvoogd JAN VAN NASSAU, het slot *Vreland* aan GYSBRECHT VAN AMSTEL, en dat van *Montfoort* aan HERMAN VAN WOERDEN verpandde; doch hier door verwijderde hij grotelijks de genegenheid, die het volk hem toedroeg; welke afkerigheid nog merkelijk toenam, toen GYSBRECHT enige jaren daar na, de *Utrechtenaars* door het leggen van enen nieuwen tol, bezwaarde; dit vuurde den ontstoken haat aan, en zij namen met hevige klagten hunnen toevlugt tot den Grave. Men tragtte in den beginne GYSBRECHT te bewegen, om de verschotene penningen te rug te nemen, doch dit niet willende gelukken, namen zij hunne toevlugt tot de wapenen. AMSTEL en WOERDEN trokken die van 't *Stigt* mannelijk te keer; 't welk Graav FLORIS bewoog, om ingevolge zijn gemaakt verbond met die van 't *Stigt* in 1277 gesloten, de wapenen op te vatten, en 't beleg voor 't slot *Vreland* te slaan. Dit werdt bij AREND broeder van GYSBRECHT mannelijk verdedigd, want deze alle zijne magt verzameld hebbende, trok daar mede op om het te ontzetten; dan tot *Loenen* gekomen zijnde, werdt hij door de *Zeeuwen* onder aanvoering van KOSTYN RENESSE; met zulk enen razenden woede aangevallen, dat hij niet alleen geslagen, maar ook gevangen werdt; 't welk de verovering van het slot ten gevolge hadt, en ook de gevangenneming van GYSBRECHT; 't slot van *Amersfoort* moest mede in 1279, bukken. HERMAN VAN WOERDEN hadt zig, aleer dat zulks voorviel, om 's Graven haat te ontgaan, buiten 's lands begeven; de beide broeders VAN AMSTEL werden als gevangenen naar *Zeeland* gevoerd, en de goederen van AMSTEL en WOERDEN verbeurd verklaard. Zeven jaren lang duurde hunne gevangenis; in welken tijd de magen der gevangen Heren, ijverig arbeidden, om hen met Grave FLORIS en Bisschop JAN, te verzoenen. De Graav liet zig bezwaarlijk bewegen; hij eischte zo veel, dat de onderhandeling verscheiden' jaren slepende gehouden werdt; dan de broeders in hunne

ne langdurige gevangenis verdriet krijgende, besloten eindelijk alles toe te geven, en maakten den 27 october 1285, hunnen zoen op de volgende voorwaarden: „ GYSBRECHT
„ VAN AMSTEL stond zijn recht op *Nardingerland*, *Muiden* en
„ *Muiderpoort*, *Vindelmerebroek*, en het bosch daar de reigers
„ in broeden, af aan Grave FLORIS, die alles van het *Stigt*
„ ter leen zou houden, gelijk GYSBRECHT voorheen gedaan
„ hadt. Hier tegen zou de Graav 2000 ponden vallen laten
„ van de 4000, die hij voor de Heerlijkheid van *Amstel* hadt
„ opgeschoten; de andere 2000 pond beloofde GYSBRECHT den
„ Grave, bij een bijzonder handschrift, in den winter des
„ volgenden jaars 1286 te zullen voldoen. GYSBRECHT be-
„ loofde, geene vestingen te zullen maken, tusschen de stad
„ *Utrecht* en het Graavschap van *Holland*, noch ergens an-
„ ders, buiten 's Gravens bewilliging. Ook zoude hij en
„ zijne broeders, ARNOUD en WILLEM, zig nimmer tegen
„ den Grave of tegen den Bisschop, in enigen krijg laten in-
„ wikkelen; maar daarentegen de verzoening bezorgen met
„ de magen der gesneuvelden in 't gevegt bij *Loenen*, alles on-
„ der verbeurte van al hun goed, ten behoeve des Graven.
„ De broeders zouden tragten brieven te verwerven van de
„ Graven van *Gelder* en van *Kleve*, van den Hertoge van
„ *Brabant*, en van den Bisschop van *Utrecht*, in welken deze
„ Heren zig verbinden zouden, den huize van *Amstel* nimmer
„ tegen de *Hollandse* Graven te zullen bijstaan. De verdere
„ goederen der Heren VAN AMSTEL, werden hun wel wederom
„ gegeven; doch zij moestenze voortaan van *Holland* ter *leen*
„ ontvangen. De gift van *Amstelredamme*, aan JAN PERSYN te
„ voren gedaan, werdt door de Heren VAN AMSTEL, beves-
„ tigd. Drie Ridders en negen Knapen uit *Holland*, en zeven
„ Ridders en vier Knapen uit het *Stigt* verbonden zig als
„ borgen, voor de Heren VAN AMSTEL, onder verbeurte
„ hunner goederen; doch bedongen, dat zo de Graav over-
„ leedt, zijn onmondige zoon of deszelven voogden geene
„ verandering in dit verdrag zouden mogen maken, voor dat
„ dezelve twintig jaren bereikt zou hebben. Of liet hij ene

„ dog-

„ dogter na, die zig in den egt begaf, dan zou zulks ook „ niet dan zes jaren na haar huwelijk, mogen geschieden." Doch alzo deze borgtogt den Grave nog niet voldeedt, verbonden zig enige andere Heren, „ om den Grave tegen die „ van AMSTEL, zo dezen den zoen schonden, op eigen kos- „ ten, te schepe of te paarde, te dienen; te weten HENDRIK „ VAN DE LEK, met 25 mannen, WILLEM VAN STRYEN, „ HERBAREN VAN DER LEEDE en GERARD VAN VELZEN, ieder „ met 20, JAN VAN DER LEEDE met 15, DIRK VAN WASSE- „ NAAR en HENDRIK Burggraav van *Leijden*, ieder met 10; „ en dus allen met malkanderen met 120 mannen." Daarenboven beloofden de Hertog van *Brabant* en de Graven van *Gelder* en *Kleve*, de AMSTEL's niet te zullen helpen, als zij den zoen t'enigen tijd schenden mogten. Nu werdt GYSBRECHT, die reeds in 1270 als 's Graven Raad bekend was, zo wel als WOERDEN in die waardigheid erkend, en volgens het zeggen van MIRÆUS, nevens anderen, tot Ridder van de Orden van *St. Jacob* verheven.

GYSBRECHT hadt ook geen gering deel in het vloekverwantschap tegens Graav FLORIS DEN V, en schoon het niet blijkt, dat hij in het gevangen nemen en den daar op gevolgden moord, de hand aan den Grave geslagen heeft, speelde hij egter op dat treurtoneel, de verfoeijelijke rol van verrader. Want de Graav onder voorwendzel van zeker geschil te vereffenen naar *Utrecht* gelokt zijnde, nodigde hij hem de vogeljagt met andere Edelen te willen bijwonen. FLORIS was hier toe terstond vaardig; en AMSTEL bevolen hebbende vooruit te rijden, beloofde hij hem op de hielen te zullen volgen. In 't afscheidnemen, bragt hem de Graav, een' vollen BERKEMEYER toe, *Sint Geerten minne* genaamd, waar op AMSTEL bescheidt deedt, en toen als een anderen JUDAS, de vloekgenoten van 's Graven komst ging verwittigen. Waar hij na deze euveldaad gebleven is, en zijne dagen geëindigd heeft, blijkt met geene zekerheid, noch ook of het waar zij, dat hij omtrent het jaar 1300 weder in het land is gekomen, zo als sommi-

gen beweren. —— WAG., *Vad. Hist.* II. D. bl. 397, 398. III. D. bl. 11. 14. 36. 39. 62. 69. 77. 83.

AMSTEL VAN MYNDEN (AMELIS VAN), werdt bij de oprigting van den *Hogen Raad* in den jare 1582 in *Holland*, in *'s Hage* hare zittingen hebbende, doch sedert de revolutie van 1795 afgeschaft, tot Raad daar van aangesteld. In 1584 was hij wegens de provintie van *Utrecht* medelid van de commissie, welke naar *Frankrijk* werdt gezonden, om de heerschappije dezer landen aan derzelver Koning aan te bieden. —— WAG., *Vad. Hist.* VII. D. bl. 451. VIII. D. bl. 56.

AMSTELDAM (ALARDUS VAN), wierdt geboren in 't jaar 1494, in die zelvde stad waar van hij de naam draagt. Men vindt van hem aangetekend, dat hij van zijn geboorte af, doofagtig geweest was, waarom men hem in zijne jeugd *dove Elle* noemde. Daarentegen was hij wederom zeer vaardig van spraak; voorts bedreven in de Godgeleerdheid zijner eeuwe, en in de latijnse en griekse talen, uit welke laatste hij den brief van HIPPOCRATES aan DAMAGETUS, in 't latijn heeft overgezet. Men vindt ene optelling van zijne godgeleerde, philosophische en taalkundige werken in J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* I. 38. Ook wordt hij gegist, de oudste beschrijving der stad *Amsteldam* te hebben opgesteld. Nog heeft men van hem enige verzen, en onder anderen een lofgedigt op Keizer KAREL DEN V, ter gelegenheid dat deze vorst in augustus 1540, de Kapel der Heilige Stede te *Amsteldam* bezogt. Verscheiden van ALARDS schriften zijn gerigt tegens de Lutherschen, op welke hij zo zeer gebeten was, dat hij niet geschroomd heeft, hen, zonder grond en tegen alle waarschijnlijkheid aan, te beschuldigen van voorbedagte brandstigtinge in het Klooster van *St. Maria* in de *Nes* te *Amsteldam*. ALARD, die te voren een goed gedeelte van zijnen leeftijd, te *Keulen* en te *Leuven* hadt doorgebragt, schijnt zig kort na den brand, wederom na de laatstgemelde stad begeven te hebben, daar hij in 't jaar 1544 overleden is, in den ouderdom van 50 jaren, en in de Francis-

ciskaner Klooster-Kerk aldaar begraven is. Hij heeft zijne Boeken, bij uiterften wil, gemaakt aan het Burger-Weeshuis te *Amfteldam.* —— WAGEN., *Befchrijving van Amfteld.* I. St. *Voorr.* 11. XI. St. bl. 191--195.

AMSTELDAM (HERVICUS VAN), mede geboortig van *Amfteldam*, wordt genoemd onder de voornaamfte *Heidelbergfche* Godgeleerden, die in 't jaar 1479 gemagtigd werden, om Doktor JAN VAN WEZEL, die te *Mentz* wegens ketterije te regt werdt gefteld over het ftuk der lere, te onderzoeken. Hij is ongetwijffeld de zelvde, die onder den naam van HERWYCH GYSBERTZOON, in den jare 1477, door Burgemeesteren van *Amfteldam*, genodigd werdt, om de beftiering van het *Begijnhof* te dier ftede op zig te nemen. —— WAGEN., *Befchr. van Amft.* XI. St. bl. 184.

AMSTELDAM (JOANNES VAN), heeft in 't laatst van de XIVde eeuw, in de ftad van zijnen naam, daar hij ook geboren is, gebloeit. Hij was een leerling van WESSEL VAN GANSFORT, een *Groninger*, die, terwijl men zijnen vriend Doktor JAN VAN WEZEL, dien fommigen met hem verward, en voor een en denzelvden perfoon gehouden hebben, te *Mentz* te regt ftelde, ook met de Inquifitie gedreigd werdt. En dit was geenszins te verwonderen, alzo hij omtrent de *opperhoofdigheid* van den Paus van *Rome*, de *Misfe*, de *Aflaten*, het *ongehuwde leven der Geestelijkheid*, en andere punten, dingen leerde, die velen niet verdragen konden. Voorts was hij zo bedreven in de talen en andere delen der Geleerdheid, dat hij den bijnaam van *Licht der Wereld* verkreeg. Doch welke vorderingen onze *Amfteldammer*, onder zulk een meester gemaakt hebbe, is onzes wetens nergens aangetekend. Alleenlijk vindt men, dat hij na 't overlijden van Dr. WESSEL, welk op den 4 october 1489, voorviel, enen brief aan den Kloostervoogd BERNARD VAN MEPPEN gefchreven heeft, waar in hij WESSEL's gevoelen over 't bidden voor de levenden en doden, breedvoeriglijk voorfteld en verdedigd. Men vindt dezen brief, en enige anderen, door Dr. WESSEL, aan onzen *Amfteldammer*

geschreven, onder de Werken van Dr. WESSEL door LUTHER uitgegeven. Andere blijken der geleerdheid of bekwaamheid van JOANNES VAN AMSTELDAN, zijn mij niet voorgekomen. —— WAGEN., *Beschr. van Amst.* XI. St. bl. 189. BRANDT, *Reform.* I. D. bl. 53, 54, 55.

AMSTELDAM (NIKLAAS VAN), mede een *Amsteldammer* van geboorte, heeft dit weet men onder 't opzigt van twee bekende meesters in de Godgeleerdheid van dien tijd, GERARDUS en JOANNES, 24 ketterlijke stellingen van zekeren FERRAND wederlegd. Hij was *Baccalaureus* in de Godgeleerdheid; en de opentlijke twistredening, waar in hij dit blijk zijner bekwaamheid gaf, werdt in 't jaar 1446 te *Keulen* gehouden. —— WAG., *Beschr. van Amst.* XI. St. bl. 188.

AMYS (JAKOB), Predikant te *Ter Neuse* op *Walcheren* in *Zeeland*, is geboren den 17 augustus 1664 te *Middelburg*; zijne ouders zijn geweest SERVATIUS AMYS, Koopman in gemelde stad en FRANCINA HOEVERS; zijn eene broeder JOHANNES is als Predikant te *Aagtekerke* overleden, en zijn andere SERVATIUS genaamd, zullen wij hier beneden van spreken.

Na dat JAKOB, het stof der triviale scholen hadt doorgekropen, heeft hij verdere akademische kundigheden opgedaan bij de voornaamste Hoogleraren welke als toen te *Utrecht* aanwezig waren; waar na hij Proponent zijnde geworden, den 23 april 1692 te *Ter Neuse* als Predikant beroepen is, hebbende hij den tijd van ruim 41 jaren het dienstwerk des Heren bij deze gemeente, met veel ijver en liefde verrigt, wanneer de dood hem in 't laatst van november 1738 in zijnen arbeidzamen kring ontmoetende, zijnen verderen arbeid staakte, na 69 jaren en ruim drie maanden geleefd te hebben.

JAKOB AMYS, heeft drie vrouwen gehadt; bij zijne eerste TANNEKE BLASER dogter van een Koopman te *Vlissingen*, heeft hij geene kinderen nagelaten, ook niet bij zijne tweede MARIA BOUWMAN van eerlijke ouders te *Veere* herkomstig; doch de derde ANNA DU BON, dogter van den Kommis Generaal van *Zeeland* te *Middelburg* JAN DU BON, was vrugtbaarder,

want

want zij baarde hem twee zoons en ene dogter, die MARIA genaamd, huwbaar zijnde, getrouwd is met JOHANNES DE COO, Secretaris van *Kapelle* en *Biefelingen* in *Zuidbeveland;* de beide zoons JOHANNES en JAKOB AMYS, oeffenden zig bij 't overlijden van den ouden man te *Breda* in de latijnfe taal, onder opzigt van den Rector MONTANUS; van hunne verdere lotgevallen is mij niets bekend; doch het is niet onwaarfchijnlijk, dat een van beide die jongens zig in den krijgsdienst heeft begeven, doordien ik enen Heer AMYS omftreeks het jaar 1760 als Majôr of Lt. Kollonel van de Kavallerij hebbe gekend, die te *Leeuwarden* in guarnifoen lag, een fonderling mensch was, en aldaar is overleden; zeker weet ik dat hij uit *Zeeland* zijn oirfprong trok. —— *Boekz.*, 1734. *a.* bl. 107--109.

AMYS (SERVATIUS), Predikant te *Kortgem*, op het eiland *Walcheren* in *Zeeland*, was de oudfte broeder van JAKOB AMYS, en is geboren te *Middelburg* in april 1658.

Na dat SERVATIUS zijnen klasfieken loopbaan in zijn vaderftad ten einde was gerend, begaf hij zig naar *Utrecht* om door het onderwijs van de Hoogleraren welke zig aan die Akademie bevonden, bekwaam gemaakt te worden tot het dienstwerk des Heren, waar toe hij zig hadt voorbefchikt; ook dezen loop volbragt hij naar wensch; wierdt te *Middelburg* te rug gekeerd, voor het Klasfis van *Walcheren*, in ruimen gemoede door de Broederen tot Proponent aangenomen, en vervolgens als Predikant in de gemeente van *Kortgem* op den 29 april 1697 door zijnen broeder JOHANNES AMYS Euangeliedienaar te *Aagtekerke* in den dienst bevestigd, alwaar hij den akker des Heren heeft geploegd, en de kudde aan hem toevertrouwd met alle liefde en waakzaamheid heeft gehoed, tot op den 6 november 1739, wanneer hij oud en der dagen zat, na 80 jaren en 6 maanden te hebben geleefd, ene kortftondige ziekte hem in de eeuwigheid door een zagte dood deed overgaan.

SERVATIUS is tweemalen getrouwd geweest, zijn eerfte vrouwe die hij den 22 october 1692 huwde, was AGATHA HEER-

DERS

DERS bij wien hij een zoon heeft verwekt, KORNELIS genaamd, die Brouwer op *Kolijnsplaat* is geweest; zijn tweede vrouw was ADRIANA VOORWOUDE, waar bij drie zonen en twee dogters heeft geteeld, doch die alle benevens derzelver moeder, lang voor 's mans dood, overleden zijn. —— *Boekz.*, 1739. *a.* bl. 130–135.

AMZWEER (DODO of DOEDE VAN), is gesproten uit een voornaam geslagt te *Appingadam*, het welk den stamnaam hadt ontleend, van ene buurschap niet verre van deze stad gelegen. Door den trouwlozen afval van den Grave VAN RENNENBERG in 1580, wierdt AMZWEER benevens vele anderen, die der Staten en Prince partij toegedaan waren, genoodzaakt door de vlugt hun leven te redden; velen namen hunnen wijk naar *Oostfriesland*, dit deedt DOEDE ook; en verbleef aldaar tot op de reductie der provintie van *Groningen*, waar na hij in het jaar 1595, wegens de *Ommelanden*, lid der Gedeputeerde Staten van dat gewest is geweest. Ook heeft onze zelvde man, in de jaren 1595, 1596, 1597, 1598, 1600, 1601, 1602 en 1609, de provintiale Sijnode van *Stad en Lande*, als Kommissaris politijk bijgewoond. Voorts was hij Burgemeester en Ouderling te *Appingadam*, zijnde niet onwaarschijnlijk gestorven omtrent het jaar 1620. 's Mans schriften, ten tijde zijner ballingschap, en daar na in de oude landtaal en in 't latijn uitgegeven, strekken tot getuigen van zijne kundigheid, en worden hier en daar nog, doch zeldzaam gevonden, en gretig gezogt. —— ADAMI, *Naamlijst der Predik.* bl. 22. 26 enz. E. HARKENROTH, *Oostfr. Oorspr.* bl. 139. 269, 270.

ANASTASIUS, bijgenaamd VELIANUS, behoord onder het getal der eerste onroomsche Predikanten, in *Gelderland*. In de verregaande twisten die 'er tusschen de *Remonstranten* en *Gereformeerden* hebben plaats gevonden, worden dikwerf zijne leerstellingen door de eerstgemelde aangehaald, om te betogen, dat hunne begrippen ten aanzien van de zo berugte *vijf Artikelen*, geene nieuwigheden, maar reeds voor lange in *Nederland* geleerd zijn. De partij merkt hier op aan, dat het wel

waar

waar is, dat hij onder de tijtel van der Leken Wegwijzer een boekje heeft geschreven, het welk die lere scheen te begunstigen; doch dat dit enkel was geschied, om den Roomsgezinden ten aanzien van de grootste dwalingen des Pausdoms de ogen te openen, en geenszins, om hen tot de zuivere lere der waarheid op te leiden; ook stemden zij toe, dat hij daar in het gevoelen der *Remonstranten*, inzonderheid ten aanzien van het leerstuk der *Predestinatie* en dat der *vrije Wil* ten klaarsten heeft voorgesteld en betoogd. Dan zij merken hier op aan, dat hij Rooms Priester is geweest, die zijne Gezindheid alleen hadt verlaten, om de grootste dwalingen die daar in plaats vonden, en dat hij in den aanvang der Reformatie alleen bij gebrek van anderen tot Leraar van de Gereformeerde Belijdenis was toegelaten; voorts, dat het hem aan oirdeel mangelde, om alles wel te onderscheiden, en hij ook ten enemalen in verschilstukken onbedreven was; verders, dat hij niet bestendig was in den Godsdienst, doordien hij door de Inquisitie gevangen zijnde genomen, zig tot enen schandelijken afval hadt laten bewegen. Dat men wel diende in acht te nemen, dat hij den Wegwijzer niet hadt geschreven, ten tijde dat hij in dienst der Gereformeerde Kerk was, maar na zijnen vlugt uit *Nederland* naar *Straatsburg*; voorts voegen zij 'er bij, dat hij bijna zes jaren te *Garderen* hadt gepredikt, toen hij door de Inquisitie in den kerker werdt gesmeten, en dat hij zijnen Wegwijzer in 1554 heeft uitgegeven; en nimmer zeggen zij, zullen de *Remonstranten* bewijzen, dat ANASTASIUS als Gereformeerd Predikant geleerd, of als afvallige geschreven heeft; doordien hij in zodanig geval ontwijffelbaar, gelijk anderen, in 't openbaar daar over zou gestraft zijn geworden. —— BRANDT, *Hist. der Reformatie.* I. D. bl. 16. 577.

ANASTRO (GASPAR D'), een *Biskaaijer* van geboorte, die veel schade bij den koophandel geleden hadt, en ene bankbreuk maakte van 20000 Guldens, liet zig door zijnen landsman, JAN D'ISUNCHA, die te *Antwerpen* woonde, door grote beloften, bevestigd door Koning FILIPS eigen' hand, in het

het jaar 1582 overhalen, om WILLEM DE I, Prinſe van *Oranje*, van het leven te beroven. ANASTRO egter zeer bevreesd, hadt eerst zijnen Boekhouder ANTONIO KENARO, en toen deez' het weigerde, enen anderen zijnen dienaar, JAN JAUREGUI, jongeling van 22 of 23 jaren, tot den moord aangezogt. JAUREGUI, ſchoon hij zijn eigen leven verloren rekende, toonde zig egter gehartigd, om 't ſchelmſtuk te ondernemen. ANASTRO voorziet hem van een tafelboekje met enige gebedekens en geloften, indien hij in 't leven bleve; ook van zeker geſchrift, uit 's Konings naam, der Wethouderſchap van *Antwerpen* grote gunſten belovende, indien zij hem heusſelijk handelde; van welk geſchrift hij zig moest bedienen, ingeval hij gevangen raakte. De 18 maart een zondag, was beſtemd, om dit boſe ſtuk uit te voeren; voor welken tijd ANASTRO, over *Brugge* naar *Duinkerken* geweken was. JAUREGUI, hadt zig vrijdag te voren, gebiegt aan ANTONI TIMMERMAN, enen Dominikaner Monnik, gewoon in ſtilte Mis te doen in het huis van ANASTRO. Zelvs hadt hij hem zijn voornemen tegen den Prins geopenbaard; en de Monnik hadt het ſtuk geprezen, mids het niet uit eigenbaat, maar ter eere GODS, en ten dienſte des Konings en des Vaderlands, ondernomen werdt. Voorts ſterkte hij hem, met de kwijtſchelding zijner zonden, en des zondags daar aan, met het misbrood. JAUREGUI dus gehartigd, neemt den Prins waar, zo als hij omringd van enen drom van Edelen, van de middagmaaltijd opſtond, en zig gelatende hem een verzoekſchrift te willen aanbieden, ſchiet hij hem een pistoolkogel door 't hoofd, die onder 't regte oor inging, en door 't gehemelte des monds, beneden 't ſlinke kakebeen uitkwam. De daad was nauwelijks geſchied, of den moorder wierdt door enigen die den Prins verzelden, met verſcheidene rapierſteken gegriefd, en door de hellebardiers voorts afgemaakt. De Prins bedwelmt door den ſchoot, dagt gelijk hij naderhand verhaald heeft, dat 'er een ſtuk van 't gebouw inſtortte. Terſtond hier op viel hij in zwijm, waar op het gerugt van zijnen dood zig reeds verſpreidde; nogthans bekwam hij kort hier na wederom, en herſtelde eerlang geheel. VE-

NERO

NERO en den Monnik TIMMERMAN wierden voorts hier op in hegtenis genomen, en ontvingen loon naar werk. ANASTRO, schoon zijne beteuterdheid op de reize, en dat hij eenen tromslager, die hem van *Duinkerken* naar *Grevelingen* geleiden zou, in plaats van enen dukaat, wel dertig dubbele Spaansche pistoletten vereerde, hem in kwaad vermoeden gebragt hadt, geraakte nogthans op ene voor hem gelukkige wijze, bij den Hertog VAN PARMA te *Doornik*; daar hij wanende den Prinse gesneuveld te zijn, gelijk de eerste gerugten liepen, zig openlijk van 't aanstigten dezes moords beroemde. PARMA zelv' liet zig door hem bepraten, om aan verscheiden' steden van *Braband*, *Vlaanderen* en *Holland* te schrijven, dat het nu tijd was om zig met den Koning te verzoenen. Hij en ANASTRO vaardigden ook brieven af, aan enige bijzondere persoonen; in alle welke brieven, het omkomen van den Prins werdt vastgesteld; dat ook buiten lands, enen tijd lang geloofd werdt. Doch elk verfoeide den gruwelijken aanslag, en niemand toonde zig gezind tot wankelen. ANASTRO zogt sedert zijn heil aan 't hof van *Spanje*, alwaar hij enige vrienden, doch ook zijne vijanden hadt, en niet, of zeer bezwaarlijk slaagde. ——— VAN METEREN, fol. 107. enz. HOOFT, *Ned. Hist.* fol. 814, 815 en 116. BOR, *Nederl. Oorl.* fol. 15 enz. WAG., *Vad. Hist.* VII. D. bl. 438--442.

ANCHILUS (N.), een Konstschilder, geboren te *Antwerpen* in 1688, onbekend bij wien hij het schilderen geleerd heeft, doch waar van men met zekerheid kan zeggen, dat hij een konstig meester is geweest, in het taferelen van moderne gezelschappen. Hij reisde in 1719 naar *Londen*, doch maakte 'er in de eerste agt jaren van zijn verblijf weinig opgang, dan door noesten ijver en onvermoeiden arbeid, zeilde hij het hoekje te boven. Inzonderheid won hij de gunst der *Engelschen*, door de manier van TENIERS, met wiens konst zij veel op hebben, zeer natuurlijk na te bootzen. Ook schilderde hij *Engelse* marktgezigten, met een drom van boeren en boerinnen, alles ge-

geregelt naar de wijze der *Engelfche* landaart, zittende de vrouwen te paard, aan weerzijden voorzien met een mande, daar ze haar te markt brengende waren in te koop veilen; en de mans op wagens, met drie en vier paarden befpannen. De Konstfchilder VAN GROL getuigd, dat hij te *Londen* zijnde, ftukken van dien aart van onzen ANCHILUS heeft gezien, ook boeregezelfchappen, die rijk en geestig van ordonnantie waren en kunftig gefchilderd. Hij kreeg gelegenheid om in kennis met den Ridder ROBBERT WALPOLE te geraken, die hem tot een goed MECENAS verftrekte, en hem vier ftukken naar SNYDERS, geftoffeerd met beelden van RUBBENS, in 't klein gaf te copiëeren, dit bragt hij naar genoegen ten uitvoer. De origineelen waren kapitale ftukken, verbeeldende de vier markten van *Brusfel*, namelijk de vleesch-, vis-, vogel- en fruitmarkt, ook behoorden die WALPOLE in eigendom toe. Behalven de manier van TENIERS, wist onze Schilder ook die van WATTEAU natuurlijk te volgen. Dan wat is 'er onbeftendiger als een mensch? dit bleek volledig ten aanzien van onzen ANCHILUS, want op zekeren avond met enige zijner confraters in een herberg zittende te pooijen, raakten zij aan 't kouten over *Rome* en derzelver uitmuntende kunst-oudheden; hij benevens twee andere Schilders, bekroop hier op zo warm de lust om die met eigen ogen te aanfchouwen, dat zij een verdrag aangingen, om met malkanderen binnen drie dagen naar *Rome* te vertrekken, ook binnen het jaar te rug te reizen, op verbeurte van tien guinies tot laste van die genen, die zijn verbintenis brak, alvorens den bepaalden tijd verftreken was; zo gezeid zo gedaan, men toog op reis, en maakte zo veel fpoed als mooglijk was; doch ANCHILUS wierdt op weg ziek, en nam de reis naar de eeuwigheid aan, alvorens zij nog te *Lions* waren gekomen; zijne reisgenoten volvoerden egter hun voornemen. Deze fchielijke onderneming en dodelijke verhindering, viel voor in 1733, toen hij 45 jaren bereikt hadt. —— J. VAN GOOL, *Nieuwe Schouwburg der Konstfchilders*, II. D. bl. 138.

AN-

ANDALA (RUARDUS), geboren den 3 januarij 1665, in het dorp *Burgwerd* in *Friesland;* hadt tot vader GERLOF RUIRDS, en moeder TRUYKE of GEERTJE WIGLES; brave, eerlijke, doch weinig bezittende landlieden, welke zig met de opkomsten ener boerderij geneerden, die zij in pagt bemeijerden. Onzen ANDALA gaf reeds van zijne tederste jeugd af, blijken van een vernuftig verstand; want door zijne ouderen op de dorpschool gezonden, streefde hij wel dra alle zijne mede-leerlingen in het lezen, schrijven en rekenen voorbij; zo dat zijn meester, den kundigen KORNELIS JELGERS, buitengemeen veel van hem hieldt; ook trok hij de genegenheid van den Predikant van 't dorp, GERARDUS MODA, door zijnen ongemenen ijver en grote vorderingen in de grondbeginzelen van de waarheden van den christelijken Gereformeerden Godsdienst, zo dat deze hem in de gunst van den Heer TJAARD VAN AYLVA, Grietman van *Wonseradeel* aanbeval, 't welk voldoende was om dien edelmoedigen menschenvriend te bewegen, den jongen voor zijne rekening te nemen, en hem vooreerst op zijne kosten het onderwijs op de latijnse scholen te *Bolsward* te doen genieten, waar na hij hem verder heeft voortgezet; en het genoegen genoten, van zijnen beschermeling de hoogste post te zien beklimmen, waar toe hij koste geraken; die zulks ook altoos met de toegenegenste dankbaarheid, heeft beantwoord. De lage scholen te *Bolsward*, met ene ongemene vlugtigheid doorlopen zijnde, ging hij ruim 14 jaren oud, na de Hogeschool te *Franeker*, en wierdt aldaar in september 1679 als Student aangenomen. In het hebreeuws oeffende hij zig onder den groten taalkenner RHENFERD, en in 't grieks onder Professor BLANCARD, en maakte binnen kort ongemene vorderingen in de kennis van beide die talen. De oude en latere Geschiedenissen, benevens de Romeinsche Oudheden, werden hem door den ervarenen PERIZONIUS geleraart, terwijl hij teffens het onderwijs in de Kerkelijke Geschiedenissen van Professor J. A MARCK genoot, en in zijne Godgeleerde beoeffeningen, den groten CAMP. VITRINGA tot leidsman hadt. Na zig gedurende negen jaren in alle de wetenschappen ge-

oeffend te hebben, die een bekwaam Leraar kunnen vormen; en intusfchen de Hogefcholen van *Utrecht* en *Leijden* bezogt hebbende, deedt hij met grote lof zijn examen als Kandidaat den 11 julij 1688, en wierdt hem ten zelven dage het beroep in de gemeente te *Arum* opgedragen; van waar hij na verloop van ruim twee jaren, op den 11 november 1690 in de bloeijende gemeente te *Makkum*, wierdt beroepen; daar hij naauwlijks vijf jaren met alle getrouwheid den post van Leraar in alle derzelver betrekkingen hebbende waargenomen, de roepftemme volgde, die hem op den 4 augustus 1695 te *Bolsward* begeerde, van welke post hij naar verloop van zes jaren werdt afgelost, doordien hij op den 18 februarij 1701, tot Hoogleraar in de Wijsbegeerte te *Franeker* werdt aangefteld, in plaats van den overledenen Joh. Schotanus, en op den 4 november 1712, door de dood van Nikl. Gurtlerus de leerftoel in de Godgeleerdheid beklom. Hij huwde in meij 1695, met Katrina Stegenguis, weduwe van den Koopman Vibius Lolckes te *Makkum*, en heeft geene kinderen bij haar verwekt. In 1722 ftond onze Andala ene zware ziekte door, die hem ene benaauwdheid op de borst agter liet, welke hem tot op zijn dood toe is bijgebleven, die op den 12 feptember 1727 voorviel, toen hij den ouderdom van 62 jaren hadt bereikt.

Andala wordt geroemd een man geweest te zijn, van een zeer nedrigen inborst, gemeenzaam in zijne verkering, en verpligtende; buitengemeen werkzaam en ijverende voor de regtzinnigheid van de aangenomene lere der Gereformeerde Kerk. Hij ftondt als een geharnasd Krijgsman op de muren van Sion, om die genen welke dezelve maar 't minst aanviel, dapperlijk door de wapenen zijner twistfchriften, te keer te gaan. Balt. Bekker zijn fijstema van geen duivelen langer toe te laten, is hij met alle die hevigheid aangevallen, welke kenfchetften, dat onze Hoogleraar wel degelijk aan duivelen en fpooken geloofde; ook liet hij geene gelegenheid ontflippen, om tegens de leer van Cartesius te ieveren. Zeer vele verhandelingen en werken heeft hij in 't licht gegeven, waar on-

onder vele twist- en wederlegfchriften, als tegens LEIBNITZ, CLERICUS, DEURHOF, GULICHIUS, BEKKER enz., welke men alle opgeteld vindt, bij E. L. VRIEMOET, *Athen. Frif.* pag. 734--737. Zie ook H. VENEMA, *Oratio fun. in obitum* R. ANDALA. 1727.

ANDLA (GODFRIED), geboren te *Ried* in *Friesland*, alwaar hij ook Pastoor is geweest, was afkomftig uit een zeer aanzienlijk geflagt. Reeds bedaagd zijnde, verwisfelde hij zijn wereldlijk in een geestelijk kleed, begaf zig in het Klooster te *Lidlum*, en werdt om zijn deugdzaam leven, tot opzigter over de Kerk te *Berlikum* bevorderd. Vervolgens als 14de Abt van *Lidlum* gewijd zijnde, herftelde hij de Kerk aldaar, die deerlijk door een felle brand was geteisterd geworden. Het gebeurde nu, dat de Monniken van *Ludinga Kerk* en van *Bloemkamp*, die tot de *Schieringer* partij behoorden, daar hij de zijde der *Vetkopers* was toegedaan, de wapenen tegens hem opgevat hadden aan hun hoofd ene SJERP ADELEN hebbende, hier op wierf hij niet zonder grote kosten een partij krijgsvolk; dan alvorens 'er gebruik van te maken, wilde hij zagt en vreedzaam van aart zijnde, de weg van bemiddeling beproeven; zulks gelukte ook door de tusfchenkomst van goede mannen, en het gefchil werdt vereffend. Kort hier na overleed hij in 't jaar 1347. —— SCHOTANUS, *Friesf. Gefch.* bl. 175, 176.

ANDLO (PIETER VAN) is een verfierde naam, waar onder enige aanhangers van CARTESIUS, of waarfchijnlijker een van hun dat een *Nederlander* was, zig fchuil hield, om zig te verzetten tegens de verhandeling der *Groninger* Hoogleraar SAM. MARESIUS, getijteld: *de Abufu Philofophiæ Cartefianæ vitanto in rebus Theologicis & fidei* in 1670 uitgegeven, en ingerigt, om aan de Protestantfe Kerken het tafereel van onheilen te vertonen, 't welk men naar zijne gedagten, voor de regtzinnigheid te vrezen hadt, indien men gedoogde, dat de gevoelens van CARTESIUS uit de fchole der Wijsbegeerte, in die der Godgeleerdheid overging. Weinige maanden hier na kwam

ver een gefchrift uit, tot opfchrift voerende: PETRI AB ANDALA, *Batavi*, *fpecimen confutationis Dissert. de abufu Philofophiæ Cartefianæ*; dan nimmer zag men ene wederlegging, die vinniger en met fcherper pen gefchreven was, wordende daar in MARESIUS op ene verregaande onheufche wijze behandeld. Doch zijne partij bleef hem niets fchuldig; de vergramde MARESIUS, gaf fpoedig weder een gefchrift in 't licht, onder den naam van *Vindiciæ veritatis*, 't welk men ene collectie van lasteringen en fcheldwoorden mag noemen, die hij tegens zijnen onbekenden vijand uitbraakte; hij noemt hem een Sociniaan, een Spinofist, een Godlozen, een Onchristen, een Atheist, en gelijkfoortige malfche titulaturen meer. Hier op volgde weder een tegenfchrift van ANDLO, dat meer fchertzend en fpottende, dan ernftig was; en waar in hij ten fterkften beweerde, SPINOSA niet te kennen, of zijne gevoelens goed te keuren. Dit gefchrift kwam MARESIUS den 19 december 1670 ter hand, en werdt met zo veel fpoeds beantwoord, dat het reeds den 3 januarij 1671 voltooid was. Hier in wierd ene fonderlinge uitdrukking gevonden; zeggende onzen gahijken Hoogleraar, dat hij dien *Plug* niet verder wilde antwoorden, maar zig in 't geheel niet onttrekken zou om tegens een eerlijk man te fchrijven, die zijnen naam zou durven noemen en voor de vuist uitkomen; hij hield ook prompt woord, want hij fchreef geen enkele letter tegens het daar op volgende betoog van ANDLO; en dus nam deze fcheldende pennestrijd een einde. MARESIUS heeft nimmer den regten man kunnen ontdekken; eerst befchuldigde hij een fchoonzoon van COCCEJUS, doch verzogt dien naderhand om verfchoning. —— BAYLE, *Diction.*

ANDREAE (GAJUS), Predikant en Med. Doktor op *Batavia*, is den 17 december 1657 geboren te *Hitfum*, een dorp nabij *Franeker* gelegen. Na dat hij de triviale fcholen in die ftad was doorgelopen, begaf hij zig tot derzelver hogere, en bevlijtigde zig bovenal in de beoeffening der geleerde Talen en Medecijnen, teffens ook de Profesforen in de Godgeleertheid horende. Op den 7 december 1682, werdt hij met de ge-

wo-

wone plegtigheid tot Doktor in de Medecijnen bevorderd, na alvorens ene disfertatie te hebben verdedigd, *de Calculo Renum & Vefica;* hier op begaf hij zig nog dit zelvde jaar in den egt met THAMARA RENEMAN, ene dogter van DANIEL RENEMAN Predikant te *Harlingen*, die hij door zijn affterven na een huwelijksvereniging van genoegzaam 52 jaren, als weduwe heeft nagelaten. Kort hier na bekroop hem de lust om zig verder in de Godgeleertheid te bekwamen, dit gelukte ook zo wel, dat hij na behoorlijk onderzoek in 1687 tot het H. dienstwerk werdt toegelaten, en den 15 april 1694, in *Zeeland*, als Predikant naar *Oostindiën* wierdt aangenomen. Hier den 5 maart 1695 aanlandende, werdt hij eerst geplaatst op *Onrust* en daar na op *Batavia*, van waar hij menigmalen naar *Sumatraas Westkust*, *Timor* en andere gemeentens tot de bediening der H. Bondzegelen is verzonden. Den 4 februarij 1705, nam hij de terugreize naar het vaderland aan, en ftapte na het doorworftelen van een menigte angstvallige gevaren, behouden op de wal, den 31 october van 't zelvde jaar. Zijn ontflag van Bewindhebbers verzogt en bekomen hebbende, gaf hij zig over tot een voorbeeldig en ftil leven; afgetrokken van wereldfe gezelfchappen, voldeed hij aan zijn grote lust tot onderzoek van velerleie kundigheden, en wel inzonderheid zig beijverende om het regte pad te bewandelen, dat na de Godzaligheid leidt. Te midden dezer lofwaardige bezigheden, wierdt onzen GAJUS ziek, en overleed aan het huis van zijnen zoon te *Hogebeintum*, den 13 october 1736, in den ouderdom van omtrent 79 jaren. ——— *Boekz.*, 1737. *a.* bl. 108--110.

ANDREAE (JOACHIM), geboren te *Straalzund* in *Pommeren*, kwam als Student te *Franeker*, den 8 feptember 1607; maakte zig zodanig verdienftelijk door zijn onbefproken zeden en vernuft, dat hij waardig gekeurd wierdt om den verftorvenen Hoogleraar HENDRIK DE VENO, als Profesfor in de zedeleer en natuurkunde den 18 maart 1613, op te volgen, waar bij nog den 24 junij 1615, de Profesfie in de regten met de tijtel van Doktor gevoegd wierdt; en het is aan zijne deugd en

 ver-

vernuft, gevoegd bij zijn huwelijks-geluk, (schrijft de beroemde ULR. HUBER, *in Auspicia domest. Orat. VI. pag.* 216.) dat hij op den 8 julij 1620, met de waardigheid van Raadsheer in het Hof van *Friesland* wierdt bekleed; waar van hij naderhand President of Eerste Raad tot aan zijn dood toe is geweest; ook heeft hij zedert het jaar 1646, de post als Curator van 's Lands Hogeschool te *Franeker* waargenomen. En dat onze JOACHIM ANDREAE niet alleen een geleerd man, maar teffens ook een zeer beroemd en kundig Staatsman is geweest, blijkt, doordien hij in vele gewigtige bezendingen ten dienste van het vaderland is gebruikt; als in 't jaar 1634, benevens de Heren HARINXMA, DOYEMA, SANDE, JONGSTAL en SCHONENBURG, in *'s Hage*, om de regten van den Friesfen Stadhouder, Graav HENDRIK VAN NASSAU, tegens FREDERIK HENDRIK, Prince *van Oranje*, bij Hun Hoog Mogenden te verdedigen; doch de kragt van redenen die de Heer ANDREAE, en de overigen van het Gezantschap, hier toe te werk stelden, konden niet opwegen tegens de magt van genoemden Prinse; want deze werdt door hen, die dagelijks gunsten van hem ontvingen of nog wagtende waren, geraden en opgezet, om niets toe te geven; dus moest Graav HENDRIK, als de minstvermogende toegeven. Om den stilstand van wapenen, welke in 1635, tusschen *Zweden* en *Polen* ten einde liep, te doen vernieuwen, geschiedde ene bezending derwaarts van wegens Hunne Hoog Mogenden, welke bekleed werden door ROCHUS VAN DEN HONAART, eerste Raad in den Hogen Rade, ANDRIES BIKKER, Burgemeester van *Amsteldam*, en onzen ANDREAE, aan wien het gelukte, het bestand voor 26 jaren te verlengen. In 1645, werdt hij weder benevens GERARD SCHAAP, Burgemeester van *Amsteldam*, en ALBERT SONK, Oudburgemeester en Hoofdschout te *Hoorn*, naar *Denemarken* afgevaardigd, om ware 't mooglijk, de vrede tusschen *Denemarken* en *Zweden* te bewerken, en te gelijk bij Koning CHRISTIAAN aan te houden, op de herstelling der bezwaarnissen over 't verhogen van den *Zondschen* tol, welke zij op den voet van 't eifverdrag in 1644 gesloten, moesten tragten te brengen. Onze ANDREAE was mede een lid in 't jaar

1651,

1651, van de grote Staatsvergadering in *'s Hage*. Onder de Staatsbedrijven van dezen bekwamen man, behoort nog, de vlijt dien hij bij Hun Hoog Mogenden aanwendde, om de gefchillen, die in *Embden*, tusfchen de Regering en den Kollonel FAIRS, als Kommandant van de *Lunenburgfe* Troupes, in *Oostfriesland*, ontftaan waren, door hun gezag en invloed uit den weg te ruimen. Op de memorie tot dien einde door hem in 1666 ingeleverd, werdt ene bezending naar *Oostfriesland* gezonden, welke den aan haar betrouwden last, ten genoegen van hunne meesters uitvoerde. ANDREAE, is tweemalen getrouwd geweest; zijn eerfte vrouw was ANSKIE BURMANIA, ene dogter van POPPE BURMANIA; de tweede SOPHIA DE VERWOU, weduwe van WYTSE VAN CAMMINGA, Erfheer van *Ameland*, deze heeft hem tot in 't jaar 1671 overleeft; en hij zelve ftierf den 11 meij 1655, is in de Jacobijner Kerk te *Leeuwarden* begraven, en heeft zoons nagelaten. —— E. L. VRIEMOET, *Athen. Frif.* p. 184. L. v. AITZEMA, *Zaken van Staat en Oorlog*, in folio II. D. bl. 160. 233. 949. III. D. bl. 7. 565. V. D. bl. 673. 1075.

ANDREAE (TOBIAS), Hoogleraar in de Gefchiedenisfen en Griekfe taal te *Groningen*, is geboren te *Braunfels* in 't graavfchap *Solms*, den 19 augustus 1604. Zijn vader was Hofprediker van den Grave *van Solms*; zijne moeder ene dogter van den beroemden Hoogleraar PISCATOR te *Herborn*. TOBIAS leidde aldaar den grond zijner ftudien, oeffende zig ook in de Wijsbegeerte, en ging van daar de Scholen te *Bremen* bezoeken, van waar hij in 1628, naar zijne geboorteplaats te rug keerde; en na een kort verblijf aldaar, zig naar *Groningen* begaf, alwaar hij gedurende enigen tijd, aan de ftuderende jeugd, lesfen in de Wijsbegeerte gaf, vervolgens Preceptor wierdt van de kinderen van Profesfor ALTING, en op deze zijne aanbeveling, van enen Poolfen Prins. In 1634 werdt hij in plaats van JANUS GEBHARDUS tot Hoogleraar in de Griekfe taal aangefteld, en wat later in de Gefchiedenisfen, en teffens tot Bibliotekaris van de Hogefchool; welke posten

hij met alle vlijt en ijver waarnam, tot aan zijn dood toe, welke voorviel op den 17 october 1676. Onze ANDREAE, is bekend voor een groot vriend en aanhanger van CARTESIUS; ook werdt CLAUBERGIUS door zijn toedoen, insgelijks tot die denkwijze overgehaald; 't welk tot een juichende zegepraal voor die partij verstrekte. Hij schreef ook in 1653 tegen REVIUS; en beijverde zig in 't geven van lessen in de *Cartesiaanse Wijsbegeerte*, zo lange als het zijne klagten enigzints toelieten. —— *Vitæ Prof. in Acad. Gron. & Omland.*

ANDREAE (TOBIAS), Hoogleraar in de Wijsbegeerte te *Franeker*, was een broeders zoon van den voorgaanden, een zoon van WILLEM ANDREAE, Apotheker en Diaken van de *St. Stevens* Kerk te *Bremen*, en van REBEKKA TIDEMAN, dogter van LUDER TIDEMAN, Bouwmeester van de zelvde Kerk. Hij wierdt den 11 augustus 1633 in genoemde stad geboren, volbragt zijne eerste letteroeffeningen, deels te *Bremen* en deels te *Herborn*, waar na hij de Hogescholen van *Duisburg*, *Leijden* en *Groningen* bezogt, daar hij zig zodanig bevlijtigde en met ijver studeerde, dat met alle lof in 1659 te *Duisburg* tot Doktor in de Wijsbegeerte en Medecijnen gepromoveerd zijnde, hij drie jaren daar na aan die Hogeschool tot Professor in die laatste wetenschap wierdt aangesteld. In 1669 werdt hij in die zelvde waardigheid aan het doorlugtig school van *'s Hertogenbosch* beroepen, daar hij zig met grote bereidvaardigheid naar toe begaf, doordien hij met gretigheid verlangde getuige te zijn, van de bewerkingen van LODEWYK BILSIUS, die met ene bijzondere behendigheid de Ontleedkunde uitoeffende, en het geheim hadt gevonden, om de lijken voor bederf te bewaren. Dan hij toefde hier niet lang, want JOACHIM FRENCELIUS, Hoogleraar in de Ontleedkunde en Medecijnen te *Franeker*, den 27 maart 1669 overleden zijnde, wierdt ANDREAE door de Staten van *Friesland* aangesteld, om die opengevallen post te vervullen; doch de akademische Senaat kantte zig, om welke redenen is mij onbekend, tegens dit beroep; TOBIAS regtveerdigde zig voor de Gedeputeerde Staten, aan wien dit geschil ter

ter beslissing was overgegeven; dan hoe het ook mag zijn, het op hem gevallen beroep werdt om verscheidene redenen ingetrokken, waar van de voornaamste was, dat men vreesde daar door verschillen te verlevendigen, en processen van injurie tusschen hem, en den regtsgeleerden GERH. FELTMAN te *Groningen*, te doen ontstaan. In 1674 begiftigde de Keurvorst van *Brandenburg* hem met een Hoogleraars-stoel in de Medecijnen te *Frankfort aan den Oder*; en den 17 julij 1680 beriepen hem de Curatoren van de Hogeschool te *Franeker* op nieuw tot Professor in de Wijsbegeerte, in plaats van ABRAHAM GULICHIUS, welke post hij op den 11 januarij 1681 aanvaardde, en gedurende de vier jaren welke hij die waarnam, met enen warmen ijver de Natuurkunde en andere beginzelen van CARTESIUS leraarde en verdedigde, zodanig van hem getuigd de Hoogleraar RUARDUS ANDALA, een vinnig tegenstrever van CARTESIUS zijne Wijsbegeerte, en inzonderheid van zijne Natuurkunde. Hij stierf te *Franeker* den 5 februarij 1685, en JACOBUS RHENFERDIUS heeft ene lijkreden over hem uitgesproken, doch die nimmer door den druk is gemeen gemaakt. Men heeft van hem twee latijnse verhandelingen, over de ontleedkundige leerwijze van L. BILSIUS en de manier om de lijken voor bederf te bewaren; nog heeft hij in die zelvde taal uitgegeven: *Wijsgerige beoeffeningen betrekkelijk het vermogen van de kwade Engelen op de menschelijke ligchamen*; de Betoverde Wereld van BALTH. BEKKER, gaf aanleiding tot de vernieuwing van dit geschil. ——— *Acta Lipsiens.* 1683. p. 270 &c. E. L. VRIEMOET, *Athen. Fris.* p. 602--605.

ANDREAS (EMMERIK), de 36ste Abt van het vermaarde Klooster van *St. Michiel*, te *Antwerpen*, van de Premonstrantenser orden, was een beschaafd man, voorzien van een goed oirdeel en onbesproken van zeden; die zo langer geleefd hadt, roem in zijne geestelijke bestiering, die slegts drie jaren duurde, zou verworven hebben. Behalven zijne geestelijke bezigheden, oeffende hij zig dagelijks gedurende enige uren in de Godgeleerde studien, en heeft in schrift nagelaten: *No-*

tacionum in pleraque totius anni, ut & Quadragesima; Evangelia & Epistolas, Partes IX, wordende dit boek van zijn eigen hand geschreven, en in een rood turkslederen band gebonden, bewaard in de boekerij dezer Abtdije. Hij stierf in 't jaar 1590. ——— Fr. Sweertii, *Athen. Belg.*

ANDREAS (KORNELIS), geboortig van *Stavoren*, en Organist te *Harlingen*, heeft zig onder de *Nederlandse* Historieschrijvers eenen naam gemaakt, door het aanhangzel 't welk hij op de Kronijk van Occo Scharlensis en Vlieterp heeft gegeven, zijnde 't allereerst in 1597 in folio gedrukt, en naderhand in 4to herdrukt. Suffridus Petri hadt veel op met deze Schrijvers, doch Ubbo Emmius velt 'er geen gunstig oirdeel over; hij zegt namelijk, dat het Schrijvers zijn, zonder enigen naam of gezag, en wier ongeloofwaardigheid van zelve in 't oog loopt. Men kan hier bijvoegen, dat ze zaken verhalen, die niet alleen wonderlijk en ongeloofelijk schijnen, maar ook de zulken, waar van men bij de geloofwaardigste Schrijvers geen woord van vermeld vindt. Deze Andreas overleed te *Harlingen* in 't jaar 1589. ——— Adr. Pars, *Naamrol der Batavise en Hollandse Schrijvers*, bl. 71–73.

ANDREAS SYLVIUS, een Monnik, en naderhand Abt van *Marchiennes*, in het bisdom van *Doornik*, heeft omtrent den jare 1200 op verzoek van Petrus, Bisschop van *Arras*, een kort begrip van de Geschiedenissen der Koningen van *Frankrijk*, tot de *Merovingiaanse* stam behorende, geschreven; 't welk in 1633 te *Douai* is gedrukt. Nog heeft hij geschreven twee boeken over de wonderwerken van St. Rictruda, door de Schrijvers die het werk van Bollandus vervolgt hebben, gemeen gemaakt. ——— Du Pin, *Bibl. des Autheurs ecclesiastiques, XIIIme Siecle.*

ANDREAS van OOSTENRYK, zoon van Ferdinand, Grave van *Tirol*, broeder van Keizer Maximiliaan, was Kardinaal der Roomsche Kerk. Hij werdt door zijnen neef den Aartshertog Albertus in 1598 uit den *Elzas* ontboden, ten einde gedurende zijne afwezigheid, naar *Spanje* om zijne bruid

de

de Infante ISABELLA KLARA EUGENIA af te halen, de landvoogdijſchap over de *Nederlanden* waar te nemen, wordende teffens Don FRANCISCO DE MENDOZA Admirant van *Arragon*, als Bevelhebber over de Krijgsmagt aangeſteld. Het eerſte dat deze verrigte, was op bevel van ANDREAS met zijn leger in 't land van *Kleef* te trekken; en, om zodanigen inval in 't *Duitſche Rijk*, dat onzijdig was, enen ſchoonſchijnenden glimp te geven, werdt van de zijde der *Spanjaarden* uitgeſtrooid, dat zij dit land voor 't overrompelen der Staatſchen moesten beſchermen; de gruwelijke moorderijen en plunderingen die hij aldaar aanrigte, gaan alle menſchelijkheid te boven. Doen hij merkte dat de *Duitſche* Vorſten zig wapenden, om den loop zijner euveldaden te ſtuiten, ſchroomde hij hun af te wagten, maar keerde eensklaps met zijn leger naar de *Nederlanden* te rug; de Aartshertog ALBERTUS, tegen het einde van augustus in de *Nederlanden* aangekomen zijnde, vondt zijnen oom ANDREAS en den Admirant onenig, elk van hun de voordelen, in dezen jare behaald zig zelven, de ſchade bij verſcheiden gelegenheden geleden, elkanderen toeſchrijvende. MENDOZA bleef egter in 't bewind, dan de Kardinaal ANDREAS verliet deze landen, en kwam in 't volgende jaar te *Rome*, daar hij den 12 november 1599 overleedt. —— VAN METEREN, *Nederl. Hiſt.* bl. 410 &c. WAG., *Vad. Hiſt.* IX. D. bl. 15. 45. 64.

ANDREAS VAN UTRECHT, gebijnaamd naar zijne geboorteplaats, was Monnik van de Benedictijner Orden, van de broederſchap van *Clunij*, in het Klooster *Spanheim*. Hij ſchreef in de XVde eeuw verſcheidene godvrugtige Werken, door TRITHEMIUS, Abt van genoemde Klooster opgeteld; en ſtierf in 1445. —— VALER. AND., *Bibl. Belg.*

ANDREAS (VALERIUS), werdt geboren den 25 november 1588 te *Desſe*, een vlek in *Braband*. Hij leide den grond zijner ſtudien ten dele in zijn vaderland onder VALERIUS HONTIUS, ten dele te *Antwerpen* onder ANDREAS SCHOTTUS; en wierdt in het hebreeuws onderwezen, door JOHANNES HAJUS, een Schots Jeſuit. In 1612 werdt hij tot Hoogleraar in de

de hebreeuwfe taal te *Leuven* beroepen, en leide zig onderwijzen ook met de borst toe, op de beoeffening der Regtsgeleerdheid, waar in hij in 1621 de waardigheid van Doktor verkreeg, en hem in 1621 ook het Hoogleraarsambt in die wetenfchap werdt opgedragen, en nog tien jaren later, tot Bibliothekaris van die Hogefchool werdt aangefteld. Hij heeft veelvuldige werken in 't licht gegeven; onder anderen ook: *Bibliotheca Belgica*, waar van de tweede druk, onder de tijtel: *Bibliotheca Belgica, de Belgis vita fcriptisque claris, præmisfa Topographica totius Belgii feu Germaniæ inferioris defcriptione. Lovan. apud* J. Zegers, 1643 in 4to. verre boven de eerfte, niet alleen om de vermeerderingen, die 'er zijn bijgevoegd, maar ook om de nauwkeurige verbeteringen, is te kiezen. De eerfte druk is in 1623 in 8vo. uitgegeven. Daarenboven nog, heeft hij Petri Nannii *in artem poëticam Horatii, commentarius posthumus*, die hij uit deszelvs openbare lessen nagefchreven hadt, vervolgt en te *Antwerpen* op de *Plantijnfche* drukkerij gedrukt, uitgegeven in 1608. Hij is geftorven in 1650. —— F. Sweertii, *Athen. Belg.* pag. 697. Foppens, *Bibl. Belg.* p. 1147--1149. Freytag, *Analecta litteraria*, p. 26, 27. Morhovius, *I. Polijh. literar.* C. XVIII. §. 36. p. 204. Tom. I. C. Saxi, *Onomast. literar.* Pars IV. p. 153, 154. P. Marchand, *Dictionaire.* p. 100. *Note. D & E.* Dav. Clement, *Biblioth. curieufe.* Tom. V. p. 264--269. A. Pars, *Naamrol der Batavife en Hollandfe Schrijvers.* bl. 401.

ANDRIESSEN (ANDREAS), Predikant te *Veere*, een zoon van Jacob Andriessen, is geboren in het jaar 1699; drie jaren heeft hij de gemeente van *Kerkwerven* in *Schouwen*, agt die van *Steenbergen* en 34 die van *Veere*, met de grootfte ijver en trouwe als hunnen Euangelieherder, gediend en de kudde daar van geweid; ook door derzelver uitgegevene fchriften bij de Kerk van gants *Nederland* zig verdienftelijk gemaakt; zo dat zijnen naam in aandenkende zegening zal blijven. Hij ftierf door een verval van kragten den 11 januarij 1768, in den ouderdom van bijna 69 jaren. Zijne in druk gegevene fchriften zijn: Na-

te

techismus in dichtmaat. *Midd.* 1755. Dichtlievende Uitspanningen. 1756. HISKIA kranck, genezen en dankbaar. 1761. Aanmerkingen over de Psalmberijming van P. DATHEEN, en nog enige anderen. —— *Boekz.*, 1768. *a.* bl. 112.

ANDRIESSEN (JACOB), de vader van ANDREAS, is geboren te *Middelburg* den 17 februarij 1673, uit ANDREAS ANDRIESSEN, Koopman en Burgerhopman in die ſtad, en JOHANNA DER KINDEREN, dogter van JACOB DER KINDEREN en MARIA VAN AUDENAARDE, welke met zes kinderen te *Geraartsbergen* in *Flaanderen*, wonende, van daar naar *Middelburg* waren komen vlugten, om de geweldenarijen van de Roomsgezinden te ontwijken. JACOB in zijne vaderſtad het onderwijs in de latijnſe ſcholen genoten hebbende, werdt vervolgens naar *Franeker* gezonden, daar hij van het onderwijs der Hoogleraren PERIZONIUS, ROËL, SCHOTANUS en RHENFERD in de verſchillende wetenſchappen nuttig gebruik maakte, en van daar naar *Utrecht* ging, ten einde de Godgeleerde lesſen van de Profesſoren WITSIUS en VAN HALEN te horen. In 1693 wierdt hij Proponent voor 't Klasſis van *Walcheren*, en den 22 februarij beroepen te *Schoondijke*, alwaar hij negen jaren geſtaan hebbende, in 1703 naar *Kolijnsplate* wierdt verplaatst; vervolgens in 1705 tot Predikant te *Goes* aangeſteld; en van daar op den 18 maart 1708 naar *Vlisſingen* beroepen, alwaar hij met roem van grote bekwaamheid, zijnen dienst heeft waargenomen, tot den 15 meij 1734, wanneer hij op zijn verzoek ontſlagen werdt. Zederd verkoos hij een ſtil en afgezonderd leven, en ging met zijne huisvrouw te *Axel* wonen, daar hij zig ten enemalen aan letteroeffeningen overgaf, en aldaar in 1739 is geſtorven, hebbende zijne vrouw hem nog enige jaren overleefd.

JACOB ANDRIESSEN, is tweemalen getrouwd geweest; zijne eerſte vrouw huwde hij den 28 februarij 1696, te *Schoondijke* ſtaande, het was ADRIANA SAALDERS ene dogter van den Heer JAN SAALDERS te *Middelburg*; wiens grootvader, JOOST KORNELISSEN SAALDERS, geboortig van *Turnhout*, zig in den aan-

vang

vang der *Nederlandse* beroerten, van daar begeven, en te *Middelburg* hadt nedergezet. Uit dit huwelijk verwekte hij vier kinderen, van welken ene dogter is getrouwd geweest met een *Oostindischen* Schipper VAN DER GRYPPE genaamd, voorts een zoon JOHANNES, een jongeling van veel bekwaamheid, die Proponent is gestorven, en nog een tweede zoon ANDREAS, Predikant te *Veere*, waar van hier boven is gemeld. Ten tweedenmale begaf hij zig in den egt, op den 26 februarij 1706 als Predikant te *Goes* staande, met ELIZABETH DE WAAL, dogter van PHILIP DE WAAL en DINA DE GRAAV, hier bij verwekte hij verscheidene kinderen, waar van twee hem overleeft hebben; namelijk JACOBUS, die eerst in de Theologie heeft gestudeert, doch naderhand Houtkoper te *Middelburg* is geworden; de dogter DINA ELIZABETH, is getrouwd geweest met KORNELIS VAN KAMPENHOUT, Burgemeester te *Axel.* —— GODEW. VROLYKHERT, *Vlissingsche Kerkhemel*, bl. 216--219. *Boekz.*, 1747. *b.* bl. 192.

ANDRIESSEN (JOHANNES), Predikant te *Goes*, een broeder van JACOB, is geboren te *Middelburg*, den 12 februarij 1682; tot den H. dienst voorbeschikt, doorliep hij de klassieke scholen in zijn vaderstad; en volvoerde zijne studien aan het Hogeschool te *Franeker*, daar hij met een schat van verkregene geleertheid van daar naar huis keerde; den 28 junij 1703 tot Proponent wierdt bevorderd, en reeds op den 28 augustus daar aan volgende te *Aardenburg* wierdt beroepen; daar hij maar ruim twee jaren gestaan hebbende, op den 21 februarij 1706 door ene voor hem lieffelijke roepstemme naar *Goes* werdt gelokt, alwaar hij op den 11 julij door zijn oudsten broeder JACOB in den predikdienst werdt bevestigd; en aldaar is verbleven, onvermoeid volijverig in het werk des Heren bezig zijnde, tot op den 7 junij 1747, wanneer hij zagtelijk ontsliep in den ouderdom van 65 jaren en bijna 4 maanden; de roem agterlatende, dat de *Goesse* gemeente enen verstandigen leraar en trouwen herder, zijne ambtgenoten enen vredelievenden medebroeder, de Klassis enen wijzen raadgever,

ter, en zijn gantse huis enen tederlievenden en hartelijk geliefden vader verloren hadden.

JOHANNES is getrouwd geweest met KORNELIA PIETERNELLA BROUWER, enige dogter van NIKLAAS BROUWER, voortijds Koopman, Ouderling en Schepen te *Aardenburg*, en APOLLONIA NOORLAND. Bij deze gezellinne zijner jeugd, teelde hij 12 kinderen, die nogthans meest alle in den vroegen tijdkring van hun leven zijn overleden; behalven een zoon, NIKLAAS ANDRIESSEN, die hij tweemalen in den H. dienst heeft mogen inzegenen, en zijne dogter JOHANNA ANDRIESSEN, welke aan AUGUSTUS VAN DER SLOOT, Predikant te *Domburg* is getrouwd. —— *Boekz.*, 1747. *b.* bl. 192–206.

ANDRIESSEN (JURRIAAN), een uitmuntend Jongeling te *Amsteldam*, verkreeg in 1766, den eersten eerprijs van de Tekenschool in die stad, welke in 1758, het hoofd, na ene lange kwijning, weder had begonnen op te beuren, en op 't einde van 1765, door de keuze van bekwame bestuurders en meesters, zo verre was gevorderd, datze op de gemaakte schikkingen de goedkeuring van Burgemeesteren verzogten en bekwamen, mits de Tekenschool bleef onder het opzigt van den Burgemeester JONAS WITSEN, die door het Genootschap als hoofdbestuurder verkoren, zig des niet onttrok, maar gunstig die post ter kunstbevordering aanvaardde. Behalven den eerprijs, verkreeg onze ANDRIESSEN een open brief zijn lof en bekwaamheid vermeldende, met verlof om die aan ieder en overal waar hij het nodig zou oirdelen, en zijne eer het vorderde, te vertonen. De bloei en aanwas dezer Kunstschoole was zo groot, dat Burgemeesters en Thesauriers van *Amsteldam*, als beschermers van alle nutte kunsten en wetenschappen, eer 1766 ten einde gesnelt was, besloten aan de leden van dit Tekenschool een Kamer te verlenen in het benedenste gedeelte van het stadshuis, in plaatze van het vertrek hun voorheen boven de Leijdse poort toegestaan, en tot hier toe gebruikt. —— *Vad. Hist.* XXIV. D. bl. 44, 45.

ANDRINGA, is de naam van een voornaam geslagt, dat in

in *Utingeradeel*, in de provintie van *Friesland*, en in het bijzonder in de dorpen *Akkrum* en *Oldeboorn*, van vrij oude tijden onder die naam bekend, en in aanzien is geweest; zulks blijkt onder anderen uit zekere befoignes in 1570, gehouden bij den Raadsheer IDZARD VAN SICKENGA, gecommitteerd tot het fchouwen van den *Leppendijk*, en om bij die gelegenheid onderzoek te doen, ten aanzien van het regt dat deze en gene pretendeerden te hebben, om dien dijk te *erten* en het riet daar op groeijende af te fcheren; relaterende dien Heer, in zijne befoignes dienaangaande gehouden: „ dat voor hem gecompareerd was „ te *Oldeboorn*, KEYMPE SJOERDS, dewelke in zijne qlt. aan „ hem Kommisfaris hadde vertoond, zekeren ouden verzegelden brief gefchreven in 1477 op *Bartholomeus dag* (24 aug.), „ door kragte van welke hij betoogde, in zijn qlt. regt te „ hebben om te mogen *erten* den ouden Leppendijk, van *Andringa brugge* tot aan *Meefcher clefa*, daar voor *hij gelijk zijn* „ *voorzaten* te voren houden moesten, dat ene *Lit* of gat, leg- „ gende benevens *Akkrumer-buuren* dat men heet *Andringa Lit*;" en dat zulks alles breder in voorfchreven oude bezegelde brieven vermeld ftondt; waar uit men veilig meent te kunnen befluiten, dat in den jare 1477 reeds ene brug en zeker gat omtrent *Akkrum*, genoemd wierdt na die familie, en dat dus die naam en dat geflagt reeds een merkelijke tijd te voren, aldaar gebloeit heeft.

In bijzondere aantekeningen, welke men bij die familie vindt, werdt verhaalt, dat GOSSE VAN ANDRINGA in 1490 te *Akkrum* gewoond hebbe, en dat die heeft nagelaten twee zonen, TJAARD GOSSES ANDRINGA en JORRIT GOSSES ANDRINGA, welke beide hunne vaste goederen hebben moeten aangeven, zo in *Utingeradeel* als *Haskerland*, in het Register van den Hertog *van Saxen*, in den jare 1511 gemaakt, terwijl de infteller van die aanmerkingen zig beroept op de ftukken, daar van destijds voorhanden onder de publicque archiven van die provintie; voor het overige wordt gemeld, dat deze TJAARD GOSSES ANDRINGA, in den jare 1522, of reeds te voren, geweest zij Grietman van *Utingeradeel*, en dat zulks geblijkt uit de

de *Kronijk van* WINSEMIUS, fol. 464. Wij zullen ons voor het overige vergenoegen, met enigen der voornaamsten uit dit talrijke geslagt, dat aan de aanzienlijkste familien in *Friesland*, door huwelijken is vermaagschapt, aan onze lezers te doen kennen.

ANDRINGA (HOYTE VAN), is geboren in of omtrent 1530, want hij wordt duidelijk genoemd de vader van TINCO, in zekere originele nog voorhanden zijnde Bulle, of francijn in de latijnse taal geschreven, waar in uit naam van Paus PIUS DEN IV, in het vierde jaar van zijn opperkerkelijk bestier, en dus in 1560, dispensatie wordt verleend, van het naar Pausselijke regten onwettig voltrokken huwelijk, tusschen TINCO VAN ANDRINGA en AEF ENNES dogter, die elkander in den derden graad van affiniteit bestonden. —— A. FERWERDA, *Neerl. Gesl. en Wapenb.* I. D. 1785.

ANDRINGA (JELLE VAN), was eerst Secretaris van *Utingeradeel*, en bij overlijden van den Grietman FEYCKE TETMANS, werdt hij in derzelver plaats op den 2 april 1601, tot Grietman over dat deel verkoren. Zijn eerste vrouw IDSKE REGNAERDA, stierf den 2 april 1605, nalatende een zoon; ten tweedenmale huwde hij aan GERLAND VAN OENEMA, bij wien hij geene kinderen heeft verwekt. Hij stierf als Gedeputeerde Staat van *Friesland*, den 30 september 1612, en is benevens zijn eerste vrouw in de kerk te *Oldeboorn* begraven. —— FERWERDA, *als boven*.

ANDRINGA (LIVIUS THEODORUS VAN), geboren den 30 meij 1679, wierdt den 4 maart 1698 Ontvanger der Floreenrenthe in *Friesland*, en resigneerde die post in december 1744. Hij stierf op zijn Landgoed *Groot Herema* onder den dorpe *Sweins*, den 5 maart 1765, in den hoog gevorderden ouderdom van 86 jaren. Hij is het laatste mannelijk oir van dit geslagt geweest. —— FERWERDA, *Gesl. en Wapenb.*

ANDRINGA (LUBBERTUS VAN), geboren den 2 april 1656, wierdt Grietman over *Utingeradeel* den 9 decemb. 1670;

hij ſtierf ongehuwd, als Gedeputeerde Staat van *Friesland*, den 14 december 1682, in den ouderdom van omtrent 27 jaren. —— FERWERDA, *Geſl. en Wapenb.*

ANDRINGA (REGNERUS VAN), is geboren in 1612, trouwde in november 1639 te *Wolvega*, met DETJE LYCKLAMA A NYEHOLT, ene dogter van LUBBERT PIERS LYCKLAMA A NYEHOLT, die in zijn eigen huis te *Oldeholtpade*, in het jaar 1627, door enige Spaanſche ſoldaten, die ene ſtroop in *Friesland* waren komen doen, werdt doodgeſlagen. REGNERUS, wierdt den 25 junij 1640 Grietman van *Utingeradeel*, en ſtierf als lid van de Provintiale Rekenkamer van *Friesland*, den 10 meij 1671, in den ouderdom van 59 jaren; zijn genoemde vrouw DETJE LYCKLAMA, bij wien hij 7 kinderen heeft verwekt, bereikte den ouderdom van 70 jaren, en ſtierf den 15 maart 1686. —— FERWERDA, *Wapenb.*

ANDRINGA (REGNERUS VAN), kleinzoon van den vorigen, en broeder van LIVIUS, wierdt in de *Lemmer* geboren, den 24 december 1674. Agttien jaren oud zijnde, verkoos men hem in 1692 tot Grietman van *Lemſterland*; hij reſigneerde deze post in 1741, en ſtierf aan de *Lemmer*, daar hij zijn geſtadig verblijf hadt gekozen, den 25 augustus 1754, in den gezegenden ouderdom van 80 jaren; die hij van zijnen jeugdigen tijd af aan, in ene nuttige werkzaamheid heeft geſleten; waar van zijn geboorteplaats de *Lemmer* namelijk, inzonderheid de vrugten heeft genoten, zijnde grotelijks in bloei toegenomen, ſedert het beſtier van dezen braven manne, die door 't aanleggen van wel geregelde veerſchuiten, postwagens enz., heeft te wege gebragt, dat niet alleen die van *Groningen*, maar ook velen uit *Friesland*, doorgaans hunne reize naar *Amſteldam*, over de *Lemmer* nemen, waar toe niet weinig helpen, de ruime en gemakkelijke veerſchepen, die alle avonden van daar, naar *Amſteldam* en te rug varen, en in welke, tot een bewijs van het aanzien des veers, de kajuiten dikwils drie en vier weken voor den tijd, op welke zij varen moeten, beſteld worden. Behalven dat, heeft ANDRINGA in dit thans

zo

zo bloeijend en volkrijk vlek, velerleije fabrijken en trafiquen, door zijne vriendelijke begunstiging weten te lokken, allerleije handwerken doen bloeijen; in een woord, alles met ijver bevorderd, wat deszelvs welvaart ten top koste doen stijgen; zo dat zijnen naam in eeuwige dankerkentenis bij de inwoners van de *Lemmer* levende zal blijven. —— FERWERDA, *Wapenb.* *Teg. staat van Friesl.* III. D. bl. 537.

ANDRINGA (TINCO VAN), is Volmagt ten Landsdage van *Friesland* geweest, onder de regering van FILIPS DEN II, Koning van *Spanje*, en dus ten tijde dat de *Nederlandse* beroerten onder het tirannique bestier van den bloeddorstigen ALVA op het hoogste waren. Dat hij in deze kommerlijke dagen door zijne bondige advijsen, voorzigtige raadgevingen en onbezweken trouwe, aan *Friesland* van veel nut is geweest, blijkt ten overvloede, uit de *Friesche* Geschiedschrijvers WINSEMIUS en SCHOTANUS; ook vindt men van hem en van GOSSE VAN ANDRINGA, op het jaar 1572 melding gemaakt bij JOH. CAROLI, in zijn *Comment. de rebus* CASP. A ROBLES, *de Frisia gestis*, pag. 139. Hij is getrouwd geweest aan AEF ENNES dogter, bij wien hij vier kinderen heeft verwekt. —— FERWERDA, *Gesl. en Wapenb.*

ANDRINGA (TINCO VAN), Dijkgraav van de contributie van *Hemelumer Oldephaart cum annexis*, heeft van den jare 1605 tot 1607, zware proceduren gehadt, tegen den Grietman DOUWE EPEMA, dewelke door flinkse kuiperijen, zijn best deedt hem van het Dijkgraavplaats te ontzetten. —— FERWERDA, *Gesl. en Wapenb.*

ANDRINGA (TINCO VAN), wierdt Grietman van *Utingeradeel* den 12 januarij 1613. Hij trouwde in 1606, met SYDSKE BENNES SJOERDA, ene dogter van BENNE SICKES SJOERDA en JENT RINTZE, dogter van ITSMA. Onze TINCO stierf als lid van de provintiale Rekenkamer, den 14 februarij 1619, en zijn huisvrouw den 1 december 1662, nalatende drie kinderen. —— FERWERDA, *als boven.*

ANDRINGA (TINCO VAN), geboren den 5 decemb. 1643, vader van LIVIUS en REGNERUS, wierdt Grietman over *Lemsterland* in januarij 1666; trouwde den 9 augustus 1669, met ERITIA VAN SCHELTINGA, dogter van DANIEL DE BLOCQ VAN SCHELTINGA en MARTHA KINNEMA, bij wien hij 6 kinderen heeft verwekt. TINCO ftierf den 17 julij 1689, destijds zijnde Raad ter Admiraliteit, en Bewindhebber van de *Oostindifche* Kompagnie; en zijne huisvrouw was reeds omtrent 17 jaren vroeger, namelijk den 20 november 1671 overleden. —— FERWERDA, *Gefl. en Wapenb.*

ANFRIED of AUFRIED, was de XVIIIde Bisfchop van *Utrecht*, een zoon van LAMBERT, Grave van *Leuven*, en GERBERGA, dogter van KAREL, Hertog van *Lotharingen.* Hij was rijk, en bezat een groot getal dorpen, landerijen en fteden in *Braband*, 't welk de reden is, dat fommige oude Schrijvers hem Grave van *Braband* hebben genoemd. Onder veelvuldige andere goederen meer, bezat hij mede in eigendom het Graaffchap *Hui*, nu onder het Prinsdom *Luik* behorende, en fchonk deze fchone brok in 985 aan den Bisfchop NOTGERUS, en de Kerke van *Luik*, doende daar van afftand in handen van Keizer OTTO DEN III, als mede van alle zijne regten op de munt, tollen en andere prerogativen, hem toebehorende. Hij huwde aan HILSONDE of HILSWINDIS, Gravinne *van Strijen*, ene zeer godvrugtige Princesfe, die, na dat zij lange te famen door den echt verbonden geweest waren, zonder andere kinderen, dan ene dogter BENEDICTA genaamd, verwekt te hebben, nevens hem befloot het wereldlijke in een geestelijk leven te verwisfelen. Om hier aan te voldoen, ftigtte zij ingevolge de raad van ANFRIED, het Klooster van *onze lieve Vrouwe*, in het dorp *Thoren* bij *Mazeik*, onder het bisdom van *Luik*, begaf zig daar in als Nonne nevens hare voornoemde dogter, die de begiftiging van hare ouders goedkeurde, en daar van Abtdisfe geweest is. ANFRIED fchoot ook den geestelijken rok aan, en wierdt weinig tijds daar na tot Bisfchop van *Utrecht* verkoren, en na langen tijd het bezitnemen van die waardigheid geweigerd te hebben, werdt hij verpligt die

op

op bevel van voormelden Keizer OTTO, door toedoen van den *Luikschen* Bisschop NOTGERUS te aanvaarden. SIGEBERT VAN GEMBLOURS, ALBERICUS en de onbekende *Luiksche* Kronijkschrijver, roemen hem eenparig als een groot voorstander der geregtigheid, zo dat geene giften of inzigten in staat waren, om hem van deugd en het nauwkeurig betragten zijner pligten te verwijderen. Men geeft hem ook de lof na, dat hij zijne redenen ingevolge de striktste regels van bescheidenheid inrigte; en die in zijne dagelijksche verkering, altijd bescheiden en vriendelijk, door voorbeelden uit de H. Schrift getrokken, wist te zouten, waar door hij een ieders genegenheid en liefde tot zig trok. Niet lang hadt hij den Bisschoppelijken stoel bezeten, of hij stigtte het *Benediktijner* Klooster te *Amersfoort*, eerst *Hohorst*, daar na *Heiligeberg*, en laatstelijk *Mariaasberg* geheten; het welk den 18 november 1006 plegtig wierdt ingewijd. Kort voor zijn' dood, en na dat hij door hogen ouderdom genoegzaam blind was geworden, trok hij in genoemde Klooster het monnikkenkleed aan, en bragt aldaar zijn' overige levenstijd in de volkomenste stigting en godvrugtigheid door; ter tijd toe, dat hij het sterfelijke met het onsterfelijke verwisselde, 't welk op den 3 meij 1008 voorviel. Niettegenstaande zijne dogter BENEDICTA, Abtdisse van *Thoorn*, haren vader te *Hohorst* in de Abtdije wilde begraven hebben, kwamen de *Utrechtenaars* daar tegens op, en hebben zijn lighaam naar hunne stad vervoerd, en in de Domkerk aan de zuidzijde begraven. —— *Catalogue des Abbés de Gemblours.* C. BUTKENS, *Trophées de Braband.* Tom. I. D'OUTREMAN, *Hist. de Valenciennes.* HEDA, *in Ansfrido.* MIRÆUS, Tom. I. *ad diem* 3 *Maji.*

ANGELO (OSORIO), werdt in 1572 door den Hertog VAN ALVA, als Bevelhebber met agt faandelen krijgsvolk naar *Vlissingen* gezonden, om die stad tegens de stroperijen der Geuzen te beveiligen. Doch eer deze snaken kwamen, stookte JAN VAN KUIK, Here van *Erpt*, die met de tijding van 't verrassen van den *Briel*, derwaards gekomen was, 't volk on-

onder de hand op, om zig nu de vrijheid te verzorgen, die hen door den Dwingeland nimmer gegund zou worden; en ziet, hij vindt zo veel gehoor, dat de Burgerij den 6 april op de been raakt, de *Waise* bezetting die ALVA reeds te voren derwaarts hadt gezonden, ter poorte uitdreef, en bepaalde om de *Spanjaards*, die te fchepe naderden, buiten te houden. KUIK ook haar vertonende, dat zij met het verjagen der bezetting, zig reeds in *majefteitsfchenning* vergrepen hadt, vermaandt haar 't werk niet ten halven te laten ftcken, maar de fchepen van de ftad te weren. Hij hangt 'er bij, dat de Prins met een leger in aantogt was, om haar te befchermen, en beweegt daar op een uit den hoop, wien 't hoofd kroes ftondt van den drank, door een gefchenk van twee dalers, om 't gefchut van de wallen los te branden op de *Spaanfche* fchepen; die zulk een welkomst niet verwagt hebbende, verbaasd naar *Middelburg* weken. —— WAG., *Vad. Hift.* VI. D. bl. 350.

ANGIANUS (JACOB), Ridder en beroemd Historiefchrijver, was Here van *Kestergat* bij *Brusfel*, in het hertogdom *Braband*, en leefde nog in 1460. Hij legt te *Brusfel* begraven bij de Karmeliten, onder een fraaije graftombe, die ten tijde van de beeldftormerij omver gehaald, en vernield werdt, maar naderhand vernieuwd is door des overledenens neve, JACOB ANGIANUS, en door den geleerden LIPSIUS, met een fraaij opfchrift vereert. —— F. SWEERTII, *Athen. Belg.*

ANGLICUS (MICHIEL), van *Baumont* in *Henegouwen* geboortig, leefde in de XVIde eeuw; hij was Hoogleraar in de Regten, en geen ongelukkig Digter. Men heeft verfcheidene werken van zijn maakzel, als onder anderen: *De mutatione ftudiorum, Lib. I. Eclogarum, Lib. IV. ad Episcopum Parifienfem. Eclogarum, Lib. II. ad* LUD. VILLERIUM. *Elegia deprecatoria* &c. —— F. SWEERTII, *Athen. Belg.* VALER. ANDR., *Biblioth. Belg.*

ANIANUS, ook ARIANUS genoemd, was van *Schoonhoven* geboortig, leide zig ijverig toe op de Godgeleerdheid, welke in die tijd geleeraard wierdt; verkoos het kloosterleven, en

en wierdt Predikheer, of Dominikaner Monnik, reisde in die hoedanigheid naar *Engeland*, en bragt het daar zo verre, dat hij in 1249 tot Bisschop van *Asaph*, in het prinsdom van *Wallis* gelegen, werdt verkoren, en tot die waardigheid ingewijd, door den Bisschop van *Worchester*; tot zijn' dood toe bekleedde hij die post, en overleed in 1292. —— N. VAN BERKUM, *Beschrijving van Schoonhoven*, bl. 453.

ANJOU (*Hertog* VAN), zie ALENCON.

ANKER (KLAAS) Zeekapitein in dienst van het Kollegie ter Admiraliteit van het *Noorderkwartier*, was een dapper zeeman, voerende het schip *de Eendragt* van 44 stukken; hij hadt rijkelijk zijn aandeel in 't vreesselijk gevegt, dat tusschen de *Hollandse* en *Engelse* vloten, op den 4 augustus 1666 voorviel, die noodlottige dag voor zo vele van de beroemdste zeelieden van dien tijd. De Admiraal JAN KORNELISZ. MEPPEL, en onder zijn bevel de Zeekapiteinen van het *Noorderkwartier*, bestreden met leeuwenmoed den *Engelsen* Vice-Admiraal van den blaauwen vlag. In 't jaar 1672 voerde onze KLAAS ANKER het bevel over 't schip *Alkmaar*, en bevondt zig mede onder de vloot, die door den Staat tegens *Engeland* en *Frankrijk* gezonden was; hij deelde dus mede in de heerlijke overwinning op de *Engelsen* den 7 junij, voor *Soulsbaaij* behaald. ——— G. BRANDT en S. CENTEN, *Hist. van Enkhuizen*. II. D. bl. 248. enz.

ANNA, Aartshertoginne *van Oostenrijk*, was de dogter van Keizer MAXIMILIAAN, verloofde Bruid van KAREL, Erfprins van *Spanjen*, en niettegenstaande daar na, door dwang in 1570, de vierde egtgenote van den dwingeland FILIPS DEN II, Koning van *Spanje*, haren moorderlijken oom. De toenmaligen Paus verleende dispensatie tot dit schandig huwelijk, waar van aan den President van 't *Hof van Holland* op den 28 julij kennis werdt gegeven, met bijgevoegd berigt, dat 's Konings ondertrouwde gemalin hare reize door *Nederland* en van daar naar *Spanje* zoude voortzetten. Om den Hertog VAN ALVA te wille te zijn, werdt besloten, dat door de gezamentlijke Land-

ſchappen, een geſchenk van fijne lijwaaten, vorſtelijk huisraad en tapijten met de wapenen der bijzondere provintien beſtikt, ter waarde van 100000 kronen, op den 19 augustus wanneer ANNA te *Nijmegen* dagt te zijn, haar zou worden aangeboden, en dat *Holland* in die ſom 28000 guldens voor zijn aandeel zou dragen. Met groot genoegen werdt het eerſte lid van dat voorſtel aangehoord, en de Staten Boden gelast, naar *Nijmegen* te vertrekken, om aldaar tot het verblijf van de 12 Afgevaardigden het nodige te verzorgen. Doch die van *Holland* aldaar bij den Hertog gehoor verleend zijnde, klaagden over het ruim aandeel dat zij in de toegeſtane ſom van 100000 kronen moesten dragen; dan ALVA bekreunde zig hier luttel over, en naar den aart der dwingelanden, geen tegenſpraak willende dulden, toonde zig misnoegd over die nauwgezetheid, zo als hij het noemde, zeggende dat dit geen gewone bede, maar een vrijwillige gift was, om daar mede de liefde die zij de gemalinne van hunnen Landheer toedroegen, te betonen. De aangebodene geſchenken werden zo gunſtig ontvangen, dat de bijzondere Staten 'er ſedert, ſchriftelijk, door den Hertoge, en door den Koning zelve, voor bedankt wierden. Van *Nijmegen* begaf zig de Vorſtin naar *Antwerpen*, alwaar zij verzeld van hare twee broeders, ALBERTUS en WENCELAUS, plegtig werdt ingehaald; en in ſeptember daar op volgende, nam zij de reize aan naar *Spanje*, gaande van *Bergenopzoom* naar *Vlisſingen*, en van daar met een vloot van 90 zeilen, waar onder 26 oorlogſchepen, onder bevel van den Grave VAN BOSSU. Na enen gelukkigen overtogt, werdt het huwelijk op den 12 november te *Segovia* voltrokken; en volgens STRADA overleed ANNA VAN OOSTENRYK in 1573, in het pr ilſte van hare jeugd. —— HOOFD, *Ned. Hiſt.* fol. 216. WAG., *Vad. Hiſt.* VI. D. bl. 318.

ANNA, geboren Princes *van Brunswijk Lunenburg*, Kroonprincesſe van *Groot-Brittannien*, oudſte dogter van GEORGE DEN II. Koning van *Engeland*, is geboren den 2 november 1709; huwde den 25 maart 1734, met WILLEM KAREL HENDRIK FRISO Prin-

Prince *van Oranje* en *Nasſau*, toen Stadhouder van *Gelderland*, *Friesland*, *Groningen* en *Drenthe*, en naderhand bekend onder den naam van WILLEM DEN IV, toen hem in 1747 het Stadhouderſchap van het gantſe gemenebest werdt opgedragen. In meij vertrok zij met haren gemaal uit *Engeland* naar *Leeuwarden*, de gewone reſidentieplaats der Frieſe Stadhouders; en beviel aldaar, na reeds te voren twee dogters gebaard te hebben, die kort na derzelver geboorte ſtierven, op den 28 februarij 1743 van ene dogter, die CAROLINA genaamd werdt, en naderhand aan KAREL CHRISTIAAN Prince *van Nasſau Weilburg* is getrouwd. Hare twede dogter ANNA genaamd, kwam insgelijks te *Leeuwarden* ter wereld op den 15 ſeptember 1746, doch overleed reeds den 2 januarij van het volgende jaar. Na dat in meij 1747 den Prince haren gemaal door ene ſonderlinge omwenteling van zaken, tot Stadhouder van *Holland* en der andere gewesten was aangeſteld, vertrok zij eerlang naar *'s Hage*, om voortaan in navolging van de vorige *Hollandſe* Stadhouders, aldaar haar verblijf te houden. In het laatst van december dezes zelvden jaars, gaf zijne Hoogheid de Staten van *Holland* onder anderen kennis, dat zijne gemalin zig zwanger bevondt, waar op de Staten bevel gaven om in alle de openbare Kerken GOD te bidden, „ dat hij hare Koninglijke Hoogheid, in haren gezegenden ſtaat, voorſpoedig „ wilde doen voortgaan, haar ten zijnen tijde ene gelukkige „ verlosſing gevende, ten beste van Land en Kerke" &c. Het duurde tot den 8 maart 1748 dat hare Hoogheid in het kraambed geraakte, en van enen mannelijken ſpruit beviel, die Graav *van Buuren* genoemd werdt, en naderhand als Stadhouder onder de naam van WILLEM DEN V, zulk een wonderbaarlijken rol heeft geſpeelt; voorts in december 1794, de republijk vaarwel gezegt, en met zijn huisgezin naar *Engeland* is overgeſtoken.

Terſtond na de dood van haren gemaal, die op den 22 october 1751 voorviel, kwam 'er ene bezendinge van 20 Heren uit de vergadering van de Staten van *Holland* om hare Kon. Hoogheid den rouw te beklagen, en ingevolge de gemaakte

fchikkingen in 't jaar 1747, den eed af te nemen, als Gouvernante en Voogdesfe van den minderjarigen WILLEM DEN V, Prinfe *van Oranje* en *Nasfau* en Erfftadhouder van *Holland*. De algemene Staten deden omtrent twee uren later ene diergelijke bezending, der Princesfe als Gouvernante en Voogdesfe den eed afnemende, betrekkelijk de Generaliteits-landen. De andere gewesten en het landfchap *Drenthe* deden 't zelvde, zo dra zij kennis van 's Prinfen overlijden gekregen hadden; en de regering fchikte zig eerlang, op den zelvden voet, als bij de reglementen op het Erfftadhouderfchap beraamd was.

Een gantsch nieuwe loopbane van bezigheden en bemoeijenisfen, bood zig thans voor hare Kon. Hoogheid aan, om te bewandelen. Den 21 december 1752, nam deze Vorftin zitting in den Raad van Staten; en nog dien eigen dag vertoonde zij zig in de andere Hoge Vergaderingen; als met name in die der Gecommitteerde Raden, en begaf zig van daar naar de vergaderplaats der Staten van *Holland* en *Westfriesland*, waar de Raadpenfionaris STEIN haar uit naam van Hun Ed. Gr. Mogenden met een welgepaste redevoering begroette, welke op ene minzame wijze door haar beantwoord werdt; waar na zij een plan overleverde, ftrekkende tot reforme van het militaire wezen, als mede ten aanzien van derzelver kleding. De verwondering, dat de Gouvernante, reeds bij den aanvang haars beftuurs, als bij haar eerfte verfchijning in *Hollands* raadzaal, inzonderheid het oog fcheen gevestigd te hebben, op de Landmagt van den Staat, en het maken van hervormingen in dezelve, zal ras verdwijnen, als men zig herinnert, dat LODEWYK, Hertog *van Brunswijk*, in 1750 in dienst van 't gemenebest getreden, aangefteld was, om het algemeen opperbevel te voeren over de Troupen van den Staat, gedurende den tijd van 's Stadhouders minderjarigheid. Wat hij daaromtrent voorftelde, droeg de toeftemming van de Gouvernante weg, en wat deze voorfloeg, kon niet misfen te behagen in de Staatsvergaderingen zodanig als die toen gefteld waren. Hoe breedvoerig ook en uitgewerkt een ontwerp omtrent de Landmagt werdt ingeleverd, en in alle zijne delen aanvaard, niettegen-

ftaan-

ſtaande 'er een menigte gebreken in aanwezig waren; zo hoorde men even weinig van de *Zeemagt* reppen, als of ons gemenebest daar geen het minſte belang bij hadt. In 1753 beſliste zij ook het geſchil tusſchen de Staten en het Hof van *Friesland*, over het ſtraffen van Militairen door den Burgerlijken Regter, ten nadele van de laatſten; en geen wonder ook, want dit vermeerderde haar gezag. Op aandrang van *Gelderland* en *Overijsſel*, die zig door de wisſelvalligheid van den oorlogskans, welke plaag in het jaar 1758 al nabij de grenzen van ons gemenebest aan 't woeden was, in een haglijker toeſtand gebragt vondt dan enige der overige gewesten, zig bij haar hadden vervoegd, verzoekende, om bij de overige Bondgenoten, door hare tusſchenkomst te bewerken, dat zij in deze ontwijffelbare gevaarlijke omſtandigheden, door ene genoegzame krijgsmagt, mogten gedekt worden; verſcheen de Gouvernante, den 7 junij 1758, ter vergadering van de Staten van *Holland*, met een aanſpraak om vermeerdering van *Landmagt*. Zij betuigde onder anderen: „ van de gegrondheid der „ gevoelens van die beide gewesten overtuigd te zijn, en dat „ zij die reeds drie jaren geleden, uit zig zelven daar van „ zigtbare blijken gegeven hadt, niet onverſchillig kon zijn, „ op een zo regtmatigen aanzoek, die zedert zo veel aan- „ drangs gekregen hadt. Het een en ander hadt haar doen „ beſluiten, om bij het ſcheiden der laatstgehouden vergade- „ ringe, de meeste Afgevaardigden der ſteden, over deze aan- „ gelegene zaak te onderhouden, en thans in de vergadering te „ verſchijnen, om aldaar de dringende noodzaaklijkheid voor „ ogen te houden, om de *Landmagt* te vermeerderen, op den „ voet door haar en den Raad van Staten in 1755 voorgeſteld. „ Niet om daar door deel te nemen in de onlusten, of te ligter „ in dezelve ingewikkeld te worden; maar alleen om de eenzijdigheid en onafhangelijkheid der republijk te handhaven, „ en tegen allen geweld te dekken. Zij achtte zig, zo uit „ hoofde van de verpligting aan den Staat als aan zig zelven, „ aan haar huis en aan de goede ingezetenen dezer landen, „ gehouden, dit voorſtel met allen ernst aan te dringen. Het

„ ge-

„ gevaar was voor ogen, en niemand der Naburen, en oor-„ logende Mogenheden, kon een ergdenken tegen die vermeer-„ dering opvatten; vooral wanneer men deze met de oude „ *Hollandsche* trouwe kon verzekeren, niets anders op 't oog „ te hebben, dan de eige veiligheid en onafhangelijkheid der „ republijk. En, gesteld het werdt anders begrepen, zo was „ het te noodzaaklijker, om het te vrezene onheil van zulke „ ergdenkende naburige Vorsten, te vroeger af te weren. Nie-„ mand der onderdanen van dit gemenebest zou kunnen wei-„ geren, met enige geringe lasten bezwaard te worden, als „ dienende om hunne vrijheid en godsdienst, zo als de eer „ van een vrijen Staat vorderde, onafhangelijk van het goed-„ dunken van anderen te bewaren." Niets minder dan ene vaardige en volledige toestemming tot die vermeerdering, hadt de Gouvernante zig voorgesteld. Velen, ja de meeste Staatsleden hadden zig ook gereed getoond tot het omhelzen van dien voorslag, doch zij ontmoette egter ook tegenstrevers; weshalven zij, op den 23sten van die zelvde maand, zig anderwerf ter Staatsvergadering van *Holland* vervoegde, niet om te herhalen 't gene zij voorheen gezegd hadt, maar het nader aan te dringen, dewijl in dien tusschentijd, de omstandigheden van het gemenebest, in verscheide opzigten, nog haglijker geworden waren: „ niet alleen de veiligheid, maar de „ eer van den Staat vorderde, dat men deze zaak tot een „ spoedig besluit bragt, en dat de leden die ongereed wa-„ ren, of nog niet bewilligd hadden, hoe eer hoe beter hun-„ ne toestemming verleenden. Moest zij" was na veel aandrangs hare taal, „ bij aanhoudinge, met vele tegenstrevingen „ blijven worstelen, dan zou zij ten minsten die voldoening „ voor zig zelven genieten, dat zo de republijk nu enig onge-„ val, of daar na enige vermindering in haar gezag en aan-„ zien, uit dezen hoofde zou mogen ontmoeten, het aan haar „ niet te wijten zou zijn; dewijl zij, naar mate van den nood, „ niet hadt opgehouden toen het tijd was, te waarschuwen en „ aan te manen." Een voorslag met zo veel ernst gedaan, met zo veel ijvers herhaald en aangedrongen, komende uit den

mond

mond ener Vorstinne die zo veel invloed hadt, ontmoette egter wederspraak, bij enige Staatsleden, die vreesden door het toestemmen, den Staat in dieper rampen te zullen storten, dan men voorgaf dat denzelven dreigden. De Regeerders van *Amsteldam* hadden geoirdeeld, over ene zaak van die aangelegenheid, niet los te moeten heen lopen, en enen uitvoerigen raadslag hunnen Afgevaardigden mede gegeven, om te doen zien, dat geen geest van tegenstreving hun bezielde; maar dat zij welgevestigde gronden hadden, om die vermeerdering van de hand te wijzen. Dit was ook van uitwerking, dat de vermeerdering van Landmagt, hoe sterk ook door de Gouvernante begeerd, hoe ijverig door de Ridderschap voorgestaan, hoe zeer gevorderd door *Gelderland*, *Utrecht*, *Overijssel* en *Stad en Lande*, agter wege bleef; en bediende men zig van *Hollands* en *Frieslands* weigering, om de langs hoe hoger klimmende nood der *Zeevaardije*, ongeholpen te laten.

Ondanks alle vertogen der Staten bij het *Engelsche* Hof gedaan, bleven de zeeroverijen, gepaard met de daar bij gewone, doch daar door niet min smertlijke mishandelingen, aanhouden. Bijzonder schenen zij het thans uitermate gemunt te hebben op den *Westindischen* handel. Geen schip in verdenking vallende van op die kusten te varen, bleef ongemoeid, onbeledigd of onopgebragt; magtige en veelbeduidende bescherming vorderde de mishandelde *zeevaart*, doch moest die door de kwalijk begrepene handelwijzen van hare Koninglijke Hoogheid en derzelver aanhangeren, derven. De Kooplieden van *Dordrecht*, *Rotterdam* en *Amsteldam*, leverden bij de Staten hunne algemene en zo zeer gegronde klagten in; terwijl die ter laatstgemelder stede bijzonder belang hebbende in den handel op de *Westindiën*, een afzonderlijk breedvoerig stuk ter tafel bragten. De handeldrijvende ingezetenen van *Westfriesland* en het *Noorderkwartier*, als mede die van *Friesland*, hieven soortgelijke klagten aan. De Afgevaardigden der Kooplieden, vervoegden zig ook bij de Gouvernante, met voordragt hunner welgegronde bezwaren, haar medewerking verzoekende, om tegen de zeeroverijen, de nodige maatregels te beramen,

en

en de nadelige ondernemingen der *Engelsen*, met nadruk te beletten, of te doen ophouden. Dat de klagten der Kooplieden in junij uitgeboefemd op grond van waarheid fteunden leedt geen twijffel, de *lijsten* van mishandelde en opgebragte fchepen in de dagelijkfe nieuwspapieren fpraken; men lochende in *Engeland* die gebeurtenisfen niet, fchoon ze veel verzagt, geplooid, en in de gunftigfte vouw gefiagen wierden, om het lijdig onregt, zo veel mooglijk te vergoelijken. De Gevolmagtigden der Kooplieden te *Amfteldam*, befloten om de fchade daar door aan de beurs hunner ftad toegebragt, met de nodige bewijzen geftaafd, Hunne Hoog Mogenden en de Gouverrante onder 't oog te brengen, welke laatstgemelde in haar eerfte gehoorverlening aan de Kooplieden, het aanwenden van haren invloed, in de hoge Staatsvergaderingen niet alleen beloofd; maar toezegging gedaan hadt, van deswegens ene *perfonele Remonftrantie* aan het Hof van *Engeland* te zullen laten doen; onder voorwaarde, dat men de nodige bewijzen, op welke die klagten fteunden, haar bezorgde. Zij bepaalden zig tot *Hollandfe* fchepen te *Amfteldam* t'huis horende, zonder van de *Dordrechtfe*, *Rotterdamfe*, of andere in dit gewest, noch ook van de *Zeeuwfe*, *Friesfe* en *Groningers*, te fpreken. Dit gedenkftuk van de *Engelfche zeeroverij* gaf de fchepen op, als mede door welke oorlogfchepen of kapers, waar, wanneer, en hoe zij genomen en mishandeld waren, met de vonnisfen daar over geveld, en beftond uit drie lijsten. Op de eerfte waren gebragt 21 fchepen, van *Curacao* en *St. Euftatius* komende, door de *Engelfen* genomen en opgebragt, omtrent welke het nadeel 3,557,500 guldens beliep. De tweede lijst behelsde 35 fchepen, die naar de *Westindiën* gaande, of van daar gezeild, een dergelijk lot van de *Engelfen* hadden moeten ondergaan, en welker fchade 5,144,000 guldens bedroeg. De derde bevatte de inhoud der verklaringen, van 100 fchepen, tot ene proeve van een ongelijk groter getal, door de *Engelfe* kapers beftolen, beroofd, geplunderd, en mishandeld; men begrootte de fchade op 439,191 guldens. Wegens *Rotterdam* werdt ene dergelijke lijst opgemaakt, en de

fcha-

schade der *Rotterdamse* schepen, bedroeg 1,827,711 guldens. In augustus werden de schaden den ingezetenen van den Staat door deze zeeschennis toegebragt, op meer dan *twaalf millioenen guldens* berekend. Welk ene verbazende somme! en hoe vermeerderend groeit deze aan, als men 'er bijvoegt de radelen der Assuradeurs, de verarming der zeevarenden, en de volstrekte stilstand veler handteringen aan de scheepvaart onafscheidelijk verbonden! Ook kan het niet missen, of zulke baarde lustloosheid en kwijning aan den enen, en verdubbeling van het geroep, om herstel en bescherming, aan den anderen kant. De voornaamste Kooplieden der twee grote handelsteden *Amsteldam* en *Rotterdam* zogten, zo veel mogelijk, de nedergeslagenen op te beuren, en de verbitterden tot bedaren te brengen, door de belofte om ten derdenmale, en zo dikwils het de nood zou vorderen, alles in 't werk te stellen, wat zij dienstigts oirdeelden tot bevordering van 't belang des handels. In de eerstgemelde stad vergaderden zij dagelijks, en beraadslaagden om hunne vernieuwde klagten, gepaard met den voordragt van de welgegronde vreze, voor een geheel verval des waggelenden handels, bij Burgemeesteren in te dienen, en derzelver medewerking tot herstel te verzoeken. De uit hun midden Afgevaardigden, kregen een gunstig gehoor; en welhaast besloten zij, na onderling overleg met de Kooplieden van *Dordrecht* en *Rotterdam*, voor de derde keer een plegtig gezantschap naar *'s Hage* te zenden; 't zelve bestond uit de aanzienlijkste Kooplieden der drie gemelde steden, droeg mondeling de vernieuwde klagten van den gedrukten koophandel en zeevaart, aan de eerste Staatsdienaren voor, en leverden op den 9 november, een vertoog over aan de Gouvernante, hoofdzakelijk hier op nederkomende: „ Hare Koninglijke
„ Hoogheid hadt, op 't zien der laatst ingeleverde lijsten van
„ schaden, wel gelieven te verklaren, datze groter waren dan
„ zij gedagt hadt, dat indien het zo voortging, het verderf
„ van 't vaderland daar uit te wagten was, en 'er tot troost
„ bij te voegen, dat zij bijzonder belang hadt bij dit vader-
„ land, en geen ander vaderland erkende dan dit Land,

„ 't welk

„ 't welk zij voor haar eigen vaderland hadt aangenomen; dat „ zij deswegen alle mooglijke zorge zou dragen, om niet al- „ leen het gebeurde herfteld te krijgen; maar ook zodanige „ middelen zou helpen beramen, als met de ere van het va- „ derland, en het welzijn van den koophandel overeenkwa- „ men; dat hare befcherming van den koophandel, niet flegts „ in *woorden* zou beftaan, maar in *daden.* Met dezen troost „ hadden zij hunne zenders mogen opbeuren; doch thans het „ ongenoegen om hare Kon. Hoogheid lastig te vallen met ene „ lijst van 71 *Hollandfe* fchepen, ter waarde van *dertien mil- „ lioenen Hollandfe* guldens, zints de tweede gehoorverlening, „ door de *Engelfchen* genomen en opgebragt. Van de toege- „ zegde onderhandelingen en de daar uit gefchepte hope der „ fchavergoedinge, was nog niets gekomen; en moesten zij met „ de uiterfte aandoening en verfchuldigden eerbied zeggen, „ dat de befcherming op welke zij hadden gehoopt, verre van „ te vermeerderen dagelijks verminderde; aangezien verfcheide „ oorlogfchepen, van derzelver reizen in de havens dezer „ Landen te rug komende, onttakeld, afgedankt, en genoeg- „ zaam geene andere in derzelver plaatze uitgerust wierden, „ dit bragt het water dagelijks langs hoe nader aan de lippen. „ Zulke verregaande ondernemingen, konden niet nalaten, „ een doodlijken krak aan den Koophandel in 't bijzonder, en „ aan 't Vaderland in 't algemeen, toe te brengen. Het ver- „ loop was in alles zigtbaar; en de naderende werkloze win- „ ter, fpelde een ondraaglijken last voor Diakonien en Armen- „ huizen. Dit alles bewoog hun tot het herhalen, en nader „ aandringen der voorgaande verzoeken, om de medewerking „ van hare Kon. Hoogheid, tot fpoedig herftel der geledene „ fchaden, tot voorkoming van verdere, den handel geheel „ verdervende nadelen."

Het antwoord dat hier op volgde, niettegenftaande in den aanvang vrij bits, en van geen verwijt ontbloot, behelsde egter enige opbeuring en moedgeving, komende op den volgenden zin uit: „ dat zij zeer wel wist haar woord gegeven te „ hebben, tot bevordering van de belangen der Kooplieden;

„ maar

„ maar 't was aan haar niet te wijten, dat de zaken tot nog
„ toe niet van gedaante veranderd waren; dat zij zeer aange-
„ daan was, over de fchade die de koophandel leedt, en de
„ nadelen daar door het vaderland overkomende; dat zij bij
„ het *Engelfche* Hof, de fterkfte pogingen aangewend hadt en
„ nog aanwendde, en reden hadt om te geloven hoe in dat
„ rijk wel ten voordele van de Republijk werdt gearbeid;
„ doch dat 'er zekere zaken, om herftel in dezen te beko-
„ men, van fchikkingen des Parlements afhingen; en derhal-
„ ven de Kooplieden verzogt, nog vier of vijf weken geduld
„ te hebben; bijaldien 'er dan geene verandering kwam, zou
„ zij moeten betuigen *gedupeerd te zijn door het Engelfche Hof;*
„ doch dat zij reden hadt, om zulks niet te geloven; dat zij
„ zo ras mooglijk, verflag van zaken zou laten doen, en be-
„ tuigde allen belang te nemen in 't welvaren van 't gemene-
„ best, van welks welwezen haar eigen belang, dat van hare
„ kinderen en huis, als mede haar achting afhing; dat zij last
„ gegeven hadt, om de fchepen naar *Curacao* en *St. Euftatius*
„ te convoijeren, welk convoi de aldaar liggende fchepen zou
„ afhalen; dat zij eens en andermaal beloofd hadt, en nu ten
„ derdenmalen herhaalde, alle mooglijke pogingen te zullen
„ aanwenden, om in deze zaken te voorzien, en hoopte, dat
„ wanneer zij de Kooplieden ten vierdenmale weder ontmoet-
„ te, zulks in gelukkiger omftandigheden zijn mogt; bij her-
„ haling moest zij hun nogmaals verzekeren, dat zij altoos
„ zou zoeken te tonen, het welvaren van den koophandel be-
„ fchouwd te hebben, als haar eigen belangen."

Hoe fchoon nu deze beloften ook in fchijn waren, het vervullen daar van bleek eerlang geen ernst te zijn; want na dat bij opontbod uit *'s Hage*, een commisfie van zes Kooplieden, vier uit *Amfteldam* en twee uit *Rotterdam*, met allen fpoed zig na die Hofplaats hadden begeven, en den 26 november gehoor kregen bij de Gouvernante en haren Geheimraad de Larrey; alwaar hun het affchrift van enen brieve werdt ter handt gefteld, door den Afgezant Hop aan den Griffier Fagel gefchreven, inhoudende een berigt van den ftaat der onder-

handelingen, tusfchen het *Engelfe* Hof en Hunne Hoog Mogenden, over de klagten den Koophandel betreffende; kon men klaarlijk bemerken, dat men geen ander voornemen hadt, dan hen om den tuin te leiden, en dat het *Engelfe* Gouvernement geenzints geneigt was, om grieven te herftellen, of die voor het toekomftige uit den weg te ruimen. Zo dat de Kooplieden gedrongen wierden, op nieuw werkzaam te zijn, en beleiden in deze nieuwe benauwdheid, enige Afgevaardigden uit *Amfteldam* en *Rotterdam*, in het dorp *Alphen*, ene famenkomst, om te overleggen, wat hun, ter voortzetting van het Handelbelang en het belang des Lands, zo nauw aan elkander verknogt, te doen ftondt. Op die bijeenkomst, den 25 november, viel het befluit der verdrukte Handelaren, om op nieuw ene bezending naar *'s Hage* te fchikken, en ten vierdenmale de nadrukkelijkfte vertogen te doen. Ene bezending, talrijker dan de voorgaande, en vermeerderd met daar aan toegevoegde Kooplieden uit *Noordholland*, die in dezen ramp een ruim aandeel hadden, werdt benoemd, om hare Koninglijke Hoogheid een vertoog voor te houden en over te leveren, te *Amfteldam* opgefteld, waar in dezelven na ene voegelijke inleiding, afgeleid van de voorgaande vrugtloos gedane klagten, en ene wederleggende ontleding van den trootlozen brief des Afgezants Hop, die niets dan *uitftel* en *onaannemelijke* voorwaarden bevatte, zig dus lieten horen: „ Uwe Koninglijke Hoogheid ziet uit alles klaar, dat bij het uitftel, 't welk de Handel nu federt meij heeft moeten ondergaan, nog een onbepaalde geruimen tijd zal moeten gevoegd worden, eer men enig antwoord, men zwijge iets voldoende, ontvange. Waar zal het in dien tijd, en naderhand, met den kopphandel en zeevaart heen? eerst goede woorden op goede woorden, dan uitftel op uitftel, en eindelijk een voorfchrift van voorwaarden, waar aan de lijdende Kooplieden niet konnen voldoen, en voor den handel in 't algemeen onaannemelijk. De Kooplieden hebben 't oog op het onderfcheid, dat men in *Engeland* wil maken, met opzigt tot goederen, uit Barken of van Land geladen, als mede

„ op

„ op de ruine van den handel en zeevaart, op de *Oostzee*
„ en geheel *Rusland*, en op de vaart van de ene plaats in
„ *Frankrijk* naar de andere. —— Dan, zal 'er aan de twee
„ grote oogmerken voldaan worden; de *zeven Gewesten* kun-
„ nen dan niet meer onzijdig gehouden worden, zij zijn inge-
„ wikkeld in den oorlog, hun handel en zeevaart is bedor-
„ ven; de dagelijkfe ondervinding toont dit klaar, al zijn de
„ woorden niet dan honig en zuiker. ——— En men vleije
„ zig niet, dat het beter zou zijn, wanneer de Staat blinde-
„ lings in alle de maatregelen van *Engeland* tradt; dewijl de
„ gefchiedenisfen van vorige tijdperken leren, dat even toen,
„ wanneer de Staat op 't nauwst met *Engeland* verknogt was,
„ de fchepen van de onderdanen der Republijk op dezelvde
„ wijze behandeld wierden, en dat op den tijd, wanneer on-
„ ze troepen het Koningrijk van *Engeland*, en allen welme-
„ nenden *Britten*, de hand boden, tot hunne verlosfinge van
„ de laatfte zeer gevaarlijke rebellie, de fchade, door de *En-*
„ *gelfen* aan onze fcheepvaart en handel toegebragt, op *tien*
„ *millioenen Guldens* begroot wierdt. ——— Laat het uwe
„ Kon. Hoogheid dus niet vervelen, dat de Koophandel door
„ alle deze redenen geperst, en tot het uiterfte gebragt, zig
„ wederom tot Hoogstdezelve kere, met herhaald verzoek, en
„ eerbiedigen aandrang, dat het uwe Kon. Hoogheid behage,
„ haar te helpen uit den dringenden nood. —— Laten de
„ Kooplieden daarom de vrijheid nemen, uwe Kon. Hoogheid
„ deze twee middelen voor te ftellen, welke de Koophandel,
„ met reden, mag denken, van de uiterfte nutheid te zullen
„ wezen. Het aanwenden namelijk, van de allerkragtigfte
„ pogingen, tot het bewerken van herftel in *Engeland, tot*
„ *vrijgeving van den zeer groten fchat*, aldaar tegen regt en re-
„ den opgehouden wordende. En het verlenen van *genoegza-*
„ *me befcherming voor de zeevaart door de gehele wereld.* ——
„ Deze twee zaken, menen de Kooplieden, onder eerbied,
„ ten uiterften en op 't allerfpoedigfte nodig te zijn, om dien
„ aanzienlijken fchat van den Handel, die in *Engeland* ligt,
„ en dagelijks aanwast, te herkrijgen; op dat met hulpe van

„ GOD almagtig, voorgekomen worde, de ruine van zo vele „ brave en eerlijke lieden, de fteunen van den Handel, welker eer hun zo lief is, als hun leven; welker val onmiddelijk na zig zal flepen, het verderf van alle handwerken, „ manufacturen en ambagten; en aan minvermogenden den „ allerbitterften honger en kommer, in den op handen zijnde „ winter, zal doen gevoelen. De eerfte bewijzen daar van „ komen niet aan het Hof van uwe Koninglijke Hoogheid, „ wij ondervinden het reeds; wat zal het in 't vervolg zijn? „ Uwe Koninglijke Hoogheid gelove ons, het water is aan de „ lippen, de ellende wordt dagelijks groter, en men zal in „ 't kort buiten ftaat zijn, hoe genegen anderzints, aan den „ Armen handreiking te doen. —— Hoe noodzaaklijk en „ gewigtig de goede uitflag van dit *eerfte point* voor den Handel is, niet min dringende is de nood, om de Kooplieden „ het *tweede point* van hun verzoek toe te ftaan; te weten, „ *genoegzame befcherming voor de zeevaart door de gehele wereld*. „ Oorlogfchepen, Mevrouw! zijn 'er nodig om hun te beveiligen, op dat men hier te lande niet verder geruineerd „ rake; op dat, wanneer de minzame handelingen, en de „ grote beloften niet beantwoorden aan de verwagtinge, die „ men nog ten goede voedt, de Republijk in ftaat moge zijn, „ op hare eigene magt te vertrouwen; en dat wanneer al het „ onze, 't welk in *Engeland* is, verloren zal wezen, wij ons „ zelv' kunnen helpen, en in ftaat zijn het geleden ongelijk „ te wreken. —— Laten de Kooplieden voor zig zelven, „ en voor allen, die van den Koophandel moeten leven, deze „ voorzorg van uwe Koninglijke Hoogheid mogen affmeken; „ ftel hen in ftaat door *Oorlogfchepen*, hun vaart en handel „ gerust te kunnen voeren, laten zij daar op ftaat mogen maken, en van uwe Koninglijke Hoogheid, die het voornaamfte beftuur in de ftaatsfchikkingen der Republijk heeft, niet „ weder verzonden worden na anderen; het hangt, vertrouwen ze, alleen van uwe Koninglijke Hoogheid af, hun te „ helpen; het behoeft uwe Koninglijke Hoogheid maar één „ woord te kosten, om tot de nodige fterke toerusting te doen

„ be-

„ beſluiten; niemand, die dezelve tegenwoordig aan de ver-
„ meerdering der Landmagt of iets anders hegt, zal zig daar
„ verder tegenſtellen; te minder, om dat men wel mag vaſt-
„ ſtellen, dat niemand der Leden van de Hoge Regering
„ aan de noodzaaklijkheid van de *beſcherming ter zee* twijffelt.
„ Wie van de Kooplieden zou zig verder durven inlaten, in
„ deze zaak van Staat? wie van hen zou durven onderſtaan
„ te beſlisſen, of de *vermeerdering te lande*, even nodig is,
„ als zij verzekerd zijn, dat ene formidabele *equipagie ter zee*
„ is? niemand zal zo ſtout zijn. —— Dit menen zij even-
„ wel onder eerbied, en met de uiterſte hoogachting, voor
„ de wijze raadsbeſluiten der Staten te mogen zeggen, dat
„ wanneer de vermeerdering geſchikt is, om vroeg of laat ge-
„ bruikt te worden aan dien kant, daar de Republijk, nu ze-
„ dert zo lang aangetast en beledigd is, met name tot beſcher-
„ ming des Handels, men dezelve niet morgen, maar heden;
„ wenst beſloten te zien; wanneer dezelve dan gepaard gaat,
„ met een genoegzaam getal Oorlogſchepen, dan is 'er middel
„ over, dat de Republijk en derzelver gezag wederom, als
„ van ouds, geëerd en ontzien worde. Heeft ene wanhopen-
„ de drift, Mevrouw en Kon. Princes! de Kooplieden te ver
„ verleid, vergeef het hun, zij ſpreken voor Vrouw, voor
„ Kinderen, voor Vaderland en voor uw Vorſtelijk Huis.
„ 't Is ver van daar, dat zij de Republijk in een twijffelagti-
„ gen oorlog tegen een magtig Koningrijk zouden willen in-
„ wikkelen; neen, zij verlangen niets dan ene zekere *onzij-*
„ *digheid*, en gelukkigen *vrede*, te mogen genieten. Zij we-
„ ten, dat de kans des oorlogs onzeker is; doch zulks moet
„ onder verbetering, niet maken, dat men zig te laat in ſtaat
„ ſtelle, als men zo verre onderdrukt is, dat 'er geen op-
„ komen meer gehoopt kan worden. —— En, om te tonen,
„ Doorluchtige Vorſtin! hoe verre de Kooplieden, aan den
„ enen kant, afzijn, om oorlog tegen hunne onderdrukkers
„ te willen, maar aan den anderen kant wensten, dat de
„ Republijk door hare eigene magt en nieuwe verbintenisſe,
„ zig in postuur ſtelde, om haren verderen ondergang te

„ voorkomen, zo nemen zij de vrijheid nogmaals te herhalen, „ 't gene zij zo menigmaal voorgedragen hebben, dat naam- „ lijk, ene aanzienlijke bezending uit het midden van Hunne „ Hoog Mogenden, naar *Engeland* gedaan worde, om bij den „ Koning van *Groot-Brittanje*, een ſpoedig en voldoenend *herſtel* „ te bewerken, en daar op ten ſterkſten aan te dringen, om „ eindelijk ene volkomen *genoegdoening* van de geledene ſchade „ te erlangen. —— En, zo zij niet dagten, dat het zou ge- „ lijken als of zij de raadplegingen van hunne wettige Rege- „ ringe wilden vooruitlopen, zouden zij tevens voorſtellen, „ dat 'er gelijkelijk met de bezending naar *Engeland*, verſchei- „ de kommisſien naar *Rusland*, *Spanje*, *Zweden* en *Denemarken* „ beſteld wierden, om, bij een weigerend antwoord van het „ *Engelſe* Hof, zig te kunnen verzekeren van de verbintenis- „ ſen, hulp en bijſtand der gemelde Hoven, om de alleen- „ heerſching der *Engelſen* ter zee met ons te helpen tegen- „ gaan." —— Deze aanſpraak, van enen zo veel beteke- nenden en dringenden inhoud, werdt niet voorgedragen met de koele onverſchilligheid eens Redenaars, die zig het behan- delde onderwerp luttel aantrekt, de Heer VAN DE POLL, het woord voerende, gaf, de taal van het hart ſprekende, allen klem aan de woorden, en zette een bijzonderen nadruk op ſommige uitdrukkingen, welke de bijſtanders beſpeurden, dat de Gouvernante trof. —— Haar antwoord was, in den aan- vange enigzins op den ouden toon geſtemd; doch klonk ver- volgens ſterker, en gaf te kennen, waar aan eigenlijk de zaak hing, de ſteden van *Holland*, die tegen de vermeerdering der *Landmagt*, op 't voetſpoor van *Amſteldam* zig verklaard had- den, moesten met namen de ſchuld van alles dragen. Het ant- woord van Hare Kon. Hoogheid luidde: „ Dat zij met leed- „ wezen, den tegenwoordigen ſtaat van den Koophandel aan- „ zag, en over denzelven niet minder aangedaan was dan „ iemand der Kooplieden; doch het was haar ſchuld niet, „ dat dezelve niet meer beſchermd wierdt, dat aan de Magi- „ ſtraten der ſteden *Dordrecht*, *Haarlem*, *Amſteldam*, *Gouda*, „ *Rotterdam* en *Briele*, de reden meest toegeſchreven worden,

„ waar-

„ waarom de *land-* en *zeemagt*, zig in geen beteren ſtaat be„ vonden, dat zij Gouvernante niet hadt opgehouden te wer„ ken, om aan de Kooplieden genoegen te geven; waar van „ ten blijke ſtrekte zekere brief, door den Koning van *Enge„ land*, haren Heer vader, aan haar geſchreven; dat zij on„ derrigt was, dat de Kollonel Yorke verzogt hadt, dien zelv„ den morgen een mondgeſprek met Hunne Hoog Mogenden „ te houden, om in onderhandelinge te treden over deze zaak, „ en dat zij hoopte dat zulks van ene gewenste uitwerking „ zou wezen." Hier mede brak zij haar antwoord af, in het heengaan na een ander vertrek, 'er bijvoegende: „ dat de „ Kooplieden, zulks goedvindende, verder met den Here de „ Larrey, haren Geheimraad, konden ſpreken." —— Alles deed hen vermoeden, dat hun vertoog, hoe gegrond, hoe nadruklijk, hoe hartroerend, in vrugt gelijk zou ſtaan met de voorgaande aanſpraak; ja, dat zij het misnoegen van de Gouvernante, door ene vrijere taal dan zij gewoon was te horen, gewekt hebbende, van een nadere handeling met den Geheimraad, tot welken zij verzonden waren, even zo weinig mogten verhopen; zij wilden dit nogthans niet onbeproefd laten, en verzogten gehoor bij den Heer de Larrey. Enige Afgevaardigden uit dit aanzienlijk lighaam van Kooplieden, traden met hem in een omſtandig geſprek, over de ſmertelijke toeſtand van het gemenebest, over het groot verſchil tusſen de vermeerdering der *landmagt* en de uitrusting der *oorlogſchepen*, hoe voor de *eerſte* geene dringende redenen waren, die ze terſtond noodzaaklijk maakten; maar zeer vele, en allerdringendſte, voor de *laatſte*, 't welk zij met een overwigt van bewijzen aandrongen. De Larrey gaf 'er omtrent het zelvde op te houden als de Gouvernante gedaan hadt, 't was de ſchuld van Hare Kon. Hoogheid niet, dat 'er geen herſtelling kwam. Zij drongen ſterker aan, en toen vloog de kat uit de mouw; want eindelijk kwam, 't zij in ene vlage van drift of verlegenheid, of met opzet om met één alles te zeggen, het hoge woord 'er uit: „ dat het voor de vrouwe Gouvernante „ een *point d'honneur* was geworden, om in geene *equipagie*

„ *ter zee* te bewilligen, zonder ene vermeerdering *van troupen* „ *te land;* en dat hij de Kooplieden niet durfde vleijen, met „ de wedergave der fchepen en goederen door de *Engelfen* ge- „ nomen." Verbeeld u hoe den Kooplieden zulk een ongehoorde fchampere taal op 't harte viel, zij namen met de diepfte verontwaardiging bezield, affcheid van den Geheimraad, en vertrokken. —— Met dit al van de deugdelijkheid hunner zaak ten vollen overtuigd, en bewust van het aandeel, 't welk 't gehele volk in dezelve zou nemen, hadden zij de aanfpraak doen drukken, en werdt deze, zo ras ze gedaan was, in de boekwinkels openlijk bij duizenden verkogt. Deze omftandigheid vermeerderde het reeds gaande geworden en hooggerezen misnoegen der Gouvernante, die op den 11 december ter vergadering van Hun Hoog Mogenden verfchijnende, in den nieuwen voorflag over de noodzaaklijkheid der vermeerdering van de *land-* en *zeemagt*, te verftaan gaf, met welk een oog zij die bezending der Kooplieden aanzag, en hoe zij over de gedane aanfpraak oirdeelde: „ die Bezending" fprak zij, „ heeft be- „ ftaan in een aantal van veertig Kooplieden, niet minder op- „ merking verdienende dan de aanfpraak, welke zij mij heb- „ ben voorgelezen, en waar van een ruim getal van afdruk- „ ken, bij voorraad gedrukt, onmiddelijk alom is verfpreid „ geworden. Ik zal voor het tegenwoordige, daar op geene „ aanmerking maken, dan alleen dat dezelve aanfpraak, niet „ fchijnt ingerigt, om de aangevangene onderhandelingen met „ *Engeland* gemaklijker te maken, of de Natie te bewegen „ tot gevoelens om een *verdrag* de voorkeur te geven aan ene „ *vredebreuk* met die Kroon." Wijders hadt zij in dezen voorflag verzogt, dat Hunne Hoog Mogenden, door hunne ernftige en herhaalde pogingen, om *Holland*, *Zeeland* en *Friesland*, tot de voorgeflagene vermeerdering van de landmagt en van de uitrusting ter zee die tot nog vrugtloos geweest waren, op middelen bedagt geliefden te wezen, om hoe eer hoe beter een einde daar aan te maken; deels om te voldoen aan de fterke en regtmatige aanzoeken van *Gelderland*, *Utrecht*, *Overijsfel* en *Stad en Lande;* deels om te gemoet te komen, aan het

het vurig en gegrond verlangen der handeldrijvende ingezetenen dezer Landen, die niettegenstaande hunne bewustheid, van de aangevangene onderhandelingen, tusschen *Groot-Brittanje* en Hunne Hoog Mogenden, als mede van hare bijzonder aangewende pogingen, voor de vierde keer haar ene bezending hadden gedaan, om aan te dringen op ene aanmerkelijke vermeerdering van *'s lands zeemagt*, „ 't was thans" dus besloot zij, „ meer dan tijd om een einde te maken, aan de „ raadplegingen over de voorgeslagene *augmentatie te lande en* „ *equipagie ter zee*, op welke beiden zij altoos op het kragtigst „ gedrongen hadt, en zonder welke beiden zij, in gemoede „ overreed was, dat de Staat aan alle onheil en gevaar, zo „ voor het tegenwoordige als het toekomende, blootgesteld „ was, en blijven zou." —— Een afschrift van dit voorstel, voor 't welk de Gouvernante dank van de meerderheid ontving, begeleid van een brieve der algemene Staten, of liever van vier gewesten, werdt nog dien eigen dag aan de Staten van *Holland*, *Zeeland* en *Friesland* gezonden; deze brief was geheel ingerigt tot ondersteuning en aandrang des voorstels, 't welk genoegzaam zeker door deze drie gewesten niet zou aangenomen, en dus het Handelbelang daar aan opgeofferd worden. —— Uit het beloop van deze zaak, blijkt ten klaarsten, dat de Gouvernante de belangens van *Engeland* meerder was toegedaan, dan van dat Land 't welk zij trouwe hadt gezworen, en van 't welk zij en haar Huis al 't goede genoot; dat zij de *Nederlanders* in 't algemeen en de Kooplieden in 't bijzonder, geen goed hart toedroeg; en dat zij in een woord, om aan een hersfenschimmig *point d'honneur* voldoening te geven, liever den gantschen welvaart van *Neerlands Koophandel* opofferde, dan de middelen bij der hand te nemen, om die te beschermen, en tot den vorigen bloei te helpen herstellen.

Ons bestek laat niet toe, dan ter loops te gewagen van de eigendunkelijke handelwijs der Gouvernante, bij 't aanstellen der nieuwe Regering te *Haarlem* in september 1758; noch van 't geschil met die van *Utrecht* over 't plaatzen van P. J. VAN BORSSELE onder de Geëligeerden in die provintie; of van haar

vergedrevene gezagbetoningen in *Overijsfel*; veel liever fpoeden wij ons, om een berigt van de laatfte ziekte en dood, mitsgaders een beknopte fchets van de perfoon en het karakter van deze Vorftin, aan onze lezers mede te delen, en daar mede dit artikel te befluiten.

Hare Kon. Hoogheid hadt reeds verfcheidene jaren ongezond van lighaamsgeftel geweest, en duidelijke blijken kondigden aan, dat waterzugt hare hoofdkwaal was. Dit nam toe in 't laatst van 1758, en benauwde de borst al langs hoe meer; niettegenftaande ook al wat de kunst van bekwame Geneesheren vermogt te werk werdt gefteld, om haar verligting en ware 't mooglijk genezing toe te brengen, kost niets baten. De verzwakking vermeerderde, van dag tot dag, en was dermate toegenomen, dat men op den 12 januarij 1759, ieder ogenblik, haar laatften levensfnik verwagtte. Een korte verkwikkende flaap fcheen een flauwe ftraal van hope te geven; doch deze verdween 's avonds ten elf uren, wanneer het lighaam afgemarteld door de gedurige pogingen om de nog weinige overgeblevene levensgeesten in beweging te houden, zig allengskens ter ruste fchikte, en zij den jongften levensadem uitblies, 49 jaren, 2 maanden en 10 dagen oud zijnde. Bij de opening van haar lighaam bevondt men, dat een meer dan gewone ongefteldheid verfcheidene delen hadt aangegrepen, en het dus te verwonderen was, dat zij haar leven nog tot die hoogte hadde gebragt. —— Haar fterflijk deel gebalzemd zijnde, werdt na de wijze der Vorften enige tijd op een paradebed ten toon gelegd, en was zes dagen lang voor elk zigtbaar, waar na het wierdt gekist, en op den 23 februarij met veel ftaatfie en pragt naar *Delft* gevoerd, en aldaar bij haren gemaal in de vorftelijke begraafplaats ter aarde befteld.

De gedaante van deze Vorftin was, eer lighaams ongemakken de bevalligheden deden verdwijnen, fchoon, haar wezen minzaam, hare houding vorftelijk; buitengemeen vriendelijk tegens die genen welke zij met genoegen zag, doch ftuurs en wrevelig ten aanzien van die welke zij niet mogte zetten; men zegt, dat zij zeer bezwaarlijk ene belediging vergaf, ook wordt de

de gezetheid op hare eens aangenomene begrippen, haar als een ongunstige karaktertrek, toegeschreven. De godsdienstige beginzels harer moeder, die zo veel werks van verstandige godsvrugt maakte, hadt zij vroegtijdig ingezogen; op kunsten en wetenschappen zig toegelegd, inzonderheid de muzijk, daar zij niet alleen een liefhebster van was, maar teffens ene grote kundigheid in bezat; zij tekende vrij aartig naar 't leven; verscheidene talen sprak zij vaardig en nauwkeurig; van 't gelezene wist haar vast geheugen, door een fijn oirdeel onderschraagd, een gepast gebruik te maken; bij deze zielsvermogens paarde zij zo veel bedrevendheid in de staatkunde, dat men wil, dat haar gemaal haar steeds tot zijne raadgeefster gebruikte; en dit alles kwam haar bijzonder wel te stade, toen zij zo vroeg dezen moest derven, en de gewigtigste posten in *Nederland*, zelve aanvaarden. In den aanvang van haar bestuur, wist zij ook de genegenheid der Landzaten te winnen en aan zig te verbinden, en zou dezelve misschien beter bewaard hebben, indien niet haar verregaande heerszugt inzonderheid in de laatste jaren van haren leeftijd, en bovenal hare verkleefdheid aan de *Engelse Natie*, voor wiens belangen, wij gezien hebben, dat zij alles, ja den gehelen welstand en bloeij van *Neerlands Koophandel* veil hadt; niet een groot aantal afkerigen tegens haar hadt verwekt. —— WAG. *Vad. Hist.* XIX. D. bl. 61. 419. XX. D. bl. 47. 175. 192. 448. 449. XXII. D. *doorgaans.* XXIII. D. bl. 4. 5. 8. 15. 17. 20. 23. 25. 26. *Nederl. Jaarb.* van 1758 en 1759 &c.

ANNA VAN EGMOND, geboren in 1553, was de enige dogter en erfgename van MAXIMILIAAN VAN EGMOND, Grave van *Buren* en *Leerdam*, eerste gemalin van WILLEM DEN I, Prinse *van Oranje*, waar mede zij met gunstige toestemming van Keizer KAREL DEN V, in 1551 in den egt werdt verbonden, en door welk huwelijk de aanzienlijke Heerlijkheden *Buren*, *Leerdam*, *Ysselstein*, *St. Maartensdijk*, mitsgaders *Kortgeene* enz. in het huis *van Oranje* zijn overgebragt. Deze Princes stierf in het prilste van hare jeugd, nog geen 25 jaren bereikt

reikt hebbende, nalatende een zoon FILIPS WILLEM, en ene dogter MARIA, die naderhand getrouwd is met FILIPS, Grave van *Hohenlo*. —— WAG. *Vad. Hist.* V. D. bl. 326.

ANNA VAN SAXEN, dogter van MAURITS Hertog van *Saxen*, en AGNES Landgravinne van *Hessen*, werdt geboren in 1544, en na dode van haren vader in 1553, opgevoed door den Keurvorst AUGUSTUS, die haar in 1561 ten huwelijk gaf aan Prins WILLEM DEN I, wordende de plegtigheid daar van te *Leipzig* gevierd. GRANVELLE benevens de Landvoogdesse keurden dit huwelijk af, om dat de Prinses der Luthersche lere was toegedaan. Uit de geschiedenissen, en vooral uit het leven van WILLEM DEN I, blijkt duidelijk, welke moeijelijkheden, dit trouwverbond, om die en andere redenen veroirzaakt hebben, die van geen gelukkig gevolg waren; ook was zij bits van aart en ongeregeld van leven, en bejegende haren gemaal, gestadig met vele smaadheden. Na dat zij twee zonen hadt gebaard, als MAURITS die in 1566 te *Breda* overleed, en MAURITS na zijn vaders dood Stadhouder, benevens twee dogters, ANNA en AMELIA, liet de Prins zig ter oirzake van 't ongeregeld gedrag dat zij hield, van haar scheiden, en zij werdt aan haren oom den Keurvorst AUGUSTUS in 1575 te rug gezonden, en door hem te *Dresden* in verzekerde bewaring genomen, alwaar zij den 18 december 1577, overleed. Drossaart HOOFT, noemt haar: „ een wijf potig, uitermaten „ ongeregeld van leven, die haren man smadelijk en met vele „ wederwaardigheden bejegende." De Prins trouwde nog gedurende haar leven, zijne derde gemalin CHARLOTTE VAN BOURBON. —— THUANUS, *Hist. sui temp.* Lib. LX. WAG. *Vad. Hist.* VI. D. bl. 69. 228. VII. D. bl. 67.

ANRAAT (PIETER VAN), een *Nederlander*, uitstekende in het schilderen van afbeeldingen en gezelschappen. Hij was een vrolijke borst, en een groot liefhebber van JAN VAN DER VEENS digtkundige werken, wiens tijdgenoot hij ook was en veel verkering met hem hieldt, halende den knoop der vriendschap nog vaster toe, door het trouwen met zijne dogter, met wel-

J. Buys. delin. Reint Vinkeles, sculp. 1786.

welke hij zig te *Amſteldam* met 'er woon neerzette. Men prijst vooral een ſtuk van hem, waar in hij de Regenten van het Huiszittenhuis op de breeſtraat afgemaalt heeft. —— WEYERM., *Nederl. Konstſchilders*, II. D. bl. 376.

ANSCHARIUS, zeer waarſchijnlijk een *Fries* van geboorte, ſchoon anderen willen dat hij in *Holland* te *Woerden* zoude geboren zijn; ging in het jaar 825, ingevolge berigt van WINSEMIUS, uit het klooster *Korvei*, om het Euangelie in de *Noordſe landen* te verkondigen; hij was verzeld van Koning HERALD, die door de *Saxers* geholpen, zig in zijn rijk dagt te herſtellen. Deez' ijverigen zendeling predikte in *Scandinavie*, *Halland*, en drong zelvs diep in *Zweden* door; dan de Heidenſche afgodendienaars verwekten enen opſtand tegens hem, zo dat hij genoodzaakt werdt tot redding van zijn leven, de vlugt te nemen, en hij keerde in de Abtdij van *Korvei* te rug. Door dezen *Noordſen* togt, hadt hij zig zo beroemd gemaakt, dat Keizer LODEWYK met goedkeuring van Paus GREGORIUS DEN IV, hem in 't jaar 833, tot Aartsbisſchop van *Hamburg* aanſtelde, hem teffens de zorge aanbevelende, om de *Denen*, *Noren* en *Zweden* tot het Christen geloof te bekeren; bovendien ſchonk hij hem *Turnhout* met aanzienlijke inkomſten. *Hamburg* door de *Noormannen* overweldigd, werdt ANSCHARIUS ten tweedenmale genoodzaakt te vlugten, en vestigde toen zijnen bisſchoppelijken zetel te *Bremen*, alwaar hij in 855 overleden is, en in de *St. Pieters* Kerk aldaar begraven. Pater MUTZAARD noemt hem in zijne *Kerkel. Hiſtorie*, den treffelijkſten Bisſchop onder alle de Bisſchoppen der *Noordſe* landen. —— F. HALMA, *Toneel der Ver. Nederlanden.*

ANSELMUS ook ANSELINUS genaamd; was een onwetenden vent, daar bij geheel niet ervaren in de levenswijs der Kloosterlingen; en nogthans werdt hij door de Gravinne PETRONELLA, tegens het zin van de Monniken van *Egmond*, aan hen tot Abt opgedragen. Dit hadt ten gevolge, dat na dat hij de Abtdije door zijn kwistig leven onnoemelijke nadelen hadt toegebragt, hij tegens wil en dank, zig egter genoodzaakt

vondt,

vondt, in 't jaar 1129, zijne waardigheid aan WALTHERUS zijnen opvolger, als negenden Abt van *Egmond*, over te geven. —— *Kronijk van Egmond.*

ANSFRIED, zie ANFRIED.

ANSLAAR (WILLEM of GUILHELMUS VAN), geboren te *Grijpskerk* in *Zeeland*, den 28 december 1633, was de zoon van JACOBUS ANSLAAR, eerst Predikant aldaar, en naderhand te *Middelburg*. Na dat WILLEM het onderwijs in de eerste gronden der wetenschappen van zijnen vader genoten hadt, oeffende hij zig verder onder het bestier der geagtste mannen van dien tijd; onder anderen, GISB. VOETIUS, ABR. HEIDANUS, ANDR. ESSENIUS, JOH. COCCEJUS, WILLEM APOLLONIUS, JACOBUS GOLIUS, JOH. LEUSDEN, waardige Hoogleraren in de Godgeleertheid en Oosterse talen, in de Akademien van *Leijden*, *Utrecht* en het Gijmnasium van *Middelburg*. Van allen dezen, genoot hij den roem van een ijverig leerling te zijn, inzonderheid was hij bij COCCEJUS zeer bemind, aan wiens huis hij ook vier jaren te *Leijden* heeft gewoond. Na den loop zijner studien voleindigd te hebben, werdt hij in 1650 als Predikant beroepen te *Bieselingen* en *Kapelle* in *Zuidbeveland*; verder in 1668 te *Arnemuiden*; in 1670 te *Ter Veere*; in 1675 te *Delft*; en eindelijk in 1680, in de grote gemeente van *Amsteldam*, alwaar hij tot zijn dood toe, het Euangelie met veel lof heeft verkondigd. In den predikdienst aldaar, wierdt hij bevestigd door GUALT. BOUDAAN, wiens schriften hij ook na deszelvs overlijden, ter persse bezorgd heeft, het tweede Deel daar van met een geleerde voorrede verrijkende; zo als hij 'er mede ene geplaatst heeft voor den tweeden druk van A. LARDYN, Weg der Gelukzaligheid; behalven deze vindt men enige Brieven van hem aan zijnen schoonvader COCCEJUS, en Antwoord van IRENÆUS PHILALETHES, op de vrage/ wat is Coccejanerij/ onderzogt en wederlegt door PHILALETHES' ELIASER. Ook is door hem zeer bevorderd, de nieuwe uitgave, van de *Critica Sacra* van L. DE DIEU, gedrukt in 1693. Nog is door hem uitgegeven, met ene brede voorrede, MONINA,

in Epist. ad Galatas, in 8vo. Na dode zijner eerste huisvrouwe, die de oudste dogter van den vermaarden COCCEJUS was, hertrouwde hij met SARA KORSELLIS, die zig na zijn overlijden in den egt begaf, met Professor J. VAN DER WAAYEN. Zeer schielijk en onverwagt overleed ANSLAAR, den 14 julij 1694 te *Velzen*, 61 jaren oud zijnde. Ene lijkrede over hem is gedaan, door HIERON. SIMONS VAN ALPHEN, over *Hebr.* XIII. *vs.* 7, 8., en gedrukt te *Amst.* 1694 in 4to. —— Zie ook, P. DE LA RUE, *Geletterd Zeeland*, bl. 154.

ANSLO (KORNELIS KLAASZ.), geboren in 1592, en overleden in 1646; was onder de Mennoniten bekend, als een ijverig Leraar, waar van zijne menigvuldige schriften, in de zwevende geschillen, onder de Doopsgezinden van zijnen tijd, volkomen getuigenis dragen. ——— H. SCHYN, *Geschied. der Mennoniten.* III. D. bl. 88.

ANSLO (REINIER VAN), door VONDEL, *een Digter van ene fierlijke netheid* genaamd, is te *Amsteldam* in 1626, van Doopsgezinde ouders geboren. Zijn vader was REYER KLAASZOON ANSLO, zoon van KLAAS KLAASZOON ANSLO, stigter van *Anslo's Hofje*; zijne moeder HESTER WILLEM RODENBURG, die uit adelijken stamme gesproten was. De jonge ANSLO, toonde, in den ouderdom van 23 jaren, veelligt op VONDELS voorbeeld, ene neiging tot den Roomsen Godsdienst, en ondernam in 1649, ene reis naar *Italie*, daar hij zig omtrent 20 jaren, en tot aan zijnen dood toe opgehouden heeft. De Digter JOAN SIX VAN CHANDELIER, heeft hem te *Rome* gezien, en zelvs ook elders in *Italie*, vriendschap met hem gehouden. Hier beleed hij de Roomse lere opentlijk, en schreef niet lang na zijne aankomst, enige latijnse verzen op het Jubeljaar, voor welken Paus INNOCENTIUS DE X, hem met enen gouden gedenkpenning vereerde. Koningin KRISTINA van *Zweden*, die in dezen tijd haar verblijf te *Rome* hieldt, beschonk hem ook met enen gouden keten, in erkentenis van welk geschenk, hij haar een nederduits lofdigt opdroeg, welk in zijne **Mengeldigten** te vinden is, en **Papier voor geld** heet. Zijne **Mar-**

tel-

telkroon van Steven/ is het beroemdste zijner Gedigten; het kwam in 't jaar 1646, het 20ste zijnes ouderdoms, te *Amstel-dam* in 't licht, en draagt nog verscheiden' kenmerken van afkerigheid van de Roomse lere. In zijn treurspel de Parijsche Bruiloft/ welk in 't jaar 1649 uitgegeven werdt, doch vroeger gedigt was, bespeurt men ook nog geene neiging tot het Roomse geloof; die zig klaarst, na zijn vertrek naar *Italie* openbaarde. Hij is op den 10 meij 1669, te *Perugie*, ene oude stad aan den *Tijber*, omtrent 12 mijlen van *Rome*, in een landschap van den zelvden naam, welk tot den Kerkelijken staat behoort, ongehuwd overleden. ——— WAGEN., *Beschr. van Amst.* XIII. St. bl. 372.

ANTIQUUS (JOHANNES), Historie- en Pourtraitschilder te *Breda*, is geboren te *Groningen*, den 11 october 1704. Tot zijn 20ste jaar, was hij op 't glasschilderen bij GERARD VAN DER VEEN, doch doordien zijn hoofd al gestadig over de schilderkunst malende was, ging hij bij den soberen Schilder BENHEIMIN, daar hij 's nagts braaf verwen vermorste. Na een jaar daar met verdriet doorgebragt te hebben, besteedde hij zig bij den Kunstschilder JAN ABEL WASSENBERGH, in die zelvde stad, daar hij omtrent twee jaren bij leerde tekenen en schilderen; doch vermits hij zijn meester, die zig altijd opsloot, nimmer zag schilderen, wierdt hij mistroostig; hij ging dan 23 jaren oud zijnde, uit *Groningen*, over *Amsteldam* naar *Rouaan*, en verder naar *Parijs*, daar hij maar enige weken, met het merkwaardigste te bezigtigen, doorbragt, en door gebrek aan kennis en middelen, weder over *Braband* te voet, naar *Amsteldam* keerde, daar hij enige maanden bij den Schilder GIMNICH de konst oeffende. Doch, door reislust bezielt, nam hij voor, met zijnen broeder LAMBERTUS ANTIQUUS, naar *Engeland* over te steken, maar bij toeval een schip vindende, dat naar *Genua* was bestemd, besloot hij derwaarts met zijn broeder de reize aan te nemen. Na een akkoord over kost en vragt gemaakt te hebben, stak het schip in zee; onze Schilder ziende, dat de Kapitein een kloek zeeman was, die 'er wel uit-

zag,

zag, en een kop als een Noordkaper hadt, verzogt dat hij hem mogt uitschilderen, de zeeman williggde zulks om de zeldzaamheid van 't geval in; en de knaap hadt naauwelijks tweemaal gezeten, of hij riep al 't scheepsvolk bijeen, om dit wonderstuk te zien, die volgens hunne spreektrant, met een aanzienlijk getal ruwe zeemans woorden bevestigd, betuigden, nimmer beter gelijkenis te hebben gezien. Zulks baarde zo veel genoegen aan den Kapitein, dat hij den Schilder al het bedongene voor de gantsche reis schonk, 't welk onze gasten wonder wel te stade kwam, doordien zij zeer sober van klinkende munt voorzien waren. Na dat deze schilderklugt tot wederzijds genoegen was afgelopen, ontstond 'er een ijsselijken storm, die met zulk een woede holde, dat het zilte schuim, 't vaartuig beurtelings zodanig deed rijzen en dalen, dat water en lugt zich schenen te verenigen, en als een afgrond onder het schip maakte; in dezen angstigen toestand, fleet men vijftien etmalen, drijvende op GODS genade voort, zonder enig hemellicht te aanschouwen; na de benauwdste doodsangsten te hebben uitgestaan, begon de wind te stillen, en de zee te bedaren, zo dat de Kapitein het geluk hadt, zijn schip, dat reeds negen voeten water hadt, gelukkig binnen de haven van *Kadix* te sturen, tot grote vreugde van onze Schilders en hunne reisgenoten. Hier enige dagen vertoeft hebbende, om de geledene schade te herstellen, stak de Kapitein over naar *Minorka*, en verder naar *Genua*, daar onze Kunstenaars agt maanden doorbragten, met zo goed te schilderen, als in hun vermogen was; *Genua* verlatende, gingen zij aan boord van een Tartaan, die naar *Livorno* stevende; hier ontmoeten zij een gantsche zwerm Geestelijken, waar onder een *Dominikaner* Monnik, die ziende, dat onze Schilder in den Bijbel las, op ene honende wijze van dezelve sprak, het welk door ANTIQUUS zo euvel wierdt opgenomen, dat hij de Monnik dreigde over boord te werpen, doch welk geschil door tusschenkomst van anderen werdt gesust. Na agt dagen in dit schip te hebben huisgehouden, waren zij door gedurige tegenwinden en stilte, nog geen zes uren van *Genua* gevorderd,

toen de Schipper besloot, een nabij gelegen haven in te lopen; onze Schilders de ongestadige zee en 't gezelschap der Geestelijken moede zijnde, stapten aan land, ten einde naar *Pisa* te voeteren. Door het *Genuesche* over den *Olijfberg* gaande, vonden zij nabij een oude fontein een vreesselijke grote slang, wiens gezigt hen zodanig ontstelde, dat zij bijna ademloos neerzonken, doch zij raakten met de schrik vrij, doordien het dier agter de fontein kroop, zonder hun enig leed te doen. Te *Pisa* gekomen zijnde, kreeg onze Schilder werk in overvloed, doordien vele lieden zijn konst gezien hebbende, zig door hem lieten portraitteren, daar hij vijf maanden mede doorbragt. Van hier vereisde hij met zijnen broeder te voet naar *Florence*, en na drie maanden verblijf aldaar, stak hij over naar *Livorno*, daar hij voor den *Hollandsen* Konsul enige werken vervaardigde; voorts naar *Florence* te rug gekeerd zijnde, hadt hij het geluk bij den Groot Hertog ingeleid te worden, die behagen in hem kreeg, tot lid van zijne Akademie aanstelde, en hem een jaarlijks inkomen toeleide. Zes jaren bragt hij aan dit Hof door, daar hij vele voorname werken heeft geschilderd, onder anderen, de Reuzen-strijd, voor den Groot Hertog; ook schilderde hij zijn portrait in 't grauw, voor den Signor GABOURI, Direkteur van die Akademie; nog kopieerde hij het onwaardeerlijk stuk van CIGOLI, zijnde de steniging van STEPHANUS, waar aan hij tien weken bezig was; onze Kunstenaar wierdt van een Edelman gevraagt, wat hij voor dat stuk eischte? zijn antwoord was 100 dukaten; kort daar na werdt het door zes mannen weggehaald, zonder dat hij 't immer wederzag, en men telde hem de 100 dukaten; nog vele andere werken zijn aan dat Hof van hem te zien.

In zijn zesjarig verblijf te *Florence*, heeft onze ANTIQUUS vier reizen naar *Rome* gedaan, de twee eersten met weinig vrugt, doch toen hij voor de derdemaal daar na toe ging, gaf hem de Baron STOSCH een brief van voorschrijving mede, aan den Kardinaal ALEX. ALBANI, ten einde zijn konst voort te zetten; door de bescherming die hij van deze Prelaat genoot, geraakte hij spoedig overal in kennis, zelvs kreeg hij daar door in-

ingang tot de pausfelijke en andere paleifen. Op zekeren tijd bragt hem de Garderobemeester van den Paus in een van zijne vertrekken, daar hij onverwagt BENEDIKTUS DE XIII, vondt zitten; zijne Heiligheid vroeg hem ogenblikkelijk wien hij was, en wat hij daar kwam doen? hij antwoordde hier op, een *Hollander*, gekomen om al het merkwaardige te zien; waar op zijne Heiligheid zeide, hier is genoeg te zien, hem voorts in eigen perfoon zijne Bibliotheek tonende, die vorftelijk was. Onze Schilder voorts van den Paus verlof bekomen hebbende, om alles te tekenen wat hij wilde, geraakte hij wel haast in kennis met de grootfte meesters, als MARCO BENAFIALI, PIETRO BLANCI, TREVIZANI, SEBASTIAAN CONCA en anderen; ook wierdt hij door zonderlinge gunst wel dra in de *Pausfelijke* en *Franfe* Akademien ingelijft; hij bragt ditmaal te *Rome* dertien maanden door, bijverende zig met alle vlijt, het roemwaardigfte der tafereelen van RAFAEL URBINO, MICHAEL ANGELO, CARATZEN, en andere juwelen der kunst, die in 't *Vatikaan* en de *Pausfelijke* kapelle gevonden werden, af te tekenen; ook vergat hij het keurige Beitelwerk niet, maar vervaardigde van alle beelden, groepen en andere merkwaardigheden, fchetzen. Zijn vierde reis naar *Rome*, gefchiedde over *Napels*, daar hij het genoegen hadt, een bezoek bij den groten SOLIMENA op deszelvs buiten-paleis, aan den voet van den *Vefuvius*, af te leggen, en daar een fchat, door de grijze oudheid gefpaarde konstftukken van allerleijen aart, op zijn gemak te begluren, en het voornaamfte daar van na te tekenen; hier fchilderde hij ook het portrait van Don CARLOS, Koning van *Napels* te paard, levensgrootte; nog was het hier, dat onze Schilder van den gullen gastheer, ongemeen veel vriendfchap genoot, en zijn hart lustig ophaalde met 't drinken van den overheerlijken wijn, onder de benaming van *lachrijma Christi* bekend; de fchatrijke en edelmoedige SOLIMENA, wilde hem gaarne enige tijd bij zig houden, en bood hem ten dien einde een vertrek in zijn paleis aan, doch hij floeg zulks beleefdelijk af; en na den brandenden berg, zo veel in zijn vermogen was, bezigtigd te hebben, nam hij affcheid van

zijnen weldoener, en reisde dat schone land door, 't welk opgevuld is met heidense tempels, onderaardsche grotten en andere zeldzaamheden, tot dat hij te *Rome* kwam, daar hij ditmaal veel heeft geschilderd, en onder anderen een uitmuntend stuk, ongemeen schoon van tekening en koloriet, verbeeldende de zontvloed. Na dat hij hier een geruimen tijd hadt vertoefd, ontving hij een brief van *Florence*, die hem melde, dat de Groot-Hertog gevaarlijk ziek was; hij begaf zig hier op terstond na die stad, doch vondt hem reeds overleden; waarlijk een zwaar verlies voor alle beoeffenaars van kunsten en wetenschappen; ja de heiligdommen aan *Minerva* gewijd, ontroerden op het horen van deze treurige mare; en geen wonder ook! nadien zij door de konstlievende Vorsten uit het huis van COSMUS DE MEDICIS gesproten, als door zo vele diamante zuilen, van oudsher zijn onderschraagt geworden, inzonderheid door den laatst gestorvenen Groot-Hertog, van wiens gadeloze achting, voor al wat van konst en geleertheid mag genoemd worden, geheel *Europa* vervuld is.

Onze konstenaar ook niet weinig getroffen door dit zware verlies, bleef nog enige tijd te *Florence*, en reisde vervolgens te land over *Bologne* naar *Venetien*, en van hier, na enige maanden te rug, over *Padua*, *Mantua* en *Milaan*, op *Turin*, daar hij drie maanden lang voor den Generaal SCHUILENBURG en andere aanzienlijke liefhebbers, schilderde. *Turin*, vaarwel zeggende, toog hij over het *Alpisch* gebergte, en reisde door *Savoijen* naar *Frankrijk*; eindelijk te *Rouaan* komende, was zijn voornemen met een schip dat naar *Engeland* zeilree lag, naar dat grootse eiland over te steken, dan op aandrang van enige Kooplieden te *Rouaan*, bleef hij daar nog enigen tijd, om hun te schilderen, en hier door wierdt de *Engelse* reize ten enenmalen gestaakt. Dit afgedaan zijnde, vertrok hij met zijn' broeder in een smakschip op *Amsteldam*, en verder naar *Groningen*; ook was hij niet zo dra in zijne geboortestad gekomen, of hij kreeg vele portraiten en stukken van voorname Heren te schilderen, doordien de mare van zijne bekwaamheid, hem reeds lange was vooruitgelopen. Onder anderen wierdt

wierdt hem door de Staten des Lands, een zolderſtuk boven de tuinkamer van 's Prinſen hof beſteld, welk plafond koepelswijze geſchikt, en uit vijf ſtukken beſtaande, door hem in korten tijd wierdt volvoerd; de Stadhouder nam zo veel genoegen in dit werk, dat hij onze Schilder uitlokte, om op een jaarlijkſe wedde te *Breda* te komen wonen, ten einde aldaar door het aankweken van leerlingen de edele ſchilderkonst in deze ſtad wederom te verlevendigen, en in bloei te brengen; hij aanvaarde dit gunſtig aanbod, heeft aldaar negen jaren gewoond, verſcheidene leerlingen aangekweekt, en vele grote werken op het kasteel te *Breda*, en elders vervaardigd; als onder anderen ſchilderde hij in de ſlaapkamer van de Prins boven de deur, MARS, wordende door de drie *bevalligheden* ontkleed; een ſtuk zo ſchoon en kragtig uitgevoerd, dat alle konstkenners het met ene bijzondere hoogachting beſchouwen; nog in de audientiezaal van het zelvde Hof, een ſchilderſtuk, verbeeldende MARTIUS CORIOLANUS en SCIPIO AFRICANUS; voorts te *Middelburg* in *Zeeland*, voor den Konstbeminnaar LANDSHEER, een zolderſtuk 18 voet groot, verbeeldende den berg *Parnas* met APOLLO en de negen Zanggodinnen, meer dan levensgrootte, 't gene hij ongemeen kragtig en uitvoerig in den korten tijd van 21 dagen heeft geſchilderd; ook maalde hij in 1747 voor den Heer SICHTERMAN in zijn pragtig huis aan de osſemarkt te *Groningen*, een plafont in de grote zaal, 25 voet vierkant, verbeeldende de vergoding van ÆNEAS.

Onze ANTIQUUS, die zig onophoudelijk beijverde, om hoe langs hoe meer, ware zulks mooglijk, het toppunt van de volmaaktheid der konst te bereiken, zoude het zekerlijk zeer verre daar in gebragt hebben, hadt de dood die onvermijdelijke hinderpaal, dat 'er niets volmaakt op dit onderaardſe gevonden wordt, hem daar niet in verhinderd; hij ſtierf in 't laatst van 1750, na dat hij pas den ouderdom van 46 jaren bereikt hadt. ——— J. VAN GOOL, *Nieuwe Schouwburg*. II. D. bl. 307. enz.

ANTONIDES (JOHANNES), VAN DER GOES gebijnaamd,

naar zijne geboorteplaats, de ſtad van die naam in *Zeeland*, zag het eerſte leveslicht den 3 meij 1647; en is geſproten uit geringe doch eerlijke ouders, ANTONI JANSZ. en MAGDALENA STEENAERTS, van de Doopsgezinde geloofsbelijdenis. Het jongetje was pas vier jaren oud, toen hij met zijn' ouders naar *Amſteldam* vertrok, daar hij verder is opgekweekt. In den ouderdom van agt of negen jaren, beſtelde hem zijnen vader op de latijnſche ſchool, onder toezigt van den vermaarden *Amſteldamſchen* Rector ADRIANUS JUNIUS, en waar hij ook op bijzondere uren het onderwijs van JACOBUS COCCEJUS, eertijds Conrector te *Haarlem*, ontving. Deze loopbaan niet zonder lof ten einde gerent zijnde, genoot hij het onderwijs van den uitnemenden Wiskonſtenaar ABRAHAM DE GRAEF, die hem de boeken van EUKLIDES uitleide. Deze en andere hulpmiddelen bragten niet weinig toe, om zijn verſtuft op te ſcherpen, en aan zijnen geest vorderingen te doen maken, die inzonderheid met ene zugt tot poezij was ontvonkt, welke hem van zijnen vader was aangeërft, die ſchoon niet geletterd, egter een ſnedig verſtand bezat, en een vrij goed rijmpje digtte. Der latijnſche taal magtig geworden, kreeg hij lust om daar in de Digtkunst, op 't ſpoor van andere en nieuwere puikſchrijvers te betragten, waar in hij ook geen ongelukkige beginzels liet zien; doch de aangroeijende roem van den groten VONDEL, en de naam door den Ridder HOOFT reeds vroegtijdiger behaald, veranderde in dezen zijne zinnelijkheid, en deden hem tot zijne moedertaal overhellen. Zig hier dan toe bepalende, maakte hij een aanvang met enige vertalingen uit OVIDIUS, SILIUS ITALICUS, HORATIUS en anderen; doch de zugt om iets groots te ondernemen, deedt hem een toneelſtuk op 't touw zetten, waar toe de beroerten en ſtaatswisſelingen in *China* voorgevallen, hem ſtoffe verſchafte, en welk treurſpel onder de naam van TRAZIL, **of overrompeld China**/ hij met een onbegrijpelijken ſpoed afwerkte. Terwijl hij hier mede bezig was, kwam VONDEL die mede een *Chinees* ſtuk ZUNGCHIN genaamd, onder handen hadt, hem een bezoek geven; las zijn ſtuk, en vroeg hem of hij ook voornemens was het te doen

druk-

drukken; ANTONIDES dit met neen beantwoord hebbende, zeide VONDEL, dat 'er veel schoons in was, en verzogt tot bevestiging van zijn gezegde, 'er iets uit te mogen ontlenen, om in het zijne te lasfen. Deze verpligtende handelwijze, vuurde de digtlust van ANTONIDES aan, en men zag van tijd tot tijd voortreffelijke ftukken van hem te voorschijn komen, waar onder uitmuntte Bellona aan band/ in 't jaar 1667 gedigt; en nauwlijks zag dit het licht, of de Kunstkenners verzetteden 'er zig over; ja VONDEL zelv' zeide 'er van: *het is zo schoon dat ik 'er mijnen naam wel onder zetten wil.* Niet lang hier na nam hij onder handen het voornaamste aller zijne overige werken, ik bedoele den Ystroom/ en bragt het gelukkig ten einde in het jaar 1671, toen hij nauwlijks 24 jaren bereikt hadt. Dit ftuk ontving de toejuiching van al wat kunst verftond, en trok behalven de achting van verscheidene andere aanzienlijke lieden, bijzonderlijk tot zig de gunst van DIEDERIK BUISERO, Heer van *Heeraertsheiningen*, en deze was ook het middel dat ANTONIDES, tot deez' tijd toe aan een Apothekers winkel verbonden, waar toe zijne ouders hem opbragten, gelegenheid kreeg zig daar van te ontflaan, en zig naar *Utrechts* Hogeschool te begeven, daar hij vlijtig gedurende enigen tijd studeerde, onder de ervarene Hoogleraren JOAN. GEORG. GRÆVIUS en den zo groten naam in de Geneeskunde gemaakt hebbende HENRIK VAN SOLINGEN, zo dat hij met lof in 1673 tot Med. Doktor werdt ingelijft, na alvorens ingevolge het gebruik ene disfertatie wegens de draaijinge van het Hoofd/ verdedigd te hebben, welke lettervrugt, gelijk ook te voren zijnen Trazil en Ystroom/ VONDEL met een lofdigt vereerde. Ongemeen vlug was hij om *ex tempore*, of op ftaande voet, een digtftuk te vervaardigen; hier van gaf hij onder anderen een bewijs, in het digten van het zo bekende grafschrift op den Zeekapitein DE HAZE, gesneuveld in een gevegt tusfchen de *Engelsen* en *Hollanders*, en 't welk, zo geestig door den zonderlingen BERONICIUS, enkel op het horen lezen daar van, in zoetvloeijende latijnse en griekse vaarsen wierdt overgebragt. Zie BERONICIUS.

De gemelde Heer Buisero, de edelmoedige vriend en Mecenas van onzen Antonides, kreeg kort hier na zitting wegens *Zeeland*, als lid in het Admiraliteits Kollegie op de *Maze*, en daar door gelegenheid, zijnen gunſteling met ene goede winstgevende post aldaar in de Secretarije te begiftigen, benevens toezegging van groter voordelen, zo dra zig de gelegenheid daar toe mogt aanbieden. Dit ſtelde hem in ſtaat een gezin te kunnen onderhouden, en hij nam tot huisvrouwe de bevallige maagd Susanna Borremans, die ingevolge het getuigenis van Hoogstraaten, een *aller vriendelijkst mensch* was en *zoet op poezij*. De bruiloft werdt gehouden in 1678, en van verſcheiden Digteren met zegenwenſen en blijde gezangen vereerd.

Gedurende zijn verblijf te *Amſteldam*, was hij ook geweest lid van het Kunstgenootſchap *Nil volentibus arduum*, van 't welk hij zig egter daar na, door enig ongenoegen afſcheidde; alwaar hij mede deel hadt aan het vertalen en berijmen van de Treurſpelen Agrippa of **de Koning van Alba**, en Oröndates en Statira, en aan het opſtellen des Blijſpels **het Spookend Weeuwtje**, benevens enige andere ſtukken. Na zijn trouwen kwam 'er weinig meer van hem te voorſchijn, intusſen verlangde een ieder even gretig, dat hij zijne belofte, in de voorrede van zijnen **IJstroom** gedaan, zou geſtand doen en een werk van ſtigtelijke ernsthaftigheid in 't licht geven, namelijk **het leven van den Apostel** Paulus, 't welk hij voor hadt in heldendigt te beſchrijven, en op de wijze van Virgilius zijne *Eneade* in XII boeken te verdelen; maar hij wierdt hier door de dood in verhinderd; doordien hij in 1684 van ene borstkwale werdt aangetast, die hem den 18 ſeptember van dat zelvde jaar in het best van zijn leven, in 't graf ſleepte, zijnde ſlegts 37 jaren, 4 maanden en 13 dagen oud. Dit ſmertelijk overlijden voor de Konstminnaars, werdt met ene menigte lijkzangen van de beroemdſte Digters van dien tijd vereerd.

Van aart was onze Digter vrolijk, heus en minzaam in de dagelijkſe verkering; klaar en beſeffelijk in 't voeren zijner redenen; voorts met een ſterk geheugen begaafd, 't gene hem in-

inzonderheid wel te ftade kwam, in het te pas brengen van gebeurtenisfen, lang te voren gelezen of gehoord. —— Zie ook P. DE LA RUE, *Geleterd Zeeland*, bl. 231.

ANTONIDES (MEINARDUS), Predikant in de gecombineerde gemeentens van *Onderwierum* en *Westerdijxhorn* in *Groningerland*, geboren te *Westerwijtwert* den 2 december 1705, hadt tot vader THEODORUS ANTONIDES Predikant te *Westerwijtwert* en *Menkeweer*, en tot moeder ELISABETH MAGDALENA DE WALRICH, uit een aanzienlijk geflagt hervoortgekomen. MEINARDUS zijnen vader vroegtijdig verloren hebbende, begaf zig met zijne moeder in 1716 ter woon naar *Uithuifen*; en van daar naar *Groningen*, alwaar hij de klasfikale fcholen met lof doorgelopen zijnde, inzonderheid zijne Godgeleerde kundigheden heeft opgelegd, door het onderwijs van de Hoogleraren O. VERBRUGGE en A. DRIESSEN, zo dat hij op den 23 feptember 1726 met toejuiching wegens zijne bekwaamheid, door de Klasfisbroederen van *Middelftum* tot Proponent wierdt aangenomen; ook ftondt hij niet lang ledig aan de markt, de Heer JAN LEWE VAN MIDDELSTUM als Collator, beriep hem in de gecombineerde gemeentens van *Onderwierum* en *Westerdijxhorn*, wordende op den 17 october van dat zelvde jaar, in zijnen dienst bevestigd.

Terwijl ANTONIDES bezig was met alle getrouwheid in den wijngaard des Heren te werken, trad hij in 1736 in den egt met KATRINA BUSZ, dogter van GERHARD BUSZ, in leven Predikant eerst te *Uitwierde* en naderhand te *Stitswert*, en ANNA VAN GIFFEN; met welke bedgenote hij een gewensten egt van ruim 32 jaren heeft doorgebragt, wordende deze verbindtenisfe gezegend met drie zonen en een gelijk getal dogters, van welke kinderen vier in hunne tedere jeugd zijn overleden, doch twee zonen nog bij het leven van hunnen vader, Predikant zijn geworden, de oudfte GERHARD BUSZ ANTONIDES in de gemeentens van zijnen grootvader te *Westerwijtwert* en *Menkeweer*, en de jongfte THEODORUS HENDRIK ANTONIDES te *Eskelum* in *Oostfriesland*. Intusfchen ontwiel onze Leraar zijne

dierbare KATRYN op den 13 augustus 1773, en hij zelve overleed na ene bedlegering van vier weken, den 27 augustus 1776, in den ouderdom van 70 jaren en bijkans 9 maanden. MEINARDUS heeft het getuigenis, dat hij gezegend was met uitnemende zielsvermogens, bezittende een vlug verstand, nauwkeurig oirdeel, en voortreffelijk goed geheugen, voornamelijk in het Bijbelwoord, 't welk ook blijkt, uit zijn werk over het Lijden van JESUS CHRISTUS, te Groningen in 1753. in 4to. gedrukt. —— *Boekz.*, 1776. *b.* bl. 735--745.

ANTONIDES (THEODORUS), Predikant in de gecombineerde gemeentens van *Westerwijtwert* en *Menkeweer*; is driemalen getrouwd geweest; als in de eerste plaats met ALETTA SNIP, die hem een meisje heeft ter wereld gebragt, doch kort na haar moeder overleden; de tweede was, GISELINA CRANSSEN, waar uit twee zoons en vier dogters zijn voortgesproten, de ene zoon vroeg overleden, doch de jongste, ANTHONY, is als Predikant te *Andel* gestorven; bij de derde vrouw ELIZABETH MAGDALENA DE WALRICH weduwe van Dr. METTINGH, verwekte hij drie kinderen, waar van de ene zoon MEINARDUS, hier boven is beschreven. Onze PETRUS ging de weg van alle vleesche in januarij 1715, zijne laatste vrouw weduwe latende. Hij heeft de roem gehad van een braaf, geleerd, en vlijtig arbeidzaam man geweest te zijn, trouwens dit laatste blijkt ten vollen uit de menigvuldige boeken dien hij heeft geschreven en door den druk gemeen gemaakt, bestaande zes lijvige quartinen; men kan de optelling daar van vinden, in het *Naamregister van* ABCOUDE, *druk van* 1773. bl. 18. —— *Boekz.*, 1776. *b.* bl. 135, 136.

ANTONIE (JONKER), is Kapitein ter zee geweest, een man die met een zwarte koole in 's lands geschiedenissen staat getekend. Hij voerde in 1635 het bevel over een vloot schepen, ter bescherming van de Haringbuisen, tegens de kapers die de *Duinkerkers* uitoeffenden, in zee gelopen. JONKER ANTONIE werdt door dezelven zijn steng, of zo anderen willen, zijn mast afgeschoten; waar op hij zig uit de vloot naar

huis

huis begaf; hier door ontzonk de overigen de moed, en verſcheidene Buiſen wierden door de Kapers buit gemaakt; dit wierdt in het vaderland zo hoog genomen, dat ANTONIE op bevel van de Admiraliteit van *Amſteldam*, benevens de andere Bevelhebbers in hegtenis geraakten; en in 1636 door over hun aangeſtelde gedelegeerde Rechters gevonnist; JONKER ANTONIE het zwaarſte, om dat hij de vlagge hadt gevoerd, inhabil verklaard en tot een 25 jarige gevangenis verwezen. —— GOUDHOEVEN, *Holl. Kronijk*, fol. 391. AITZEMA, *Zaken van Staat en Oorl.* II. D. bl. 350.

ANTONII (JACOBUS), of JACOB ANTONISZ., geboren te *Middelburg* in *Zeeland*, is geweest Hoogleraar in het Kerkelijk recht, Zanger der Kerke van *St. Gudula* te *Bruſſel*, en Generaal Vikaris van HENDRIK DE BERGES, Biſſchop van *Kamerijk*. Hij heeft geſchreven: *de Præcellentia potestatis Imperatorii. Antw.* 1502. & *Rom.* 1503. *4to.* De grote ERASMUS geeft een uitmuntend getuigenis wegens den inhoud van dit Boek, in enen brief aan onzen JACOBUS geſchreven. Hij roemt daar in zijn levendig vernuft, in zulk een ver gevorderden ouderdom, zijne onvermoeide naarſtigheid bij 't genot van den overvloed der tijdelijke goederen, zijnen waakzamen geest te midden zo veel bewinds; en eindelijk, in zijn kort en bijna ter loops opgeſteld werkje, zijne verſcheidene proeven in veelvuldige takken van geleerdheid en kennis in alle delen van beide de Rechten, ook der Godgeleerdheid, der Geſchiedeniſſen, en van de meeste zo oude als hedendaagſe Schrijvers. —— VALER. ANDR., *Bibliotli. Belg.* pag. 400. D. ERASMI, *Epistol.* lib. XI. *Epist.* 26.

ANTONIO (VAN), is een Konterfeitſchilder geweest, die vrij fraaij ſchilderde en buitengemeen wel kopieerde. Hij heeft dat beroemd ſtukje van CORREGGIO nageſchilderd, met welke kopij, de Kapellaan van den gewezen Hertog van *Beijeren*, den *Rotterdamſchen* JAQUES MEYER, zo priesterlijk een rad voor de ogen draaide, en meesterlijk bedroog. —— WEYERM., *Leven der Schilders*, IV. D. bl. 55.

AN-

ANTONIS (ADRIAAN), is niet alleen beroemd geweest, om dat hij met veel lof in 1588 de Burgemeesterlijke waardigheid te *Alkmaar* bekleedde; maar nog meer, doordien aan hem, benevens andere voorstanders der edele vrijheid, de bewaring der kasten van *Noordholland*, door WILLEM DEN I. wierdt toevertrouwd. 't Geen nog bovenal zijnen naam onsterflijk heeft gemaakt, was zijne ervarendheid in de Krijgsbouwkunde, hebbende hij in 1593, het bestier over den aanleg der nieuwe vestingwerken te *Enkhuizen*, met veel roem ten uitvoer gebragt. —— G. BRANDT en S. CENTEN, *Beschr. van Enkh.*, I. D. bl. 250. 261.

ANTONISZOON (KORNELIS), of KORNELIS TEUNISSE, gelijk hij zijn naam ook schijnt geschreven te hebben; een *Amsteldammer* van geboorte, was een aanzienlijk man, en is in de jaren 1544, 1546, 1548 en 1550, tot Schepen, en in 1547, tot Raad verkoren. Het schilderen was zijne professie, en zulks deedt hij meesterlijk. Van hem hangt nog ene afbeelding van *Amsteldam* op de Thesaurie, verbeeldende de stad in dien stand als het zig vertoonde in zijne eerste bemuring, die in 't jaar 1482 begonnen werdt; zij is in 1536 geschilderd, en maalt de gebouwen en huizen in derzelver natuurlijke gestalte. De Digter JAN VOS, maakte daar op deze regelen:

Hier beurt zig Amstéldam, vol hoop, uit brakke veen.
Zo wordt een Visschers buurt de haven aller zeën.
Op zulk een grondvest weet het Land zijn staat te zetten.
Men bloeit door koopmanschap, men leeft door wijze wetten.

Deze zelvde afbeelding, heeft hij naderhand in 12 bladen in houtsnede uitgegeven; en de Heer WAGENAAR betuigd, zig daar dikwils van bediend te hebben, in het ophelderen van de aloude gelegenheid en gedaante dier stad, zijnde hem tot hier toe geen ouder egte afbeelding van dezelve voorgekomen. Voorts zijn 'er van dezen Schilder, nog enige oude Schutters stukken voor handen, en onder anderen, een, met 17 Schutters aan ene tafel, hangende in den gang voor de klei-

kleine Krijgsraadskamer; het is in 1533 geschilderd, en wordt in 't gemeen *de Braspennings Maaltijd* genaamd. —— WAGEN., *Beschr. van Amst.* I. St. bl. 60. XI. St. bl. 230.

APHERDIANUS (PETRUS), een *Geldersman*, geboren te *Wageningen*, in de stadsregisters van *Amsteldam*, PIETER VAN APHERT genoemd; werdt op den 30 januarij 1556 tot Onder-Rector der latijnsche scholen van genoemde stad aangesteld. Hij heeft ene zeer korte beschrijving van *Amsteldam* in 't licht gegeven, bestaande uit 116 latijnse versen, welke in 1560 te *Antw.* in zijne *Epigrammat. moral.* zijn gedrukt; en dewijl dit werkje buitengemeen zeldzaam is, delen wij aan onze lezers, den korten inhoud van zijne *Amsteldamse* beschrijving mede. Eerst roemt hij in dezelve, den uitgebreiden koophandel der ingezetenen naar *Oosten* en *Westen*, en in allerhande waren, onder welken hij ook de specerijen telt, die egter toen niet uit de *Indiën*, maar van *Venetie* of uit *Portugal*, herwaarts gevoerd werden. Ook spreekt hij bijzonderlijk van den handel in uitheems bier, en telt 'er zes soorten van op, *Hamburger*, *Bremer*, *Lubekker*, *Engels*, *Rostokker* en *Dantziger*. Daar na verheft hij, de lustige wandelwegen langs de stads muren, van waar men de groene weiden en zeilende kielen beschouwen kon. Dan gaat hij over tot de pragtige gebouwen, roemende boven al de *Nieuwe Kerk*, bij welke zijne school gestigt was. De wijsheid en voorzigtigheid der Regeringe, wordt vervolgens van hem geprezen, en ten bewijze daar van, gedenkt hij aan hare zorg voor de gemeente, bij gelegenheid van de duurte des jaars 1557. Hij vergeet ook niet de Geestelijken te prijzen. Hij begroot de kloosters op 20. Wijders gewaagt hij van de gasthuizen en van het weeshuis, en roemt ter dezer gelegenheid, de barmhartigheid der *Amsteldammeren*, omtrent allerlei behoeftigen. Hij beschrijft de ingezetenen, als schoon, groot en sterk; hij roemt hunne vreedzaamheid en eendragt, en besluit met een kort begrip van de *Schutters-Doelen* en jaarlijkse Doelen-feesten. Ook heeft hij nog verscheidene schoolboekjes in 't latijn uitgegeven. —— J. F. FOP-

PENS,

PENS, *Biblioth. Belg.* p. 951. WAGEN., *Beschr. van Amsteldam*, I. St. Voorr. bl. XII.

APOLLONIUS (WILLEM), geboortig te *Veere* in *Zeeland*, daar zijn vader Burgemeester geweest is, wierdt in 1627 Predikant te *St. Anne ter Muiden*, van waar hij in 1631 beroepen wierdt naar *Middelburg*, en aldaar na het vertrek van den vermaarden ALEXANDER MORUS, in deszelvs plaatze tot Hoogleraar in het Gijmnasium wierdt aangesteld. Hij stierf in 1657, en heeft geschreven: *Jus Majestatis circa Sacra &c. Middelb.* 1642. *II. Tom. in 8vo. Grallopæus detectus &c. Ib.* 1646. 8vo. *Disputationes Theologicæ de Lege Dei &c. Ib.* 1655. 12mo. Tractaat van eenige bijzondere deugden der Kinderen Gods enz. Middelb. 1652. 12°. Over den Sabbath. Utr. 1652. 12°. —— B. HUNNIUS, *Zeeuwsche Buise*, bl. 67. P. DE LA RUE, *Gelett. Zeeland*, bl. 140.

APOSTOOL (SAMUËL), geboren in maart 1638, en Leeraar onder de Mennoniten te *Amsteldam*, geraakte in de iegen twist met zijnen ambtgenoot GALENUS ABRAHAMS, welke twist eindelijk zo hoog liep, dat 'er ene scheuring door in de gemeente wierdt veroirzaakt. Zie ABRAHAMS (GALENUS).

APPEL (JAKOB), Konstschilder, geboren te *Amsteldam*, den 29 november 1680, is gesproten uit een braaf burger geslagt; van kindsbeen af, hadt hij veel geneigtheid tot tekenen, ook mannetjes en beesties met de schaar in papier te knippen; welke kinderlijke kunstdrift, in plaats van te verflauwen, met zijne opluikende jeugd hoe langs hoe meer aangroeide, 't welk zijne ouders bewoog, ten einde een regelmatige bestiering aan die geestige natuurdrift te voegen, hem aan de zorg van TIMOTHEUS DE GRAEF, een wakker landschapschilder, toe te vertrouwen; bij wien hij gedurende twee jaren, de gronden der tekenkunst geleert hebbende, zulke doorslaande blijken van vernuft en vordering gaf, dat hij hem den kunstigen portraitschilder DAVID VAN DER PLAAS aanbeval, die onze APPEL nog twee jaren liet tekenen, inzonderheid naar het kunstwerk van

TEM-

TEMPEEST, deordien hij vermerkte, dat de neiging van zijnen leerling, daar 't meest toe overhelde. Door deze oeffening wierdt hij zo bekwaam, dat hij dikwerf met den zoon van zijnen meester, die ene warme genegentheid voor hem hadt opgevat, naar buiten wandelde, om fraaije gezigten, landschappen met beesten, en al wat maar schilderagtig was, af te tekenen; vervolgens zette hem zijn meester op zijn veertiende jaar aan 't schilderen van beelden en beestjes, gevende hem teffens nuttige lessen, ten aanzien van derzelver schikking en ordonnantie; doch hoe vernuftig en wel uitvoerende hij in die te schilderen was, konde hij egter met de agtergronden en 't verder bijwerk niet te regt komen. Na dat hij dus enige stukjes ten halve geschilderd hadt, viel VAN DER PLAAS in ene slaapziekte; in die toestand genoegzaam drie weken lang sprakeloos gelegen hebbende, vondt men goed, den jongen APPEL met enige stukjes, voor zijn bed te brengen, zig houdende of hij om onderwijs kwam vragen; zo dra nu hoorde de kranke de stem van zijnen leerling niet, of hij deed moeite om te spreken, en beterde in zo verre, dat hij uit ongemene achting voor APPELS leergierigheid, zo dikwerf hij hem zag, zijn uiterste best deedt, om hem te onderwijzen. Na zijne volkomene herstelling, vertoonde hem onze jonge kunstenaar verscheidene stukjes met beelden en beestjes hier en daar beschilderd, doch zonder agterwerk; zo als VAN DER PLAAS die zag, bevielen ze hem zo wel, dat hij die aan den Landschapschilder ALBERT MYRING liet zien, met verzoek om 'er in APPELS tegenswoordigheid, landschapjes agter te schilderen; waar toe deze geredelijk bewilligde, en in 't bijwezen van APPEL terstond aan 't werk trok, die altijd agter hem stond, om zijne manier en handeling te begluren, die hem zo wel beviel, en zijnen konstijver dermate voor dat deel der konst opwakkerde, dat hij benevens het portraitschilderen, het landschapschilderen teffens leerde. Na zig dus bij VAN DER PLAAS naarstig en loffelijk geoeffend te hebben, zeide hij zijnen meester vaarwel, en ging vervolgens de volmaakte natuur bestuderen; ten dien einde, ging hij bij enige van zijn

ou-

ouders goede vrienden, buiten *Haarlem*, op het zogenaamde *Kraijenest* wonen, en vondt daar ene fchone gelegenheid, om zijn warme drift voor het landfchilderen, naar het leven den vrijen teugel te vieren; waar in hij ook zo gelukkig flaagde, dat hij op zijn 18de jaar al een bekwaam meester was, en na twee jaren verblijfs aldaar, een binnenlands reisje naar den *Haag* en elders deedt, wor ende inmiddels hier en daar te werk gefteld, en krijgende veel te doen. Te midden der bezigheid in het uitoeffenen van zijnen konst op verfcheidene plaatzen, wierdt hij van zijne ouders te huis ontboden, en vondt in *Amfteldam* terftond gunftige MECENATEN, onder welke de Heer CLIFFORT geen der minften was; die hem, zo voor zig zelv', als anderen, veel gelegenheid tot konstbezigheden verfchafte, en overal den liefhebberen zijn konstwerk aanprees.

Ruim 21 jaren bereikt hebbende, begaf hij zig in 't huwelijk, en ging enigen tijd daar na te *Saandam* wonen; daar hij nauwelijks gezeten zijnde, of hij kreeg een menigte portraiten, hiftorien en landfchappen te fchilderen, zo voor de aanzienlijkfte lieden dier plaatze, als van de omliggende fteden. Daaromftreeks, al wat voedzel aan zijn konstpenfeel in drie jaren tijds gaf, hebbende afgegraast, trok hij weer naar *Amfteldam*, en zette een fchilderswinkel op, met allerlei foort van konstwaar, die tot fieraad van huizen en tuinen veel gebruikt wordt. Tot het fchilderen derzelve hadt hij lieden aan de hand, onder anderen zelvs enen zoon van den groten LAIRESSE, die dit werk fix verftondt, en veel jaren zijn beftaan mede gewonnen heeft. Ondertusfchen hadt hij zijne handen ook vol werks, met het fchilderen van zalen, kamers in 't rond, zolder-, deur- en fchoorfteenftukken, ftofferende dezelve met hiftorien, landfchappen, grauwe beelden, en al waar maar de zinlijkheid der aanbefteders op viel, van welk konstwerk vele nog in wezen zijnde bewijzen, in verfcheidene voorname huizen te *Amfteldam*, te zien zijn. Dus 20 jaren met 'er woon in deze konstbezigheden op de *hoogftraat* hebbende doorgebragt, verplaatfte hij zig op den *vijgendam*, daar hij

hij een groot aantal ſchone ſtukken, voor aanzienlijke lieden heeft geſchilderd, waar van men onder velen de proeven kan zien, op de overheerlijke buitenplaats *Meerenberg*, gelegen bij *Haarlem*.

Na dat onze Konſtenaar 70 jaren hadt bereikt, ſtierf hij op het alleronverwagtst, want den vorigen avond, buiten ſchijn van enige ziekte, naar gewoonte op ene matige wijze gegeten en gedronken hebbende, wierdt hij des morgens van den 7 meij 1751, dood in zijn bedde gevonden.

Van verſcheiden kinderen, die hij uit zijn huwelijk verwekt heeft nagelaten, is een' zoon even als zijn vader Jakob genaamd, die ook in alle opzigten naar hem aartte, want nog ſlegts een kleine jonge zijnde, bekrabde hij vloeren en wanden met allerlei voorwerpen, en wel zo geestig voor die kindsheid, dat het aan een ieder tot verwondering verſtrekte. Op zijn 10de jaar ter ſchole beſteld zijnde, om al dat gene te leren, wat tot een goede opvoeding vereist wordt, was hij niet min werkzaam, al het papier dat hij magtig kon worden, met beeldjes en beestjes te bekladden. Dit ſpelende leren, maakte hem in drie jaren, die hij daar was, zo bekwaam, dat zijn meester aan zijne ouders verzogt, den jongen Appel daar te laten, om zijne medeſcholieren in de tekenkonst te onderwijzen; doch zij weigerden zulks, tot groot genoegen van haren zoon, die ſlegts maar verlangde, om onder het beſtier van zijnen vader, zijne vurige konstdrift den ruimen teugel te vieren; gelijk hij vervolgens deedt, zettende met de ijverigſte naarſtigheid zijne ſtudie voort, met dat gewenst gevolg, dat hij niet alleen zijnen vader op het edel konstſpoor kloek en rustig naſtreefde, met hem in alles de behulpzame hand te bieden, maar zelvs wel dra in ſtaat geraakte, om grote werken te ondernemen, en die niet minder als zijn vader, tot genoegen der aanbeſteders loffelijk uit te voeren. Indien deze Konſtenaar nog leeft, heeft hij thans den ouderdom van 78 jaren bereikt, doordien in 1719 is geboren. ——— J. v. Gool, *Nederl. Schilders.* II. D. bl. 158. enz.

APPELMAN (BALTHASAR SIMONSZ.), een ijverig voorstander der Vrijheid, is Schepen te *Amsteldam* geweest in 1578, 1582, 1584, 1586 en 1588, vervolgens is hij tot driemalen toe tot Burgemeester van die stad verkoren.

APPELMAN (BARENT), geboren in *'s Hage* 1640, is een braaf Schilder geweest in landschappen en Italiaansche gezigten. Hij heeft veel contrefeitzels van DE BAAN gestoffeert met landschappen; en wordt inzonderheid geroemd, door de schone stukken die hij in de grote zaal op *Zoestdijk* geschilderd heeft. Hij stierf 46 jaren oud zijnde, in 1686. — HOUBRAKEN, *Leven der Schilders*, III. D. bl. 161.

APPELMAN (HUIBERT SIMONSZ.), was een van degenen, wier namen men gemeld vindt, in het vonnis van bannissement en verbeurdverklaring uitgesproken door den Hertog VAN ALVA den 6 junij 1569, om reden: „dat hij in „zijn huis te *Amsteldam*, heimelijke vergaderingen, predika„tien der *Mennoniten*, en het nagtmaal naar hare wijze ge„houden hadt." — J. MARCUS, *Sent. van* ALVA. bl. 197.

APPELMAN (JAN), Burgemeester van *Amsteldam*, wierdt in 1672 als Raad van die stad aangesteld, vervolgens verscheidene malen tot Schepen, en voor de eerstemaal als Burgemeester in 1688. Hij was somtijds een tegenstrever van WILLEM DEN III, die hem om die reden, ook niet best koste zetten, en in 't geheel niet vertrouwde, die ook niet wilde, dat hij in 't geheim zoude zijn ten aanzien van zijnen voorgenomenen togt naar *Engeland*. De opgeraapte beschuldiging van zekeren JAN HOL tegens hem, als of hij zig in een ongeoirloofden handel met *Frankrijk* zou hebben ingelaten, is ongegrond bevonden en ene verfoeijelijke lastertaal te zijn. Hij is gestorven den 27 december 1694. — WAGEN., *Beschr. van Amst.* VI. St. bl. 143. 172. 173.

ARCERIUS (JOHANNES), Professor in de Griekse taal te *Franeker*, werdt geboren te *Noordhoorn* in de *Ommelanden* in 1538, zijnde zijne ouders eerlijke en welgezetene landlieden.

Reeds

Reeds vroegtijdig leide onze JOHANNES zig op de wetenſchappen toe, en kreeg ſmaak in den gezuiverden godsdienst. In 1568 vindt men hem gemeld als Rector der latijnſe ſchole te *Franeker*, van waar hij, om de vervolgingen van den Bisſchop CUNERUS PETRI te ontgaan, in 1572 de wijk naar *Haarlem* nam, onthoudende zig naderhand te *Delft*, en vervolgens te *Embden*. In 1576 werdt hij Predikant te *Enkhuizen*; maar die ſtad toen geen twee leraars kunnende onderhouden, keerde hij weder naar *Zuidholland*; en om dat hij toen geen vaste ſtandplaats hadt, noemde men hem *een Dienaar in de Klasſis van Leijden*; zie de naamlijst der leden van de nationale Sijnode te *Dordrecht* 1578. In 1580 was hij vast Predikant te *Ooster-* en *Wester-Schelling*; en zes jaren later, bediende hij als buitengewoon leraar de gemeente te *Leeuwarden*. In 1586 werdt hij Rector te *Utrecht*, en in 1589 Hoogleraar in de Griekſe taal te *Franeker*. Hij huwde in 1568 of 1569 met JAQUELINE LOTIN, bij wie hij 7 kinderen verwekte, en ſtierf te *Franeker* in 1604. Behalven enige Oratien enz., heeft hij uitgegeven: JAMBLICHUM *de vita Pijthagoræ, ejusdemque Protreptica, cum verſione latina & notis. Franeq. apud* ÆGID. RADÆUM. 1598. 4*to*. —— E. L. VRIEMOET, *Athen. Friſ.* p. 73. C. SAXI, *Onom. literar.* Pars IV. pag. 90.

ARCERIUS (SIXTUS), Hoogleraar in de Griekſe taal, is geboren te *Franeker* den 13 december 1570. Zijn vader was de bovengemelde JOHANNES ARCERIUS, en zijne moeder JAQUELINE LOTIN. Na in zijne tederſte jeugd een deelgenoot te zijn geweest, van het omzwervend leven zijner ouders, die genoodzaakt wierden *Friesland* te ontwijken, ten einde zig voor de vervolgingen van den Bisſchop CUNERUS PETRI te beſchermen; keerde hij, het gevaar over zijnde, onder de beſcherming van die dierbare panden naar gemelde provintie te rug; volbragt 'er zijne letteroeffeningen, en wierdt in 1596 met de waardigheid van Doktor in de Medicijnen bekroond. Kort hier na door Graav WILLEM LODEWYK VAN NASSAU, Stadhouder van *Friesland*, aangezogt zijnde aan zijn Hof te komen, ten einde de opvoeding en het onderwijs van zijne beide neven te beſtie-

ten, aanvaardde hij dezen glibberigen post, en beoeffende tessens de medicijnen te *Leeuwarden*; dan geheel en al niet berekend voor de staatkunde van het hooffe leven, verkreeg hij door gunst en voorspraak van gemelden Graav, die volstandig zijn getrouwe voorthelper is gebleven, op ene aanzienlijke wedde, de bediening als Medicus bij het leger, die hij niet zonder dikwils velerlei gevaren door te worstelen, verscheidene jaren agtereen, met enen gewenschten voorspoed en geen geringen roem uitoeffende. Zijn vader in 1604 overleden zijnde, wierdt hij op den 26 april van het volgende jaar, in deszelvs plaats tot Hoogleraar in de Griekse taal te *Franeker* beroepen, hebbende die waardigheid gedurende het tijdvak van bijna 19 jaren met geen gering nut voor de studerende jeugd, en de warmste vlijt en ijver waargenomen, als wanneer hij, zonder ooit te zijn gehuwd geweest, op den 1 augustus 1623 door den dood van zijnen werkzamen post wierdt afgelost, en in de zalige eeuwige rust overging. Het volgende lijkdigt is door den Frieschen Historieschrijver en Hoogleraar P. WINSEMIUS, ter zijner nagedagtenis vervaardigd.

Efferat ingenuum prisci natura leporis,
Mæonidem laudet Græcia culta suum.
Suavisonos Teiis moduletur Anacreon ignes,
Pijthia Thebanis Pindarus ore tonet.
Hoc uno veteres agnovit Frisia Graios,
Hoc una voluit suada Pelasga loqui.
Patria, da veniam, mutavit Græcia sedem,
Et lijrici nobis jam periere sales.

Behalven nog ene latijnse Redevoering, heeft onze ARCERIUS in 't licht gegeven: ÆLIANI & LEONIS *Imperatoris Tactica, cum nova versione & animadversionibus*, *Lugd. Bat.* 1613. 4to. —— FR. SWEERTII, *Athen. Belg.* p. 678. J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 1094. E. L. VRIEMOET, *Athen. Frif.* pag. 127. C. SAXI, *Onomast. liter.* Pars IV. p. 166.

AREMBERG (JAN VAN LIGNE *Graav* VAN), werdt in 1549 in plaats van den overleden Grave VAN BUREN, tot Stadhou-

houder over *Friesland*, *Overijssel* en *Groningen* aangesteld. Hij weigerde in het Verbond der Edelen deel te nemen, willende benevens enige anderen, zig noch voor de ene noch voor de andere zijde verklaren. In 1566, wierdt aan hem benevens den Graav VAN MEGEN, door de Landvoogdes het bevel over 't leger toevertrouwd. In *Friesland* wist hij in 1567 uit te werken, dat de openbare godsdienstoeffeningen der Onroomsen wierden gestaakt, en de schaden aan kerken en kloosters veroirzaakt, te doen boeten bij verdrag; doch de inquisitie en strenge plakaten beloofde hij te doen stilstaan; dan men vertrouwde nogthans zo weinig op deze belofte, dat wel 70 Edelen, die 't verbond getekend hadden, na 't sluiten van dit verdrag, naar *Amsteldam* en elders de wijk namen. AREMBERG hadt hun enen schrik aangejaagd, door het doen vatten van JAKOB VAN ILPENDAM, Geheimschrijver van BREDERODE, die sedert te *Brussel* onthalsd werdt. Met het verzekeren van *Groningen*, voor den Koning, hadt hij langer werk, zijnde 't volk hier kriegel van aart, en trots op de sterkte der steden; het gelukte hem eerst in junij, onder allerlei glimpige beloften, die naderhand weinig gerekend wierden, vier fendelen *Duitse* knegten onder BLASIUS VAN VEGERSHEIM in de stad te krijgen, die meest bij Onroomsen onder dak geholpen werden. In dit zelvde jaar, wierdt hij door den Hertog VAN ALVA met enig krijgsvolk naar *Frankrijk* gezonden om den Koning te helpen, die met zijne Onroomse onderzaten, wederom in oorlog geraakt was, doch die in 't volgende voorjaar van 1568 na 't vernieuwen der vrede, te rug keerden. Nauwlijks van dezen togt uitgerust, wierdt AREMBERG naar de *Ommelanden* gezonden, om Graav LODEWYK VAN NASSAU te bestrijden, die hem terstond bij zijne komst in de nabuurschap van het klooster *Wittewerum* aantastte. Hier viel een vinnig gevegt voor, waar in de *Spaansen* meenden de overhand gekregen te hebben; ook week Graav LODEWYK terstond na den strijd naar *Slogteren*, en voorts naar 't huis te *Wedde*. De *Spanjaards* wanende den vijand reeds aan 't vlugten te hebben gebragt, drongen den Graav VAN AREMBERG om hem te vervolgen. Graav LO-

DEWYK verkondfchapt, dat hem de *Spanjaards* op de hielen zaten, ftelde zig in flagorde bij 't klooster *Heiligerlee*, en viel toen de *Spaanfe* voorhoede, welke hij geenen tijd gaf om zig te fchaaren, met zijne ruiters aan; zij werdt haast in verwarring gebragt; twee hinderlagen door Grave LODEWYK, in de floten gelegd, ftoven ook onverhoeds op, treffende de *Spanjaards* in de zijden; AREMBERGS benden werden geheellijk geflagen; en hij zelv zig dapperlijk werende, fneuvelde in den ftrijd, nevens verfcheidene hoplieden en een aanzienlijk getal van gemenen. Deze bloedige flag, waar AREMBERG zijn graf vondt, viel voor op den 23 meij 1568. —— WAG. *Vad. Hift.* V. D. bl. 332. VI. D. bl. 208. 222. 223. 257. 273.

ARENDS (JAN), geboren te *Alkmaar*, was een der eerfte Predikers na de reformatie hier te lande. Hij hadt in zijne jeugd het mandemaken geleerd, bij enen GERRIT ALBERTS; een onderzoekend, braaf man, welke de leer der *Roomfe* kerk verlaten en die der Hervormden omhelsd hadt. Met grond kan men geloven, dat hij ook de eerfte geweest is, die zijnen leerling zo wel in 't een als in 't ander onderwezen heeft. ARENDS tot meerder jaren, en door oeffening ook tot meerder kennis in de lere der waarheid gevorderd zijnde, plantte, aangevuurd door ene warme liefde voor dezelve, die wederom voort bij anderen; doch in dit goede werk wierdt hij eerlang geftoord, en genooddrongen ten einde de haat en vervolging van ELBERT HUIK, Pastoor te *Alkmaar* te ontduiken, met den aanvang van het jaar 1566, die ftad te verlaten en elders ene veilige verblijfplaats te zoeken. Intusfchen was ARENDS getrouwd, en hadt bij zijne vrouwe verfcheidene kinderen geteeld; met dezen ballast vertrok hij naar *Kampen*, en leerde en predikte aldaar in 't verborgen. Hij verwaarloosde ook geenzints zijne *Hollandfe* broeders, maar kwam van tijd tot tijd in die provintie ter fluik, om de aldaar verfcholene belijders te troosten en tot volftandigheid aan te manen. Door enige *Amfteldammers*, bij welke hij bekend was, verzogt geworden zijnde te prediken, deedt hij zulks het eerst op den 14 julij

1566, te *Hoorn*; vervolgens waagde hij het even buiten zijne geboorteſtad, en op 't laatst van die maand te *Amſteldam*, buiten de *Haarlemmerpoort*, op de zogenaamde *Rietvink*. Na dat hij den 4 augustus nog eens te *Buikſloot*, en op volgende dagen elders in *Noordholland* gepredikt hadt, wist men hem over te halen, om zig aan de *Amſteldamſe* gemeente te verbinden, die het reeds gelukt was om in twee kerken te mogen prediken, en hem tot haren gewonen Leraar te beroepen, welke roepſtem hij ook eerbiedigde; waarlijk ene grote en ſonderlinge omwenteling van gebeurtenisſen, want weinig tijds te voren, was 'er door de Regering van die ſtad, nog 600 guldens op zijn lijf geſteld. Doch met dit al, was dit heuglijke voorval van zeer korten duur; want in het volgende jaar, keerde de kans zodanig ten zijnen nadele, dat hij benevens enen Scheltius, verpligt wierdt naar *Embden* te vlugten, in welke ſchuilplaats zij wel ontvangen werden. In 1572, beriep men hem te *Alkmaar* als Predikant, en in het volgende jaar was hij Præſes van 't *Noordhollandſche* Sijnode, en overleed op den 28 augustus 1573, terwijl de ſtad door de *Spanjaarden* belegerd was. Arends was geen man van diepe geleerdheid, geoeffentheid in taalkunde, of vrije wetenſchappen, doch om de achtbaarheid zijns wezen, zijne nedrige godvrugt, en de klem zijner zinſpreuken, ten hoogſten te achten. Op het uiterſte liggende, en de alarmklok horende, badt hij benevens zijn huisgezin God met gevouwen handen, dat hij doch *Alkmaar* zijn vaderſtad, den vijand niet mogt ter plundering en verwoesting overgeven, maar liever voor de Gelovigen en Godvrugtigen aldaar ene hutte behouden. —— Brand, *Hiſt. der Reformatie*, I. D. G. Boomkamp, *Geſch. van Alkmaar*, bl. 199. 240.

ARENDS (THOMAS), een nederduitsch Digter, die door zijne fraaije vinding, mannelijken rijmtrant en verhevenheid van ſtijl, geen en geringen lof verdiend, en door zijne toneelſpelen, zig een naam die nog ſtand houdt, gemaakt heeft. Hij werdt den 6 julij 1652 te *Amſteldam* geboren, uit geringe doch eerlijke ouders, zijnde zijn vader van *Kampen*, en zijne moe-

der van *Keulen* afkomstig. Door hunne opvoeding, en de aansporing van zijne meesters, inzonderheid van enen Makelaar LE BLEU, op wiens komptoir hij bediende was, kweet hij zig met ijver in zijnen pligt; ook wist hij zig in de gunst van enige voorname lieden, en onder anderen van den *Amsteldamsen* Burgemeester JOHANNES HUDDE te dringen, die hem na de dood van LE BLEU, deszelvs Makelaarsplaatze bezorgde. Hij hier door op zijn eigen wieken drijvende en een goed bestaan hebbende, begon in zijne snipperuren, zijn aangeboren digtvermogen te beoeffenen, en leide zig inzonderheid toe op bijbelse en andere stigtelijke onderwerpen, welke onder den tijtel van **Mengelpoezij** door de bezorging van MATTHÆUS BROUERIUS VAN NIDEK in 1724 zijn in 't licht gegeven; ook beeldde hij op aanzoek van zijnen begunstiger Burgemeester HUDDE, bij zekere gelegenheid, de hatelijkheid der dronkenschap met vrij levendige kleuren in digt af. De kundige PELS zijnen digtlust ontwaar wordende, vereerde hem met zijne vriendschap; hier door genoot hij niet alleen veel nut, maar werdt ook tot medelid van het Kunstgenootschap, bekend onder de zinspreuk *Nil volentibus arduum*, aangenomen. Daar door geraakte ARENDS in staat, om den regten waren stand en houding van een digtstuk, wel te leren kennen. Hij heeft behalven zijne **Mengelpoezij** / verscheidene Treurspelen en een of twee Blijspelen gedigt; en overleed in het best van zijn leven, in het jaar 1700. —— WAGEN., *Beschr. van Amst.* XI. St. bl. 383. BR. VAN NIDEK, *Berigt voor zijne Mengelpoëzij.*

ARIAANSZ. (DIRK), Burger te *Dordrecht*, kogt op den 25 meij 1500, van KLAAS DE JAEGHER, een vat *zout*, voor VII en een halve stuiver; van JAN KRYNEN een vat *tarwe*, voor VII en een halve stuiver; van HENDRIK MICHIELZ, een vat *haver* voor II stuivers en V duiten; van NEELTJE in de Klok, een stoop *rode wijn*, voor enen braspenning, eindelijk een *vette gans*, voor IX duiten; maakt te samen XX stuivers. —— Enkel om de sonderlingheid van zodanig goedkopen prijs, plaatzen wij dit, uit M. BALEN, *Beschr. van Dordrecht*, bl. 805.

ARIAS MONTANUS (BENEDICTUS), een der geleerdſte Theologanten, welke *Spanje* immer heeft voortgebragt, leefde in de XVIde eeuwe. Schoon geen *Nederlander* zijnde, maak ik hier egter gewag van hem, doordien men wil, dat VARGAS, lid van den *Bloedraad*, wel eens gebruik van zijne pen maakte, om ſtukken te ſtellen, tot meerdere benauwing van de ongelukkige inwoners onzer gewesten. ARIAS was geboortig van *Trexeval*, een dorp in het bisdom van *Badajoz*. Hij was van edele doch onvermogende ouders geboren, die hem zo veel hunne magt toeliet, aan de ſtudie hielden, waar toe verſcheiden voorname lieden te *Seville*, milde handreiking bijdroegen; ook nam hij in korten tijd ongemeen in de kennis der letterkunde toe, begaf zig vervolgens naar *Alcala*, ſtudeerde niet alleen in de Godgeleerdheid, maar oeffende zig ook nog verder in de aan hem genoegzaam reeds bekende latijnſe, griekſe, hebreeuwſe, chaldeeuwſe, ſijriſe en arabiſe talen. Hij reisde hier op door *Italie*, *Frankrijk*, *Duitschland*, *Nederland* en *Engeland*, en maakte zig mede kundig in die verſchillende volkſpraken. Vervolgens wierdt hij Ridder van de *Geestelijke orden van St. Jacob*, en daar na Priester, en verzelde den Bisſchop van *Segovie* naar het concilie van *Trente*, op welke kerkvergadering hij veel lof verwierf. Na zijne terugkomst, begaf hij zig op een vermaaklijk lusthuis nabij *Aracena* in het gebergte van *Andaluſie*, alwaar hij zig enkel met ſtuderen onledig hieldt; dan Koning FILIPS DE II., lokte hem uit dit eenzaam verblijf, hem met den arbeid belastende, om een' nieuwe uitgave van den Bijbel, ingerigt naar die van *Alcala* te vervaardigen. ARIAS nam dit werk op zig, en bragt het ook gelukkig ten einde, niettegenſtaande alle de hindernisſen die hem in den weg gelegd wierden, en waarom hij zelvs in de verpligting raakte, ene reize naar *Rome* te doen, ten einde zig bij den Paus te verantwoorden. Bij zijne terugkomst, boodt FILIPS hem een Bisdom aan, doch hij weigerde zulks, en ſtierf te *Seville* in 1598, volgens zijn grafſchrift ruim 70 jaren oud; ſchoon NICOL. ANTONIO, zijnen dood ſtelt op den 11 junij 1611. Hij heeft verſcheidene werken in de latijnſe taal ge-

V ſchre-

schreven. —— SPONDANI, *in Annal.* N. ANTONII, *Biblioth. Hispan.* WAGEN., *Vad. Hist.* VI. D. bl. 313.

ARKEL (*Heren* VAN), zijn van ouds her, onder de voornaamste en magtigste geslagten van *Holland* bekend geweest, uitmuntende in pragt en rijkdom; doch teffens ook in trotsheid en hoogmoed, waar door zij voor niemand wilden zwigten; voorts dapper, doch te gelijk oorlogzugtig. PONTANUS, melding makende van den dood van Jonkheer WILLEM en zijn vader JAN, laatsten Heer VAN ARKEL, zegt: „ Men geloofde „ dat 'er in *Duitschland* nauwlijks vermogender Heren in tijde„ lijke middelen waren, dan de Heer VAN ARKEL; want zijne „ inkomsten bedroegen jaarlijks 83600 rhijnse guldens, waar„ lijk ene verbazende somme in die tijd, daar bij gerekend „ 500 oude schilden, die hij van zijn *Veluwsche tienden* trok, „ en 600 dukaten jaarlijks uit de bank van *Venetien*, die hij te „ *Antwerpen* ontving." Behalven de Heerlijkheid *Arkel*, het land van dien naam, met de stad *Leerdam*, *Asperen* en *Hagestein*, bezat hij nog in *Frankrijk*, het hertogdom *Bar*, in *Braband* en in *Zeeland*, aanzienlijke goederen. —— Wij zullen ons vergenoegen, met de voornaamsten uit dit geslagt aan onze lezers te doen kennen, voorts de zodanigen die belang stellen, om van dit reeds voor lang uitgestorven geslagt ene vollediger kundigheid te erlangen, verwijzende naar de uitgebreide geslagtlijsten, welke van deze familie gevonden worden bij A. FERWERDA, *Nederlands Geslagt-, Stam- en Wapenboek*, I. Deel. 1785.

ARKEL (HEYMAN VAN), werdt door PONTUS HEUTERUS, en anderen, gehouden voor den eersten Heer *van Arkel*; zij zeggen, dat hij uit *Hongarijen* in *Holland* gekomen, en een dapper held geweest is; daar bij voegende, dat DIRK DE II, Graav van *Holland*, hem het land van *Arkel* en dat van *Leerdam*, uit aanmerking zijner diensten, geschonken heeft. A. KEMP, en anderen willen, dat een van HEYMANS voorzaten, JAN genaamd, wel 200 jaren voor de aanstelling der Hollandse Graven, de eerste Heer *van Arkel* was. Deze zou, ingevolge

ge de geschiedverhalen, in 641 en 642, ten dienste van DAGOBERT der *Franken* Koning, onder het beleid van PIPYN VAN HERSTAL, Hertog van *Braband*, in de *Nederlanden* gekomen zijn, de *Friesen* hebben helpen overwinnen, en het kasteel *Wiltenburg* (*Utrecht*) innemen, en zou DAGOBERT hem, ter beloninge hier van, een grote streek lands, tusschen de *Lek* en *Waal*, aan de rivier de *Linge*, in eigendom gegeven hebben; op welken grond hij ene Kerk, in plaats van den Heidensen Tempel aan HERCULES gewijd, zoude gestigt hebben, en daar door de naam van *Arkel* ontstaan zijn. Dat verder enige jaren daar na, de *Friesen*, *Denen* en *Noormannen*, met hunne invallen, die Kerk, Slot, en andere goederen van Here JAN zouden verbrand hebben; door welke verwoesting, gemelde Heer JAN genoodzaakt was geworden, de vlugt naar *Frankrijk*, en zijn verblijf te *Pierepont* te nemen, alwaar hij overleed, nalatende een zoon, HEYMAN genaamd, die aldaar mede overleed, en een zoon JAN genaamd naliet; welke JAN aldaar een vest en slot liet bouwen, dat door enen BRANCION verwoest werdt; om welke reden, hij door JAN werdt omgebragt. BRANCION, een broeder van den Hertog van *Bar*, en dus van koninglijken bloede zijnde, vondt zig genoodzaakt uit *Frankrijk* te vlugten, en na veel omzwervens begaf hij zig naar het toen woeste en onbewoonde land van *Arkel*, alwaar hij in 694, de vernielde kerk deed herbouwen, om welken tijd, men zegt dat hij overleed, nalatende enen zoon, HEYMAN genaamd. Deze HEYMAN, die ter vrouwe hadt TECLA, dogter van WOLBRANDT, zoon van den eersten Heer van *Egmond*, diende allereerst PIPYN, daar na Keizer KAREL DEN GROTEN. Enen hogen ouderdom bereikt hebbende, werdt hij in 783, in enen slag aan de rivier de *Elve*, tegen de ongelovige *Friesen*, gedood. Bij gemelde TECLA, teelde hij een zoon JAN, die in 818 door den Keizer tot Burgtvoogd werdt aangesteld, en overleed in 856. Van dezen bleef wederom een zoon na, HEYMAN, eerst Hoveling van LODEWYK DEN GODVRUGTIGEN, en daar na Kamerheer van den Hertog van *Lotharingen*. Bij zijn overlijden, bleven van hem na twee zonen,

nen, POPPO of FOPPO en JAN, die zijnen vader opvolgde; hij sneuvelde in een veldslag, die gehouden werdt tusschen LODEWYK DEN IV, Koning van *Frankrijk*, en Keizer HENDRIK DEN VOGELAAR, om het bezit van *Lotharingen*, in 935. Van dezen FOPPO bleef na HEYMAN, volgens sommigen de eerste Heer van *Arkel*, die men wil dat ook in dienst geweest is van Keizer OTTO DEN GROTEN, die hem met enig volk naar *Nedersaxen* of *Oostfriesland* zond, om met TIELEMAN, Landvoogd van dat gewest, nu het hedendaags *Friesland* te bestieren. Daar zijnde, schaakte hij de dogter van gemelden TIELEMAN, SILLA of GILLA genaamd, nam met haar de vlugt naar *Holland*, en trouwde aldaar. DIRK DE I, Graav van *Holland*, maakte hem volgens enigen tot zijnen Hofmeester, en hij begiftigde hem op nieuw met zijne voorouderlijke goederen. Zeer waarschijnelijk stierf hij in 996, nalatende POPPO of FOPPO en DODO, van welke laatste men wil, dat de geslagten VAN DALEM, GELLEKUM, SEVENDER en HAEFTEN, zo men afkomstig zijn.

ARKEL (JAN VAN). Wij vinden 'er niet minder dan 17 van dezen naam, tot dit geslagt behorende; doch zullen alleen van den genen melding maken, die den Bisschoppelijken zetel te *Utrecht* heeft beklommen. Door den afstand van NIC. CAPUTIUS, werdt JAN VAN ARKEL, die een groot voorstander in Paus CLEMENS vondt, schoon nog zeer jong zijnde, in 1342 het hoofd der *Utrechtse* Kerke, wordende vervolgens te *Rome* gewijd, en aanvaardde in het volgende jaar zijne waardigheid. Het was een oorlogzugtig en teffens dapper mensch. Zijne eerste overwinning behaalde hij, in enen veldslag, op Heer MELIS VAN MYNDEN, en daar na op de *Hollanders* bij *Schoonhoven*; al den buit dien hij daar door bekwam, gebruikte hij tot aflossing der schulden, door zijnen voorzaat JAN VAN DIEST gemaakt. Ook nam hij *Weesp* en *Muiden* in, en gaf de beide steden ter plundering over. Daar na was hij bedagt op de versterking en bemuring van *Hardenberg* en *Rhenen*; dat hem wel gelukte. Intusschen loste hij ook voor 60000 rijders de provintie *Overijssel*, en *Vredeland* voor 7000 ponden.

den. Hij kogt de Heerlijkheid en 't Huis *te Lage*, schoon het hem, toen de tijd van betalen verstreken was, aan geld mangelde, waar uit vele moeilijkheden ontstonden. *Oudwater* nam hij stormenderhand in, en deed het na gedane plundering, verbranden. *Overijssel* bevrijd hebbende, bemuurde hij de schans *Arkelstein*, en slegte het roofnest of kasteel *Satersloo*; daar na bedwong hij die van *Stellingwerf*, en gaf hunne goederen den krijgsman ten roof. Na deze en andere verrigtingen, gedurende een bestier van 22 jaren, maakte de Paus hem Bisschop van *Luik* in 1364, alwaar hij na een veertienjarig bestier in 1378 overleed, wordende zijn lijk naar *Utrecht* gevoerd, en in de Domkerk bij zijne zuster MABELIA, begraven.

Het getuigenis van den kundigen Schrijver van het *Batavia Sacra*, II. D. bl. 33, ten aanzien van Bisschop JAN VAN ARKEL, bestaat in het volgende: „ Dat niemand der vorige Bis„ schoppen zo dapper in den oorlog is geweest, noch geen „ van hun hunnen vijanden zo dikwils welgewapend onder de „ ogen gezien heeft, noch geen van hun het geluk zo wel „ gediend heeft." Ook maakt hij gewag van Boeken die hij zoude geschreven hebben, maar niet meer zijn te vinden. Verder, dat hij onder anderen *Mastbroek*, een moeras omtrent *Zwolle*, heeft doen bedijken, en aan zijne Kerk nagelaten, schenkende de helft van de tienden, ter ere van den H. LEBUINUS, aan de Kerk te *Deventer*. Ook dat hij aan die van *Utrecht*, het voorrecht heeft geschonken, van niet buiten het *Stigt* gedaagd te mogen worden; het gene egter, slegts ene bevestiging was van een voorregt, aan die van 't *Stigt* door Koning WILLEM als Graav verleend, zo als het naderhand door Keizer KAREL DEN V, verder uitgebreid, en door Paus LEO DEN X bevestigd, en sedert stand heeft gehouden, gelijk bewezen kan worden uit twee Publicatien van 1677 en 1702. Zie hier ten slotte de lofspraak, waar mede WILLEM HEDA hem bewierookt, deze noemt hem: „ een man, beroemd we„ gens zijne vroomheid, deugdzaamheid en kloekmoedigheid, „ die, schoon hij altoos in de wapenen was, egter altoos naar

„ den

„ den vrede haakte, en de schulden voldaan hebbende, de
„ vervallene Kerk weder deedt opbouwen, en dezelve zo wel
„ als de Kloosters, doordien hij de geleertheid beminde, met
„ schone Boeken voorzag; dat hij milddadig tegens zijne vrienden, en een getrouw helper voor de deugdzamen was; medogend omtrent de armen; ijverig in geregtigheid; gestreng in 't straffen der ondeugden; betragtende, zelvs in alle zijne tegenspoeden, de deugd als het beste sieraad des adeldoms." —— J. DE BEKA & W. HEDA, *de Episc. Ultr.*, *cum notis* BUCHELII, *Ultr.* 1643. pag. 242 &c.

ARKEL (KORNELIS VAN), Remonstrants Predikant in den *Briel*, te *Delft*, en laatst te *Rotterdam*; geboren te *Amsteldam*, den 3 october 1670. Nog in zijn eerste kindse jaren zijnde, kwam hij met zijne ouders in *Rotterdam* wonen, daar hij de gronden leide van talen en wetenschappen, onder JOHANNES SYLVIUS, toen Rector der Erasmiaanse scholen; vervolgens werdt hij naar *Amsteldam* gezonden, om zig in de philosophie en talen, en voorts in de godgeleertheid te oeffenen, waar in hij eerst JEAN LE CLERQ, en daar na FILIP VAN LIMBURG, mannen van ongemene geleertheid, tot meesters hadt. Als Predikant bezat hij vele voortreffelijke gaven; ook was hij zeer bedreven in de oudheden; en in de digtkunde, op verre na de minste niet van zijnen tijd; hier door hadt hij gemeenzamen omgang met FRANCIUS, BROEKHUIZEN, VOLLENHOVE, MOONEN, de BRANDTEN, en meer anderen zijner tijdgenoten. De uren die hem van zijn dienstwerk overschoten, besteedde hij met het vertalen van vele voortreffelijke latijnse werken; ook heeft hij vervaardigd een zeer fraaijen druk van MARCELLUS PALINGENIUS in 1722; eindelijk ook in het laatste jaar zijn's levens, de *Psalmen* van PIETER DE GROOT, en de *Digtwerken* van S. VAN GEEL, in 't licht gegeven. Hij stierf op den 29 september 1724.

ARLINDE, Abtdisse van *Bennebroek*, was de zuster van Graav DIRK DEN II. Gelegenheid tot het stigten van genoemde Abtdije gaf een bloedig gevegt, dat tusschen dien Graav en de Friesen in de nabijheid van de stad *Leijden*, en juist ter plaat-

plaatze, alwaar naderhand het Nonnenklooster te *Rijnsburg* gestigt werdt, voorviel. De Friesen kregen de nederlaag, en werden genoodzaakt zig der regeringe van Graav DIRK te onderwerpen. De Graav stigtte sedert ene Kerk op de plaatze des gevegts, bij welke in latere tijden een Nonnenklooster gevoegd werdt, ook deedt hij de vermelde *Egmondse Abtdije* eerlang van steen herbouwen, in dezelve *Benediktijner* Monnikken, in stede der Nonnen, plaatzende, alzo deze laatsten te veel bloot stonden voor den overlast der *Friesen*. Zij werden naar *Bennebroek* overgebragt, en werden aldaar onder opzigt van genoemde ARLINDE gesteld, die egter geen nieuwe Nonnen mogt aannemen, waar uit gevolgd is, dat het *Bennebroeks* klooster, na verloop van enige jaren geheel is uitgestorven. Onze Kronijken hebben niet net aangetekend, wanneer deze gebeurtenis is voorgevallen; doch men schijntze in den aanvang der regeringe van Grave DIRK DEN II, te moeten plaatzen. —— WAG. *Vad. Hist.* II. D. bl. 115, 116.

ARMENTEROS (THOMAS), een *Spanjaart*, is geweest Geheimschrijver van MARGARETA VAN PARMA, Landvoogdesse der *Nederlanden*. In augustus 1561, wierdt hij door haar naar *Spanje* afgevaardigd, met last om aan Koning FILIPS, een wijdlopig vertoog te doen van de klagten der voornaamste Heren over den Kardinaal GRANVELLE, en van 't antwoord 't welk de Landvoogdes 'er op gegeven hadt. Hier bij moest hij voegen: „ dat de Kardinaal niet veilig in 't land was, alzo EGMOND aan haar, onlangs verklaard hadt, dat men 't hem „ danken moest, dat GRANVELLE nog leefde; doch dat hij deze zorg voortaan, harer Hoogheid overliet, aan welke hij „ betuigen moest, dat de Kardinaal, geen uur zijn's levens „ zeker was." Ten besluite moest ARMENTEROS den Koning te bedenken geven, of 't niet geraden ware, GRANVELLE van 't bewind der regeringe te ontslaan, en hem uit het land te doen verkassen. Men wil dat deze snaak ARMENTEROS, door ongehoorde wegen, veel gelds van de *Nederlanders* heeft weten af te perssen, en daar door een schat bijeen te schrapen. —— WAG. *Vad. Hist.* VI. D. bl. 87. 100.

ARMI-

ARMINIUS (HERMAN), een doorlugtig en stoutmoedig veldheer der *Cherufcen*, die tusfen de *Wezer* en de *Elve* woonden, was een zoon van den vorst SEGIMER, en heeft den roemrijken naam, van befchermer van de *Duitsche* vrijheid, door zijne manmoedige krijgsbedrijven tegen de *Romeinen*, verkregen. Hij is onder hen opgevoed, en heeft hun goede diensten gedaan, waarom hem ook Keizer AUGUSTUS het *Roomse* burgerregt, en de ridderlijke waardigheid gefchonken heeft. Doch als QUINTILIUS VARUS uit *Sijrie* komende, en gewoon de *Oosterse* volken flaafagtig te handelen, tot Romeinfen Stadhouder, in de *Duitse* wingewesten aan den *Rhijn*, door AUGUSTUS was aangesteld, kon ARMINIUS niet dulden, dat deze nieuwe Landvoogd, de vrijheidminnende *Duitsers*, op den zelvden voet, als de flaafagtige *Aziatise Volkeren* zou handelen. ARMINIUS dan, die tegen den vrijborstigen aart der *Duitsers*, in de listige en flinkse streken der *Romeinen*, toen ter tijd gebruikelijk, wel moet bedreven zijn geweest, wist zig van het aanwasfende misnoegen zijner landlieden zo wel te bedienen, dat hij hen in 't geheim aanfpoorde, om de *Romeinse* dwingelandij in hunne gewesten uit te roeijen, en hen ten dien einde riedt, tot het aangaan van vaste verbindtenisfen onder elkander. Intusfchen gaf de vertrouwde en gemeenzame omgang van ARMINIUS met VARUS, hem bekwame gelegenheid, om alle de aanflagen van VARUS te befpieden, en aan de hoofden van de zaamgezworene *Duitsers* te ontdekken, onder welke de vermaardste waren, ARPUS, Hertog der *Catten*, de Hertogen en Vorsten der *Chasfuariers*, *Dulgibiers*, *Boji*, *Chaucen* en *Bructeren*; en fchoon SEGESTES, het hoofd en vorst der *Chasfuariers* en *Dulgibiers*, deze zamenzwering van ARMINIUS aan VARUS, nog in tijds openbaarde, zo was VARUS toch met ARMINIUS zodanig ingenomen, dat hij in het minste geen agterdogt tegens hem opvatte, en aan de ontdekking van SEGESTES geen geloof floeg, maar integendeel ARMINIUS te edelmoedig achtte, dan dat hij met zulk een fchandelijk verraad zou aangefpannen hebben; intusfchen wagtten ARMINIUS en zijne verbondelingen, flegts maar naar ene bekwame gelegenheid, om VARUS en zij-

ne

ne benden te verjagen en te verftroijen. Om dit te bevorderen, moesten de volkeren aan den *Wezer* in fchijn tegens de *Romeinen* opftaan, ten einde Varus met zijn leger wat dieper in 't land te lokken. Varus trok ook op aanraden van Arminius en Sigimer, tegens deze volkeren op, maar nauwlijks was hij met zijn leger tusfchen den *Eems* en de *Lippe* gekomen, of Arminius en Sigimer met hunne benden de *Romeinen* zagtjes volgende, en hen in wouden, bergen, valeijen en moerasfen als 't ware verftrikt ziende, vielen toen zelvs verwoed op hen aan, en de *Romeinen* door de ongemaklijkheid van het flagveld, waar bij zig nog een zware ftormwind en plasregen voegde, waren niet in ftaat, om hunne ruiterij van bogen voorzien te kunnen gebruiken, noch hunne gelederen gefloten te houden, en wierden dus door Arminius omfingelt en aangetast, en na een lang hevig treffen, dat drie dagen duurde, al te famen doodgeflagen of gevangen genomen. Varus en de meeste hoge bevelhebbers, zwaar gekwetst, doorftaken zig zelv'. Volumnius, de luitenant van het leger van Varus, met een gedeelte van de *Romeinfe* ruiterij, naar den *Rhijn* willende vlugten, wierdt mede van de *Duitfers* agterhaald en doodgeflagen; Lucius Asprenas is het alleen door de duisterheid des nagts begunftigd, ontvlugt. De *Duitfers* maakten in dezen flag gebruik van lange fpiesfen en knodfen, ten einde der *Romeinen* vaardigheid met de zwaarden te ontduiken. Onder den kostelijken en groten buit dien de *Duitfers* veroverden, bevonden zig ook twee gouden Arenden, en een derden vonden zij in een moeras onder de ftruiken verborgen. Het getal der gevangenen was ook niet gering. De eigentlijke plaats daar deze voor de *Romeinen* zo noodlottige veldflag voorviel, is het *Duisburgfe woudt* tusfchen de *Eems* en de *Lippe*, in het bisdom *Paderborn*, niet verre van *Detmolt* eertijds *Teucoburgum* genoemd, en het kasteel *Winneburg*. Tot op dezen huidigen dag noemt men deze plaats nog het *Winnenveldt*, en niet zeldzaam worden daar nog wapenen en andere dingen den *Romeinen* toebehoord hebbende, uitgedolven. Deze grote zege, waar over

AUGUSTUS als wanhopende, bij herhaling uitriep: VARE, VARE, *redde mihi legiones!* behaalde ARMINIUS 12 jaren na CHRISTUS geboorte, en verloste daar door zijn vaderland van de dwingelandije der *Romeinen.* De hoofden der *Duitsers* hadden nu wel hun oogmerk bereikt, van namelijk het magtige leger der *Romeinen* te vernielen en te verstrooijen, doch ARMINIUS zijn plan was veel uitgestrekter; want hij beoogde om alle *Romeinen* weder over den *Rhijn* te jagen, hunne vestingen te slegten, de bruggen af te breken, en hier door de gantse heerschappije der *Romeinen* in die gewesten, te vernietigen; doch SEGESTES, die te voren de aangegane verbindtenissen van ARMINIUS met de andere *Duitse* Vorsten aan VARUS hadt ontdekt, koos nu openlijk, uit haat tegens ARMINIUS aangevuurd, om dat hij zijne dogter TUSNELDA tegens zijnen wille hadt geschaakt, en vervolgens met haar was getrouwd, de zijde van de *Romeinen*, en verhinderde daar door voor ditmaal hunnen gehelen ondergang; want door zijnen bijstand, wonnen de *Romeinen* nog zo veel tijd, dat zij GERMANICUS zoon van DRUSIUS, met een nieuw leger op het spoedigste konden afzenden, om hunne wingewesten en bondgenoten, onder welke SEGESTES de voornaamste was, te ondersteunen en te beschermen. Hier door kregen de zaken een gants anderen keer; want GERMANICUS wist door hulp van SEGESTES, TUSNELDA de gemalin van ARMINIUS die zwanger was, met haar gantsen hofstoet gevangen te krijgen, en zondt ze naar *Rome.* Wanneer vervolgens FLAVIUS, zijnde een broeder van ARMINIUS, met bewilliging van GERMANICUS, in mondgesprek met hem raakte, ten einde ware het mooglijk tot een verdrag te komen, 't welk vrugtloos afliep, en zij misnoegd van malkander scheidden, volgde daar op in het jaar 15 de slag aan den *Wezer*, waar in de *Duitsers*, de *Romeinse* ruiterij zodanig havenden en in verwarring bragten, dat zelvs het paard onder den Generaal CECINA wierdt doodgestoken; doch de *Duitsers* al te vurig zijnde op roof en plundering, zo namen de *Romeinen* zulks te bate om zig te herstellen, en tastten hunne overwinnaars op nieuw met ene verdubbeling

van

van moed aan; waar van het gevolg was, dat 'er aan weerskanten veel volk ſneuvelde, en de overwinning onzeker bleef. De *Romeinen* werden hier door niet afgeſchrikt, maar daagden in het volgende jaar weder met een nieuw en talrijk leger op, dat zelv' met *Duitſe* volkeren van den *Donauw*, den *Rhijn* en uit de *Nederlanden* verſterkt was. Hier was Arminius niet tegens beſtand, maar genoodzaakt zig voor die verenigde magten met de vlugt te redden. Germanicus kort hier na door Keizer Tiberius te rug ontboden zijnde, wierdt hem de gelegenheid benomen om dezen oorlog ten vollen te eindigen. Arminius hier voordeel mede zoekende te doen, doch wegens het voorzigtig beſtier dat Germanicus voor zijn vertrek hadt beraamd, geen kans tegens de *Romeinen* durvende wagen, wendde het over een anderen boeg, en begost de bondgenoten der *Romeinen*, met name Marabodus, den magtigen Koning der *Marcomannen*, *Zwaben* en *Longobarden* te beoorlogen, en lokte zelvs die beide laatstgenoemde volkeren op zijne zijde; in dezen toeſtand wierden de beide legers ſlaags, en Arminius bevogt ene volkomene overwinning. Dan deze zegepraal waar door zijn magt en gezag grotelijks aangroeide, ſtrekte tot zijn ondergang; doordien vriend en vijand voor zijne overheerſching bedugt, 'er onder den adel en het volk vele zamenzweringen tegens hem wierden gemaakt, waar van hij ten laatſten het rampſpoedig ſlagtoffer wierdt, zo dat hij op zekeren dag op zijn burg overvallen, in het jaar 21, het 37 zijnes ouderdoms deerlijk vermoord wierdt, na dat hij ene reeks van 12 jaren het bevel over de verenigde *Duitſe* legers als Veldheer met veel roem en onvertzaagde dapperheid gevoerd hadt. —— Tacit. *Annal.* lib. I. & II. Vell. Paterc. lib. II. Florus, lib. II. Sueton. *in Augusto*, cap. 23. *& in Tiberio*, cap. 17. Furstenberg, *Monum. Paterbornenſia*, p. 21 &c.

ARMINIUS (JACOBUS), Hoogleraar in de Godgeleertheid te *Leijden*, is geboren te *Oudewater* in 1560, en eigentlijk genaamd Jacob Hermans. Zijne ouders waren wel gemene doch egter eerlijke lieden, van den middelburgerſtand;

zijn vader was HERMAN JACOBSZ. een messemaker van handwerk, en zijne moeder ANGELIKA JACOBS, geboortig van *Dordrecht*. Na het overlijden van haren man, hadt zij veel moeite om op ene eerlijke wijze haar bestaan te bezorgen; doch zelden ontbreekt het de deugdzamen aan helpers, en dit ondervondt deze hupse vrouwe ook. Op dien tijd leefde in *Oudewater*, de door ons reeds vermelde ÆMILIUS, Priester aldaar, een man bij alle zijne stadgenoten, om zijne deugd bemind; deze nam den vaderlozen jongeling, van wien hij veel goeds verwagtte, tot zig, en deedt hem in de scholen te *Utrecht* onderwijzen; welk onderwijs gepaard met de heilzame vermaningen van zijnen voedstervader, reeds enigen smaak voor de wetenschappen in hem deedt ontvonken; maar dezen zijnen tweden vader, verloor hij enige jaren daar na; dan enen derden vondt hij in RUDOLPHUS SNELLIUS, ook van *Oudewater* geboortig, die de stad ontweken was om de wreedheid der *Spanjaarden*, en 'er nu een bezoek was wezen doen; deze die zig te *Marpurg* in *Hessen* hadt neergezet, nam bij zijne terugreize na dat land, onzen jongeling met zig; doch nauwelijks was ARMINIUS aldaar gekomen, of hij hoorde de droevige mare, dat de *Spanjaarden* zijne vaderlijke stad geplunderd en in de assche gelegd hadden, welke tijding vergezeld ging met het schrikbarend verhaal, dat de bezetting omgebragt, de Predikanten opgehangen, en de Burgers zonder onderscheid van geslagt of jaren, over de kling gejaagd waren. Op deze noodlottige tijding werkte de kragt van het bloed sterker, dan de zugt tot de wetenschappen; hij vertrok dan weder uit *Marpurg*, met oogmerk om naar den toestand van zijne moeder, zuster en broeder te vernemen, de puinhopen van *Oudewater* te zien of te sterven; aldaar komende, zagen zijne ogen een toneel, dat zijn hart deedt bloeden, en hem overtuigend de waarheid des verhaals bevestigde; hij vondt zijne meeste medeburgers en daar onder ook zijne dierbaarste panden, deerlijk omgebragt; geen banden hoe genaamd hem dus hier weerhoudende, keerde hij te voet naar *Marpurg* te rug.

Toen vervolgens de vermaarde Hogeschool te *Leijden* was op-

H. Buys Delin. Rein.t Vinkeles, sculp. 1788.

opgerigt, ging hij op het eerste berigt daar van, naar *Holland*; te *Rotterdam* komende, ontmoette hij aldaar nog enige van zijne vrienden uit *Oudewater*, als ook te *Amsteldam*, die de woede der *Spanjaarden* ontkomen, zig naar die steden begeven hadden. De eerste die hem in zijne benarde omstandigheid met raad en daad ten dienste stond, was de beroemde PETRUS BERTIUS, en de twede JAN TAFFIN, in welker gunst hij zig door zijne aangeborene minzaamheid, zo diep wist te dringen, dat deze hem bij zig in huis nam, en van alles verzorgde. Hier liet die brave weldoener het niet bij, maar zondt ARMINIUS te gelijk met zijn' zoon naar de nieuwe Akademie; alwaar hij met zo veel voordeel de lessen genoot van den vermaarden Hoogleraar LAMBERTUS DANÆUS, dat hij binnen kort, boven alle zijne medeleerlingen uitmuntte; makende zig tevens het onderwijs van alle andere Hoogleraren ten nutte. De hebreeuwse taal leerde hij van RENNEKER, en van de wijsgeren vondt hij het meeste smaak in RAMUS, ja diens lessen bevlijtigde hij zo ijverig, dat, schoon die leerwijze, hem in 't vervolg veel onaangenaamheden verwekten, hij egter genoegzaam een tweede RAMUS wierdt; bij 's mans lessen voegde hij de verkrijging der kennis in de *wis-* en *sterrekunde*, en oeffende zig ter uitspanning, in de *digtkonst*. Zijne voornaamste akademie-vrienden waren, JANUS GRUTERUS, ROMBOUT HOGERBEETS, GREGORIUS BENEDICTUS VAN HAARLEM, en meer andere studerende jongelingen van den zelvden aart; allen in later tijd, mannen van naam en geleertheid.

Dus fleet hij den tijd van zes jaren, en was toen zo verre in zijne letteroeffeningen gevorderd, dat men gegronde hoop voedde, dat hij ter bekwamer ure een nuttig lid voor de Kerk en dus ook voor de Maatschappij zou worden; zulks bewoog ook zijne vrienden en begunstigers, als ook Burgemeesteren en Kerkenraad van *Amsteldam*, hem den Hoofdlieden van het Kramers gilde aan te prijzen, welke den jongeling onder hunne hoede namen, verzeld met de belofte, om uit de opkomsten van hun gilde, tot de voltrekking van zijne

verdere ſtudien de kosten te zullen betaen. ARMINIUS verbond zig daarentegen ook bij handtekening, geheel en al aan den dienst van de ſtad, met belofte, om zonder toeſtemming van Burgemeesteren, zig aan geene andere Kerk te zullen verbinden. Grotelijks door deze onderſteuning geſchraagd, verhaastte hij den loop zijner ſtudien; en ter zijne verdere volmaking, vonden Burgemeesteren van *Amſteldam* raadzaam, om hem ook uitheemſe Akademien te doen bezoeken. Ingevolge hier van, begaf ARMINIUS zig in 1582 naar *Geneve*, ene leerſchool, ten dien tijde, wegens de zuiverheid der lere, zeer vermaard. Hier drong hij zig wel dra in de gunst van TH. BEZA, wiens verſtandige uitlegging van PAULUS *Brief aan de Romeinen* hij vlijtig bijwoonde; teffens ook niet verzuimende, de onderwijzende lesſen van ANTONIUS FAGUS, CAROLUS PEROTTUS en anderen, te horen. Ook werdt aan dit Hogeſchool, tusſen hem en UITENBOGAERT die vertrouwde vriendſchapsband gelegd, die zij naderhand in de hevigſte beroerten hier te lande, nog nauwer hebben toegetrokken; gelijk hij hier ook nog andere zig daar bevindende *Nederlanders*, als NIKLAAS KROMHOUT, ABRAHAM BUSIUS, PIETER VAN BREDERODE, JANUS CRUSIUS, ADRIANUS JUNIUS, mannen die hem van wegen zijnen min- en leerzamen omgang, ene opregte en ſtandvastige vriendſchap bewezen hebben, aan zig wist te verbinden. De *Redeneerkunde*, naar de leerwijze van RAMUS, die hij zo grondig verſtond, en gevolgelijk een hard tegenſtrever van die van ARISTOTELES was, leraarde hij op aandrang van UITENBOGAERT, voor enige jongelingen op zijne kamer, dan dit verwekte hem het ongenoegen van ſommige der beſtuurders van de *Geneeſſe* Hogeſchool, en bijzonder van een der Hoogleraren, zijnde een *Spanjaard* en groot voorſtander van ARISTOTELES; die dan ook wist te bewerken, dat door de Overheid het houden van afzonderlijke kollegien verboden wierdt; ARMINIUS kwam dit verbod zo vreemd en hatelijk voor, dat hij het beſluit vormde om *Geneve* voor enigen tijd te verlaten, en zig naar *Baſel* te begeven; hier wierdt hij buitengemeen wel ontvangen, en vondt ruime gelegenheid om

zig-

zig te oeffenen, doordien het hier de gewoonte was, dat gedurende de vacantien in den wijnoogst, de bedrevenste jongelingen lesfen in de Theologie gaven, zo om anderen als zig zelven leerzaam te oeffenen; de zijne hield hij over PAULUS *Brief aan de Romeinen.* Men vindt gemeld, dat hij zijne lesfen zo gefchikt, zo gepast wist voor te dragen, dat Profesfor J. GRYNÆUS hem niet alleen met vermaak hoorde, maar teffens ook zo veel vertrouwen in zijne bekwaamheid ftelde, dat hij meer dan eens zou gezegd hebben: *laat mijn Hollander voor mij antwoorden.* Hier door geraakte hij aldaar in zodanige hoogachting, dat toen hij naar *Geneve* wilde te rug keren, de Theologife Faculteit uit eigen beweging en op gemene kosten, hem den tijtel van *Doktor* aanbood, waar voor hij egter heusfelijk bedankte.

Bij zijne terugkomst te *Genève*, vondt hij de gemoederen bedaarder ten zijnen opzigte, en hij droeg ook wel nauwkeurig zorg om ze in kalmte te houden, door welk verftandig gedrag, hij de achting van een ieder tot zig trok. Hoe veel BEZA van hem hieldt, blijkt uit het loffelijk getuigfchrift dat hij op verzoek van M. LYDIUS in naam des *Amfteldamfchen Kerkenraads*, van hem gaf, en 't welk drie maanden daar na door den akademifchen Senaat van *Bafel* bevestigd wierdt. In dezen toeftand bleef hij nog drie jaren te *Geneve*, zig onophoudelijk in de godgeleertheid, talen en andere wetenfchappen oeffenende; om welken tijd hem de lust bekroop, om den door zijne geleertheid zo veel gerugtmakenden JACOBUS ZARABELLA, die als toen de wijsbegeerte te *Padua* leraarde, te horen. Ten dien einde trok hij in 1586 naar *Italie*, hebbende tot reisgenoot den gemelden A. JUNIUS, die men ook denkt dat hem tot die reize, welke hem naderhand zo veel onrust verwekte en oirzaak tot laster gaf, heeft aangefpoord. Te *Padua* hoorde hij met het uiterfte genoegen Profesfor ZARABELLA, en bij die gelegenheid, onderwees hij enige *Nederlanders* in de *Redenkonst;* waar na hij met zijnen reisgenoot de voornaamfte fteden van *Italie* bezigtigde, en onder andere merkwaardigheden den Pausfelijken zetel; zonder zig ingevolge de verhalen een o-

genblik van de zijde van JUNIUS te verwijderen, of buiten dien iemand te fpreken. Met dit al verwekte hem deze reize enige ongunst bij voorname lieden, en vele moeijelijkheden bij zodanige anderen, die den geringften misftap niet kunnen vergeven; ook was het niet ten enemale ongegrond, dat hij van de *Amfteldamfche Regering*, zonder wier voorkennis hij die reize niet had behoren te doen, berispt werdt; dan zij die gematigd dagten, konden ligt verfchonen dat een weetgierig jongeling zig door drift hadt laten vervoeren, ten einde aan zijnen leerlust nieuw voedzel te verfchaffen; daar de zodanigen die gewoon zijn altoos het ergfte te geloven, wijd en zijd verbreidden, dat hij te *Rome* 's Paufen voeten gekust, en met de Jefuiten benevens den Kardinaal BELLARMIN, zeer gemeenzaam hadt omgegaan, zonder nogthans het minfte bewijs tot ftaving van hunne eerrovende vertellingen aan te voeren. Doch bij zijne terugkomst in *Amfteldam*, wist hij zig fpoedig bij de meesten en weldenkendften, van dien vuigen laster te zuiveren, zijne onfchuld ook volkomen door het getuigenis van zijnen reisgenoot JUNIUS in het helderfte daglicht wordende gefteld; zo dat hij fpoedig bij den *Amfteldamfchen Kerkenraad*, op zijn verzoek, verfchoning erlangde.

Intusfen oeffende zig ARMINIUS afzonderlijk zedert enigen tijd, in het prediken; en wierdt in het volgende jaar, na een behoorlijk examen te hebben ondergaan, met ruimte door de Klasfis waardig gekeurd om den predikftoel te beklimmen. Op gunftige toeftemming van de Overheid, nam hij de avondbeurten te *Amfteldam* waar, en gaf volgens het algemeen getuigenis aan een ieder genoegen. BERTIUS zegt van hem, in de lijkreden over hem uitgefproken: „ daar was in ARMINIUS ene „ ongelooflijke deftigheid, gematigd door een zonderlinge be„ valligheid; zijne ftem was wel klein, maar lieffelijk, helder „ en doordringende, en om in het hart uit te vleijen, be„ kwaam tot verwondering toe. Moeste hij iets fierlijks voor„ ftellen, hij dede het alzo dat hij niet ging buiten de „ waarheid; moest hij iets leren, hij dede het klaar en ver„ ftandig; moest hij enige wijdlopige lange reden over eni-

„ ge

„ ge zaken vervolgen, hij dede het met een uitnemende orde „ en bijzondere beſcheidenheid &c." Verſierd met deze en andere gaven, werdt hij met algemene ſtemmen van den Kerkenraad en goedkeuringe van Burgemeesteren, onder het getal der *Amſteldamſe* Predikanten aangenomen. Hier zoude het thans de plaats zijn om van zijne gevoelens ten aanzien van de *eeuwige verkiezing*, *vrijen wil* enz., die om de twisten welke daar door zijn ontſtaan, zulk ene verregaande ſcheuring in de Kerk hebben veroirzaakt, en aan zijne navolgers in gevoelens, den naam van *Arminiaanen* hebben gegeven, te ſpreken; dan dewijl ons zulks veel te ver van onze voorgenomen taak zoude verwijderen, en daar bij ook een menigte werken in onze taal worden gevonden, daar men die twisten wijdlopig beſchreven, en de gevoelens van wederzijdſe partijen bepleit vindt, zullen wij ons vergenoegen met onze lezers naar die en andere Schrijvers te verwijzen, welke op het einde van dit artikel zullen vermeld worden.

In 1590 begaf ARMINIUS zig in den egt, met ELISABETH REAAL, ene ſchrandere en deugdminnende jonkvrouwe, dogter van LAURENS REAAL, wiens vader JACOB REAAL, de waardigheid van Schepen en Raad der ſtad *Amſteldam* bekleed heeft.

Vijftien jaren waren 'er verlopen, waar in ARMINIUS den dienst als Predikant in de gemeente te *Amſteldam* niet zonder grote moeijelijkheid hadt waargenomen, toen hij na enige voorafgegane onderhandelingen, in 1603, ter plaatsvulling van den beroemden FRANC. JUNIUS, die in 't voorgaande jaar aan ene beſmettelijke ziekte was overleden, tot Hoogleraar in de Godgeleerdheid te *Leijden* wierdt beroepen, welke beroeping egter, niet dan na veel tegenſtands werdt vervuld, vooral door de weigering van de Regering van *Amſteldam*, die hem bezwaarlijk wilde misſen doch die egter door ene bezending tot het geven van zijn ontſlag, zig liet overhalen. Dan alvorens vondt 'er nog ene onderhandeling plaats, tusſchen hem en zijnen voornaamſten tegenſtrever FRANC. GOMARUS, in tegenswoordigheid van de beide Curatoren van 's lands

Hogeschool KROMHOUT en HOOGERBEETS; benevens twee of drie Kerkelijke personen, welke van dien uitslag was, dat GOMARUS en ARMINIUS, in hunne tegenswoordigheid malkanderen de hand van broederschap gaven; bekledende GOMARUS zelv', ARMINIUS daar na, met den titel en waardigheid van Doktor in de Theologie; zijnde ARMINIUS de eerste; die met deze waardigheid in de *Leijdse* Akademie, van den Rector Magnificus en de overige Professoren, vereerd is. Dit een en ander verrigt zijnde, nam hij affcheid van zijne *Amsteldamse* gemeente, en zulks niet zonder hartelijke aandoening aan weerzijden, want hij wierdt 'er grotelijks bemind, en men waardeerde 'er zijne voortreffelijke deugd en grote talenten; hij vertrok voorts naar *Leijden* ter aanvaarding van de hem opgedragene waardigheid, voorzien zijnde van getuigschriften, zo wel van den Kerkenraad als Klasfis die even loflijk waren, en met geene mooglijkheid beter van hem konden verlangd worden. Hij bekleedde flegts vijf jaren den post van Hoogleraar aan *Leijdens* Akademie, welk kort tijdbestek alleronaangenaamst voor hem is geweest; *eensdeels* door de moeijelijkheden die zijne tegenstrevers, en inzonderheid zijn ambtgenoot FRANC. GOMARUS tegens hem verwekten; en *ten anderen*, door zijne gestadige zukkelingen en lighaamsongesteldheid; die hem zodanig verzwakten, dat hij den 19 october 1609, in het 49ste jaar zijnes ouderdoms overleed, gedragende zig tot zijn laatste ogenblikken in die zagte kalmte van geest, die aan zijne zinspreuk: *een goede Conscientie is een Paradijs*, volkomen beantwoordde. Zodanig leefde, zodanig stierf de brave ARMINIUS, nalatende ene weduwe met negen kinderen; namelijk zeven zonen, waar van de oudste nog geen 17 jaren bereikt hadt, HERMANUS, PETRUS, JOHANNES, LAURENS, JACOBUS, WILLEM en DANIEL; van welke LAURENS naderhand Koopman te *Amsteldam*, en DANIEL Doktor in de Medicijnen is geweest; doch de anderen als ook de twee dogters, GEERTRUIDA en ANGELIKA, jong gestorven zijn. 's Lands Staten vergunden aan deze bedrukte weduwe, ingevolge resolutie van den 3 december 1609, uit aanmerking

van

van haar mans opregten ijver en goede dienften, zo in de hoedanigheid van Kerkendienaar, als mede als Profesfor in de Godgeleertheid, en de moeijelijkheden daar in uitgeftaan; midsgaders de veragtering waar in zij weduwe, door de lang-durige krankheid hares mans gekomen was, ene jaarlijkfe wedde van 300 guldens.

ARMINIUS hadt een middelmatige geftalte, bruine levendige ogen, een deftig gelaat; was van een bloedrijke gefteldheid, en fterk ingedrongen van leden; zijne ftem was helder en doordringende, zijne woorden lieffelijk. Hij was vriendelijk, opregt, fpraakzaam, onderdanig bij zijne meerderen, toegevend bij zijne minderen; voorts herbergzaam, vrolijk en aangenaam in zijnen omgang, en mededogend omtrent den armen; hij wilde liever godvrugtig zijn, dan fchijnen. Bij JUNIUS, DOUSA, SCALIGER, DE GROOT en BUXTORF, vindt men den lof van zijne geleertheid en gaven breedvoerig vermeld. Wij voegen hier ten flotte bij, het nadrukkelijk getuigenis van MATTH. MARTINIUS, tijdgenoot van ARMINIUS, gereformeerd Predikant te *Bremen:* „ hij fcheen mij een man te zijn, die „ waarlijk GOD vreesde, zeer geleerd, in theologife ge- „ fchillen zeer geoeffend, in de Heilige Schrift ervaren, en „ die voorts zeer omzigtig was, om philofophife woorden „ op godgeleerde zaken toe te pasfen. Wat zijne dwalingen „ aanbelangt, ik heb nog niet konnen bekennen, of 'er enige „ zijn, ten minften niet hoe groot, wie en hoe vele dezelve „ zijn. GOD weet wat van de zaak zij." Behalven de hier bijgevoegde afbeelding van dezen Hoogleraar door den konstrijken R. VINKELES, gaan 'er nog verfcheidene andere van hem uit. —— P. FREHERI, *Theatrum*, Part. I. p. 354, 355. MORHOVII, *Polijhift. Pract.* L. V. C. I. §. 32. p. 552. Tom. II. CRENII, *Animadverf. Philol.* Part. II. §. VIII. p. 130, 131. Part. X. *in Epistolis* n. VI. p. 296--298. Jo. FABRICII, *Hiftor. Bibl.* Part. III. p. 395, 396. GOTTL. KRANTZIUS *ad Conringium*, Sæc. XVII. p. 189. L. MOSHEMII, *Inftitut. Hiftor. Ecclef.* Sæc. XVII. Sect. II. P. II. C. II. §. XI. & C. III. §. I. II. *Hiftoria vitæ* JAC. ARMINII. 1724. J. F. FOPPENS,

Bi-

Biblioth. Belg. p. 499. C. SAXI, *Onom. literar.* Pars IV. p. 48. *Analect.* p. 559. P. BAYLE, *Diction. ed. de* 1730. Tom. I. p. 333--335. J. G. DE CHAUFEPIÉ, *Nouv. Dict.* Tom. I. p. 471--478. DAV. CLEMENT, *Bibl. curieuse*, Tom. II. p. 117, 118. PAQUOT, *Memoir. litter.* Tom. II. p. 78--89. TRIGLAND en UITENBOGAERT, *Kerkel. Geschied.* BRANDT, *Hist. der Reform. Levens van enige voorname Mannen en Vrouwen. druk van* 1794. I. D. bl. 144--160. KINSCHOT, *Beschr. van Oudewater*, bl. 121--136. BERTIUS, *Lijkreden op* ARMINIUS.

ARMSTRONG (THOMAS), waarschijnelijk een *Nijmeger* van geboorte, een man die zig misschien ook te diep hadt gewikkeld in de twisten en onenigheden, welke in *Engeland* tusfen den Koning en het Parlement plaats hadden; was een boezemvriend van den Hertog VAN MONMOUTH, die ook uit *Engeland* geweken, en op wiens lijf 500 pond sterlings gezet was. ARMSTRONG werdt op den 14 junij 1684, op verzoek van den Engelsen Gezant, CHUDLEIGH, door KORNELIS PAETS, Schout van *Leijden*, in 't doorreizen van die stad, betrapt; terstond naar *Rotterdam*, en van daar naar *Londen* gevoerd, alwaar hij eerlang in 't openbaar onthalsd werdt. Men vindt niet of de 500 pond sterl. door CHUDLEIGH aan PAETS betaald zijn, maar wel dat dit zijn bedrijf, zonder voorkennis van de Staten van *Holland* geschiedt, zeer euvel werdt opgenomen, en Hun Ed. Groot Mog. om zulks in 't vervolg voor te komen, aan alle Schouten en Bailjuwen verboden, iets dergelijks te ondernemen, zonder 'er uitdrukkelijk bevel van hun toe ontvangen te hebben. Men hadt te meer reden, om over het vervoeren van ARMSTRONG te onvrede te zijn, doordien hij naar alle gedagten een *Nederlander* van geboorte was, en dat hij alleen door ontsteltenis verzuimd hadt, zig, na dat hij gevat was, daar op te beroepen. Wijders vindt men bij PUFFENDORF *Libr. XVIII.* §. 117. p. 1201, gemeld: „ Dat „ ARMSTRONG, eer hij in *Holland* kwam, te *Kleve*, gezeid zou „ hebben, dat hij om geen andere reden uit *Engeland* geweken was, dan om dat de Roomse aanhang, of die des Her-

„ togs

„ togs *van Jork*, welke aan 't Hof boven dreef, de rijkste en
„ aanzienlijkste Protestanten, op allerleije wijze, zogt te on-
„ derdrukken en van kant te helpen; en dat alles wat men
„ van een ontworpen verraad verspreidde, louter versierd
„ was." —— *Hollandse Merkurius van* 1684, bl. 274. Wag. *Vad. Hist.* XV. D. bl. 253.

ARNAUD (JACQUES of JACOBUS), Predikant in de walse gemeente te *Kampen*, is geboren in het jaar 1725. Hij was een kleinzoon van den zo beroemden Hendrik Arnaud, die de beide zo tegens malkanderen strijdende beroepen, van Christen Leraar en Veldheer, in zijn persoon heeft verenigd; en wat meer is, in beide die vakken uitgemunt, want hij was een geleerd deftig Predikant, en een Krijgsheld, aan wien het vooral aan geene dapperheid nog beleid mangelde. Deze zonderlinge man, is geboren onder de *Waldensen*, in de valeijen van *Piemont*, een arm volk, dat de lere der waarheid niet korter bezit, gelijk het roemt, dan bijna 18 eeuwen, en thans nog dien kostelijken schat even kloek bewaart. Een volk uit ene kleine natie bestaande, wiens verligt gebleven voorouders, het zuiver euangelie, voor ene reeks van jaren, in vele duistere koningrijken, vorstendommen en staten van *Europa* overbragten; en waar uit men kan nasporen, hoe de wijze regering van het Goddelijk Albestier somwijlen toelaat, dat een gedeelte zijner kerk, nu door de felste verdrukkingen en folteringen gelouterd wordt, dan wederom de aangename blikken van stille en gelukkige dagen beleeft. In het gedrag der dweepzieke vervolgers van dit brave volk, ontsluijert zig de kragt der vooroirdelen, het woedend geweld des bijgeloofs, en de magt der dwalingen, die hen tot zulke verregaande wrede bedrijven vervoerden, dat de nakomeling 'er zig nog over moet schamen; ook teffens een bewijs opleverende, dat de beste vorsten niet zeldzaam door ondeugende ministers worden misleid, waar door dan de onderdanen ter slagtbank geleid, en een goed land jammerlijk ontvolkt wordt. Uit de geschiedenis van dit volk, wordt men daarenboven ont-

ontwaar, hoe de magt der waarheid vroeg of laat, juichend zegepraalt, den onbezweken ijver in derzelver belijdenis en verdediging; het ſtandvastig roemend geloof te midden der felſte folteringen, de blijde uitgalmende verloocheni g der wereld, en een nimmer wankelend vertrouwen op de Goddelijke heilbeloften, te zamen talloze rampen gelukkig kunnen te boven ſtreven; dus dit klein gedeelte der ware kerk, ſchoon maar éénmaal, voor een korten tijd, uit zijne *valeijen* gedreven, den vasten zetel in dezelven blijft inhouden.

Onder dit brave volk nu, was onzen HENDRIK ARNAUD geboren, getogen en opgevoed, geen wonder dan ook, dat hij deugdzaam van hart zijnde, hunne beginzelen niet alleen aankleefde, maar die zelvs met alle de vermogens door den Opperheer aan hem geſchonken, met mannenmoed heeft voortgeplant en verdedigd.

Men weet, dat bij de intrekking van het edikt van *Nantes* door LODEWYK DEN XIV, in 1685, 't welk voor *Frankrijk* zulke heilloze gevolgen heeft gehadt, deez' hooghartige en dweepzieke Vorst, niet te vrede met den Gereformeerden godsdienst in zijn eigen land te onderdrukken, zulk een heilloos doelwit ook over de *Waldenſen* in de valeijen van *Piemont* uitſtrekte, en derzelver ſouverein Hertog VICTOR AMADEUS DE II, een jong Prins van goed verſtand en vorſtelijke hoedanigheden, tot nu toe zeer afkerig geweest van alle vervolgingen en wreedheden, doch die ongelukkig, genoegzaam ene vasſal van LODEWYK was, door zijne bedreigingen wierdt overgehaald, en den 31 januarij 1686, het wrede bevel in de *valeijen* liet afkondigen: „ dat de vrije oeffening van den „ godsdienst voortaan, niet langer ſtand zou grijpen; onder „ bedreiging van levenſtraf en verbeurdverklaring der goede- „ ren van de onwilligen; dat de kerken der *Waldenſen* afge- „ broken, en de leraars voortaan verbannen zouden worden; „ dat de kinders gedoopt, in den roomſen godsdienst opge- „ voed, en de weigerende ouders, op de galeijen geboeid „ zouden worden." Geen mensch kan de verſlagenheid der *Waldenſen*, op de afkondiging van dit ontmenst beſluit des Her-

Hertogs, uitdrukken. Zij zagen zig gestort in enen afgrond van ellende, die verschrikkelijk was, en geen de minste uitkerende hoop van verlossing overliet; het vrolijk euangelielicht, dat zo vele eeuwen, zints den tijd der Apostelen, onder hen geschenen hadt, dreigde nu, voor altoos te tanen en uit te doven, en hunne kinders geperst te worden, tot de aanneming ener lere, welke zij eeuwen lang, bestreden hadden. Weinig hoop was 'er voor hen, om uit dit kronkelend doolhof van rampspoed verlost te worden; nedrige smeekschriften, hadden geen den minsten invloed; uit *Engeland* was geene hulp te wagten, Koning Jacob de II, ging zelv' reeds ter misse; *Holland* kon zig alleen, de bescherming van dit ongelukkig volk niet aantrekken; alleen de *Switserse Kantons*, wegens de nabijgelegenheid, vroeg onderrigt, van 't gene 'er in de *valeijen* omging, en niet gezind hunne geloofsgenoten te verlaten, zonden in het begin van maart 1686, enige afgezanten naar *Turin*, die zig in deze rondborstige taal, aan den Hertog lieten horen: „ 't smert ons te zien, tot welk „ uiterste de Hertog van *Savoijen*, ten opzigte der *Waldensen* „ gekomen is; wij verklaren, dat zij uit kragt hunner ge- „ loofsleer, onze broeders zijn; uwe voorzaten hebben zig „ aan ons, en aan vele vorsten van *Europa*, met de pleg- „ tigste beloften, verbonden, de *Waldensen* in vrede en on- „ gestoorde godsdienstoeffening te zullen laten; beloften, „ welke de kragt van onkrenkbare wetten hebben, en eu- „ wige gedenkstukken van openbare trouwe zijn, welken de „ vorsten, deswegen, als heilig en onschendbaar moeten hou- „ den; de gesteldheid uwer staten moge u nopen, de staatkun- „ dige regelen, door Lodewyk u voorgeschreven, op te vol- „ gen, dan de regtveerdigheid en zagtmoedigheid verbieden „ u, uwe regering met onnozel bloed te bevlekken, en een „ volk, dat u om genade en barmhartigheid bidt, en niet „ beledigd heeft, te vernielen &c." Dan noch deze deftige en mannelijke taal der afgezanten, noch de voorspraak van andere *Protestantse* vorsten, waren in staat, het nu versteende hart van Victor Amadeus te lenigen, noch hem te be-

bewegen, om van zijne verbindtenis met *Frankrijk* af te zien; en deszelvs bedreigingen klein te achten; het enigste wat hij aan dat ongelukkige volk wilde vergunnen, was, dat zij bestelling over hunne goederen kosten maken, en dan zijne staten ruimen. Doch deze vergunning was onaanneemlijk voor dit edeldenkend en godsdienstig volk, en in de daad hoe konden zij besluiten hunne Kerken, aan den allerhoogsten God toegewijd, met eigen handen, volgens den eisch van de vergunning, af te breken, hunne wapenen neder te leggen, en aan een leger krijgsknegten, 't welk hen buiten hun vaderland zou geleiden, zig over te geven? vrezende niet ten onregte, dat het laatste alleen een dekmantel ware, om hen als dan, gelijk een weerloos slagtoffer, door de handen van bloedgierige legerknegten op eens af te maken; zij besloten dan bij hunne altaren en haardsteden te verblijven, en zig in de *valeijen* te verdedigen; doch door overmagt ten onder gebragt, wierden 'er ene grote menigte op de barbaarste wijze van het leven beroofd, velen in de akeligste gevangenisfen geworpen, en gelukkig waren de genen, die zig uit de bloeddorstige klauwen van de woedende krijgsknegten hadden weten te redden, en door de vlugt ontkomen waren. Eindelijk wierden een gedeelte der genen, die gevangen zaten, ten getale van 2500, zo mannen als vrouwen in vrijheid gesteld, mids hun vaderland verlatende. Deze trokken onder het uitstaan van deerniswaardige rampen, naar *Geneve*, alwaar zij op de liefderijkste wijze ontvangen werden, en verders zig naar het Kanton *Bern* in *Switzerland* begaven; doch de regeerders daar van door den Hertog van *Savoijen* bevreesd gemaakt, bepaalden hun een tijdperk om van daar te moeten vertrekken. Na vele rampvolle lotgevallen hier ondergaan te hebben, besloten zij eindelijk hunne geliefde *valeijen* weder te gaan opzoeken; en het is op dezen togt, dat den beroemden Hendrik Arnaud, hunnen leraar, die hun teffens tot leidsman en opperbevelhebber verstrekte, na het uitstaan van menigvuldige wederwaardigheden, door het plegen van ongelovelijke heldendaden, weder in het bezit

van

van hunne dierbare *valeijen* herſtelde, en door ene omwenteling van zaken, die niet te voorzien was, vrede met den Hertog van *Savoijen* ſloten, die hen in 't rustig bezit van hunne vaderlijke erfgoederen, herſtelde. Tot opheldering van 't een en ander, laten wij hier enen brief volgen, door ARNAUD aan den Here TORMAN, Gouverneur te *Aigle* in *Switzerland* geſchreven, die van deszelvs grote overwinningen gehoord hebbende, en dezelven nauwlijks kunnende geloven, hem enen bode gezonden hadt, om de egtheid der zaken te weten: „ ik zie (zegt ARNAUD), dat gij uwe edelmoedige en „ christelijke gevoelens omtrent ons nog behoudt, en nieuws- „ gierig zijt, onzen toeſtand te weten; wij bevinden ons in „ ene volmaakte goede verſtandhouding en vriendſchap met „ den Hertog, ik heb enige franſe brieven, die wij, negen „ mijlen ver, in *Dauphiné* hebben opgeligt, bij hem in het „ leger gebragt; hij laat ons in volle vrijheid, en hoopt, „ dat zijn land wederom bevolkt zal worden; wij hopen, „ dat velen zig bij ons zullen voegen, ſchoon wij tot hier „ toe weinigen zien. Ik ben van den Hertog gezonden, om „ de troupen die uit het *Milaneesſe* komen, te begeleiden; de „ onzen zijn te *Bobi*. Ik weet dat gij, ziende zo grote won- „ deren, die GOD, zints tien maanden ter onzer behoudenis „ gedaan heeft, al wat tot wederopbouwing onzer verwoeste „ kerken verſtrekken kan, zult toebrengen. Niemand dan „ GOD weet, en zal immermeer zo goed als hij weten, de „ gevaren en moeiten die wij geleden en uitgeſtaan hebben; „ als mede de verſchikkelijke gevegten, die wij geleverd „ hebben, zonder dat de vijand oit zijn oogmerk heeft kun- „ nen bereiken; integendeel, wanneer hij dagt, dat het met „ ons gedaan ware, heeft de Heer der heirſcharen ons altijd „ de overwinning gegeven. Wij hebben in alle deze geveg- „ ten, geen 30 mannen verloren, hoewel 's vijands verlies, „ wel op 10000 beloopt. Laten alle *Franſe* vlugtelingen, die „ uit hoofde van den godsdienst hun vaderland verlaten heb- „ ben, en anderen, die wenſchen, *dat het Koningrijk van* „ *Gods zoon kome*, zig bij ons voegen, zij zullen nergens

„ gebrek aan lijden; de tijd is gekomen, om *Sion te herbouwen.* Ik heb bij anderen, voor een onvoorzigtigen en reukelozen te boek gestaan; doch de uitkomst leert, dat God „ *alle onze zaken heeft uitgevoerd*, en de arme Arnaud, is „ met de andere bevelhebberen bemind van de genen, die „ hem van te voren verscheurd zouden hebben. *Dit is het* „ *werk* Gods, wien alleen daar van de eer toekomt. Ik bidde voor uwe behoudenis en die van uw geslagt, omhelzende van harten, die u in den Here beminnen &c. *Turin* „ den 5 julij 1690."

Kort hier na kwam de Hertog van *Savoijen*, in het leger, waar over Arnaud het bevel voerde, ten einde de *Waldensen* te zien, en de wijze te beramen, hoe men met verenigde kragten, op de *Fransen* los zou gaan; het behaagde hem op een zeer gemeenzame wijze, met dezen christen-held te spreken, en jokkende te zeggen: *nu ben ik uwen gevangen;* waar op Arnaud antwoordde: *dat al hunnen roof, en 't gene ze verder mogten hebben, hem toebehoorde;* de Hertog met dit, en andere bewijzen van Arnaud's liefde en trouw, zeer ingenomen, vereerde hem zijn eigen degen, horologie en sjerp, en prees hooglijk zijnen ijver. Dit was ene treffelijke vergoeding, zo voor den bitteren hoon, dien men dezen waardigen man hadt aangedaan bij zijne uitdrijving, als voor de ellende, die hij geleden hadt, om 't euangelie van den groten Verlosser in de *valeijen* wederom op te rigten, waar in hij door het Goddelijk albestier zo wonderlijk geslaagd was. Ter dezer gelegenheid moeten wij onze lezers nog berigten, dat de gemelde *sjerp* in handen van onzen Kamper leraar Jacques Arnaud, tot aan zijn dood toe heeft berust, die dezelve als een gedenkwaardig getuigenis van zijn grootvaders braafheid en moed, met het uiterste genoegen aan ieder die hem daar toe verzogt, liet zien; het *horologie*, wordt bij anderen van zijn waardig geslagt bewaard.

Verbazende omkering van zaken! deze Arnaud, op wien de *Roomse Switzers*, ten tijde zijner omzwervinge in de *Protestantse Kantons*, zo dikwils geloerd hadden, om hem in han-

handen te krijgen, als dan naar *Constans* te voeren, en denkelijk met hem te handelen, gelijk men aldaar met JOHANNES HUS en HIERONIMUS VAN PRAAG, in 1415, aan den brandstapel gedaan hadt; deze ARNAUD zeg ik, zag zig nu uit de handen zijner hateren verlost, en bij zijnen vorst in blakende gunst. Hij die niet meer dan 10 pistolen rijk was, toen hij den groten togt, uit *Switzerland* door *Savoijen*, ondernam, en een halve *louis d'or* hadt overgehouden, toen hij in de *valeijen* aankwam, ontving nu vorstelijke geschenken. Hij die voor vier jaren het euangelielicht hier zag uitgaan, hielp het nu op nieuw ontsteken, verkrijgende alle oude voorregten en vrijheden voor de *Waldensen*, in eenmaal te rug.

Men vindt een pourtrait van dezen christen-held, door N. VAN FRANKENDAAL in 't koper gebragt; dan dit afbeeldzel van ARNAUD is in zijne hoge jaren vervaardigd; hij voerde zijne voornaamste heldendaden uit, toen hij jonger was. Men heeft hem verbeeld als een veldheer en leraar te gelijk; als veldheer draagt hij een officiers kleed, met een harnas daar onder; als leraar is hij omhangen met eenen mantel, en een bef om den hals. Onder dit afbeeldzel, leest men: *Venerandus ac strenuus* HENRICUS ARNAUD, *Valdensium Pedemontanorum Pastor, nec non militum Præfectus*; lager deze digtregels:

Quem Pietas mirata fuit dum dogmata pandit,
Quem timuit sævus, dum tulit arma, furor,
ARNAUDI *effigies thorace togaque decora,*
Hæc est. Secla parem nulla tulere Ducem.

Ziet hier een' dubb'len Held; een' Boanerg in 't preken,
Een blikfem in den strijd, in leer noch moed bezweken.
Dat vrij verbeeldingskracht u al haar hulp verleen!
Hoe groot ge ARNAUD ook schat, nog schat gij hem te kleen.

Uit zodanig een edelen stam, uit zulk heldenbloed, is deze JACQUES ARNAUD, gesproten. Na zijnen akademisen loop te *Neufchatel* of *Lausanne* voleind te hebben, kwam hij in *Holland*; werdt na examinatie met alle lof en ruimte tot Proponent aangenomen, fungeerde enigen tijd als Preceptor, bij de

kinderen van den Heer BENTINK *van Schoonheten*, en wierdt vervolgens den 2 augustus 1752, in plaatze van den door de gemeente zo zeer geliefden leraar J. J. RAMBONNET, naar *Utrecht* vertrokken, in deszelvs plaatze met eenparigheid van stemmen tot Predikant in de walse gemeente te *Kampen* beroepen, en den 22 october daar aan volgende, door DANIEL LOUIS Predikant te *Zwolle*, in zijnen dienst bevestigd. Na het ruime tijdvak van 41 jaren, het *Kamper* walse kuddeken met alle getrouwheid bestierd te hebben, verkreeg zijn Eerwaarde het emeritusschap, en ging omtrent een jaar daar na, op den 11 meij 1793 namelijk, in den ouderdom van 68 jaren den weg van allen vleesche, ten einde in de eeuwigheid het loon te ontvangen, door den Opper-Herder aan zijne getrouwe dienstknegten toegezegt.

JACQUES, zonder diepzinnig geleerd te zijn, verstond zijn theologisch sistema grondig, hadt veel historise kundigheid, predikte somtijds vrij wel; was een braaf, deugdzaam mensch en godvrugtig; dan veel verdraagzaamheid, ten aanzien van andere gezindheden, moest men niet bij hem zoeken, inzonderheid was hij bitter tegens de Roomsgezinden, en zulks was niet te verwonderen, doordien zijne brave voorouders, onverdiend, door belijders van dat geloof, zo hevig waren bestreden en vervolgd. Voor het overige was ARNAUD van geen ongezelligen aart, gaarn iemand dienst bewijzende, gul als men bij hem was. Hij is nimmer gehuwd geweest. —— BOSSUET, *Hist. Universelle*, Tom. III. p. 20. BASNAGE, *Hist. de la Religion Reform.* Tom. II. p. 104, 105. *Lettres sur les matieres du tems*, Lett. VI. p. 93. BOIJER, *abregé de l'Histoire des Vaudois.* pag. 290. JOH. FLOR. MARTINET, *Kerk. Geschiedenis der Waldensen in de valeijen van Piemont*, twede druk van 1775. *Boekz.*, 1752. *b.* bl. 266. 542. 1793. *a.* bl. 597.

ARNAUD (GEORGIUS D'), Hoogleraar in de Regtsgeleerdheid, oirspronglijk uit *Frankrijk*, wierdt geboren te *Franeker* in *Friesland*, den 16 september 1711. Zijn vader was HONORIUS D'ARNAUD, zedert 1728 Predikant in de walse gemeen-

meente van die ſtad, en leefde nog in 1758, doch als Emeritus; zijne moeder JUDITH ELISABETH COUPPÉ, was de dogter van FILIPPUS COUPPÉ, Gereformeerd Predikant te *St. Hilaire* in *Poitou*, en is te voren getrouwd geweest met STEPHANUS PALLARDI. GEORGIUS, de lage ſcholen doorlopen hebbende, wierdt Student te *Franeker*, en maakte ſnelle vorderingen in de fraaije letteren, onder TIBER. HEMSTERHUIS en PETRUS WESSELING, den eerſten Hoogleraar in de griekſe taal, en den anderen in de hiſtorien en welſprekendheid. Vervolgens ging hij tot de beoeffening der regtsgeleerdheid over; en volgde daar in hoofdzaaklijk de lesſen van ABRAHAM WIELING. Ten einde zijne kundigheden te vermeerderen, bezogt hij het Hogeſchool te *Leijden*, en hoorde aldaar de lesſen van verſcheidene beroemde mannen. Te *Franeker* te rug gekeerd, wierdt hij in 1734 Doktor in beide de regten. Een jaar daar na, werdt hij door de Staten van *Friesland* tot Lector aangeſteld; en in julij 1734, volgde hij zijnen meester WIELING op, als Profesſor ordinaris, die intusſen naar *Utrecht* was beroepen; doch het heeft hem niet mogen gebeuren door het doen van ene inwijdings redevoering, zig in die profesſie bevestigd te zien; want na enigen tijd gezukkeld te hebben, verviel hij in ene ſlepende ziekte, die hem den 1 julij 1740 in het graf rukte, nog geen 29 jaren bereikt hebbende. De Hoogleraar T. HEMSTERHUIS heeft ene lijkrede over hem gedaan, doch die niet voor het jaar 1784 het licht heeft gezien, wanneer die, benevens nog enige andere Oratien van dien groten man, gevoegd bij enigen van den Hoogleraar L. C. VALCKENAAR, door laatstgemelden ter persſe is bezorgd en uitgegeven.

Veel hadt de geleerde wereld van dezen jeugdigen letterheld, kunnen verwagten; daar hij reeds om zo te ſpreken, in den aanvang van zijne loopbaan, zulke treffende blijken van verſtand, geleerdheid en oordeelkunde, door 't doen drukken van de volgende werken, heeft gegeven. 1. *Specimen Animadverſionum criticarum ad aliquot Scriptores Græcos. Harl.* 1728, *in* 8vo. 2. *Lectionum Græcarum, lib. II. in quibus Græcorum ſcripta pasſum illustrantur & castigantur, imprimis* HESYCHII, ARATI, THE-

THEONIS, OPPIANI, & APOLLONII RHODII. *Hagæ Com.* 1730; *in 8vo.* 3. *De Diis* Παρέδροις, *five adsesforibus & conjunctis, commentarius. Hagæ Com.* 1732, *in 8vo.* 4. *Disputatio de Jure Servorum apud Romanos.* 1734, *in 4to.* 5. *Disputatio de iis, qui pretii participandi caussa, semet venundari patiuntur.* 1739, *in 4to.* 6. *Variarum Conjecturarum, lib. II.; in quibus passim Jus Civile illustratur, & plurima Juris, aliorumque Auctorum, loca emendantur aut explicantur. Franeq.* 1738. *Leovard.* 1744. *in 4to.* Dit werk kan men met meerder regt onder de letterkundigen, dan onder de regtsgeleerden rangschikken. Behalven dezen, heeft D'ARNAUD nog enige stukken bezorgd voor de *Miscellaneæ, observationes criticæ* van *Amsteldam;* en de Heer VRIEMOET verzekert, dat 'er nog verscheidene onuitgegevene werkjes van hem, onder den nu onlangs overledenen *Utrechtsen* Hoogleraar J. H. ARNTZENIUS waren berustende, die men dagt dat door zijn Ed. in 't licht zouden zijn gegeven, gelijk dezelve, in 1767, te *Utrecht*, heeft uitgegeven, G. D'ARNAUD, *Vitæ Scævolarum.* —— G. STOLLE *ad* HELMANNUM, p. 534, 535. E. L. VRIEMOET, *Athen. Frisiac.* pag. 832. C. SAXI, *Onomast. literar. Pars* VI. p. 430, 431. PAQUOT, *Memoir. litter.* Tom. XVIII. p. 41–48. FR. JUGLER, Beytraege zur Juristischen Biographie. I. Th. bl. 262--268.

ARNHEM, is de naam van een der oudste en alleredelste geslagten van *Gelderland*, zijnde hier van het laatste mannelijk oir geweest JOHAN VAN ARNHEM, die geheel kinderloos is overleden. Van dit uitgestorven geslagt vindt men omstagtige tafels in HOOGSTRATEN's *Woordenboek*, en bij A. FERWERDA, *Nederlands Geslagt-, Stam- en Wapenboek.* I. D. 1785.

ARNHEM (JOHAN VAN), Heer van *Rozendaal* tot *Harsloo*, enige zoon van GERRIT VAN ARNHEM en van THEODORA VAN WASSENAER *van Duivenvoorden*, werdt den 1 meij 1636 in *'s Hage* geboren, alwaar de oude Heer, wegens *Gelderland* sessie in de vergadering van Hun Hoog Mogenden hadt. De eerste tien jaren van zijn leven bragt hij in *'s Hage* door, waar na hij met zijne ouders naar *Gelderland* vertrok, en eerst

te

te *Arnhem*, daar na bij een Predikant te *Zoest*, later te *Wageningen*, vervolgens op het Gijmnafium te *Deventer*, en ten laatften aan het Hogefchool te *Leijden*, in alle de oeffeningen en wetenfchappen een jongman van zijn geboorte voegende, onderwezen werdt. Nauwlijks hadt hij 22 jaren bereikt, of hij werdt uit kragt zijner aanzienlijke geboorte, in de Ridderfchap van de *Veluwe* befchreven. Negen jaren daar na, in 1667 begaf hij zig in den egt, met zijn volle nigte JANNA MARGARETA VAN ARNHEM, erfdogter van de vrije heerlijkheid *Rozendaal*, geboren den 12 december 1636, uit ROBBERT VAN ARNHEM, Landdrost van *Veluwe*, en uit vrouwe ERINGARD ELISABETH VAN DORD, erfdogter van *Rozendaal*. Den 11 meij 1674, werdt Heer JAN, als lid van de Ridderfchap, ordinaris Gedeputeerde van het *Veluwen* kwartier, den 11 februarij 1675 Rigter van *Arnhem* en *Veluwenzoom*, en den 9 februarij ftelde Prins WILLEM DE III hem aan, tot extraordinaris Raad in het Hof van *Gelderland*. De genegenheid van gemelden Prinfe en deszelvs Gemalinne voor den Heer en Vrouw van *Rozendaal*, was zo groot, dat zij zig meermalen op dat aanzienlijk landgoed gingen verlustigen, en enigen tijd toefden; ook verzelde hij benevens zijne gemalinne, dien vorst en vorftinne in 1692 naar *Engeland*, alwaar zij zes weken verbleven. Geen minder gunst en liefde genoot hij van *Arnhems* burgerije, die 's mans deugden en braafheid van nabij kenden. Op den 15 augustus 1701, werdt hij door Koning WILLIAM tot Landdrost van de *Veluwe* aangefteld. Het was ook met een fmertelijke aandoening, dat hij het volgende jaar de dood van zijnen vorftelijken vriend en weldoener vernam; 't welk niet weinig wierdt vermeerderd, door de gevolgen die dezelve genoegzaam in de gantfche Republijk, en inzonderheid in *Gelderland* na zig fleepten. Te *Arnhem* koos men, ingevolge ene nieuwe keur uit de Gemeentslieden, twaalf ftads Regenten, latende daar onder hem, benevens vijf van de oude Magiftraat aanblijven, doch ROZENDAAL en de vijf andere Heren, bleven volftandig de verkiezing afkeuren, en de aanvaarding weigeren; en wanneer in [illegible], wederom enige Heren wer-

den voorbijgegaan, weigerde ROZENDAAL op nieuw, die post te aanvaarden, en volhardde daar in tot zijnen dood toe, welke op den 12 december 1716 voorviel, als toen zagtelijk en godvrugtig ontflapende, op het huis te *Rozendaal* in den ouderdom van 80 jaren en 7 maanden, juist op den zelvden dag, dat zijne weduwe in haar 81ste jaar tradt, hebbende nog vijf jaren na dien tijd geleefd. Heer JOHAN was, gelijk in het vorig Artikel reeds is gemeld, het laatste mannelijk oir van dit aanzienlijk geslagt, stierf ook kinderloos, en werdt ingevolge zijne begeerte, zonder enige pragt in de kerk van *Velp* begraven.

Hoe veel bezigheid de bijzondere Staatsambten ook aan dezen groten man verschaften, wist hij evenwel dagelijks uren af te snipperen, om zig in de fraaije wetenschappen te oeffenen; onder anderen bezat hij ene uitgebreide kennis in de landmeet- en bouwkunde, ook was hij zeer ervaren in de gronden van den gereformeerden godsdienst, en beoeffende die met allen ijver; verders vondt hij smaak in de digtkunde, en slaagde daar somwijlen niet ongelukkig in, waar van zijne in 't licht gegevene werken ten bewijze strekken; als inzonderheid: Betragtingen over het Lijden van JESUS CHRISTUS. Arnhem 1695. in 4to. Gedachten en Gedichten, met platen. Leijd. 1707. in 4to.

ARNOLD, zie ARNOUD.

ARNOLDI (JOHANNES), geboren te *Franeker*, zijnde de jongste zoon, van den Professor NIKLAAS ARNOLDI, en deszelvs twede huisvrouwe ANNA PYBINGA; is geweest Advokaat voor 't Hof van *Friesland*, en huwde met TÆTSKE TANIA, bij wie hij twee kinderen heeft verwekt; het oudste ene dogter ANNA genaamd, is getrouwd geweest met GERARD VAN VELSEN Predikant te *Harlingen*, en het jongste, een zoon SIRICUS ARNOLDI, die Predikant te *Belkum* is geweest. JOHANNES ging den weg van alle vleesche in 1695. —— E. L. VRIEMOET, *Athen. Fris.* p. 420.

ARNOLDI (KORNELIS), of ARNOLDUS CORNELISZ., is

is in het jaar 1547 te *Delft* van eerlijke ouders geboren, wier geslagt STORM VAN 's GRAVEZANDE wierdt genaamd. In zijn jeugd werdt hij van zijne ouders buiten 's lands ter studie besteld, om tot het predikambt der Gereformeerde godsdienst zig te bekwamen; zijn eerste beroep na dat hij zijne letteroeffeningen hadt volbragt, was te *Frankendaal*. Toevallig in 1573 in zijn geboortestad gekomen zijnde, om een bezoek aan zijne ouders te geven, wierdt hij in die gemeente tot Predikant aangesteld, en is na de bewilliging van die van *Frankendaal*, in genoemde stad als gewoon Leraar verbleven tot aan zijn dood, welke op den 5 junij 1605 voorviel, hebbende hij den ouderdom van 58 jaren bereikt; en zijnde hij de derde Predikant geweest, die aldaar na de invoering van den hervormden godsdienst, is beroepen geworden. Van hem zijn enige schriften, als ook 's mans afbeeldzel, na het schilderij van den beroemden MIEREVELT geprent, in 't licht gekomen.

ARNOLDI was een man, van een uitmuntend verstand en doordringende welsprekendheid, daarenboven ijverig in het voorstaan en bevorderen van den godsdienst, altijd nedrig van zig zelven denkende, zo dat hij niet alleen de Kerk van *Delft* door zijn voorbeeldig leven heeft gestigt, maar tessens ook de gezamentlijke gereformeerde gemeentens van *Holland* tot een sieraad verstrekt, waar door hij zijn ambt met veel nut bediende. Hij was ook onophoudelijk werkzaam in het beslegten van velerleije kerkelijke geschillen, zo dat hij in het Sijnode nationaal in 1591 te *Middelburg* gehouden, en in meer andere Kerkvergaderingen, veeltijds de plaats van voorzitter bekleedde. ——— *Beschrijving der stad Delft, in folio* 1729. bl. 708.

ARNOLDI (MARTINUS), geboren te *Franeker*, een zoon van den Professor NIKLAAS ARNOLDI en van zijne twede huisvrouwe ANNA PYBINGA; is geweest Advokaat voor den Hove van *Friesland*, Landschaps Bouwmeester en Schepen van *Leeuwarden*. Twemalen is hij gehuwd geweest, zijne eerste vrouwe was MARIA TÆKAMA, ene dogter van TIBERIUS TÆKA-

MA Burgemeester te *Leeuwarden*, en lid van de Gedeputeerde Staten van *Friesland*; de twede is geweest JETSKE TANIA, dogter van SIERK TANIA, Vroedsman en Schepen te *Leeuwarden*; verscheidene kinderen heeft MARTINUS bij zijne beide vrouwen verwekt, waar van flegts maar een zoon bij zijn dood die in 1699 voorviel, aanwezig was, NIKLAAS genaamd. —— E. L. VRIEMOET, *Athen. Frif.* p. 419.

ARNOLDI (MICHIEL), geboren te *Franeker*, mede een zoon van den Hoogleraar, NIKLAAS ARNOLDI, en zijne twede huisvrouwe ANNA PYBINGA; was een man van uitmuntende geleertheid, en wierdt na zijnen akademisen loop voleind te hebben, tot Doktor in de Godgeleertheid gepromoveerd; eerst is hij Predikant geweest te *Menaldum*, wierdt in 1683 te *Harlingen* beroepen, in 1693 te *Leeuwarden*, in 1697 te *Utrecht*, en eindelijk in 1703 te *Haarlem*, alwaar hij op den 28 maart 1738 overleden is. Hij is getrouwd geweest met SJOUWKJE TÆKAMA, ene zuster van MARIA TÆKAMA huisvrouwe van zijnen broeder MARTINUS, hebbende bij haar drie zonen en ene dogter verwekt. Van 's mans letterarbeid, is in druk uitgegeven: *Codex Talm. Tamid. de Sacr. Jugi, verfione & commentario illustratus*, eerst te *Franeker* in 1680 uitgegeven, en vervolgens ingelijfd in de *Mischna* van SURENHUSIUS, Tom. V. Voorts Christelijke Bedenkingen/ Harling. 1687. in 12°. en Lijkreden op Prins HENDRIK KASIMIR, Leeuw. 1697. in 4to. — E. L. VRIEMOET, *Athen. Frif.* p. 419, 420.

ARNOLDI (MICHIEL), zoon van den bovenvermelden *Haarlemsen* Predikant van den zelvden naam, en SJOUWKJE TÆKAMA; is eerst Predikant geweest te *Brandwijk*, een dorp niet verre van *Dordrecht* gelegen, en vervolgens te *Harderwijk*, alwaar hij den 12 october 1751 is overleden, in den ouderdom van 51 jaren, zijnde nimmer gehuwd geweest. —— E. L. VRIEMOET, *Athen. Frif.* p. 420. *Boekz.*, 1751. *b.* bl. 66.

ARNOLDI (NIKLAAS), een zoon van den *Haarlemsen* Predikant MICHIEL ARNOLDI, en SJOUWKJE TÆKAMA, is geweest

weest Schout over een diftrict nabij *Haarlem*, waar onder zes dorpen behoren; hij ftierf in 1751. —— E. L. VRIEMOET, *Athen. Frif.* p. 420.

ARNOLDI (NIKLAAS), een zoon van MARTINUS ARNOLDI en JETSKE TANIA, is geweest Raad, Secretaris en Thefaurier van den Prince Erfftadhouder te *Leeuwarden*; ook Prefident van het Krijgsgeregte der *Friesfe* en *Nasfauwfe* regimenten; eerst Secretaris, daar na Schepen, en vervolgens meermalen Burgemeester der ftad *Leeuwarden*, heeft ook verfcheidene ftaatscommisfien bekleed. Hij is gehuwd geweest aan BARBARA KNOCK, ene dogter van ARNOLD KNOCK Raadsheer in 't Hof van *Friesland*, waar bij hij twee zoons en een gelijk getal dogters heeft verwekt, die alle voor hem zijn overleden, waar van nogthans de oudfte dogter is gehuwd geweest, aan den Ontvanger der boelgoederen te *Leeuwarden* P. WIELINGA, en de jongfte aan H. KNOCK Predikant te *Rotterdam*, die een zoon bij haar heeft verwekt, NIKLAAS ARNOLDI KNOCK genaamd, ook reeds overleden; zijnde zeer beroemd geweest, wegens zijne grote bedrevenheid in de muzijk, en bijzonder al wat het orgelwerk betreft. ARNOLDI was een man van een bijzonder fchrander oirdeel, veel belezenheid, en die ongemeen op goede orde gefteld was, voorts vriendelijk en verpligtende in de dagelijkfe verkering. Hij ftierf in een hogen ouderdom, in het jaar 1775. —— Zie ook, E. L. VRIEMOET, *Athen. Frif.* p. 419.

ARNOLDI (NIKLAAS), Hoogleraar in de Godgeleertheid te *Franeker*; de ftamvader van alle de ARNOLDI's hier te lande, wierdt geboren te *Lesna* een ftad in *Polen*, den 17 feptember 1618. Zijne moeder die weduwe was geworden, toen hij nauwelijks den ouderdom van drie jaren hadt bereikt, droeg alle mooglijke zorg voor zijne opvoeding, en fchikte hem tot de letterkunde; de eerfte beginzelen van onderwijs genoot hij in zijne geboorteplaats, onder den geleerden COMENIUS. De ouderdom van 15 jaren bereikt hebbende, werdt hij door de Sijnode van *Astrotog*, ingevolge de *Poolfe* kerkinfteiling, tot

Klerk

Kerk bevorderd. In 1635 werdt hij naar *Dantzig* gezonden; en drie jaren later, keerde hij naar *Polen* te rug, ten einde zig verder in de godgeleerdheid te oeffenen. In 1639 vertrok hij als bestuurder der latijnse scholen naar *Podolie*, en werdt teffens aldaar Huis-Predikant bij een voornaam heer. Dan zijne bekwaamheid al langs hoe meer rugtbaar wordende, verschafte men hem gelegenheid, dezelve op een Hogeschool verder aan te kweken. In 1641 deedt hij ene reis naar de *Nederlanden*, kwam te *Franeker*, en maakte aldaar grote vorderingen door het onderwijs van zijnen landgenoot MACÇOVIUS, als mede door de lessen van den vermaarden COCCEJUS. Van daar begaf hij zig naar *Groningen*, *Leijden* en *Utrecht*, en keerde in 1643 naar *Franeker* te rug; hier tot in het volgende jaar getoefd hebbende, reisde hij naar *Engeland*, doch door de koninglijke troupen verhinderd wordende, te *Oxfort* te komen, trok hij te voet naar *Cambridge*, alwaar hem egter belet werdt lessen te horen, doordien alle de Hoogleraars in de godgeleerdheid gevangen gehouden werden. Hij keerde dus naar *Franeker* te rug, ving aan te prediken, en voldeed daar in, in de nederduitse tale zo wel, dat hem afgeraden werdt naar *Polen* te rug te keren; vervolgens tot den predikdienst bekwaam gekeurd, begaf hij zig kort voor zijn beroep tot Predikant te *Beetgum*, in 1645 in egt met jonkvrouwe REMIGIA VAN NITZEN, dogter van CAROLUS VAN NITZEN; deze stierf in 1652, en onze ARNOLDI heeft geene kinderen bij haar verwekt. In 1651 werdt hij de opvolger te *Franeker* van zijnen leermeester, JOH. COCCEJUS; en in 1653 trouwde hij ten tweedenmale, met ANNA PYBINGA, dogter van WIBRANDUS JACOBUS PYBINGA, Burgemeester te *Franeker*, en ELISABETH VAN GHEMMENICH, dogter van PAULUS VAN GHEMMENICH, Secretaris van genoemde stad; bij deze vrouwe teelde hij negen kinderen, vijf zonen en vier dogters, waar van 'er slegts vier tot volwassenheid zijn geraakt. Met grote vlijt, heeft ARNOLDI zijn ambt als Hoogleraar tot aan zijnen dood toe bekleed, welke voorviel op den 15 october 1680. Zijne nagedagtenis werdt gevierd in ene Oratie door zijnen ambtgenoot, J.

J. A MARCK; ook verstrekken zijne nagelaten werken, tot getuigenis van zijne bekwaamheid en naarstigheid; men vindt 'er ene optelling van bij E. L. VRIEMOET, *Athen. Frif.* pag. 421, 422. —— BAYLE, *Diction. ed. de* 1730. Tom. I. pag. 350, 351.

ARNOLDI (SIRICUS), kwam ter wereld in 1694, was een zoon van den Advokaat JOHANNES ARNOLDI en TÆTSKE TANJA; wierdt na zijne akademische studien te *Franeker* volvoerd te hebben, in 1715 Predikant te *Oostermeer* en *Eestrum*; vervolgens in 1720 te *Belkum*, alwaar hij den Euangeliedienst tot in 1765 heeft waargenomen, zijnde om lighaams zwakheid als toen emeritus geworden, na welken tijd hij nog geleefd heeft tot op den 23 october 1771, als wanneer hij is overleden te *Leeuwarden*, aan het huis van zijnen vollen neef de Burgemeester NIKLAAS ARNOLDI. —— E. L. VRIEMOET, *Athen. Frif.* p. 420. *Boekz.*, 1771. *b.* bl. 645, 646.

ARNOUD of ook ARNOLF DE GROTE, was de zoon van BOUDEWYN DEN KALEN, derde Graav van *Flaanderen*. Hij volgde zijnen vader op in het regeringsbestier; egter hadt die ten behoeve van zijnen tweden zoon ADOLF, *Kamerik*, *Bologne*, *St. Pol* en *Gisnes*, onder de naam van Graavschap van *Bologne* van zijne staten afgezonderd, om die voor altoos van de Graven van *Flaanderen* ter leen te houden. ARNOUD de regering gedurende den tijdkring van 40 jaren met de grootste voorzigtigheid en ten genoegen van zijne onderdanen bestierd hebbende, nam in 958, zijnen zoon BOUDEWYN, dien hij bij ALEID dogter van HERIBERT, Grave van *Vermandois* verwekt hadt, te hulp. Gemelde BOUDEWYN overleed in 961, en drie jaren later stierf ook ARNOUD, die jaren lang, deerlijk met het graveel was gekwelt geweest. Zijne afbeelding is door J. MEYSSENS in 1663 te *Antwerpen* kunstig in 't koper gebragt. —— O. DE WREE, *Zegelen der Graven van Flaanderen*, bl. 2 en 3.

ARNOUT, van *Monnikkendam* geboortig, is geweest Abt van *Lenin* in het *Mark* van *Brandenburg*, en naderhand in

1467 van *Bergen*, van de kloosterorden der *Cistersiensers*. Hij werdt ten behoeve van zijne orden naar *Rome* gezonden, en hij schreef daar ter plaatze verscheidene godsdienstige werken; men wil dat hij in 1490 zoude overleden zijn. —— CAR. DE VISCH, *Biblioth. Cisterc.*

ARNOUT, *van Lens* gebijnaamd, daar zijne familie van afkomstig was, is een Geneesheer en beroemd Wiskunstenaar geweest, en leefde in de XVIde eeuw. Hij is geboren te *Belliolane*, een dorp nabij *Aath* in *Henegouwen*. ARNOUT hadt een broeder JOHAN *van Lens* genaamd, die leraar in de Godgeleertheid was op de Hogeschool te *Leuven*. ARNOUT reisde naar *Muscovien*, alwaar men grote achting voor zijne geleertheid betoonde; inzonderheid hieldt de Czaar waar hij lijfarts van was, ongemeen veel van hem. Na dat hij in 1565 een reis naar de *Nederlanden* hadt gedaan, om zijne naastbestaanden te bezoeken; wierdt hij in 't jaar 1572, bij de verovering van *Mokam* door de *Tartaren*, vermoord. Hij heeft verscheidene voortreffelijke werken geschreven; als onder anderen: *Isagoge in Geometrica elementa Euclides.* —— VALER. ANDR., *Bibl. Belg.* VOSSIUS, *de Scient. Mathem. cap.* 57. §. 17.

ARNOUT, bijgenaamd *van Rotterdam* of *van Holland*, om dat hij te *Rotterdam* geboren was, is geweest reguliere Kanunnik van de orden van *St. Augustinus*, en leefde in de XVde eeuw. Hij was leraar van beide de regten, en ten einde zig in de burgerlijke en geestelijke regtsgeleerdheid grondig te oeffenen, hadt hij de lessen van de voornaamste Professoren in die wetenschap te *Padua* en *Bologne* bijgewoond. Hij liet verscheidene werken na; als onder anderen: *Remissorium Juris civilis & canonici*; *Lectura super Constitutionibus* BENEDICTI XII; *Canonicalis expositio in regulam S. Augustini*, &c. ARNOUT stierf den 31 augustus 1442, in het klooster *Groenendaal* bij *Brussel*, in het welk hij het monniksgewaad hadt aangetrokken. —— VALER. ANDR., *Biblioth. Belgica.*

ARNTZENIUS (JOHANNES), Hoogleraar in de geschiedkunde, welsprekendheid en digtkunde te *Franeker*, wierdt te *We-*

Wezel geboren in 1702; hadt tot vader HENRICUS ARNTZENIUS, eerst Rector en Schoolvoogd te *Wezel*, vervolgens te *Arnhem*, en laatstelijk te *Utrecht*, alwaar in 1728 is overleden.

Onze JOHANNES, bevlijtigde zig niet veel naarstigheid in het beoeffenen der talen, fraaije wetenschappen en regtsgeleerdheid, eerst te *Utrecht* van 1718 tot 1725, onder de Hoogleraars DRAKENBORG en DUKER, en vervolgens nog twee jaren te *Leijden*, de verstandige lessen horende van PETRUS BURMAN, SIGEB. HAVERKAMP en meer andere voorname mannen. Op den 1 julij 1726 werdt hij tot Doktor in beide de regten verheven, en kort daar op tot Rector der latijnsche scholen te *Nijmegen* aangesteld; in welk *Gijmnasium* hij op den 9 maart 1728 de waardigheid verkreeg, van Hoogleraar in de geschiedkunde en welsprekendheid. In 1742 beriepen hem de bezorgers van *Frieslands* Hogeschool, in de plaats van PETR. BURMAN *jun.* tot Hoogleraar in de geschiedkunde en welsprekendheid, welke post hij op den 28 september deszelven jaars met ene plegtige redevoering aanvaardde, en waar bij nog de tijtel van Professor in de digtkonst werdt gevoegd. In zijne laatste jaren sleet hij een zukkelend leven, en overleed in 1759, nalatende een zoon en twee dogters. Hij heeft enige latijnse Autheuren met aantekeningen verrijkt. —— E. L. VRIEMOET, *Athen. Fris.* p. 846, 847. JO. CHRISTO. STRODTMANNUS, *in Neues gelehrtes Europa*/ Part. VII. p. 577-586. C. SAXI, *Onom. liter.* Pars VI. p. 387.

ARNTZENIUS (JOHANNES HENRICUS), zoon van JOHANNES, geboren te *Nijmegen* in 1735. Na zijne letteroeffeningen allerloffelijkst volbragt te hebben, wierdt hij op den 9 november 1759 tot Rector en Gijmnasiarch te *Leeuwarden* aangesteld; vervolgens in meij 1774 te *Zutphen*, met bijvoeging van de tijtels van Professor en Bibliothecarius; op den 8 december 1774, aanvaardde hij met ene plegtige redevoering: *de legibus quibusdam Regiis, civilis apud Romanos sapientiae fonte*, de professie in de regtsgeleerdheid op de Hogeschool van *Groningen*. Na aldaar 14 jaren met zeer veel lof en

ijver de Bataaffe jeugd in de regten onderwezen te hebben, deedt hij op den 15 feptember 1788, als Profesfor *Juris Civilis & Hiftoriae Juris*, te *Utrecht* zijne inaugurele Oratie: *de optima Antecesforis Juris Romani forma, in* GERARDO NOODTIO, *Noviomago, fpectata.* Na hier enen arbeidzamen tijdkring van omtrent 9 jaren doorlopen te hebben, werdt hij door ene galkoorts aangetast, die hem in den ouderdom van 62 jaren, op den 7 april 1797 in het graf rukte.

Onze Hoogleraar was een doorgeleerd man, fijn van oirdeel, vlug van vernuft, fierlijk digter, en een bijzonder fchrander criticus; voorts vriendelijk, verpligtende, buitengemeen werkzaam en van ene aangename verkering. Behalven zijne *Oratien* en *Disfertatien*, heeft hij in 't licht gegeven *Miscellanea*, te *Utrecht*, 1765. *in 8vo.*, en *Inftitutiones Juris Belgici*, 2 *Tom. in 8vo.*, voorts den SEDULIUS en ARATOR, beide Christen Poëten, met zijne aantekeningen verrijkt, en eindelijk zijn wij aan zijne vlijt verfchuldigd, de fchone editie van de PANEGYRICI VETERES, *cum notis & animadverfionibus Virorum eruditorum, maximam partem integris, quibusdam felectis, fuas addidit*, 2 *Tom. in groot 4to.* te *Utrecht*, in 1790 en 1797 bij WILD en ALTHEER gedrukt.

Twemalen is ARNTZENIUS gehuwd geweest, zijne eerfte vrouwe was ene dogter van HENDRIK CANNEGIETER, in leven Hoogleraar en Rector te *Arnhem*, en zuster van den *Franeker* Profesfor HERMANNUS CANNEGIETER. Voor ene twede vrouwe heeft de Hoogleraar gehad, MARIA BEATRIX, ene dogter van F. H. EXALTO D'ALMARAS, Predikant te *Rekken* en *Vreden* in *Gelderland;* hij heeft verfcheidene kinderen bij dezelve verwekt; en zij is ruim vijf maanden na haren egtgenoot, op den 14 feptember 1797 namelijk, aan ene galziekte, in den ouderdom van 54 jaren overleden. Hij heeft drie zonen nagelaten.

ARNTZENIUS (OTTO), Rector te *Amfteldam*, broeder van JOHANNES en oom van JOHANNES HENRICUS, is geboren te *Arnhem* in 1703. Na zijnen akademifchen loop met roem van naarftigheid volbragt te hebben, werdt hij beroepen tot

Rec-

Rector der latijnse scholen te *Utrecht*, vervolgens te *Gouda*, naderhand te *Delft*, en eindelijk te *Amsteldam*, alwaar hij door het uitgeven van verscheidene werkjes en verhandelingen in tijdwerken geplaatst, doorstralende blijken van zijne geleerdheid en oirdeelkunde heeft gegeven. Hij stierf in 1763. —— C. SAXI, *Onom. liter.* Pars VI. p. 522.

ARTEVELD (JACOBUS VAN), geboren te *Gent* in *Vlaanderen*, heeft zig in de gefchiedenissen van de XIVde eeuw zeer beroemd gemaakt. Van handtering was hij een brouwer en koopman, en bezat een vaardigen en ondernemenden geest; waar door hij in *Vlaanderen*, ene bijna volstrekte heerschappij uitoeffende, en onder het regeringsbestier van FILIPS VAN VALOIS, niet weinig spels veroirzaakte. Gedurende enigen tijd hadt hij zig aan het Hof van *Frankrijk* opgehouden, en trouwde daarna de weduwe van enen brouwer; voorts was hij een intriguante knaap, die briefwisseling hieldt genoegzaam in alle de steden van *Vlaanderen*; en sterk overhelde naar de zijde van EDUARD DEN III, Koning van *Engeland*, wiens zoon hij tragtte tot Graav van *Vlaanderen* te doen verkiezen; doch dit brak hem zuur op, doordien zijne stadgenoten hunnen wettigen Graav niet willende verstoten, zijnen aanslag niet wilden instemmen, en toen hij zulks met geweld zogt door te zetten, dood sloegen. Hij liet een zoon na, FILIPS genaamd, die minder verstand en moed dan zijn vader, doch meerdere rijkdommen bezat. Deze stelde zig in 1381 aan 't hoofd der oproerige *Gentenaars*, die een leger van bijna 60000 mannen hadden weten bijeen te krijgen, en daar mede Graav LODEWYK DEN III, bijgenaamd de *Manhaftige*, naar hunne pijpen te doen dansen, doch deze nam zijn toevlugt tot Koning KAREL DEN VI, en deze jonge vorst versloeg in den veldslag bij *Rosebeek*, 40000 *Flamingen*, waar onder zig ook FILIPS VAN ARTEVELD bevondt. —— *Annales de Flandre.* FROISSART, *Hist. de Charl. VI.* C. CUSTIS, *Jaarboeken der stad Brugge.*

ARTISCHOFSKY (KRISTOFFEL), denkelijk een *Poolk* van geboorte, diende in de jaren 1635 en 1636, de *Neder-*

landsche Westindische Maatschappij, in de hoedanigheid van Kolonel; en 't was door zijn beleid en dapperheid, dat de meeste *Brasilianen* werden t'ondergebragt. Het grootste deel van *Brazil* nu overmeesterd zijnde, vondt de vergadering van negentienen hier te lande, raadzaam, enige meerdere manschap derwaarts te zenden, en het opperbewind over 't landschap enen man van aanzien op te dragen. Graav JOAN MAURITS *van Nassau*, boodt zig hier toe aan. De maatschappij droeg hem de landvoogdij van *Brazil* op, voor den tijd van vijf jaren, op ene wedde van 1500 guld. ter maand, en enige andere voordelen. Hij begaf zig in october scheep, nevens 3000 knegten, en landde in januari 1637, op de rede van *Fernambuk*. Terstond na zijne aankomst, bereide hij zig tot enen togt tegen den vijand. In maart overweldigde hij de sterkte *Parason*, en sloeg de *Portugezen*, die zig hier omtrent gelegerd hadden. Toen onderwierpen zig wederom een merkelijk getal *Brasilianen*. Graav JOAN MAURITS orde gesteld hebbende op de regeringe, zondt in junij enige schepen naar de kust van *Guinea*, om de sterkte *St. George d'Elmina* te bemagtigen, 't welk in augustus gelukte. Na de wederkomst dezer schepen in *Brazil*, overmeesterde hij voor 't einde des jaars, nog ene landstreek in dezen oord; 't welk hem den weg baande tot de onderneming op de *Bahia*, in 't voorjaar van 1638, die nogthans kwalijk uitviel. De Landvoogd hadt geen volks genoeg bij der hand, om den toevoer naar *Olinda* te beletten. ARTISCHOFSKY, middelerwijl herwaarts gekeerd, werdt op 't einde des gemelden jaars, in staat gesteld, om een regiment van 1600 mannen op te regten, waar mede hij eerlang, naar *Brazil* onder zeil ging. Doch hier gekomen, raakte hij in geschil met den Landvoogd, die hem van zijn ambt verliet; waar na hij wederom naar *Holland* keerde. —— WAG., *Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 246 en 247.

ARTOIS (JAKOB VAN), geboren te *Brussel*, in 1613, is een zeer verdienstelijk Landschapschilder geweest. J. C. WEYERMAN getuigt, honderde stukken van dezen ARTOIS gezien te

hebben, alle groots geordonneert, de ſtammen en takken der bomen konſtig getekend, de bladers wonderlijk aardig geſlagen, de verſchieten allernatuurlijkst op derzelver behoorlijken afſtand geplaatst, en het azuure uitſpanzel benevens de rollende wolken, wonderſchoon gekleurd en heerlijk geſchilderd. DAVID TENIERS, heeft verſcheidene van die landſchappen met beelden, dieren en vogels geſtoffeerd, die aan de konstkenners zeer wel voldoen, dewijl 'er ene ongemene overeenſtemming heerscht, in de wederzijdſche ſchildertrant dier beide konſtenaren.

Onze ARTOIS won zeer veel geld met zijne penſelen, want hij was vaardig in het ſchilderen, ſtout in een brave ſom te bedingen voor zijne konst, en prompt in de betaling te vorderen, en egter heeft hij niets van belang nagelaten. Vele vorſten en andere doorlugtige perſonaadjen, kwamen hem dikmaals bezoeken, en dan was JAKOB gul in het trakteren, en hij onthaalde hen op een deftige wijze, en gedagt ſchijnt wel niet aan de ſpreuk, dat *daar die vlam valt, de bladers verzengen en de vrugten afvallen.* Een jammer wordt 'er gemeld van zijne konsttaferelen, en dat jammer beſtaat daar in, dat 'er weinig verandering is te zien op zijne ſtukken, zijnde die alle meer dan eens herſchilderde gezigten uit het bosch van *Soignij* buiten *Bruſſel.* De dag van zijnen dood is ons niet gebleken. —— J. C. WEYERM., *Leven der Schild.* II. D. bl. 111.

ARTOPÆUS (FRANCISCUS), ook TOLENSIS of PISTORIUS, in 't nederduits de BAKKER genoemd, is geboren op 't eiland *Tholen*, onzeker waar ter plaatze aldaar, en was reguliere Kanunnik der *Augustiner Orden*, en Onderprior op den *Berg van St. Agnes*, bij *Zwol*; doch werdt gelast, daar van daan te vertrekken met alle de anderen, in 't jaar 1570. Hij heeft verſcheidene ſtukken geſchreven, waar van men de optelling bij de volgende Schrijvers vindt. ——— VALER. ANDR., *Bibl. Belg.* P. DE LA RUE, *Geletterd Zeeland.* bl. 282.

ARTVELD (ANDRIES VAN), was een geboren *Antwer-*

naan, een uitnemend fraaij Zeefchilder, die konftelijk de buldgrende tempeesten, en het zwalpen der ruifende baren, wist uit te drukken, en op ene klocke wijze te fchilderen. —— J. C. WEYERMAN, *Leven der Schilders.* II. D. bl. 5.

ARUNDINE (JOHANNES DE) of JOHAN VAN RIET, een *Flaming*, geboren te *Brugge*. In de orden der *Karmeliten* getreden zijnde, werdt hij door zijne naarftigheid bevorderd tot Leraar in de theologie; en in die waardigheid oeffende hij zig zo vlijtig, dat hij de ervarenfte zijner tijdgenoten werdt, en tot den eeretrap van Prior in het konvent te *Utrecht* opklom; vervolgens werdt hij Bisfchop van *Usbith*, als mede Wijbisfchop en Vikaris in 't Kerkelijke, zijnde daar toe gekozen door Bisfchop DAVID VAN BOURGONDIEN. Hij overleed te *Utrecht*, den 23 julij 1497, en werdt in 't koor der Karmeliten kerk begraven. Hij heeft enige latijnfe werken gefchreven. —— VALER. ANDR., *Bibl. Belg.*

ASCH JANSZ. (PIETER VAN), geboren te *Delft* in 1603, is een goed Landfchapfchilder geweest, inzonderheid in kleine ftukken; dewijl hij niet veel tijd om te fchilderen kost afzonderen, als die op ene andere wijze zijne hoog bejaarde ouders moest bezorgen, zijn zijne ftukken zeldzaam maar egter deugdelijk. —— *Befchrijving van Delft, in folio.* bl. 789. J. C. WEYERMAN, *Leven der Schilders.* II. D. bl. 24.

ASCONIUS, zoon van TABBO, gehouden voor den eerften Hertog van *Friesland*, een vredelievend vorst, meer gezet op de jagt en het fchieten van vogelen, dan op het vernielen van menfchen. Nimmer randde hij iemand aan, en van oorlog horende, rustte hij niet voor dat hij partijen tot vrede hadt overgehaald. Dus luikte de regering onder zijn beftier hoe langs hoe meer in welvaart op, en de ingezetenen door zijn loffelijk voorbeeld aangevuurd, beijverden met vlijt den akkerbouw; hij zelv' timmerde tot gerief der ingezetenen, het ene dorp voor het andere na; gelukkig zoude het zijn geweest, indien zijne rust niet ware geftoord geworden. Dan

vreem-

vreemde voorſpoken ſchenen aan te kondigen; dat hem onheilen nakende waren; het *rode Klif* aan 't uitwerpen van vuur en vlam, rook en ſmook, damp en ſtank; agt volle dagen na malkander, uit een put die men groef een halve mijl van *Staveren*, borrelde zulk een verbazend geweld zoutwater op, dat alle de omliggende velden onderliepen; en drie jaren lang onvrugtbaar bleven enz. Men wil dat ASCONIUS, kort hier na en wel in het jaar 173 overleden is; vier zonen nalatende. De twee oudſten ADELBOLD en TITUS, volgden den vader in 't gebied, doch ſtorven zonder kinderen; de derde RICHOLD, liet enen zoon na; met name UBBO, die na dode van zijnen oom TITUS, Hertog wierdt; RADBOOD de vierde zoon, zette zig in *Westfriesland* neer, waar van men wil, dat hij een koningrijk oprigte. Maar die deze vorſten in hunne ſchriften dus opgeven, kunnen ze met geen andere ſchrijvers bewaarheden, dan AND. CORNELIUS, OCCO SCARLENSIS, VLIETERP, SUFFRIDUS PETRI; B. FURMERIUS; en de zodanigen, welke hun hebben nageſchreven. De drie eerſten zijn op verre na de geloofwaardigſten niet; ja zij ſtaan bij UBBO EMMIUS en gelijkſoortige brave Schrijvers, voor fabeldigters te boek. SUFFRIDUS PETRI en BERNARDUS FURMERIUS zijn geleerde en belezene mannen, welſprekende ook en net van taal; maar de blinde liefde voor hun vaderland en voor de oude geſchiedenisſen, heeft hun verſtand en oirdeel zo zeer beneveld, dat zij, in 't lezen en beſchrijven der Friesſe oudheden, alle oirdeelkunde ſchijnen vaarwel gezegd te hebben. —— H. VAN RHYN, *Kerkl. Oudh. van Friesland.* II. D. bl. 362.

ASEWYN of AESWYN, en ook wel AESWEN, is de naam van een adelijk geſlagt, dat eertijds in *Gelderland*, en naderhand in 't *Stigt van Utrecht* gebloeit heeft. Ridder GERHARD VAN ASEWYN hieldt de zijde van EDUARD tegen zijnen broeder REINOUT in *Gelderland*, omtrent het jaar 1360. REINIER of REINOUD was het, die FREDERIK VAN BLANKENHEIM Bisſchop van *Utrecht* die ſtad ontzeide, ter oirzake van GYSBERT, oudſten zoon van *Buren.*

Willem van Asewyn, was in de jaren 1493 en 1494, Marfchalk van Hertog Karel van Gelder; in 1499, werdt hij Erfhofmeester genaamd. Hij hadt ter vrouwe genomen Elizabeth van Haeften, vrouwe van *Varik*, dogter van Here Walraven, Heer van *Haeften*, *Heluwe* en *Herwijnen*, wier moeder was Adelise van Herwynen, en van Henrica, vrouwe van *Varik*, wier moeder was Sophia van Aller van Stoutenburg. Deze Elizabeth hadt te voren nog twee mannen gehadt, den eerften Johan van Broekhuizen, Heer van *Weerdenburg* en *Amerfoijen*, Erfhofmeester der landen van *Gelre;* den tweeden, Gerard van Flodorp, Erfvoogd van *Roermonde*, en heeft bij alle drie kinderen nagelaten. Haar derde man, Willem van Asewyn, heeft bij haar geteeld Reinier, die aanftonds volgen zal, voorts Gerrit, Willem en Hendrika, welke laatfte getrouwd zijnde met Zewe van Dord, nagelaten heeft Elizabeth van Dord, vrouw van Jan van der Hooft, Marfchalk van den Hertog Karel *van Gelder*, na wiens dood zij hertrouwde met Oswald, uit het geflagt der Heren van Wassenaar, Graav van *'s Herenberg*, Heer van *Boxmeer*, *Homoet*, *Heel*, *Bijlandt* enz.

Reinier van Asewyn, zoon van Willem en Elizabeth voornoemd, heeft als Lid der Ridderfchap van het *Nijmoegfe* Kwartier, in 1538 het verdrag ondertekend, aangegaan tusfen Hertog Jan van Kleef, en Hertog Karel van Gelder. Hij trouwde Agnes van Gent, dogter van Willem, Heer van *Meerwijk*, daar hij bij gewonnen heeft Reinier die volgt.

Reinier van Asewyn, zoon van Reinier en Agnes voornoemd, trouwde Sophia van Broekhuizen, dogter van Eustaas, wier moeder was uit het geflagt van Kock van Opynen, en van Cornelia van Wyhe, wier moeder was Geertruid van Tengnagel; door welk huwelijk hij de goederen van *Brakel* en *Langerak* bekwam. Hij heeft bij haar gewonnen Reinier, van wien aanftonds volgen zal; Agnes, getrouwd met Florens van den Bongaart, Heer van *Nijenrode*, een zoon van Beernt en Isabella Turk, vrouw van *Nijenrode;* Aarnt en Eustaas, waar van naderhand gefproken zal worden.

REINIER VAN ASEWYN, Heer van *Brakel*, zoon van REINIER en JOSINA voornoemd, trouwde MACHTELT VAN YSENDOORN, vrouwe van *Sterkenburg*, dogter van ANTONIS, wiens moeder was ODA VAN AMSTEL VAN MYNDEN, en van OTSCHE VAN TUYL VAN BULKESTEIN, wiens moeder was MACHTELT VAN MATHENES, door welk huwelijk hij de Ridderhofstad *Sterkenburg* erfde. Hij heeft bij haar verwekt; 1. REINIER, zonder kinderen overleden; 2. ANTONIS, die aanstonds volgen zal; 3. ODILIA, getrouwd met ADRIAAN VAN MATHENES, Heer van *Riviere* en van *Opmeer*, zoon van JAN; wiens moeder was ADRIANA VAN DUIVENVOORDE; en van FLORENTINA VAN KUILENBORG, vrouw van *Opmeer*, wiens moeder was AGATHA VAN DEN KOUSSTER, vrouwe van *Alkemade*; 5. EUSTAAS, Heer van *Wesenthorst*, die in het jaar 1613 trouwde met MARIA VAN OOSTRUM, dogter van JAN, Kastelein te *Woerden*, wiens moeder was MARIA SPRUIT VAN KRIEKENBEEK, en van ALYD VAN RENESSE, dogter van GERARD, Kastelein van *Woerden*, wiens moeder was GEERTRUID VAN DER HAAR; 6. EVERHARD, zonder kinderen te *Oostende* overleden.

ANTONIS VAN ASEWYN, Heer van *Brakel* en *Sterkenburg*, zoon van REINIER en MACHTELT voornoemd, trouwde GEERTRUID VAN ALDENBOCKUM, bij wie hij verwekt heeft, 1. ANTHONIS, die aanstonds volgt; 2. ADRIANA, getrouwd met JACOB VAN BAAREN, Heer van *Harmelen*, zoon van HENDRIK, wiens moeder was THEODORA VAN ZUILEN, vrouw van *Harmelen*, en van JOHANNA VAN ZUILEN VAN NYVELT, wiens moeder was KATRINA VAN WEERDENBURG; 3. AGNES, getrouwd met KORNELIS VAN BRONKHORST *tot de Poll*, Ambtman van de *Over-Betuwe*. Deze ANTHONIS wierdt in 1618, wegens de Ridderhofstad *Sterkenburg*, beschreven in het lid der Edelen 's Lands van *Utrecht*, en is overleden den 2 februarij 1642.

ANTHONIS VAN ASEWYN, Heer van *Brakel* en *Sterkenburg*, zoon van ANTONIS en GEERTRUID voornoemd, trouwde MARGARETA TURK, bij wie hij naliet ene dogter, ANTONETTA, die aanstonds volgt. Hij stierf omtrent den jare 1647 of 1648.

ANTONETTA VAN ASEWYN, Vrouwe van *Brakel* en *Sterkenburg*, erfdogter van ANTHONIS en MARGARETA voornoemd; zij trouwde met GYSBERT VAN MATHENES, Heer van *Mathenes*, *Riviere*, *Opmeer*, *Zouteveen*, *ter Does*; zoon van JAN, wiens moeder was ODILIA VAN ASEWYN, en van JUDITH PIER, wiens moeder was WALBURG VAN WYHE; zij heeft bij hem een zoon en eene dogter gehadt, doch zij zijn beide voor hunne ouders overleden.

AARNT VAN ASEWYN, Heer van *Ruwiel*, zoon van REINIER en JOSINA, hier voor genoemd, trouwde eerst KATRINA VAN YSENDOORN *tot Sterkenburg*, de jongste zuster van zijn broeder REINIERS vrouw, bij wie hij gehadt heeft; 1. AGNES, of volgens anderen KATRINA VAN ASEWYN, Vrouwe van *Ruwiel*, getrouwd met GYSBERT VAN DEN BOETZELAAR, erfschenk des vorstendoms *Gelre*; 2. N. VAN ASEWYN, getrouwd met N. VAN WYHE. Zijne twede vrouw was, ALTERDA VAN BOETSELAAR, weduwe van PAULUS VAN ASSENDELFT, Heer van *Besoije*. Deze AARNT wierdt uit hoofde van de Ridderhofstad *Ruwiel*, in 1618 beschreven in het lid der Edelen 's Lands van *Utrecht*, en stierf in 1622.

EUSTAAS VAN ASEWYN, Heer van *Grandberg* en *Langerak*, zoon van REINIER en JOSINA, hier voor gemeld; hij trouwde N. VAN WACHTENDONK, bij wien hij naliet REINHARD, Heer van *Langerak* en JOSINA. Hij stierf in 1607.

ASINGA ENTES, uit de provintie van *Stad en Lande* geboortig, was een dapper man, en die veel beleid bezat. Het gelukte hem in 1583, met 600 knegten, geworven om onderhouden te worden uit brandschattingen van vijandelijke plaatzen, een voordelige coup te doen, want afgevaren zijnde van *Ter Schelling*, wist hij *Otterdum* aan de *Eems*, tusfen *Delfzijl* en *Reide*, met hulp van enen hoop *Friesen*, onder STEIN VAN MALSEM, te bemagtigen. —— WAG., *Vad. Hist.* VII. D. bl. 492.

ASKUE (GEORGE), een *Engelsman* van geboorte, voerde in den oorlog tusfen *Engeland* en den Staat, in het jaar 1652,

het bevel als Vice-Admiraal, over een Engelse vloot van 40 schepen, en ontmoette daar mede voor *Plijmouth* DE RUITER, die ene vloot van 30 ligte oorlogschepen en agt branders onder zig hadt. Het was niet alleen de minderheid der schepen zo van grootte, volk als geschut, welke dien zeeheld merkte dat tegens hem waren, maar de grootste zwarigheid bestond, dat hij belemmerd was met 60 koopvaardijschepen, onder zijn convoij, daar ASKUE op loerde. Maar wat doet DE RUITER, om zig uit dezen benarden toestand te redden? hij verdeeld zijn vloot zodanig, dat hij het voordeel van den wind gemaklijk kost behouden; en verwagtte toen het overige van GODS bijstand en zijn volks dapperheid; moedigende de zijnen op ene ernstige wijze, met deze korte woorden aan: *dat zij als mannen voor 't vaderland, en voor de vrijheid der zee strijden zouden.* De uitkomst beantwoordde zijnen wensch; want den 26 augustus 's namiddags om vier uren, met den vijand slaags geraakt zijnde, vogt zijn volk als leeuwen, 't welk ook van dat gezegend gevolg was, dat hij na tweemalen door de *Engelsen* heen geslagen te zijn, hen eindelijk tusfen zeven en agt uren op de vlugt dreef, en dus een einde aan dit bloedig gevegt maakte. De moed der *Hollanders* was zo groot, dat indien de wind zulks niet belet hadt, zij de *Engelsen* tot voor *Plijmouth* zouden hebben gaan bevegten; dan 't was al wel, tegens zodanigen overmagt de zege te hebben bevogten, en alle de koopvaarders in behouden haven te geleiden, en leverde stoffe ten overvloede, om den Almagtigen over zijnen bijstand hartgrondig te danken.

In den beroemden zeestrijd van den 11, 12 en 13 junij des jaars 1666, hadt ASKUE op den eersten en tweeden dag, na zijne gewoonte zig als een dapper zeeman en bekwaam officier gedragen; dan in den aftogt dien de *Engelsen* genooddrongen waren te nemen, hadt ASKUE het ongeluk, met het schip de *Roijal Prince* waar over hij het bevel voerde, gemonteerd met 90 stukken metaalen geschut, op zeker zand, de *Gulper* genaamd, aan den grond te geraken; en dooidien hij

vrugteloos verscheidene zeinschooten om hulp deed, om reden dat de gantse *Engelse* vloot zonder hem te kunnen redden haren koers vervolgde, raakte hij in gevaar om door twee *Hollandse Branders* vernield te worden; doch ter zijner reddinge, gaf de Lt. Admiraal TROMP, die zig op het schip van den Schout-bij-nagt SWEERS bevondt, bevel aan de *Branders* om af te houden. Het schip van ASKUE, werdt hier op ligtelijk bemagtigd, en daar na verbrand; zeer tegens den zin van TROMP, onder wiens vlag dit schip veroverd was, en wien DE RUITER zo sommigen schrijven de eer misgunde, van het als in zegepraal naar 't vaderland te voeren. ASKUE werdt 's anderendaags morgens met een galjoot naar *'s Hage* opgezonden, van waar hij eerlang, naar *Loeveſtein* gevoerd werdt; daar hij gevangen bleef tot na het sluiten van den vrede; schoon een *Engelsman* zijnde, kost hij zig tegens den aart van die natie aan, niet bedwingen den welverdienden lof der *Nederlanderen* te roemen, met onder anderen aan den flotvoogd van *Loeveſtein* te zeggen: *You have a prompt Nation.* —— BRANDT, *Leven van* M. DE RUITER, bl. 27. 28. 500. 504. WAGEN., *Vad. Hiſt.* XII. D. bl. 221. XIII. D. bl. 207. 209.

ASPEREN (GEU VAN), werdt onder 't getal der *Hollandse* Edelen genoemd, welke met Graav WILLEM DEN IV. in den slag tegen de *Friesen*, bij het dorp *Widga* in 1345, sneuvelden. —— P. WINSEMIUS, *Cronique van Friesland.*

ASPEREN (REYER en FOLPERT VAN), vindt men in de sententien van den Hertog VAN ALVA broeders genoemd, die op den 6 julij 1568 gebannen en hunne goederen verbeurd verklaard werden; om reden, dat zij volgens den inhoud daar van, zig benevens anderen, daar bij genoemd, zouden hebben schuldig gemaakt, aan den invoer van den hervormden godsdienst binnen *Gorinchem.* —— MARCUS, *Sententien*, bl. 91.

ASSELDONCQ (JOHANNES VAN), Kanunnik in *St. Gudula's* Kerk te *Brussel*, was geboortig van *'s Hertogenbosch.* Te *Leuven* leide hij de gronden zijner studie, werdt in 't jaar 1621,

1621; te *Douai* Doktor in de Godgeleerdheid, en verwierf aldaar een naam, door zijne grote kunde in de kerkelijke regten. Hij ſtigtte hier de *Broederſchap van het ſacrament van Mirakelen*, waar van de ordonnantien te *Bruſſel* in 1626, gedrukt zijn. —— VAL. ANDR., *Biblioth. Belgic.*

ASSELIERS (JOHANNES), een *Antwerpenaar* van geboorte, wierdt na zijne ſtudien volbragt te hebben, en tot Doktor in beide de regten gepromoveerd te zijn, tot Secretaris van gemelde ſtad aangeſteld. In zijn jeugd heeft hij *Italien*, *Frankrijk*, *Duitsland* en de verdere meest bloeijende gewesten van *Europa* bezogt, en niet weinig kundigheid in zijne reizen opgedaan. Hij was een goed ſtaatsman, en wierdt benevens den Heer LA MOULLIERE in 1584 door de algemene Staten als gezant naar *Frankrijk* gezonden, om Koning HENDRIK de heerſchappij der landen aan te bieden op de zelvde voorwaarden, als waar in de Hertog zijn' broeder bewilligd hadt. Hij ſtierf te *Delft* in 1587, en heeft geſchreven: *Hiſtoriam Tumultuum Belgicorum à diſceſſu* PHILIPPI II, *usque ad obitum* FRANCISCI VALESII, *Ducis Alenzonii.* —— FOPPENS, *Biblioth. Belg.* pag. 566. WAG. *Vad. Hiſt.* VIII. D. bl. 30.

ASSELYN (JAN), een voornaam *Neerlands* landſchapſchilder, gebijnaamd *Krabbetje*, om reden dat hij een geſchroeide hand en kromme vingers hadt, zo dat hij nauwlijks in ſtaat was het palet te kunnen houden, daar bij was hij klein van perſoon, waarom hem LE COMPTE, in zijn *Konstkabinet*, den naam geeft van *kleine Hollander*; doch in de konst was hij alles behalven klein, en is een van de verdienſtigſte landſchapſchilders zijner eeuw geweest, als die men een van de eerſte mag noemen, die de zuivere en heldere manier van landſchapſchilderen uit *Italie* overbragt naar de *Nederlanden*. Hij trouwde te *Lions* met de dogter van Sr. HOUWAART, een *Antwerps* koopman. —— J. C. WEYERMAN, *Leven der Schilders*, II. D. bl. 384.

ASSELYN (THOMAS), een vernuftig *Nederlands* digter van *Amſteldam* geboortig, grootsch en verheven in zijn ſtijl

en

en klaar in zijne uitdrukkingen. Zijne meeste verkiezing viel op Toneelspellen, noemende hem Dr. LUDOLF SMIDS, een man van verwonderenswaardige geleerdheid en schone vindingen; in het lofdigt op zijn treurspel JULIAAN DE MEDICIS, zijn *weergalozen Nederlander*, en van dat spel zelv', zeggende:

„ Mijn ASSELYN, het spel is heftig,
„ Staatkundig, zinrijk, net en deftig."

Men heeft van hem in druk, behalven een groot getal van Mengeldigten, 17 bijzondere Toneelstukken. —— HOOGSTR. *Woordenboek.*

ASSEN (JAN VAN), een *Amsteldammer* van geboorte, was een braaf historie- en landschapschilder, die een kloek en vaardig penseel voerde, en wiens stukken wel uit de hand wilden gezien wezen, op de wijze der *Italiaanse* konststukken, dat is dat men die wel mogt bekijken maar niet beruiken. ARNOLD HOUBRAKEN getuigt van hem zeer voordelig, dat hij een man was van een goed oirdeel, maar die zig gemakshalve veeltijds bediende van de printen van A. TEMPEEST, inzonderheid in die stukken die buiten lands werden afgescheept, hebbende VAN ASSEN dikmaals verzendingen op de *Indiën.* Hij stierf te *Amsteldam* in 1699, ruim 60 jaren oud zijnde. —— J. C. WEYERMAN, *Leven der Schilders*, II. D. bl. 279.

ASSEN (WYNANDUS VAN), geboren te *Leeuwarden* in 1709 van fatzoenlijke ouders, volbragt zijnen klassieken loop op de latijnse scholen van zijn vaderstad, waar na hij zig in de tekenende wetenschappen aan de Hogescholen van *Franeker* en *Groningen* met groten lust en ijver oeffende. Den 8 september 1732 werdt hij Proponent, en heeft vervolgens met veel naarstigheid en getrouwheid den tijd van 40 jaren in drie onderscheidene gemeenten het Euangelie verkondigd; als eerst gedurende vijf jaren in *Nieuw-Brongersga* of de *Knijpe*, 2 jaren te *Beetgum*, en 9 jaren te *Belkum;* alwaar deze Heildienaar tot zijn einde toe is verbleven, zijnde overleden den 20 januarij 1775 in den ouderdom van 66 jaren en enige weken aan uitteerende koortzen, veroirzaakt door een ongeneeslijke

keel-

keelzichte. WYNANDUS is geweest een dapper held in het beschermen van zijne aangenomene leer, en buitengemeen waakzaam in de verdediging van derzelver regtzinnigheid, waar van hij blijken gaf in zeker voorval met drie Mennonite Leraars in 1738, waar van men het geschiedverhaal vindt in S. F. RUES, Tegenswoordige staat der Doopsgezinden of Mennoniten in de Nederlanden bl. 96, in 1745 te *Amsteldam* gedrukt. Ook verstrekte de digtkunst zijn Eerwaarde van tijd tot tijd tot onschuldige uitspanning, waar in hij niet ongelukkig slaagde, blijkens enige digtstukjes door hem in 't licht gegeven.

VAN ASSEN nam tot egtgenote AUKJE CLONKERS, dogter van JOHANNES CLONKERS Advokaat voor den Hove van *Friesland* en Bouwmeester der stad *Leeuwarden*, en MARIA SICCAMA, ene zuster van ABEL en HENDRIK SICCAMA in leven geliefde Euangeliedienaars in *Frieslands* hoofdstad, die wegens hunnen voorbeeldigen wandel en treffelijken predikdienst, lange in zegening zullen blijven. Deze egtvriendin werdt hem den 11 junij 1757 door den dood ontrukt, nog geen 40 jaren bereikt hebbende, en van verscheidene zonen maar enen nalatende, die nog in leven en thans Predikant te *Harlingen* is. —— *Boekz.*, 1775. *a.* bl. 253--255.

ASSENDELFT, is de naam van een hoge en vrije heerlijkheid in *Noordholland*, en teffens van een aanzienlijk geslagt in die provintie; waar van men een uitvoerige beschrijving en teffens geslagttafelen aantreft, in J. KOK, *Vaderl. Woordenboek*, IV. D. bl. 1379--1382.

ASSENDELFT (HUGO VAN), Heer van *Veenhuizen*, geboren in 1466, was eerst Priester en Onder-pastoor der *Haarlemse* Kerk, vervolgens in 1522 Kanunnik op 't Hof in *'s Hage*, en van den jare 1516 tot 1532, extraordinaris Raad in den Hove van *Holland*; hij stierf in 1540, oud zijnde 74 jaren. Deze HUGO was een deugdzaam en opregt man, ten hoogsten de barmhartigheid en mededeelzaamheid beminnende, welke pligten en deugden hij aan den armen in volle mate heeft ge-

geoeffend, zo dat hij hun ook tot zijn erfgenamen heeft aangefteld. —— J. DE RIEMER, *Befchr. van 's Hage*, I. D. bl. 251.

ASSET (PIETER), was een van de Prefidenten der Geregtshoven van *Flaanderen* en *Artois*, en tevens een der leden van den *Raad der Beroerten*, opgeregt door den Hertog VAN ALVA, in 1567. —— WAGEN., *Vad. Hift.* VI. D. bl. 251.

ASSIGNIES (JOHANNES D'), geboortig uit het graaffchap *Henegouwen*, is Cistercienfer Monnik geweest te *Kamerijk* en wierdt naderhand tot Abt van *Nivelle* verkoren. Hij was een geleerd man, daar bij een ijverig voorftander der wetenfchappen, en gaf in 1598 te *Douai* in de franfe taal in 't licht, in twee delen, ene befchrijving van de beroemde Mannen en Vrouwen van zijne orden, welke in 1603 te *Bergen* in *Henegouwen* herdrukt werdt; behalven dit, heeft men nog van hem: *Antidotum Salutare contra pestiferos morbos malæ linguæ. Antwerp. typis* PLANT. 1633. *in 8vo.*, en meer andere tractaten, die men bij FOPPENS *Biblioth. Belg.* opgeteld vindt. —— VALER. ANDREÆ, *Bibl. Belg.*

ASSOMPTION (JUSTUS), doorgaans genaamd ALEXANDER ROGER, is geboren omtrent 't jaar 1612 te *Antoing*, een klein ftadje in het *Doornikfe* gebied, en wierdt 19 jaren oud zijnde, Monnik onder de orden der ongefchoeide Karmeliten; men bevorderde hem vervolgens tot Lezer in de Godgeleerdheid te *Leuven*; korte jaren hier na wierdt hij Prior van het Karmeliten klooster te *Doornik*, en eindelijk Provintiaal. Vader JUSTUS was 66 jaren oud toen hij ftierf op den 8 october 1679. Hij heeft verfcheidene werkjes zo over de Biegt als andere ftigtelijke onderwerpen in 't licht gegeven. —— COSMUS DE VILLIERS, *Bibl. Carmelitana*, Tom. II. p. 214, 215, J. F. FOPPENS, *Bibl. Belgica*, pag. 782. PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. XII. p. 348--350.

ASSOMPTION (KAREL VAN), doorgaans genaamd KAREL VAN BRIAS, werdt in 1625 geboren te *St. Guilein* in *Henegouwen*. Hij was een zoon van den Graav VAN BRIAS, Gou-

verneur van de kleine ſtad *Marienburg*, en neef van den Marquis VAN MOLINGHEN. De verhaaste dood van dezen laatſten trof hem zo levendig, dat hij de voordelen welke zijne geboorte hem voorſpelde, vaarwel zeggende, de wereld verliet, het geestelijk kleed aantoog, en Monnik werdt in het Karmeliten klooster te *Douai*. Den loop zijner letteroefeningen volbragt hebbende, bekroop hem de lust naar *Perſiën* te reizen om daar als zendeling aan de bekering tot 't Christendom werkzaam te zijn; ten dien einde verzogt hij zijnen Opperſten om hem in 't kweekſchool der zendelingen te *Rome* te plaatzen; dan men vondt dienſtiger, om hem met andere bezigheden onledig te houden. Hij was een geruimen tijd Lezer in de Godgeleerdheid, vervolgens Prior van zijn klooster te *Douai*, en ten laatſten Provintiaal van zijne orden; in welke bediening de dood hem den 23 februarij 1686, ruim 60 jaren oud zijnde, weg rukte. Hij heeft verſcheidene werken over de heiligheid van het kloosterleven als anderzints geſchreven, waarvan men de optelling vindt bij PAQUOT, *Mem. litter.* Tom. II. p. 99–102. —— C. DE VILLIERS, *Bibl. Carmelit.* Tom. I. p. 311–312.

ASSONVILLE (KRISTOFFEL DE), Koninglijke *Spaanſe* Raad in de *Nederlanden*, was een geſlepen Staatsman, doch die door zijne daden getoond heeft, zig ruimſchoots van alle banden van braaf- en eerlijkheid te kunnen ontſlaan, wanneer die tot zijne voornemens hinderlijk waren. Hij was het, die aan de ſaamverbonden Edelen, in 1566, door een onbekend perſoon, de wete liet doen, dat verſcheidene *Brabandſe* Edelen het beſluit hadden genomen, om indien de Koning niet van zijn ontwerp wilde afzien, om de *inquiſitie* met den ſterken arm in de *Nederlanden* door te drijven, zij als dan de wapenen zouden opvatten, en zulks met geweld te keer gaan. Ingevolge het verhaal van STRADA, zou Prins WILLEM DE I, zig tegens dezen Raadsheer beroemd hebben, dat door den Koning niets betrekkelijk de *Nederlanden* gehandeld of geſproken wierdt, of 't werdt hem medegedeeld. In 1569 werdt hij door den Hertog VAN ALVA naar *Engeland* gezonden, om het

geld,

geld, welk de Koningin van de *Nederlanden* hadt doen aanhouden, te rug te eisfen, en den daar uit ontftanen twist te vereffenen. Het onheus onthaal dat hij daar genoot, wordende niet eens tot gehoor ten hove toegelaten, fchreef hij toe aan den hoogmoed van ELIZABETH, terwijl anderen het ftellen op rekening van den haat tegen den Hertog; willende zij volftrekt met niemand, dan met den Koning in onderhandeling treden. Ook was ASSONVILLE een van die genen, welke als lid van den Raad van Staten, in 1576, te *Brusfel* gevangen genomen werden, waar toe hij in dat zelvde jaar eerst was aangefteld. In 1580 werdt hij gehouden voor den fchrijver van den brief, dien de Prins VAN ORANJE, bij zijne twede verantwoording gevoegd heeft, om te betogen, hoe fchandelijk de *Spanjaarden* de *Nederlanders* zogten te misleiden, hebbende denzelven op 's Prinfen naam overal doen verfpreiden; doch zijn godloosfte fieltefluk beftond in de medepligtigheid die hij aan de moord van WILLEM DEN I. heeft gehadt; want de uitvoerder daar van, BALTHASAR GERARDS, voor de twedemaal gepijnigd zijnde, bekende: „ zijn heilloos voornemen den Prinfe VAN PARMA geopenbaard te hebben, die hem gewezen hadt naar „ den Raadsheer ASSONVILLE, met wien hij afgefproken was, „ dat hij zig om toegang bij den Prinfe te krijgen, voor enen „ FRANCOIS GUION zou uitgeven. Voorts hadt de Raadsheer „ hem ernftig en bij herhaling vermaand, dat hij gevat wor- „ dende, den Prins VAN PARMA niet melden moest." Den volgenden dag bleef BALTHASAR GERARDS, ook buiten pijn en banden, bij de gemelde bekentenis, daar bij voegende „ dat „ hij uit ASSONVILLE verftaan hadt, dat PARMA den toeleg „ prees, en hem 't loon bij den Ban beloofd, verzorgen zou." —— STRADA, *Nederl Oorl.* bl. 253. 344. 466 &c. HOOFT, *Nederl. Hift.* XVII. Boek, bl. 743. BOR, *Nederl. Oorl.* XVIII. Boek, bl. 427. 452. WAGEN., *Vad. Hift.* VI. D. bl. 305. VII. D. bl. 533, 534.

ASSONVILLE (GULIELMUS), Heer van *Bouchoute* in *Braband*, was een zoon van den voorgemelden Raadsheer As-

J. Buys, delin. Rein.t Vinkeles, sculp. 1786.

SONVILLE. Zijne ſtudien te *Leuven* en *Douai* met loffelijke getuigenisſen zijner meesteren volbragt hebbende, werdt hij tot Doktor in de regten bevorderd. Hij was van enen zedigen inborst en een voorbeeldig gedrag, en het tegengeſtelde van zijnen vader; eerlijk en deugdzaam van karakter, ging zulks gepaart met een grondige kennis van de fraaije letteren en beſchavende wetenſchappen; zo dat hij een groot man in de geleerde wereld zou geworden zijn, was zijn levensdraad niet in 't prilſte van zijne jeugd ontijdig afgeſneden, den 9 junij 1597. Men heeft twee of drie verhandelingen van hem in 't licht, welke tot waarborg van zijn vernuft en fijn oirdeel verſtrekken. —— F. SWEERTII, *Athen. Belg.* VALER. ANDR., *Bibl. Belg.*

ATH (BASILIDES), dus genaamd naar zijne geboorteſtad, alwaar hij in 1610 Monnik is geweest in 't klooster der Kapucijnen; men heeft van hem een tamelijk uitgebreide levensbeſchrijving van ST. ALDEGONDE, welk boek te *Arras* in 1622 is gedrukt. —— BRASSEUR, *Orig. Hannoniæ cænobior.* p. 338.

ATHALARDUS, was de zesde Abt van *Egmond*, en volgde in 1104 in die waardigheid STEVEN op. Hij ſtierf in 1124. —— J. v. LEYDEN, *Kronijk uitgegeven door* EIKELENBERG, bl. 26--33.

ATHANASIUS (PAULUS), ook TOMICH en TOMAITES genaamd; ſchoon een grieksch Geestelijke, verdiend egter ene plaats in deze *Biographie* te vullen, om de bedrieglijke rol welke hij hier te lande heeft geſpeeld, en die hem op 't einde aan de galg hielp. Deze Avanturier in 't laatst van 1735 tot zijn ongeluk in *'s Bosch* gekomen zijnde, en op zijn verzoek in de kamer van Schepenen gelaten, gaf te kennen hier te lande te zijn gekomen, om ene inzameling van penningen, ter vrijkoping van ſlaven bij de *Turken* gevangen, te bewerkſtelligen. Bij 't onderzoek zijner overgegevene beſcheiden en getuigſchriften, kwamen enige aan de Regering zeer verdagt voor, inzonderheid een *Appointement* door 't *Hof van Holland* op den 9 december 1734 op zijn verzoekſchrift geſteld; daar bij was hem 80 guldens geſchonken, en geoir-

loofd liefdegaven van de Hoge Vergaderingen in *'s Hage* te verzoeken. De redenen die Schepenen van *'s Bosch* naderhand gaven, waren *deels*, het flordig fchrift, en de buitengewone wijze der inftelling van het *verzoekfchrift*, en *deels*, dat zekere JAN PAUS, die als knegt zig bij ATHANASIUS ophieldt, toen hij afzonderlijk gevraagd was, betuigde, niet langer bij hem te willen blijven, om dat, indien zijne befcheiden al egt mogten zijn, hij om vele redenen twijffelde, of het geld dat hij ophaalde, wel tot het voorgegeven einde befteed werdt; want in alle plaatzen daar hij zig opgehouden hadt, verfpilde hij veel met den drank en oneerlijke vrouwlieden. Volgens het verhaal van PAUS, waren de letters van het verzoekfchrift, met bleken inkt gefchreven geweest, doch naderhand met zwarter overgehaald; in een woord, daar waren zo vele welgegronde vermoedens tegens ATHANASIUS, dat Schepenen begrepen, ten einde zorg te dragen, dat geene ligtgelovigen door een verkeerd mededogen misleid werden, den knaap provifioneel in gijzeling te nemen, en zijne papieren te verzegelen; zij zonden vervolgens het meergemelde *Appointement* en het *Galerboekje* den *Hove van Holland* toe, met verzoek om te weten, of men het eerfte als wettig, of als onwettig aanmerken moest; zij voegden 'er bij, dat hun uit verfcheidene andere zaken bleek, dat ATHANASIUS een landloper was; zijne gijzeling was om die rede, door hen, in ene gevangenis veranderd. Inmiddels werdt de knegt die mede in hegtenis gezet was, als een ordentelijk man, die men aan geen misgreep fchuldig bevond, met het betalen van zijn bedongen loon, geflaakt. Het *Hof van Holland* antwoordde kort hier na, dat hun *Appointement* wettig was; doch wanneer men op de overgezondene verklaringen van Schepenen in *'s Bosch*, het oog vestigde, oirdeelde het Hof mooglijk te zijn, dat het door verrasfing bedrogen was; te meer, om dat het vele nadelige gerugten van dien Griek verftaan hadt, waar van het Hof, als het de verklaringen bekomen hadt, die aan Schepenen over zou zenden. Het Hof verzogt verder, dat ingeval de gevangen aan enige flinkfe ftreken fchuldig bevonden werdt, het

Ap-

Appointement te rug gezonden mogt worden, om voor te komen, dat hier door niemand misleid zoude worden. Bij den gevangen werden verfcheidene penningen, en andere zaken van waarde gevonden; en bij nader onderzoek wierdt men ontwaar, dat ATHANASIUS enen valfchen voorfchrijfbrief van den Paus, door den Kardinaal OTTOBONI, als Vice-kanfelier ondertekend, bezat. Bij een volgend onderzoek, vondt men, dat de voorfchrijf-brieven der *Griekfe Kerk* te *Konftantinopolen*, die hij fchoon niet ondertekend, bij zig hadt, mede vals waren, om dat met dezelve hand waar mede die gefchreven was, in zijn *Gaderboekje* aangetekend ftondt, dat hij van de Keizerinne weduwe AMELIA, en van de regerende Keizerinne te *Wenen*, twee bijzondere giften, de ene van 400 en de andere van 300 dukaten, ontvangen hadt. Schepenen gaven hier van kennis aan het *Hof van Holland*, en verzogten, dat indien 'er enige bewijzen, ten laste van ATHANASIUS ingewonnen waren, men die ter bevordering van de Justitie, over wilde zenden, hier teffens het meergemelde *Appointement* bijvoegende, dat hij door bedriegelijke voorgevens van het Hof hadt weten te bekomen. Het Hof antwoordde, dat 'er zeker geval, ten nadele van ATHANASIUS te *Alkmaar* was gebeurd; men hadt daar over met Gemagtigden van die ftad, welke zig in *'s Hage* bevonden, gefproken, en dezen hadden aangenomen de bewijzen daar van naar *'s Bosch* te zenden. Burgemeesteren en Schepenen van *Alkmaar* fchreven enigen tijd daar na, dat zij het verzoek van ATHANASIUS om liefdegaven daar ter ftede in te zamelen, afgeflagen hadden, doch wisten niets tot zijnen laste, dan alleen, dat hij de vrouw en dogter van den herbergier, bij wien hij zijn intrek genomen hadt, tot onkuisheid hadt tragten te verleiden. Niet lang daar na kreeg men van *Amfteldam* berigt, dat ATHANASIUS aan Burgemeesteren aldaar hadt verzogt ene inzameling van penningen te mogen doen, doch dat zulks hem, om dat zijne papieren verdagt voorkwamen, was geweigerd; ook hadt hij enen brief des Hertogs van NEWCASTLE vertoond, waar van de ondertekening geweldig met de egte verfchilde.

Zeker paspoort des Hoofdskrijgsraads te *Wenen*, onder zijne papieren gevonden, werdt derwaarts gezonden, van waar tijding kwam, dat het zelve vals en 't zegel nagemaakt ware; dit moet egter kunstig nagebootst zijn geweest, doordien 's Keizers Afgezant in *'s Hage*, wien het vertoond was, mede een paspoort gaf. Na dat alle deze bewijzen ingewonnen, en ATHANASIUS voor ogen gelegd waren, beleed hij, dat vele andere papieren en getuigschriften, die bij hem gevonden werden, mede nagemaakt waren; en hoewel hij alle de valse papieren zelv' niet nagebootst hadt, was hij egter hunner valsheid niet onkundig geweest. Hier door hadt hij vele lieden bedrogen, en de ingezamelde gelden door een slegt en ontugtig leven verspild.

Tot boeting van alle deze bedriegerijen, veroirdeelden Schepenen van *'s Bosch* hem, om na dat zijne valse papieren en brieven door den Scherpregter op een bord, boven de galg zouden gespijkerd zijn, hij daar aan zoude worden gehangen, en voorts zijn lighaam naar het buiten geregt gebragt, en aldaar ten afschrik, in ketenen gehegt. Wanneer men hem den dood aankondigde, stond hij in 't eerst versteld, doch wat bedaard, sprak hij met de Predikanten en Ziekentroosters. In den jongsten nagt zijnes levens, gebruikte hij het Avondmaal naar de wijze der *Griekse* kerk. Boven allen die bij hem kwamen, maakte hij het meeste werk van den Predikant GEORG ULRICH ROEMER, vermits die in de *Oosterse* en *Griekse* talen grotelijks ervaren was, maar ook, om dat die hem door zijne gewone zagtzinnigheid en vriendelijkheid, bij uitstek behaagde. Hij schonk hem ten teken van genegenheid enen ring, waar in een steen gevat was, welke om de zeldzaamheid van het geval, onder de nakomelingen van dien leraar thans nog bewaard wordt. ATHANASIUS op het schavot gekomen zijnde, viel op zijne knieën, en de Predikant ROEMER knielde met hem. Na het bidden, sprak ROEMER hem nog hartlijk aan, waar na hij dien heer enen Griekschen Bijbel schonk, en hem vervolgens de hand toereikte; na dat deze hem de zijne gegeven hadt, trok hij dien Leraar naar

zig toe; en kuste hem; vervolgens ging hij zonder veel te spreken, en zo het uiterlijk scheen, moedig ter dood. Dit was het treurig einde van dien landloper, die te *Amsteldam*, te *Alkmaar*, en in *Friesland* gevangen gezeten hadt, en weder los gelaten werdt, daar hij reeds in andere landen de galeij ontkomen was. —— J. H. VAN HEURN; *Hist. der stad en meijerije van 's Hertogenbosch.* IV. D. bl. 18--25.

ATLANUS, gezegd DE LA ROCHE VAN RUPE, een Dominikaner Monnik, die in de XV eeuw leefde; houden sommigen voor een Duitscher, anderen voor een Nederlander. Na veel verrigt te hebben, tot instandhouding van den Roomsen godsdienst, stierf hij te *Zwolle* den 14 augustus 1474. —— VALER. ANDR., *Bibliotheca Belgica.*

AUBERY (BENJAMIN), Heer van *Maurier*; een zoon van JACOB AUBERY, Heer van *Moncreau*, voornaam Advokaat voor 't Parlement van *Parijs*; nam een besluit, om buiten alle opentlijke bedieningen, afgezonderd en stilletjes op zijn landgoed te leven; doch op sterk aanzoek veranderde hij van voornemen, en liet zig in 1615 als Ambasfadeur van *Frankrijk* naar de *Vereenigde Nederlanden* benoemen, ten tijde dat dit gemenebest nog in oorlog was met *Spanje.* Zijn opregte aart en vredelievendheid bragten te wege, dat beide partijen hem in de Kerkelijke geschillen met ARMINIUS en GOMARUS, veel achting toedroegen; ook voedde hij hoogachting voor den braven OLDENBARNEVELD, en was met een warme toegenegenheid de ijverige voorspraak van dien ongelukkigen grijsaard, tot in zijn jongste levenstond. LOUISE DE COLLIGNY Hertogin *van Orleans*, was hem ook zeer gunstig, en verijdelde alle de pogingen zijner veelvuldige benijders. Met dit al, geraakte hij in haat bij de Prinsen van den bloede; want dezen een binnenlandsen oorlog in *Frankrijk* verwekkende, wierdt hen valselijk berigt, dat AUBERY niet alleen kwalijk van hun hadt gesproken, maar zelvs, dat hij met enige wapenen en krijgsvolk beladene vaartuigen, die ter hunner hulpe wierden aangevoerd, had onderschept; zij wierden hier op

zodanig op hem verſtoord, dat zij zijn kasteel *la Fontaine d'ange* bij *Chatelleraut* gelegen, ten enemalen vernielden; doch de Koninginne moeder vergoedde hem die ſchade met 2000 rijksdaalders, en bragt te wege, dat zijne jaarlijkſe inkomſten met 1000 dergelijke verhoogd werden. Gedurende zijn gezantſchap in *Holland*, deedt hij ene reize naar *Engeland*, en verrigte aldaar verſcheidene zaken tot genoegen van zijnen Koning. Hij was den hervormden godsdienst in zijn hart toegedaan, zo dat het geen wonder was, dat de Pausſelijke Nuntius misnoegd wierdt, toen hij in *'s Hage* uit 's Konings naam, over den doop van een zoontje des verdrevenen Keurvorsts *van den Paltz* ſtondt. In 1620 verloor hij zijne gemalin, die hem elf kinderen hadt ter wereld gebragt; en hij zelve ſtierf op zijn huis te *Maurier* in 1636, nalatende vijf dogters en vier zonen. Als 1. MAXIMILIAAN, die zig in dienst begaf van FREDERIK HENDRIK Prins *van Oranje*, doch na zijn vaders dood naar *Frankrijk* te rug keerde, en met ene zuster van den Heer van BEAUVEAU D'ESPENCE trouwde; deze baarde hem een zoon LODEWYK, die ene dogter des Heren VAN NETTENCOUT ten huwelijk nam. 2. DANIEL, die zeer bedreven in de wiskonst, onder den Hertog VAN ENGUIEN als Adjudant diende, en in den ſlag bij *Nordlingen* in 1645 ſneuvelde. 3. LODEWYK, waar van in het volgende artikel. 4. MAURITZ, die vele jaren in dienst van Prins FREDERIK HENDRIK doorbragt, en naderhand onder zijnen kleinzoon WILLEM DEN III, in de hoedanigheid van Kollonel, in den ſlag bij *Seneſ* ſneuvelde. Deze vier zoons ſtelde AUBERY in hunne jeugd, onder opzigt van den bekenden BENJAMIN PRIOLE, en zondt hen met hem naar het Hogeſchool te *Leijden*, hun enen ſchriftelijken raad en handleiding medegevende, hoedanig zij zig in ſtaatszaken hadden te gedragen. Men vindt nog van enen anderen AUBERY gewaagd, met wien de beroemde PLESSIS DU MORNAY brieven heeft gewisſeld. Niet onwaarſchijnlijk is deze een broeder van BENJAMIN geweest; hij was Raad van State en Requestmeester des Konings van *Frankrijk*, als mede Intendant in *Anjou*, *Touraine* en *le Maine*. —— ANCILLON, *Memoires* *id.*

ed. de 1709. p. 315--338. WAG., *Vad. Hist.* X. D. bl. 357; 363.

AUBERY (LODEWYK), Heer van *Maurier*, derde zoon van BENJAMIN, begaf zig met zijn vader nog zeer jong zijnde, naar *Holland*, waar na hij zig een tijd lang in *Polen*, *Berlijn* en te *Rome* onthield. Vervolgens leefde hij in groot aanzien aan 't Hof te *Parijs*, zonder egter enige aanzienlijke bediening te kunnen bekomen; dit maakte, dat hij zig na dode van den Kardinaal DE RICHELIEU, die hem niet ongenegen was, naar zijn landgoed *Maurier* begaf, om aldaar in rust zijn leven te slijten. Hij stierf in 1687, nalatende ene enige dogter. Het is van dezen AUBERY, dat voor handen zijn de zo zeer berugte *Memoires pour servir a l'Histoire de la Hollande*, in 1682 gedrukt, en die in 1704 in 't nederduits vertaald, zijn uitgegeven; waar in zeer zonderlinge bijzonderheden worden gevonden, doch die men wil, dat niet alle een nauwkeurige toets aan de waarheid kunnen doorstaan; zeker is het ten minsten, dat 'er verregaande onnauwkeurigheden in worden gevonden; als onder anderen, op bl. 278, noemt hij de dogter van FREDRIK HENDRIK, welke aan Graav WILLEM FREDRIK, Stadhouder van *Friesland* is getrouwd geweest, HENRIETTE AMELIA, daar een ieder weet, dat hare namen waren ALBERTINA AGNES. 'Er zijn ook van hem *Memoires de Hambourg*, &c. gedrukt in *'s Hage*, 1737. 8*vo*. — ANCILLON, *Memoires*. p. 338--357. MENCKON, *Disfertt.* p. 469. SAXI, *Onom.* P. IV. p. 362.

AUCKEMA (PIETER), een der drie kinderen van SIBRAND PIETERS en AUCK VAN DONIA, werdt omtrent het jaar 1440 te *Leeuwarden* geboren, zijnde ene der voornaamste familien uit die stad. Hij bevlijtigde zig naarstig in het beoeffenen der regtsgeleertheid, bekwam den graad van Doktor in die wetenschap, en wierdt vervolgens Burgemeester in zijn vaderstad. Deze waardigheid bekleedde hij verscheidene jaren, doch in alleronaangenaamste tijdsomstandigheden; woedende als toen op het hevigste, de bittere tweespalt tusfen de *Schieringers* en *Vetkopers*. AUCKEMA kleefde de partij der laatsten aan, schoon zeer gematigd, en na veelmalen zijne ijverige pogingen in 't werk te hebben gesteld, om dit verslindend

vuur te blusfen, dat hem egter niet gelukte. *Leeuwarden* genoegzaam zonder verdediging, en aan alle kanten open liggende, ondernam AUCKEMA, die met een gragt te omringen; doch alvorens dezelve voltooit was, kwamen de *Schieringers* een woedenden aanval op de ftad doen, vermeesterden die, en vermoorden benevens vele anderen, onzen Burgemeester. Dus noodlottig fneefde deez' brave man in 1487, bij zijne huisvrouw HISKIE RINIA een zoon en ene dogter nalatende. Hij heeft enige fchriften over de regten en andere onderwerpen, doch inzonderheid over de gefchiedenis van *Friesland* famengefteld. —— SUFFR. PETRI, Dec. IX. n. 1. p. 98--106.

AUCKEMA, zie HANS HANSZOON.

AUDEJANTIUS, zie OUDEJANS.

AUFRIED, zie ANFRIED.

AULA (BARTHOLOMEUS), geboren te *Halle* in *Henegouwen*, wierdt na zijnen ftuderenden loop volbragt te hebben, Priester van *St. Gertruda* te *Leuven*, alwaar hij een zeer ftigtelijk leven leide, en de kudde aan zijne zorg toevertrouwd, door eigen voorbeeld tot liefdadigheid en enen godvrugtigen wandel aanfpoorde. —— VALER. ANDR., *Bibl. Belg.*

AULETIUS (ALARDUS), Hoogleraar in de medicijnen te *Franeker*, is omtrent het jaar 1545, te *Leeuwarden*, of zo anderen willen te *Dokkum* geboren, uit ouders die gants en al niet door het fortuin met gunftige omftandigheden bedeeld waren. Hij doorliep de latijnfe fcholen te *Leeuwarden*, en geneerde zig meestal met de opkomften van den post als Claviger daar van, die hem tot zijn beftaan was toegevoegd. Na twaalf jaren hier in dien toeftand doorgebragt te hebben, wierdt hij Præceptor van enige jonge Edellieden, met wien hij verfchillende landen doorreisde; en zig intusfen zodanig oeffende, dat hem ergens zonder te kunnen bepalen waar, de Doktorale waardigheid in de medicijnen wierdt vergund. In *Friesland* te rug gekeerd, werdt hem 't Rectoraat te *Dokkum* opge-

gedragen. Zedert wierdt hij, waarschijnlijk in het jaar 1585, tot Hoogleraar in de medicijnen te *Franeker* beroepen, en hij stierf in den ouderdom van bijna 60 jaren, op den 21 januarij 1606, zonder dat het bekend is, of hij enige kinderen bij zijne huisvrouwe ENGEL CREMERS of CRAMER heeft nagelaten. SIXTUS AMAMA (*Orat. in memor. S. Arcerii*) getuigd van hem, dat hij een godvrugtig man was, vroom van leven en wandel, en in het beoeffenen van zijne konst, allerbekwaamst en gelukkigst slagende. Hij heeft voor zo veel ik wete, slegts ene verhandeling geschreven, getijtelt: *Monitio ad ill. & ampl. Ordines Frisiæ de reformanda Praxi Medica. Fran.* 1603. *in 4to.* waar in hij onder anderen zoekt te betogen, dat het kortste en meest voldoende middel om de beoeffening der geneeskunde zo wel als van alle andere wetenschappen te verbeteren, daar in bestaat, om de zodanigen voor te trekken, die 'er de meeste kundigheden in verkregen hebben. —— E. L. VRIEMOET, *Athen. Fris.* pag. 70--72.

AURIFABER (AEGIDIUS), een Karthuizer Monnik, Vikaris van het klooster van *Sion* nabij *Zierikzee* gelegen, leefde in de XVde eeuw. PETRUS SUTOR, van de Monnikken dezer orden gewagende, getuigd van hem, dat hij even geleerd als godsdienstig was. Hij heeft drie stigtelijke werkjes geschreven, en overleed den 20 februarij 1466. —— VAL. ANDR., *Biblioth. Belg.* P. DE LA RUE, *Geletterd Zeeland*, bl. 329.

AVAUX (CLAUDE DE MESMES *Grave* D'), Franse Afgezant, kwam in het laatst van 1643 in die hoedanigheid in *'s Hage*, en wierdt aldaar met vele staatsie, benevens zijnen medegezant tot de *Munsterse* vredehandeling, ABEL SERVIEN *Graav de la Roche*, ingehaald. Zij hadden last om de Staten aan te manen, tot het zenden van Gevolmagtigden naar *Munster*, en om vooraf enige punten te beramen, welke tot bevordering der vredehandelinge zoude kunnen dienen. In 't bijzonder, handelden zij enen geruimen tijd, over een verbond tussen *Frankrijk* en dezen Staat, waar bij men zig ver-

 plig-

pligten zou, om elkanderen borg te ſtaan, voor de onderhouding van den vrede of het beſtand, welke men met *Spanje* zou aangaan. Weinige dagen na het ſluiten van dit verbond in 1644, vertrokken de *Franſe* Gevolmagtigden naar *Munſter*; doch voor hun vertrek, deden ze, bij monde van den Grave d'Avaux, ter algemene Staatsvergadering, een verzoek, om vrijheid van godsdienstoeffeninge voor de Roomsgezinden dezer landen, in bijzondere huizen; dan de Staten namen dit verzoek zeer euvel in de toen plaats vindende omſtandigheden; te meer, om dat het voordragen van hetzelve, den Gezanten in bijzondere handelingen met der Staten Gemagtigden, ernſtelijk ontraden was. —— Wag., *Vad. Hiſt.* XI. D. bl. 361. 364.

AVAUX (JOHAN ANTONI de Mesmes *Grave* d'), zoon van Claude, was in het jaar 1675 wegens *Frankrijk* Afgezant op de vredehandeling te *Nijmegen*. In 1679 kwam hij als gewoon Ambaſſadeur van gemelde Hof in *'s Hage*; alwaar hij tot op den 11 augustus 1707 in die hoedanigheid verbleef, nemende als toen zijn affcheid van de algemene Staten, die hem met het gewone geſchenk van enen gouden keten en penning, ter waarde van omtrent 6000 guldens begiftigden. — Wag., *Vad. Hiſt.* XIV. D. bl. 369. XV. D. bl. 4. XVII. D. bl. 90.

AVENNES (JAN van), Graav van *Henegouwen*, de tweede van dien naam onder de Graven van *Holland* en *Zeeland*. Hij was de zoon van Jan van Avennes, gehuwd met Adelheid, dogter van Graav Floris den V, en zuster van Grave Jan den I. Hij hadt van 't overlijden van Grave Jan den I, de tijding in *Frankrijk* niet zo dra verſtaan, of hij ſpoedde zig naar de *Nederlanden*, daar hij ſtraks in de voornaamſte *Hollandſe* ſteden, voor Graav en Landheer wierdt aangenomen; dit viel voor op 't einde van 1299. Zijn eerſte zorg was, de herſtelling van de ruſt des lands, die nog verre was te zoeken, van wegen het groot getal aanhangers van Wolphert van Borsselen. Ook ſtak hem nog in den krop de moord, ge-

gepleegd aan zijnen voorzaat, Grave FLORIS DEN V. Omtrent de jaaren toonde hij zijn misnoegen, in enen brief, bij welken hij de vrijheid verleende, om te *Dordrecht* te komen handel drijven, aan alle kooplieden van verschillenden landaart, uitgezonderd de zulken, die in den aanslag tegens Graav FLORIS de hand geleend hadden. Heer JAN VAN RENESSE, een *Zeeuws* edelman, wierdt van handdadigheid aan dit wanbedrijf betigt, en was ten lande uitgeweken; thans bood hij zig aan om zig bij den Graav te zuiveren, en borg te stellen voor zijn goed gedrag. JAN DE II, nam de aanbieding aan; doch toen het aankwam op het stellen van borgen, waren 'er geene te vinden; de verzoening bleef dus agterwege. RENESSE verwekte als toen enen opstand in *Zeeland*, welke in openbare vijandelijkheden uitliep; de vloot van Grave JAN naar *Zeeland* gezonden, wierdt, door een heftig onweder geteisterd zijnde, verstrooid, of viel in 's vijands handen, gelijk ook GUY Bisschop van *Utrecht*, 's Graven broeder; ja zo hoog liep de verwijdering, dat die door bemiddeling van *Frankrijk*, moest worden bijgeleid. Gemaklijker slaagde Graav JAN, in ene bevrediging met den Hertog van *Lotharingen* en *Braband*, gelijk ook met de Heren van KUIK en HEUSDEN, allen deelgenoten in den toeleg op het vermoorden van Graav FLORIS. Onder dit alles, was de vriendschap nog niet volkomen hersteld met den Here VAN RENESSE; merkelijke moeite baarde deze', aan JAN DEN II, en hij bedoelde niets minder, dan om hem van 't Graavlijk bewind te ontzetten; ten einde dit te bewerken, vervoegde hij zig ten Keizerlijken Hove, en beweerde aldaar, dat het Graavschap van *Holland*, als een leen van 't rijk, met het afsterven van Grave JAN DEN I, aan het keizerrijk was vervallen, en thans door JAN DEN II, onwettelijk wierdt bezeten; het uitzigt op magtvermeerdering, deedt Keizer ALBREGT aan de opstoking gerede oren lenen, en spoedig een leger op de been brengen; Graav JAN hier van de lugt gekregen hebbende, zat insgelijks niet stil, door gants *Holland* deedt hij heirvaart beschrijven, en verzamelde binnen kort, een aanzienlijk leger van edelen en poorters; met dezen ging hij

hij scheep, en zeilde den *Waalstroom* op, tot aan *Nijmegen*; alwaar de Keizer zig bevondt; de *Hollandse* benden traden hier aan land; zeer waarschijnlijk zou het tot een hoofdtreffen gekomen zijn, ware zulks niet geweerd door de tusfenkomst des Aardsbisschops van *Keulen*; die den Keizer deedt beloven, met zijne benden te zullen te rug trekken, en Graav JAN in 't gerust bezit zijner landen laten, mits deze dezelve van den Keizer ter leen ontving. In *Zeeland* hadt de Graav, op dit pas, vele onvrienden; en op het gerugt van 's Keizers komste, waren deze, met ene vloot van 100 schepen, van land gestoken, en den *Lekstroom* opgevaren, ter hulpe van ALBREGT; van deze afwezigheid en ontvolking maakte, 's Graven zoon, JAN Graav van *Oostervant* en de vermaarde WITTE VAN HAAMSTEDE, een voor hun heilzaam gebruik; zij verwoesten de kastee'en der misnoegden, en bragten gants *Walcheren*, *Schouwen* en *Zuidbeveland* te onder; de vloot raakte daarenboven verstrooid; 't volk welke dezelve bemande, aan land getreden, nam de wijk naar *Schoonhoven*, doordien NIKLAAS VAN KATS, Heer dier plaatze, het met de misnoegde *Zeeuwen* hieldt; doch de burgers hem weigerende binnen te laten, verklaarde zig de stad voor Grave JAN, die nu zijne vijanden onder de knie hebbende, na het stellen van orde op de regering, enen keer naar *Henegouwen* deedt; hij vertoefde aldaar een geruimen tijd, en tot dat zijne herwaartskomst noodzaaklijk wierdt, wegens enen vijandlijken inval in zijne staten, door Here GUY VAN FLAANDEREN, met welken hij egter spoedig vrede trof, door het sluiten van een zeer nadelig verdrag. Niet lang daar na stortte Graav JAN, in *'s Hage* zijnde, in 1304 in ene slepende ziekte, die allengskens toenam en verergerde; doordien nu straks gemelde GUY VAN FLAANDEREN, het verdrag schendende, hem den oorlog opentlijk verklaarde, en hij zig onbekwaam bevondt om het bevel over zijne krijgsbenden uit te oeffenen, droeg hij het bewind van zaken op, aan zijnen zoon WILLEM, Grave *van Oostervant*, en vertrok in kwijnenden staat van gezondheid, naar *Henegouwen*; hier stierf hij nog in 't zelvde jaar, in de maand augustus; nog voor

zij-

zijnen dood hadt hij 't genoegen gesmaakt, dat gants *Zeeland* zig aan hem hadt onderworpen. Bijkans vijf jaren hadt zijn Graavlijk bewind over *Holland* geduurd. Hij hadt daar in tot opvolger Graav WILLEM DEN III, dien hij behalven agt of negen andere zonen en dogters, verwekt hadt bij PHILIPPA, dogter des Graven van *Luxemburg*. —— G. VOSSIUS, *Jaarboeken.* bl. 212. v. BALEN, *Beschrijving van Dordrecht.* bl. 789.

AVERHOULT (ANTONIUS D'), een Jesuit, is omtrent het jaar 1554 te *Aire* geboren. Zijne eerste letteroeffeningen, waarschijnelijk in zijne vaderstad voleind hebbende, vertrok hij naar *Leuven*, studeerde aldaar met grote vlijt in de wijsbegeerte en godgeleerdheid, en wierdt den 10 augustus 1598 tot Regent van het theologisch kollegie aldaar aangesteld. Dan hij behield niet lang dezen post, want hij begaf zig reeds in 1600 omtrent 46 jaren oud zijnde, in het genootschap der *Jesuiten*. Zijn proeftijd geëindigd zijnde, werdt hij tot Biegtvader in een klooster aangesteld, welke bediening hij gedurende negen jaren met veel stigting waarnam. Zig vervolgens aan den predikdienst toegewijd hebbende, vermaande hij met ene warme welsprekendheid de Overheden van verscheidene omliggende steden en provintien, om de beelden te herstellen, die door een al te vergedreven godsdienstijver van sommige heethoofden, verbrijzelt of verstrooid waren; zijne pogingen hieromtrent wierden ook met den besten uitslag bekroond. Hij stierf te *Doornik* den 21 september 1614, in den ouderdom van 60 jaren; en heeft voor zijne geloofsgenoten verscheidene stigtelijke werkjes geschreven. —— VALER. ANDR., *Biblioth. Belgic.*

AVILA (BALTHASAR D'), afkomstig van een voornaam geslagt uit *Spanjen*, wierdt te *Rijssel* in *Vlaanderen* omtrent 't jaar 1590 geboren. Zijne eerste letteroeffeningen volvoert hebbende, omhelsde hij den geestelijken staat, en wierdt in 1690, met een Kanunnikaat in de *St. Pieters* kerk te *Rijssel* begiftigd; dan na verloop van zeven jaren zig nauwer aan het beoeffenen van den godsdienst willende verbinden, verliet hij

zijne

zijne prebende, en toog het kleed van de orden der Minderbroeders aan, in het klooster van *Anderlich* in de nabuurschap van *Brussel*. D'AVILA zig door zijne welsprekendheid en deftigheid beroemd gemaakt hebbende in het prediken, wierdt in 1626 tot Provintiaal der *Nederlanden* verkoren; welke zelvde waardigheid hem in 1632, 1638 en 1647 nogmaals werdt opgedragen. In 1645 benoemde men hem tot opperste van het klooster te *Mons*. In ene reize die hij naar *Rome* deed over zaken zijne orden betreffende, maakte hij kennis met den Kardinaal SPADA, die zedert veel achting voor hem voedde, en Paus INNOCENTIUS DEN X. wist over te halen, om hem den 13 april 1649 voor den tijd van drie jaren tot Generaal van de orden der Minderbroeders te benoemen, 't welk door dien zelvden Paus, op den 23 december 1651 nog voor drie jaren verlengd wierdt. Na dezen tijd bekleedde D'AVILA gedurende 10 jaren de bediening van Vikaris generaal over gantsch *Italien*. Zijne jaren als toen merkelijk geklommen zijnde, keerde hij naar *Rijssel* te rug, en sleet 'er zijne overige dagen in rust, tot op den 2 februarij 1668, wanneer hij in den ouderdom van ruim 77 jaren zagtelijk op ene godvrugtige wijze ontsliep. Hij heeft een boek over de voorregten zijner Orden geschreven. —— J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg*, pag. 121.

AVILA (SANCTIUS D'), een *Spanjaart* van geboorte, een man die in de *Nederlandse* geschiedenissen met een zwarte kole getekend staat, en niet minder dan zijnen meester ALVA verfoeit werdt. Hij was door dien Hertog, van zijne jeugd af tot den oorlog opgevoed, vergezelde hem in alle zijne togten, en kwam dus ook met hem in de *Nederlanden*, dienende hem in de hoedanigheid van Kapitein zijner lijfwagt, en tot uitvoerder van zijne gruwelen en geweldenarijen verstrekkende; het was dus geen wonder dat men hem in 1577, met evenveel genoegen als zijnen meester den bloeddorstigen ALVA, het land zag ruimen om naar *Spanje* te rug te keren. —— HOOFT, *Nederl. Hist.*

AXEL

AXEL DE SENY (JAN HONORIUS VAN), gesproten uit een oude en aanzienlijke familie van *Vlaanderen*, is geboren te *Utrecht*, omtrent het jaar 1575. Zijne moeder was van het geslagt der SCHENKEN. De eerste letteroeffeningen doorgelopen zijnde, leide hij zig op de regtsgeleerdheid toe, en wierdt Doktor in dat vak van wetenschap. Vervolgens ging hij met 'er woon naar *Rome*, alwaar hij het burgerregt verkreeg, en als Advokaat voor de balie praktizeerde tot in het jaar 1630. Doordien hij een weldoenden inborst bezat, bewees hij vele liefdedaden aan zodanige zijner landgenoten, welke te *Rome* kwamen en ondersteuning behoefden. Hij stigtte in die stad het kollegie van *St. Norbert*, het enigste huis dat de orden der *Premonstratensers* in *Italie* bezitten; en hij vertrouwde 'er de altoosdurende bestiering over aan den Abt van *Tongerloo*, en het opperbewind aan de gezamentlijke Abtten van *Braband*. Het doeleinde van deze instelling was, om daar door aan deze orden, in de onaangenaamheden die men haar zou kunnen verwekken, gelegenheid te geven, hare toevlugt tot den Paus te kunnen nemen. Denkelijk dat VAN AXEL in deze grote stad zijne dagen eindigde; hij was getrouwd en liet kinderen na; ook heeft hij eene **Verhandeling over het kerkelijk Regt** geschreven. —— J. F. FOPPENS, *Biblioth. Belg.* pag. 661. MIRÆI, *Opera diplom.* T. II. 1360. & IV. 668--690.

AXONIUS (JOACHIMUS), een voornaam Regtsgeleerde, wierdt omtrent 't jaar 1460 in de *Graaf* geboren. Hij is leermeester geweest van Graav FILIPS VAN LALAIN, en daar na lid van den *Nederlandsen* Raad der zeezaken, welk ambt hij met veel lof heeft bekleed tot aan zijnen dood toe, welke voorviel in het jaar 1526. Van hem zijn wel geschrevene maar geen gedrukte werken nagelaten. —— VAN HASSELT, *Hist. Brabant.*

AYALA (BALTHASAR D'), Auditeur militair, wierdt omtrent 't jaar 1548 te *Antwerpen* geboren. Zijn vader DIEGO D'AYALA, Heer van *Voordestein*, was in de *Nederlanden* getrouwd met AGNES VAN RENEALME, de moeder van onzen

BAL-

Balthasar, die hem uit haren vrugtbaren schoot elf zonen en negen dogters schonk. De jonge d'Ayala studeerde in de regtsgeleerdheid aan het Hogeschool te *Leuven*, en verkreeg den titel van Licentiaat. Zijne bedrevenheid in die wetenschap en doorgronde kundigheid in het vak der geschiedenissen, baanden hem de weg, om het aanzienlijk ambt van Auditeur generaal van 's Konings legers in de *Nederlanden* te bekomen; waar van hij de werkzaamheden met zulk een schrandere voorzigtigheid en onkreukbare eerlijkheid uitoeffende, dat Filips om zijne verdiensten te belonen, hem tot Raadsheer in den Hogen Raad te *Mechelen* bevorderde. Zijne bekwaamheden en loffelijke inborst zouden hem verder gebragt hebben, ware hij niet op den 17 augustus 1584, door den dood in het 36ste jaar zijnes levens weggerukt; ene natuurlijke dogter Barbara d'Ayala nalatende, die getrouwd is geweest met Hendrik Zoesius, Doktor en Professor in de regtsgeleerdheid te *Leuven*. Men vindt het afbeeldzel van Balthasar in de *Bibl. Belgica* van Foppens, en hij heeft twee latijnse werkjes over de regtsgeleerdheid nagelaten. Een zijner broeders was Gregorius d'Ayala, Raadsheer in den Raad van *Braband*; een ander Filips genaamd, was Gezant wegens het *Spaanse* Hof bij Hendrik de IV. Koning van *Frankrijk*, benevens Raad en Kommis van zijne *Spaanse* Majesteit en den Aartshertog Albertus; deze stierf den 26 meij 1619, in den ouderdom van 62 jaren. —— Sweert., *Ann. Belg.* 153. Val. Andr. *Bibl. Belg. Theatre de la Noblesse du Braband.* p. 301, 302.

AYALA (GABRIEL d'), een volle neef van den vorigen, was de zoon van Gregorius d'Ayala, en zijne moeder was ene de Witte. Hij wierdt in de XVIde eeuw te *Antwerpen* geboren; en na zijne eerste letteroeffeningen volbragt te hebben, leide hij zig op de medicijnen toe, en verkreeg daar in de doktorale waardigheid te *Leuven* in april 1556; waar na hij zig naar *Brussel* begaf, daar hij de praktijk oeffende en tot stads Doktor werdt aangesteld. Hij was een liefhebber der wetenschappen en beoeffende inzonderheid de digtkonst; hij heeft

heeft ook een bundel latijnſe puntdigten en enige anderen nagelaten. ——— VAL. ANDR., *Bibl. Belg. Theatre de la Nobl. du Braband.* p. 301.

AYLVA, is de naam van een zeer oud en adelijk geſlagt in *Friesland*, 't welk een groot aantal beroemde Mannen, zo wel in de raadzaal als in den krijgsdienst heeft opgeleverd. Wij zullen hier enigen der voornaamſten aan onze lezers doen kennen.

AYLVA (DOUWE VAN), Grietman van *Westdongeradeel*, een man van groot gezag in *Friesland*, wierdt gedurende de onlusten die 'er in gemelde provintie in 1626, over 't invoeren van lasten ontſtond, benevens zijnen vader ERNST VAN AYLVA en enige andere Grietslieden genooddrongen, de teugels van het regeringsbeſtier voor enigen tijd te laten varen, en elders om een goed heenkomen te zoeken. De oirſprong dezer beroerten wordt daar aan toegeſchreven, dat de algemene Staten al zedert 1625 gepoogd hadden, de gemene middelen, bijna op den zelvden voet als zij in *Holland* geheven werden, mede in *Friesland* in te voeren. Zij deden ten dien einde, bezendingen derwaarts, en bewogen het kwartier van *Westergo* en een gedeelte van *Oostergo*, tot bewilliging; doch de ſteden bleven volſtandig bij hunne weigering. Men beſloot hier op, de uitſpraak voorheen hier op genomen, bij voorraad te volgen; en werdt Graav ERNST KASIMIR, Stadhouder van 't gewest gemagtigd, om de gemene middelen bij executie en door dwang van krijgsvolk, te doen betalen. 't Grauw, ter dezer gelegenheid, in april 1626 te *Leeuwarden* op de been geraakt, terwijl de landdag gehouden werdt, viel DOUWE VAN AYLVA zo fel op 't lijf, dat hij zig bergen moest in een huis, welk toen aangevallen werdt, en geplunderd geweest zou zijn, ware het niet door twee vendelen Schutters beſchermd geworden; doch de landdag door dezen oploop geſtoord, ſcheidde verwardelijk uit een. Graav ERNST uit *'s Hage* aanſchrijving gekregen hebbende, om de hoofden der oproerigen aan te tasten en te doen ſtraffen, zogt om hier toe in ſtaat

te geraken, vooraf, vijf vendelen knegten boven de gewone bezetting, behendelijk binnen *Leeuwarden* te brengen; doch 's daags voor de uitvoering van dezen toeleg, kreeg men 'er de lugt van. Terstond kwam de burgerij in de wapenen, de poorten en straten werden bezet; men was genoodzaakt den aannaderenden knegten bevel toe te zenden om te rug te keren. De burgerij toen 't spel meester, dwong den Stadhouder, de bezetting die in de stad lag, te ontwapenen. 't Grauw dreigde de naaste adelijke huizen te plunderen, 't welk egter door de burgerije belet werdt. De beweging onder 't volk, sloeg van *Leeuwarden* voort naar de andere steden, en naar verscheiden dorpen. Men vorderde den Ontvangeren rekening af; plunderde hier en daar derzelver huizen, en bedreef velerlei moedwil. Doch na verloop van enigen tijd werden drie dezer plunderaren in hegtenis genomen en onthalsd. Grave Ernst intusfen aan de Gedeputeerden der steden verklaart hebbende, dat hij met geen ander oogmerk krijgsvolk in *Leeuwarden* hadt willen brengen, dan om de hoofden der voorgaande beroerte te doen straffen; geenzints om gelijk men verspreidde, de gemene middelen, met geweld in te voeren, deed men der ontwapende bezetting de geweren te rug geven, met welke zij toen te velde trok, waar na de rust in *Friesland* voor een wijle hersteld werdt. Nogthans moest men om de morrende gemeente genoegen te geven, enige nieuwe schikkingen maken op 't stuk der regeringe, die in januarij 1627 werden vastgesteld, doch niet lang stand hielden. Inzonderheid was men gebeten op onze Douwe en zijnen vader Ernst van Aylva, Grietmannen van *West-* en *Oostdongeradeel*, die tot invoering der nieuwe middelen genegen waren. Zij onthielden zig dan, gelijk wij boven gezegd hebben, enigen tijd van het bewind, doch verkregen door den tijd het gezag te rug, 't welk zij te voren gehadt hadden. —— Wag. *Vad. Hist.* XI. D. bl. 217--220.

AYLVA (ERNST SICCO van), Grietman van *Westdongeradeel*, gehuwd aan Anna Kamminga, was mede gewikkeld

keid in de onlusten welke in *Friesland* in 1668 ontstonden, ter gelegenheid van 't regt om op den landdag te verschijnen, waar over de Gedeputeerden zig het oirdeel aanmatigden, doch naar 't begrip van sommigen te partijdig daar in te werk gingen, als enigen daar van uitsluitende, die men beweerde daar toe geregtigd te zijn. De Gedeputeerde Staten die het anders begrepen, keerden uit hunne vergadering de zodanigen die door *Oostergo* en *Westergo* gemagtigd waren om daar in zitting te nemen, en maakten daar toe gebruik van de bezetting van *Leeuwarden*. Te midden van deze onenigheden, verschenen de Afgezondenen der algemene Staten, ten einde te beproeven of zij die van *Friesland*, door tusschenkomst van 't Stadhouderschap, en Kapitein- en Admiraal-Generaalschap, tot eengheid konden bewegen. Deze hier van kennis gekregen hebbende, deden 'er Hun Hoog Mog. verslag van, die wel hadden gewenscht, dat men 't geschil aan hunne beslissing hadt overgelaten; en hier toe was ook de zwakste partij die men de *Hollandsgezinde* noemde wel genegen; onder deze klasse behoorden onze ERNST SICCO VAN AYLVA, KAREL ROORDA en enige anderen. Doch de andere partij nam zeer euvel, dat de Afgevaardigden der algemene Staten zig met hunne huisselijke zaken bemoeiden. Ook verbleef de beslissing aan die van *Friesland*, zonder dat men regt kan zeggen, hoedanig de zaak naderhand bijgelegd is; alleen is 't bekend, dat de sterkste partij die zig *Prinsgezind* noemde, boven dreef, en ERNST SICCO VAN AYLVA benevens de zijnen, buiten het bewind bleven. —— AITZEMA, *Zaken van Staat en Oorlog*, VI. D. bl. 485--488.

AYLVA (ERNST FRANS VAN), te *Jorwert*, Grietman van *Baarderadeel*, een zoon van HESSEL DOUWE ERNST VAN AYLVA, huwde te *Holwert* den 27 junij 1756 met HOBBINA AMELIA JULIANA VAN UNIA, bij wie hij twee kinderen heeft verwekt, die jong overleden zijn. Hij was een warme volksvriend, en genoodzaakt, om de vervolging die bij de omwenteling van 1787 zo veel brave Mannen ten lande uitdreef,

te ontgaan, mede elders een verblijf te zoeken. Hij stierf gedurende het tijdvak van deze onlusten, te *St. Omer* in *Frankrijk*.

AYLVA (HANS WILLEM VAN), Lt. Generaal in dienst der *Vereenigde Nederlanden*, Lt. Admiraal van *Friesland*, Gouverneur van *Koeverden* enz. Was een dapper Held, die veel dienst aan zijn vaderland heeft bewezen, door zijn voorzigtig gedrag en kloek beleid in de oorlogen tegens *Frankrijk*, in de jaren 1672 tot 1678, als ook van 1689 tot 1697; waar door zijn naam voor altoos met lof in 's lands gefchiedboeken zal vermeld worden. Hij was genoegzaam bij alle veldflagen en belegeringen gedurende zijnen krijgsdienst tegenswoordig; gevende alomme de fprekendfte bewijzen van zijnen nimmer bezwijkenden moed en kloek beleid, hebbende hier van op ene uitftekende wijze, onder anderen in den bloedigen veldflag van *Fleurij*, blijken gegeven. De Staat zou meerder dienst van hem genoten hebben, ware het niet dat hij zeer onverwagt door een ongelukkig toeval uit het leven was gerukt. Hij voerde namelijk het gebied in *Braband* over de krijgsmagt van den Staat, welke in 1691, ter hulpe van *Spanje* was voorbefchikt. Te *Leuven* zijn kwartier houdende, reed hij naar buiten ter jagt, en met deze uitfpanning zig verlustigende, fteigerde zijn paard, en wierp hem op den grond; waar door hij een' buil aan zijn hoofd bekwam, die in 't begin weinig wierd geteld, doch egter wel dra bleek dat van 't uiterfte belang was; want men ontdekte dat het hoofd van binnen was gekneusd, 't welk zware koortzen en andere toevallen te wege brengende, hem binnen weinige dagen in 't graf rukte; in 't algemeen van een ieder die hem gekend hadt betreurd, en wel in 't bijzonder van 't krijgsvolk, als zijnde een van de beste legerhoofden van dien tijd. Wat zijn perfonele hoedanigheden betreft: hij was een groot veldheer, geftreng en krijgshaftig van gelaat, ontzaglijk voor zijne vijanden, en voor die genen welke hem niet van nabij kenden; een onverzoenlijk vijand van bloodaarts. En met dat al, kan men hem den lof niet ontzeggen, dat hij in de dagelijkfe verke-

tering, zeer minzaam, heus en zagtzinnig was, edelmoedig van gedrag, vrij van alle baatzugt en eigenbelang. Zijn lijk werdt te *Brussel* gebalzemd, voorts naar *Friesland* vervoerd, en in het graf zijner vaderen te *Holwert* begraven. —— F. HALMA, *Toneel.* VALKENIER, *Verwerd Europa*, bl. 547, 598. SYLVIUS, *Vervolg op* AITZEMA, III. D. XXXI. B. bl. 51.

AYLVA (HANS WILLEM VAN), Heer van *Hornhuizen* en *Kloosterbuiren*, zoon van DOUWE ERNST VAN AYLVA Heer van *Tammingaburg*, en van TIENK HEEMSTRA; is geweest Kollonel van het regiment *Oranje-Friesland*, en zedert 1766 Luitenant-Generaal van de Infanterije; huwde den 15 october 1730 met BARBARA VAN KAMMINGA te *Menaldum*, en stierf op het slot te *Hornhuizen* den 3 meij 1776, een hogen ouderdom hebbende bereikt, zonder kinderen na te laten.

AYLVA (HANS WILLEM VAN), Grietman van *Baarderadeel*, Dijkgraav der Vijfdelen en Meesterknaap van 't Jagtgerigte in *Friesland*, om welke reden weet ik niet, doorgaans genaamd den *Gouden Aijlva*; werdt geboren in maart 1722. Hij is gehuwd geweest aan ANNA KATRINA RUMPF, bij wie hij een zoon heeft verwekt, die in 1781 tot Grietman van *'t Bild* wierdt aangesteld. Hij overleed in *'s Hage* den 9 junij 1751, oud 29 jaren en drie maanden. —— FERWERDA, *Wapenboek.* 1785. I. Deel.

AYLVA (HESSEL DOUWE ERNST VAN), Grietman van *Westdongeradeel* en Curator van 's lands Hogeschool te *Franeker*, wierdt geboren den 6 november 1700, huwde den 8 meij 1729 te *Ternaard* met BAUWINA VAN BURMANIA, die den 24 januarij 1771, in den ouderdom van ruim 69 jaren te *Holwert* overleed. Hij heeft bij haar vijf kinderen verwekt; als 1. ERNST FRANS VAN AYLVA, hier boven gemeld; 2. FRANS ERNST VAN AYLVA, die bij resignatie van zijnen vader, den 18 februarij 1763 Grietman van *Westdongeradeel* wierdt, en in 1768 ongehuwd overleed; 3. SICCO DOUWE VAN AYLVA, eerst Lt. Kollonel van de Infanterije, en na zijn vaders dood,

Grietman van *Westdongeradeel*: deze heeft in alle opzigten veel om de zaak der vrijheid geleden; 4. WILLEMINA EDUARDA VAN AYLVA, gehuwd geweest aan TJALLING DOUWE VAN SIXMA, President van 't afgeschafte Friesse Krijgsgeregt; zij overleed aan de kinderziekte den 15 december 1770, oud ruim 36 jaar; 5. ELISABETH ANNA VAN AYLVA, ongehuwd gestorven. Jr. HESSEL stierf in 1774 aan ene slepende ziekte en verval van kragten, in den ouderdom van ruim 73 jaren. Nu iets over de persone'e hoedanigheden van onzen AYLVA. In zijne dagelijkse verkering, was hij vriendelijk en minzaam, gaarne verpligtende; geene trotsheid noch hovaardij dan bij naam kennende, hadt de gemene man even gemakkelijken toegang bij hem als de alleraanzienlijkste; ook was hij een ijverig voorstander der vrijheid; een warme vriend, die zig altoos tot genoegen stelde om zijn evenmensch gelukkig te maken. In de raadzaal was het een ARISTIDES, en liet nimme na de zaak der onschuld en der vrijheid tegens wie het ook mogte zijn, met klem te verdedigen en te beschermen. Niet alleen was hij een voorstander, maar zelvs een beoeffenaar van konsten en wetenschappen; dus kost het niet missen, of hij bragt alles toe wat in zijn vermogen was, om gedurende zijn bestier, de Akademie te *Franeker*, waar over hij in het jaar 1731, in plaats van den verdienstelijken Grietman van *Franekeradeel* SICCO VAN GOSLINGA, tot Curator wierdt aangesteld, zijn voorgangers voetstappen drukkende, in enen bloeijenden staat te onderhouden. Godsdienstig van aart, was hij een ijverig tegenstrever van alle losbandigheid, doch niet minder bestreed hij de dweperij en den gewetensdwang; een ware vriend der verdraagzaamheid, vonden die genen welke de vrijheid van conscientie in de zaak van 't geloof voorstonden, een ijverig beschermer in hem. Gezellig van aart, verkeerde hij gaarne met mannen van geleerdheid en verstand, en hij telde onder zijne gemeenzaamste vrienden, de Hoogleraren VENEMA, CONRADI, HEMSTERHUIS, VALCKENAAR, SCHRADER en meer anderen. —— Zie ook, E. L. VRIEMOET, *Athen. Fris. in Elog. scr. & ampl. Ephororum.* pag. XCIX--CI.

AYLVA (HOBBE VAN), Grietman over *Baarderadeel*, heeft twee vrouwen gehad, de eerste FROUK VAN AYLVA van *Witmarsum*, stierf den 25 december 1617; de twede was JETSKE MOCKEMA. In 1621 werdt hij aangesteld tot Curator van 's lands Hogeschool te *Franeker*, en hij overleed in junij 1645, nalatende twee kinderen. —— VRIEMOET, *ut supra*. p. XLIII.

AYLVA (HOBBE VAN), een zoon van TJAARD VAN AYLVA, Grietman van *Wonseradeel*, en MARGARETHA VAN GENT, is eerst geweest Opperstalmeester van WILLEM KAREL HENDRIK FRISO, toen ter tijd Stadhouder van *Friesland*. Hij was ook Drosaard van *Buren*, en een van 's Prinsen Gemagtigden ter vereffening van enige zwevende geschillen, zedert 1722 over de nalatenschap van Koning WILLEM DEN III. met den Koning van *Pruissen*, welke vereffening getekend werdt den 14 meij 1732, door 's Konings Gevolmagtigden te *Berlijn*, en den 16 junij van 't zelvde jaar door gemelden Prins zelven, op 't lusthuis te *Dieren*. Vervolgens is hij geweest Generaal van de Infanterije, Kollonel van een regiment voetvolk ter repartitie van *Friesland*, en Gouverneur van *Maastricht*; welke vesting hij in het jaar 1747 tegens de *Fransen* zo manmoedig verdedigde, dat derzelver Koning LODEWYK DEN XV, ter vereering van zijne dapperheid, hem twee metalen veldstukken benevens twee mortieren schonk, met het voor hem zo vereerend opschrift daar op gedrild: DONUM VIRTUTIS AILVÆ, *eeregift voor* AYLVA's *dapperheid*. Op last der Staten van *Friesland*, zijn deze veldstukken en mortieren, met welke bij 's mans leven, het Gouvernement te *Maastricht* praalde, en door hem bij uitersten wil aan de provintie zijner geboorte zijn gelegateerd, voor de hoofdwagt te *Leeuwarden* geplaatst. Hij overleedt den 15 december 1772. HOBBE was rijzig van lighaamsgestalte, schraal van wezen, doordringend van oog, doch van geen vriendelijk voorkomen, met dit al bezat hij een uitmuntend karakter; bij was godsdienstig, beproefd eerlijk, en schoon anderzints spaarzaam, mededeelzaam aan den armen; voorts heeft hij bij meer dan ene gelegenheid getoond een ervaren

krijgsman te zijn, en wist zijne bevelen als Bevelhebber nauwkeurig te doen nakomen, ftraffende zonder aanzien van perfoon die daar in nalatig was; buitengemeen zindelijk en net, was hij in zijn huisfelijk beftier; en fchoon hij een goede tafel hieldt, gingen weinigen met graagte bij hem ten eeten, doordien hij dat bijna onbegrijpelijk is voor zulk een groot man, het zwak hadt, dat iemand der aanzittende gasten, het ongeluk hebbende om wijn of faus op het tafelgoed te ftorten, vrij bits daar over door hem wierdt bejegend. —— *Medegedeelde berigten.* Zie ook WAGEN. *Vad. Hift.* XIX. D. bl. 402.

AYLVA (HOBBE ESAIAS VAN), op *Holdinga*, geboren in 't jaar 1645, is geweest Vrij- en Erfheer van *Ameland*, benevens Grietman en Dijkgraav van *Oostdongeradeel*; hij is getrouwd geweest aan ANNA DODONEA VAN SCHWARTZENBERG, bij wie hij twee kinderen heeft verwekt. Hij verwisfelde het tijdelijke met het eeuwige den 7 meij 1692, in den ouderdom van 47 jaren. —— FERWERDA, *Wapenboek.* I. D. 1785.

AYLVA (KORNELIS VAN), Grietman van *Wonferadeel*, is geboren in 1684, den 12 april 1711 gehuwd aan JULIANA VAN SCHWARTZENBERG, bij wie hij een zoon heeft verwekt, TJEERD genaamd, waar van beneden nader; hij ftierf op zijn flot te *Higtum* den 23 november 1745, in zijn 62fte jaar; zijne huisvrouw overleefde hem omtrent 25 jaren, en overleed insgelijks te *Higtum* den 29 augustus 1770. —— FERWERDA, *Wapenboek.* I. D. 1785.

AYLVA (PIETER VAN), zoon van PIETER VAN AYLVA van *Hallum*; deze hadt ten vrouwe RIGT ÆBINGA, welke overleed zonder kinderen. Uit deszelvs ftamlijst blijkt de oudheid en edelheid van zijn geflagt, en tevens deszelvs luister, zo door uitmuntende Staatsmannen, als Krijgsheiden, van de vroegfte tijden af. Want fchoon men, op die lijst, allereerst gemeld vindt DOUWE en EPO, is het egter bekend, dat enigen uit dit huis, reeds in de XIde en XIIde eeuw, in *Duitsland*, *Engeland*, *Schotland* en *Braband*, door hunne krijgsverrigtingen,

een

een onsterflijken naam verworven hebben. Van zekeren EPO, als kleinzoon van gemelden EPO, vindt men, op 't jaar 1456, melding gemaakt, in 't *Charterboek van Friesland*, I. Deel, bl. 592; en bij WINSEMIUS en SCHOTANUS, op 't jaar 1500, wordt gemeld van enen SJOERT VAN AYLVA, als hoofd der Edelen, die zig tegen de *Saxise* partij verbonden hadden. Doch deze kwam ongelukkig, met zijn huisgezin, om 't leven, in den watervloed, op den 26 september van 't jaar 1509, volgens gemelden SCHOTANUS, bl. 532. Verder vindt men genoemd enen JOHAN AYLVA, die lid was van de Staatsvergadering in 1567; HESSEL VAN AYLVA, verheven tot den rang van Baron des H. R. Rijks, en Kommandeur der Staatse troepen in *Oost-friesland*, en aldaar, in enen opstand, den 21 april 1660, doorschoten. PIETER, onderging, nevens andere Edelen, het banvonnis van ALVA; niet alleen om dat hij tot de verbondene Edelen behoorde, maar om dat hij een aanhangeling van WILLEM DEN I. was; en hier in, als ene daad van eere volhardende, werden naderhand zijne goederen verbeurd verklaard. De dood, die hem te vroeg verrastte, maakte een einde van zijne loffelijke pogingen voor de vrijheid. —— WINSEMIUS, *Kronijk van Friesland.* bl. 554. MARCUS, *Sententien van* ALVA. bl. 192.

AYLVA (SJURD of SJOERD VAN), te *Schraard* op de state *Aijlva*; hij is gehuwd geweest aan SYTS WALTA, waar bij hij negen kinderen heeft verwekt. Hij was opperhoofd van 't Friese leger voor *Franeker* 't welk aldaar Graav GEORG VAN SAXEN in 1500 opgesloten hieldt. In 't jaar 1509 kwam hij op een ongelukkige wijze aan zijn einde, want op den 20 september ten tijde van een groten watervloed, zijn knegts te hulp willende schieten om het vee op te halen en in behouden haven te brengen, overviel hun het water, en menschen en vee verdronken gezamentlijk. —— FERWERDA, *Wapenboek*. I. D. 1785.

AYLVA (TJEERD of TJAARD VAN), vader van KORNELIS, is geweest Grietman van *Wonseradeel*, en heeft tot zijn

eerste vrouw gehadt FROUK HUGENS, dogter van HESSEL HUGENS bij FROUK VAN WYCKEL geteeld; ten twedemalen huwde hij aan MARGARETHA VAN GENT, die gestorven is den 15 januarij 1741 te *Leeuwarden* in 't 85ste jaar hares ouderdoms. Hij heeft 7 kinderen nagelaten. —— FERWERDA, *Wapenboek*.

AYLVA (TJEERD VAN), een zoon van KORNELIS, Grietman van *Wonseradeel*, Dijkgraav der vijf Delen en Curator van 's lands Hogeschool te *Franeker*, wierdt geboren den 20 maart 1712; hij huwde den 21 november 1756 met zijn volle nigt JULIANA AGATHA VAN SCHWARTZENBERG, geboren op *Rinsmageest* den 28 september 1731, en hij overleed zonder kinderen na te laten te *Hogtum* op den 11 septemb. 1757, in den ouderdom van ruim 45 jaren. Deze TJEERD VAN AYLVA is een groot liefhebber en beoeffenaar van konsten en wetenschappen, daar bij een geslepen Staatsman geweest, en heeft al vroegtijdig zitting gehad in, en met veel lof bekleed het lidmaatschap der provintiaale en generaliteits Kollegien. In 1744 wierdt hij als Gezant wegens dit gemenebest aan enige *Duitse* Hoven gezonden, met oogmerk om dezelven te bewegen, hunne gemaakte verbonden met het Huis van *Oostenrijk* naar te komen, en hij heeft den lof weggedragen, van die aanbevolene commissie tot genoegen van zijne hoge zenders volbragt te hebben. —— FERWERDA, *Wapenboek*. WAG., *Vad. Hist.* XIX. D. bl. 489.

AYLVA (ULEE VAN), Grietman van *Baarderadeel*; is gehuwd geweest aan HYLK LYKLAMA, die na haar grootmoeder HYLK TERWISGA was genoemd, welke in 1610 overleed, zijnde zedert den 14 december 1608, weduwe van den Raadsheer MEINE LYCKLES. Hij heeft vier kinderen bij zijn huisvrouw verwekt. —— FERWERDA, *Wapenboek*. I. D. 1785.

AYLVA (WATSE VAN), is getrouwd geweest aan GEMMA VAN BURMANIA; hij behoorde mede tot de verbonden Edelen, en werdt daarom eerst te *Antwerpen* gedagvaard, doch niet verschijnende, op den 23 december 1596 met verbeurtverklaring zijner goederen gebannen. —— MARCUS, *Sententien van den Hertog* VAN ALVA.

AYLVA (WYBRAND VAN), zoon van enen RINCK VAN AYLVA verwekt bij HILLE of HYLK ROORDA, was getrouwd met AUK GALAMA, onder huwelijkse voorwaarden, getekend op den 19 maart 1564. Hij verwekte bij dezelve een zoon, THEUNIS VAN AYLVA, die voor dat hij door zekeren KUIK doorstoken werdt, zig in den egt had begeven met ene dogter van den vermaarden BARTEL of BARTHOLD ENTENS VAN MENTHEDA en DORA VAN MARTENA. Na het gemelde ongeval, hertrouwde zijne weduwe aan SJUK VAN BURMANIA, Grietman van *Wimbritzeradeel*. De zuster van dezen WYBRAND was getrouwd aan JAN BONGA, en daar door te sterker verbonden aan de partij der Edelen. Na den overgang van *Sneek* aan der Staten zijde, bekleedde hij aldaar den aanzienlijken post van Olderman, en kreeg dus vergelding van geleden ballingschap en schade door het vonnis van ALVA geleden. De vermaarde GELLIUS SNECANUS, zegt van hem in een zijner digtstukken:

Hic pietatis amans WIBRANDUS AB ALUA, *qui tum*
Exilio & vinclis tristia quæque tulit.
Sed ne cede malis, in CHRISTO *fortior ito:*
Hunc si respicias mitius ista feres.

AYTA (BARENT BUCHO AB), een Fries Edelman, en oom van 's vaders zijde van den groten VIGLIUS AB AYTA, wierdt geboren in het jaar 1465. Hij werdt door Keizer KAREL DEN V, aangesteld tot Raadsheer in het *Hof van Holland*, en stierf den 3 september 1528, in het 63ste jaar zijnes ouderdoms, werdende in *'s Hage* onder een eerlijk grafschrift begraven. Hij was een man die door zijne grote verdiensten en zonderlinge gaven, een verhevenen roem heeft nagelaten. —— J. DE RIEMER, *Beschr. van 's Gravenhage*, I. D. bl. 237.

AYTA (BUCHO VAN), uit het zelvde adelijk geslagt als de voorgaande gesproten, is geweest Abt van *St. Baro*, en nevens meer anderen, een der Gemagtigden op de vrugteloze *Keulse* vredehandeling in 't jaar 1579. Dat deze meer de partij des Konings van *Spanje*, dan die der Staten was toegedaan, bleek, wijl hij met nog enige anderen, vertoefde,

toen

toen zij die der Staten partij omhelsden, reeds vertrokken waren. —— BOR, *Nederl. Oorl.*, XIII. B. bl. 144.

AYTA VAN ZUICHEM (VIGLIUS AB), een man in 's lands gefchiedenisfen buitengemeen beroemd, wierdt geboren in *Friesland* den 18 october 1507, en zag het eerfte levenslicht op een landgoed, *Barrahuis* genaamd, nabij *Leeuwarden* en het dorp *Wirdum* gelegen, dat tot heden toe in dien oord nog bekend is, en thans aan den burger J. ZEPER of zijne familie behoord; anderen willen, dat hij in het dorp *Zuichem* nabij *Goutum* gelegen, geboren, en een landmans zoon zoude geweest zijn; doch dat hij in 't geheel geenen lust tot boerenwerk, maar wel tot letteroeffeningen betonende, zijn vader befloot, hem tot de wetenfchappen op te leiden. Meer grond is 'er egter voor, 't gene de meesten willen, dat hij uit adelijken geflagte gefproten, daar van den toenaam VAN AYTA ontleende. Ten minften is het zeker, dat een adelijk geflagt, welk dien naam voerde, lange in *Friesland* en inzonderheid toen ten tijde gebloeit heeft. De naam van ZUICHEM, of ZUICHEMIUS, ontleende hij, naar alle waarfchijnlijkheid, van een flot of ftate, zijnen oom BUCHO VAN AYTA toebehorende, gelegen nabij een dorp, dus genaamd. Deze oom, zijns vaders broeder, was Deken in *'s Gravenhage*, ook was deze de voornaamfte drijfveer, dat hij tot de letteroeffeningen opgeleid wierdt. In den aanvang van zijnen letterkundigen loop, oeffende hij zig te *Deventer*; vervolgens te *Leijden* en in *'s Gravenhage*, en wierdt, in 1522, naar *Leuven* gezonden, daar hij zig eerst in de griekfe taal, en vervolgens in de regtsgeleerdheid oeffende. Vier jaren later reisde hij naar *Dole*, een ftad in 't graavfchap *Bourgondie*, om zijne reeds verkregene kundigheden verder voort te zetten; hier kreeg hij, door middel van briefwisfeling, kennis aan den geleerden ERASMUS, dat hem tevens den weg baande, om vriendfchap te maken met den vermaarden Regtsgeleerden ANDREAS ALCIATUS. In 1529 ging hij, om dien Hoogleraar te horen, naar *Avignon*, vertreisde van daar, in het zelvde jaar, naar *Valence* in *Dau-*

phiné,

phisé, alwaar hij tot de waardigheid van Doktor in de regten wierdt bevorderd, en voorts naar *Bourges*, doordien ALCIATUS, van wiens lesfen hij gaarne nog verder een nuttig gebruik wilde maken, aldaar beroepen was. Wanneer deze, kort daar aan, naar *Italie* wierdt beroepen, bekleedde VIGLIUS zijne plaats als Hoogleraar in de regten te *Bourges*, gedurende den tijd van twee jaren, ten einde van welke hij befloot, *Italie* insgelijks te gaan zien. Vooraf bezogt hij verfcheiden Hogefcholen, als die van *Frijburg*, *Bazel* en *Tubingen*, wierdt overal gunftig ontvangen, maakte kennis met de geleerdfte en vermaardfte mannen, en kwam eindelijk in 1532, te *Padua*.

Door het bezoeken van zo vele vermaarde Hogefcholen, en den gemeenzamen omgang met mannen, uitgeleerd in de meeste takken van wetenfchappen, hadt AYTA nu een zeer beroemden naam verkregen, en was inzonderheid in de regtsgeleerdheid ongemeen bedreven. Dit bragt te wege, dat hij in het gemelde jaar, tot Hoogleraar in de regten wierdt aangefteld; ook beantwoordde de uitflag aan de verwagting zijner begunftigers; zijn onderwijs maakte veel opgang, en zijne openbare en bijzondere lesfen wierden met groten toeloop vereerd. Men vindt 'er die verzekeren, dat zijn naam nu reeds zo vermaard was geworden, dat hem een aanzienlijk ambt op het eiland *Cijprus* wierdt aangeboden; als mede, dat Keizer KAREL DE V, hem verzogt tot leermeester van zijnen zoon, Prins PHILIPS van *Spanje*; doch dat hij, verlangende eindelijk eens naar zijn vaderland te rug te keren, deze aanbiedingen van de hand wees. Hoe 't hier mede zij, hij bleef niet langer dan een jaar te *Padua*, en vertrok ten einde daar van, naar de *Nederlanden*. In 't wederkeren leide hij een bezoek af, bij ERASMUS te *Frijburg*, en te *Bazel* bij den vermaarden en geleerden Boekdrukker FROBENIUS, bij wien hij in 't grieks liet drukken, de beginzels der regten van THEOPHILUS.

Het kost niet misfen, of een man, wiens geest met zo een onwaardeerbaren fchat van kundigheden verfierd was, moest, in

in zijn vaderland te rug gekeerd, eerlang tot deze of gene waardigheid bevorderd worden. Het eerſte ambt, dat hem wierdt aangeboden, was dat van *Officiaal* of Kerkelijken Regter bij FRANCISCUS, Bisſchop van *Munſter*; dit aanvaardde hij in 1534, en hieldt zig doorgaans te *Duimen* op. Ter gelegenheid dat de ſtad *Munſter* van de oproerige Wederdopers overweldigd was, en de Bisſchop met een leger voor dezelve lag, wierdt VIGLIUS naar den rijksdag te *Worms* gezonden, om onderſtand tegen die dolle dwepers te verzoeken, doch 't blijkt niet dat hij iets opdeedt; ook ging de ſtad eerlang bij verrasſing aan den Bisſchop over. Niet lang bleef hij egter in dezen zijn dienst; want in 't volgende jaar wierdt hij door den Roomſen Koning FERDINAND, broeder van KAREL DEN V, wegens het Huis van *Bourgondie*, in het Kamergerigt van *Spiers*, geplaatst. Twee jaren bekleedde hij dezen post, wanneer de zugt, waarſchijnlijk om met zijne geoeffendheid in de regtskunde uitgeſtrekter nut te doen, hem deedt beſluiten, als Hoogleraar op het Hogeſchool te *Ingolſtad*, in dienst te treden van den Hertog WILLEM VAN BEYEREN, na dat hij voor diergelijk ambt op het Hogeſchool te *Koningsbergen*, hem door JOACHIM DEN II, Markgrave van *Brandenburg*, aangeboden, hadt bedankt. Zes jaren lang deedt hij het Hogeſchool, door zijne tegenwoordigheid, en door het groot getal van oeffenende jongelingſchap, welke zijne kundigheden derwaarts lokte, groteliiks bloeijen.

Dan, 't gerugt van zijne bedrevenheid in ſtaatszaken, wekte de begeerte van Keizer KAREL DEN V, om zulk een beroemd man in zijnen dienst te krijgen. Men verzogt hem om afſtand te willen doen van zijn Hoogleraarsambt, en zig wederom naar de *Nederlanden* te begeven; welk verzoek van hem gereedlijk werdt ingewilligd, en wel inzonderheid, doordien de belangen der Vorſten meer en meer ingewikkeld wierden, en de Keizer in geſchil was geraakt, met Hertoge WILLEM VAN GULIK, over het regt op *Gelder* en *Zutphen*; om dit geſchil te beſlisſen, was 'er dus lang, in plaats van bloed, veel inkt vergoten, doordien de verſchillende Vorſten hunne belangen al-

alleen fchriftelijk zogten te handhaven. De Keizer bediende zig in dezen penneftrijd van VIGLIUS; die zijn opftel eerst in 't hoogduits fchreef, en zo verzekert wordt 'er niet meer dan twee dagen aan befteedde; naderhand gaf hij 't merkelijk verbeterd, in 't latijn uit. Dit viel voor in 1542; in 't volgende jaar, wierdt hij bevorderd tot Raadsheer in den Groten, en kort daar op, in den jare 1544, in den Geheimen Raad te *Mechelen.* In deze hoedanigheid wierdt hij omtrent denzelvden tijd, nevens den Kardinaal VAN GRANVELLE, JAN VAN NAVES, Vice-Kanfelier, en KAREL BOISOT, naar *Spiers* gezonden, om met Gemagtigden van KRISTIAAN DEN III, Koning van *Denemarken*, en van JAN ADOLF en FREDERIK, Hertogen van *Sleeswijk-Holftein*, over een verbond van vrede in onderhandeling te treden. Zij flaagden volkomen in het oogmerk van hunne zending, en op den 23 meij wierdt 'er tusfen de twistende partijen, een wederzijds verbond van vrede en vriendfchap gefloten.

De kundigheid en warme ijver, voor de belangens van zijnen meester, die VIGLIUS in 't behandelen van deze zaak liet blijken, deedt hem wel haast deel krijgen aan gewigtiger bezigheden. Men was het in de *Nederlanden* gants niet eens, of men deze landen moest rekenen onder het Keizerrijk te behoren, en dus als zodanig verpligten in de lasten daar van mede te helpen dragen? 't Gefchil hier over enige jaren geflapen hebbende, wierdt op nieuw levendig, na dat eerst het wereldlijk gebied over 't ftigt *Utrecht*, en naderhand, in 1543, het hertogdom *Gelder* en het graavfchap *Zutphen*, aan KAREL DEN V, waren afgeftaan. De Rijksftanden in 't begin van 1543, te *Neurenberg* bijeengekomen, waren van begrip, dat de *Nederlanden*, als behorende onder den *Bourgondifen* kreits, mede hun aandeel in de rijkslasten behoorden te dragen. Doch VIGLIUS, welke op dien tijd benevens DIRCK, Vrijheer *van Krijchingen*, naar den rijksdag was afgevaardigd, wist zulke bondige redenen aan te voeren, dat hij te wege bragt, dat de *Nederlanden*, die zeer veel aan den Keizer, hunnen Heer, opbrengen moesten, voor ditmaal van de gemene rijkslasten

vrij

vrij te pleiten. Nogthans verloren de ſtenden den toeleg niet uit het oog, om den *Bourgondiſen Kreits* in ſtand te houden; want in 1545 wierdt dit zelvde geſchil, door de ſtenden, op den rijksdag te *Worms* gebragt. Hoe weinig eer Viglius, met het voorſtaan van de zaak der *Nederlanden*, zag in te leggen, moest hij egter, op 's Keizers uitdrukkelijk bevel, den rijksdag op nieuw bijwonen. Hij ging 'er met weerzin naar toe, doordien hij overtuigd was, dat men, ten aanzien van ſommige landſchappen, bewijzen konde aanvoeren, dat zij tot het rijk behoorden; ook was zijne vrees, dat indien hij beweerde, dat de *Bourgondiſe* eilanden niets gemeen hadden met het rijk, dit den ſtenden gelegenheid zou geven, om zig, op gelijken grond, het dragen der rijkslasten te onttrekken. Terwijl men bezig was dit geſchil te behandelen, en daar over wederzijds gedebatteerd wierdt, overleed Lodewyk van Schoone, Preſident van den Geheimen Raad te *Mechelen*, in wiens plaats Viglius in januarij 1548, door den Keizer wierdt aangeſteld; en het was in deze hoedanigheid, dat hij, ſchoon met moeite, bewerkte, om zekere overeenkomst, betrekkelijk het gemelde geſchil, in *Holland* te doen aannemen.

In 1550 hadt Keizer Karel de V, in de *Nederlanden*, een plakaat doen uitgaan, bij welk alle Officieren vernieuwden last kregen, den Inquiſiteuren behulpzaam te zijn, om alle, zo als het genoemd wierdt, van ketterij verdagte perſonen te doen aanbrengen; ook wierdt den aanbrenger de helft der goederen van den veroirdeelden beloofd, en de zo genoemde Ketteren met meer andere ſtraffen bedreigd. Een ieder die niet ten enenmalen onkundig in 's lands geſchiedenisſen is, weet, welk een noodlottige uitwerking dit plakaat op den koophandel en de handwerken verwekte. Doch 't gene wij hier bedoelen is, dat men den Preſident Viglius voor den man hieldt, die dit plakaat hadt ontworpen; waar door hij zig den haat der menigte grotelijks op den halze laadde. Doch Viglius betuigd in zijne brieven, die nog voor handen zijn: „ dat het ſtrengſte, dat 'er in gevonden wierdt, aan den Kei-„ zer zelven en aan zijnen Biegtvader moest worden toege-

„ ſchre-

„ schreven; dat hij zelvs vele dingen hadt verzagt, doordien „ strenge middelen hem altoos hadden tegengestaan; en ook „ van gevoelen was, dat men de straffen tegen de ketters „ moest matigen, en vooral onderscheid tusfen hen maken; „ dat hij wel gewenst hadt, dat de Keizer het plakaat den „ *Nederlandsen* Raden, eer het wierdt uitgegeven, hadt laten „ onderzoeken; doch, wijl dit zijne Majesteit niet behaagd „ hadt, oirdeelde hij het zijnen en zijner ambtgenoten pligt „ te zijn, zorg te dragen, dat het plakaat niet op het streng- „ ste ten uitvoer werdt gebragt." Dus gematigd, dagt toen ter tijd de President VIGLIUS reeds over den godsdienst; en schoon hij zig ten dezen aanziene tegen het gevoelen van den Keizer enigermate aankantte, behieldt hij egter 's vorsten gunst, in zulk een grote mate, dat, wanneer Paus JULIUS DE III, in 1551, de Kerkvergadering te *Trente* op nieuw deedt bijeenroepen, men het gevoelen van VIGLIUS, ten aanzien van de keuze der Godgeleerden, die uit de *Nederlanden* ter Kerkvergaderinge zouden gezonden worden, voornaamlijk volgde.

Welk een scherp doorzigt VIGLIUS bezat, betrekkelijk zodanige zaken die 's lands regering betroffen, bleek uit zijn advijs over de voorgenomene overdragt der *Nederlanden*, van Keizer KAREL op zijnen zoon FILIPS van *Spanje*. Voor dat nog de overdragt gebeurde, voorspelde hij den lande niet veel goeds uit de nieuwe regering; hij was bedugt dat de Landvoogdes MARIA zig van 't bewind zoude ontslaan, en FILIPS het oor lenen aan jonge lieden, die de oude Staatsdienaars verstoten, nieuwigheden invoeren, en 's lands zaken, welke tot dien tijd toe wel bestierd waren, in verwarring brengen zouden. Vermoedens, door ene, voor de *Nederlanden*, en voor FILIPS zelven, heilloze uitkomst, maar al te wel bekragtigd! Ja VIGLIUS scheen zodanig overtuigd te zijn, dat 'er stuurlieden aan 't roer van 't bewind zouden geplaatst worden, die de staatshulk zouden doen schipbreuk lijden, dat hij het besluit nam, om het Hof vaarwel te zeggen, en voor zijne ambten te bedanken; men wist hem egter te bewegen om voor deze tijd hier van af te zien; doch hij gaf andermaal

dit voornemen te kennen, toen MARIA zig van het bewind over de *Nederlanden* ontfloeg, en FILIPS hetzelve aanvaardde. Dan de gewezene Landvoogdes, die hem het opzigt over hare goederen in *Nederland*, nevens een jaargeld van tweehonderd guldens toeleide, en de Koning zelve, wisten hem over te halen, in zijnen dienst te blijven. FILIPS benoemde hem, ten zelvden tijde, namelijk in 1556, tot de waardigheid van *Coadjutor* in de Abtdije van *St. Baafs* te *Gent*, naar welke de Markgraav van *Vere* en de Heer VAN BREDERODE, voor hunne zonen, te vergeefs geftaan hadden; ook wierdt hij, nevens een aanzienlijk getal der *Nederlandfe* Groten, tot lid in den Raad van Staten benoemd.

Verder fteeg zijn aanzien ten Hove in dezen tijd tot zulk een aanzienlijke hoogte, dat toen FILIPS, om in zijn oogmerken, door den Raad van Staten, niet gedwarsboomd te worden, aan MARGARETA VAN PARMA, thans Landvoogdesfe der *Nederlanden*, volmagt hadt gegeven, om 't raadplegen ter gewone vergaderinge te ftaken, VIGLIUS benevens den Bisfchop van *Atrecht* en BARLAIMONT alleen genoemd wierden, met wier raad in gewigtige zaken, zij befluiten ten uitvoer kost brengen. Ook wierdt hij, in 1558, nevens enige aanzienlijke *Nederlandfe* Groten, naar *Frankrijk* gezonden, om over vrede te handelen; doch hij was hier van weinig of geen nut, doordien hij ziek geraakende, genoodzaakt wierdt, naar *Brusfel* te rug te keren.

Wanneer FILIPS, op het einde van 1561, de Landvoogdes bij brieven aanmaande, een waakzaam oog op enige perfonen te vestigen die bij hem verdagt waren, wierdt de Prefident VIGLIUS, over den inhoud van deze brieven, zodanig getroffen, dat hij met allen ernst aandrong om zijn ontflag. Doch de Landvoogdes wist hem, zo door beloften als door gefchenken, nogmaals van befluit te doen veranderen, en hij bleef den dienst des Konings getrouwlijk aankleven. Hier van gaf hij, meer dan eens blijken in het tegenftaan der zulken, wien, omtrent op dezen tijd, het hart reeds enigermate na verandering in 's lands regering overhelde. Onder anderen zogt

hij

bij Prins WILLEM VAN ORANJE gestadig te dwarsbomen, wanneer deze ondernam leden van den Geheimen Raad te winnen, ten einde zijne ontwerpen te begunstigen. Ook raakte deze met hem in geschil, ter gelegenheid dat de Graav VAN EGMOND aan den Koning van *Spanje* zou gezonden worden, om zijne Majesteit opening te geven van den waren toestand hier te lande. VIGLIUS was de opsteller van zijn berigtschrift, doch het was in zulke algemene bewoordingen vervat, dat de Prins VAN ORANJE, toen 't in den Raad gelezen wierdt, 'er geen genoegen in nam, maar 'er zig met zo veel ernst tegen verzette, dat VIGLIUS, diep getroffen door *Oranje's* redenen, en ziende dat elk, behalven BARLAIMONT, dien Prins toeviel, schier den gantschen volgenden nagt slaaploos doorbragt, overleggende bij zig zelven, wat hij den Prinse, des anderendaags, antwoorden zoude. Al 't welk den ouden man zo geweldig aandeedt, dat hij, des morgens bezig met zig te kleden, van ene beroerte overvallen wierdt, die in den beginne van een dodelijk gevolg scheen te zullen zijn, doch waar van hij egter allengskens wederom herstelde. JOACHIM HOPPERUS, insgelijks een Fries, wierdt vervolgens aangesteld, om zijne plaats in den Geheimen Raad en in den Raad van Staten te bekleden.

Het schijnt evenwel, dat VIGLIUS naderhand zijne bediening als Geheime Raad wederom aanvaard heeft; waar van hij egter in 1565 op zijn sterk aanhouden, wierdt ontslagen; doch bleef evenwel, als gewoon lid, zitting houden in den Raad van Staten. „ Hij beriep zig" (zegt de Historieschrijver HOOFT) „ op zijn zwakheit en hoghen ouderdom: maar „ verklaarde zijnen vrunden in 't verborghen, dat hij ijslijke „ tijden op handen zagh; ende kennende de nukken der for„ tuine, die zo qualijk een langdurende mooghenheit lijden „ magh, uit den speele zocht te scheiden, eer haar de walghe „ van hem te steken, en de kans te keren quaam." Hij bleef evenwel het voorzittersambt in den Raad nog vier jaren bekleden, tot op de overkomst van KAREL VAN TISNACQ, die hem in de genoemde waardigheid zoude opvolgen, en tot dien

tijd toe, de *Nederlandse* zaken in *Spanje* hadt waargenomen.

Wanneer in 1566 te *Brussel* verzekerde tijding kwam van de beeldstorming, welke in alle oorden van de *Nederlanden*, door enen te ver gedreven godsdienstijver werdt gepleegd, wierdt de Landvoogdes hier over dermaten verschrikt, dat zij besloot, *Brussel* te verlaten, en de wijk te nemen naar *Bergen* in *Henegouwen*, daar zij dagt veiliger te zullen zijn. VIGLIUS was een der voornaamsten, welke haar dit ontriedt; hij hieldt haar voor „ wat het gold " (het zijn de woorden van HOOFT) „ den stoel der heerschappije te ruimen, hoe schoon „ een spel dit den quaadwillighen gegeven waar, die den „ misslach niet doen zouden, van dien onbezet te laten, maar „ ziende d'achtbaarheit der Regeringhe aan 't zijghen, haar „ voort op de knie helpen. Hoe luttel haar ook passen zou- „ de, de Raden en bewintsluiden, die de Koning haar had „ bijgevoegt, van den glans haarder jeghenwoordigheit te „ ontbloten, en 't werk, haar vertrouwt, op het drokste „ te laten steken. Dat 'er niet te vrezen viel, daar zij zulk „ een dienstwilligheit in al de Heren speurde."

Wanneer men de tijden nagaat in welke VIGLIUS leefde, moet men waarlijk dezen braven man beklagen, want schoon ieverig den Roomsen Godsdienst toegedaan, wraakte hij de middelen die tot deszelvs uitbreiding en instandhouding te werk gesteld wierden, inzonderheid kost zijn aandoenlijk hart, geene goedkeuring wegdragen, in de zware vervolging onder het wreed beleid des Hertogs VAN ALVA aangevangen, waar door vele duizenden door het zwaard, in de vlammen en anderzins sneuvelden; ja zelvs lieden van aanzien zwaar gepijnigd wierden, om uit hun te halen, 't geen zij wisten en niet wisten. Sommige Spaansgezinden zelvs veroirdeelden deze wrede handelwijs, en VIGLIUS, hoewel vrugtloos, nam de vrijheid om den Koning tot matiging aan te raden.

In 1570 gaf de Hertog VAN ALVA twee algemene ordonnantien in 't licht, over de Criminele Regtsoeffening, die men algemeen erkend verstandig te zijn ingesteld, en naar welke men zig in *Gelderland*, *Holland* en 't *Stigt* nog groten-

deels

deels gedraagt. VIGLIUS wordt voor den opsteller van deze ordonnantien gehouden; waar uit blijkt, dat, daar hij den Hertoge tegenstondt, zulks niet uit heimelijken wrok, maar uit opregte zugt tot 's lands oirbaar, zijnen oirsprong nam. Uit geene andere oirzaak ontstondt het geschil; 't welk hij naderhand met ALVA kreeg, over het invoeren van den *tienden penning*, 't welk deze, in weerwil van de welvaart van den lande, zogt door te drijven. VIGLIUS tragtte hem, door kragt van redenen, de zwarigheid van het invoeren van ene zo ongewone en drukkende belasting onder 't oog te brengen; hem vertonende, hoe zeer de ingezetenen hier door zouden bezwaard worden, de koophandel verlopen, en het misnoegen tegen de *Spaanse* Regering nog meer zou toenemen; doch alle zijne aangevoerde en rijpelijk bedagte tegenwerpingen waren vrugteloos; de trotse Spanjaard bleef onverzettelijk stand houden op zijn eens opgevat ontwerp; en wanneer VIGLIUS ondernam enige matiging voor te stellen, ontstak de Hertog in hevige gramschap, beschuldigde hem aan gebrek van ontzag voor 's Konings bevelen, en dreigde hem, dat hij zijn gedrag den Koning zoude aandienen; doch VIGLIUS hadt moeds genoeg om hier op te antwoorden: „ dat „ hij hoopte, dat zijn Majesteit hem dan nog het ander oor „ wel zoude willen gunnen; en dat hij, in allen gevalle, „ voor zijnen grijzen kop niet bekommerd was."

Het laatste, dat wij ten aanzien van VIGLIUS vinden aangetekend, bestaat in zijn gedrag bij de openbare huldiging van Don JAN VAN OOSTENRYK, die naar de *Nederlanden* was gezonden, om die in plaats van ALVA als Landvoogd te besturen. Hem gaat na, dat hij, bij deze gelegenheid, enige woorden zou geuit hebben, die te kennen gaven, dat hij aan de bestendigheid van den *Gentsen vrede*, toen kort geleden gesloten, wanhoopte, zeggende: „ dat Don JAN de man „ niet zoude zijn, die in staat was den vrede aan te brengen." Doch hij beleefde den nieuwen krijg niet, welke zijne voorzegging of vermoeden bekragtigde; hij overleed agt dagen na Don JANS overkomst, op den 8 mei 1577, te *Brussel*, in den ou-

ouderdom van 70 jaren. De Historieschrijver HOOFT maalt 's mans karakter met deze woorden: „ hij was een man van „ kloek vernuft, hooghe geleertheit, doortrapt met lange er- „ vaarenis, deftigh van wandel. De blijken, gegeven van „ vastgaande trouw voor de Roomse Kerk en zijnen Koning, „ hadden hem vrijmoedig genoegh gemaakt, om te spreken „ tot matigheit, beide in zaken van Staat en van Godsdienst, „ en zo veel gegolden, dat men 't hem te goede hieldt, meer „ niet. Van parthije te wisselen, om onbenoeghen over 't „ verwerpen zijns raads, docht hem te groot een verwaant- „ heit, oft hachlijk en ongeraden voor enen, die zo wel als „ hij te hove stond, en veellicht bij d'andre geen' minder „ ongereghelheit in zwank oft te gemoete zagh." Dus verre de Drossaard HOOFT. Hij hadt gelijk wij niet onduidelijk hier voor gezien hebben, altoos de strenge middelen afgeraden, welke men gebruikte, om de *Nederlanden* t'onder te brengen, was anders den dienst des Konings en den Roomsen Godsdienst met lijf en ziel toegedaan. Daarenboven misprees hij ten sterksten de manier, welke onder FILIPS DEN II, wierdt ingevoerd, om de *Nederlanden* namelijk, door vreemdelingen te doen bestieren, die noch de taal, noch de wetten der provintien kenden, en dezelve op zijn *Spaans* wilden regeren.

Alvorens VIGLIUS zig ten enenmalen aan het geestelijke leven verbonden hadt, was hij gehuwd geweest aan JAKOBA D'AMANT, doch deze vrouw kinderloos overleden zijnde, wierdt hij op den 18 januarij 1556 *Coadjutor* van LUCAS MUNNICH, Abt van *St. Bavo*, dien hij vervolgens ook in die waardigheid opvolgde. Zijne gewone spreuk op zijn naam zinspelende, was: *vita mortalium vigilia*: „ **Het leven der sterbelingen is eene nagtwaake.**" Zodanig men ook op alle de penningen die ter zijner gedagtenis zijn gemunt, geplaatst vindt, en bij G. VAN LOON, *Ned. Historiep.* I. D. bl. 42, 43, 44. 55 en 56. zijn afgebeeld en beschreven. Schoon hij een ervaren Regtsgeleerde was, plagt hij, egter, veel in den mond te hebben dit zeggen: **Een groot Jurist een boos Christ.** Door de aanzienlijke ambten, welke hij, geduurende zijn leven lang bekleedde, hadt

hij

hij aanmerkelijke goederen en rijkdommen, sommigen melden van tachtig duizend ducaten, bijëen verzameld. Te *Zuichem* in *Friesland* stigtte hij een aanzienlijk huis, tot een gasthuis dienende; ook rigtte hij een Kollegie op te *Leuven*, naar zijnen naam *Viglius-Kollegie* genoemd, en met aanzienlijke goederen begiftigd. Hij wierdt begraven te *Gent*, in de *St. Jans* Kerk, in ene grafstede, die hij bij zijn leven voor zig hadt laten vervaardigen. Naderhand heeft men een praalgraf ter zijner eere opgerigt, met dit treffelijk opschrift, 's mans deugden en verrigtingen kortelijk vermeldende.

Admodum reverendo Viro, D. VIGLIO AB AYTA, *Zuichemo Frisio, J. C. clarissimo, Cathedralis hujus Ecclesiæ I. Præposito mitrato. Aurei velleris Cancellario, Supremi Belgicæ Status & Sanctioris Concilii sub potentiss. Principibus* CAROLO V. *Imp. &* PHILIPPO II. *Hispp. Rege Præsidi summo, vigilantissimo, integerrimo. Qui cum hanc Ecclesiam piis fundationibus, plurimis munimentis decorasset, Academiam Lovaniensem, structo sui nominis Collegio, non minus liberaliter quam magnifice dotasset, natale solum novi Hospitalis beneficio perpetuo sibi demeruisset: Tandem, post longas vigilias, post indefessos labores, plenus dierum, plenus honorum, Regi fidus, Patriæque carus, utilis omnibus, injurius nemini; magno sui relicto desiderio, quievit in Domino, Anno M.D.LXXVII. 8. die Maii, ætatis suæ LXX. Iste vir fuit lector! Sed fuit. Mirare, imitare, vigila, memor prudentissimi illius sciti:* VITA MORTALIUM VIGILIA.

Waar bij nog deze digtregels zijn gevoegd.

Qui curas Regum & regnorum pondera obivit
Pervigil, hoc dormit Viglius in tumulo.
Parce pios, lector, manes turbare, quietem
Hæc post tot vigiles vindicat umbra dies.
At vigili Vigli exemplo vigil esse memento:
Nil etiam vita est, sit nisi vita vigil.

Dezen kundigen en teffens lepen Staatsman kan men niet vrij pleiten, die, schoon hij zijne cordaatheid in verscheidene gevallen aan den dag gelegd heeft, egter die ook maar al te dikwils

wils uit het oog heeft verloren, en zig naar den tijd en voorkomende omstandigheden geschikt, en zaken heeft helpen ten uitvoer brengen, die met zijn karakter niet schenen te stroken. Hij heeft verscheidene werken, meest de regtsgeleerdheid betreffende geschreven, waar van sommigen als waardige Handschriften in de *Leuvense* bibliotheek worden bewaard, en de volgenden door den druk zijn gemeen gemaakt. 1. *Institutiones* D. JUSTINIANI, *in Græcam linguam, per* THEOPHILUM *Antecessorem olim traductæ, ac nunc primum in lucem restitutæ, cura ac studio* VIGLII ZUICHEMI *&c., cum adnotat.* PETRI NANNII. *Lov.* 1536. 4to. 2. *Justificatio rationum, ob quas Regina Hungariæ Belgii Gubernatrix, contra Ducem Cliviæ arma sumpsit. Antv.* 1543. 8vo. 3. *Comment. in Titulos X. lib. II. Institut. de Testamentis. Basileæ, Lovanii & alibi.* 4. *Comment. in Tit. Digest. de Rebus creditis; & ad Tit. Cod. de Edicto D. Adriani tollendo. Colon.* 1585. *in* 8vo. 5. *Epistolæ Politicæ & Historicæ ad* JOACH. HOPPERUM *&c. cura* SIM. ABBES GABBEMA. *Leov.* 1661. *in* 8vo. Ook worden nog verscheidene andere Brieven van hem gevonden, zo in de *Batavia Sacra* van VAN HEUSSEN, als in de *Analecta* van HOYNCK VAN PAPENDRECHT. — HERM. CONRINGIUS, *in Comment. de scriptoribus XVI. post Christ. nat. sæc. Wratisl.* 1727. 4to. Sæc. XVI. c. III. *cum notis* FRANTZII. GUIDO PANZIROLUS, *de claris LL. Interpretibus*, L. II. p. 287, 288. PANTALEONIS, *Prosopographia*, Part. III. p. 316, 317. NIC. COMNENUS PAPADOPOLUS, Tom. I. p. 253, 254. JO. ALB. FABRICII, *Bibl. Græc.* Tom. XII. p. 354. FRANC. SWEERTII, *Athenæ Belg.* pag. 701. J. F. FOPPENS, *Bibl. Belg.* p. 1152--1156. *Catal. Bibl.* BUNAV. Tom. I. p. 1714. CRENII, *Animadv. Philolog.* Part. XIV. p. 27. H. CANNEGIETER, *in Indice ad* H. HARII, *Tristium libros, voc.* VIGLIUS. C. SAXI, *Onomast. liter.* Pars III. p. 167. TERRASSON, *Histoire de la Jurisprudence Romaine.* Part. IV. p. 389. WAG. *Vad. Hist.* V. D. bl. 74. 236. 262. 306. 308, 309. 311. 317. 348. 363. 427. VI. D. bl. 7, 8. 32. 40. 46. 71. 97. 100. 104. 106. 121. 137. 153. 190. 265. 293, 294. 297. 317. 334. 337. VII. D. bl. 146. *Levensbeschr. van voorname meest Nederl. Mannen en Vrouwen.* IV. Deel, bl. 75--88.

REGIS-

REGISTER
VAN DE
PERSONEN
WAAR VAN IN DIT DEEL GEHANDELD WORDT.

Bladz.

Aa (Adolf van der), *Tekenaar van het Verbond der Edelen.* . . . 1.

Aa (Adriaan van der), *Rooms-Pastoor te Noordwijk.* 1.

Aa (Adriaan Aertz. v. d.), *Schepen en Schout in 's Hage.* 2.

Aa (Alfer van der), *Burgemeester te Utrecht.* . 2.

Aa (Christianus Carolus Henricus van der), *Luthers Predikant te Haarlem.* 2.

Aa (Filips van der), *Bailliuw te Gorkum.* . . . 6.

Aa (Floris van der), *Stigts Edelman.* . . . 6.

Aa (Gerard van der), *Tekenaar van het Verbond der Edelen.* . . . . 6.

Aa (Gerard Renesse v. d.), *Gevolmagtigde in 1609 tot het sluiten van 't Bestand.* 7.

Aa (Gerrit van der), *Stigts Edelman.* . . . 7.

Aa (Gerrit Maximiliaan Pijnssen van der), *Deken van St. Jan te Utrecht.* 7.

Aa (Hendrik v. d.), *Schepen en Raad te Utrecht* 7.

Bladz.

Aa (Willem van der), *Burgemeester en Vroedschap te Rotterdam.* . . . 7.

Aa (Ysbrand van der), *Burgemeester te Utrecht.* 9.

Aagt (Jasies), *een ondeugend vroumensch te Haarlem.* 9.

Aalbert, *zie* Aelbert.

Aalhuisen, *zie* Aelhuisen.

Aalst (Filip van), *Tekenaar van het Verbond der Edelen.* 11.

Aalst (Gerard van), *Predikant te Westzaandam.* 11.

Aalst (Johan van), *Predikant te Vleuten, Hermelen en Spangen.* . . 12.

Aalst (Joost Mattheus van), *vermaard Ingenieur.* 12.

Aalst (Paulus van), *Konstschilder.* . . . . 12.

Aalst (Pieter van), *Tekenaar van het Verbond der Edelen.* . . . 12.

Aaltje Wouters, *om het geloof verdronken.* . . 12.

Aam van der Burg, *een welgesteld Bouwman in Delfland.* . . . . 12.

Bladz.

Aare (Dirk van der), *Bisschop van Utrecht.* . . 13.
Aarnsma, *een adelijk geslagt.* 16.
Aarschot (Filips van Croij), *Krijgsbevelhebber.* . . 16.
Aarssen (van), *voornaam adelijk geslagt.* . . 20.
Aarsing (Albert), *Predikant te Hellendoorn.* . . 23.
Aartsbergen (Willem van Nijvelt), *Drossaard van Cuilemburg.* . . 24.
Aartsen (Anthonij), *Predikant te Zunderdorp.* . 24.
Aartsen (Pieter), *Konstschilder.* . . 25.
Aartz (Rijkaart), *Konstschilder.* . . 27.
Abbadie (Jacobus), *Predikant.* . . . 28.
Abbe (Sijmen) Pieterz., *Schepen te Amsteldam.* 29.
Abbema (Yde), *Fries edelman, Tekenaar van het Verbond der Edelen.* . 30.
Abbenbroek (Jan van), *Schout van Delft.* . . 30.
Abbes (Sijttie), *Pastoor van Oldenhove te Leeuwarden.* 31.
Abcoude (Dirk van), *Vikaris van St. Pieterskerk te Utrecht.* . . 31.
Abcoude (Hendrik van), *Olderman te Utrecht.* 32.
Abcoude (Jan van), *voornaam Edele.* . . 32.
Abdagus, *dapper Veldheer.* 32.
Abeele (van den), *oud adelijk geslagt.* . . 32.
Abelaar (Georgius), *Predikant te Aduart.* . . 33.

Bladz.

Abeli (Sibrandi), *Predikant te Harlingen.* . . 33.
Abels (Johannes), *Predikant te Aagtekerke.* 33.
Aberson (Wilhelmus), *Predikant te Ruurlo.* . . 34.
Abgillus (Jan), *een voorname Fries.* . . 34.
Abrahami (Annius), *Predikant te Kollum.* . 35.
Abrahams (Galenus), *Mennonite Leraar te Amsteldam.* 35.
Abrahamsen (Isaak), *Krankbezoeker te Vlissingen.* 38.
Abresch (Frederik Lodewijk), *Rector der latijnse scholen te Zwolle.* . . 38.
Absalons (Hubert), *Predikant te Hulst.* . . 39.
Abselius (Willem), *Karthuiser Monnik te Brussel.* 39.
Accama (N. en B.), *Konstschilders.* . . 40.
Achelen (Antonie van), *Schepen van 's Hertogenbosch.* . . 40.
Achelen (Folkert van), *Raadsheer in 't Hof van Braband.* . . 40.
Achelen (Igram van), *Raadsheer in 't Hof van Friesland.* . . 40.
Achelen (Roeland), *Grietman van Dantumadeel.* 41.
Achtschelling (Lukas), *Konstschilder.* . . 41.
Acker (Jacobus op den), *Predikant op Batavia.* 41.
Ackerfloot (Izaak), *deftig Burger te Amsteldam.* 42.

A,

Bladz.

Acosta (Gabriel), *een Jood.* 42.

Acronius (Daniel), *een geleerd Man.* . . 43.

Acronius (David), *Predikant te Hempens.* . . 43.

Acronius (Gellius), *Predikant te Leeuwarden.* 43.

Acronius (Johannes), *Wiskonstenaar.* . . 43.

Acronius (Johannes), *Predikant te Velp en Roozendaal.* . . . 43.

Acronius (Johannes), *Predikant te Haarlem.* . 43.

Acronius (Ruardus), *Predikant te Schiedam.* 44.

Acronius (Ruardus), *Predikant te Schellenhout.* 44.

Acronius (Wesfel), *Predikant te Harlingen.* 44.

Ada, *Egtgenote van Graav* Floris den V. . 44.

Ada, *Gravin van Holland.* 44.

Ada, *Abtdis van Rijnsburg.* 45.

Adalgarda, *beroemde Vrouwe.* 46.

Adam (l'Isle), *Krijgsoverste.* 46.

Adama (Augustinus Lollius), *Hoogleraar in de Geneeskunde te Franeker.* 46.

Adama (Henricus), *Predikant te Zwolle.* . 47.

Adama (Lollius), *Professor in de Wijsbegeerte te Franeker.* . . . . 47.

Adama (Pierius), *Predikant te Boxum en Blessum.* 48.

Adami (Gaspar), *Pastoor te Utrecht.* . . 49.

Adami (Hendrik), *Predikant te Eierum.* . . 49.

Bladz.

Adami (Kornelis), *Predikant en Rector der latijnse scholen te Appingadam.* 49.

Adel, *Stamvader der Friesen.* 49.

Adel, *Koning van Friesland.* 50.

Adela, *Huisvrouwe van* Imed *Graav van Renkom.* 50.

Adela, *Geestelijke zuster te Elten.* . . 51.

Adelaide, *zie* Adelheid.

Adelard, *Staatsminister van* Pepijn. . . 51.

Adelbert, *Aartsdiaken van St. Martenskerk te Utrecht.* 51.

Adelbert, *Bisschop.* . 52.

Adelbold, *Hertog van Friesland.* . . . 52.

Adelbold, *Bisschop van Utrecht.* . . . 53.

Adelbricus, *Bisschop van Utrecht.* . . 54.

Adelbricus den II, *Bisschop van Utrecht.* . . 54.

Adelbricus Adelen, *Potestaat van Friesland.* . 55.

Adelen (Bauk van), *de laatste van haar geslagt.* 55.

Adelen (Klaas van), *Fries Edelman.* . . 55.

Adelheid, *Abtdisse van Willich.* . . . 56.

Adelheid, *Huisvrouwe van* Otto *Graav van Nassau.* 56.

Adelheid, Alijt, Alida, *Huisvrouwe van* Jan van Avennes. . . . 57.

Adelheid van Poelgeest, *Bijzit van Hertog* Albrecht van Beijeren. . 58.

Adel-

Bladz.

Adelricus, *zie* Adelen.

Adelus, *oudste zoon van* Friso. 60.

Adema (Baro), *Predikant te Oldeschoot, Nijeschoot, Rottum en Katlijk.* 60.

Adema (Doekle), *Predikant te Nijkerk in Friesland.* 60.

Adema (Tjalling), *Predikant te Lange- en Kortezwaag.* 61.

Adgillus, *eerste Christen Koning in Friesland.* 62.

Adgillus de II, *Vervolger der Christenen.* 62.

Adingen (Jan van), *een voornaam Edelman.* 62.

Adminius, *een edele Brit.* 63.

Ado, *een uitstekend godvrugtig mensch.* 64.

Adolf, *Stadhouder van Gelderland, Utrecht en Overijssel.* 64.

Adolf van Bourgondie, *zie* Bourgondie.

Adolf van den Berg, *Hertog van Gelder.* 65.

Adolf van Gelder, *zoon van* Arnoud, *Hertog van Gelder.* 67.

Adolf van Nassau, *zie* Nassau.

Adriaan, *Rooms Keizer.* 67.

Adriaan Floriszoon, *Paus.* 68.

Adriaan Janz. van Bergen, *Turfschipper.* 73.

Adriaan Simonzoon, *Predikant te Charlois.* 73.

Adriaan (Willemzoon), *Admiraal.* 74.

Adriaans Kornelis, *Monnik te Brugge.* 74.

Bladz.

Adriaans (Mattheus), *Hoogleraar in de hebreeuwse taal te Leuven.* 74.

Adriaanzen (Alexander), *Schilder.* 75.

Adriaantje, *een oude Vrijster.* 75.

Adriaanz (Jasper), *vervolgt door* Alva. 75.

Adriani (Adrianus), *Jesuit te Antwerpen.* 75.

Adrichem, *voornaam geslagt in Holland.* 76.

Adrichem (Christiaan van), *Priester.* 76.

Adrichem (Thomas), *Predikant te Westzaandam.* 76.

Aebinga, *adelijk geslagt in Friesland.* 76.

Aedgerus (Kornelis), *Landmeter.* 77.

Aegidius, *Rector der latijnse scholen te Deventer.* 77.

Aegidius, *Hoogleraar in de Godgeleerdheid.* 77.

Aegidius (Willem), *vermaard Wiskonstenaar.* 77.

Aelhuisen (Johan van), *Rector der latijnse scholen te Tiel.* 77.

Aelst (Evert van), *Konstschilder.* 78.

Aelst (Willem van), *Konstschilder.* 78.

Aemilius (Anthonius), *Hoogleraar in de Geschiedenissen te Utrecht.* 79.

Aemilius (Gerard), *Predikant te Zwammerdam.* 80.

Aemilius (Kornelis), *Predikant te Haestrecht.* 80.

Bladz.

Aemilius (Robbert), *Predikant en Opper-regent van het Statenkoliegie te Leijden.* 80.
Aertgens, *Konstschilder.* 82.
Aesgo, *Abt van Lidlum.* 83.
Aesgo de II. *Abt van Lidlum.* 83.
Aeswijn, *zie* Alewijn.
Afferden, *zie* Apherdianus.
Afbakker, *Professor in de Godgeleerdheid te Keulen.* 83.
Agema (Petrus), *Predikant te Wons en Engwier.* 83.
Agge, *een aanzienlijk man in Friesland.* . . 84.
Agge, *Abt van Hemelum en 't klooster te Staveren.* 85.
Aggema (Alef), *Friesch Edelman.* . . 85.
Agileus (Hendrik), *Med. Doktor en Prokureur Generaal te Utrecht.* . . 85.
Agnis van Doerninck, *Abtdisse van het klooster ter Hunnip bij Deventer.* 86.
Agricola (Julius), *Veldheer.* 86.
Agricola (Rudolphus), *Professor te Heidelberg.* 87.
Agrippina. . . 91.
Ahuis (Hendrik), *Vikaris van de Hoofdkerk te Munster.* 91.
Ailardus (Focco), *Abt van het klooster Petrus en Paulus te Munster.* 91.
Ailva, *zie* Aijlva.
Aitona, *Markgraav, Bevelhebber over het Spaanse leger.* 93.
Aitzema (Foppe van), *Resident wegens dit gemenebest te Hamburg.* . . 93.

Bladz.

Aitzema (Hesfel van), *President in 't Hof van Friesland.* . . . 97.
Aitzema (Lieuwe van), *Raad en Resident van de Hanzesteden in 's Hage.* 99
Aitsma (Rienk of Rink), *Burgemeester te Leeuwarden, een der Regters van* Oldenbarneveld. . 103.
Akerlaken (Mr. Barthold van), *Raadsheer van den Grave* van Egmond. 103.
Aken (Hans van), *Konstschilder.* . . 103.
Aken (Jan van,) *Burger te Amsteldam.* . . 105.
Aken (Kornelis van), *Predikant te Delft.* . . 105.
Aker (Lambert Klaasz.), *Leraar van de Mennoniten te Harlingen.* . . 105.
Aker (Gisbertus van), *Conrector van de latijnse scholen te Gouda.* . 105.
Akerfloot (Theodorus), *Predikant te Alphen.* 105.
Akkerman (Henrik Jansz.), *Schepen te Amsteldam.* . . 106.
Alardus van Amsteldam, *zie* Amsteldam.
Alardijn (Kasparus), *Predikant te Arnhem.* . 106.
Alba, *zie* Alva.
Albada (Aggæus of Agge), *Gevolmagtigde van de Staten in 1579, op de vredehandel te Keulen.* . 106.
Albada, *een adelijk geslagt in Friesland.* . . 108.

Al-

Bladz.

Albada van Poppingawier, *een geslagt dat eerst* Heslinga *is genaamd.* . . 108.

Albanie (Prins van), *zie* Zannowich.

Albers (Jan Coenraad), *Predikant op Batavia.* 109.

Albert, *Hertog van Saxen, Gouverneur of Stadhouder van Holland.* . . 110.

Albert, *Keizer van 't Duitse Rijk.* . . 113.

Albert, *Graav van Nassau.* 113.

Albert, *Graav van Weilburg.* . . . 113.

Albert Beiling, *zie* Beiling.

Albert, *Aartshertog van Oostenrijk, Landvoogd der Nederlanden.* . . 114.

Albert (Jansfonius), *Karmeliter Monnik.* . 120.

Albertina Agnes, *Princesse van Oranje, Gemalin van* Willem Frederik van Nassau, *Stadhouder van Friesland.* . . 120.

Alberthoma (Albert), *Predikant te Groningen.* 122.

Alberthoma (Albertus), *Predikant te Groningen.* 123.

Alberthoma (Engelbert), *Predikant te Appingadam.* 123.

Alberthoma (Engelbert), *Predikant te Marum.* 124.

Alberthoma (Gerhard), *Predikant te Appingadam.* 124.

Alberthoma (Robbert), *Predikant te Groningen.* 124.

Alberthoma (Sicco Gerhard), *Predikant te Luttelbert.* . . 125.

Bladz.

Alberti (Johannes), *Hoogleraar in de Godgeleerdheid en Griekse taal te Leijden.* 125.

Albertus (Mr. Adrianus), *Deken van de Hofkapelle in 's Hage.* . . 126.

Albinus (Bernard), *Hoogleraar in de Medicijnen te Leijden.* . . 126.

Albinus (Bernard Sigefried), *Hoogleraar in de Medicijnen te Leijden.* . . 127.

Albinus, *zie* Alcuinus.

Alblas (Johan van). 128.

Alblas Janz. (Willem van), *Ambagtsheer van de Mijl &c. Burgemeester te Dordrecht.* 128.

Alburg (Krispinus van), *Tekenaar van het Verbond der Edelen.* . . 129.

Alckemade, *zie* Alkemade.

Alcmair (Mr. Henrick van), *Raad van* David van Bourgondien *Bisschop van Utrecht.* 129.

Alcuinus (Flaccus), *Leermeester van* Karel den Groten. . . 129.

Aldegonde (St.), *eene Maagd in Henegouwen.* 130.

Aldegonde (St.), *luisterrijk geslagt.* . . 131.

Aldegonde (Filip van Marnix Heer van), *voornaam Staatsman en Geleerde.* 131.

Aldegraaf (Hendrik), *Konstschilder.* . . 138.

Aleid, *zie* Adelheid.

Alemans (Niklaas), *Miniatuurschilder.* 139.

Bladz.

Alen (Jan van), *Konstschilder.* . . 140.

Alen (Mr. P. van), *Historijschrijver,* . . 140.

Alençon (François de Valois Hertog van), *Landsheer der Nederlanden.* 140.

Alendorp (Adolf van), *Overste Luitenant, en Proost van St. Pieterskerk te Utrecht.* . . 146.

Alendorp (Egbert van), *Schepen van Utrecht.* 146.

Alendorp (Hendrik van), *de eerste van dit geslagt.* 146.

Alendorp (Hendrik van), *Schepen van Utrecht.* 147.

Alendorp (Hendrik Willemz. van), *Drossaart van Buren.* . . 147.

Alendorp (Johan van), *Drossaart van Buren.* 147.

Alendorp (Lubbert van), *Kalenderbroeder, benevens Raad en Schepen te Utrecht.* 147.

Alendorp (Lubbert van), *Lid van Staat te Utrecht.* 148.

Alendorp (Willem van), *Kastelein te Duurstede.* 148.

Alenson (Hans), *Mennonite Leraar te Haarlem.* 148.

Aleijd, *eene Brandstigster.* 148.

Aleijd Leijstingh, *zie* Leijstingh.

Alfen, *zie* Alphen.

Alfen (Kors Janszoon van), *Haringkoper te Rotterdam.* 148.

Alkemade, *adelijk geslagt.* 149.

Alkemade (Kornelis van), *Pensionaris van Dordrecht.* 149.

Bladz.

Alkemade (Kornelis van), *Kommis der Convoijen en Licenten te Rotterdam,* 149.

Allardus, *Heer van Voorn.* 153.

Allart (Hendrik), *Schepen te Leeuwarden.* . 153.

Alleman (Johannes Niklaas Sebastiaan), *Hoogleraar in de Wiskunde en Wijsbegeerte te Leijden.* 154.

Allertz. (Andries), *Kollonel van de Burgerij te Leijden.* 155.

Alma (Eilard van), *Digter.* 155.

Almarez (Jodocus van), *Kloosterling.* . . 155.

Almeloveen (Theodorus Jansfonius van), *eerst Medicijne Doktor, en naderhand Hoogleraar in de Griekse taal en Geschiedenissen te Harderwijk.* 156.

Almonde. *Adelijk geslagt.* 157.

Almonde (Abraham van), *Burgemeester van Delft en Hoogheemraad van Delfland.* 157.

Almonde (Filips van), *Lt. Admiraal van Holland.* 157.

Almonde (Jacob van), *Hoogheemraad van Delfland, en Stadhouder der Lenen van Lek en Polanen.* 160.

Alnosius (Johannes), *Beoeffenaar der Griekse en Romeinse Oudheden.* . . 160.

Aloud, of Aland. *Baljuw van Zuidholland.* . . 160.

Alphen. *Oud aanzienlijk geslagt.* . . 163.

Alphen (Abraham van), *Burgemeester en Hoofd-Officier der stad Leijden.* 164.

Al-

Bladz.

Alphen (Corstiaan van). 164.

Alphen (Damas van). 164.

Alphen (Daniel van), *Meesterknaap der Houtvesterije van Holland.* . . 164.

Alphen (Daniel van), *Burgemeester der stad Leijden, en Ontvanger van de gemene Landsmiddelen over Leijden en Rhijnland.* 165.

Alphen (Daniel van), *Burgemeester der stad Leijden.* 165.

Alphen (Daniel van), *Burgemeester en Hoofdofficier der stad Leijden.* . . 166.

Alphen (Daniel van), *Secretaris der Vierschaar van de Hogeschool te Leijden.* 166.

Alphen (Daniel van), *Griffier der stad Leijden.* 166.

Alphen (Daniel van), *Kommis ter Secretarije van Holland.* . . 167.

Alphen (Dirk van), *Lid der Welgeboren Mannen van Lisse.* . . 167.

Alphen (Dirk van), *Schepen der stad Leijden.* 167.

Alphen (Dirk van), *Kapitein van de Schutterij te Leijden.* . . 168.

Alphen (Elbert van), *Vrijheer van Hoenpell, en Geheimraad van den Hertog van Gelre.* . . 168.

Alphen (Floris van), *Krijgsbevelhebber.* . . 168.

Alphen (Floris van), *Hoogheemraad van Rhijnland.* 168.

Alphen (Frans van), *Koopman te Frankfort aan den Main.* . . 168.

Bladz.

Alphen (Gerrit van), *Griffier der stad Leijden.* 169.

Alphen (Gerrit van), *Schout van Zoeterwoude.* . 169.

Alphen (Hendrik Simons van), *Koopman te Amsteldam.* . . . 169.

Alphen (Herman van), *Hoogleraar in de Godgeleerdheid te Hanau.* . 170.

Alphen (Hieronijmus van), *Predikant te Amsteldam.* 170.

Alphen (Hieronijmus Simons van), *Koopman te Hanau.* . . 171.

Alphen (Hieronijmus Simons van), *Hoogleraar in de Godgeleerdheid te Utrecht.* . . 171.

Alphen (Jan van), *Krijgsman.* . . 172.

Alphen (Jan van), *Kapitein.* 172.

Alphen (Jan van). . . 172.

Alphen (Jan van), *Opperkoopman in dienst der Nederlandse Oostindise Kompagnie.* . . 173.

Alphen (Jan van), *Sollicíteur Militair in 's Hage.* 173.

Alphen (Jan van), *Sollicíteur Militair in 's Hage.* 173.

Alphen (Jan van), *Kapitein van de Schutterij te Leijden.* . . . 173.

Alphen (Jan van), *Praktiserend Advokaat voor de Hoven van Justitie in 's Hage.* . . 173.

Alphen (Jan Daniel van), *Klerk ter Finantie van Holland, in 's Hage.* 173.

Al-

Bladz.

Alphen (Johan van), *Raad en Schepen der ſtad Gouda.* 174.

Alphen (Johannes van), *Kommis van de Gemene Landsmiddelen over Leijden en Rhijnland.* . . 174.

Alphen (Kornelis van), *Koopman te Hanau.* 174.

Alphen (Niklaas van), *Burgemeester en Hoofdofficier der ſtad Leijden.* 174.

Alphen (Paulus van). 174.

Alphen (Pieter van), *Koopman te Amſteldam.* 174.

Alphen (Pieter Simonszoon van), *Koopman te Antwerpen.* . . 175.

Alphen (Simon van), *Koopman te Keulen.* . . 175.

Alphen (Simon van), *Koopman te Leijden.* . 175.

Alphen (Simon van), *Secretaris van de Weeskamer te Leijden.* . . 176.

Alphen (Simon Simonszoon van), *Raad van de ſtad Hanau.* . . 176.

Alphen (Willem van), *Ridder.* . . 176.

Alphen (Willem van), *Secretaris van 't Hof van Holland.* . . 176.

Alphen (Willem Barend van), *Kollonel van de Infanterije en Lid van den Hogen Krijgsraad.* . 177.

Alſtedius (Johan Hendrik), *Hoogleraar in de Godgeleerdheid en Wijsbegeerte te Herborn.* . . 177.

Bladz.

Alſtein (Johan Gozewijn Eberhard), *Predikant te Amſteldam.* . . 179.

Alteras (Laurens Jacobus), *Vice-Admiraal voor Zeeland.* . . . 179.

Althuiſen (Johannes), *Predikant te Jouwre en Bornwirt.* . . 180.

Alting. *Vermaard geſlagt.* 181.

Alting (Baſilius), *Raadsheer te Embden.* . . 181.

Alting (Daniel), *Burgemeester te Embden.* 181.

Alting (Hendrik), *Hoogleraar in de Godgeleerdheid te Groningen.* . . 181.

Alting (Jacob), *Hoogleraar in de Godgeleerdheid te Groningen.* . . 185.

Alting (Joachimus), *Burgemeester te Groningen.* 189.

Alting (Menſo), *Geheimraad van den Hertog van Gelder.* 189.

Alting (Menſo), *eerst Hoogleeraar te Heidelberg, naderhand Predikant te Embden.* . . . 189.

Alva of Alba (Ferdinand Alvarez de Toledo Hertog van), *Landvoogd der Nederlanden.* . . 191.

Alva (Pieter van), *vervolgzugtigen Dweper.* . . 206.

Alveringen (Joſua van), *Rekenmeester in 's Hage.* 206.

Alveringen (Samuel), *Schout van Mechelen.* 207.

Alwa (Siewert), *Fries Edelman.* . . 207.

Bladz.

Amama (Joachim van), *Generaal-Major in dienst van de Republijk.* . 207.

Amama (Niklaas), *Leraar der Wijsbegeerte te Franeker.* . . . 208.

Amama (Sixtinus), *Hoogleraar en Bibliothekaris te Franeker.* . . 209.

Amandus, *Bisschop van Worms.* . . 212.

Amandus Zierikzeus, *Voorlezer in de Godgeleerdheid te Leuven.* . . 212.

Amelia, *Gravinne van Solms, Gemalin van Prins* Fredrik Hendrik. . 212.

Amelia van Anhalt, *Gemalin van* Hendrik Casimir, *Stadhouder van Friesland.* 214.

Ameling (Gerrit), *Boekverkoper in 's Hage.* . 214.

Amerongen (Taets van), *voornaam geslagt.* . . 215.

Amerongen (Anthonij Taets van), *Kannunnik van St. Marie te Utrecht.* . 215.

Amerongen (Arent Taets van), *Burgemeester te Utrecht.* . . 215.

Amerongen (Dirk Taets van), *Schepen te Utrecht.* 216.

Amerongen (Ernst Taets van), *Burgemeester te Utrecht.* . . . 216.

Amerongen (Gerard Godard Taets van), *Ridder van de Duitse Orden in de Balie te Utrecht.* . . 217.

Amerongen (Jacob Taets van), *Burgemeester te Utrecht.* . . . 217.

Bladz.

Amerongen (Jacob Taets van), *Schepen der stad Utrecht.* . . 217.

Amerongen (Jacob Taets van), *Kannunnik van St. Marie te Utrecht.* . 218.

Amerongen (Jan Taets van), *Burgemeester der stad Utrecht.* . . 218.

Amerongen (Johan Taets van), *Heemraad van den Lekkendijk.* . . 219.

Amerongen (Thomas Taets van), *Kannunnik van de Domkerk te Utrecht.* 220.

Amerongen (Willem Taets van), *Schepen der stad Utrecht.* . . 220.

Amerongen (Willem Taets van), *Kapitein in Spaanse dienst.* . . 220.

Amesius (Willem), *Hoogleraar in de Godgeleerdheid te Franeker.* . 220.

Ampzing (Samuel), *Predikant te Haarlem.* . 222.

Amstel, *oud geslagt.* 222.

Amstel (Arent van), *Heer van IJsselstein.* . . 222.

Amstel (Egbert), *Eerste Heer van die naam.* 223.

Amstel (Gozewijn van), *Bisschop van Utrecht.* 224.

Amstel (Gijsbrecht van), *de Eerste.* . . 225.

Amstel (Gijsbrecht van), *de Twede.* . . 226.

Amstel (Gijsbrecht van), *de Derde.* . . 227.

Bladz.

Amftel van Mijnden (Amelis van), *Raadsheer in den Hogen Raad in 's Hage.* 232.

Amfteldam (Alardus van), *Roomsgezind Godgeleerde.* 232.

Amfteldam (Hervicus van), *Heidelbergs Godgeleerde.* 233.

Amfteldam (Johannes van), *Godgeleerde.* . . 233.

Amfteldam (Niklaas van), *Baccalaurius in de Godgeleerdheid.* . . 234.

Amijs (Jakob), *Predikant te Terneufe op Walcheren in Zeeland.* . . 234.

Amijs (Servatius), *Predikant te Kortgen op Walcheren in Zeeland.* 235.

Amzweer (Dodo of Doede), *Burgemeester en Ouderling te Appingadam.* 236.

Anastro (Gaspar d'), *Koopman te Antwerpen, een Vloekverwant tegens Prins* Willem den Eerften. 237.

Anchilus (N.), *Konstfchilder.* . . . 239.

Andala (Ruardus), *Hoogleraar in de Wijsbegeerte te Franeker.* . . 241.

Andla (Godefried), *Rooms Pastoor te Ried in Friesland.* . . . 243.

Andlo (Pieter van), *verfierde naam.* . . 243.

Andreae (Gajus), *Predikant en Medicijne Doktor op Batavia.* . . . 244.

Andreae (Joachim), *Prefident van 't Hof van Friesland.* . . 245.

Bladz.

Andreae (Tobias), *Hoogleraar in de Gefchiedenisfen en Griekfe taal te Groningen.* . . . 247.

Andreae (Tobias), *Hoogleraar in de Wijsbegeerte te Franeker.* . . 248.

Andreas (Emmeri), *Abt van St. Michiel te Antwerpen.* . . . 249.

Andreas (Korneiis), *Organist te Harlingen.* 250.

Andreas Sijlvius, *Abt van Marciennes in het Bisdom van Doornik.* . 250.

Andreas van Oostenrijk, *Kardinaal.* . . 250.

Andreas van Utrecht, *Benediktijner Monnik.* 251.

Andreas (Valerius), *Hoogleeraar in de Hebreeuwfe Taal en Regtsgeleerdheid te Leuven.* . . 251.

Andriesfen (Andreas), *Predikant te Vere in Zeeland.* 252.

Andriesfen (Jakob), *Predikant te Vlisfingen in Zeeland.* . . 253.

Andriesfen (Johannes), *Predikant te Goes in Zeeland.* 254.

Andriesfen (Jurriaan), *Konftig Tekenaar.* . . 255.

Andringa, *voornaam geflagt in Friesland.* . 255.

Andringa (Hoijte van). 257.

Andringa (Jelle van), *Grietman van Utingeradeel in Friesland.* . . 257.

Andringa (Livius Theodorus van), *Ontvanger der Floreenrente van Friesland.* 257.

Bladz.

Andringa (Lubbertus van), *Grietman van Utingeradeel in Friesland.* . . 257.

Andringa (Regnerus van), *Grietman van Utingeradeel.* 258.

Andringa (Regnerus van), *Grietman van Lemsterland.* 258.

Andringa (Tinco van), *Volmagt ten Landsdage in Friesland.* . . 259.

Andringa (Tinco van), *Dijkgraav van de Contributie van Hemelumer Oldephaart in Friesland.* 259.

Andringa (Tinco van,) *Grietman van Utingeradeel.* 259.

Andringa (Tinco van), *Grietman van Lemsterland.* 260.

Anfried of Aufried, *Bisschop van Utrecht.* 260.

Angelo (Osorio), *Krijgsbevelhebber.* . . 261.

Anglanus (Jakob), *Historieschrijver.* . . 262.

Anglicus (Michiel), *Hoogleraar in de Regten.* 262.

Anianus, *Bisschop van Asaph.* . . . 262.

Anjou (Hertog van), *zie* Alencon.

Anker (Klaas), *Zee'apitein voor het Kollegie van het Noorderkwartier.* . . . 263.

Anna, *Aartshertogin van Oostenrijk, [illegible] van* Filips den II. *Koning van Spanjen.* . . 263.

Anna, *Gouvernante der Verenigde Nederlanden, huisvrouw van* Willem den IV. . . . 264.

Bladz.

Anna van Egmond, *eerste gemalin van Prins* Willem den I. . . 283.

Anna van Saxen, *twede gemalin van Prins* Willem den I. . . 285.

Anraat (Pieter van), *Konstschilder.* . . 285.

Anscharius, *Bisschop te Bremen.* . . 285.

Anselmus, *Abt van Egmond.* 285.

Ansfried, *zie* Anfried.

Anslaar (Willem of Guilhelmus van, *Predikant te Amsteldam.* . . 286.

Anslo (Kornelis Klaasz.), *Mennoniten Leraar.* 287.

Anslo (Reinier), *geestig Digter.* . . . 287.

Antiquus (Johannes), *Konstschilder.* . . 288.

Antonides (Johannes) van der Goes *gebijnaamd, geestig Digter.* . 293.

Antonides (Meinardus), *Predikant te Onderwijrum en Westerdijxhorn.* . 297.

Antonides (Theodorus), *Predikant te Westerwijtwert en Menkeweer.* 298.

Antonie (Jonker), *Kapitein ter Zee.* . . 298.

Antonii (Jacobus), *Hoogleraar in het Kerkelijk Regt te Brussel.* . . 299.

Antonio (van), *Konstschilder.* . . 299.

Antonis (Adriaan), *Burgemeester te Alkmaar.* 300.

Bladz.

Antoniszoon (Kornelis), *Konstschilder, en Schepen van Amsteldam.* . . 300.

Apherdianus (Petrus), *Conrector te Amsteldam.* 301.

Apollonius (Willem), *Hoogleraar te Middelburg.* 302.

Apostool (Samuel), *Mennonite Leraar te Amsteldam.* . . . 302.

Appel (Jakob), *Konstschilder.* . . . 302.

Appelman (Balthasar Simonz.), *Burgemeester te Amsteldam.* . . 306.

Appelman (Barent), *Konstschilder.* . . 306.

Appelman (Huibert Simonsz.), *verbannene door Alva.* . . 306.

Appelman (Jan), *Burgemeester te Amsteldam.* 306.

Arcerius (Johannes), *Hoogleraar in de Griekse taal te Franeker.* . . 306.

Arcerius (Sixtus), *Hoogleraar in de Griekse taal te Franeker.* . . 307.

Aremberg (Jan van Ligne Graaf van), *Stadhouder over Friesland, Overijssel en Groningen.* . . 308.

Arends (Jan), *Predikant te Alkmaar.* . . 310.

Arends (Thomas), *Makelaar te Amsteldam.* . 311.

Ariaansz. (Dirk), *Burger te Dordrecht.* . . 312.

Arias Montanus (Benedictus), *voornaam Spaans Godgeleerde.* . . 313.

Bladz.

Arkel (*Heeren* van), *een voornaam geslagt in Holland.* . . 314.

Arkel (Heijman van), *eerste Heer van Arkel.* . 315.

Arkel (Jan van), *Bisschop te Utrecht.* . . 316.

Arkel (Kornelis van), *Predikant onder de Remonstranten te Amsteldam.* . 318.

Arlinde, *Abtdisse van Bennebroek.* . . 318.

Armenteros (Thomas), *Geheimschrijver van* Margareta van Parma. . 319.

Arminius (Herman), *Veldheer der Cheruscen.* . 320.

Arminius (Jacobus,) *Hoogleraar in de Godgeleerdheid te Leijden.* . . 323.

Armstrong (Thomas), *in Engeland onthoofd.* 332.

Arnaud (Jacques of Jacobus), *Predikant in de Waalse Gemeente te Kampen.* 333.

Arnard (Georgius d'), *Hoogleraar in de Regtsgeleerdheid te Franeker.* 340.

Arnhem, *oud Gelders geslagt.* . . 342.

Arnhem (Johan van), *Heer van Rosendaal, Landdrost van de Veluwe.* . . 342.

Arnold, zie Arnoud.

Arnoldi (Johannes), *Advokaat voor 't Hof van Friesland.* . . 344.

Arnoldi (Kornelis), *Predikant te Delft.* . 344.

Arnoldi (Martinus), *Landschaps Bouwmeester van Friesland.* . 345.

Bladz.

Arnoldi (Michiel), *Predikant te Haarlem.* 346.

Arnoldi (Michiel), *Predikant te Harderwijk.* 346.

Arnoldi (Niklaas), *Schout van een district nabij Haarlem.* . . 346.

Arnoldi (Niklaas), *Burgemeester te Leeuwarden.* 347.

Arnoldi (Niklaas), *Hoogleraar in de Godgeleerdheid te Franeker.* . . 347.

Arnoldi (Sericus), *Predikant te Belkum.* . 349.

Arnulf of Arnolf de Grote, *Graav van Flaanderen.* 349.

Arnout, *Abt van Leiden.* 349.

Arnout, *beroemd Wiskonstenaar.* . . 350.

Arnout, *Leraar in beide de Regten.* . . 350.

Arntzenius (Johannes), *Hoogleraar in de geschiedkunde, welsprekendheid en digtkunde te Franeker.* 350.

Arntzenius (Johannes Henricus), *Hoogleraar in de Regtsgeleerdheid te Utrecht.* . . 351.

Arntzenius (Otto), *Rector der latijnse scholen te Amsteldam.* . . 352.

Arteveld (Jacobus van), *Brouwer en Koopman te Gent.* . . 353.

Artischofskij (Kristoffel), *Kollonel in dienst van de Westindise Kompagnie.* 353.

Artois (Jakob van), *Konst*[illegible] . . 354.

Bladz.

Artopæus (Franciscus), *Prior van het Klooster St. Agnes bij Zwolle.* . 355.

Artveld (Andries van), *Konstschilder.* . . 355.

Arundine (Johannes de), *Leraar in de Theologie te Brugge.* . . 356.

Asch Jansz. (Pieter van), *Konstschilder.* . . 356.

Asconius, *eerste Hertog van Friesland.* . . 356.

Asewijn, *adelijk geslagt.* 357.

Asinga Eites, *een dapper Krijgsman.* . . 360.

Ashue (George), *Engels Admiraal.* . . 360.

Asperen (Geu van), *Hollands Edelman.* . . 362.

Asperen (Reijer en Folpert van), *door* Alva *gebannen.* . . . 362.

Asseldoncq (Johannes van), *Kannunik van St. Gudula te Brussel.* . . 362.

Asseliers (Johannes), *Secretaris van Antwerpen.* 363.

Asselijn (Jan), *Konstschilder.* . . 363.

Asselijn (Thomas), *Nederlands Digter.* . . 363.

Assen (Jan van), *Konstschilder.* . . 364.

Assen (Wijnandus van), *Predikant te Belkum.* 364.

Assendelft, *aanzienlijk geslagt.* . . 365.

Assendelft (Hugo van), *extraordinaris Raad in den Hove van Holland.* 365.

Bladz.

Afset (Pieter), *President van de Geregtshoven van Vlaanderen en Artois.* 366.

Asfignies (Johannes d'), *Abt van Nizelle.* 366.

Asfomption (Justus), *Prior van het Karmeliten klooster te Doornik..* 366.

Asfomption (Karel van), *Prior van het Karmeliten klooster te Douai.* 366.

Asfonville (Kristoffel de), *Koninglijke Spaanfe Raad in de Nederlanden.* 367.

Asfonville (Galielmus), *Doktor in de Regten.* 368.

Ath (Bafilides), *Kapucijner Monnik.* 369.

Athalardus, *zesde Abt van Egmond.* 369.

Athanafius (Paulus), *een groot Bedrieger.* 369.

Atlanus, *Dominikaner Monnik.* 373.

Auberij (Benjamin), *Ambasfadeur van Frankrijk bij deze Republijk.* 373.

Auberij (Lodewijk), *Schrijver van de Memoires pour fervir a l'Hiſtoire de la Hollande.* 375.

Auckema (Pieter), *Burgemeester te Leeuwarden.* 373.

Auckema, *zie* Hans Hanszoon.

Audejanmius, *zie* Oudejans.

Aufried, *zie* Anfried.

Aula (Bartholomeus), *Priester van St. Gertruda te Leuven.* 376.

Bladz.

Auletius (Alardus), *Hoogleraar in de Medicijnen te Franeker.* 376.

Aurifaber (Aegidius), *Vikaris van het klooster Sion bij Zierikzee.* 377.

Avaux (Claude de Mesmes Grave d'), *Franſe Afgezant in 's Hage.* 377.

Avaux (Johan Antoni de Mesmes *Grave* d'), *Franſe Afgezant op de Vredehandeling te Nijmegen.* 378.

Avennes (Jan van), *Graav van Holland.* 373.

Averhoult (Antonius d'), *Jefuit.* 381.

Avila (Balthafar d'), *Kanunnik van St. Pieterskerk te Rijſel.* 381.

Avila (Sanctius d'), *Kapitein der lijfwagt van* Alva. 382.

Axel de Senij (Jan Honorius van), *Advokaat.* 383.

Axonius (Joachimus), *voornaam Regtsgeleerde.* 383.

Aijala (Balthafar d'), *Auditeur Militair.* 383.

Aijala (Gabriel d'), *Stads medicijne Doktor te Brusfel.* 384.

Aijlva, *aanzienlijke geſlagtnaam in Friesland.* 385.

Aijlva (Douwe van), *Grietman van Westdongeradeel.* 385.

Aijlva (Ernst Sicco van), *Grietman van Westdongeradeel.* 386.

Aijlva (Ernst Frans van), *Grietman van Baarderadeel..* 387.

Bladz.

Aijlva (Hans Willem van), *Lt. Generaal in dienst der Verenigde Nederlanden.* 388.

Aijlva (Hans Willem van), *Heer van Hornhuizen, Lt. Generaal in den zelvden dienst.* . . 389.

Aijlva (Hessel Douwe Ernst van), *Grietman van Westdongeradeel.* . . 389.

Aijlva (Hobbe van), *Grietman van Wonseradeel.* 391.

Aijlva (Hobbe Esaias van), *Vrijheer van Ameland.* 392.

Aijlva (Kornelis van), *Grietman van Wonseradeel.* 392.

Aijlva (Pieter van), *een der Verbonden Edelen.* . . 392.

Bladz.

Aijlva (Sjurd of Sjoerd van), *Hoofd van 't Friesse leger.* 393.

Aijlva (Tjeerd van), *Grietman van Wonseradeel.* 394.

Aijlva (Ulbe van), *Grietman van Baarderadeel.* 394.

Aijlva (Watse van), *een der Verbonden Edelen.* . 394.

Aijlva (Wijbrand van), *Olderman te Sneek.* 395.

Aijta (Barent Bucho ab), *Raadsheer in 't Hof van Holland.* . . 395.

Aijta (Bucho van), *Abt van St. Bavo.* . . 395.

Aijta van Zuichem (Viglius ab), *Lid van den Groten Raad.* . . 395.